ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

ORGÁN VĚDECKÉHO ODBORU AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

REDAKTOR:

DR. KLEMENT BOROVÝ,

SÍDELNÍ KANOVNÍK METROPOLITNÍ KAPITOLY U SV. VÍTA V PRAZE, SKUTEČNÝ RADA KN. ARC. KONSISTOŘE A CÍRKEVNÍHO SOUDU PRAŽSKÉHO, ČLEN KRÁL. ČESKÉ SPOLEČNOSTI NAUK, ČESTNÝ KONSIST. RADA DIECÉSE BOSENSKÉ A SRJEMSKÉ

ROČNÍK XXV.

1884.

NAKLADATELÉ:

KNIHTISKÁRNA **ROHLÍČEK & SIEVERS** KNIHOSKLAD V PRAZE.

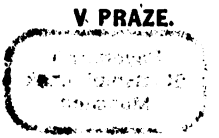

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek I.

Duše lidská jest nesmrtelná.

Píše Dr. **Jos. Pospíšil**, prof. theologie v Brně.*)

Co jest pravda? tázal se Pilát Krista Pána. V otázce té jest zahrnut všechen ten neblahý osud, který před Kristem na pohanském starověku spočíval. Co jest pravda? Tot onen zoufalý výkřik, který z milionů srdcí pohanských se vydíral, svědectví dávaje o Bohu, který svíral útroby každého pohana šlechetného, po pravdě upřímně bažícího. A co se napracovali nejšlechetnější duchové člověčenstva, aby této pravdě na stopu přišli! Co jest pravda? Odkud pak jsem? K čemu jsem zde na světě? Nejsem-li snad ničím jiným než to zvíře z pouhé hmoty utvořené, které nějakou chvíli se ohřívá na výsluní světla denního a pak na vždy zapadá do věčné noci pouhé nicoty? Není-li život můj ničím jiným, než pouhým snem, z něhož nikdy neprocitnu, není-li ničím jiným, než postupem a střídáním radostí a strastí, v jichž úzkém kruhu všechen můj život se pohybuje a též ukončuje? Aneb je-li snad

*) Ze přednášek, kteréž pisatel měl v katol. politické Jednotě v Brně

Digitized by Google

život můj nynější pouze průchodem a přípravou k životu novému, nikdy nehynoucímu, v němž teprv úplné ukojení nastane všech mých snah a tužeb, kteréž nyní mnou tak podivně zmítají?

Toť jest otázka, kterou si každý člověk, sotva že k užívání rozumu svého přichází, mimovolně předkládá. — Nalezne-li na ni odpověď pravou a správnou, blaze mu. Pak má spolehlivou průvodkyni po pouti vezdejšího života, která mu ještě za hrobem skytá bohaté zdroje nebeské útěchy. Nestará-li se ale člověk z jakési lhostejnosti o rozřešení oné otázky, může sice na nějakou chvíli uchvácen jsa vírem rozkoší tohoto světa na ni zapomenouti; nicméně ale i proti vůli jeho přicházejí okamžiky, v nichž otázka tato jako děsné strašidlo před ustrnulé jeho zraky stále se staví a žádnou mocí kouzelnou zastrašiti se nedá.

Žádný národ před Kristem nebyl s to, na tuto otázku, v níž přece význam všeho života lidského se zakládá, uspokojivou dáti odpověď. Proto provívá jakýsi tajuplný bol život všech starověkých národů a bol a zármutek tento jeví se přede vším v dílech oněch duchů, kteří život svůj pravdě a ctnosti zasvětili.

Teprv *Kristus* zaplašil svící s nebes snešenou onu temnotu, v níž pokolení lidské beznadějně sténalo, a jasně vyložil všechny záhadné otázky, o jichž rozřešení až doposud největší duchové marně se byli pokoušeli. S jásotem přijímali národové tuto nebeskou blahověst. Evangelium přineslo jim nový život, smrť a záhuba, kteráž jižjiž pohltiti je chtěla, ustoupila obrodu všeobecnému. Tvář všeho starověku zázračně se obnovila. Národové ze hrobu bídy duševné i tělesné všemohoucím slovem blahověsti Kristovy probuzení nemohli se nyní ani dosti nadiviti, jak té neb oné pravdy, která tak na snadě ležela, tak jasně ze zdra-

Digitized by Google

vého rozumu lidského plynula, přec až doposud nepoznali.

Nynější svět počíná se zase odvraceti od Krista a jeho nebeské blahověsti. Myslí sobě, že sám ze sebe poznati může, čeho mu k cíli jeho zapotřebí. A jest to věru věc pozoruhodna, že tomuto hříšnému počínání trest stojí už v zápětí! Kletba, kteráž pronásledovala všechen starověk, spočívá již také na těch, kteří Kristem a jeho pravdou pohrdají. V tom okamžiku, když člověk od Krista, této svíce nebeské se odvrátí, zahaluje ihned temná rouška rozum jeho. Již nepoznává, co všechna příroda hlásá, co rozum jasně a nezvratně dokazuje. Nynější svět popíraje Ježíše Krista, *přichází úplně o rozum* a s rozumem o všechen ten poklad věčných pravd, kterýž Tvůrce sám rozumu lidskému ku spáse a útěše byl otevřel.

Ze všech pravd od nevěrců popíraných jest ale nejdůležitější *nesmrtelnost duše*, poněvadž o ni všechen život lidský v nejvnitřnější své jsoucnosti se opírá. Není-li duše má nesmrtelná, pak je po všem veta. Pak nepotřebuji mysliti na život po smrti, nepotřebuji mysliti na zodpovědnost za skutky své, pak není rozdílu pro mne mezi ctností a hříchem, pak nestojím v žádném poměru k Bohu, pak jest mi Bůh bytostí úplně lhostejnou, ano pak není ani Boha a následovně též žádného náboženství.

Pak jest ale také člověk tvorem nejbídnějším ve všem oboru přírody, bídnějším než ten červ, který se po zemi plazí. Tento červ, jakmile zadost učiní pudu po potravě, již všude v hojné míře nalézá, již jest úplně spokojen a v této spokojenosti blažen a šťasten. Člověk ale má tolik snah a žádostí, tolik tužeb a citů, jimž zadost učiniti nemůže. Ustavičná jakási prázdnota naplňuje bolem sprahlou duši jeho. Nikde nenalézá úpl-

Digitized by Google

ného ukojení. Ustavičně ho cosi štve, by bez odpočinku hledal štěstí a blaženost a čím více se namáhá a lopotí, tím více prázdna jest duše jeho tak, že tento život lidský stává se mu mnohdy nesnesitelným. Jak ale to může býti, aby každý tvor životu svému se těšil a jen člověk k zoufalství nad ním puzen byl? To přece býti nemůže! Již tedy rozum lidský učí, že nemůže život náš, jak ostatních přírodních tvorů, vyměřen býti pouze mezemi života vezdejšího; aneb zkrátka: rozum lidský dokazuje *nesmrtelnost duše.*

A. Člověk není pouhou hmotou.

Za našich dnů jsou přemnozí lidé, kteří zcela bez obalu tvrdí, že se člověk neskládá ze dvou částí, z duše a z těla, z jedné duševní, z druhé tělesné či hmotné, nýbrž, že celý člověk jest *jen tělem*, jen *hmotou.* A toto tvrzení rozšiřuje se nesčíslným počtem časopisů, románů a jiných spisů ve všech řečích světa, tak že již tímto učením téměř i ten vzduch, který dýcháme, naplněn a pokažen jest. Člověk nemá žádné duše, tak zní nové evangelium, jemuž pilně naslouchají všichni, jimž evangelium Kristovo počíná býti v nevázaném životě jejich nepohodlným. Ovšem toto nové evangelium jest mnohem pohodlnější pro ty, kteří mimo své řemeslo, svůj obchod, svůj výdělek, mimo požitky a rozkoše tohoto světa žádných vyšších zájmů neznají; ono jest mnohem pohodlnější pro ty, kteří při svém nemravném smyslném živobytí všemožně si přejí, by věčnosti a pekla nebylo. Tito všichni věří v nové evangelium, že člověk nemá duše, že jest toliko *pouhou* hmotou.

a) *Hmota jest složena.*

Každá hmota jest *složena z jednotlivých částí*, ve

Digitized by Google

které části lze ji *zase rozděliti, rozebrati.* Vezměme kousek kamene, dřeva, masa: kámen můžeme rozdrobiti, dřevo rozštípati a maso rozřezati, a to platí o každé hmotě ve všem oboru přírody. Je-li člověk pouhá hmota, musí se vše, co v něm jest, tak jako každá jiná hmota dáti rozděliti. Není však nikoho na světě, kdo by popíral lidské *sebevědomí.* A co jest to lidské sebevědomí? Každý z nás ví sám o sobě, kdo jest, čí aneb čím jest, každý z nás, když něco dělá, potahuje vždy na sebe to, co dělá, zkrátka: každý člověk ví sám o sobě, a toto vědomí o sobě nazýváme *sebevědomím.* Toto sebevědomí vyjadřujeme vždy, když říkáme já: na př. (já) jdu, (já) sedím, (já) poslouchám atd. Co chci tím říci, pravím-li na př. (já) jdu? Zajisté ničeho jiného, než že tu chůzi vztahuji na sebe, jako ode mne vycházející a nikoliv na jiného a totéž platí, pravím-li: (já) sedím, (já) poslouchám atd. — Nuže: jest toto sebevědomí také složeno? Kdyby bylo složeno, pak by se musilo dáti na $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_5$, $^1/_6$ atd. rozebrati a pak bych mohl říci: půlka mne v jednom okamžiku myslí sama na sebe a druhá půlka myslí na něco jiného; $^1/_3$ mne vzpomíná sama na sebe, co v minulosti činila a konala a $^2/_3$ mne pohlížejí zároveň do budoucnosti. — Zkušenost dosvědčuje, když člověk o nějakou podstatnou část těla svého, na př. o oči, nohy, ano i o polovici mozku přišel, že se přece necítí v sebevědomí rozkouskovaným a rozděleným. Nemocný, který žádného pokrmu požívati nemůže, ztrácí za 15 dní polovici tělesné hmoty své. A přec při tom sebevědomí jeho neubývá. Ano bezprostředně přede smrtí, když tělesně již byl úplně sešel, pamatuje se často zcela jasně na *celý* život svůj.

Mimo to jest jisto, že tělo naše v oběhu jednoho měsíce jest zcela jiné, než před měsícem. Požíváme

Digitized by Google

pokrmu a nápoje, tento pokrm a nápoj přechází a mění se pomalu v krev, krev pak v maso a jiné pevné části těla našeho. Čeho krev z tohoto pokrmu a nápoje nepotřebuje, to se přirozeným spůsobem z těla vyměšuje a vylučuje. Kdyby tedy v nás nic jiného nebylo, než pouhá hmota, pak by i to naše sebevědomí vždy po měsíci musilo býti jiné. Jako tělo povlovně se mění, nové částky sobě ustavičně z pokrmu a nápoje přispůsobujíc, částky však staré ze sebe vylučujíc, rovněž musilo by i sebevědomí naše bez ustání se proměňovati, tak že by člověk za měsíc nevěděl o ničem, čím před měsícem byl, co činil atd. Než každý z nás pamatuje se předobře na mnohé skutky z nejútlejšího mládí svého a jest sobě zcela jasně vědom, že tyto skutky vykonal on sám, a nikdo jiný. Musí tedy býti v člověku něco, co se nikdy nemění, co v sobě trvá, co se hmotou (s pokrmem a nápojem) do člověka nepřichází a s ní z člověka neodchází.

Ještě jasněji do věci nahlédneme, popatříme-li na činnosti duše lidské. Nikdo na světě nemůže popírati, že člověk *myslí*, *soudí*, že *chce* to neb ono. Nuže jsou-li tyto myšlénky, tyto soudy a úsudky, tato usnešení vůle lidské také hmotou, tak jako kus kamene, dřeva aneb masa? Tyto činnosti duše lidské působí věru všem těm, kteří nesmrtelnost popírají, ohromný kříž. Poslyšme, jak je vysvětlují!

Někteří praví, že myšlení a chtění povstává trávením žaludku. Jakmile žaludek pokrm a nápoj přijatý tráviti počne, počnou prý zároveň z tohoto trávení myšlénky vzhůru vystupovati. Jiní zase mají za to, že myšlení a chtění jest výplodem činnosti mozkové, tak asi, jako když ze sirky třením oheň vzniká. Jako sirka vydává oheň a kouř, podobně mozek vydává prý myšlénky, snahy, tužby atd.

Digitized by Google

Než tu by mohl někdo namítati: Nejsou-li myšlénky výplodem mozku, jak pak se může potom člověk v myšlénkách svých pomásti, když mozek nějakým spůsobem se poruší? A přece každému jest známo, je-li mozek otřesen, zanícen, aneb vůbec nějak poškozen, že tím i rozum lidský trpí. — Nuže vizme, kterak lze pravdu ode Iži rozeznati.

Vše, co vidíme, slyšíme, cítíme, vůbec nějakým smyslem poznáváme, činí na duši naši dojem a sice tak, že duše jen pomocí mozku těchto dojmů sobě vědoma bývá. Mozek jest tedy *nástrojem*, jímž duše lidská činnosti své jeví. Je-li tento nástroj nějak poškozen aneb úplně porouchán, tu ovšem nemůže ho duše k nějaké činnosti užiti. Představme si výtečného varhaníka, který má hráti na varhany úplně rozladěné. Ať se namáhá jak chce, jeho hry nelze poslechnouti. Tím však netrpí umění jeho, nýbrž každý rozumný řekne, že tím rozladěný nástroj vinen. A v témž poměru stojí duše lidská k mozku. Je-li tento porouchán, pak ovšem nemůže duše spůsobem přirozeným svoje činnosti jeviti; při tom však přece zůstává tím čím jest, tak jako ten varhaník, kterýž hrá na staré, rozladěné varhany.

Ještě jiní tvrdí, jako ledviny vylučují moč, že podobně i mozek myšlénky vylučuje. Ovšem důkazu tito lidé nepodávají žádného, a jak by mohl kdo takovýto nesmysl, ba i řekněme bláznovství dokázati? Jako žaludek a jeho obsah, pokrm a nápoj, rovněž tak mozek a ledviny jsou zajisté něco hmotného. Jako z kusu dřeva nemůže býti zlato a z kusu kamene pecen chleba, rovněž na věky nemůže býti z pouhé hmoty něco duševného, nýbrž jen zase vždy a vždy hmota a nic jiného. — Nejsou-li myšlénky, úsudky, snahy a tužby naše něčím duševným, nýbrž pouhou hmotou,

Digitized by Google

pak bychom zajisté aspoň zvětšovacím sklem je mohli viděti, loktem či metrem měřiti, vážkami vážiti atd. Měli bychom pak 3., 4., 5. hranné myšlénky, dvou a třípalcové úsudky, z nichž některé by byly 4, jiné 8 lotů, aneb abychom použili nové váhy, půl neb celé již kilo těžké. Vizme, jaký nesmysl z toho pojde, tvrdí-li někdo, že duše není než pouhou hmotou.

b) *Hmota jest setrvačna.*

Druhá vlastnost hmoty jest *setrvačnost.* Hmotě jest úplně lhostejno, v jakém stavu jest; je-li v pohybu čili v klidu. Když nějaká věc klidně na nějakém místě leží a nic z toho klidu jí nevyruší, zůstane na věky na tomto místě ležeti. A je li v pohybu, rovněž na věky se bude pohybovati, jestli ji v tom nic nezastaví. Představme si kouli nějakou. Leží-li klidně na nějakém místě, zůstane zde na věky, nepřivede li ji nikdo koulením do pohybu: a naopak. počne-li se kouleti, na věky by se koulela, kdyby vzduch, který jest jí odstraňovati, drsnatý povrch země aneb jiná překážka ji v tom nebránily. Sama ze sebe nemůže žádná věc se pohybovati, ani se zastaviti. A tuto vlastnost hmoty, podlé kteréž lhostejně se chová ke klidu a k pohybu, nazýváme *setrvačnosti.* Jinak u člověka. Člověk může zcela libovolně ze klidu do činnosti a z činnosti do klidu přejíti. Nyní řečním, potom půjdu na procházku. po procházce budu něco pracovati a potom teprv si spánkem nočním odpočinu. Jsem-li tedy činným, závisí jen na mně, chci-li v činnosti setrvati aneb od ní upustiti, a rovněž i opačně. Nejvniternější moje sebevědomí mě tedy přesvědčuje, že setrvačnosti jako hmota *podroben nejsem.*

Digitized by Google

c) *Hmota jest nesvobodna, nutnosti podrobena.*

Ze setrvačnosti plyne, že hmota jest naprosto *svobodné činnosti neschopna*. Je-li hmota činna, jest to vždy nějaká zevniterná příčina, která na hmotu působí. Jinak ale u člověka. Každý z nás ví, že člověk sám ze sebe k činnosti, k práci se určuje. Člověk sám ze sebe myslí, po něčem touží, něco chce, a k dosažení toho volí vhodných prostředků. A chce-li někdo jiný člověka k něčemu donutiti, i když tělo jeho donutí, přec zůstává v člověku něco, čeho donutiti nemůže. Jak často slýcháme lidi praviti: Já jsem sice k tomu byl donucen, v duchu však jsem tomu odporoval. Hmota ale nemůže nikdy odporovati, nutně beze vší svobody podléhá vlivu, který na ni působí. — Zůstaňme při příkladu již uvedeném. Vezme-li do ruky někdo kouli z nějakého místa, kde až doposud ležela, koule tato nemůže změně svého místa a své polohy odporovati. A když jí někdo zakoulí, jest se jí nutně kouleti a nemůže opak toho činiti, totiž nekouleti se, klidně ležeti. A toto platí o každé hmotné věci ve vší přírodě. Hmota pohřešuje vší svobody ve své činnosti a to jest třetí vlastnost hmoty, její *nesvobodnost*.

B. Duše lidská není silou přírodní.

Mimo hmotu pod smysly spadající pozorujeme ve přírodě ještě něco, čeho smysly svými spatřiti nemůžeme, a to jsou tak zvané *síly přírodní*. Tyto síly nejsou ve přírodě samy o sobě, nýbrž jsou toliko ve hmotě, kteráž toliko těmito silami působí. Tak na př. vyhodím-li kámen do výšky, padá vždy zase na povrch země. Jest tedy v každé hmotě něco, čímž ku středu země tíhne. Vůbec každá hmota přírodní má svou jistou sílu, kterouž na ostatní hmotu působí. Hmota

Digitized by Google

nerozlučně jest se svou silou spojena, tak že naprosto hmota od síly a síla ode hmoty odloučiti se nedá. Hmota prý není, jak kdosi z těchto novověkých apoštolů praví, jako vůz (hmota), do něhož se koně (síla) zapřahají a vypřahají, nýbrž jako vůz, do něhož koně bez ustání jsou zapřaženi.

Zničí-li někdo hmotu aneb přemění-li ji, zničí aneb přemění též sílu její, a též obráceně, zničí-li aneb přemění-li sílu, zničí a přemění též hmotu.

Poněvadž tento zjev nalézáme ve všem oboru přírody, tvrdí přemnozí, že to musí platiti i u člověka. I člověk prý má tělo hmotné, které svou silou opatřeno býti musí, poněvadž vůbec žádné tělo, žádná hmota bez síly býti nemůže. A tuto *sílu* nazýváme prý *duší!* Duše lidská jest prý tak těsně a nerozlučně s tělem spojena, jako každá síla se svou hmotou. Následovně zahyne li tělo, zahyne i tato síla, kterouž tělo činno jest a působí, zahyne i duše. Zahyne-li s tělem i duše, pak arci nelze již o životě jejím po smrti mluviti; když člověk zemře, je všemu konec, právě tak, jako když uvadne rostlina aneb zhyne zvíře. — Tak tvrdí celá ta řada materialistův a neznabohů, jichž bohužel i v našem národě den ode dne přibývá.

Není-li duše ničím, než pouhou silou těla lidského, která jen potud trvá, pokud tělo lidské samo života schopno jest, musí míti tato duše všechny vlastnosti síly přírodní, musí se právě tak jeviti, jak se každá síla jeví. Abychom se přesvědčili, že toto tvrzení materialistův je holým nesmyslem, zdravému rozumu a zkušenosti každého člověka odporujícím, uvažme všechny vlastnosti a zvláštnosti sil přírodních a porovnejme s nimi zjevy a činnosti duše lidské.

Digitized by Google

α) *Každá síla přírodní působí jen jedním způsobem.* Tak na př. tíží svou tíhne každé těleso ke středu země. Rovněž tak se to má s teplem, se zimou, s magnetismem a s ostatními silami ve přírodě. Vždy a všude působí stejným způsobem podlé zákona, který přirozenou příčinou změniti se nedá. A jak to vypadá s duší lidskou? Řídí se také ona ve všech svých činnostech takovýmto zákonem nezměnitelným? Každý z nás ví ze vlastní zkušenosti, že člověk úplně podlé libovůle může se k činnosti určiti, a to k činnosti nejrozmanitější; dnes může chtíti a činiti něco, zítra právě opak toho. Dnes mohu učiniti nejpevnější předsevzetí, že něco vykonám aneb něčeho se uvaruji, a zítra zapomínám na všechno předsevzetí a činím opak toho, ba ani nezapomínám, nýbrž vědomě jednám proti předsevzetí svému sebe pevnějšímu a opravdovějšímu. Dnes mne něco těší, zítra aneb již po chvílce s opovržením se od toho odvracuji, dnes jsem o něčem úplně přesvědčen a hned zítra počnu o tom pochybovati a možná pozítřku již to za blud považuji a právě opak toho mám za pravý. Ještě však nikdo z nás neviděl a nepozoroval, aby síly přírodní ve svém působení najednou se obrátily a právě opačně se jevily. Nikdo z nás neviděl, aby voda sama sebou do kopce tekla, aby oheň okolní prostor tmou naplňoval, aneb aby hořlavých látek, kterých zachvátí, nezničil. Jako neuprositelně ničí a boří nejnádhernější paláce, v nichž nejdrahocenější díla umělecká jsou nahromaděna, rovněž tak v prach a popel obracuje dřevěnou chýžku chudé vdovy, která obklopena jsouc svými sirotky zoufale nad svou bídou a svým neštěstím rukama lomí. Strašný tento živel neustane ve zhoubné činnosti své, až jen černé spáleniště ještě naznačuje ono místo, na němž opuštěná vdova se svými dětmi před zimou

Digitized by Google

a vedrem dříve přístřeší nalézala. Kdo z nás viděl již strašný požár aneb zhoubnou povodeň, ten zajisté do nejdelší své smrti podrží upomínku na tyto živly přírodní neodolatelně a neuprositelně působící.

β) *Síly přírodní podléhají ve svém působení nezbytné nutnosti*, ony nemohou jinak působiti, leč slepě podlé zákona jim vyrčeného, poněvadž zákon, podlé něhož působí, leží v silách samých, síla a její zákon jest jedna a táž věc. Duše lidská však nemá zákona svého jednání v sobě, nýbrž mimo sebe, kterýž ji sice zavazuje, nikterakž ji však nenutí. Každý člověk jest sobě své úplné svobody vědom. Každý z nás jest přesvědčen, že jeho myšlénky, jeho přání, tužby a snahy jsou jeho vlastnictvím. Nad těmito jest každý svým vlastním pánem a žádná moc na světě nemůže mu jich odejmouti. Já mohu mysliti to, já mohu mysliti ono, jak se mi zalíbí. Toto platí též o mé vůli. Nikdo mi nemůže přesvědčení svoje vnucovati. Rovněž svoboden jsem ve všech skutcích zevnějších. Činím-li něco, jsem úplně přesvědčen, že toho také mohu opomenouti a to i tenkrát, když mravním zákonem k tomu zavázán jsem. Tak na př. jakožto katol. křesťan jsem zavázán v neděli a ve svátek celou mši sv. nábožně slyšeti. Když tento zákon plním, jsem sobě vždycky vědom, že mohu i proti tomuto zákonu jednati a mši sv. zanedbati, ovšem že potom hřeším, nicméně ale vždy, když tento zákon buď plním aneb přestupuji, činím to úplně svobodně. Totéž platí o všech skutcích lidských.

Proto jest také člověk za své skutky *zodpovědným*. Přestoupím-li nějaký zákon mravný, tu mi hned jakýsi tajný hlas, svědomí, praví, že jsem neprávě jednal a že jsem trestuhoden. Toto svědomí se přirozeností lidskou tak srostlé, že ho sice lze poněkud ohlušiti, nikdy

Digitized by Google

však úplně utlačiti, toto svědomí, pravíme, jest nejzřejmějším svědkem lidské svobody. Poněvadž ale hmota a síla hmoty jest podrobena nutnosti, poněvadž jest nesvobodna, musí býti v člověku něco, co není hmotou. Tato pravda jest tak nezbytna a jista, že člověk bez ní ani kroku ve svém životě učiniti nemůže, nechce-li jednati a žíti jako zvíře.

Bez této pravdy neobstojí žádná lidská společnost. Každá společnost vychází z přesvědčení, že člověk jest bytostí *svobodnou*, i činí ho zodpovědným za všechny skutky jeho, které blahu této společnosti stojí na odpor. Každá říše má své zákonodárství, podlé něhož každému poddanému v životě se říditi jest. Je-li však člověk pouhou hmotou a silou této hmoty, pak skutečně stát dopouští se největšího bezpráví, když jen člověka zákony státní přestupujícího trestá, zvířeti ale skutků jeho společnosti lidské mnohdykráte ještě škodlivějších nepřičítá. Divíme se vůbec, proč mnozí ti mudrci, kteří z nesmrtelnosti duše a života věčného úsměšky si tropí, proč tito mudrci, kdykoliv s policejními a trestními soudy do nemilého styku přicházejí, soudci neodpoví. Ale pane sudí, kterak to, že já mám býti k soudu poháněn a tu trestán? Tudy se splašil kůň, letěl jako ďáblem posedlý, vše, co mu v cestu přišlo, pošlapal a roztřískal, při tom tolik a tolik lidí poranil. Chcete-li býti spravedlivým, proč pak necitujete také tohoto koně, který jest zajisté větším vinníkem než já, a přísně podle zákona ho nepotrestáte, aby se měl budoucně na pozoru?

Co by asi řekl sudí tomuto člověku? Jistě že by se mu vysmál a nadal mu bláznů. A hle, každý, kdo praví, že člověk nemá nesmrtelné duše, jest právě takový blázen. Kdyby člověk slovy tuto nesmrtelnost sebe urputněji popíral, v životě však každý čin,

Digitized by Google

každý skutek lidský proti všemu vzpírání se člověka ji dosvědčuje. Kdyby každý člověk důsledně chtěl podlé tvrzení těch našich mudrců v životě svém jednati a žíti, všechna naše země musila by se proměniti v jeden veliký bláznec aneb kriminál, v němž by jednotlivec jako divoká šelma na řetěze uvázán býti musil, aby druhému neškodil. Považí-li člověk poněkud jen hlouběji pravdu tuto a následky jejího popírání, tu věru nemůže téměř ani uvěřiti, že jsou lidé, kteří opravdově nesmrtelnou duši zavrhují.

Již tedy zdravý rozum lidský vynucuje každému člověku nezvratné přesvědčení, že se musí člověk líšiti ode hmoty a síly její, že se musí líšiti i od zvířete. Jen tenkrát tento rozdíl lze popírati, když rozum lidský rouškou náruživosti zastřen bývá. Řídí-li se člověk ve všem životě jen smyslností, pak ovšem neslyší již hlasu svědomí svého a zcela slepě následuje, k čemu hříšná smyslnost pudí. Potom již nevidí a necítí v sobě ničeho vznešenějšího, ničeho duševného; jen onen pud smyslnosti, který od pudu zvířecího se neliší, jemu vládne, člověk zapomíná již na svou důstojnost lidskou a přirovnává se zvířeti, aby mohl zvířecky žíti. Tohoto přesvědčení, že člověk jest úplně sám pánem svého jednání, všichni materialisté a neznabohové žádným spůsobem vyvrátiti a zničiti nemohou: tak hluboce vryto jest v samé přirozenosti lidské. Prcto překrásně praví sv. Augustin: „*Což nehlásají svobody lidské pastýři na kopcích, v divadlech básníci, v knihovnách učenci, ve školách učitelé, na posvátných místech služebníci Páně a na všem okršku světa lidské pokolení?*“ — Každý z nás předobře ví, jaké boje musí podstoupiti proti svému vlastnímu tělu, proti jeho smyslné žádosti, chce-li jednati tak, jak mu svědomí velí. Tu se zdá, jakoby byl člověk rozdělen. Jakási tajná síla ho téměř

Digitized by Google

neodolatelně vábí a táhne k smyslným rozkoším a požitkům tělu lahodícím, jiná síla však mu velí, že nesmí povoliti pudu tomuto smyslnému, nýbrž přese všechen půvab a vnadu tohoto pudu poslechnouti hlasu svědomí a vykonati, co zákon mravný na něm žádá. Nalézá tedy člověk dva zákony úplně sobě odporující, zákon mravnosti a zákon smyslnosti a mezi těmito zákony jest takřka uprostřed postaven, maje mezi nima volbu úplně svobodnou. Při tom však nemusí se oním zákonem říditi, který větší mocí na něj působí. Často působí smyslnost na člověka téměř záchvatně a člověk jí přec odolá a koná, co mu velí Bůh hlasem svědomí jeho. Nuže, kdyby člověk byl pouhou hmotou a silou této hmotě příslušnou, nemusil by vždy konati to, k čemu jej táhne síla této hmoty, čili smyslnost těla jeho? Ano, poněvadž nikdy síla proti své hmotě působiti nemůže, nemohl by potom v člověku *boj* nějaký ani povstati. Tento boj však popírati se nedá, vždyť každý bezpočtukráte jej bojuje a bojovati musí, chce-li jen poněkud jednati jakožto člověk a lišiti se od té němé tváře, která nutně podlé zvířecího svého pudu se řídí a jedná.

Tento boj v člověku ustavičně trvající dosvědčuje nad slunce jasněji, že musí býti v člověku něco, co není silou a pudem těla, nýbrž něčím nad tělesností povýšeným. A jak často podrobuje se člověk pracím a námahám téměř nadlidským, jimž tělo lidské a jeho smyslnost úporně se příčí! Křesťanský ústav milosrdných bratří a sester dokazuje lež a blud všech materialistův a neznabohů. Když křesťanský mladík a křesť. panna domácí krb opouští a celý svůj život v nezdravém vzduchu v nemocnicích tráví, zdaž jejich tělo a chtíče jeho k tomu je přiměly? Je-li člověk jen hmotou a silou, pak si křesťanství vůbec nemůžeme vy-

Digitized by Google

světliti, které právě *sebezapírání v boji proti hříšným žádostem těla na každém člověku žádá.* Materialisté nám odpovídají, že křesťanství jest toliko pouhým pobloužněním lidským, z něhož člověčenstvo nyní probouzeti se počíná. A proto prý jest smyslnosti lidské uzdu popustiti, aby nabylo tělo zase svých práv, jichž mu křesťanství až doposud upíralo. Dejme tomu, že všechno sebezapírání a všechna obětavost ve křesťanství jest pouhým poblouzněním jisté části člověčenstva. Ale ať nám vysvětlí materialisté a neznabozi toto poblouznění — vždyť každý účin má svou příčinu a tedy i toto poblouznění bez příčiny býti nemůže. Je-li pravda, co materialisté praví, že člověk jest toliko hmotou, kteráž silou svou působí, jako každá jiná hmota, pak vůbec nějaké sebezapírání člověka a obětavost odtud pochodící — tedy ani to poblouznění — není pod žádnou podmínkou možno, protože tělo každé, každá hmota působí nutně tak, jak jeho síla toho žádá a vymáhá. Patřme tedy na toho člověka ze kterékoliv strany, svým zdravým rozumem jsme nuceni mimo tělo a jeho smyslnost v něm ještě něco jiného hledati, což dovede tělesnosti této oproti se postaviti, ji poručiti, ji krotiti, vůbec nad ní panovati.

γ) Pokračujme dále: *Každá síla přírodní, jakož ze hmoty vychází, tak jeví také svou činnost toliko na hmotě.* Oheň na př. svítí a hřeje jen tenkrát, když na palivo působiti může, rovněž tak voda, vzduch atd. Jinak však duše lidská. Onať nepotřebuje k činnostem svým pražádné látky, pražádné hmoty. Člověk může sice na hmotu působiti, avšak musí již dříve, než na hmotu působiti počne, věděti, co z té hmoty vyvésti chce. Představme si na př. nějakého umělce, třeba sochaře, který právě z kamene sochu nějakou vytesává. Dříve než tesati a dlabati počal, musil ji míti již ve svém

Digitized by Google

rozumu hotovou. Musil totiž míti napřed ideu aneb jak obyčejně říkáme plán, čili vzor té sochy. Tento plán, tento vzor, dokud byl v jeho rozumu, zajisté nebyl ničím hmotným, ničím tělesným. Působí-li člověk na hmotu, tu zobrazuje smyslně myšlénky své, vtiskuje hmotě idee a vzory rozumu svého, povznáší, abychom tak řekli, hmotu k životu duševnému. Poněvadž život duševný nade vše pomyšlení lidské rozmanit jest, může člověk nesčíslným spůsobem na hmotu působiti. Tak nabývá hmota ustavičně zcela nových způsobů a tvarů, jimiž člověk svůj život duševný, jeho vývoj a pokrok ve přírodě jeví. Síla přírodní působí vždy podlé jistého nezměnitelného zákona. Činnost její může býti jen jedna a táž, nemůže nikdy jeviti nějakého pokroku a vývoje. Síly přírodní nepůsobí tedy ničeho nového. Nynější stromy na př. jsou právě takové, jaké byly před 1000 roky; rovněž tak se rozplozují, jako před 1000 roky. Strom vyplodí símě, símě vloží se do země, klíčí se, vzrostá, až se z něho vyvine úplný strom stejného druhu, jako onen, z jehož semene vyrostl. Strom nový vydává zase nové símě, a tak dále bez ustání. Totéž platí o živočišstvu. Ze starých hrobův egyptských lze sestaviti celé zoologické museum. A všechna tato zvířata podobají se na vlas zvířatům doby naší. Nikde tedy nejeví se ve přírodě nějaký pokrok ze tvarů méně dokonalých ku tvarům dokonalejším. Jen v životě lidském vládne stálý ruch, *stálý pokrok*, stálý vývoj, jen duch lidský vlohy svoje vždy více ve skutek uvádí, čímž právě svou nevýslovnou vyvýšenost a vznešenost nade hmotou nezměnitelně na jednom stupni stojící jeví. Činnosti duše lidské, její totiž pojmy, myšlénky, úsudky, tužby a snahy, plány a vynálezy atd. jsou tedy vždy něco nového. Představme si nějaké dílo rukou lidských, třeba dům,

Digitized by Google

v němž bydlíme. Nikdo nebude zajisté pochybovati, že všechny síly přírodní nebyly s to, dům tento zbudovati. A než dům tento stál, a než stavitel plán k němu navrhl, nikde ho nebylo. Proto jest dílo toto, jakož i každé jiné dílo lidské naproti vší činnosti přírodní zcela novým a původním. Síly přírodní majíce svůj nezměnitelný zákon, podlé něhož nutně působí, mají vždy jeden a týž účin beze vší změny, beze všeho pokroku. Jinak však u člověka. Člověk myslí a poněvadž myslí, jest schopen prací nejrozmanitějších. Osvěta, již pokolení lidské vždy se honosilo, jest patrným pravdy této dokladem.

δ) *Duše lidská nejsouc závislou ve své činnosti na zákonu přírodním, podlé něhož každá hmota se řídí, jest také nad čas a prostor povýšena.*

V jednom okamžiku mohu se vmysliti v doby nejdávnější Nyní třebas myslím na Adama, jak ho s jeho manželkou Bůh pro neposlušnost z ráje vyhání, — myslím na národ židovský přes rudé moře suchou nohou putující, — myslím na Spasitele, jak pro mne v ukrutných bolestech na dřevě kříže pní. A jako do minulosti mohu patřiti do budoucnosti. Tak na př. myslím nyní na vítězství církve katol. v Německu, jehož nade státní mocí ji krutě pronásledující dosáhnouti musí, poněvadž církev katolická všude, kde bojovala, též zvítězila. — A jako všechna minulost a budoucnost, rovněž tak všechna přítomnost duchu mému se otvírá. — V myšlénkách svých mohu i povrch této země opustiti a povznésti se k blankytu nebeskému, a celé té nesčetné řadě těles nebeských a odtud vzletnouti k trůnu Boha Nejvyššího a tu se modliti z nejhlubších útrob srdce svého: „Otče náš, jenž jsi na nebesích.“ Která pak hmota může silou svou vzletu ducha lidského se vyrovnati? Mohou-li všechny ty vniterné

Digitized by Google

úkony duše lidské, všechny tyto vzhledy její do minulosti, přítomnosti a budoucnosti; ten její orlí let, v němž až nade prostor světový do výšin nebeských se povznáší, všechny ty myšlénky a idee pravdy, dobra, krásy, které duch lidský vždy více odhaluje a hmotě vědou a uměním vdechuje. mohou-li všechny ty boje její za ony idee, všechna sebezapírání, všechny ty boly a strasti, kteréž člověk velkodušně snáší, nejen aby sám cíle svého posledního dosáhl, nýbrž i všemu člověčenstvu k dosažení tohoto cíle pokud možno dopomohl; může-li všechna ta láska, kterouž lidské pokolení již tolik vykonalo, mohou li všechny tyto úkony býti plodem pouhé síly přírodní nutně podle zákona působící? Materialismus těchto zjevů duše lidské nikterak vysvětliti nemůže a nikdy také nevysvětlí, a všechna jeho snaha podati jakýsi důkaz, že člověk jest jen pouhou hmotou, jest jen hanebným a ošemetným kejklířstvím, nastrojeným na ty, kteří svou důstojnost lidskou nohama šlapajíce v mrzkostech a ohavnostech zvířecích si hověti chtějí Těmto ovšem na tom záleží, aby byl člověk pouhou hmotou, se silou přiměřenou, kteráž po smrti v prvky své se zase rozpadne. Takovíto lidé musí přirozeně zuby nehty tohoto bohaprázdného učení se držeti, aby aspoň poněkud své nepokojné svědomí ukonejšili. Zdravý rozum lidský ale nezbytně dokazuje, že v člověku mimo jeho tělo musí býti *jiná ještě podstata*, od těla rozdílná, která s tělem nehyne, nýbrž věčně trvá.

Než však ku přímému důkazu této pravdy přikročíme, nebude od místa porovnáme-li duši lidskou s duší zvířecí a sice obzvláště proto, poněvadž materialisté člověka ode zvířete podstatně neliší. (Pokrač.)

Digitized by Google

Názvy kněží v duchovní správě pracujících.

Mimo jmena jednotlivých míst duchovní správy a jich držitelů jeví se i u všeobecném pojmenování kněží v duchovní správě pracujících velká rozmanitost a z této plyne pak též nestejný výklad právních poměrů jednotlivých kněží.

Církevní právo rozeznává duchovní správce dvojího druhu a sice: a) s právomocí *řádnou* a b) s právomocí *delegovanou*, náměstnou. První nazývají se v úchvalách provincialní synody z r. 1860 a synod z r. 1863 a 1873 všeobecným jmenem *parochi* et qui iisdem aequiparantur, druzí pak parochorum *adjutores*, v jednotlivých případech *capellani* seu *cooperatores*. V týchž synodách upraven jest poměr jedněch k druhým, kněží s jurisdikcí náměstnou podřízeni jsou v duchovní správě farářům, nicméně však postavení jejich nikterak není tak náhodné a prozatímné, jak jednotlivé názvy o nich užívané předpokládati se zdají a jak názvy ty skutečně od veřejných úřadů státních a samosprávných vykládány byly. Kaplani jsou sice „ad nutum episcopi amovibiles“, jich právomoc jest tudíž mnohem snáze odvolatelna než právomoc farářů, kteří ustanoveni jsou doživotně a proti své vůli bez kanonického procesu přesazeni neb odstraněni býti nemohou, proto však přece nemusí býti a není vždy právomoc kaplanů v přísném smyslu prozatimná. To vyplývá již z poměru, v jakém stojí kněz ku svému biskupovi jsa řádným členem diecésního duchovenstva, dále z povahy jednotlivých míst kaplanských, ze znění právomoci samé a z analogie s jinými úřady a hodnostmi.

Svěcením na kněžství a přijetím místa v duchovní správě vchází kněz ve zvláštní trvalý poměr ku svému

Digitized by Google

biskupovi, kterýžto poměr oběma trvalé povinnosti ukládá. Biskup nesvětí někoho na kněžství na čas a taktéž nepřijímá řádně svěceného kněze do duchovní správy vůbec — bez ohledu na jednotlivé místo duchovní správy — jen na čas, aby pak po čase libovolně jej propustil a dále o něj se nestaral. Již tato okolnost, která sama sebou plyne z dogmatického pojmu o svátosti svěcení kněžstva, měla by býti dostatečnou příčinou, aby jistých názvů, na př. „výpomocný kněz“ šetrněji se užívalo.

Ano i jednotlivá místa kaplanská nejsou vždy prozatimná místa duchovní správy. Kde toho poměry, na př. rozmnožení obyvatelstva neb rozsáhlost farního obvodu vyžadují, zřizují se místa ta trvale a považují se za způsobilá, aby při nich zakládaly se zvláštní nadace s určitými a stálými závazky na př. sloužení jistého počtu mší sv. Při místech kooperatorských jest závazek sloužiti jistý počet mší sv. (za každých 10 zl. z náboženské matice 1 mši sv.) Dle vynešení nejdůst. k. a. konsistoře z r. 1864 (Ordin. list str. 26.), z r. 1866 (Ordin. list str. 10.) a z r. 1877 (Ordin. list str. 42.) nepřestává zcela závazek ten ani tenkrát, když místa ta nejsou obsazena, dostatečný to důkaz, že to nejsou místa prozatimná. Při změněných poměrech dají se ovšem snáze zrušiti nežli beneficia farní, pokud však trvají, jsou před veřejností stálými místy duchovní správy. Obsazení jich trvalé aneb prozatimné závisí na vůli *biskupa*, kterýž také vůli tu při udílení právomoci projevuje. Jest zajisté rozdíl, uděluje-li někomu „munus capellani“ vůbec, aneb „munus capellani ad interim“. I v prvním případu nevzdává se tím biskup svého práva právomoc onu odvolati a dotyčného kněze na jiné místo přeložiti; pokud toho však nečiní, zastává onen kněz dle znění jurisdikce

Digitized by Google

místo své trvale a jest před veřejností stále ustanoveným duchovním správcem.

Že náhled ten pravý jest, dokazuje též analogie s jinými církevními úřady a hodnostmi, na př. *generální vikář* a k. a. *okresní vikáři* mají též právomocnost náměstnou, která bez kanonického procesu může býti odvolána, a přece činí se rozdíl mezi stálým a prozatímným obsazením těchto úřadů. Něco podobného jest též u státních úřadů.

Znění jurisdikce samé určuje blíže, jaké povinnosti spojeny jsou s jednotlivými podřízenými místy duchovní správy. U nás uděluje se z pravidla kaplanům jurisdictio delegata *ad universitatem causarum*, mohou tudíž ve všech případech duchovní správy zastupovati faráře. Výše jmenované synody stanoví dále, že za příčinou rozdělení obapolné práce mají farář a kaplan uzavříti *smlouvu* a předložiti ji biskupovi ku schválení. Na základě své jurisdikce jest tudíž kaplan naproti osadníkům v pravdě *duchovní správce*, curatus seu pastor, s tím toliko rozdílem, že zodpovědné vedení duchovní správy přísluší faráři, jemuž kaplan v tom ohledu jest podřízen. (Sloh církv. str. 138).

Dle těchto všeobecných poznámek snadno lze poznati, kterak souditi sluší o jednotlivých názvech kněží v duchovní správě ustanovených.

1. „*Duchovní správce*". Tohoto názvu užívá se dílem společně o farářích a kaplanech (n. př. branný zákon z r. 1868, § 25, § 15 volebního zákona z r. 1869 a j.), jindy název ten obmezuje se pouze na faráře s vyloučením kaplanů. (Mimo jiné příklady viz Ordin. l. z r. 1882 str. 51, kde v dopisu c. k. místodržitelského praesidia k nejdůst. k a. konsistoři se píše: Jako doplněk dosavadního schematismu budou v novém mezi jiným udáni také kromě katolických duchovních

Digitized by Google

správců i kaplani). Tato nedůslednost má za následek nestejný výklad zákonů v těch místech či odstavcích, kde o „duchovních správcích“ se mluví, jak níže příkladem ukázáno bude.

2. *Samostatní duchovní správcové, samostatní beneficiati, samostatní duchovní.* Korrelativní název k tomu by byl „nesamostatní duchovní správcové , názvu toho však ve veřejných listinách jsme nenalezli. (Viz n. p. ministerské nařízení ze dne 25. března 1875, otištěné v Ordin. l. 1875, str. 36, kdež nalezá se následující definice: „Bei den vorstehenden Ansätzen sind unter dem Worte „Pfarrer“ alle selbstständigen Seelsorger begriffen.“) Název ten byl by tenkráte správný, kdyby slovo samostatný a nesamostatný blíže a správně se určilo. Nejsouť ani faráři zcela samostatnými duchovními správci, neboť jsou podřízeni svému biskupovi, nemají moci zákonodárné atd., a nejsou také kaplani zcela nesamostatnými duchovními správci, nebo mnohé případy, n. př. zpovědní úřad, který přece také patří k duchovní správě, vylučují úplnou nesamostatnost.

3. *Kandidáti farních úřadů.* (Viz předlohu k branném zákonu, jak uveřejněna byla v listech veřejných začátkem listopadu m. r.). Lépe by snad stálo „čekatelé farních beneficií.“ Farní úřad neliší se pojmem od duchovní správy jednotlivého místa. Kaplan není čekatelem této duchovní správy, poněvadž ji sám z části, často i zcela zastává.

4 *Kněz pomocný*, Hilfspriester. Jest to tuším překlad latinského názvu „sacerdos auxiliaris“, kteréhož užívá se v jurisdikcích v těch případech, kde některý kněz na odpočinku se nalezající po nějakou dobu v duchovní správě pomáhá. Pro tento případ jakož i pro všecky případy prozatimné pomoci v duchovní správě jest tento název správný; ale jako všeobecný název

Digitized by Google

všech kněží v duchovní správě s právomocí náměstnou ustanovených není tuším adaequátní. Kaplani a kooperátoři na místech řádně zřízených nepomáhají pouze, jich působení v duchovní správě jest jejich stálým povoláním, vedlé něhož jiného řádného zaměstnání nemají. Také místa jejich, jak již výše řečeno, nejsou prozatímná, nýbrž trvale zřízená.

5. *Kněz výpomocný*, Aushilfspriester. (Ordin. list str. 38, 40 z r. 1878 a jinde.) Název ten jest nejméně šťastně volen. Béře-li se slovo „výpomocný" ve smyslu „mimořádný a prozatímný", jak se slova toho skutečně užívá, pak název ten naráží o dogma. Slova „výpomoc", „výpomocný" vyjadřují pravidelně jakési provisorium, jakýsi stav mimořádný, pomoc mimořádnou v případě potřeby; až do nedávna na př., dokud trval nedostatek zkoušených učitelův, obsazovala se jednotlivá místa podučitelská silami, jež k stavu učitelskému potřebné kvalifikace neměly. Výpomocnými podučiteli resp. podučitelkami byli typografové, studující bez zkoušek, industrialní učitelky a j. Jakmile nastal dostatek sil zkoušených, byly takové osoby pouze na výpomoc prozatímně přijaté opět propuštěny.

Nám ovšem ani zdaleka nepřipadá, že by onen název „výpomocný kněz", pokud od církevních představených jeho užito bylo, byl kdy brán doslovně ve smyslu zmíněném asi jako kněz mimořádný a prozatímný. Dle kontextu patrno, že tu slovo kněz béře se ve smyslu „duchovní správce", ano můžeme říci, že ve většině příkladů, kde v českém textu stojí „výpomocný kněz", užívá se v německém originálu slova „Hilfspriester, kněz pomocný", což tuším není docela stejné.

Než litera scripta manet, lidé o dogmatický poem slova „kněz" příliš se nestarají a berou slova tak jak jsou; výpomocný kněz jest jim knězem provisor-

Digitized by Google

ním a dle toho též k němu se chovají. Stůjtež tuto některé příklady.

Zákon ze dne 3. prosince 1863 §. 10. o právu domovském stanoví: „Stále zřízení úředníci . . . duchovní a veřejní učitelové nabývají práva domovského v té obci, v níž jim bylo ustanoveno stálé sídlo úřední.“ Je-li kaplan toliko knězem výpomocným čili prozatímným, není dle znění tohoto zákona příslušníkem obce; byť i po mnoho let v duchovní správě v téže obci působil, zůstává tam přece jen cizincem. Tak také skutečně soudili opatrní otcové jistého místa při příležitosti voleb do obecního výboru. Zákon o volení výboru obecního totiž stanoví v §. 1. odstavec 2. lit. b: Právo voliti mají z *příslušníků* obce: duchovní všech vyznání křesťanských v duchovní správě toho místa stále zřízení Na základě toho soudili v oné obci: Oba místní kooperátoři jsou kněžími výpomocnými, nejsou tudíž stále zřízení a proto též nejsou příslušníky obce a nepřísluší jim místo v listině voličů. Náhled obce schválen byl i od politického úřadu a tak dostala se záležitost ta až před říšský soud, kterýž uznal za právo: „Vyloučením stížnost vedoucích z listiny volební v obci K. stalo se porušení práva článkem 4. základních zákonů zaručeného.“ V odůvodnění tohoto nálezu stojí dále, že stížnost vedoucím právo volební přísluší, poněvadž dekretem k. a. konsistoře za kooperátory ustanoveni byli, že *místo kooperátorské je skutečný úřad*, že jako kooperátorové mají se považovati za duchovní v duchovní správě zřízené, že také ustanovení a působení jejich bylo stálé, poněvadž v dekretě, jímž ustanoveni byli, nikde o pouze výpomocném neb provisorním ustanovení jich zmínka se nečiní a poněvadž následkem toho příslušníky obce jsou. (Vídeňský „Vaterland“ ze dne 19. října 1882.)

Digitized by Google

Jiný příklad z téhož zákona. Paragraf 15. volebního zákona obecního dle staršího textu z r. 1864 zněl takto: „Duchovní správcové místní, měšťané čestní, úředníci . . . důstojníci . . . jsoucí v 8 třídě dietní neb vyšší, náležejí do prvního sboru volebního; ostatní osoby v § 1. sub 2 jmenované, platí-li nějakou daň . . . položeny buďte do 2., jinak do 3. sboru."

Na mnohých místech vykládali si § ten následovně: Kaplan jest sice v duchovní správě stále zřízen, ale jemu nepřísluší název místního duchovního správce, a pak kladli jej někde do druhého, obyčejně však do třetího sboru voličů v pořadí za všemi domkáři a nádeníky, kteří nějakou přímou daň platí. A jsou příklady, že politický úřad náhled ten potvrdil. (Novější znění téhož § z r. 1869 vylučuje náhled ten, dle toho jsou duchovní správcové místní = duchovní v duchovní správě toho místa stále zřízení.)

Tyto a podobné nepříjemnosti byly by se ušetřily kněžím v duchovní správě, kdyby v zákonodárství a v listinách veřejných správných a jasných názvů o nich se užívalo. Právo volební tuto za příklad uvedené nemá ovšem pro kněze veliké důležitosti; to však ani kněžím, ani nejdůst. Ordinariatům nemůže býti lhostejno, aby kněžím v duchovní správě nepřísluše ani tolik práva politického, mnoho-li dle znění zákona přísluší učitelům a podučitelům na obecných školách řádně zřízeným, ano mnoholi přísluší domkářům a nádeníkům, kteří nějakou přímou daň platí. A nejedná se tu jen o několik, nýbrž o sta a tisíce kněží, kteří za skrovnou odměnu obětují síly své, často i zdraví správě duchovní, nejedná se tu při jednotlivcích jen o krátký čas působení v duchovní správě, uýbrž o dlouhá leta, často 15 i více let.

Věc ta dala by se ještě dále sledovati; jinaké na

Digitized by Google

př. bude postavení vlády při upravování kongruy, jedná-li se o kněží výpomocné čili provisorní, a opět jinaké, jedná-li se o stálé duchovní správce, podobně též při zřizování nových míst duchovní správy.

I nebude tudíž za neskromnou považována prosba, aby mužové, jimž v těchto věcech slovo rozhodné přísluší, k tomu hleděli, by případy podobné směřující na snížení vážnosti kněžstva, pokud možno se zamezily.

J. Š.

Nástin života sv. Tomáše Akvinského a přehled spisův jeho.

Sděluje prof. dr. **Václav Hlavatý.**

Vedle rytířstva světského, které na poli válečném nehynoucí slávy dobylo, právě honosí se křesťanský středověk též rytířstvem duchovním, kteréž v oboru věd ne menší slávou se stkví pokryvši skráně své vavříny nesmrtelnosti. Ona neúmorná síla vítězná, která ve válkách křížových až chlumu svého dostoupila, vyvírala mohutný vliv i v oboru prací duchovních. I nelze dosti obdivovati se oné pružnosti a vsažnosti myšlénky vnikající do všech hlubin věd vyšších a nižádné obtíže se neodpírající, jakouž přední zástupcové vědy scholastické počínajíc od původce jejího, sv. Anselma, slynuli. A jako rytířstvo světské zasvětilo meč svůj službám náboženství, ctnosti a cti, podobně sklánělí i vážní myslitelé doby této hlavy své před náboženstvím, bádání vědecká ve službu jeho uvádějíce. Byliť to učitelé *scholastičtí*, kteří vědu lidskou a božskou zároveň pěstujíce ony velebné theologicko-filosofické soustavy zbudovali, jimžto až na doby naše nikdo, kdo jen poněkud do krásy jejich oka svého ponořil, obdivu odepříti nemohl.

Digitized by Google

Mezi všemi těmito učiteli vyniká však obrovský veleduch sv. *Tomáš Akvinský*, an učenost všech ostatních scholastiků v sobě spojuje a ve všech oborech filosofických zůstavil nám díla v pravdě mistrovská. Slunci jsa podoben zahřívá teplem svých ctnosti a osvěcuje září nauky své okršlek všeho světa. Na roli vědecké nesmrtelných sobě dobyv vavřínův učiněn jest hvězdou jasnou i na obzoru církve a vědy křesťanské. Čím byl sv. Augustin v době patristické, tím sv. Tomáš ve scholastice středověké. Jako onen všecky paprsky vědy křesťanské jakož v bodu zářném soustředil a ve spisech svých okršlek světa jimi osvítil: tak i sv. Tomáš předním jest zástupcem křesť. vědy středověké. — Vším právem poctěn byl již od vrstevníků svých názvem „doctor angelicus.“ Hloubka myšlének, bystrost soudu, jemnost distinkce vědecké, náplň obsahu, ježto ve spisech jeho všude nalezáme, oprávnily je zajisté, aby velikého myslitele tou měrou vyznamenali. Dějiny postavily již jméno jeho na svícen a ono nikdy nebude zastíněno aniž zajde v temnostech, dokud potrvá křesťanská věda a vzdělanost. Sv. Tomáš Akv. jasným jest důkazem a trvalým pomníkem, kam až duch lidský v oboru vědeckém pokročiti může, veden-li jest duchem Kristovým, duchem církve jeho. — Z těchto příčin lnuli v dobách dřívějších muži nejosvícenější a nejučenější celou duší k nauce sv. Tomáše; i nejslavnější university evropské hlásaly slávu největšího učitele scholastického; mimo to i přemnozí papežové římští při každém podnětu spisy sv. Tomáše schvalovali a studium jejich co nejvřeleji doporučovali. I všeobecné sněmy církevní k nauce jeho bedlivý zřetel měly.

Sv. Tomáš dosáhl věku toliko 48 let a jelikož od tohoto u přirovnání k tak obrovské činnosti tak krátkého života 16 let jeho mládí a studií přípravných

Digitized by Google

odečísti dlužno: tož převeliké množství výkonův a povinností neobyčejného muže tohoto, jimžto jako řeholník a kněz, jako učitel na universitách a spisovatel tolika děl, kteráž 17 foliantův objímají, přesně a svědomitě vždy vyhověti dovedl, v úzkém kruhu 32 let zahrnuto jest.

Tomáš, mladší syn hraběte Akvinského, spřízněného s císařským rodem Hohenstaufů, narodil se r. 1226 v Roccasecce blíže Monte Cassina (dle jiných v Akvinu). Otec jeho slul Landolf, jméno matky bylo Theodora. Pacholíček pětiletý dán jest otcům benediktinům montekassinským na vychování. Jsa stkvělými vlohami nadán postoupil za šest let u vzdělání vědeckém tak, že do Neapole na vysoké školy poslán býti mohl, kdež po 6 let prodléval. Dokonav zde studie zachoval si u všeobecné zkáze mravní, jež kalila tehdáž vědeckou pověst university neapolské, neporušenu onu ryzost duše a zbožnost srdce, kterouž přinesl s sebou ze zátiší Montekassinského. Vždy více probouzela se v něm pojednou touha, vstoupiti do řádu *dominikánského*, aby v něm službě Hospodinově zcela se zasvětil. Jinoch sotva šestnáctiletý nevrátiv se již do otcovského domu provedl dávný úmysl svůj opíraje se o slova Páně: „Kdo miluje otce neb matku více, nežli mě, není mne hoden.“ Rodiče však odporujíce úmyslům synovým snažili se pohnouti jej, aby řeholi opustil, neštítíce se i prostředků násilných. Za tou příčinou poslán jest mladý novic od představeného řádu svého z Neapole do Paříže, aby rodiny své vzdálen byl. Na cestě však od bratří svých, jižto v severní Italii v táboře císařském meškali, jat, ztýrán a do Roccaseccy nazpět odeslán. Zde prosbám i hrozbám matky, aby do světa se vrátil, statečně odolav, posléze i v tuhé vězení uvržen jest. Marné byly přímluvy obou sester láskou

Digitized by Google

něžnou k němu lnoucích, aby přání matčino splnil: ano přesvědčivou výmluvností bratra svého překonány konečně tak, že snášejíce se s nezvratným úmyslem jeho staly se mu věrnými spojenci a usnadnily spojení jeho s představenými řádu jeho v Neapoli. Jinak vedli si bratři. Aby došli cíle, vrátivše se z tábora císařského do Roccaseccy neostýchali se prostředku nejhanebnějšího, jehož toliko do srdce surového, spustlého nadíti se lze. Povolavše z Neapole záletnici vnadami a svůdnictvím pověstnou uvedli ji k bratru uvězněnému; on však uchopiv z krbu dřevo hárající na smrt polekanou ženštinu vypudil z komnaty své. Po takovéto události rozvázán byl Tomáš všech ohledů na rodinu svou; za pomocí sester svých šťastně unikl vězení a na vždy opustil otcovský dům spěchaje do Neapole, aby v klášteře OO. Dominikánů složil slib řeholní. I poslán jest odtud za nedlouho od generální kapitoly řádu svého do Kolína nad Rýnem k Albertu Velikému, aby za vedení jeho pokračoval ve studiích svých. Týž bystrým okem prohlednuv výtečné vlohy žáka svého prohlásil veřejně, že sláva Tomášova za nedlouho celý svět naplní. („Nos vocamus istum bovem mutum, sed ipse talem dabit in doctrina mugitum, quod in toto mundo sonabit.“) A pravdu děl; časové příští potvrdili výrok jeho. Když r. 1245 Albert poslán byl do Paříže, aby zřídil tam stolici učitelskou řádu dominikanskému příslušící, přidán mu za průvodce 19letý Tomáš, aby ukončil v městě tom studia theologická. Po třech letech navrátili se oba do Kolína a Tomáš nařízen jest „magister studiorum“ za vrchního dozoru Albertova. A tím počíná dráha veřejné činnosti jeho učitelské; brzy povolán byl do Paříže, aby zde uvázal se v samostatný úřad učitele bohovědy Jen z poslušnosti tak učinil. Sláva jeho denně vzrůstala; zástupové vědy-

Digitized by Google

chtivých jinochů ze všech zemí křesťanských spěchali na první tehdáž universitu a nejslavnější na světě, aby z úst jeho slyšeli slova pravé vědy a za návodu jeho vnikali do hlubin vyšší moudrosti. Ale sv. Tomáš, jakkoli slaven a veleben byl od vrstevníků svých, nikdy nepozbyl nenahraditelného pokladu dětinné pokory; zřejmě a častěji prohlásil, že za vše vědění své děkuje jediné zdroji milosti, z kříže vždy proudící. Dochovalať se o něm paměti zbožná zpráva, že za příkladem a napomenutím sv. Augustina k nejnesnadnějším částem svého učení a spisů svých připravoval se postem a modlitbou. — Spory mendikantů s Vilémem de St. Amour přerušily na krátkou dobu pobyt jeho v Paříži. Byltě od papeže Alexandra IV. (1254—1261) spolu s Albertem Velikým do Italie povolán, aby ve sporu řečeném projevil mínění své. Zde pak společně s učitelem svým mendikanty výtečně obhájiv navrátil se r. 1256 do Paříže, kdež nepřetržitě i neunavně vyučoval i díla svoje spisoval nehledaje při všech velkolepých prácech svých leč čest a chválu Boží i slávu vědy křesťanské. — V této době napsal zvláště: Opusculum ad Joannem Vercellensem; Ad lectorem Venetum; Ad lectorem Vesontium; Ad Reginaldum Privernatem; De aeternitate mundi; Contra Averroistas; De sortibus; De motu cordis; De angelorum natura; De verbi divini et humani differentia; De fato; Expositio primae et secundae Decretalis; Quaestiones disputatae; Quaestiones quodlibetales; De veritate; Compendium theologiae, quod incipit: Aeterni Patris verbum; De perfectione vitae spiritualis; Summa contra gentiles, dílo to, kteréž co do učenosti a řízné dialektiky s jeho Summou theologiae o přednost závodí; napsalť je k výslovnému rozkazu generala řádu svého pro Raimunda Pennaforte k obrácení Maurův a Židů

Digitized by Google

španělských. Dále též: De commentariis in epistolas sti Pauli apostoli. O veliké „Summa theologiae“ pracoval však až na konec života svého. Okolo r. 1270 vyšly na světlo: De anima; De potentia Dei; De spiritualibus creaturis; De vitiis et virtutibus; Expositio in librum Boëthii de hebdomadibus, de Trinitate.

Aby všem povinnostem svým byl práv a současně i ve spisech svojich pokročil, míval více písařův i vypravuje se, že nejednou třem až čtyřem o různých předmětech současně do péra diktoval a to v onom soustavném pořádku, s tou jasností a přísnou methodou, kterýmiž spisy jeho vůbec vynikají. Roku 1261 povolal jej papež Urban IV. (1261—1264) do Říma. V odměnu za služby Církvi prokázané zamýšlel Urban i nástupce jeho Klement IV. (1265—1268) Tomáše důstojnostmi církevními vyznamenati, avšak mnich v pravdě pokorný vždy rozhodně odmítal. Opět vrátiv se do Paříže prodlel tam dvě léta. Posléze poslán jest od generální kapitoly řádu svého za učitele na vysoké školy neapolské. Příchod jeho do města toho podobal se vjezdu vítězoslavnému; netoliko Neapol a celé okolí oslavovaly ho jako událost velikou, blahověstnou, i veškeří stavové závodili v uctívání muže velikého. Avšak krátké bylo působení jeho v Neapoli. Papež Řehoř X. (1271—1276) povolal jej r. 1274 na veliký sněm církevní v *Lyoně*, aby učeností a vědou svou shromážděným otcům církevním nápomocen byl. Ač sláb a churav uposlechl Tomáš hlasu papežova. Na cestě do Lyonu v opatství cisterciaků ve Fossanuově na smrt se rozstonav přijal chléb nebeský na cestu do věčnosti řka: „Sumo te pretium animae meae, sumo te viaticum peregrinationis animae meae, pro cujus amore studui, vigilavi et laboravi, praedicavi et docui. Nihil unquam contra et dixi, sed si quid dixi, non sum per-

Digitized by Google

tinax in sensu meo. Totum relinquo correctioni sanctae Romanae Ecclesiae, in cujus obedientia nunc transeo ex hac vita" (Bolland. p. 677. 713.) Zemřel 7. března 1274 v 49. roce věku svého. Církev tak veliké ztráty hluboce želela, ale spisy jež světu zůstavil, i jméno jeho slávou nesmrtelnosti se stkví. Papež Jan XXI. (1316—1334) vřadil jej do počtu světců Božích, ana svatost vyvoleného sluhy Páně mnohými divy potvrzena byla. Památku největšího žáka svého, jenž předčil i nad mistra svého, poctil Albert Veliký názvem: „lumen Ecclesiae." O něm platí slova Ducha Božího: „Símě jejich a sláva jejich nebude opuštěna. Těla jejich v pokoji pochována jsou a jméno jejich živo jest od národu až do národu. Moudrost jejich ať vypravují lidé a chválu jejich ať zvěstuje shromáždění." (Sir. 44, 13—15.)

Toť slabý nástin života velikého muže a světce, jenž stojí na chlumu scholastiky středověké, v němž svrchovaný lesk slávy s jemným citem pokory mírně se pojí. Ješto příroda lidská na vrcholu slávy ráda pokoru se sebe stírá, kteráž ji zveličuje před Bohem; tím líbezněji dotknuto bývá srdce lidské, setkává-li se v dějinách s muži, kteří pokusbu tuto šťastně překonali vyhnuvše se bez úrazu úskalí nejnebezpečnějšímu. Se zálibou spočívá na nich oko naše jako na pravých důstojných ideálech snažení lidského. Z té příčiny tak vzácen jest Tomáš Akvinský všemu křesťanstvu a s radostí prodléváme u něho, nalézajíce v něm dokonalý vzor snah nejušlechtilejších.

Díla učitele andělského vyšla nejprve u vydání římském r. 1570, později v Benátkách Vlašských r. 1593—4, po té v Antverpách r. 1612, v Paříži r. 1660, podruhé v Benátkách r. 1787, v Parmě r. 1852, po druhé v Paříži r. 1879, „Summa theologiae" o sobě

Digitized by Google

v Inomostí r. 1882, a nyní nové vydání římské dosud nedokončené. Velmi četná jsou vydání jednotlivých spisů jeho, zvláště Summy theologiae. — V prvém vydání římském z r. 1570, jakož i v prvém benátském z r. 1593—4 zaujímají 17 foliantů. V prvých pěti svazcích nalézají se kommentary sv. Tomáše ke spisům Aristotelovým: svazek I. chová kommentar ke spisu „De interpretatione“ a výklad druhých Analytik; ve svazku II. nalézáme kommentary k osmi knihám fysiky Aristotelovy, ke čtyřem knihám „De coelo et mundo“ a ke knihám „De generatione et corruptione“: svazek III. obsahuje kommentary ke čtyřem knihám „Meteororum“, ke třem knihám „De anima“ a k „Parvis naturalibus“; IV. svazek kommentary k Aristotelově metafysice, dále „Tractatus de ente et essentia“ a výklad k „liber de causis“; svazek V. kommentary k Aristotelově ethice a politice. Svazek VI. a VII. velký kommentar k sentencím Petra Lombardského; ve svazku VIII. nalézají se „Quaestiones disputatae“ totiž: De potentia Dei; De malo; De spiritualibus creaturis; De anima; De virtutibus; De veritate; taktéž i „Quaestiones quodlibetales.“ Svazek IX. pojímá v sobě „Summa contra gentiles“; sv. X., XI. a XII. pak velikou „Summa theologiae“ (Ima, Ima IIdae, IIda IIdae a IIItia), jejížto díl III. neukončen již samým sv. Tomášem, přece však pomocí jeho spisu, totiž kommentaru ke čtvrté knize sentencí Petra Lomb. — K těmto pak druží se ve svazku XIII. exegetické kommentary k některým knihám písem sv. St. Z.: kn. Jobově, k žalmům, k velepísni, k Isaiáši a Jeremiáši; ve svazku XIV. kommentary k evangeliu dle sv. Matouše a Jana; v XV. sv. „Catena aurea“ ke čtyřem evangeliím; v XVI. kommentary k listům sv. ap. Pavla a homilie. Svazek XVII. zahrnuje „Opuscula st. Tho-

Digitized by Google

mae", mezi nimiž: Compendium theologiae; De propositionibus moralibus; De fallaciis; De quatuor oppositis; De Instantibus; De aeternitate mundi; De principiis naturae; De natura materiae; De principio individuationis; De mixtione elementorum; De natura accidentis; De natura generis; De tempore; De pluritate formarum; De dimensionibus interminatis; De natura Syllogismorum; De intellectu et intelligibili; De natura loci; Commentarii in librum Boëthii de Trinitate a j.

Z novější literatury o sv. Tomáši Akv. jmenujeme:

Hörtl, Thomas von Aquino und seine Zeit, Augsburg 1846.

Carle, histoire de la vie et des ouvrages de St. Thomas, 1846.

Ch. Jourdain, de la philosophie de St. Thomas d'Aquin, Paris 1858.

Cacheaux, de la philosophie de St. Thomas, Paris 1858.

Liberatore, die Erkenntnisstheorie des hl. Thomas v. Aquin; übersetzt von Franz. Mainz. 1861.

Werner, Thomas von Aquino, Regensburg 1858.

Plaszmann, die Schule des hl. Thomas v. Aquin, Soest 1857—1861.

Rietter, die Moral des hl. Thomas v. Aquin, München 1858.

Morgott, Geist und Natur im Menschen nach der Lehre des hl. Thomas, Eichstätt 1860.

Morgott, die Theorie der Gefühle im System des hl. Thomas, Eichstätt 1864.

Gaudin, Philosophia juxta Divi Thomae dogmata, nově vydal Roux-Lavergne, Paris 1861.

Oischinger, die speculative Theologie des hl. Thomas v. Aquin, Landshut 1858.

Digitized by Google

Al. Schmid, die thomistische und skotistische Gewissheitslehre, Dillingen 1859.

H. Contzen, Thomas v. Aquin als volkswirthschaftlicher Schriftsteller, Leipzig 1861.

J. Merten, Über die Bedeutung der Erkenntnisslehre des hl. Augustin und des hl. Thomas für den geschichtlichen Entwickelungsgang der Philosophie, Trier 1865.

Pesch, Institutiones philosophiae naturalis secundum principia sti Thomae Aquin., Friburgi Brisgov. 1880.

Schneid, die Philosophie des hl. Thomas v. Aquin und ihre Bedeutung für die Gegenwart, Würzburg 1881.

Pospíšil, Filosofie podlé zásad sv. Tomáše Akvinského, v Brně 1883.

Ze seznamu spisů sv. Tomáše poznáváme, že mu předem o to šlo, aby filosofii Aristotelovu základem položil spekulativnímu bádání vědy křesťanské a všestranným bedlivým jí objasňováním usnadnil porozumění jí. — Ale bera se touže cestou jako veliký učitel jeho Albert, nebyl, jako filosofové arabští, toliko slepým obdivovatelem Stagirity, nýbrž pozorně si všímal všech poklesků a bludů Aristotelových snaže se je odkliditi a vyvrátiti a tak soustavu Aristotelovu za základ pravé vědy rozumové s křesťanstvím dokonale se snášející položiti. Takto si veda nepoužíval při výkladu spisův Aristotelových, jako učitel jeho, parafrasí; vyhýbaje se disgressím krok za krokem sleduje a vysvětluje i objasňuje obsah dle logického pochodu myšlének a vět. Toť však toliko jedna stránka této činnosti jeho, kteráž byla jen průpravou k jinému rozsáhlejšímu působení, středisku to veškerého snažení a konání jeho, totiž jednak *obrana pravdy křesťanské*

Digitized by Google

proti útokům filosofie arabské a židovské, jednak *spekulativní sestrojení theologické soustavy náučné*. Prvý směr vyjádřen jest v jeho „Summa contra gentiles“, druhý pak v „Summa theologiae“ jasně prosvítá. Obě tato veledíla jako jádrem jsou všech spisů jeho. V prvním snaží se důvody rozumovými dokázati pravdu nauky křesťanské a vyvrátiti nauky jí odporné, kterékoli v názorech pohanských, arabských a bludařských shledal.

Vycházíť tu od zásady, že těch, kdož zjevení Božího v křesťanství uznati nechtějí, důvody kladnými přesvědčiti nelze, nýbrž že jediné důvodů rozumových užívati dlužno, a to jednak k vyvrácení náhledů nepravých, jednak k objasnění pravdy, buď aby takto rozumu se zamlouvaly, jako bývá u těch pravd zjevených, které jsou zároveň i rozumové, buď aby tím přivedeni byli k přiznání, že v předložených pravdách není odporu zásadám zdravého rozumu, jak o tajemstvích zjevení křesťanského dokázati lze: protož i Summu contra gentiles stkvělou filosofickou apologií křesťanství nazvati lze. Ve „Summa theologiae“ vede si sv. Tomáš konstruktivně; všechen bohatý obsah pravd křesťanských spekulativně rozvíjí a vkládá v rámec velikolepé soustavy náučné. Všecky ostatní spisy jeho mají se jako docelující části k oběma již uvedeným hlavním dílům. Neboť pojednávaje o jednotlivých otázkách filosofických aneb theologických obzvláště, činí to obšírněji, než v řečených dvou veledílech státi se mohlo, čímž pak otázky takové jasnějšího světla a hlubšího probádání docházejí. Konečně pak i veliký kommentar k sentencím Petra Lombarda velmi prospěšný jest k tomu účelu, aby lze bylo v obsah učení sv. Tomáše hlouběji vniknouti a myšlénky jeho v celém dosahu jejich pochopiti. Budiž však připomenuto, že ve dvou hlavních jeho spisech nejprůzračněji a nej-

Digitized by Google

dokonaleji celá nauka jeho obsažena jest, any ovocem jsou prací posledních let života sv. Tomáše, kdy vrcholu nejvyšší spekulace filosofické byl dostoupil.*)

Habsburkové,

zakladatelé lublaňského biskupství a ochráncové katolické víry v Krajině.

Slovinsky sepsal **Ivan Lavrenčič****), zčeštil **K. Konrád.**

Přesvětlé paprsky nebeských pravd zasvitly v nynější korunní zemi naší už v prvém století po Kristu. Osud byl jim milostiv, i šířily se stále víc a více tak, že musel akvilejský patriarcha v staroslavné Emoně biskupa ustanoviti ne-li dříve, aspoň ve IV. století. Avšak brzy potom, za stěhování národův, přikvačili v Krajinu naši čety divokých národův, pustošili zemi a také zahnali učitele víry, potlačovali křesťanství a brzy je potřeli, že neposílali akvilejští patriarchové našim pradědům znovu svých kněží. Křesťanství opět ožilo, šířilo se a sílilo v pozdějších stoletích za panství Franků, akvilejských patriarchů, Korutanských hrabat a Otakara II.; také jalo se kvésti a kvetlo potom, když milostivé nebe vyvolilo horlivého křesťana *Rudolfa*

---

*) *Pozn. redakce.* Spisovatel chystá k tisku obšírnější dílo o sv. Tomáši Akv., v němž předložiti zamýšlí I. Všeobecné zásady soustavy jeho, podati pak trest: II. Noëtiky, III. Metafysiky vše obecné, IV. Metafysiky zvláštní, a to: a) theologie, b) kosmologie, c) angelologie, d) psychologie. e) eudaimonologie. V. Ethiky, VI. Soteriologie a připojiti VII. Vědy státní; načež tuto ct. čtenáře své pozorny činíme.

**) Viz jubilejní spis „Spomenik“, jejž vydala „*Matice slovenská v Lublani*“ na oslavu 600letého jubilea panování domu Habsburského na Slovensku r. 1883. od str. 127—138. — Iv. Lavrenčič jest mladý kaplan slovinský.

Digitized by Google

Habsburského a jeho rod, by vládl zemím rakouským, tedy také korunní zemi naší.

Tento slavný vladař chtěl rozšířiti a utvrditi svoji moc a oblažiti své poddané; a jeho přesvědčení u víře ujišťovalo jej, že dosáhne svých záměrů jen tehdáž, bude-li pro ně pracovati na základě víry, na základě křesťanském, — jinak ale, že marný bude jeho trud, prázdné jeho dílo. Tomu přesvědčení zůstal věren až do smrti a žil a pracoval za sloup a pramen vší blaženosti — za víru.

V tom ho pilně následoval jeho rod. Byl stále věren i oddán nauce Kristově a byl jí také dobrodincem a záštitou první a největší ve své říši; způsobil mnoho pro její rozvoj vůbec i zvláště v naší Krajině do nejnovější doby tolik, že kdybychom chtěli vše svědomitě a podrobně udati, musili bychom jen o tom tlustou knihu napsati. Avšak obmeziti chceme obšírnou úlohu a mezi mnohonásobnými zásluhami Habsburkův o církev a víru katolickou v Krajině vzpomenouti tu jen dvou největších, které ještě zvláštně utvrzují a zvyšují lásku katolických Krajincův k domu habsburskému; *prvá* je ta, že založili *lublaňské biskupství* a rozšířili jeho meze tak, že jsou hranice zemské a biskupské jednostejné, druhá pak, že v XVI. století v naší korunní zemi slavně přemohli největšího nepřítele katolické víry — *protestantism.*

I. *Habsburkové, zakladatelé lublaňského biskupství.*

Když nepřátelská ruka divých Obrů posledního emonského biskupa Florijana byla vyhnala z jeho sídla (l. 599 nebo 600)*) pečovali o sv. církev v po-

*) Mittheilungen des historischen Vereines für Krain. J. 1857, 121.

Digitized by Google

krajinách našich patriarchové akvilejští. Ježto ale byla jejich církevní država velmi obšírna, — rozkládalať se od Livence a Talmenta (Tagliamento) v Benátsku do Kulpy a Sotle na charvátské hranici, od jaderského moře a Sněžníku ke Dravě po Furlansku, Krajině, Korutansku a Štýrsku, — pomáhali jim v církevních biskupských výkonech, jak nám vypravuje archiv kláštera zatišského a kapitoly lublaňské, biskupové podřízení; terstský, konkordijský, čedadský (Cividale), novohradský (Castelnuovo), pičenský*), skaderský (Scuttari) a placentinský. Na jednotlivé církve a jejich kněze dohlíželi tak zvaní arcijáhnové, jež ustanovili patriarchové v znamenitějších místech; tak ustanovili arcijáhna v Akvileji pro kostely okolí akvilejského, v Čedadu pro kostely ve Furlansku, v Běláku pro kostely v Korutansku, v Lublani pro Kraňsko (Krainburg) a Rovenskou Krajinu, a v Celji pro dolní Štýrsko či Savinskou dolinu. Kdo byl prvním arcijáhnem pro Kraňsko a slovenskou Krajinu, není nám známo; možná že jím byl Bertold l. 1217 neb dříve již l. 1169 hrabě Herman Ortenburský;**) nadační listina kláštera velesovského jmenuje nám jen ještě l. 1238 Jindřicha, faráře lublaňského. Po něm následovali: mistr Ludevít l. 1262, Peregrin r. 1281, faráři lublaňští: Manfred della Turre, farář z Kamníku***); Jan Ferrentino l. 1300, Vitigo l. 1304, faráři lublaňští: l. 1323 Gregor, farář vodský, a l. 1339 Otakar; potom l. 1357 Jan, farář mengišský; l. 1361 Jan Scheier, farář lublaňský,

*) Nyní již neexistuje a za ně zřízeno nynější biskupství istriánské „Parenzo-Pola".

**) Dimitz, Gesch. Krains, I. 163.

***) Arcijáhnem nejmenovali patriarchové vždy pokaždého faráře lublaňského, alebrž častokráte faráře jiné znamenité fary buďsi v Kraňsku, nebo v slovenské Krajině.

Digitized by Google

l. 1364 Jindřich, farář radovelský a l. 1385 Oldřich Gutenauer, farář moravský.

V XV. století ustanovili patriarchové dva arcijáhny, tak že mělo Kraňsko-Goreňsko svého i také slovenská Krajina, Doleňsko*) svého. Rukopisy kláštera zátišského i kapitoly lublaňské l. 1441 jmenují Petra Polca, arcijáhna pro Kraňsko-Goreňsko, a l. 1471 Viléma Polca, oba faráře moravské; pro slovenskou Krajinu, to jest Dolení Krajinu l. 1414 Viléma Kozjaského, faráře v Bílé Církvi; l. 1439 Ondřeje Düringa, faráře Kršského, a l. 1452 opět faráře v Bílé Církvi Ondřeje Gala. (Zlati Vek, 38.)

Na kostely ve Vipavské dolině doziral arcijáhen akvilejský a sice, jak nám vypravuje archiv tamějšího kostela, na počátku XII. století Volrik, l. 1166 Ulrik, l. 1181 Peregrin, l. 1208. Jindřich, l. 1283 Jan, l. 1295 Gilo, l. 1350 Mikuláš. (Kluns Archiv, II. 93.) O Pivko**) pak, to jest o faru potažmo děkanství (střídnictví) Slavinské s jeho podřízenými duchovními pečovali biskupové terstští.

Vidno, že byla v korunní zemi naší církevní správa ještě dosti dobrá, a přece, kdo by si nebyl přál ještě lepší, zvláště potom, když světská moc a vážnost akvilejských patriarchů začala vidomě klesati, až konečně úplně sklesla! Utlačovala je totiž benátská republika tak dlouho, až se jí pokořili, jí sloužili a zanedbali převznešené povolání především v pokrajinách našich. To uznamenali Habsburkové a počalí velice opravdivě přemýšleti, jak by bylo pomáhati. Vymyslili si nejlepší prostředek. V císaři Bedřichu III. (IV.) totiž

*) Slovansko dělilo se na Goreňsko (= Horní Slov.), na Doleňsko (= Dolní Slov.) a Notraňsko (= Vnitřní, prostřední Slov. = bývalý Postojenský kraj).

**) = jihovýchodní část Krajiny na řece Pivka (Poik).

Digitized by Google

zrodila se velkodušná myšlénka: „oživiti zpomínku na biskupskou stolici v starodávné Emoně, to jest založiti v Lublani biskupství“; to ustanovil učiniti na čest sv. Mikuláši za to, že jej zcela jistě jen on vysvobodil r. 1458 ze smutného nebezpečí. Valvasor ve své knize „die Ehre des Herzogthums Krain“ (Kniha VIII. svaz. 4. 653.) vypisuje nám to blíž takto: „Když chtěl Bedřich III. l. 1458 nastoupiti dědictví vymřelých hrabat Celských, ukládala mu vdova posledního hraběte Oldřicha o život; v tomto nebezpečí objevil se mu ve spaní jakýsi svatý biskup v kostelním rouše svém, jenž jej opravdu napomíná, by hned spěchal v celský hřad, chce-li ujíti nástrahám. Císař činí, co mu příkaz velí. A jedva došel do hradu, obléhá jej již Jan Vítovec, vrchní velitel vojska Oldřichovy vdovy, a jímá více císařských služebníků, ale císaři nemůže na život. Ihned posílá vojvodina Krajinská četu jezdců do Celje, která stkvěle přemahá velitele Jana i jeho vojsko, a město Lublaň 40 mužů pěších, aby vysvobodili císaře a jej do něho bezpečně přivedli.“

Bedřichu se zdálo, že byl onen světec, který se mu zjevil ve spaní a vysvobodil jej od smrti, buď sv. Mikuláš, patron města Lublaně, nebo sv. Maximilian, patron města celského; oběma jest proto povděčen a jmenuje na čest druhého svého brzy potom zrozeného syna Maximiliana, na čest pak sv. Mikuláše umínil založiti biskupství lublaňské.

Tento svůj úmysl vyplnil 6. prosince l. 1461 v Hradci, kde podepsal základní listinu před slavným kardinálem Mikulášem Kuzánským, biskupem brixenským, a kardinálem Petrem, biskupem augsburským, a k šedesáti jiných, mocných, výtečných duchovních a světských hodnostářů. V oné listině jmenuje Bedřich kostel sv. Mikuláše v Lublani stoličným a ustanovuje,

Digitized by Google

by tam bylo biskupské sídlo s kapitolou, t. j. s proboštstvím, děkanstvím, deseti kanovníky a čtyřmi vikáři; biskupa i kapitolu voliti bude on a po něm jeho nástupcové; jen jednoho kanovníka, tak zvaného „ad baculum“ smí voliti pokaždý biskup. Potom stanoví v té listině důchody biskupovy, kapitolní a zvláštně probošta a kanovníka „ad baculum“, a sice přiděluje biskupu statek Goričany nad Lublaní, faru Šmartno u Kraně, předměstský kostel sv. Petra v Lublani, benediktinský klášter v Horním Hradu ve Štýrsku*) a beneficium sv. Michala u Bleiberku v Korutansku; kapitole faru sv. Víta nad Lublaní, sv. Petra v Nakle, sv. Kříže ve Svibně, sv. Markety ve Vodicích, sv. Bartoloměje v Poli, a v Korutansku faru sv. Mikuláše u Běláku; proboštu (jímž budiž vezdy radovelsky farář), tamější obročí sv. Petra, a kanovníku „ad baculum“ kaplu sv. Petra na Pešatě.**).

Tato beneficia náležela posavad větším dílem pod akvilejský patriarchát; jen beneficia sv. Mikuláše u Běláku, sv. Petra v Lublani a sv. Bartoloměje v Poli podřízena byla jiným duchovním vrchnostem: prvé arcibiskupu solnohradskému, druhé cisterciáckému klášteru ve Vídeňském Novém Městě a třetí cisterciáckému klášteru v Kostaněvici. Byla pak všecka patronátu císařského; proto Bedřich snadno odňal je jmenovaným vrchnostem a odevzdal a přidružil je novému lublaňskému biskupství.

S radostí potvrdil tuto nadaci a nadační listinu bývalý Bedřichův tajemník Aeneáš Silvius — tehdejší papež Pius II. — 6. září l. 1462 a poctil čtyři dni

*) Jemu bylo podřízeno mnoho duchovních kostelů.

**) *Kluns* Archiv II. 273—281; Zlati Vek, 42. — Z důchodů tohoto filialného kostela béře tento kanovník podnes asi 200 zl.

Digitized by Google

později mladé biskupství zvláště tím, že je spojil bezprostředně s Římem. Ten svazek potvrdil l. 1468 jeho nástupce Julius II.

Teď mu třeba bylo voliti ještě biskupa a sice muže zdatného, obezřetného a moudrého. Takového měl Bedřich na svém dvoře — byl to jeho dvorní kaplan a almužník Zigmund šlechtic Lamberský, bývalý farář v Šmartně u Kraně; toho jmenoval prvým biskupem lublaňským právě po vůli papežově, jenž to jmenování potvrdil ve svém apoštolském listě 8. června l. 1463.

Tak dal císař Bedřich našemu biskupství velmi dobrého vůdce, jenž je věděl a znal zdárně a obezřetně vychovati a vésti v jeho mladistvých letech. (Byl‘ Zikmund v pověsti svatosti.) Bylo tehdáž velmi malé; přece se jalo pomalu rozvíjeti a rozšiřovati, tím snáze, poněvadž jemu byli velmi příznivi a dobrotivi též nástupcové jeho zakladatele a otce Bedřicha III. Již jeho syn Maximilián přivtělil jemu povelením papežovým l. 1507 faru sv. Kancijana v Krani a r. 1518 beneficium sv. Martina v Dobu, a zlepšil nejprve důchody biskupovy, pak i kapitoly. I neuplynulo ještě plných 15 let, hdyž je podělil jeho nástupce Ferdinand I. beneficiem sv. Pankracia v Slovenském Hradci ve Štýrsku a téhož roku 1533 dne 26. května poctil je tím, že dal jeho vrchnímu správci Krištofu Ravbarju i všem jeho nástupcům čestný název „kníže“. Vzal jim jej sice l. 1807 císař František I., ale opět udělil 12. ledna 1826. (Mittheilungen 1852, 34.)

Zvláště pak dobrotivým byl k biskupství v minulém století císař Josef II. Tento vladař dal mu přirozené hranice a rozšířil je vydatně v domácí Krajině. Rozprostíralo‘ se posavad po Krajině, Korutanech a Štýrsku, kdež mu byly přiděleny jen již jmenované

Digitized by Google

fary s jejich filialkami; ostatní kostely spravovali knížata jiných biskupství, v Krajině ještě stále patriarchové akvilejští, v Dolní a Horní Krajině svými arcijáhny, v Metlici a Vipavě svými děkany. Když pak papež Benedikt XIV. na přímluvu císařovny Marie Terezie akvilejský patriarchát r. 1751. zrušil a místo něho l. 1752 gorické arcibiskupství založil, opatřovali je arcibiskupové goričští. Pivka byla i teď ještě přidružena biskupství terstskému. To se zdálo Josefu II. příliš nepřirozené; proto usnesl se na tom dáti biskupstvím svých zemí lepší úpravu, zvláště biskupství lublaňskému. Zjevil tedy své mínění a přání tehdejšímu papeži Piu VI.; a s jeho svolením velel biskupu Karlu, hraběti Herbersteinu, aby postoupil všecka svá beneficia v Korutanech a Štýrsku solnohradskému arcibiskupu Jeronýmovi, metropolitovi biskupství lavantinského a krkského; jej pak odškodnil tím, že odňal arcibiskupu gorickému všecka beneficia v Dolní a Horní Krajině a mnoho jich také na Notransku a přidělil je biskupství lublaňskému. Toto zřízení potvrdil papež Pius VI. 8. března 1787 bullou „In universa gregis dominici cura" a povýšil zároveň v té listině na přímluvu císařovu lublaňské biskupství za arcibiskupství; jemu podřídil biskupství seňské a modrušské*) a málo později l. 1788 gradiščanské**) a r. 1791 terstské. Žel Bohu, že užívalo té cti jen do r. 1807; tehdáž totiž odňal mu ji papež a přidělil gradiščanské, však přece prokázal jemu milost, že ho nepostavil pod pravomoc

*) Modrušské biskupství neexistuje již, alebrž nyní spojeno jest se Seňským biskupstvím v jednu diecési Seň-Modrušskou.

**) Toto odstoupilo našemu biskupství r. 1792 městský farní kostel v Idrii a beneficium ve Spodní Idrii s filialkami sv. Josefa ve Vojsku a sv. Magdaleny na Hoře. V. Zlati Vek, 47.

Digitized by Google

gradiščanskou, nýbrž že je spojil bezprostředně s Římem; té privileje užívalo do r. 1830, kdy je papež podřídil arcibiskupství gorickému (gradiščanskému).

Ačkoli pak jen krátký čas užívalo arcibiskupské cti a privileje bezprostředního svazku s Římem, ochránilo přece své vážnosti a dobývalo vždy větší moci tím, že mu již druhý nástupce Josefa II., císař František I. přidružil zbývající beneficia korunní země naší. Pohnulť papeže Pia VIII., že odňal r. 1830 gorickogradiščanskému biskupství beneficia a kostely dekanátu vipavského, terstskému beneficia dekanátu postojenského a bystřickému a tři leta později lavantskému biskupství faru motničskou v kamnickém dekanátu, a vše to přidělil biskupství lublaňskému.*) — Tak staly se hranice zemské i hranicemi biskupskými. Malé biskupství, jež byl založil Bedřich III., stalo se takto velikým, silným, pevným a prvým sloupem sv. víry a církve v Krajině. (Dokonč.)

KRONIKA.

✝

Dr. **Jan Nep. Rais.**

(Podává Dr. **Frant. Xav. Kryštůfek,** prof. theol. v Král. Hradci.)

V Králové Hradci zemřel v pondělí dne 24. prosince 1883 o půl dvanácté v noci v době posvátného

*) Zlati Vek 48; Mittheilungen 1852, 38.

Digitized by Google

jitřní vdp. Dr. Jan Nep. *Rais*, infulovaný kapitolní děkan, papežský domácí prelát, biskupský generální vikář a officiál, předseda biskupské konsistoře a příslušných úřadů, prodirektor theologických studií, úd mnoha církevních, vlasteneckých a dobročinných spolků, po pětidenní nemoci, byv raněn mrtvicí dne 20. prosince, kdy ještě plný čilosti a života konsistornímu sezení až do dvou hodin odpoledne předsedal.

V Pánu zesnulý narodil se 23. května 1803 v Krchlebích u Čáslavi, na kněžství byl vysvěcen 9. dubna 1827, kaplanoval 15 let v Kopidlně u výborného paedagoga a spisovatele Františka Vacka. Potom byl povolán za suppl. professora biblických studií Starého Zákona, stal se spirituálem a r. 1848 rektorem biskupského semináře. R. 1849 jmenován kanovníkem, a r. 1859 stal se kapitolním děkanem. Pro jeho učenost jmenovala jej r. 1865 vídeňská universita čestným doktorem bohosloví a † biskup Karel Hanl pro jeho výtečnost svým generalním vikářem. Při vysokém věku biskupově spravoval potom sám diecési s takovou moudrostí a láskou k věřícím a duchovenstvu, že ode všech byl vroucně milován, a „Otcem diecése“ nazýván. Králové Hradec, Kopidlno a rodná jeho osada učinily jej svým čestným občanem.

Zesnulý byl v mladším věku spolupracovníkem „Časopisu pro kat. duchovenstvo,“ jehož stálým odběratelem byl. Jsa výborným znalcem hebrejštiny přeložil pro „Časopis“ žalmy z originalu na jazyk český 1832—39, kteryžto překlad vzbudil obdiv znalců. Jiné jeho články jsou: „O vnitřním spojení Kristova z mrtvých vstání s celou soustavou božského zjevení.“ (r. 1834 str. 347. 617); „Stav náboženství katol. na ostrově Terreneuve čili Novém Foundlandě“ (r. 1839 str. 317); „Vysvětlení §. 72. obč. zákona“ (r. 1841 str. 100). Psal též do „Přítele mládeže“ a přispíval do sbírek kazatelských.

O jeho dobročinnosti bylo by mnoho psáti. Jaké lásky u duchovenstva požíval, jest svědkem a věčnou památkou oltář sv. Jana Nep. v kathedrálce, který duchovenstvo zbudovalo dobrovolnými sbírkami, jež jako dar k jeho jmeninám jemu podalo. Pohřeb konal se v pátek dne 28. prosince 1883 o 9. hodině ráno. Průvod vedl z kapitolního děkanství J. M. p. biskup Dr. Hais a sloužil pontifikální requiem; z kathedrálky

Digitized by Google

k městské bráně vedl průvod p. městský děkan a arcijáhen Leodegar Vacek, a na Pouchově u hrobu vykonal pohřební obřad p. kanovník Dr. Alois Frýdek. Účastenství bylo veliké.

V Pánu zesnulý byl nejlepším rádcem a pravou rukou J. M. p. biskupa Dr. Haise, laskavým „Otcem diecése", horlivým knězem, jakých jest pohledati, při všech svých hodnostech vtělenou pokorou, neunavitelnou pracovní silou v konsistoři, a upřímným Čechem, který lásku k vlasti skutky dokázal. Za ministerstva kníže Adolfa Auersperga, kdy každý hlas mezi českými velkostatkáři byl vládě žádoucí, a ona několika málo hlasy v této kurii vítězila, dávala se zvěčnělému pokynutí, aby hlasoval s vládou, že by se potom při vysokém věku předešlého p. biskupa Karla Hanla sám mohl státi biskupem. Leč zesnulý nedbal těchto nabídek, a hlasoval vždycky věrně s historickou šlechtou, věda že ona hájí nejen státní právo české, ale též právo církve sv. Zkrátka církev a vlast ztratila v něm jednoho ze svých nejlepších synů. Hospodin račiž jemu za jeho veliké zásluhy uděliti slávu věčnou.

---

2. Nekatolička žádá katolického faráře, aby nemanželské dítko její pokřtil.

Dotaz.

Dne 17. července r. 1883 přišly do katolické fary v L. dvě osoby žádajíce, aby dítku nekatoličky J. H. z přifařené obce V. křest sv. udělen byl. Přicházely přímo od faráře evangelického, který dítě pokřtíti se zdráhal. Kmotrou měla býti svobodná sestra matčina a když té k tomu připustiti nechtěl, nabídla se za kmotru vdaná porodní bába, katolička, což také zamítnul dovolávaje se nařízení své duchovní vrchnosti. Na slova jejich, že tedy půjdou do fary katolické, odpověděl, aby šly, kam se jim líbí. Přišly tedy s prosbou o udělení sv. křtu a uvedly ještě, že i matka vyslovila přání, aby v případě, že by farář ev. křtíti nechtěl, ke katolickému faráři se obrátily. Maje na zřeteli §. 59. „Úředního slohu církevního" (zápis dítka rodičů nekatolických) zakládající se na pražských ord.

Digitized by Google

listech neváhal kat. farář křest sv. uděliti předpokládaje, že to, co se tam praví o *rodičích* nekatolických, v tomto případě stejnou měrou platí o *matce* dítěte nemanželského. V přesvědčení, že správně jedná, utvrdil ho ještě výrok sestry matčiny, že dítko to zplozeno bylo s katolíkem, který taktéž sobě přeje, aby dítě po katolicku bylo pokřtěno, a že matka před sňatkem beztoho do církve katolické vstoupí. Neopominul však vzkázati matce, aby co nejdříve s oběma tu přítomnými ženami do fary přišla a souhlas svůj s jednáním jeho *písemně* podala, což také dne 18. září před svědky se stalo. Dne 15. září obdržel však kat. farář od faráře ev. přípis, v němž tento žádá, aby mu byl vydán duplikát onoho aktu křestního „k další příčině", a aby číslo téhož aktu v kat. matrice vymazáno bylo. Kat. farář předložil záležitost tuto vd. konsistoři k rozhodnutí, o čemž faráře evang. zpravil. Vd. konsistoř rozhodla výnosem ze dne 2. listopadu takto: „Ku přípisu ref. farního úřadu v L. nechať kat. farní úřad tamní odpoví v ten smysl, že zákon ze dne 25. května 1868, jímž se strany vys. vlády upravují se vzájemné poměry stávajících zde náboženských vyznání, v 8. článku v 1. jeho odstavci dovoluje představeným církve neb náboženské společnosti na osobách příslušných k jiné církvi neb náboženské společnosti vykonati funkci spadající do bohoslužby aneb do duchovní správy, pakli za to byli požádáni od osob oprávněných; tím že se řídil kat. farář L-ský vykonav sv. křest na dítku ev. matky. O vydání duplikatu matričního aktu, jakož i o vymazání téhož aktu tam, kde funkce byla vykonána, o tom dotčený zákon nepraví ničeho." Dle tohoto výnosu odpověděl kat. farář ev. farnímu úřadu k žádosti jeho záporně. Ev. farář obrátil se však se stížností k c. kr. okresnímu hejtmanství, které indorsatem ze dne 28. listopadu farní úřad kat. žádá, „by sem s vrácením spisů podal zprávu, kdo d. farní úřad byl požádal, aby uvnitř jmenované dítko v kat. církvi pokřtěno bylo, při čemž nyní již podotknouti se musí, že dle stručného znění čl. I. odst. 1. zákona ze dne 25. května 1868 ř. z. č. 49 nemanželská dítka ve vyznání následují matce (sic); a ježto v celém článku tom vždy jen o rodičích, kteří smlouvou náboženství dítek určiti mohou, jedná, a ničehož nepraví o tom, zda-li matka nemanželského dítka má podobné právo,

Digitized by Google

nelze toto poslednější předpokládati.“ Až sem dospěla celá záležitost.

Maje na paměti analogický případ vylíčený v „Časopisu“ z r. 1871 str. 65 sl. domnívám se, ze politickými úřady dáno bude za pravdu ev. faráři, a že farář kat. bude nucen žádosti jeho o vydání duplikatu a o vymazání aktu v matrice vyhověti. Pravda sice, že (pokud mi známo jest) ve věci té nepromluvila posud *posledni* instance, správní dvůr, ale není skoro pochybnosti, že výrok jeho, kdyby k němu bylo appellováno, souhlasil by s výrokem místodržitelským i ministerským (viz „Časopis“ l. c.). Dotčený odstavec článku I. Zákona o poměrech náboženských ze dne 25. května 1868: („Děti kromě manželství zrozené následují náboženství matčina“) zní příliš určitě, aby mohl býti neprávě vykládán. Článku 8. téhož zákona („Představení, služebníci nebo příslušníci některé církve nebo společnosti náboženské zdržujte se funkcí služeb božích a správy duchovní v příčině příslušníků jiné církve nebo společnosti náboženské, *za něž ti, kdož k tomu právo mají, nežádají*“) nelze se dovolávati, poněvadž matka dítěte nemanželského dle výše uvedeného čl. 1. nemá toho práva, aby náboženské vyznání dítěte svého *tímto způsobem* měnila. Mohlo by se to státi pouze tehdy, kdyby sama dříve k církvi katolické přestoupila. Zdá se mi také, že výklad ten jest zcela spravedlivý, a že s ním úplně souhlasiti lze. Nebo žádá-li matka nekatolička, aby dítko její po katolicku pokřtěno bylo, proč tak činí? Buď z přesvědčení, že církev kat. jest pravá, nebo v úmyslu, že později sama do církve sv. vstoupí, nebo konečně ze vzdoru a osobní nechuti k svému duchovnímu pastýři. V prvních dvou případech nechť vystoupí z posavadní společnosti církevní a přihlásí se k církvi katolické, čímž pojednou všecky nesnáze se odstraní. V případě pak posledním (který je tuším nejčastější) získala by církev sv. velmi málo, kdyby dítě její po katolicku bylo pokřtěno; o katolickém *vychování* takového dítěte, jak toho církev sv. žádá, nemohlo by ani řeči býti. Vůbec by jiným výkladem tohoto článku vědomí náboženskému se neposloužilo. Jsem dychtiv zvěděti, jak sl. redakce o věci té soudí a prosím o laskavou zprávu. *J. R—n.*

Digitized by Google

Odpověď.

V případě výš naznačeném jeví se zásadný rozdíl mezi naukou církevní a státním zákonem z r. 1868. Církev katolická na základě dogmatu zavazuje netoliko rodiče manželské, nýbrž i matku nemanželskou, aby dítky své křtíti a vychovati dali v samospasitelné víře katolické. A poněvadž zásada ta na dogmatu se zakládá, církev od ní pod žádnými okolnostmi upustiti nemůže Dle toho jednal duchovní správce v případě výš dotčeném, a z této zásady vychází též rozhodnutí biskupské konsistoře, o němž výše zmínka se činí. Jelikož pak církev ukládá i matce nemanželské (ať jest náboženství katolického anebo protestantského) onu *povinnost*, patrno, že i této matce přisuzuje církev *právo* rozhodovati o náboženském vyznání svého dítka. Stát však odstavcem 3. zákona z r. 1868 odnímá nemanželské matce toto právo a vyslovuje zásadu, že dítko v náboženství nemanželské matky své vychováno býti má. Kollise obojího zákonodárství v případě výš naznačeném povstala nikoli vinou katolického faráře, nýbrž duchovního správce čili pastora protestantského a proto by úřady státní měly po právu nejprve tohoto pana pastora k zodpovídání pohnati a nikoli faráře katolického, kterýž, když za okolností nadzmíněných jemu dítko přineseno bylo, nemohl je předce vydati nebezpečí, aby snad bez křtu sv. zemřelo a proto po našem názoru na základě 1. odstavce zákona z r. 1868 i ve smyslu státního zákonodárství byl oprávněn křest vykonati, Není pochybnosti, že úřady státní rozhodnou ve smyslu ministerialního nařízení z r. 1869 („Čas. D.“ 1871. str. 67.), aby dítko, o němž tuto řeč jest, ve víře protestantské bylo vychováno. Farář však není oprávněn v matrice při tomto úkonu nějakou změnu vykonati. leč obdrží-li k tomu rozkaz své konsistoře. Rodiče dítka by věc snadno napraviti mohli, když by se brzy za manžele pojali a nevěsta ku katol. náboženství se navrátila. Jinak by pro foro civili se muselo čekati, až dítko ukončí 14. rok svého stáří, načež by samo své vystoupení z protestantismu ohlásiti muselo. Církev katolická ovšem musí i v tomto čase (až do 14 let) ono dítko za katolické považovati, třeba by je pan pastor do své matriky zanesl.

Redakce.

Digitized by Google

3. Fundační mše a sustentace.

Dotaz.

Při jednom farním beneficium má beneficiat povinnost, sloužiti ročně větší počet fundačních mší. Poněvadž mu v duchovní správě vypomáhají kaplani, rozdělují se od pradávna fundační mše mezi beneficiata a mezi kaplany, tak že každý z nich má vykázaný určitý počet fundačních intencí. Avšak co se požitku z fundací plynoucího týče, béře jej toliko beneficiat sám, kterýž dává kaplanům zaopatření a zdá se, že oni sub titulo sustentationis dotčené fundace bezplatně persolvují.

Za administrace uprázdněného beneficia slouží administrátor mešní fundace na beneficiata připadající a kaplani zase slouží fundační intence, jež jako obyčejně jim jsou přiřknuty. Administrátor dává taktéž kaplanům sustentaci, za niž si smí počítati ročně 210 zl. z požitků interkalárních. Z výnosu fundací, kterýž odvésti má k náboženské matici, strhne si za jednu fundační mši $52^1/_2$ kr. r. m.

Otázka: Má administrátor v tomto případě zaplatiti kaplanům za odsloužené fund. mše à $52^1/_2$ kr. aneb může-liž si je účtovati sub titulo sustentationis k uhražení výloh z vydržování kaplanů mu vzešlých, na něž povolená výše zmíněná část mu nijak nestačí?

Jeden bývalý administrátor.

Odpověď.

Jelikož výnos nadačních mší do separačního protokolu ani do účtu interkalárního se neklade, nýbrž vyrovnání mezi předchůdcem, administrátorem a nástupcem státi se má, vypočtiž administrátor onen obnos, o který za sustentaci kaplanů více vydal než 210 zl. ročně; dejme tomu, že na př. o 100 zlatých více za stravu pro jednoho kaplana vydal, srazí si tuto částku z obnosu, jejž by kaplanům za persolvované mše vyplatiti měl.

Redakce.

Digitized by Google

4. Spolek sv. Josefa

k podporování světského duchovenstva ve výslužbě pro církevní provincii českou v Praze.

Sděluje **Jan Havlů**, farář u sv. Haštala, pokladník spolku sv. Josefa.

Ze zprávy účetní za rok 1883 (od 1. listopadu 1882 do 31. října 1883) vysvítá, že dva noví zakládající členové: J. Bisk. Mil. Dr. Emanuel Jan Schoebel a vd. p. Antonín Hanika, kanovník metropol. kapitoly s darem po 100 zl. přistoupili, a 38 nových skutečných členů přirostlo. Od 18 zakladatelů věnován spolku obnos 6400 zl. Z nových 38 skutečných členů připadá na diecési pražskou a budějovickou po 7, na hradeckou 13 a litoměřickou 11, a sice 7 farářů, 29 kaplanů a 2 katecheti na obecných a měšťanských školách. Poslední číslo členské jest 498, po odečtení 74 již zemřelých a vystouplých zbývá 424 skutečných členů, mezi nimi 9 deficientů, kteřížto příspěvek více neplatí, nýbrž podporu spolkovou berou. Tato obnášela v tom roce 1016 zl. Od roku 1879, kdy podpora deficientům členům vypláceti se počala, stoupá počet deficientů a obnos podpory rok od roku: dne 1. prosince 1883 bylo 12 deficientům za 6 neb méně měsíců 740 zl. vyplaceno; z čehož patrno, že roku 1884 bude o několik set zlatých více vydáno než roku 1883. Roční příspěvky činily 4520 zl., vstupné 816 zl. a úroky 3805 zl., vydání za tiskopisy a běžná pouze 195 zl., na hotovosti zbylo 79 krejcarů a 89.077 zl. v cenných papírech. Valný přístup nových členů (38) jest důkazem, že duchovenstvo vzdává se naděje na brzké upravení a zvýšení kongruy, a v něm se nikoli bezdůvodná obava vzbuzuje, že při tom zdlouhavém a nekonečném jednání kongruové ankety, eventuelní výsledek asi nepatrný, a jistě nedostačitedlný bude. Protož duchovenstvo utíká se v čas ke spolku sv. Josefa, aby si samo svépomocí pro čas deficience, kteráž bývá často dobou choroby, nedostatku a trudu, žádoucí podporu pojistilo. Zároveň vel. duchovenstvo přichází k poznání, že, má-li podpora spolková býti vydatnou v obnosu několika set zlatých, třeba přistoupiti k spolku s vyšší fassí spolkovou než se dříve dělo; protož v novějším čase přistupuji členové na mnoze s fassí 800—1000 zl. Toho si všímají též členové, kteří co

Digitized by Google

kaplani byli s nízkou fassí spolkovou přistoupili, ještoto stavše se faráři, fassí svou (dle §. 9. stanov, v 6 měsících po kanonické investituře) si na 800—1000 zl. zvyšují. V tomto roce bylo jich 8. — Práva na podporu spolkovou nabyde člen po úplném desítiletém členství. Podpora ta obnáší již po 10. roce nejméně 150—250 zl., po víceletém členství (20—25 let) a při vyšší fassí (800—1000 zl.) bude však 4—5—6 set zl. obnášeti. Od 1. listopadu přistoupilo zas 7 nových členů. Účetní zpráva oznamuje konečně, že dne 13. května 1884 v 10 h. dopol. v síni bohosl. fakulty č. III. *valná hromada* konati se bude, před níž však v 9 hod. v seminářském kostele u sv. Salvatora mše sv. za zemřelé spolkové členy a dobrodince bude sloužena. Program valné hromady: 1. Čte se protokol předešlé valné hromady. 2. Zpráva výboru za uplynulá tři léta. 3. Návrh na zvýšení „A—Ú" (8 zl.) a „F" (80 kr.) na příští 3 roky (ve prospěch deficientů). 4. Volba správní rady. 5. Volné návrhy, které však čtyři neděle před schůzí předsedovi spolku (vd. p. Fr. Fialovi, kanov. v Král. Hradci), aneb místopředsedovi (d. p. Janu Havlů, faráři u sv. Haštala) ohlásiti se musí. — Úřadování spolkové obstarává farní úřad svato-Haštalský v Praze, a dává odpověď na dotazy, 5 krejcarovou pošt. známkou uvnitř opatřené. V r. 1884 již se přihlásilo 21 nových členů.

---

5. Dodatek ku článku o hřbitovech.

V X. svazku předešlého ročníku (str. 577—584) podán byl výborný článek p. děk. Boh. Hakla o církevním rázu našich hřbitovů. Když se vracím k tomu článku, nemíním něčeho na něm měniti, nýbrž některými myšlénkami jej doplniti.

1. Dovolujeme si připomenouti tak zvaná *Carnaria* čili *umrlčí kaple*, které stávaly a při některých starožitných chrámech dosavad stojí, ač mnohý neví, jakému účelu sloužily. Starostlivost totiž o zdravotní poměry člověčenstva není vynálezem moderní humanity, ale bývala i před tím v církvi svaté; čehož svědkem jsou ony starobylé Carnaria. Tam se nosívaly mrtvoly, a tam zůstaly až do pohřbu, dílem proto, aby domácí uchráněni byli od nákazy, z porušení těla

Digitized by Google

pocházející; dílem i proto, aby zesnulý byl na veřejném místě, kde by se věřící (zvláště do chrámu a z chrámu jdoucí) okolo mrtvoly scházeli, a za spasení zesnulého pomodlili. Byla-li v Carnarium mrtvola, označovala to věžička, v které hořela svítilna, aby tudy věřící ku zbožné modlitbě za zesnulého napomenuti byli. Za naší doby oznamují zvony, že kdo umřel v Pánu; Carnaria však se na mnoze zřizují toliko v čas cholery a jiné nakažlivé nemoci. Uvážíme-li věc buď ze zdravotných aneb z náboženských ohledů, musíme někdejší Carnaria jen schváliti, mimo jiné i proto, že někdy mrtvola cestovatele aneb chudého občana nenalezá takového přístřeší, jaké v podobných případech poskytovalo Carnarium.

2. Pan děk. Hakl moudře odporoučí pp. farářům, aby měli zřetel na nápisy buď křížův aneb pomníků, by se srovnávaly s věronaukou, ku které zesnulý se hlásil. My tu připomínáme, jak mnohé nápisy hlásají „věčné odpočinutí“. Ovšem přejeme zesnulému „věčný pokoj“ v nebi, ne však v hrobě; poněvadž věříme „těla z mrtvých vzkříšení“. Staří znali „*Requiescit in pace*“ aneb „*quiescit in Domino*“, ne však „věčný pokoj“ v hrobě. S tím souvisí též, že na listech smrt oznamujících vesměs a dle jedné šablony vytištěno bývá že „tělesné pozůstatky uloženy budou na hřbitově k *věčnému* odpočinutí“. Kdo zná článek o z mrtvých vstání, nemůže s takovou praxí souhlasiti.

3. Na listech smrt oznamujících obyčejně též vytištěno bývá, že „*svátostmi umírajících zaopatřen* usnul v Pánu“. Snad by bylo správnější říci „svatými svátostmi zaopatřen“, poněvadž zaopatřují se „nemocní“. „Svátosti umírajících“ nezná žádný katechismus, a výraz ten zdá se nadržovat lidem o duši nedbalým, kteří volají kněze nikoli k nemocnému, nýbrž teprv k umírajícímu. Ovšem dobré jest i zaopatření umírajících, ale prospěšnější jest zaopatření nemocných; poněvadž tamti málo kdy již mívají té disposice, která je potřebná k náležitému a hodnému přijetí sv. svátostí. Nekritisujeme-li však přísně ty „svátosti umírajících“, předce záleží na tom v městech: zdaliž zemřelý skutečně byl sv. svátostmi zaopatřen, jak to o něm vytištěno. Známe to z tiskařské praxe, že se faktor knihtiskárny obyčejně jen ptá: zdaliž zesnulý byl katolík; a vezme hned obyčejnou pro katoliky šablonu pod lis,

Digitized by Google

nezeptav se dříve, byl-li zesnulý skutečně zaopatřen. Tím spůsobem podaří se často dobré katolíky oklamati, ač ku zesnulému žádný kněz povolán nebyl.

4. Konečně podotýkáme, že na starých hřbitovech k počestnému uschování kostí v Pánu zesnulých bývalo *Ossarium* čili *Kostnice*, kam se kosti z hrobů vykopané ukládaly; a to z příčin důležitých: za jedno aby kosti, sem i tam po hřbitově rozházené, nebyly pošlapány a tím zneuctěny; za druhé, aby kosti těch k rozličným pověrám (jakéž s kostmi zesnulých dosavad se páchají) nebylo zneužíváno. Za naší doby měl by ku zřízení kostnic i ten důvod ponoukati: by kosti v Pánu zesnulých nebyly sbírány a do cukrovarů (jak jsme toho sami spozorovali) dodávány. *Fr. V. Sasinek.*

---

6. Zápis úmrtí nalezenců.

Dotaz.

Stává se, že někteří duchovní správcové úmrtí *nalezence* zapisují do matrik zemřelých a jiní toho nečiní, tvrdíce, že postačí, když pouze zpráva o úmrtí zašle se obvyklým spůsobem ředitelství zemského nalezince do Prahy; tam prý jsou matriky. K docílení shody co tu činiti? *J. K. Vaníček,*
farář v Keblově.

Odpověď.

Každý, kdo na osadě zemře a tam pochován byl, musí do knihy zemřelých zaznamenán býti; toť pravidlo obecné, v němž pochovávání nalezenců pražádné výminky nečiní. Farář arci zákony státními zavázán jest, úmrtí to ohlásiti ředitelství domu nalezenců; to však neděje se na ten účel, aby se úmrtí ta v Praze do matriky zemřelých zanášela, nýbrž aby dítko zemřelé vymazáno bylo ze seznamu těch, o něž dům nalezenců starati se a na ně platiti povinen.

Redakce.

Digitized by Google

Orgány Akademie křesťanské.

Dle usnešení ředitelstva Akademie křesťanské v Praze budou se také r. 1884 přenechávati orgány Akademie pp. členům v ceně snížené a sice:

1. Páni členové Akademie předplácejí na „*Časopis Duchovenstva*“ 1884 tímto spůsobem:

a) Činní členové celoročně bez pošty 1 zl. 50 kr.
„ „ „ s poštou 1 zl. 70 kr.
b) přispívající členové celoročně bez pošty 2 zl. 25 kr.
„ „ „ s poštou 2 zl. 45 kr.

Předplatné zasláno budiž Akademii křesťanské v Praze č. 223—I.

2. Členové Akademie mohou též předplatiti na „*Cyrilla*“ 1 zl. neb (člen. přispívající) 1 zl. 50 kr.; na „*Methoda*“ též 1 zl. neb 1 zl. 50 kr., na německý list „*Christliche Akademie*“ 50 kr. neb 75 kr. Při tom však připomenouti dlužno, že ten člen Akademie, který více jmenovaných časopisův odebírá, jenom při jediném z nich požívá výhody levnější ceny.

Nota. Si quis venerab. presbyterorum ephemerides „Čas. Duch.“ erga *persolutionem Missarum* acquirere vult, hunc suum animum redactori Dr. Borový patefaciat.

Literární oznamovatel.

1. **Cvičení se v pokoře.** Spisek vydaný snahou J. Eminence kardinála *Pecci*-ho, arcibiskupa v Perugii, nynějšího sv. Otce *Lva XIII.* Na zřejmé přání Jeho Svatosti zčeštil *Frant. Hašek*, kněz kongregace nejsv. Vykupitele. V Praze, nákladem JM. Msgr. hrab. Fr. Schönborna 1883. Str. 64.

Kdokoli četl pastýřské listy kardinála Pecci-ho, nynějšího papeže, jež před nedávnem v několika jazycích vydány byly, nabyl zajisté přesvědčení o hloubce myšlenek, jaká se v nich jeví, jakož o důkladnosti studií, kterýmž sv. Otec oddati se musil, aby sobě té pružnosti ducha opatřil, o níž jak spisy tak i jednání nejvyšší hlavy církve svědčí. Jakožto arcipastýř mluví

Digitized by Google

tuto v knížce výš naznačené k alumnům svého semináře, různé rady spasitelné jim dávaje, aby ve ctnosti pokory je utvrdil. Nalezáme zde troji oddělení. Nejprv v 60 článcích uděluje kard. Pecci bohoslovcům rady o pokoře, mluvě slovy vlastními, kteráž protkána jsou citáty z písma a sv. Otců i příklady ze života Svatých. V druhém oddělení podána řeč sv. Augustina o bázni Boží a pravé pokoře; a ve třetí posléze části sdělují se v 16 odstavcích myšlenky o pokoře vyňaté ze spisů mužů svatých a spisovatelů církevních. Skoumáme-li část první, kteráž jest vlastním dílem Pecciho, vyznati musíme, že znal všecky záhyby srdce, jak se při mladém bohoslovci vyskytují, všecky trudy a boje s povoláním kněze spojené a dle toho dává rady potřebám duchovním svých alumnů přiměřené. Překladatel dal si všechnu práci, aby věrným byl tlumočníkem myšlenek autorových a úmysl ten se mu zdařil v míře úplné; sloh jest plynný a mluva přesná. Důst. duchovenstvu spisek ten k bedlivému čtení odporučujeme.

Redakce.

2. Z jeseni mého života. *Bohumila Fr. Hakla*, děkana v Hořicích, sbírka menších básní. Nové Město n. M. Nákladem spisovatelovým. 8° Str. 273.

Za našich dob máme veliké množství básníkův rozmanitého směru světského, ale málo kdy se nám dostane do rukou kniha básní, jež by měly za předmět osoby neb idee křesťanské. Protož mile vítáme spis páně Haklův „Z jeseni mého života“, poněvadž obsahuje hojný počet motivů náboženských. Dotčená sbírka podává totiž 1. básně obsahu zbožného, 2. básně obsahu vážného, 3. básně příležitostné. V první části opěvují se na př. Krev Páně, sv. Kříž, trnová koruna Páně, sv. Jan, matka Boží bolestná atd.; každý upřímný křesťan bude básněmi těmito zajisté povznešen. Básně obsahu vážného mají rozmanité motivy: láska k vlasti, dědeček a babička (jsou pěkné obrázky idyllické), můj hrob atd. Mezi básněmi příležitostnými vyniká básnička na uvítání biskupa od dítěte přednešená na str. 198. Jemný cit, vážný klid, mírná mysl, láska k dobru vane všemi těmi básněmi, jež zároveň vynikají uhlazenou vytříbenou formou a řečí. Jako se básničky ty plynně

Digitized by Google

čtou, doufáme, že budou každému duchovnímu čtenáři zároveň i obsahem svým milé a vítané.

Prof. *J. Kyselka.*

3. Das Weib im Alten Testamente. Von Dr. *Hermann Zchokke*, Prof. der Theologie an der Universität in Wien. 1883, Kirsch. S. 142.

Dílo toto tvoří doplněk spisu téhož spisovatele: „Die biblischen Frauen, Freiburg 1882" berouc ženu St. Z. *povšechně* v úvahu a jednajíc o daném předmětě tímto logickým pořadem: dívka, panna, manželka, matka, propuštěná, vdova a otrokyně, při čemž důkladně probrány jsou i jiné důležité otázky týkající se panenství, nevěstek, manželství, postavení ženy starozákonné proti pohanské, výchovy dítek ap. Dílo toto ustanoveno jest pro bohoslovce, homilety a každého vzdělaného laika. Hlavním pramenem bylo spisovateli písmo sv. a mosaicko-talmudské právo manželské. Mimo to užito zejmena těchto spisů: J. *Saalschütz*, das Mosaische Recht nebst den vervollständigenden talmudisch-rabbinischen Bestimmungen. Berlin 1853. 2 díly. P. *Buchholz*, die Familie in rechtlicher und moralischer Beziehung, nach mosaisch-talmudischer Lehre. Breslau 1867. Em. *Weil*, La femme juive, sa condition légale d'après la Bible et le Talmud. (Paris 1874.) W. *Hoffmann*, der Zustand des weiblichen Geschlechtes in der Heidenwelt. (3. Aufl. Heidelberg 1873.) J. *Ventura*, die katholische Frau. (Schaffhausen 1863.) A. *Hartmann*: Die Hebraeerin am Putztische und als Braut, (1809, 3 díly.) *Mielziner*, die Verhältnisse der Sklaven bei den alten Hebräern. (Kopenhagen 1859.) *Frankel*, Grundlinien des mos. talm. Rechtes. (Leipzig 1860.) *Rohling*, Talmudjude (Münster 1871.) Pramenův a pomůcek užívá p. spisovatel tak, že nejprve dokládá se míst biblických; kde tyto nestačí, utíká se k talmudu a kontrastováním poměrů hebrejských a pohanských ukazuje vznešené postavení ženino u národa zjevení. Také v této příčině stáli Hebréové výše než Řekové a Římané. Pro důležitost věci budiž dovoleno podati rozvoj celé práce v hlavních rysech.

Ačkoli Hebréové z narozené dcery méně se radovali než ze syna, nestála přece *dívka* v rodině na nižším stupni než chlapci. Usmrtiti dítko v životě matčině

Digitized by Google

nebo po porodu, jakož i obětovati je, trestáno bylo smrtí. Pravého života haremového, jako u nynějších Arabů, nebylo u Hebréův; naopak těšila se dívka ve veřejném a společenském životě ze svobody toliko mravností omezené. Hebrej neměl práva nad svobodou dítek jako Říman, který rozhodoval nad životem a smrtí svých rozenců. Zákon Mojžíšův nezmiňuje se blíže o povinnostech rodičů k dítkám, poněvadž plynou samy sebou ze vzájemného poměru a z názoru na rodinu. Vyučovati je o Hospodinu, bylo hlavní úlohou. Vzorem všech otců jest *Tobiáš*. Rodičové mají dětem svítiti dobrým příkladem a užiti, třeba-li, také přísné kázně. V zámožnějších rodinách vyskytují se zvláštní vychovatelé. Společné školy a to velmi po různu objevují se teprve v pozdní době. Výživa dítek rozumí se sama sebou, není tudíž třeba zvláštního zákona. Otec mohl zrušiti slib nezasnoubené a v domě bydlící dcery, jakmile se o tom dozvěděl. Otci bdíti jest nad nevinností dcer. Dětem ukládá se za povinnost láska, věrná přítulnost a ochotná poslušnost k rodičům za jejich živobytí, po smrti slušný pohřeb. Dobré a mravné děti jsou radost a pýcha rodičův, zlé jejich hanba a potupa.

Dcery cvičeny byly od matky, jak by opatřovaly domácnost a hotovily oděv. Panenství vytýká se za nejpřednější ozdobu dívky. Za doby patriarchalné nezastíraly se panny při práci závojem. Měly rády šperk, zejmena pás a zvláštní tuniku. Také u Israelitův byly dívky, které v panenství sloužily Hospodinu. Ačkoli pocta Ašery zákonem přísně byla zapověděna, vyskytuje se přece prostituce panen velmi zhusta. Podobná náboženská prostituce spojena byla s kultem Baala Peora. Mimo to vyskytují se i jiné případy: dcery Lotovy, Thamar, Onan, Ruben, Samson, Benjaminité, Ammon a j. Mojžíš vydal v této příčině mimo šesté přikázání dekalogu ještě jiná nařízení. Písmo sv. líčí veškeru úlisnost a nástrahy nevěstky a varuje důrazně před nimi jinochy.

S duchem St. Z. shoduje se jediné *monogamie*. Na uhájení svatosti sňatku manželského ustanovil Mojžíš některé překážky jemu zbraňující. Tyto jsou buď naprosté, buď případné. Hebrej nesměl pojati za ženu 1. matku neb macechu, 2. tetu (sestru otcovu n. matčinu n. ženu otcova bratra), 3. vlastní n. nevlastní sestru

Digitized by Google

ze společného otce neb matky, 4. švekruši, ženu bratrovu (ovšem jen za životní tohoto; když tento umřel, mohl, po případě povinen byl vdovu si vzíti; rozuměti jest tedy ženu od bratra zapuzenou); 5. snachu, ženu synovu; 6. vnučku, dceru synovu neb dceřinu a nevlastní vnučku, dceru ze syna neb dcery ženiny; 7. matku a dceru společně a 8. dvě sestry společně. Kdo by tyto zápovědi porušil, měl býti ukamenován, mnohdy i mrtvola jeho upálena. Přes to nebylo vždy zákazů těchto bedlivě šetřeno; zejmena dosti často vyskytují se sňatky s nevlastní sestrou a mezi bratranci a sestřenicemi. Dále 9. zapověděny byly sňatky se sedmi kananitskými národy. I tato zápověď zhusta byla přestupována, zvláště před zajetím. S Aegyptany, Aethiopany, Ismaelity, Ammonity a Moabity mohli Hebréové v manželství vstupovati. Po zajetí byla zápověď tato přísně obnovena, na všecky cizozemce rozšířena a násilím provedena. Kněz směl pojmouti jen neporušenou pannu aneb počestnou vdovu, v pozdějších časích jen pannu israelskou aneb vdovu po knězi. Velekněz mohl si vzíti jen pannu. Dcery dědičky směly se provdati jen za člena svého pokolení. Švakr byl povinen pojmouti vdovu po svém bratrovi, když tento neměl s ní dítek.

Dle starého obyčeje bylo úlohou rodičův, zejmena otcovou, po případě matčinou, aby synovi vyhledali *nevěstu*. Také bratří nevěstini účastnili se vyjednávání. Svolení snoubenců též rozhodovalo. Ženich aneb jeho nástupce věnoval nevěstě snubní dar (mohar), podaroval rodiče i bratry. Jen výjimkou obdržela nevěsta od svých rodičů věno, které později vešlo v obyčej. Zasnoubení dálo se ústně před svědky, někdy i s přísahou; písemné zásnuby vznikly později. Svadební veselí bývalo hlučné. Ženich svátečně se ustrojiv odebral se provázen druhy do domu nevěsty, která ve sváteční úpravě s družkami ho čekala, a odvedl ji za svitu pochodní a hlučné hudby do otcovského domu. Sem sešli se hodovníci k hostině, která za zpěvu a vypravování sedm až i čtrnácte dní trvala. S večerem přijali snoubenci požehnání a uchýlili se do snubní síně.

Žena jest Hebréovi stejnobytnou společnicí, není jeho otrokyní ani věcí. Hebrej miloval na své manželce krásu, přičinlivost, úslužnost, obětivost, věrnost, nábož-

Digitized by Google

nou mysl. I žena St. Z. účastnou se stávala prorockého ducha, vynikala posvátným vlastenectvím a nezřídka rozhodla osud svého národa. Proto také P. Sv. nadšeně velebí dobrou a statečnou ženu, a staví proti ní zlou a bujnou. (Dokonč. bud.)

4. Geschichten und Erzählungen für Jung und Alt Von Dr. *Adolf Würfel.* Mit einem Titelbilde. Prag, Druck und Verlag der fürsterzbischöfl. Buchdruckerei (Rohlíček u. Sievers). 1884. Str. 144.

Dobré povídky mají vždy cenu trvalou a jest jich zejmena za naší doby hojně zapotřebí naproti záplavě románův a novell špatného směru, jimiž pokolení bezkonfessionální škole odrostlé rádo se žičí. Nejdelší a spolu nejpěknější jest povídka na prvním místě položená „Eine Bekehrungsgeschichte“ (str. 3 – 121), v níž to vylíčen mladík, jenž následkem převráceného vychování zdivočiv mnoho zlého ztropil, konečně však různými příhodami na cestu pravého pokání jest uveden. V několika dalších povídkách kratších (z nichž 2 v řeči vázané) vypravují se příběhy ze života některých členů panovnické rodiny naší, a knížka končí pěkným vypravováním vánočním „Christkindlein hilft!“ k němuž se výtečně hodí obrázek titulní, jenž narození Spasitele našeho a příchod mudrců z východu v pěkném litografickém provedení představuje. Povídky tyto 80letým kmetem kapitolním proboštem Dr. Würflem s živostí ducha mladistvého sepsané za vhodný dárek pro mládež odporučujeme. *Redakce.*

5. Dvě léta v Janských Lázních. Prostá povídka od *K. B. Kobra.* V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Povídka tato obsahuje v prvé části (první léto) seznámení se sl. Jindřišky Záleské se zpěvákem Walterem, který však poznav bohatou a přihlouplou slečnu z Dummwitzů — Jindřiškou pohrdne. Z toho roznemůže se sl. Záleská, bez toho slabostí nervů trpící, silným tyfem. Než uzdraví se přece a pobyvši po té z jara v Italii, odebéře se k úplnému sesílení zase do Janských Lázní — druhé léto. Seznámí se tam s ovdovělým advokátem z Prahy Drem. Bělským, který

Digitized by Google

jsa muž řádného karakteru, obdrží její ruku. Spracování látky jest při vší prostotě milé a srdečně provedeno tak, že celou povídkou vane duch, který nejen baví, nýbrž i úplně čtenáře si získá. Děj povídky, psané slohem plynným a správným, postupuje beze všeho zdržování a zbytečného filosofování často v rozmluvách, jež jsou celkem vedeny přirozeně a vhodně. Za méně podařenou považujeme první rozmluvu Walterovu u stolu zahradního při koncertě na str. 28. Dlouhou zdá nám se rozmluva Waltera s přítelem Bedřichem v plesu (str. 78.). Úprava jest velmi pěkna, jakož u spisovatele knihkupce a nakladatele zároveň zcela pochopitelno. Mimochodem podotýkáme, že p. spisovatel vydal povídku svou také německy. *V. K.*

6. Moravská bibliotéka. Redaktor Fr. Bayer. Dílo I. **„Z našeho lidu."** Sebrané črty *Františky Stránecké*. Dílo II. **„Vzpomínky."** Píše *Vincenc Brandl*. Ve Velkém Meziříčí 1882. Knihtiskárna: J. F. Šašek, knihkupectví. Každé dílo ve třech seš. po 10 kr.

Vlastně vyšlo do nynějška již pět prací v Moravské bibliotéce. Promluvíme prozatím pouze o těchto dvou. 1. *„Z našeho lidu"* jsou obrázky, ba fotografie postav a povah lidu moravského. Tak věrně v nich vše dle skutečnosti vypsáno, že mohou črty tyto býti vzorem realistického líčení, zvláště těm spisovatelům, kteří chtějíce vše drasticky podati, přestupují hranice krásy a zabředají nezřídka až v triviálnost. Črty Stránecké jsou vždycky stručny a zakončení jejich děje se beze vší přípravy na konec pouhým puntíkem, tak že čtenářově obrazotvornosti ponecháno domysliti to ostatní, co by ještě následovati mohlo. Touto stručností a rázovitým zakončením liší se Stránecká od naší Bož. Němcové, k níž přirovnána bývá proto, že jako ona béře též Stránecká látku z lidu. Sloh Stránecké jest prostonárodní a při tom rozmanitý, neboť pí. spisovatelka umí na pravých místech užiti výrazův a úsloví samého lidu, který se nám tudy jeví v celé své bytosti: ve vší své hluboké mravnosti a zbožnosti, ale též ve všech svých vadách a nedostatcích.

2. *„Vzpomínky"* Brandlovy uvádějí nás „prvou řadou" svou do časův studií p. spisovatelových, které konal v létech padesátých v Brně. Vypravovati v nich

Digitized by Google

chce p. spisovatel mladšímu pokolení „kvetoucí naději vlasti“, kterak před několika třiceti léty vlastenectví jen hořčičným semínkem bylo, které tehdáž, jen když příznivé okolnosti přály, se ujímalo a vyvíjelo, na větším díle však dušeno a hubeno bývalo. Podobnou příznivou okolností pro Brandla a spolužáky bylo působení známého Klácela, jehož povahu Brandl do pravého světla staví a pozdějšího osudu jeho jako vděčný žák srdečně lituje. Ujímá se studia klassického a hájí je proti přílišnému realismu. V „řadě druhé“ vypisuje se tehdejší život studentů; literární i soukromý a celý směr tehdejšího vychování školského, jež po zkušenostech z r. 1848. mělo se co nejpřísněji zakládati na náboženství. Ač byli tímto spůsobem všichni studující tehdáž vedeni k náboženství a pravému idealismu, přece naskytl se i tenkráte zde onde mladík, kterému dostala se do rukou nějaká kniha materialistická a který pak učení to mezi spolužáky rozšiřoval. U této příležitosti — vypravuje totiž o materialistovi jakémsi židu L. — vyvrací Brandl, jenž odjinud již znám jest jako obratný apologeta, zásady materialismu. Divno jest nám, co v jistém illustrovaném listě pražském jsme četli v posudku Brandlových „Vzpomínek.“ Že prý obsahují velice dobrou četbu, jsouce psány vlastenecky a básnicky, ač p. spisovatel sebe sám básníkem uznati se vzpírá, avšak toto odmítání materialismu prý se mohlo vynechati. Mládež prý ho čísti nebude, protože není belletristické a staršího prý nepřesvědčí, nejsouc spracováno na přísných základech vědy. Toť věru hezké! Mládež naše čítá, bohužel až příliš, spisy materialistické, jak z jejího chování a smýšlení známo, ač nejsou často ani dost málo belletristické a právě v témž listě četli jsme nedávno před tím horlení proti výlučnému čtení belletrie u naší mládeže studující. A staršího že nepřesvědčí? Možná! Avšak dle našeho mínění bylo při oné příležitosti ve „Vzpomínkách“ úplně na místě poukázati k tomu, na jak vrátkých základech celá theorie materialismu stojí a k jakým koncům vede. Všecky tyto Vzpomínky vycházely nejprve v Obzoru (1881 a 1882), kde četli jsme také některé črty Stránecké. *V. K.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek II.

O synodách moravských.

Napsal **Vojtěch Růžička**, katecheta v Mor. Ostravě.*)

Hodlajíce tuto pojednati o synodách diecésních na Moravě konaných, přičiníme se, podati vše, co o synodách těch dle pramenův posud o věci té uveřejněných napsati se dá. Třeba nám tu však připomenouti, že úplného a spolehlivého vydání akt synod moravských posud bohužel pohřešujeme. Samo dílo nejčelnějšího dějepisce synod moravských „Collectio synodorum et statutorum almae ecclesiae Olomucenae Arsenii Theod. Fasseau, presbytr. ord. praemonstr. Rezii 1766.“ prohlašuje Dr. B. Dudík nespolehlivým a dokládá: „Nach dem vorgenommenen Vergleiche der durch Fasseau veranstalteten Publikation mit den gleich-

*) Čerpáno hlavně z těchto knih a pramenův. 1. *Brandlův* Codex diplomaticus. 2. Collectio synodor. et statutor. almae ecclesiae olom. Th. Fasseau. Rezii 1766. 3. Die Synode vom J. 1568. B. *Dudík*. 4. Acta et constitutiones synodi olom. a. D. 1591. celebratae. 5. Über die Provincial-Concilien u. Dioecesan-Synoden. Jos. *Fessler*. 6. Compendium juris ecclesiastici S. *Aichner*. 7. *Dudíkovy* dějiny Moravy. 8. Dějiny diecése Pražské. Dr. Kl. *Borový*. Praha 1874, a jiné.

Digitized by Google

zeitigen Abschriften, stellte sich seine Recension als gänzlich unbrauchbar heraus, so dass an eine „nova collectio synodorum et statutorum almae dioecesis olom.“ mit allem Ernste gedacht werden muss. (Die Synode v. J. 1568 St. 3.) My nicméně tuto dílo Fasseau-ovo často citujeme, za to majíce, že u věcech hlavnějších nepochybil a opravujíce udání jeho prameny jinými.

1. Prvá synoda Moravská, o kteréž zmínky dopátrati se možno, slavila se l. P. 1243; svolal ji biskup Konrad z Friedeberku (od krále českého Václava I. biskupem jmenován, od kapituly olom. volen, než v Římě nepotvrzen), i odbýval ji předsedaje v Pustoměři u Vyškova. V jisté listině totiž po biskupu Konradu zachované (ze dne 20. března r. 1243) činí se zmínka o synodě té, jíž se účastnili: kapitolní děkan a kanovníci Olomoučtí, arcijáhnové Olomoucký a Přerovský, a opatové: Třebíčský, Hradištský, Zabrdovský, Velehradský a probošt Doubravnický.*)

2. Druhá synoda Moravská slavena jest l. P. 1253 (tedy za 10 let po prvé) svolána byvši biskupem olom. Brunonem v Kroměříži. To připomíná listina téhož biskupa (od r. 1245—1281 vládnuvšího) z r. 1253. (Cod. dipl. III. 178.)

3. Třetí synoda na Moravě odbývala se l. P. 1312. (Omylem klade ji Fasseau na místo prvé.) Petr II. biskup olom. (1311—1316) předsedal na ni osobně v Kroměříži.**) Nálezův („act“) synody té nestává. Pouze benediktin P. Magnoald Ziegelbauer o ní napsal, že v Kroměříži odbývána byla, a že rokováno „de coelibatu cleri“, a že stanoven trest provinilcům „contra sacerdotes concubinarios“.***)

*) Brandlův Codex diplomaticus III. 24.
**) Fasseau. Collectio synodor. Rezii a. D. 1766.
***) „Archidiaconi concubinarios sacerdotes foventes ve

Digitized by Google

4. Synodu čtvrtou svolal r. 1318 nástupce Petra II. Konrad I. (1316—1326) na den 24. září do Kroměříže. Příčinu, proč synodu svolal, udal biskup ve svolávacím listu řka: „že poptávaje se častěji po ustanoveních svých předchůdcův, že jich ani při stoličném chrámu v Olomouci, ani v ostatních kostelích nenašel, a kde je našel, tam že je dosti spolehlivými neshledal“.*)

Prvým statutem napomíná biskup duchovenstvo své: aby zdrženlivě a cudně žili, ženských osob podezřelých v domech svých nepřechovávali**), by se snažili životem svým líbiti se Bohu i lidem. Kdokoli by „konkubinatu“ se dopustil, zbavuje se tím (ipso facto) svého beneficia a pravomoci.

O veřejném manželství světského duchovenstva není ve století XII. v Čechách a na Moravě ani řeči***), ačkoliv všecky synody moravské pozdější stanovily tresty na kněze konkubináře. Mimo to čtvrtá synoda nadzmíněná zakazuje kněžím peníze bráti za křestění, za pochovávání a zaopatřování; zapovídá posvátné nádoby a roucha kněžská kramářům do zástavy dávati, po hospodách kostky hráti, žháře podporovati a jim paličské listy psáti. Na synodě této byli s biskupem

---

eorum excessus dissimulantes ipso facto sint ab officio suspensi.“ (Fasseau).

*) „Constitutiones (sive statuta) praedecessorum nostrorum diligentius requirentes, nec in cathedrali ecclesia nec in aliis ecclesiis requirendo saepius de eisdem ipsas non potuimus invenire, vel si quae particulariter repertae fuissent, non taliter conscriptae fuerunt.“

**) „Suspectas mulieres secum nullatenus in domo teneant, et ad hoc studeant, ut eorum vita Deo et hominibus sit placibilis et in suis actibus irreprehensibiles habeantur.“

***) Viz B. Dudíka „Dějiny Moravy“ IV. seš. 4. str. 288—89.

Digitized by Google

shromážděni „praelati, kanovníci a veškero duchovenstvo diecése olom. řeholní i světské.“

Všecka ustanovení synody té byla opakována i důrazněji předepsána i na synodách všech pozdějších, protože četní kněží ustanovení synodalních nedbali, ano museli i pokutami poháněni býti, aby si statuta synodalní aspoň opsali. Takovým trestem bylo n. př. „per unum mensem integrum in ecclesia Olomucensi in cappa nigra stare omnibus horis canonicis decantandis“ anebo: „episcopo vel decano rurali unam marcam solvere.“

Ostatně jednáno na synodě té (jejížto akta Fasseau v 26 oddílech podává): o sídelné povinnosti farářův, o povinnosti všech věřících nejméně třikráte za rok se zpovídati a N. Svátost O. přijímati; o zaopatřování nemocných a umírajících, vůbec o povinnostech, o kázni a o mravech kněžských.

5. Pátá synoda byla (podle Dr. B. Dudíka) l. P. 1349. Svolal i konal ji biskup Jan VII. (1333—1351) v Olomouci v sídelním chrámu svém. (Viz Codex diplom. VII. str. 691, kdež jediné acta synody té uveřejněna jsou.)

6. Šestou synodu diecésní na Moravě svolal Jan IX. (1364—1380) do Kroměříže na den 22. května 1380, aby stará ustanovení předchůdcův svých i synod minulých obnovil, a nová potřebná ustanovení učinil. Pozdraviv děkana, probošta, kanovníky kapitoly olom. i arcijáhny, faráře, altaristy a vikáře i jiné duchovní všeho města a veškeré diecése olomúcké, oznamuje jim, že zvěděl a sám se přesvědčil, kterak ustanovení předchůdcův jeho a stanov synodalních na mnoze se nedbá. Hned prvým statutem stihá kněze „concubinarios“ trestem přísným. Ku trestu již synodou poslední určenému přidáno ještě, že představení (tuším arci-

Digitized by Google

jahnové) mají kněze takové, do měsíce-li se nenapraví, jinými tresty stíhati nebo zrovna z diecése vypuditi.*)

Z druhého nařízení (stat. 2.) synody té dovídáme se, že až do r. 1380 nebylo na Moravě vzhledem dnů svátečních patřičné shody. Aby shoda potřebná uvedena byla, rokováno na sněmě o té věci. Za základ vzato vypočtení svátkův zasvěcených od I. arcibiskupa Pražského (Arnošta z Pardubic) r. 1349 na všeobecné synodě v Praze učiněné. Stanoveno tenkráte dnů svátečních (kromě neděl a slavností patronův místních) 45**).

7. Sedmou synodu diecésní svolal „na radu děkana a kapituly olomúcké“ biskup Václav (příjmím Králík 1412—1416) a sice do města Vyškova na den 1. září 1413. Velevážná příčina přiměla biskupa synodu svolati; byloť to rozmáhající se *husitství*. Biskup stěžuje si, že přicházejí do diecése jako kazatelé kněží cizí, a že hlásajíce po ulicích podrývají bludem autoritu a moc nejvyšší hlavy Církve, že naváději lid, aby plenil a bral statky církevní a mimo jiné bludy též učí, že kněz jsa ve stavu nemilosti Boží nemůže prý sv. svátosti udíleti. I odsoudil a zavrhl biskup všecko bludné učení kněží těch, a prohlásil každého, kdo by jim

*) Ne igitur crimen videatur per tollerantiam approbari, omnes clericos, qui de caetero in domibus suis suspectas mulieres, vel etiam extra domum in sua nefaria procuratione publice detineant concubinas, si sint beneficiati, beneficiis suis privandos, — si vero non habeant beneficia, ab officio suo ecclesiastico per suos superiores fore decrevimus perpetuo suspendendos . . ; demum eorum malitia exigente ipsi superiores tortorum poenis afficiant, aut de suis dioecesibus ejiciant et expellant et hoc si non desistant infra mensem. (stt. 1.)

**) Slavnost sv. Cyrilla a Methoděje mezi oněmi svátky zaznamenána ještě není. Teprv bisk. Jan X. (Mráz) přikázal r. 1400 zvláštním nálezem světiti slavnost sv. bratří Soluňských svátkem zasvěceným a sice 5. března.

Digitized by Google

věřil a podle nich veřejně nebo tajně kázal, neb ony bludaře přechovával a chránil, za vyloučena z Církve.

Ve statuteeh dalších poučuje, kterak mají kněží lid o N. Svátosti O. učiti, jak mají věřící při Mši sv. a jindy před N. Svátostí se chovati (stt. 3.); o tom, kterak mají kněži sv. svátosti udílejíce oblečeni býti (stt. 4.); jak a kdy které svátky svěceny býti mají.*) (stt. 5. 6. 7.)

Příkaz svěcení svátků vůbec byl obnoven a zostřen tak, že každý, kdožby svátků patřičně nesvětil, má býti z Církve vyobcován, a přístup do chrámu jemu má býti zabráněn. Proto že se proslýchalo, že kněží jako nekněží na štědrý večer a štědrý den po hospodách chodili, v kostky hrajíce a při tom mnoho neřestí ano i vraždy páchajíce, nařízeno farářům udati každého kněze i nekněze, který by se opovážil slavnosti tak velebné hrou a pitím znesvěcovati.**)

Další této synody stanovy (zbudovány jsou po většině na základě Pražské synody provincialní z r. 1349) jednají o právomoci zpovědní, o kázni duchovní (stt. 14., zakázáno jest kněžím syny a dcery ve faře chovati a jim tam svatební veselí strojiti), o jmění církevním, o právech patronátních, o svatokupčení („de simonia"), o školách, o svátostech, o visitacích kostelních, o synodách zvlášť. Statutem 41. káže biskup všemu duchovenstvu (omnibus clericis et beneficiatis), aby statuta synodalní sobě opsali, po 3 měsících že

*) Slavnost sv. Cyrilla a Methoděje světit znova jest přikázáno.

**) „Nos illa mala prohibere volentes statuimus et plebanis seu rectoribus ecclesiarum sub poena excommunicationis mandamus, ut tales tabernarios et lusores, qui in tanta festivitate ludos exercere praesumunt et praesumserunt, tam clericos quam laicos excommunicatos denuntient, quos et nos ex nunc prout virtute statuti excommunicamus." (stt. VII.)

Digitized by Google

nikdo více nevědomostí ospravedlněn nebude. Biskup též velí, by arcijáhnové a děkani kněžstvu svému — ročně je svolávajíce ustanovení ta předčítali. (Jistý to způsob konferencí pastoralních.*)

Nad jiné důležito jest ustanovení statutu 42. o *synodách.* Nález onen všeobecně přijatý a schválený zní takto doslovně: „Ustanovujeme, aby svatá synoda každoročně v den po svátku sv. Martina v městě našem Kroměříži se slavívala. Protož poroučíme všem vesměs děkanům (venkovským), by každý se 4 plebany (faráři) staršími na synodu zavítati neopomenul, i aby o ní každý děkan plebanům svým věděti dal.“

8. Osmá synoda svolána l. P. 1431 a dne 11. května odbývána od Konrada III. (1430—1434) v Brně. Obnovuje kázeň církevní, naříká, že mnozí klerikové za doby tak smutné přece žijí nemravně, dávajíce tím věřícímu lidu pohoršení, an by měli býti vzorem ctností; nařizuje, jak duchovním sluší se šatiti, zakazuje kněžím všeliký v oděvu přepych; upomíná je na povinnost sídelnou. („residentia“).

9. Nálezův synody deváté r. 1466 konané posud nikde úplně nevydáno. — Jedinou památkou synody té dosud zachovanou a známou jest svolávací listina biskupa Protase Černohorského z Boskovic (1460—1482), již Středovský uveřejnil. (Apografu fol. 5.)

10. Po smrti Protase Černohorského (t. r. 1482) smutná a bouřlivá nastala doba. Jednak protože husitství zuřilo po vlasti naší, jednak i proto, že diecése

*) „Virtute obedientiae sub excommunicationis poena stricte praecipiendo mandamus et poena unius marcae pro nostra camera et fertone pro decano rurali: quatenus ipsas nostras consuetudines una cum constitutionibus Domini Praedecessoris nostri mox sibi conscribi faciant et procurent, ac singulis annis in convocationibus clericorum studiosius commendent ac legant.“

Digitized by Google

olomúcká právě tehdy, když nejvíce pastýře potřebovala, byla osiřela. Od r. 1482—97. byl stolec Methodějův neobsazen, a to pro nedorozumění mezi Římem a kapitolou olomúckou.*) Teprve r. 1497 konečně od kanovníkův olomouckých Stanislav Turzo, rodem Polák, muž to učený a výborný, jest zvolen i od stolice Římské potvrzen. Ten uznávaje potřebu a prospěšnost synody hned ji svolal do Vyškova na den 3. května 1498. Horlivý pastýř „znamenaje s bolestí, jak přemnoho duší nedbalostí duchovních a lstí ďábelskou jak ovce pastýře nemající do propasti pekelné padají**), svolal synodu proto, aby hlavně všecka dřívější ustanovení obnovil, potvrdil a zostřil.

Statutem prvním káže, by bez milosrdenství („absque omni misericordia“) byl každý trestán, a sice tresty již dříve určenými, kdo by nešetřil stanov con-

*) Kapitola olomúcká, když bisk. olom. Jan z Prostnice, (který byl zároveň biskupem Varaždinským), samochtě biskupství olom. se vzdal a do řádu sv. Františka vstoupil, volila po právu svém a zvolila jednohlasně veleučeného a světoznámého pana Bohuslava z Lobkovic za biskupa. Než Řím tvrdil, že ustoupí-li biskup do kláštera, Římu přísluší voliti biskupa nástupce. I zvolil Řím napřed kardinála *Ardicino della Porta*, a (když ten umřel dřív než dosedl) později *Jana Borgia*, Volbu pana Bohuslava z Lob. Řím nepotvrdil, ač kap. olom. proti tomu žádost a prosbu a opětnou volbu pana B. z Lob. poslala i práva svého hájila. I zvolen a potvrzen konečně r. 1494 Polák učený Stanislav Turzo. (Viz Karla Vinařického p. Bohuslava z Lob. listy.)

**) Takto běduje biskup v listě svolávacím: „Multos enim, proh dolor per negligentiam rectorum et praelatorum his temporibus, quo sedes haec suo legitimo caruit pastore, diabolica fraude deceptos intelligimus, et per abrupta tamquam oves non habentes pastorem cernimus non sine gravi cordis nostri et animi dolore in profundum ire abyssi.“

Digitized by Google

cilia provincialního (z r. 1349), neb dřívějších synod anebo předpisů biskupův moravských. (stt. I.) Statutem druhým napomíná kněze, aby mši sv., jak*) sluší sloužívali, a to v rouchu mešním, „čistém a slušném“, na oltáři posvěceném, na místech patřičných, aby si při oběti mše sv. přisluhovati dávali od ministrantův znalých („adhibito sibi literato ministro“) (stt. 2.). Třetím statutem napomíná duchovníky, aby sobě — kdož ho nemají — breviáře opatřili, aby se hodinky kněžské posvátné patřičně modlili, nedávajíce se za modliteb másti starostmi vezdejšími, a také, aby před jídlem a po jídle pilně se modlívali.“

Ostatními ustanoveními poučuje se, jak má kněz sv. svátosti udíleti, jak toho zapotřebí, aby lid o křesťanských povinnostech byl vyučován, jak mají kněží čistoty chrámové dbáti a o čistotnost rouch a nádobí chrámového pečovati**); že arcijáhnové mají každoročně a to po svátcích velikonočních všecko kněžstvo arcijáhenství svého svolávati, pilně visitovati; ustanoveno, kterak mají se kněží vespolek ctíti a pozdravovati; že kněži, chtějíce čistotu sv. zachovati a všeliké podezření zabrániti, mají ženské podezřelé od sebe odstraniti; že nemají se v noci potulovati (čímž „multa enormia et scandalosa opera committunt“) (stt. 33.); že kněží po kněžsku mají se šatiti: na krátko vlasy

*) „Item praecipimus et mandamus, ut divinum officium missae semper devote, distincte et reverenter, alta et intelligibili voce . . non festinando aut nimium pertrahendo . . celebretur.“

**) „Item praecipimus et mandamus, ut pallae, altaris vasa, corporalia et vestimenta ministrorum consecrata sint munda et nitida conserventur, sub poena infligenda per archidiaconos; nimirum enim videtur absurdum in sacris sordes admittere, quae non decent profanis.“ (stt. 45.)

Digitized by Google

stříhati, holiti se a tonsuru, „coronam“, přesně zachovati; že bez potřeby nemají zbraně ani ostruh nositi; že nemají se pohoršlivě jako herci šatiti, že nemají z farních budov dělati hospody, a že nemají sami nalévati a prodávati víno desátkové, že nikterak a nikdy nemají po hospodách vysedati.“

Vzhledem cizích kněží bylo potřeba opatrnosti a předpisův přísných. Stanoveno na př., že žádný farář nemá kněze cizince připustiti k výkonu posv. (ke mši sv.), byť také měl literas formatas od svého biskupa, dokud pravověrnost jeho od vikáře nebo biskupa samého prozkoumána a uznána nebyla. (stt. 50.) Konečně rokováno o jmění církevním a o soudu církevním, i káráno ty, kdož, aby hřešiti mohli, u světských soudů pomoci a ochrany proti svým pastýřům duchovním hledají; mnoho užitečných nálezův o věci té stanoveno.

To stačiž nám na důkaz, že a kterak vědom si byl důstojný pastýř toho, že jenom duchovenstvo povinnosti své svědomitě plnící lid vzbuditi a záhuby věčné i časné uchovati může. (Dokonč.)

Duše lidská jest nesmrtelná.

Píše Dr. **Jos. Pospíšil,** prof. theologie v Brně.

C. Duše lidská není duší zvířecí.

(Pokrač.) *)

Mezi člověkem a zvířetem jest rozdíl podstatný. Všickni neznabozi ustavičně ukazují na mnohé činnosti zvířecí lidským velmi podobné, aby tím snáze podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem a následovně

*) Na str. 1. v 1. sešitu řádek 5. zhora místo „Bohu“ čti: *bolu.*

Digitized by Google

i jeho nesmrtelnost popírati mohli. — Stejné prý účiny musí míti stejné příčiny. Mnohé činnosti zvířecí a lidské jsou stejny, následovně prý i jejich příčiny. Nemůže prý tedy mezi duší zvířecí a lidskou podstatného býti rozdílu, a proto má-li člověk nesmrtelnou duši, musí ji míti i zvíře, zvíře však jí nemá, proto prý také člověk jí míti nemůže. Toť jest obsah moudrosti nynější neznabožské vědy, která člověka na roveň se zvířetem staví! — Nuže popatřme poněkud místněji na duši lidskou a na tak zvanou duši zvířecí.

Není-li podstatného rozdílu mezi duší lidskou a zvířecí, musí se obě stejně aneb aspoň podobně ve svých činnostech jeviti. — Člověk jsa vrcholem a korunou veškeré přírody, kteráž veskrz k jeho službě a potřebě cílí a směřuje, zahrnuje také v sobě všechen život přírodní. Příroda však skládá se ze tří říší a sice 1. z nerostů, 2. z rostlinstva a 3. z živočišstva. Proto jest člověk podstaty všech těchto tří říší účasten. S nerosty sdílí se člověk o jsoucnost, svůj byt, s rostlinstvem o vzrůst, a s živočišstvem o volný pohyb a činnost smyslovou. Má tedy člověk s každým tvorem přírodním něco společného. Že však člověk jako každý nerost na př. kámen má jsoucnost či byt, z toho ještě nelze tvrditi, že není ničím jiným, než nerostem; že roste jako každá rostlina, z toho nenásleduje, že je pouhou rostlinou, a že jako každé zvíře s místa na místo volně se pohybuje a pěti smysly rozličné věci chápe, nevysvítá ještě, že stojí na stejném stupni se zvířetem. Poněvadž však člověk skutečně má se zvířetem volný pohyb a pět smyslů společných, musí ovšem všechny činnosti lidské, které ve volném pohybu a v pěti smyslech se zakládají, činnostem zvířecím býti podobny. Člověk chápe tak jako zvíře věci a předměty, které na jeho smysly působí. Člověk vidí, slyší,

Digitized by Google

čichá, chutná a cítí, podobně jako zvíře. Poněvadž však *zrak* jest nejpřednějším a nejdůležitějším mezi všemi smysly, užíváme výrazů: *nazírati*, *názor*, jimiž ve vlastním smyslu jen poznatky *zraku* vyjadřujeme, také o poznatcích *ostatních smyslů*. Proto říkáme, že jak člověk tak i zvíře *nazírá*, že má *názory* všech hmotných předmětů, které buď na jeho zrak, aneb sluch, aneb čich atd. působí. Poněvadž zvíře jako člověk pěti smysly jest opatřeno, proto i ono chápe předměty podlé jejich vnějších zjevů, podlé vzdálenosti, podlé polohy, vůbec podlé poměrův a okolností, v nichž je nalézá a potřebuje. Tak na př. rozeznává zvíře předobře větší předměty od menších, vzdálenější ode blízkých, dále liší barvy předmětů, vůbec vše, co svými smysly pozoruje. Avšak zvíře nejen tenkráte chápe a rozeznává předměty rozličné, když a pokud na smysly jeho působí, nýbrž poznává je i tehdy, když již smyslům jeho přítomny nejsou, *představujíc* si je tak, jak je vidělo, slyšelo, čichalo, chutnalo a cítilo. Ono má tedy *představy* těchto předmětů. Tak na př. spatří-li pes nějakého člověka, utkví v něm vždy obraz (představa) toho člověka a tento obraz jest tím živější, čím více onen člověk na jeho smysly působil, na př. když se na něho holí obořil. Jakmile ho podruhé zhledne, již před ním utíká. Z toho jde na jevo, že jeho obraz v něm jasně a živě utkvěl, tak že ještě po delším čase na něho se *pamatuje*. Zvíře má tedy i *paměť*, kterouž obrazy či představy jednou utkvělé pozdějšími však zapuzené a potlačené zase představiti si dovede. Tato paměť však jest *mimovolná*. Utkvěl-li v něm obraz nějakého předmětu a spatří-li tento předmět podruhé, ihned představa tato druhá představu prvou již zapomenutou v něm nutně vzbuzuje. Kůň pamatuje si obyčejně

Digitized by Google

cestu, po které jednou jel, tak jasně, že podruhé i když jezdec aneb vozka na ni zapomene, s ní již nezbloudí.

Avšak žádné zvíře nemůže bez zevnějšího smyslného popudu o předmětech dříve smyslně postřehnutých a později zapomenutých *úmyslně přemýšleti* a přemýšlením tímto představ jejich v sobě zase vzbuditi a ve své paměti oživiti.

Než všechny *názory*, všechny *představy*, všechna *paměť*, vztahují se toliko ku *smyslným předmětům*, které zvíře svými smysly pochopilo. Na nejvýš se může říci, že má zvíře jakési *obecné představy* smyslných předmětův. Zajíc utíká před každým myslivcem, třeba ho ještě nikdy neviděl. Než i tu je všeobecný obraz, jenž zajíci v paměti utkvěl, výhradně *smyslný*, k zevnějšku myslivcovu, tak jak zajíci na smysly působí, se vztahující. A to platí o všech obecných obrazech či představách, se kterými se u zvířete setkáváme. Všeobecných pojmů, v nichž nikoliv již zevnějšek věcí, nýbrž jejich *bytnost* obsažena jest, zvíře úplně a naprosto pohřešuje. Tak na př. zná vůl předobře vrata hospodáře svého. Byla-li však tato pro svou vetchost novými nahražena, již jich nepoznává. A proto říkáváme, když někdo na něco hodně hloupě se dívá, že se dívá jako vůl na nová vrata.

Poněvadž zvíře nemá všeobecných pojmů, nemá také myšlének. Myšlénka již nehledí na ten neb onen smysl'ný předmět dle jeho zevnějšku, jak na smysly působí, nýbrž na *předmět v sobě*, na jeho *podstatu*, na to, co jest předmětu vniterno, nutno, nezbytno. Tak na př. když pes pozná pána svého a již z daleka jemu vstříc běží, neví přece, co jest člověk, co jest jeho bytností, v čem jest zvířeti roven a v čem se od něho různí, zkrátka: nemá pojmu o člověku. A totéž platí o každém jiném zvířeti. Než mnohdy se zdá, jakoby

Digitized by Google

některá zvířata skutečně *myslila*, *rozum měla*. Vezme-li papoušek prázdný ořech a odhodí-li jej bez rozlousknutí, tu připadá, jakoby u sebe přirovnával tíži plného ořechu k prázdnému a soudil, že ořech poměrně lehký jádra nemá. — Slon, kterýž byl naučen v měděném kotli vodu nositi, šel s ním ihned ku kotláři, jakmile spozoroval, že mu z něho voda teče. — Podivuhodna jest jistota, s jakouž stěhovaví ptáci v pravém čase přímou cestou se ubírají do nejvzdálenějších krajin, kteréž hojnost potravin jim poskytují. Mnohé zjevy v životě zvířat jsou tak neobyčejny, že některá zvířata bystrostí a chytrostí svou i samého člověka se zdají převyšovati.

Z takovýchto zjevů dokazují materialisté a neznabozi, že není podstatného rozdílu mezi zvířetem a člověkem, nýbrž že člověk toliko *vyšším stupněm* dokonalosti ode zvířete se liší. Avšak u člověka se potkáváme se mnohými zjevy duševného života, se mnohými činnostmi duševnými, po nichž u zvířete ani stopy spatřiti nelze. *Přednosti a výsady*, jimiž se člověk před zvířetem honosí, jsou tak ohromny, že zdravému rozumu lidskému z nich *nutně na podstatný rozdíl* mezi duší lidskou a duší zvířecí souditi jest. Proto nastává nyní předůležitá otázka, mají-li zvířata *rozum* čili nemají.

Má-li zvíře rozum jako člověk, pak musí jednati jako člověk s úplnou *rozvahou*. Pozorujeme-li však život zvířat, nalézáme právě opak toho. Kdyby zvíře s rozvahou jednalo, musilo by mnohé skutky budoucí předvídati, o nichž, jak zkušenost dosvědčuje, ani zdání nemá. Aneb obráceně: často jedná mnohé zvíře tak, jakoby do budoucnosti *vidělo* a přec tomu tak není. Na př. včely snášejí med pro zimu, kteréž znáti nemohou, protože všechny včely, které se na podzim za-

Digitized by Google

zimují, teprv tokem minulého léta z vajíček se vylíhly. Kolčavka směle napadá slepýše a jiné nejedovaté hady; při zmiji jest však i tenkráte, když ještě žádné neviděla, velice opatrna, a hledí prve, aby nebyla uštknuta, hlavu jí potříti. — Každé zvíře zná beze vší předešlé zkušenosti přiměřenou potravu, zná látky, které se ku stavbě jeho hnízda nejlépe hodí, a to s takovou jistotou, že se nikdy nezmýlí, nikde s cílem se nemine. Lze však z těchto a podobných zjevů na rozum u zvířete souditi? Věru člověk by si měl blahopřáti, že rozum zvířatům úplně a naprosto schází. Neb běda člověku, kdyby zvířata byla rozumna. Tisíce roků nosí mnohá zvířata jho, kterým je člověk ujařmil, tisíce roků jsou od člověka týrána a ubíjena. A přec až doposud nevešla v žádné spiknutí a nepokoušela se o žádnou vzpouru, aby střásla se sebe nesnesitelné jho, a pomstila se na člověku za všechna jeho krutá tyranství. Jak snadno by mohla pole jeho zpustošiti, jeho práci zničiti, jak snadno mohla by jeho samého přepadnouti a životu jeho strašný konec učiniti!? A přece jsou až doposud jako před tisíci roky svému strašnému osudu úplně oddána a slouží člověku tak, jakoby mu za největší dobrodiní odměniti se chtěla. — Zdánlivý rozum, zdánlivá úvaha, s jakouž se v životě zvířecím potkáváme, není než pouhým *pudem*, podlé něhož se každé zvíře v životě svém přirozeně řídí.

Pud zvířecí směřuje ku dvojímu účelu 1. k zachování vlastního živobytí zvířete, a tu se jeví jakožto pud po pokrmu a nápoji, a 2. k zachování druhu či potomstva zvířete. Každé zvíře nutně pudům svým jest podrobeno. Nutně se stará o svá mláďata, nutně je živí, jich chrání až vyrostou a jeho péče více nepotřebují, a to vše činí s úplnou jistotou, tak že se s cílem nikdy nemine. Nicméně činí vše beze vší roz-

Digitized by Google

vahy, beze všeho rozmýšlení, beze všeho vědomí. Že skutečně zvíře nemyslí, dokazuje jeho nápadná hloupost v každé jiné příčině. Na př. kvočna spatří hned každého dravého ptáka, kdyby sebe výše ve vzduchu se vznášel, ale dáš-li jí kousek kulaté křídy do hnízda, sedí na něm právě tak jako na ostatních vejcích. – Vybereš-li se hnízdem ptáky a dášli je někde na blízku do klece, krmí je staří jen potud, pokud by o ně, kdyby na svobodě byli, péči měli, dále se o ně nestarají. — Že sami v kleci potravy si nalézti nemohou, k tomu přesvědčení nikdy nedospějí. Křeček poláme každému ptáku, aby mu neuletěl, napřed křídla, neohlédaje se, je-li živ aneb mrtev. — Opice ohřívají se v lese u ohně od Indiánův opuštěného, nikdy jim však nenapadne, že jest jim, aby nevyhasl, přikládati.

Z těchto a jiných příkladů, jichž by se bez počtu uvésti dalo, jasně vysvítá, že zvíře jedná nutně, beze všeho přemýšlení. A proto není v činnostech zvířecích žádného pokroku. — Mravenec snáší své zásoby, včela vytváří své medové plásty, bobr zakládá si své příbytky, vlašťovka staví svá hnízda bez ustání týmž způsobem, beze všeho pokroku, beze vší změny. Ano zvířata jsou bez namahavého učení již ode přírody opatřena uměním, jehož mají zapotřebí, a tohoto umění i tenkráte, když ho nevykonávají, nemohou zapomenouti. Každý pták, který ode mládí svého v uzavřené kleci samoten žije, jakmile svobody nabyl, staví hned hnízdo své tak, jako každý jiný pták toho druhu.

Pud náleží ku *přirozenosti* zvířete, a proto ho zvíře nemůže ani pozbyti ani nabyti. A tento neomylný pud, jímž zvířata jak o sebe tak i o svůj druh pečují, vložil do jejich přirozenosti sám všemohoucí Tvůrce, jenž každému zvířeti, jako vůbec každému tvoru vlastní cíl byl vytknul a k tomuto cíli veškeru jeho přiroze-

Digitized by Google

nost velemoudře uspořádal. Takto vykonávají a uskutečňují zvířata *nevědomě a slepě* přemoudré účely, k nimž je Bůh sám určil a uschopnil.

Nedá se sice upírati, že některá zvířata skutky a činnosti lidské dovedou *nápodobovati.* Avšak toto nápodobování zakládá se právě tak v pudu, jako ostatní činnosti jejich. Co vidí a slyší, co na jejich smysly působí, to snaží se některá zvířata opakovati. Než i z toho nápodobování jasně vysvítá, že to činí beze všeho rozmyslu, beze vší rozvahy, že to činí *maně, slepě.* Tak na př. nedávno stálo v novinách, že jistý peněžník ve své kanceláři, ve kteréž obyčejně peníze přijímal a zase vyplácel, měl opici velice čtveračivou, kteráž pánu svému již mnohé potěšení způsobila. — Jednou se za nějakou příčinou vzdálil na chvílku z kanceláře. Tu vstoupí náhodou muž nesa směnku na 1300 franků. Opice spatřivši směnku, jde ihned k muži, vezme mu ji z ruky, položí na psací stůl, přistoupí k otevřené peněžní skříni, vytáhne balíček s 50.000 franky a odevzdá jej cizinci udiveně a zvědavě tu čekajícímu. Cizinec spatřiv na obálce 50.000 frankův ihned s balíčkem z kanceláře se vytratil. Co se s opicí stalo, dále noviny nevypravovaly, jen tolik lze s jistotou se domnívati, že onen peněžník, připisoval-li své opičce dříve nějaký rozum, byl velice nemilým a ostudným způsobem ze svého klamu vyléčen. — A jako s tím nápodobováním, rovněž se to má se *cvičením* mnohých zvířat. Cvičení toto jest jen *nucené nápodobování* některých činností lidských. — Takové cvičené zvíře vykonává rovněž maně a slepě naučené kousky své. Někdy se zdají takové kousky na první pohled skutečně podivuhodnými. Tak na př. jezdil před nedávným časem muž po světě a ukazoval kanárky, kteří se výtečně znali v zeměpisu. Onen muž prostřel mapu na stůl a kanárky

Digitized by Google

na ni posadil. Diváci mohli na kterékoliv město na mapě poznamenané se tázati a kanárci zobáčky svými ihned na to místo klubali. Všickni se náramně chytrosti a moudrosti kanárků divíli a majetník jejich měl při tom hezký výdělek. Až jakýsi šelma člověk mu všechno pokazil. A co bylo? Na té mapě byli kanárci vždycky semencem krmeni. Místa, kde byla města poznamenána, byla jemně provrtána, tak že malá hlava hnejtku prolézti mohla. Pode stolem až k zemi zastřeným byl nástroj, který vždy, kdykoliv majetník kanárků na tajné péro přitlačil, hlavičku hnejtku povystrčil oním bodem, kde město, na něž některý z diváků se tázal, poznamenáno bylo. Před produkcí nechal majitel kanárky hodně vyhladověti. Jakmile při produkci hlavička hnejtku na mapě povystrčena, zobali na ni ihned všickni kanárci majíce sa to, že to zrníčko semencové. — Nejinak to bylo s tím oslem, který uměl tak dobře počítati, že z hlavy sčítával, odtahoval, množil a dělil a nejinak i s těmi blechami, které byly do malého děla či kanonka zapřaženy, a na rozkaz se vypřáhly a dělo vystřelily. — Všechno tedy umění, jemuž prý se některá zvířata přiučiti mohou, zakládá se pouze na nápodobování činností lidských, aneb jest to pouhý klam a mam vypočítaný na peníze nezkušených a zvědavých diváků. Protož nemá také tvrzení materialistů pražádného základu, že tyto a podobné činnosti často na pohled až podiv vzbuzující blízkou příbuznost zvířete se člověkem dokazují. Zvíře poznává sice věci smyslné, ale pojmy a pravdy nadsmyslné jsou mu naprosto nepřístupny. Zkrátka: zvíře nemá žádného rozumu. Toliko člověk vyznamenává se rozumem a rozvahou. A proto jest věda a umění výlučným jeho majetkem. A i když člověk na nejnižším stupni vzdělanosti a osvěty stojí, přece tisícerým a

Digitized by Google

tisícerým spůsobem liší se ode zvířete. Mouřenín australský zaujímá podle všeobecného mínění nejnižší a nejposlednější místo v čeledi národův a přece převyšuje jeho duševní stav nevýslovně každou i sebe vyvinutější opici. Mimo to zkušenost potvrzuje, že každý mouřenín jest vzdělání schopen, a že především cizím jazykům snadno se přiučuje. — A co jest nám říci o osvětě a umění vzdělaných národů!? Vezměme kterýkoliv dějepis člověčenstva do rukou, a každý jeden řádek hlásá nám vznešenost ducha lidského. Co duch lidský jen v poslední době, kterouž ze své vlastní zkušenosti známe, vykonal, jest věru podivuhodno. Každý zná ohromný pokrok v každém téměř oboru průmyslu a umění; přede krátkým časem, když první vlaky počaly nesmírné vzdálenosti rychlostí ptáka projížděti, tu mnozí kroutili hlavou ani svým zrakům nevěříce. Nyní jsou nám železnice a parostroje vůbec věci praobyčejnou. Telegrafy spojují rychlostí myšlénky nejvzdálenější místa země naší. V každém směru hledí si člověk přírodu smyslnou podmaniti a své službě podrobiti; člověk vykazuje činnosti hmoty přírodní zcela nové dráhy, tak že se zdá, jakoby nyní mnohé síly přírodní podle jiných zákonů působily, podle zákonů, které takořka pokynem a povelem lidské vůle se řídí. Jest sice pravda, že mnozí národové, ačkoliv nade přírodou slavná slaví vítězství, jsou při tom bídnějšími a nuznějšími než dříve byli. Než to jest toliko trest, jenž stíhá *pýchu* a *nadutost* lidskou. Nynější věk zpyšněl pokrokem osvěty doposud nevídaným tou měrou, že zapomínaje na Boha sama sebe za nejvyššího pána přírody pokládá a prohlašuje. Člověčenstvo zneužívá nyní namnoze svého panství nade přírodou ku smyslným požitkům a rozkoším a právě proto upadá do bídy a nouze, jež snad od doby pohanského otroctví

Digitized by Google

člověka v té míře nikdy netížila. Ale i tímto zneužíváním moci a slávy své dokazuje duch lidský, že je v člověku něco vyššího, něco, co jest povýšeno nade hmotu smyslného světa; i tímto zneužíváním dokazuje, že nemůže býti pouhým zvířetem, které nikdy svého umění zneužiti nemůže. — Že toliko člověk, nikoliv však zvíře, rozumem obdařeno jest, *dokazuje také řeč lidská.*

Co jest řeč? Řeč jest vyjádření myšlének. Kde není myšlének, nemůže býti také řeči. A poněvadž ve všem živočišstvu se žádnou řečí se nepotkáváme, nemůže míti také žádných myšlének; kde však není myšlének, není rozumu, není ducha. A proto musí býti podstatný rozdíl mezi zvířetem a člověkem, který i na nejnižším stupni vzdělanosti, ve stavu úplně surovém řečí se vyznamenává. I mouřeníni a amerikáni zcela suroví mají své řeči, a zkušenost dosvědčuje, že často celé kmeny, které původní svá sídla opustily a s jinými jinojazyčnými kmeny a národy ve styk přišly, brzo svou mateřskou řeč za řeč svých sousedů vyměňují. Nedá se upírati, že i zvířata dovedou vniterné pocity zvuky a posuňky vyjádřiti, ale řeči z jednotlivých slov složené úplně pohřešují. A o tuto řeč zde především běží. Tyto zvuky a posuňky dějí se zcela nutně, maně a slepě, právě tak, jako když člověk notně se spáliv vykřikne a ruku od ohně beze všeho rozmýšlení rychle vzdálí. Ano některá zvířata dovedou také mnohé zvuky lidské řeči nápodobiti, ale přece nejsou s to, aby se některé řečí přiučila, a i kdyby to byla řeč některého kmene mouřenínského, která zajisté přílišného bohatství slov při nízkém stupni vzdělanosti v sobě neobsahuje. Co se týká řečí národů vzdělaných, tu věru musil by člověk býti na mysli pomaten, kdyby v nich patrně něco vyššího, ba téměř bož-

Digitized by Google

ského neviděl. Popatřme jen na naši překrásnou řeč českou. Vše, co srdce lidské může pocítiti, vše, čím toto srdce v sladkobolném roztoužení zachvívá, vše, co rozum lidský může pomysliti, všechny ty pravdy, které duchu myslícímu a bádavému z pozorování této přírody vstříc probleskují, všechny ty pravdy, které člověka z tohoto světa do končin nadehvězdných až ku trůnu Nejvyššího na perutích ducha jeho povznášejí: všechny tyto pravdy naše řeč tak krásně, tak rozmanitě, tak určitě a při tom tak lahodně vyjádřuje, že se každý, kdo jen poněkud do její krásy vnikne, podivovati musí moudrosti, kteráž řeč tuto vytvořila. A řeč tato neměla by býti než výplodem a účinkem sil přírodních ve člověku působících?! Ať nám někdo ukáže ty síly a vysvětlí jejich působnost, jak z nich povstalo všechno to ohromné bohatství řeči naší!

Obraťme se konečně k nejhlavnější přednosti, jíž se člověk přede zvířetem vyznamenává, k *náboženství.* Člověk má náboženství, protože má rozum, zvíře náboženství nemá, poněvadž mu rozum schází. Toť jest zcela jasno. Jen materialistům a neznabohům zdá se, že tato pravda má jinou příčinu. Jim jest náboženství jen výplodem *nezdravého, chorého mozku.* Při tom však jen ta věc jest podivna, proč právě *lidé* mají ten mozek tak chorý a porouchaný, kdežto u všech ostatních zvířat jest zdráv jako višně. A pak by u venkovského lidu musil býti ještě více porouchán, než u obyvatelů městských, protože venkované jsou poměrně nábožnějšími, než lid městský. Zkušenost však učí, že z měst přichází poměrně mnohem více lidí do blázince, než z venkova. Důsledně by člověk, který prostopášným životem zdraví své zcela podkopal a víru v Boha ztratil, musil míti mozek poměrně nejzdravější; ano čím větší neznaboh, tím zdravější by musil býti mozek jeho.

Digitized by Google

Tento názor materialistův a neznabohů jest tak zbrklý a pitomý, že by podlé něho všechen svět musil býti jediným velikým blázincem, protože pokud člověčenstvo trvá, nikdy nebylo národu, který by byl bez náboženství. Všickni národové ctili a ctí nějakou vyšší bytost, věřili a věří v nesmrtelnost duše a život věčný, v němž se úplné stane vyrovnání mezi ctností a hříchem na jedné a odměnou a trestem na druhé straně. Zkrátka: náboženství táhne se jako zlatá nit životem člověčenstva od začátku až do doby nynější. To jest pravda dějepisná, které žádný neznaboh popírati nemůže a nesmí. Tato pravda jest nad míru významna; onať dokazuje, že člověk již přirozeností svou jest určen, aby Boha poznával, ctil a miloval, a v tomto poznání a v této lásce svůj poslední cíl a následovně i svou blaženost hledal a nalezl, — člověk jest již *přirozenosti svou určen k náboženství.* A jak pak to v této příčině vyhlíží se zvířetem? Neznabozi praví, že prý i zvíře prozrazuje stopy náboženství. Vždyť prý pohlíží pes k člověku jako k Bohu svému! U člověka prý jest náboženství jen poněkud vyvinutější. — Avšak nikdo ještě u zvířat nenalezl, že by ctila nějakou neviditelnou bytost a měla nějakou zvláštní bohoslužbu, že by vzhledem k životu věčnému se zapírala, bojovala proti svým náklonnostem a náruživostem. — Že pes člověku jest oddán, záleží jednoduše na smyslných jeho vlastnostech a náklonnostech, a dokazuje-li něco poměr tento, dokazuje toliko, že pes člověka za vyššího tvora uznává, jenž jakožto zástupce samého Boha nade přírodou a jejími bytostmi, živými i neživými panuje. — Poněvadž jediný člověk již přirozeností svou určen jest, aby Boha svobodně poznával, ctil a miloval, jest také jen on sám schopen *mravných skutků, mravnosti.* Zvíře nemůže jednati ani mravně ani ne-

Digitized by Google

mravně, onoť jest podrobeno ve svých činnostech nutnosti, proti níž jednati nikterak nemůže. Nevinná ovce nemá, co se mravnosti týká, žádné přednosti přede dravým vlkem, prostý holub přede lstivou a nevěrnou kočkou. Jediný člověk jest přesvědčen, že se mu ve všech skutcích říditi jest podlé svatého, nezměnitelného zákona, kterého sobě sám nedal, a který ho sice *zavazuje* dobré činiti a zlého se varovati, ale nikterak *nenuti*. Jediný člověk jest přesvědčen, že nad vyplněním tohoto zákona ve svědomí člověka se jevícího, bdí nejsvětější a nejspravedlivější soudce, jehož ani jediná myšlénka, ani jediná žádost, ani jediný skutek tajným býti nemůže; jediný člověk jest přesvědčen, že před tímto soudcem kdysi bude z celého svého jednání přísné účty skládati.

Z toho ze všeho vysvítá, že nemůže býti člověk pouhým zvířetem, nýbrž že v něm musí býti něco, čeho ve zvířeti není, podstata totiž od těla rozdílná, kteráž s tělem nehyne, nýbrž i bez těla a mimo tělo žíti musí.

Jest to tedy holý nesmysl odporující zdravému rozumu, stavěti člověka na roveň se zvířetem. A přec jest za našich dnů přemnoho lidí a to především učených lidí, kteří člověka toliko za vyvinutější zvíře mají. Na první pohled připadá, že to není možno, aby rozumný člověk takovému nesmyslu věřil. — Než nesmíme zapomínati, že nesmrtelnost duše není pravdou *pro rozum pouze* určenou, jako na př. že slunce stojí a země naše okolo něho se otáčí. Pro život mravný jest to úplně lhostejno, jestli slunce stojí a země se otáčí, neb obráceně, jestli země stojí a slunce se točí. — Tato pravda týká se tedy jen rozumu, nikterak však vůle a proto nevyplývají z ní také žádné povinnosti pro mravný život lidský.

Digitized by Google

Jinak má se to s pravdami, podlé kterých člověku veškeren život zaříditi jest. Tyto neosvěcují toliko rozumu, nýbrž řídí i vůli lidskou. Člověk nemá toliko *věděti*, že má nesmrtelnou duši, nýbrž má také tak *žiti*, jak tato nesmrtelnost duše na něm toho žádá. Všechny svoje myšlénky, všechny tužby, všechny žádosti a skutky svoje má podlé této pravdy říditi a spravovati. Vůle lidská jest však ku zlému vždy více nakloněna, než k dobrému; a poněvadž již přirozenost člověka ustavičně ku zlému jaksi táhne, proto nechce tak mnohý člověk býti *člověkem*, nýbrž chce raději býti *zvířetem*, aby tak jako zvíře hověti mohl smyslnosti své ku zlému ustavičně ho lákající. Že tedy člověk své důstojnosti lidské uznati nechce, tím *není vinen tak rozum, jako vůle jeho.* — Pokažená vůle lidská, ta především bojuje proti pravdě nesmrtelnosti lidské; a aby tím dříve cíle svého došla, předestírá rozumu rozličné lstivé a klamné důvody, jimiž konečně rozum hříšným životem byv úplně zatemněn přelstiti se dává. Tímto spůsobem a z této příčiny odvracují se ticíce a tisíce od víry křesťanské, kteráž jakožto víra Bohem samým zjevená nejjasněji a nejdůrazněji nesmrtelnost duše a život věčný podlé zásluhy lidské rozdílný všemu světu hlásá. — Není-li však rozum lidský předpojat a hříšnými náruživostmi zatemněn aneb úplně zaslepen, poznává a dokazuje jasně, že život lidský musí býti věčný, že duše lidská jest nesmrtelná. (Pokr.)

Digitized by Google

Habsburkové,

zakladatelé lublaňského biskupství a ochráncové katolické víry v Krajině.

Slovinsky sepsal **Ivan Lavrenčič**, zčeštil **K. Konrád.**

(Dokonč.)

II. *Habsburkové, ochránci katolické víry v Krajině.*

Jmena Habsburkův stkví se překrásně ještě na druhém místě, tam totiž, kde vyčítá církevní dějepis ony muže, kteří byli svaté víry v korunní zemi, v biskupství našem, nadšení ochráncové. One duchovní vření XVI. století totiž, jež pobouřilo brzy po svém vzniku naše předky a znepokojovalo je nad sto let nejen ohledně víry, ale také politicky a socialně, a jež u nás*) obzvláštně Primus Trubar nítil, chtěli Habsburkové udusiti hned u vzniku jeho v našich krajích a jelikož se jim to při vzniku nezdařilo, bojovali, až je přece zmohli.

Již 12. března 1523 zapověděl Ferdinand I., že nesmí nikdo rozprodávati spisy Martina Luthera a jeho přívrženců v dosud ještě dobře katolických pokrajinách rakouských, tedy ani v Krajinské korunní zemi. Avšak spisy přece docházely do Krajiny tajnou cestou, znepokojovaly duchy a vydobývaly nové nauce v metropoli Krajinské již r. 1527. stále více přátel. Když to uslyšel Ferdinand, kázal ještě téhož roku 20. srpna přísně potrestati**) všecky, již odřekli se staré víry, a sice smrtí všecky, kdož popírají božství Kristovo, ale také všecky, kdož popírají buď ústně nebo písemně, že se jest Syn Boží vtělil, zrodil, trpěl, umřel, z mrt-

*) Totiž v Krajině. (Pozn. překlad.)

**) Raupach, Evang. Oester., II., příloha 60; Valvasor, VII. 431.

Digitized by Google

vých vstal a vstoupil na nebe; ti pak, kteří zavrhují zpověď a půst, nechť se zavrou. Tento úkaz rozposlal Vít Thurn ve 160 výtiscích všem městům, městysům a větším vsím vojvodiny.

A ještě neuplynulo dnů za rok, když poslal do Lublaně třetí úkaz, v němž na novo zapovídá rozprodej novověrských kněh a spisů, a dovoluje, aby se zakládaly tiskárny jen ve hlavních městech zemských, tedy pro vojvodinu Krajinskou jen v Lublani; a i tyto smějí tisknouti každou knihu jen tehdy, když byl zemský přednosta manuskript prohlédl a tisk povolil: ti pak, již přestoupí ten úkaz a tisknou nebo rozprodají novověrské knihy, nechť se trestají smrtí, jejich knihy nechť se spálí. (Raupach II. 49.)

Tak chtěl Ferdinand hned z počátku udusiti novou víru. Však vida, že nedosáhl ani nejostřejšími úkazy svého záměru a že se nauka otce Martina stále víc a více šíří, sestavil 24. března 1528 z vážených, mocných mužů duchovních a světských komisi, aby svědomitě prozkoumala poměry náboženské, příčiny stále většího duchovního vření, ale také prozkoumala, kde a jak vyplnili úřadové královští a zemští rozkazy jeho.*)

Komise, v jejímž čele byl lublaňský biskup Krištof, baron Ravbar, pustila se ihned do díla a pracovala svědomitě a rychle. Ještě téhož léta spravila vladaře, že je stav katolické víry velmi žalostný, že má nová víra mnoho přátel, zvláště v lepších stavech, mnoho tajných učitelův a že se jeho rozkazy jen málo, málo kde vyplňují.

To překvapuje Ferdinanda; ihned obnovuje předešlé příkazy své a velí, aby se zavřeli všickni ti,

*) Klein, Geschichte des Christenthums in Oesterreich u. Steiermark, IV. 55.

Digitized by Google

kdož pokoutně hovoří proti nauce Kristově, osobitě pak proti svátosti nejsvět. Těla Páně a proti královně panen Marii*). Ale ani teď nevyplnily se královy rozkazy, najmě proto ne, ježto by byly musely stihnouti především ty, kdož měli je vykonati. Na druhé straně zapletli to divé čety krvelačných Turků, jež odtud skoro neustále napadaly pokrajiny naše.

Ten čas byl příznivý nové víře. Ferdinandu bylo v tomto převážném čase děliti svoji moc, mířiti duchy, domácího tábora a přivolovati jim leckdy proti své vůli, aby pak se sdruženými mocnostmi vzplanuli proti nepříteli vlasti a odráželi jeho nájezdy. Tuť nová víra jala se velmi rychle šířiti. Skoro ti všickni, kdož posud tajně přisvědčovali její nauce, přisvědčovali jí odtud na hlas, mezi nimi mocní mužové: Primus Trubar, r. 1542. kanovník lublaňský; kapitolní probošt a arcijáhen radovlejský, Dr. Linhart Mertlitz; generální vikář Jiří Dragolitz; kanovník Pavel Wiener a kaplan kostela sv. Alžběty v lublaňské nemocnici, Ondřej Latomus. Tit nadšeně hlásali novou víru jiným a získali jí v brzku velký počet přívrženců, tím snáze, že je v tom vytrvale a neunavně podporovali Krajinští stavové a šlechticové. Varovali, bránili, ospravedlňovali ty novověrské učitele před vrchností světskou i duchovní; na druhé straně pak ustanovovali při kostelích, na farách svého patronátu jen kněze, nové víře příznivé; nemohli-li pak takové získati, nechali kostel, faru raději bez kněze, než aby jí dali kněze dobře katolického. Tehdáž neměl lid v mnohých krajích duchovních pastýřů, jestli že pak dostali nové, byli to větším dílem přátelé Luterovy víry.

Tak se šířila nová víra také v kraji a ještě více

*) Elze, Superintendenten, 2.

Digitized by Google

v Lublani s tolikerým úspěchem, že prosili zástupcové Krajinských Luteránů již r. 1541. v únoru krále Ferdinanda v Řezně, by dovolil jim veřejně a svobodně vyznávati novou nauku. Avšak on nevyslyšel jejich prosby ani teď, ani později v prosinci téhož roku v Praze, ani v říjnu r. 1555. ve Vídni, kdež ho znovu prosili za svobodu víry, alebrž tím více jim přimlouvá a žádá jich tu, by vrátili se ku staré katolické víře, k nauce, již uznává on, jejich pán, za pravou; jestli se pak někdo z jeho poddaných v tom nesrovnává s ním, volno mu jest, prodati svůj dům a majetek a přesídliti do cizí krajiny.

Když jej brzy potom turecký nepřítel ještě zvláštně postrašil, povolil poněkud a dovolil protestantům v lednu 1556 sv. přijímání „sub utraque specie," ale jen s tou podmínkou, že nezmění ostatních katolických obřadů.*) Tuto privilej potvrdil papež Pius IV. r. 1564. a r. 1565., avšak odňal ji Řehoř XIII. r. 1582.**) Tím sice Ferdinand Luteránv poněkud potěšil, ale přece jich neuspokojil. Ještě téhož roku a rok později ho opět prosili, by směli jejich učitelé volně novou nauku hlásati a oni svobodně a veřejně ji vyznávati; ale ani teď neuslyšel jejich prosby, jakož ani tehdáž, když byl r. 1558. jmenován německo-římským císařem; chtěl totiž, aby byli jeho státní občané synové oné církve, již ustanovil sám Syn Boží a již uznává on, jejich pán, za pravou a blahonosnou; tomu principu zůstal věren do posledního dechnutí svého — 25. července 1564.

Touž cestou kráčel také arcivévoda Karel, jenž po smrti svého otce Ferdinanda panoval nad zeměmi slovenskými: Krajinou, Štýrskem, Korutanskem a Pří-

*) Dimitz, Geschichte Krains, II. 221.
**) Domkapitelarchiv.

Digitized by Google

mořím. Již v prvém roce vlády své zakázal novověrský obřadník (ritual), jenž vyšel téhož roku v Urachu v Německu na světlo. Sestavil jej náš prvý a hlavní reformator Trubar a pak rozdělil mezi Krajinské stavy. Když to arcivévoda zvěděl, přikázal hned 15. prosince 1564., by vydali všickni tyto obřadníky krajinskému přednostovi Jakubu Lamberskému, Trubaru pak, že musí znovu opustiti domovinu ve dvou měsících; a ježto zaň prosili stavové, dovolil mu, by zůstal v Lublani do 18. června 1565.*)

Přísně také zakročil proti učitelům novověrským; přikázal mnohým, by opustili Krajinu a jeho země; mezi jinými: l. 1568. Weyxleru a Vlachoviči v Novém Městě a r. 1570. Janu Chočeváru v Nejvyšší Hoře.**)

Avšak jako jeho otce, tak i jej nutily turecké vpády, by povolil a milosrdněji nakládal s protestanty; přivoliti jim musel ještě dokonce na zemském sněmu v Brucku r. 1572. a rovněž tam r. 1578. svobodu víry, však jen stavům, šlechtě a městům Lublani, Hradci, Judenburku a Celovci. Proto se daleko šířila nová víra odtud podivuhodně rychle nejen v Lublani, alebrž i po kraji, tím více, že luteránská církevní rada pro Krajinu nad míru pečovala, by mělo každé město Krajinské zvláštně i skoro každá větší ves svého pastora.

To znamenal arcivévoda Karel se žalostným srdcem a sotva dočkal, by povolilo turecké násilí. Pak vydal ukaz za ukazem a přikazoval pastorům opustiti zemi. Když si pak stavové a luteráni stěžovali, že se nedrží brukského ujednání, odpověděl jim 28. prosince 1582 blíž takto: „Můj otec císař Ferdinand nikdy nepovolil svým rakouským poddaným svobody víry;

*) Elze, Superintendenten, 25.
**) Dimitz, Geschichte Krains, III. 20. 25.

Digitized by Google

aniž já bych jí byl povolil, kdybyste nebyli na mne tak naléhali a kdyby nenapadal mých zemí starý nepřítel; proto jsem tehdáž dopustil na zemském sněmu v Brucku r. 1578. šlechtě a stavům tří zemí: Štýrska, Korutan a Krajiny svobodu víry, jakož také městům: Hradci, Judenburku, Celovci a Lublani; ale jen těm jsem dovolil, ostatním nikterak; ano důrazně vytknul jsem, že neudělím obyvatelům ostatních mých měst, městysů a vsí svobody víry a že si nesmějí voliti duchovních katolické víře nepřátelských".*)

Jsa sobě tehdáž jist, že nikomu nekřivdí, šel opatrně a rázně svou cestou i zasadil svými úkazy nové víře tak citelné rány, že počala hynouti v zemi již u večer jeho života. († 1590.)

Obzvláště pak umdlévala nová víra po smrti Karla, když také nástupcové jeho, arcivévodové Arnošt a Max šťastně bojovali za katolictví; vládli slovenské pokrajině od r. 1590—1596 na místo nezletilého Ferdinanda II. V mnohých městech a městysích vojvodiny odstranili protestantské soudce, kteří byli zároveň obecnými představenými, a vyhnali odtud novověrské učitele.**)

Velmi statečně bojovali také v korunní metropoli v Lublani; ale tu nemohli přijíti nové víře do živého; zakořenila se tu velice a tak rozšířila, že měla ještě r. 1597. dvacetkrát***) více vyznavačů, než víra katolická. To vypravuje nám sám lublaňský biskup Tomáš Chren v listě, jejž psal 22. července 1616 papeži Pavlu V.

---

*) Dimitz, Gesch. Kr. III. 97.
**) Mittheilungen des histor. Vereins für Krain 1867. (80—93.)
***) Dimitz, Geschichte Krains, III. 368.

Digitized by Google

Jest tedy jasno, že tu byl boj přeobtížný a že bylo třeba v něm velitele nade vše chrabrého, srdnatého, neohroženého, obezřetného. A takovým velitelem byl syn Karlův, arcivévoda Ferdinand II. (1596—1637), jenž také nastoupiv pevně se usnesl, že bude tak dlouho bojovati za nauku Kristovu, dokud novou víru úplně v krajinách svých nepotře a katolictví všude opět nezavede.*) Aby tím snáze dosáhl svého záměru, povolal hned r. 1596. jezuity do Lublaně, by lid poučovali v katolických pravdách; rok později pak 18. října jmenoval k tomu přeupřímného kněze Tomáše Chrena biskupem lublaňským, jsa přesvědčen, že mu bude při svatém díle pravou rukou.

A tak počal plniti svůj záměr brzy potom, když se vrátil v dubnu r. 1598. z boží pouti do Říma. Dobře věda, že je v Lublani městská rada hlavní sloup nové víry, velí ji zaměniti za katolickou a přikazuje zemskému přednostovi Zikmundovi baronu Ecku a náměstku Josefu šl. Rabatti 18. července téhož roku, aby se zvolil hned a potom vždy za městského starostu a městského soudce jen dobrý katolík, a za druhé, by udělilo se jen tomu měšťanu měšťanské právo, jenž přisáhne, že jest a že zůstane oddaným a věrným synem katolické církve.

Jedva došly tyto rozkazy, zasadil Ferdinand nové víře druhou a sice přehlubokou ránu ukazem ze dne 22. října 1598, v němž velí všem pastorům a luteranským učitelům, by opustili Lublaň před slunce západem téhož dne, kdy se jim to oznámí, zemi pak nejdéle ve třech dnech potom**); a neučiní-li toho, hrozí jim, že je potrestá smrtí. Skoro všickni podrobili se

*) Dimitz, Gesch. Kr. III. 282., Mittheilungen 1858, 15.
**) Mittheilung. 1867. 96, 97.

Digitized by Google

přísnému rozkazu a jen málo jich hledalo útulku po zemi u statkářů. Zde ho sice obdrželi, ale jenom na krátký čas. Hned totiž, jak uslyšel to Ferdinand, i také, že pokoutně hlásají tu novou nauku, obnovil svůj rozkaz a pohrozil přísným trestem všem statkářům, kteří by se opovážili ještě příště přijímati novověrské duchovní a učitele pod svoji střechu. Když pak tito 22. ledna 1599 na zemském shromáždění statkářském stěžovali sobě, že mu není svatý slib jeho otce Karla, jejž dal na zemském sněmu brukském, i také, že jej poštívají proti nové víře Jesuité, odpověděl jim 30. dubna téhož roku mezi jiným takto: „Můj otec udělil svobodu víry jen za svou osobu, ale ne také ve jmenu svých dědicův; i ani toho neučinil dobrovolně; přinutily jej k tomu tehdejší žalostné poměry; že pak já novou víru potírám, k tomu nepřemluvil mne nikdo, alebrž to činím já vlastním podnětem, z lásky ke katolické víře, za nižto jsem stále připraven krev svou proliti.“**)

Jsa si tedy vědom, že kráčí pravou cestou, nepovolil prve, dokud se nepodrobili všickni pastoři a luteránští učitelé jeho rozkazu. Jsa též přesvědčen, že se rozšířila nová nauka a že se ještě rozšiřuje novověkými knihami, přikázal 16. listopadu 1599, že jich nesmí nikdo rozprodávati; ti pak, kteří je mají, že je musejí hned vydati vyšetřující komisi.**) Tu sestavil Ferdinand II. za tím účelem, by mu pomáhala převesti jednotlivé luterány v náručí katolické církve potom, když jest prve již zahnal jejich pastory a učitele. Náčelníkem jí jmenoval biskupa Tomáše Chrena, jenž byl s ním jednoho ducha a přísně dbal o to, by se

*) Dimitz, Geschichte Krains III. 293., Valvasor. VII. 465.
**) Mittheilungen 1867, 108.

Digitized by Google

rozkazy arcivévodovy na vlas vyplnily, zvláště úkazy z l. 1601. a 1602., v nichžto Ferdinand přísně přikázal, že jest všem tvrdošijným vyznavačům nové nauky opustiti domovinu v šesti týdnech a třech dnech.

Tak musela hynouti nová víra i pohynula také do r. 1616. skoro úplně po zemi i v Lublani; v této byla onoho roku katolická městská rada, byli katoličtí městští úředníci a skoro všickni měšťané katolíci; o tom nám svědčí již jmenovaný list Tomáše Chrena, jejž psal papeži Pavlu. Jen šlechtici a jen málo, velmi málo prostého lidu uznávalo ještě novou víru za pravou; šlechta totiž ještě stále dovolávala se brukského ujednání a prosila arcivévodu častokráte r. 1603., 1604., 1609. a 1610., by udělil a potvrdil jim svobodu víry. Však netoliko neuslyšel nikdy jejich prosby, alebrž odpověděl, že jest sice hotov splniti jim každé jednotlivé přání v spravedlivých věcech, ale svobody víry že nemůže i nesmí dovoliti nikdy.*) Ježto pak šlechta stále ještě novou nauku vyznávala a nechtěla se podrobiti předešlým rozkazům, zasadil Ferdinand 1. srpna 1618 nové víře poslední a to smrtelnou ránu přikázav, by přijali všickni luteráni – buďte si šlechtici nebo prostí lidé — katolickou víru a jestli ne, by opustili domovinu v jednom roce.**) Většina jich podrobila se prvému rozkazu, ostatní pak vystěhovali se s družinami svými dílem do Německa, dílem do Čech, Rakous nad Adyží a do Uher. A tak vrátil se náboženský mír do země.

---

*) Hurter, Ferdinand II., VI. 134—150; Mittheilung. 1858, 18.

**) Elze, Truber, 378.

Bayerische Staatsbibliothek München

Digitized by Google

Theorie a praxe.

Obrazy ze správy duchovní.

O vzájemném poměru theorie a praxe různí různě soudí a větu: „aliter in theoria, aliter in praxi“ rozličně vykládají. Onať znamená jedněm asi tolik jako „ono se to lehce napíše, snadno řekne, dobře poroučí, *ale* — —“; považují theorii za ušitý hotový šat, do něhož rozmanitá těla lidská (nejrůznější poměry míst, osob a okolností) obléci, vměstnati se mají. Toť náhled mysli pohodlné, váhavé, omrzelé, nezřídka však i mysli horlivé — ale často zklamané. Dle jiných jest theorie kostrou neb mrtvým tělem, praxe obalem té kostry, silou v mrtvé tělo život vlévající i život jevící. Tak některé učené školy. Jiným posléze jest theorie ideálem, k němuž praxe (skutečnost) čím více, tím lépe, blížiti se má, anebo: theorie (zákony dané) jsou krásným obrazem, jehož copii praxe (plnění daných zákonův) co nejlépe možno vyvesti má. Toť, myslím, náhled správný i praktický.

Proč praxe nedostihuje theorie? Proč copiant nedostihuje krásy předloženého vzoru? Na obé jest stejná odpověď. Snad schází nadání, cvik, píle, snad i důvěra v sebe a odvaha, ale snad jest i vzor sám nedostižným a copiant nemá ani času ani předpokládaného vhodného náčiní k malbě.

Praktická správa duchovní *pokulhává* více méně za naukou bohosloví pastýřského a to z příčin právě uvedených. Na ukázku budiž zde zmíněno křesťanských odpoledních cvičení, farních archivův a inventářův.

I. Odpolední křesťanská cvičení.

Srovnejme dané o této povinnosti zákony: Conc.

Digitized by Google

Trid. sess. XXIV. c. IV. de ref. — Conc. Prov. Prag. tit. II. cap. VI. — Synod. Prag. 1873 cap. 2. a přihlédněme k provádění jich; přisvědčme z celé duše, jak krásný a povzbuzující obraz křesť. cvičení podává se v §. 144. „Pastýřského bohosloví" Dra. Ant. Skočdopole, a želíme, že v skutečnosti nedostihuje se ho na velmi mnohých místech. A proč? Zde věru platí, že *i při nejlepší vůli* praxe tuze pokulhává za theorií.

Křesť. cvičení neodbývají se *tak*, *tak často*, *ve všech vesnicích a s takovým prospěchem* jak by měla, pro mnohé tomu vadící obtíže.

Obtíže ty uznává i zákon sám. V 2. kap. výše zmíněné synody Pražské dobře ze zkušenosti uvádějí se mezi obtížemi: *nechuť mládeže*, do 14 let školou povinné, ke cvičení kř., zdráhání se osadníků *k posílání povozu*, *nepřítomnost mnohých* za příčinou slavností a schůzí rozmanitých spolkův, mnohé jiné *namahavé práce* ve správě duchovní právě v tom čase, který by pro křesť. cvičení byl nejpříhodnější; ale tím překážky křesť. cvičení vyčerpány nejsou. Jsouť poměry různých osad farních příliš různé, než aby stejné udání o všech platiti mohlo; rozmanitost pak místních okolností nové a nové objevuje překážky.

Jsou mnohé farní osady, kdež *místo farní* jest právě *nejmenším* co do populace aneb aspoň velmi malým. Jaká to obtíž pro odbývání kř. cvičení v kostele! Domácích jest málo a z přespolních, kteří teprve o polednách domů z dopoledních služeb Božích přišli, nepřijde nikdo. V kostele pak, kde shromážděné lze na prstech spočítati, jaká tu pobídka ke kř. cvičení? jaká podpora úmyslu nenechati minouti žádné neděle bez něho? Pravda, lid v místě farním nebývá z ostatních nejzbožnějším a do kostela nejrychlejším, avšak přece jenom netoliko k vůli snadnějšímu zaopatřování nemoc-

Digitized by Google

ných, ale i k vůli odbývání kř. cvičení dlužno záviděti těm, kteří převelikou část celé osady v místě farním soustředěnou mají.

Jsou osady v malých vsích *roztroušené* s 50—100 osadníky. Po odečtení těch, kteří ku cvičení kř. dostaviti se *nemohou*, i těch, kteří *nechtějí*, kolik zbude přítomných? Aby z okolí přišli a tak četněji se sešli, k tomu nelze jich přiměti. Ovšem má kněz horlivou péči míti i o jedinou duši, ale má-li jíti hodinu cesty, od ranního namahání již unaven, a tam pak nalézti několik stařeček a mimo ně pár školáčkův, které má jinak dosti ve škole, není divu, není-li kněz pro cvičení velmi rozohněn.

I řevnivost vesnická činí překážky zdárnému odbývání kř. cvičení, jedná-li se o *místo* ku shromáždění. Dobře, kde jest fil. kostel aneb kaple. Jest-li cvičení kř. ve škole, považují mnozí, že pouze mládeži platí. Hostinec, kde právě i cizí příchozí při sklenici sedí, není všude příhodným místem pro cvičení náboženské. Lepší jest byt soukromý, starostův. Ale — kde pak dnes v obci nejsou dvě protivné strany! A opposice ze vzdoru nepřekročí prahu protivného ani ke cvičení kř.

Velké obtíže dělá posílání *příležitosti*. V mnohé obci není koní neb jest jediný pár, kterýž aby pak příliš vyžadován nebyl, raději vůbec odřekne se posloužení jím i knězi. V takových případech a tam, kde nechtějí povoz více než dvakráte za rok poslati, „když prý dříve cvičení také jen dvakráte za rok se konávalo," pobádati má kněze horlivost, aby pěšky vycházel do vsí. Ale učiň to jednou dvakrát, pak nepošlou koní více, ani ne k nemocnému, a jsi-li ty zdráv a silen a chceš v horlivosti své konati ty cesty pěšky, přijde successor snad starší, churavý a nebude ti do-

Digitized by Google

brořečiti pro horlivost tvou, neboť náš lid houževnatě drží se každičkého uvolnění v jakékoliv povinnosti.

Křesť. cvičením vadí i přemnohé *hudební zábavy* až příliš často odbývané; kde v obci právě hudební a taneční zábava, tam jest konec s cvičením kř. Tomu na překážku jest i *netečnost* starších: „My toho nepotřebujeme, chodímeť do kostela na kázaní, a děti ty se učí tomu ve škole“; vadí dále i *bázeň* před možným zahanbením pro nedobrou některou odpověď, kteráž bázeň zvláště dorostlou chasu od cvičení kř. vzdaluje.

Tyto uvedené a zajisté ještě jiné, jinde zase vyskytující se příčiny malého účastenství na cvičení kř. působí, že i horlivý správce duchovní ochábne v zápalu, konati je; působí, že pak slyšeti jest: „K čemu cvičení ta? Nikdo na ně nechodí. A není jich ani třeba teď tolik, když jsme my kněží pořáde skoro ve škole. Jinak bývalo, kdy lid ani modliti se neuměl.“

Ovšem, po válkách náboženských ukazují dějiny v Čechách až úžasnou nevědomost náboženskou. Bohu díky! tak zlé to není více; díky pilnému vyučování nábož. ve škole, lid dosti vyučen jest v pravdách hlavních, ale nesmíme zapomenouti, že se stran mnohých vyvírá se vliv na lid náš takový, že se jím snadno boří a zvrací, co kněz pracně zbudoval. A proto zapotřebí stále cvičiti a stavěti nejen ve škole, ale i v kázaních a křesť. cvičeních.

Kéž by křesťanská cvičení všude podávala ten milý, utěšený a povzbuzující obraz, který na štěstí možno ještě — snad hojně! — nalézti, obraz tento: Osadníci *těší se*, kdy již u nich ohlášeno bude cvičení, a když ve vsi zavzní zvonek, ze všech domků vycházejí věřící a spěchají k stavení, kteréž zástup dítek obstupuje na znamení, že tu bude odbýváno cvičení. Kněz přijde, světnice ve vsi největší jest *plnička* tak,

Digitized by Google

že až dvéře musí zůstati otevřeny. Oči školáků září radostí, ze všech stran dítky tulí se ku knězi; starší radostně potěšeni vítají jej. Po modlitbě a přečtení perikopy případné, po vhodném úvodu probírá kněz některou pravdu náboženskou, učiní ji zajímavou některým příběhem. Děti bystře odpovídají a i starší, ti zvláště, kteréž si kněz za delší pobyt v místě byl vycvičil a vychoval, neostýchají se odpovídati. Jejich odpovědi pamatují si jiní, kteří tak mnohému *novému se přiuči*, rodiče se zálibou poslouchají, z odpovědí dobrých se těší, sami odpověď si vždy v mysli chystají . . ., sami leccos si znova *připamatují*. Když pak kněz po vhodném napomenutí modlitbou skončí, odcházejí dítky potěšené, pochvalou povzbuzené, odcházejí i ostatní, jen muži zůstávají, aby s milým svým duchovním pohovořili si o záležitostech obecních, o novinách. Poseděv chvíli s nimi odjíždí kněz, na nějž ještě u všech stavení čekají dítky, aby mu „s Bohem!“ daly, vrací se domů potěšen a spokojen. A jeho slova nepadla na skálu, mluvíť se o předmětu kř. cvičení ještě po mnoho dnův a mnohá věc zůstane v dobré paměti pro vždy. Spokojený kněz a potěšení, na brzké cvičení kř. již se zase těšící osadníci — toť utěšený obraz. O, by bylo všude tak! Co tu činiti? Budiž péčí naší, abychom vzbudili především zálibu na cvičení kř. Jak? Zkušenost radí: zajímavým učiniti cvičení, poněkud na ně dítky ve škole již připraviti; pro odpověď nikoho nezahanbiti; odrostlejších netázati se leč sami se hlásí; opatrným býti i ve chvále i v pokárání („Ty mudrci!“ „vybroušená“ a pod. mohou se, pak i přezdívkou státi pro dotyčné!) a hlavně ukončení litaniemi a modlitbami vhodnými, aby osadníkům připadala cvičení jako *krásná odpolední pobožnost*, kterou mají doma nemusíce do kostela vzdáleného.

Digitized by Google

Celkem možno říci, že patří k tomu *shoda šťastná* i okolností *místních i osobních* kněze, aby se kř. cvičení vydařilo tak, jak býti má. Že není takovým všude, vinu toho nenese jenom kněz, ale mnoho jiných, jím nezaviněných a často i nepřekonatelných příčin. Na duchovním jest, překážky ty dle nařízení svrchu dotčené synody Pražské dle možnosti přemáhati, odstraňovati a kř. cvičení přes všechny obtíže hledět udržeti.

2. Farní archiv.

Krásný sen: Farní archiv = v klenuté světnici při ruce faráři, velká dubová skříň s dobrým zámkem, s prostrannými přihrádkami s nápisy: Běžné dopisy. Obročí atd.; v těch přihradách pěkně srovnané listiny dle let, číslované, a to ve krásné shodě s jednacím protokolem tak, že ihned možno potřebný akt dle protokolu nalézti; vše tak pěkně spořádáno, jak to stojí v „Slohu církevním“ na str. 252 a nn.

Probuzení — skutečnost: V podkrovní světničce na třech spuchřelých nohách sešlá, červotočivá a vzadu děravá skříň s rezavým zámkem, ve skříni sice některé příhrady, ale v nich v nejpovedenější směsici akta; páté přes deváté. Některé fascikle s nápisy, ale uvnitř vše jiné, jen to ne, co v nadpisu stojí. Celé haldy Aemtliche Zuschriften, a co v nich? Žádosti úřadů o Angabe des Alters für N. N., Armuths- und Sitten-Zeugniss nejrůznějších individuí, zprávy o chudinství, nalezencích, rekursy stran obročí atd. atd. A v jednacím protokole rubrika „fascikl v archivu“ prázdná.

Takový archiv kdesi v západních Čechách není asi unicum, ale má hojně příbuzenstva ještě tu a tam i v jiných končinách.

Digitized by Google

Čí to vina? Ne pouze snad duchovního správce. — „Pane patronátní komisaři, ten archiv nemůže více takhle zůstati, jest třeba nové skříně.“ — „Jen račte, p. faráři, ještě trochu sečkati!“ — „Ale ono už tuze třeba.“ — „Prosím, jen co ještě nutnější věci budou v pořádku.“

A tak to jde pořáde a jde dále. V starém pak, spuchřelém archivu věci pěkně uspořádati, do toho se nikomu nechce. — „Až bude nová skříň!“ A ke všemu ještě farář jeden sotva se vpraviv do poměrův odchází, jiný přijde a — farní archiv zůstává neurovnán, v směsici akt řádí myši, sídlí pavouci, vrstva prachu přikrývá listiny, které touchnou, pečetě oplatkové odpadávají a k tomu ten nepříjemný zápach ztuchliny. Hrůza, jestli potřebí nutnou některou listinu *rychle* v takovém archivu vynalézti!

Ač tu není mnoho chuti do spořádání této směsice nepěkné, přece jen nezbude konečně, než za dlouhých dnů letních o prázdninách školních do toho se dáti; jeden akt po druhém do ruky vzíti, přečísti a spořádati, jak to býti má a na výše dotčeném místě návod se podává. Při ukládání listin odpadne mnoho zbytečně uschovaných; na př. žádost toho onoho úřadu o udání let. Všechny skoro úřady žádají a sami dávají odpověď na podanou žádost *in dorso*, aby akt konečně zůstal tam, odkud byl první vyšel.

Že ten onen úřad žádal ex offo křestní list (na př.), od toho jest jednací protokol, aby se to zachovalo napsané. Času, práce, papíru a místnosti v archivu ušetří se vyřizováním podaných žádostí, kde to ovšem jde, na došlém dopise; k čemu tedy podobné ukládati? Archiv pěkně uspořádaný nechať obsahuje listiny důležitější, jichž ještě potřebí bude a býti může. — Ale ta práce!

Digitized by Google

Vědomí vykonané povinnosti, naděje, že successorové zajisté *vděčně uznají* pohodlí pěkně sestaveného archivu a i *vlastní prospěch*: *přehled* všech listin uložených, snadné jich v případu potřeby *vynalezení*, seznámení se s mnohou *zajímavostí*, to nechť přemůže odpor proti prachu a ztuchlině a jest odměnou za *pracné sice ale vděčné* uspořádání farních archivův.

3. O farních (kostelních) inventářích.

Dle zákona má se nový úplný inventář i kostela i fary zhotoviti každé tříletí a při každé změně v osobě beneficiáta má se prohlédnouti, atd. (viz Sloh církevní str. 387 a citovaná tam nařízení.)

Ale nicméně inventáře z let padesátých nejsou řídkými úkazy.

Inventář sestaviti má zádušní účetní, známá však jest báječná rychlost v úřadování přemnohých patronátních úředníkův. Farář žádá, upomíná, poručiti si však nesmí, a tak zůstává vše při starém i s tím starým inventářem.

Že inventář z r. 1854. nesrovnává se s pravdou *nyní*, samo sebou se rozumí. Jak mnoho změn událo se, zvláště kde větší opravy kostela neb fary se provedly! A pak mnohé věci kostelní svěřují se i jiným osobám, při kostele působícím.

K mnohému prospěchu jest zajisté nový, nedávný inventář, *k prospěchu i kostela i duchovního správce*; jest *strážcem* majetku kostelního, svěřeného kostelníkovi a řídícímu kůru.

„Kde jest ta ona věc? „Prosím, ta není více.“ „Musí zde býti, ještě roku . . . byla zde; kam se tedy poděla?“ „Ano prosím, jest zde . . . tuhle uschovaná, nevzpomenul jsem hned na ni.“ Anebo: „Jest to všechno,

Digitized by Google

co zde má býti?“ „Ano, ano!“ „Tu ale není to a ono?“ „Nebylo zde nikdy!“ „V předloňských účtech záduš-ních zakoupena za x zl. ta věc, kde tedy jest?“ „Prosím, mám ji u sebe, já . . . já tento . . .“ *Anebo*: „Kde jsou dvoje housle, basa atd.?“ „Prosím, za mých 20 let nepamatuji zde ničeho podobného.“ „Byly však zde?“ „Byly snad, ale já jich neviděl nikdy.“ „Dobře tedy!“ Ale ejhle! V účtech zádušních po mnohá leta stojí výdaj: Na struny u houslí 3 zl.; oprava basy 5 zl. a pod. a pod. Byly zaplaceny, a housle, basa prý existují!

Dobrý jest tedy nedávno zhotovený inventář. Ač povinnost jej zhotoviti účetnímu zádušnímu vlastně přisluší, přece jen s velikým prospěchem i kostela i duchovního správce bude, když tento sám podnikne práci zhotovení inventáře, když od úřadu patronátního dočkati se toho nemůže. A ten zisk jest?

Duchovní správce přijde tu na mnohé, co by jinak pozornosti jeho ušlo. I kdyby, jak dle zákona býti má, novému faráři u přítomnosti kompetentních osob všechno se odevzdávalo (*jak málo kde však se děje*!), nenabude farář o jmění podrobném kostela toho přehledu, (mát po svém příchodu na faru příliš mnoho jiných starostí nejrozmanitějších!), jako když *sám* kus za kusem dle inventáře si projde a prohlédne.

Pak uvidí, kterak mnohé věci leckdes špatně uloženy *touchnou a hnijí*, leccos *vzácného pohozeno* jest, přemnohé ornáty mešní, jichž *pohodlný* kostelník nikdy k oblečení ze skříní nevytahuje, plesniví, ač by dobře pro variaci jich užiti se mohlo; jak mnoho nedbalostí a nepozorností kostelníkovou pokaženo, pomaštěno, roztlučeno jest a dobře uklizeno, aby *světla* Božího nevidělo více.

Snad se bude muset duchovní zlobiti, ale bude

Digitized by Google

to s prospěchem tím, že na kostelní majetek dá se budoucně *lepší pozor*, že se mnohé *škodě předejde*, na mnohou *nutnou opravu a odpomoc* upozornění záhy stane; pozná se, co tu jest, *co* by býti zde *mělo* a *jaké* by to býti mělo, a co tedy *schází* a jak to opatřiti, aby bylo tak, jak zákon velí, aby i zde praxe — skutečnost, co jen možno nejvíce, přibližovala se ku krásnému ideálu — theorii, aby, co nejmožněji jen, *praxe souhlasně theorii odpovídala.*

Jan Sedlák,
farář ve Vel. Popovicích.

O upravení kongruy.

Otázka tato vleče se již po několik let. Upravení kongruy slíbeno bylo hned na počátku nynějšího období sněmovního v říšské radě, k tomu cíli podána vládou zvláštní předloha v říšské radě, kdež spracováno více návrhů v té věci: dosud ale nic platného se neprovedlo. Příčiny toho jsou rozličné; jedna a snad hlavní jest, že dosud navržené zvýšení kongruy je nepatrné a vůbec nikoho neuspokojuje, každé pak další zvýšení vyžadovalo by též od státu značnější pomoc hmotnou a k té nezdá se býti mnoho ochoty. Máme za to, že k žádoucímu urychlení celé záležitosti bylo by lépe netázati se, zdali stát o nějaký tisíc zlatých více neb méně přispěje k upravení kongruy, jako spíše postarati se, aby příslušné *orgány církevní*, totiž nejd. Ordinariaty dohodly se s *vládou* o jisté principielní otázky, jichž rozřešení k trvalému upravení kongruy potřebí jest, a pak aby samy ve spojení s kněžstvem a v dorozumění s vládou vzaly věc tu do rukou, ovšem ne na základě šablony, na základě fassí s libovolnými číslicemi, nýbrž na základě skutečných

Digitized by Google

potřeb a poměrů, které jsou duchovenstvu samému nejlépe známy.

Máme k tomu více než jednu příčinu, pro kterou musíme sobě přáti, aby upravení kongruy provedeno bylo hlavně od příslušných orgánů *církevních.* Církev jest společnost zvláštní, státem uznaná a jím chráněná, ale přece od něho rozdílná. Jako každá společnost a jako i stát stará se o své orgány a je vydržuje, tak je to i povinností církve starati se o své kněžstvo. Říká se: Čí chleba kdo jí, toho píseň zpívá. Nebylo by to jistě v prospěchu ani státu, ani církve, aby za nějaký ten příspěvek státní neodvislost církve byla zkrácena. Mimo to upravení kongruy bude se díti hlavně na útraty *jmění církevního* a ne státu a tudíž jest si v nejednom ohledu přáti, aby iniciativa a hlavní slovo v té věci vycházelo od nejd. Ordinariátův. Od státu má církev právo žádati, aby snahy její podporoval, aby provedení jich možným učinil, ano za nynějších poměrů má církev právo žádati od státu i hmotnou pomoc dílem za četné a platné služby, které kněžstvo státu *bezplatně* koná, dílem v *náhradu* za to, že působením státu jmění církevní bylo ztenčeno (finančním patentem, výkupem desátku a p.). Na to mělo by se spolupůsobení státu obmeziti. Aby upravení kongruy provedeno bylo ku spokojenosti všech, k tomu tuším jest potřebí, aby stalo se dříve mezi státem a církví upřímné dohodnutí o jistých principielních otázkách, které jsou podmínkou trvalého upravení kongruy. Takové otázky jsau:

1. aby jmění *náboženské matice* buď vůbec bylo vydáno ve správu církve, aneb aby aspoň biskupům rozhodující vliv na správu téhož jmění byl propůjčen. Náboženská matice jest majetkem církve a ne státu, biskupům tudíž přísluší rozhodovati, jak se jmění toho

Digitized by Google

ku prospěchu církve užívati má. Stát může tu nanejvýš převzíti úkol podobný, jaký mají patronové při jednotlivých záduších, úkol jakéhosi společného dozoru. To je první podmínka k trvalému upravení kongruy; nebo církev nemůže dotud ničeho činiti ku zlepšení poměrů svého kněžstva, dokud o vlastním jmění svém rozhodovati nemůže.

2. Aby za základ kongruy vzata byla *vyšší číslice* než dosud se navrhuje, byť i pro okamžik a snad i po dobu více let nebylo možné, zajištěné příjmy všech far na tuto výši doplniti. Vážnost kněžstva toho vyžaduje, aby jemu zákonem nevykazovaly se příjmy tak nízké, že by pak valná většina postavena byla na roveň nejnižším kategoriím státních úředníků. Dle návrhu vládního má býti ustanovena kongrua v Čechách pro faráře v Praze na 1200 zl., v okolí Prahy, v lázeňských městech majících přes 5000 obyvatelů na 800 zl., v ostatních místech při farách, kde zřízeno jest kaplanské místo, na 600 zl., jinde na 500 zl. Pro kaplany navržena jest kongrua v Praze na 400 zl., jinde 350 zl. Ve výboru pro upravení kongruy na říšské radě byly navrženy číslice poněkud vyšší, ale i tyto jsou nedostatečné. Srovnejme s těmito číslicemi roční platy státních a jiných veřejných úředníků a zvláště těch, u kterých požaduje se universitní vzdělání, a můžeme pak posouditi, jak velice toto „nadlepšení“ zvýší vážnost kněžstva a do jaké třídy stát návrhem tím kněžstvo klade. Tyto číslice výše uvedené jsou zvláštní illustrací ku slovu „kongrua“, které má naznačovati příjem takový, aby z něho kněz slušně dle svého stavu živ býti a všem požadavkům, jež na něj se kladou, dosti učiniti mohl. Že za 350 zl. nemůže farář poskytnouti kaplanu celoroční výživu a ještě z toho tolik jemu ponechati, aby šat a jiné potřebné věci sobě

Digitized by Google

opatřiti mohl, a že také farář s 500, po případě s 600 zl. slušně vyjíti nemůže, toho tuším netřeba dokazovati. Máme za to, že by s vážností kněžstva lépe se srovnávalo, aby za základ kompetence kněží v duchovní správě vzala se číslice vyšší, stavu přiměřená, byť i pro okamžik nebylo možno všude pojištěné příjmy beneficií do té výše doplniti. Myslíme číslici aspoň takovou, kterou by nejd. Ordinariáty považovaly za dostatečnou při zřizování nových far a míst kaplanských. Není to tuším mnoho žádáno, pravíme-li, že by za základ kompetence kněžstva měly býti vzaty číslice jednou tak vysoké, než ve vládním návrhu výše jsou udány. Jen pro dobu přechodní a jako výminečně mohla by stanovena býti ještě jiná kongrua nižší pro fary a místa, kde by kongrua přiměřená hned uskutečněna býti nemohla. Vyšší číslice kongruy byla by v mnohých případech prospěšna. Až do nedávna měla nejedna fara příspěvek z náboženské matice a sice: pro faráře ex cassa salis 105 zl., pro kaplana 210 zl. Při novém obsazení té fary zhotovena nová fasse, ve které napočítalo se místních příjmů téměř 800 zl. I řeklo se: farář má kompetenci pouze na 315 zl., kaplan na 210 zl.; kongrua obou je kryta vlastními příjmy beneficia a tudíž příspěvek ex cassa salis i kooperátorský plat se škrtne. Kdyby číslice kongruy byla vyšší, bylo by takové jednání nemožné. Bude-li přijata kongrua vládou navržená aneb jiná jen o málo vyšší, tu taková beneficia nedostatečně nadaná nedostanou ničeho, nebo fasse takových beneficií dají se snadno libovolně o nějaké 100 ještě zvýšiti.

Jiný příklad: Při farách, jichž patronem jest náboženská matice, uhražuje se kongrua kněží z části neb zcela z příjmů této matice. Při některých těch farách má kostel buď farní neb filiální slušné jmění.

Digitized by Google

Dejme tomu, že Ordinariát a patron kostela budou ochotni, beneficiátovi ku zlepšení jeho příjmů povoliti nějaký roční stálý příspěvek ze záduší, což mu to prospěje? Oč bude míti z místních příjmů víc, tolik strhne se mu z náboženské matice. To by také bylo nemožné, kdyby číslice kongruy byla vyšší. A kdož ručí za to, že po přijetí vládní předlohy nebudou se fasse farní upravovati na př. rozličnými daněmi tím spůsobem, že duchovnímu správci nezbude skutečně nic více, než co číslice kongruy vykazuje? Před několika lety uložená daň k náboženské matici jest tu závažné memento.

3. Aby se docílila *úleva daní* při všech beneficiích, jejichž roční výnos nedosahuje číslice kongruy. Dosud platí v té věci rozličná nařízení. Tak jsou na př. prosta aequivalentu všecka beneficia, jichž výnos nepřesahuje 500 zl., od přirážek obecních a od daně k náboženské matici osvobozena jsou beneficia do 600 zl.; při stavební konkurrenci jsou též rozličná ustanovení, mnoho-li beneficiát dle větší neb menší fasse ku stavbě farní budovy přispívati má. Všecka tato různá ustanovení měla by se uvesti v souhlas s novou kongruou, a sice tak, aby beneficia do jisté výše na př. do 700 zl. prosta byla všech daní mimo daň pozemkovou, u ostatních beneficií nedostatečně nadaných, jejichž příjem tuto číslici převyšuje, aby poskytnuta byla jistá úleva, na př. aby úhrn všech ročních daní nepřevyšoval určité procento.

4. Aby ujednáno bylo, mnoho-li by *stát* ze svého přispěti chtěl ku podpoře kněžstva na dobu, dokud by dotace míst duchovní správy přiměřeně doplněna nebyla. Tato podpora státní musela by ovšem rozdělena býti mezi náboženské matice jednotlivých zemí.

5. Aby upraveny byly poměry *patronátní*. Mnohý

Digitized by Google

kněz trpělivě by to nesl, že nalezá se na beneficium nedostatečně nadaném, kdyby měl jistotu, že za několik let lepšího jemu se dostane. I za nynějších poměrů dalo by se mnoho docíliti. Dle dosavádní praxe přijat bývá kněz do seznamu kněží na některém patronátě, jestliže ustanoven jest za kaplana při některé k témuž patronátu přináležející faře. Biskup tedy z pravidla vykazuje patronát jednotlivým kněžím. V tom ohledu daly by se patronáty s malým počtem far, o které vlastně nejvíce se jedná, tím spůsobem spojiti, že by biskup pro jistý počet far s několika patrony jen kněžím toho obvodu exspectanci patronátní vykázal.

Kdyby o všech těchto věcech stalo se upřímné dohodnutí mezi církví a státem, pak by trvalé upravení kongruy nepotkalo se u nás s velikými překážkami. U značné části beneficií, která jsou poněkud slušně nadána, bude výsledek nové kongruy pouze na papíře, zůstane totiž vše při starém, na nejvýš, že vyšší číslicí kongruy chráněna bude část beneficií proti přílišnému přetížení daněmi. U ostatních beneficií dalo by se tu a tam trvale odpomoci ze *záduší*. Bylo by to trvalé nadlepšení, kdyby beneficiátovi, tam kde to možné jest, z polí zádušních nějaká část bezplatně se přenechala, aneb kdyby při zámožných kostelích části jistin použilo se ku stálé dotaci místního beneficia. Hlavní úkol měla by ovšem náboženská matice. Tato vykazuje u nás obyčejně značný přebytek a ten snad by ve spojení se státní podporou stačil, aby v několika letech trvalé zlepšení všech beneficií a míst nedostatečně nadaných se provedlo. Při provedení tom muselo by se též dbáti hlasu kněžstva samého. Slušnost toho žádá, aby se přebytku náboženské matice použilo nejdříve ku zlepšení míst nejhůře nadaných a od těch aby se postupovalo k ostatním, též nedosta-

Digitized by Google

tečně, ale přece poměrně lépe nadaným. V tom ohledu ví kněžstvo samo nejlépe, kde je okamžité pomoci nejvíce zapotřebí. — A ještě v jedné věci je zapotřebí trvalé nápravy. Myslíme totiž smutné *pensijní* poměry kněží v duchovní správě. Snad i tu dala by se provésti svépomoc kněží, ovšem ne jednotlivců, ale celku. Snad by to nebylo tak těžké, při každé diecési zříditi fond pensijní, ku kterému by všickni kněží v duchovní správě povinni byli nějakým třeba malým ročním příspěvkem připlácetí a jehož stanovy by tak byly upraveny, by polovice ročních příjmů rozdělovala se mezi potřebné kněží na odpočinku, druhá aby ukládala se jako kmenové jmění na úroky. V několika letech sešla by se slušná jistina, tak že by z úroků a z ročních příspěvků mohlo se pomýšleti na slušné doplnění výslužby kněží deficientů. *J. Š.*

KRONIKA.

7. Praesentace na beneficium patronátu městského.

Dotaz.

Město X. v Čechách jest patronem dvou far, mající právo faráře voliti a biskupu praesentovati. Jedna z těchto far se r. 188? uprázdnila, konkurs byl vypsán a hlásili se čtyři kompetenti, kteříž od konsistoře též vesměs dáni jsou do návrhu.

Zastupitelstvo místní sešlo se k vykonání volby faráře. Při první volbě objevila se rovnost hlasů pro kandidáty M. a P. Voleno po druhé a tu opět měli tito dva kandidáti stejný počet hlasů. Konečně rozhodnuto losem a los padl na kandidáta P. O výsledku volby zpravena biskupská konsistoř; městská rada praví v dopise svém, že zastupitelstvo jakožto patron

Digitized by Google

zvolilo uchazeče P. za faráře do N. Jakým spůsobem zvolení jeho se stalo, nebylo blíže udáno a také protokol o volbě nebyl konsistoři zaslán. Praesentovaný kandidát byl investován a inštallován Po mém zdání nebylo v příčině volby správně jednáno, neboť v kanonickém právu zní pravidlo: „Suffragiis aequaliter divisis penes episcopum stat electio," což se zde nestalo. *S.*

Odpověď.

V zákoně ze 16. dubna 1864 o obecním řádu a volbách obecních nařizuje se v II. hlavě o volbě představenstva obce v §. 38. „Objeví-li se při užší volbě rovnost hlasů, rozhoduje los." Zákon ten arci přímo týká se pouze voleb obecních a nikterak nezasahá do práva kanonického. Avšak jest obecným pravidlem, že připadají-li na jistý sbor také jiné volby, i tyto řídí se dle pravidla ve sboru tom vůbec platného.

Rozebereme-li dle této zásady případ výš položený, musíme jednání zastupitelstva onoho města za správné prohlásiti. Nanejvýš v tom bylo by lze závadu shledati, že dle §. 38. má se voliti dvakráte vůbec (tedy zde mohly hlasy připadnouti všem 4 uchazečům), načež teprv má se přikročiti k užší volbě, a když tato bezvýslednou zůstane, tu teprv los rozhoduje.

Po vykonané volbě oznámil starosta obce výsledek konsistoři biskupské. Konsistoř přijme oznámení to jako každou jinou praesentaci patrona netážíc se po spůsobu neb pohnutkách volby. Teprv kdyby některý ze spoluuchazečů byl podal protest, mohla konsistoř požádati od zastupitelstva protokoll a sama o stavu záležitosti se přesvědčiti.

Zásada výš uvedená, že při stejnosti hlasů „apud episcopum stat electio," nevztahuje se nikterak na tenhle případ, nýbrž má svoji platnost jen tu, kdež více osobností má tak zvaný kom-patronát; nemohou-li se patroni o jediném kandidátu dohodnouti, a jsou-li tudíž buď praesentováni dva s rovným počtem hlasů svých patronů, aneb praesentuje-li na př. ze 6—7 patronů každý kandidáta jiného, tu si biskup může vybrati kohokoli z kandidátův od patronů ponavržených a jemu investituru uděliti. *Redakce.*

Digitized by Google

8. Ženitba a branný zákon.

Branný zákon ze dne 5. pros. 1868 změněn částečně novellou vydanou dne 2. října 1882 i v článcích 44 a 52 jednajících o ženitbě a jest správci duchovnímu nanejvýš potřebno, znáti dokonale všechny *nyní platné zákony a předpisy*, aby skrze neznalost neupadl sám a neuvedl jiné v pokuty a tresty v §. 45. bran. zák. naznačené. Branný zákon ze dne 5. pros. 1868 vytištěn v Praž. ord. listu v r. 1869 č. 1. a novella k témuž zákonu v ročn. 1883 č. 8. Postrádáme tam ale výnos minist. od. 1. list. 1882, kterýmž se podává návod k provádění toho zákona. Domníváme se, že svým důst. pánům spolubratřím ve správě duchovní se zavděčíme, když tuto podáme jasně a stručně všechny nyní platné předpisy ohledně ženění se jinochů vojnou povinných:

Napřed klademe *všeobecné* pravidlo: Není dovoleno vejíti v stav manželský:

a) před dospěním k povinnosti branné;

b) před vystoupením z třetí třídy věku;

c) případně před dokonalým vyplněním povinnosti stavěti se k odvodu — nyní do 36 r. incl.;

d) je-li toho času veřejně oznámeno v určitém politickém okresu, že i 4. třída věku k odvodu se má stavěti, platí onen zákaz sub b) též pro tuto třídu.

Z důležitých příčin udělovati může dovolení ku sňatku a sice ministerstvo zemské obrany odvedeným a c. k. místodržitelství civilním osobám.

Nyní přistupme k podrobným pravidlům. A tu rozdělme kandidáty manželství na dvě třídy a sice: A) kteří jsou již ve svazku vojenském a B) kteří ve svazku tom nejsou.

A) Ženiti se mohou *beze všeho dovolení*:

a) na trvalou dovolenou poslaní vojínové řadoví, jakmile třetí (neb respektive čtvrtou) třídu věku překročili;

b) záložníci, náhradní záložníci a zemští obranci;

c) důstojníci a úředníci v záloze a v neaktivní zemské obraně;

d) důstojníci a úředníci vojska (váleč. loďstva) a zemské obrany, co s ponecháním vojenského titulu do výslužby byli dáni;

Digitized by Google

e) patentální vysloužilci, pokud nemají bydla v invalidovnách. (§. 52.)

1. *Poznámka* ad b—d. Kdyby ty osoby povolány byly k činné službě, potřebují, chtíce se v tom čase ženiti, písemného svolení.

2. *Poznámka* ad b. Záložníci, náhradní záložníci a zemští obranci mohou beze všeho svolení i tenkráte se ženiti, *když ani nepřekročili třetí třídy věku.* Ti mají nyní zvláštní výsadu.

3. *Pozn.* ad a. Trvale dovolení ale nemohou až posud bez svolení vejíti v stav manželský, pokud nevyšli z třetí (resp. 4.) třídy věku.

4. *Poznámka.* Neplnoletí podrobeni jsou stávajícím zákonům o neplnoletých vůbec.

Žádosti o vojenské dovolení s kolkovanými výtahy z matrik zadávají se u příslušného c. k. hejtmanství okresního. Před doručením licence nesmí se ani ohlašovati, tím méně kopulovati.

Nekolkovaný kopulační list musejí svému komandu ukázati:

a) důstojníci mimo službu; b) důstojníci a úředníci v zemské obraně mimo čas činné služby; c) důstojníci s ponecháním voj. titulu pensionovaní; d) zemští obranci (ke kontrolnímu shromáždění).

Nepotřebují ukazovati list kop. a) záložníci a náhradní záložníci, b) patentální invalidi, kteří nebydlejí v invalidovně.

B) Ohledně kandidátů ženitby, kteří *nejsou v svazku vojenském*, platí toto:

1. Nedospěl-li kandidát k povinnosti vojenské, musí míti dovolení od c. k. místodržitelství;

2. je-li v první neb druhé třídě věku, musí a) buď míti úřední (od příslušného c. k. hejtmanství okresního) ztvrzení o neschopnosti neb výmazu z listin aneb b) výminečné dovolení od c. k. místodržitelství.

3. Je-li v třetí třídě a prohlášena-li t. č. čtvrtá třída, platí o tom, co sub 2.

4. Není-li právě čtvrtá třída k odvodu veřejně prohlášena, může se v třetí třídě věku jsoucí, je-li dočasně osvobozen aneb do seznamu k opětnému se stavění zapsaných zanešen, po vykonaném se stavění se již ženiti. Zdaž jest takový dočasně osvobozen, může obecní představenstvo a je-li k zpět se stavění zaznamenán, může c. k. okresní hejtmanství potvrditi.

Digitized by Google

5. Ti kandidáti, kteří nebyli dočasně osvobozeni aneb k zpět se stavění určeni, nesmějí se před vykročením z třetí třídy ženiti, leč by přinesli zákonný důkaz výmazu neb obdrženého dovolení. Totéž platí, je-li čtvrtá třída k odvodu volána.

Dokonaný rok 36. jest nejposlednější doba, ku kteréž povinnost branná může býti po případě překážkou ženění. Výn. min. dd. 9. dubna 1883.

Praktický návod. Hlásí-li se kdo k ženitbě, ptej se ho nejprve, je-li odveden čili nic. Je-li odveden, skoumej z jeho vojenského pasu neb knížky, do které kategorie vojenské je vřaděn a pak podle toho jednej. Není-li odveden, pátrej z křestního jeho listu, v které třídě se nachází a není-li t. č. 4. třída v okresu prohlášena. Je-li posud v třetí neb případně v čtvrté třídě, žádej od něho, aby si dříve přinesl buď *vysvědčení* od c. k. přísl. hejtmanství, že dostál své vojenské povinnosti aneb dovolení od c. k. místodržitelství. Vysvědčení toto musí býti dle výn. c. k. místodržitelství v Čechách dd. 9. listopadu 1883 č. 76133 kolkem 1 zl. opatřeno.

Překročil-li již 3. po případě 4. třídu, ptej se, platí-li vojenskou taxu a žádej od něho buď rozkaz platební neb ztvrzenku o zaplacení. Lístek ten přilož k snubním aktům. Neplatí-li vojenské taxy, žádej od něho, aby si přinesl od svého hejtm. certifikat, že své voj. povinnosti dostál. *Certifikat* ten zdá se, že nemusí býti kolkován. Žádost o vysvědčení i certifikat musí býti opatřena kolkem 50 kr. a může zníti takto:

Slavné c. k. okresní hejtmanství!

V úctě podepsaný, zamýšleje se ženiti, žádá slušně za vysvědčení (certifikat), že dostál své vojenské povinnosti.

Josef Beran,
zedník v Tejnce č. 90.

Vysvědčením neb ztvrzením od obecního představenstva není radno se spokojiti; neboť mohou se tu státi snadno podvody. Zvláštní případ jest, hlásí li se reklamant k ženění. Ten musí přinésti vždy průkaz, že proti jeho oženění se není žádná překážka.

V matrice oddaných v rub. poznámka budiž po-

Digitized by Google

dotknuto, že ženich buď obdržel svolení neb jinak dostál své vojenské povinnosti. P. *Cyrill Kaněra*,
farář v Břevnově.

9. Prohlášky manželské.

Dotaz.

Do fary X. přišel 27. ledna ženich se žádostí za prohlášky. V nepřítomnosti faráře předsevzal kaplan předběžné vyšetření de requisitis a tu dověděl se následující: Ženich žil po více let jako četník v městě Y. Před nedávnem dostal službu úředního sluhy při krajském soudu ve vzdáleném městě Z. (v téže diecési) a v službu tu nastoupil 1. ledna. Odtamtud vzal si 25. ledna povolenou na týden a chtěl v té době uzavříti sňatek manželský s nevěstou z farnosti X. Přinesl si svůj a své nevěsty křestní list, pak od c. k. okr. hejtmanství v Y. politické prominutí 2 prohlášek znějící *oběma snoubencům*, dále vypověděl, že již byl na faře Y. se žádostí za prohlášení. Dosažení církevního prominutí 2 prohlášek nečinilo žádných obtíží, an vikariátní úřad byl v místě. Kaplan mu na to připomenul, že musí býti prohlášen v X, pak v Z., poněvadž tam již skoro 4 neděle bydlel, tam že má svou stálou službu a tudíž také pravý domov, a pak též v Y. a sice ve farním chrámu Páně, poněvadž tam vojenského kostela není. Mimo to pravil, že potřebuje ještě od c. k. okr. hejtmanství Z. prominutí 2 prohlášek, poněvadž ono od okr. hejtm. v Y. může platiti jen nevěstě a ne spolu jemu, který již hejtmanství v Y. nepodlehá. Ženich, jak se zdá, odjinud nedobře zpravený byl tím velmi rozhorlen a činil duchovnímu výčitky, že mu činí zbytečné obtíže a výlohy, že mu tu a tam bylo řečeno, že ze Z. ani z hejtmanství ani z děkanství ničeho nepotřebuje, poukazoval na podobný případ, kde prý ženich v novém bydlišti svém také prohlášen nebyl, sliboval a hrozil atd. Ani tím se nespokojil, když kaplan, aby mu ušetřil výloh s dvojí cestou do Z. spojených, mu navrhoval, aby do Z. odejel nyní sám, tam se řádně prohlásiti dal a že pak nevěsta po prošlých prohláškách v X. a Y. může s potřebnými listinami přijeti

Digitized by Google

za ním a pak že mohou v Z. hned oddáni býti. Ženich počkal si druhý den na místního faráře a hned po příchodu jeho žádost svou mu přednesl. Tento, aniž by byl dříve s kaplanem o tom mluvil, rozhodl docela stejně. K doplnění celého připomínám, že ženich ze žádné z jmenovaných 3 farností nepocházel.

Otázka I. Zdaž v tomto případu, kdyby farář v X. k žádosti ženichově byl svolil a jej toliko v X. a Y. ohlásiti dal, mohla by *před světským soudem* vzniknouti pochybnost o platnosti tohoto manželství z té příčiny, že ženich od svého vlastního faráře ani jednou ohlášen nebyl? V církevním právu praví se: Juxta leges civiles matrimonium irritum censetur, si proclamationes penitus omissae fuerant; sufficit tamen, si saltem una proclamatio facta est in ecclesia parochiali sponsi et sponsae. Zdaž těmto slovům: „in ecclesia par. sponsi *et* sponsae" má se rozuměti stricte tak jak jsou, aneb dostačí k platnosti manželství před soudem, jestliže snoubencové ohlášeni byli aspoň na jednom místě sponsi *vel* sponsae? A v případu prvním, zdaž by před soudem dostačilo, když by ženich ohlášen byl jen na místě, kde měl před časem quasidomicil?

Otázka II. Zdaž může okr. hejmanství dáti prominutí 2 prohlášek oběma snoubencům, jestliže jeden z nich před časem v okresu bydlel, nyní ale již nebydlí? *Š.*

Odpověď.

Duchovní správce jednal zcela správně, a rozhorlenost ženichova neměla žádné spravedlivé příčiny. Onť mohl v městě Z. čekati celých 6 neděl a tu by se mu bylo něco zlosti ušetřilo. Co se týká výš předložených otázek, sluší odpověděti:

ad I. Občanský zákon nařizuje v §. 71. „Ohlášky činěny buďte po tři dni nedělní neb sváteční k osadě farní v obyčejnou dobu v chrámě shromážděné, a bydlí-li ženich a nevěsta každý v osadě jiné, činěny buďte k *obéma* osadám farním." Z toho patrno, že onen ženich také dle státního předpisu v místě Z. ohlášen býti musí.

ad II. Okresní hejtmanství nemůže dáti prominutí od prohlášek tomu, kdo k témuž hejtmanství nepřináleží. Věc zajisté se má v ten spůsob, že okr. hejt-

Digitized by Google

manství Y. žadateli posud v Y. meškajícímu dalo dispens od prohlášek, k čemuž arci úplné právo mělo. Ženich však neoženil se v Y., nýbrž přestěhoval se do Z. a tím přestal býti příslušníkem hejtmanství v Y., načež teprv oznámil u faráře úmysl svůj vstoupiti do stavu manželského. *Redakce.*

---

10. Dítky mrtvě narozené.

Nemohu souhlasiti s odpovědí v čísle 10. z roku 1883 na straně 622 č. 56., jakoby bába jakožto zkoušená pomocnice ku porodu duchovnímu správci platný lístek o ohledání mrtvého dítěte vystavěti mohla, když totiž ono mrtvé na svět přišlo, a jakoby následkem toho duchovní od obyčejného ohledače mrtvol lístek požadovati nemusil.

Ohledání mrtvol patří do oboru působnosti samosprávy obce; jí jedině přináleží právo a zároveň i povinnost sobě vyhledávati ohledače mrtvol a u nás na Moravě na základě vynešení vysokého c. k. místodržitelství ze dne 27. dubna 1882 povinna jest obec ohledání toto nějakému lékaři svěřiti, když takový v objemu 5 kilometrů se nachází. Vyvoleného pak ohledače mrtvol musí obec politickému úřadu oznámiti a bývá c. k. vysokým místodržitelstvím potvrzen; ustanoveného a potvrzeného ohledače mrtvol ohlásí politický úřad též správě duchovní.

Takovému ohledači mrtvol v případu, kdyby lékař zkušený úřad tento nezastával, jelikož v objemu 5 kilometrů žádný nepřebývá, nastává koncem každého roku povinnost seznam všech mrtvých dle počtu, pohlaví a způsobu smrti sestaviti a seznam tento úřadu politickému předložiti Nebylo by ale udání jeho pravé a spolehlivé, kdyby i bába takové cedulky vydávala. Ba tím samým právem jako bába mohl by potom i každý jiný doktor vystavovati cedulky o ohledání mrtvol, zvláště když mrtvého v čas jeho nemoci sám byl léčil; neboť lze tu s jistotou tvrditi, že doktor jej ošetřující s větší bezpečností udati může nemoc, na kterou nemocný zemřel, než onen obcí ustanovený ohledač mrtvol, když potom jen mrtvolu před sebou má.

Digitized by Google

Následující *ministerialni nařízeni* ze dne 25. března 1874 jest v té věci zajisté důležité, kdež v §. 12. zní (R G. Blt. 32.):

§. 12. Den Hebammen obliegt es auch die Veranstaltung zu treffen, dass alle todtgeborenen Kinder, ohne Rücksicht auf den Grad der erreichten körperlichen Entwickelung, der vorschriftsmässigen Leichenbeschau unterzogen werden. *Jan Oppetz,*
farář v Troubkách u Bečvy.

Douška redakce. Jsme p. faráři Oppetzovi povděčni, že si věci této povšimnul, ač tím pražádné změny netrpí náš úsudek v 10. seš. r. 1883 vyslovený, že totiž co do znalosti věci spíše zkoušená pomocnice ku porodu může dáti hodnověrné svědectví o tom, zdaž dítko živé či mrtvé na svět přišlo, než nějaký rolník neb chalupník, kteřížto velmi často za ohledače mrtvol bývají ustanoveni. V tom náhledu také výš citovaný §. 12. ničeho nemění. Nebo tu o pravidle řeč jest, my však jsme jen o výminkách mluvili. *Redakce.*

LXXVII. Seznam údův a účastníků Dědictví sv. Prokopa.

(Vklady od 1. ledna 1883 do 31. pros. 1883.)

P. T. páni:

Kubíček Jos., kněz diecése Olomoucké 10 zl.
Kubíček Jan. kněz diecése Olomoucké 15 zl.
Černý Frant., kaplan v Nových Hradech u Vysokého Mýta 10 zl.
Loužecký Jos., kanovník a prof. v Praze 10 zl.
Brzobohatý August, farář v Černovicích 5 zl.
Broul Alois, kaplan v Heřmanovu Městci 10 zl.
Frejka Vojt., člen ř. premonstr. na Strahově 5 zl.
Sauer Alfons, kněz ř. prem. na Strahově 5 zl.
Prášek, kapl. v Jesenici 5 zl.
Carda Vojt., bohoslovec v Českých Budějovicích 5 zl.
Seywalter Frant., kapl. v Chorušicích 5 zl.
Hradil Jan 5 zl.
Vondráček Pavel, kněz ř. prem. na Strahově 5 zl.

Digitized by Google

Kocián Jos., koop. v Bedřichově na Mor. 5 zl.
Schneider Kar., kapl. v Hradešíně 10 zl.
Kaplan Jos., far. v Cuslavi 5 zl.
Straka Vojtěch, far. v Obecnici 10 zl.
Knap Ignat, kapl. ve Veliši 10 zl.
Gölschner Jan, kapl. ve Veliši 10 zl.
Loužecký Jos., kanovník a prof. v Praze 10 zl.
Kabeš Jos., rolník v Čisté 10 zl.
Solfronk Antonín, bohoslovec v Praze 10 zl.
Hrubý Vendelín, far. v Molenburku v Brněnské d. 5 zl.
Koubek Eman., far. v Blansku „ „ 5 zl.
Splíchal Frant., far. v Petrovicích „ „ 5 zl.
Sychra Jos., kapl. ve Sloupě „ „ 5 zl.
Tesař Frant., far. v Ostrově „ „ 5 zl.
Spáčil Jos., bohoslov. v Olomouci 15 zl.
Kroutilík Frant., koop. v Olomouci 10 zl.
Hudec J., koop. v Penčicích 5 zl.
Kučera Frant., bohosl. v Olomouci 10 zl.
Dvořák Ant., far. v Nebovidech 5 zl.
Záruba Jan, kapl. v Nebovidech 5 zl.
Coufal Tom., vikarista v Hradci Kr. 5 zl.
Slavík Karel, bohosl. v Budějovicích 5 zl.
Vrba Jos., bohosl. v Praze 5 zl.
Zelenka Ant., bohosl. v Praze 5 zl.
Šimek Fr., koop. v Dolanech na Mor. 20 zl.
Pokorný Vlad., katech. na Vinohradech 5 zl.
Pacák Jos., kapl. v Načeradci 5 zl.
Ekert Fr., kapl. u sv. Vojtěcha v Praze 10 zl.
Bečka Jan, kapl. ve Všeni u Turnova 9 zl.
Mikulka Jan, koop. v Znorovech na Mor. 15 zl.
Černý Jan, koop. ve Vodňanech 20 zl.
Vojáček Václ., klerik řádu bened. v Břevnově 5 zl.
Ocásek Jan, bohosl. v Olomouci 5 zl.
Vyvlečka Jos. „ „ „ 5 zl.
Janák Ignát, „ „ „ 5 zl.
Kotek Jos., „ „ „ 5 zl.
Masař Innoc., „ „ „ 5 zl.
Wagner Theod., „ „ „ 5 zl.
Švrdlík Flor., „ „ „ 5 zl.
Doležel Šimon, „ „ „ 5 zl.
Ticháček Ant. „ „ „ 5 zl.
Pouč Ign., „ „ „ 5 zl.
Bezděk Ant., „ „ „ 5 zl.
Foytík Frant., „ „ „ 5 zl.

Digitized by Google

Grydil Fr., bohosl. v Olomouci 5 zl.
Gregárek Fab., „ „ „ 5 zl.
Veverka Jan, bohosl. v Hradci Králové 5 zl.
Kaška Ant., „ „ „ „ 10 zl.
Šťastný Vlad., prof. náb. v Brně 10 zl.
Zháněl Ignat, bohoslovec v „ 10 zl.
Kovář Frant., koop. v Boskovicích na Mor. 10 zl.
Dunda Kašpar, koop. v Moravci u Velké Meziříče 10 zl.
Šetka Salesius, klerik na Strahově 5 zl.
Čáp Václ., admin. v Liboci 10 zl.
Kaněra Cyrill, far. v Břevnově 10 zl.
Smělý Václ., far. v Ratenicích 10 zl.
Pokorný Vlad., katech. ve Vinohradech 5 zl.
Ječmen Ant., kapl. v Plaňanech 5 zl.
Matějček Gabr., čl. ř. kapuc. ve Falknově 10 zl.
Uher Isfried, klerik na Strahově 10 zl.
Petržilka Jos., kapl. v Bukovné 10 zl.
Lhotský Jos., kapl. v Rožmitále 10 zl.
Macek Václ., katech. v Soběslavi 10 zl.
Kubr Václ., kapl. v Dobřichovicích 10 zl.
Duchacký Bohusl., klerik na Strahově 10 zl.
Bakalář Jan, bohosl. v Brně 5 zl.
Kameš Vojt, bohosl. v Hradci Kr. 5 zl.
Kachník Jos., koop. v Dubé na Mor. 10 zl.
Potůček Jos., spirituál v Kroměříži 10 zl.
Popp Jos., superior v Klatovech 15 zl.
Vepřek Jan, koop. v Kokorách na Mor. 25 zl.
Deutsch Jan, farář v Kokorách 10 zl.
Bílý Jan, koop. v Kobylé na Mor. 5 zl.
Sauer Bruno, kněz ř. prem. na Strahově 5 zl.
Váchal Václ., klerik na Strahově 5 zl.
Sauer Alfons, bohosl. v Olomouci 5 zl.
Forejt Ervin, klerik na Strahově 5 zl.
Štěpánek Ant., rolník v Blažejovicích na Mor. 10 zl.
Špička Petr, klerik ř. křižov. 5 zl.
Pohl Alfons, klerik v Břevnově 5 zl.
Žák Frant., bohosl. v Praze 5 zl.
Hrachovec Frant., kaplan v Sedlci 5 zl.
Zeman Ant., člen ř. redempt. na Svaté Hoře 20 zl.
Kačer Theod., koop. ve Všechovicích na Mor. 5 zl.
Říhánek Jan, bohosl. v Římě 10 zl.
Adamec Ant., praef. konv. v Brně 5 zl.
Mottl Vinc., ředitel pražského semináře 10 zl.
Kašťák Frant., koop. v Novém Bydžově 5 zl.

Digitized by Google

Mráček Kar., koop. v Hartlikově 5 zl.
Jedlička Karel, kapl. v Kopidlně 5 zl.
Frejka Vojtěch, klerik ř. prem. na Strahově 5 zl.

V Praze dne 1. ledna 1884.

Dr. *František Krásl*,
proz. pokladník.

Literární oznamovatel.

7. Posvátná kazatelna. Časopis kazatelský vydává *Beneš Method Kulda*, sídelní kanovník Vyšehradský. Ročník XX. V Olomouci 1883. Nákladem Bedřicha Grosse. Str. 954. Cena 4 zl.

Dvacátý ročník „Posvátné kazatelny" vyniká opět bohatostí a rozmanitostí obsahu. Pan prof. *Ed. Brynych* uveřejnil statnou řadu 57 katechetických kázaní, jimiž výklad celé nauky katechismu ukončil. Kazatelové mají nyní v posvátné kazatelně vzory kázaní na celý katechismus a následujíce jich vyhoví netoliko praktickým potřebám veliké většiny svých posluchačů, ale i odůvodněnému přání Pražské Prov. synody, aby soustavná kázaní na základě katechismu častěji se konala. — *Cyklus* důkladných řečí dogmatických: Ježíš Kristus jest přislíbený, očekávaný, pravý Vykupitel a Syn Boží na neděle adventní s řečí na Hod B. vánoční J. Kr. jest králem, podává p. *Jan Podlaha*. — Šestero *postních* řečí o pravém přátelství a vlastnostech jeho zaslal p. vikář *Fr. Bartoš*, v homiletické literatuře české chvalně známý. Řeči ty mající za předmět důležitou stránku mravního života jsou důkladně promyšleny a dojemné. — Katolické jednoty a spolky zasazují se o to, aby vždy více zmahající se znesvěcování neděl a svátků se zamezilo a veřejnému znesvěcování také vláda a zákonodárství, pokud na nich jest, učinily přítrž. Kazatelové se stanoviska náboženského vždy před znesvěcováním vystříhali a svěcení neděl a svátků na srdce kladli; souvisí mimo jiné se zachováním přikázaní božského a církevního také řešení nejedné stránky palčivé socialní otázky. Pan J. *Podlaha* ve čtveru kázaní

Digitized by Google

o svěcení neděl' tuto veledůležitou povinnost křesťanskou důtklivě vykládá a výmluvy často činěné odmítá. Také p. děkan *Em. Doležal* na str. 769. tomuto předmětu jednu důraznou řeč věnuje. Ročník obsahuje více homilií na epištoly a evangelia (od Em. Doležala, B. M. Kuldy, Kl. Markraba), kázaní dogmatická a mravoučná, kázaní na svátky Páně, Panny Marie, patronů zemských a jiných svatých, řeči příležitostné, pohřební a jiné. Mimo vypracovaná kázaní nalezá se v ročníku také několik osnov, které podal pan vikář *B. Hakl.* V některých kázaních zdá se nám býti sloh poněkud drastický, což pravé a ušlechtilé populárnosti překáží. — Úprava jest jako při předešlých ročnících slušná. Nechť „Posvátná kazatelna" na dále zdárně přispívá k obohacení české literatury kazatelské.

Dr. *R. Fr. Smolík.*

3. Das Weib im Alten Testamente. Von Dr. Herm. *Zschokke.* (Dokonč.)

Ačkoliv úcta Molochova Israelitům pod trestem kamenování zakázána byla, obětovaly přece mnohé matky svého prvorozence Molochovi. K podporování plodnosti vyskytuje se rostlina „dudaim". Dítky mocí Boží počaty a narozeny bývají. Neplodnost pokládá se za hanbu, až i za trest Boží. Rodičkám pomáhaly pomocnice. Narozeniny, zejmena synovy, hlučně byly slaveny. Otec brával dítě na klín aneb kolena na důkaz otcovství. Kojení dítěte trvalo mnohdy dvě až tři léta.

Mnohoženství odporuje sice duchu St. Z., ale zákonodárce snáší je pro zatvrzelost srdce a toliko mnohými předpisy je stěžuje. Velmožové mívali více žen a kuběn (pilleges, *παλλαξ*, pellex). Již Lamech pojal dvě ženy. Kuběny byly ženy druhého stupně, ač poměr jejich k pravým manželkám není všude dosti jasný. Brány bývaly ze služebnic a zajatých aneb jimi byly cizozemky. Nemohly býti prodány a mohly nabyti práv rodinných. Synové jejich byli zapisováni v rodné seznamy, ale neměli dílu v dědictví, nýbrž dostávali jen dary aneb i bez nich byli vyhnáni. Již záhy bylo zvykem míti jen dvě ženy. V knize přísloví předpokládá se všude jen jedna manželka a proroci jako Isaiáš mají též jenom jednu ženu. Po zajetí nabyla monogamie vrchu. Úmluva Hospodinova s lidem zobrazována byla svazkem manželským. Cizoložství t. j. tělesné obcování s cizí manželkou aneb nevěstou, ale nikoliv se

Digitized by Google

svobodnou, bylo při obou in flagranti postižených vinnících trestáno kamenováním. Byla-li cizoložnice nevolnicí, byla jenom tělesně potrestána a cizoložník obětoval oběť za viny. Vodu kletby píti musila žena, o níž se domníval manžel, že jest mu nevěrna. Muž mohl ženu „pro nějakou mrzkost" propustiti, vystaviv jí list propustný. Toliko ve dvou případech pozbýval toho práva. Propuštěná žena mohla se opět provdati aneb zůstala-li svobodnou, k bývalému manželovi se vrátiti. Žena svého muže zapuditi nemohla. Tyto propusty dály se častěji, poněvadž slova „pro nějakou mrzkost" jsou neurčitá. Výklad těchto slov dělil školu Hillelovu a Šammajovu. — Nábožný Israelita ujímal se vdov, jak to důrazně žádá zákon, jenž utiskovatelům jejich hrozí tresty Hospodinovými. Otroci (otrokyně) St. Z. byli spíše jen služebníci. Vyskytují se po celou dobu dějin israelských v počtu dosti hojném. Tito služebníci lišili se v domácí (israelské) a cizí. Podlé toho byl také osud jejich rozličný. Mírněji nakládáno bylo s otroky domácími. O vzbouření otroků jako u Řekův a Římanův nikde v St. Z. neděje se zmínka. Nad životem svého otroka Israelita neměl žádného práva. Zákon stanovil rozličnými předpisy náboženské a právní postavení služebníků a jako v něm, hlásá se i v ostatních písmech St. Z. mírnost a shovívavost k otrokům.

Zvláštního upozornění zasluhují ještě následující otázky, jak je shledáváme řešeny v tomto spise: 1. stanovení významů slov naara, bethula, a alma na str. 12. 13., 2. výklad Ex. 38, 8.: Udělal též umývadlo měděné s podstavkem jeho ze zrcadel ženských, kteréž ponocovaly při dveřích stánků. [Vulg. mulierum, quae excubabant in ostio tabernaculi. Onkelos: quae veniebant, ut orarent in ostio tab. Podobně syrský překlad a Abenesra. LXX.: které se postily, a hebr. text: které sloužily (caba)] na str. 15. nn. 3. slovo mamzer str. 30., 4. výklad slova mohar str. 56. 57., 5. postup a výklad oběti žárlivosti str. 107. n. 6. postup a výklad deverského či povinného manželství (m. leviratus) str. 125. nn. 7. jak propouštěni býti mohli otroci v milostivém i sobotním roce str. 135. Dr. *Jan Marek.*

8. Růženec. Z cyklu básní modlitbou uvil *Fr. Em. Ibl*, Johanita. Čistý výnos věnuje se budovanému hlavnímu chrámu Čech u sv. Víta v Praze. 1884, nákla-

Digitized by Google

dem spisovatele v Praze č. 287—III., tiskem V. Neuberta na Smíchově. Str. 101. Cena brožírované knížky 50 kr. (u spisovatele za 35 kr.), ve vazbě 75 kr. neb 90 kr.

Vznešenou látku obral sobě spisovatel za předmět výlevův svých poetických a jak za to máme, se zdarem žádoucím setkal se. Hlavní bod poesie tu tvoří posvátná modlitba růženec: ji probírá dle trojího oddělení růžence radostného, bolestného i slavnostného. Že však při té modlitbě užíváme i znamení sv. kříže, modlíme se „Věřím v Boha“ i „Otče náš“, proto nalezáme zde báseň „kříž“ (str. 10.) a výtečně sestavené Credo čili vyznání víry (str. 12.); proto mezi jednotlivé části tajemství růžencových vetkány prosby Otčenáše. K tomuto podkladu přidružily se úvahy o vlastnostech Božích a různé Antifony Marianské. Ač při takovéto ryze dogmatické látce jest zajisté nesnadno básníku, najíti vždy výrazu úplně případného, nicméně sluší dosvědčiti, že básník pilel největší korrektnosti a přesně vyjádřil nauky katolické znění. Zápal pro svatou věc a vzlet i nadšení básnické na žádné téměř stránce upříti se nedá; některé básně za velmi zdařilé pokládati sluší. Úprava spisu jest slušná; tisk zřetelný; pochybení tisková nalezli jsme pouze str. 35. (canti cum) a 45 (v poslední řádce vynecháno *k* ve slově „zaplakal.“) Jest přáti, aby hojným odbytem těchto zdárných prvotin i básník k dalším pracem byl povzbuzen i jednota pro dostavění velechrámu sv. Vítského značnějším výnosem mohla býti obdarována. *Redakce.*

9. Švanda dudák. Poutník humoristický. Vydává *Ignát Herrman*. V Praze. Nákladem vlastním. (Dosud 12 seš. ve dvou dílech. Seš. po 20 kr.)

Našemu písemnictví humoristickému nevede se valně, ačkoli má tak slavné počátky ve spisech Rubešových, Langerových, Koubkových, ba i v některých písních Čelakovského a zvláště v poesii prostonárodní. Objevení se „Švandy Dudáka“, jehožto jméno nám zní rozhodně humorem a vtipem, vzbudilo v nás milé naděje. Než ani tento „poutník humoristický“ nevynikl dosud nad prostřednost. Jak to v podobném humoru a satyře bývá, hledí se místem i v tomto poutníku „Švan-

Digitized by Google

dovi," nedostatek vnitřní ceny nahraditi tak zv. drastičností t. j. užíváním místních a rázovitých úsloví, jimž však někdy širší čtenářstvo nerozumí a které bohužel obyčejně nejen ryzost jazyka, ale i dobrý vkus kazí. Mimo tuto licenci, — odvažují se někteří humoristé nebo satirikové osobovati si ještě jiná privilegia na ujmu pravdy a tedy též poesie a proto na ujmu čtoucího obecenstva vůbec. Tak na př. v 10. seš. „Švandy dudáka" ohřívá p. J. V. F. — Jos. Vác. Frič článečkem: „Jak jsem dal sv. Janu propitné" — předpotopní již domněnku, že úctu sv. Jana Nepomuckého zavedli prý u nás teprve Jesuité, aby prý lidu českému tím spíše doporučili mlčení o přetrpěných křivdách v XVII. století a aby prý „nám z nejčistšího a nejžoviálnějšího panovníka" Václava IV. udělali „nestvůru krutosti, nespravedlnosti a mstivosti." Poukazujíce předem, že o vtipu nebo humoru není v článku tom ani památky, ptáme se, proč p. Frič, jenž dle hojnosti svých prací a praciček zdá se býti člověkem pilnějším — proč píše o věcech, jimž nerozumí anebo jichž aspoň neprostudoval důkladně? Neboť kdyby byl nahlédl jen do prostonárodního spisu Dra. Borového „Svatý Jan Nepomucký", jejž vydalo Dědictví sv. Janské za podíl na r. 1878., byl by se dověděl, že úcta svato-janská byla v Čechách dávno před Jesuity.

Více důkazův proti domněnce p. Fričem znova pronešené a mezi lid vržené, ač dávno vyvrácené, nalezne každý, kdo jen viděti chce v „Knihách nadačních" (Libri Erectionum) vydávaných redaktorem tohoto časopisu, jakož i ve Frindově „Kirchengeschichte Böhmens." Co se tkne ještě krále Václava IV., jest p. Frič také na omylu a to jest tím smutnější, neboť by měl alespoň věděti, že Palacký i ostatní dějepisci naši docela jiný soud o tomto králi pronesli. Ostatně těšíme se, že v celé této otázce sv. Janské opět má býti k lidu našemu promluveno (v Hlasech kat. tiskového spolku). O jiných článcích a kouscích ve „Švandovi" vytištěných soudíme celkem, že se jim vtipu nedostává a že to jsou na mnoze obyčejné črty ze života, jež by se hodily též do každého sborníku nehumoristického. Ba nezdá se ani, že by se nesly jiným směrem nežli článek Fričův. Poznámky jako: že „kropenka *stále žíznila* po svěcené vodě" a jiné indiskretnosti opět a opět opakované dle našeho mínění sotva čtenáře mravně povznesou. *V. K.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek III.

Důležitost a význam filosofie scholastické, zvláště thomistické.

Napsal prof. dr. **Václav Hlavatý.**

Po vyjití proslulé encykliky „Aeterni Patris“ ze dne 4. srpna 1879, v nížto papež Lev XIII. vyzývá ke studiu filosofie scholastické, přede vším pak filosofie sv. Tomáše Akvinského, jehož nauky aby mládeži na všech akademiích hlásány byly, nejvyšší Učitel sobě žádá: ozývají se hlasové učenců pro et contra i v samém táboře katolickém; i vyšlo od té doby na světlo několik spisů zvláště v jazyku německém, kteréž nemálo obohatily literaturu thomistickou až do roku 1879. stávající. Budiž nám volno uvésti je v pořadí chronologickém a to prve ty, jež psány jsou tendencí *antischolastickou.* Jmenujeme zde:

1. *Knoodt*: Die Thomas-Encyklika Leo's XIII. Bonn 1880.

2. Dr. *Strodl*: Über Grundlage, Gliederung und Zeitenfolge der Weltgeschichte. Drei Vorträge von Görres. Mit Vor- und Nachwort. München 1880.

3. Dr. *Koch*: Die Psychologie Descartes. München 1881.

Digitized by Google

Ze spisů *filoscholastických* před jinými jmenovati dlužno:

1. Dr. M. *Glossner*: Das objective Princip der aristotelisch-scholastischen Philosophie verglichen mit dem subjectiven Princip der neueren Philosophie. Regensburg 1880.

2. *Zöllner*: Wissenschaftl. Abhandlungen, Band III.

3. *Pesch* S. J.: Institutiones philosophiae naturalis secundum principia sti Thomae Aquinatis. Friburgi 1880. — Podobným směrem nese se již dříve vydaná:

4. *Schneid*: Die scholastische Lehre von Materie und Form, Würzburg 1877, v níž vede se důkaz, že hlavní nauky přírodovědecké filosofie thomistické s výzkumy nynějšího bádání přírodozpytců se snášejí. — Na témž důkazu spočívá též cena učebné knihy filosofické též před encyklikou vydané:

5. *Cornoldi* S. J.: Institutiones philosophiae speculativae ad mentem sti Thomae Aquinatis. Bononiae 1878.

6. *Weddingen*: L'encyclique de S. S. Léon XIII. et la restauration de la philosophie Chrétienne. 4. edition. Bruxelles 1880.

7. *Schneid*: Die Philosophie des hl. Thomas von Aquin und ihre Bedeutung für die Gegenwart. Würzburg 1881.

8. Dr. *Pfeifer* F.: Harmonische Beziehungen zwischen Scholastik u. moderner Naturwissenschaft. Augsburg 1881.

9. Některé odborné články v „Historisch-politische Blätter" mnichovských, zvláště pojednání *Schneidovo*: Die Staatslehre des hl. Thomas von Aquin und ihre Bedeutung für die Gegenwart. Svazek 77.

10. Prof. Dra. *Pospíšila* pojednání: „Význam filosofie scholastické" v „Obzoru" Brněnském z r. 1881.

Jak z uvedených spisů patrno, spůsobila svrchu

Digitized by Google

řečená encyklika čilé hnutí duchů k obnovení filosofie sv. Tomáše ve všech oborech. Téměř ve všech katolických školách italských, španělských, francouzských, belgických, anglických i německých třímá již žezlo vlády vědecké světec Akvinský. Arciť povstala i opposice a s ní ozývají se staré předsudky a útržky na středověkou vědu namířené. Vůbec považují odpůrcové její za zpátečnictví zcela nepřirozené, žádá-li se, bychom vrátili se zpět o šest století a odepírajíce se pokroků doby přítomné pokladů doby dávno minulé dobývali z rumu hrobového. Přiznáváme se, že nás tato úzkostlivost, tato péče a obava o vymoženosti doby nové nemalým naplňuje podivením. Či jest, co pozdější, vždy také *lepší*? Jest všeliký postup také vždy *pokrok*, a vše, co staré, také již *zastaralé*? Zpátečnictvím zovou návrat ku scholastice! Vždyť v jistém smyslu návrat ku starobylosti bývá všude podmínkou pokroku vědeckého. Plato z neutěšené přítomnosti sofistické vrací se nazpět k lepší a hlubší filosofii Eleatův a Jonů; novoplatonismus vzkřísil Platona z hrobu, jejž mu vykopala Stoa a Epikureism, scholastika sama obnovila lepší názory Otců církevních a sv. Anselm Kanterburský vynesl z hloubi šesti století a postavil opět na svícen sv. Augustina. A v době naší doporučují vážní myslitelé návrat k dřívějším filosofům anglickým, aby smíru se docílilo spekulace s empirií. (Viz: H. Wolff „Speculation und Philosophie" Berlin 1878. Srovnej „Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik" Bd. 77., „Kant'scher Kriticismus und englische Philosophie".) Zdaž neslýcháme sami často ze záchvatu nirvany Hartmannovy zoufalý povel: „Auf Kant zurück?" Pakli celé dějiny filosofie pokračovaly takovýmto návratem k minulosti, nemohouť nám odpůrcové naši upříti práva, applikovati týž zákon přirozený i v našem

Digitized by Google

století; čím větší pokrok, po němž se snažíme, tím více třeba ponořiti ducha v minulost, z níž zdrojů nové síly dobývati sobě dlužno. Majíce na zřeteli čtenáře, kteří zářnou ideu církve katolické i vědy její mají, jakož i významného postavení, jež zaujímají velicí mužové, kteréž poctila církev názvem „doctores ecclesiae“: neobáváme se zde výtky zpátečnictví, jelikož ve vědě katolické v jistém smyslu ani není minulosti. Veškery vědy, které vztahují se k dogmatům církevním, tedy zvláště filosofie, mají účast v ustálenosti a neproměnnosti dogmat, a nižádná soustava, která s dogmatickým vývinem církve srostla, nikdy zastaralou jmína a za takovou pokládána býti nemůže. To platí i o filosofii patristicko-scholastické: ona vyrostla z dogmatického života církve a veň vrostla opět, a tudíž nikdy nemůže považována býti se stanoviska katolického za podnik pochybený, k ní zpět se odvolávati, nýbrž počínání takové zpátečnictvím ani nazývati nelze. Nemáme však úmyslu, setrvati pouze na stanovisku, toliko katolíku srozumitelném, a snad mnohému ani ne dosti vítaném a vhodném.

Chtíce *důležitost a význam* filosofie scholastické doličiti a prospěšnost obnovení studia této filosofie ukázati, dovoláváme se zde soudu, jejž každý uznává: jsouť to *dějiny*, kteréž slovy známého básníka rádi zoveme soudem světa. Myšlénka tato v nižádné stránce dějepisné té pravdy tolik do sebe nemá, jako v příčině dějin filosofie. Soustavy filosofické posuzují se dle vývinu svého a obsah pravdy, již každá v sobě chová, jeví se v moci a vlivu, jejž na duchy vyvírá. Plato a Aristoteles osvědčili se býti knížaty filosofie nezlomnou přítažlivostí, kterouž po celá století vykonávali, jakož i silou a mocí, kterou školy jejich opět a opět obnovovaly se. Týž úsudek i o velikých mužích filo-

Digitized by Google

sofie patristicko-scholastické pronésti lze. Kdežto v jiných směrech filosofických tolikéž soustav povstává, kolik vynikajících učencův objevuje se, ano věda muže jediného opět v dějiny vědy se rozpadá — abychom zde jediného Schellinga připomenuli, jehož život a působení stálou změnou soustav se vyznačuje —; kdežto všude jinde skytá filosofie obraz věčného neklidu a převrat principií svých: honosí se scholastika klidem a bezpečností, stálostí vývinu, souhlasu v principech základních, jenž v skutku svědectvím jest pravdy její; neboť všeliká věda tím klidněji si vede, čím blíže jest pravdy, jižto hledá.

To však jsou úvahy toliko *vnější*; o pravdě školy filosofické musí již před zkumem filosofie její samým rozhodnuto býti: obnova filosofie scholastické jen tím posléze ospravedlněna a odůvodněna býti může, že skutečně se obnoví. Máme za to, že úvahy podobné činiti volno ano i dlužno ve prospěch scholastiky, ježto i odpůrcové na škodu téže nauky filosofické pole sbírají. Aby proveden byl důkaz, že scholastika pravé principy filosofické poskytuje, nezbývá než studovati ji. Který však z proslulých učitelů scholastických nejvíce musí zamlouvati se nám? Netřeba šířiti slov na doklad, že jest to právě světec *Akvinský*, jenž co nejdokonaleji všechny přednosti scholastiky ve spisech svých soustřeďuje a tudíž před jinými studován býti zasluhuje. Pomlčíme o tom, že již v minulých stoletích mnozí *papežové* při každé příležitosti spisy sv. Tomáše schvalovali a studium jich co nejvřeleji doporučovali, jako *Klement* VI. (1342—1352), *Innocens* VI. (1352—1362), *Urban* V. (1362—1370), *Mikoláš* V. (1447—1455), *Pius* V. (1565—1572), *Innocens* XIII. (1691—1700), *Benedikt* XIII. (1724—1730), *Klement* XII. (1730—1740), veleučený *Benedikt* XIV. (1740—1758); nic nedíme ani o

Digitized by Google

tom, že i nejslavnější *university* v celé Evropě hlásaly slávu největšího učitele scholastického, jako příkladem universita Pařížská, Neapolská, Boloňská, Padovánská, Tolosánská, Komplutenská, Duacenská a j. v.; že i všeobecné *sněmy církevní* braly na nauku sv. Tomáše bedlivý zřetel, jako sněm *Lyonský* II. (1274), *Viennský* (1311), *Florentinský* (1439) a posléze *Vatikánský* (1870); aniž toho podotýkáme, že téměř všickni *zakladatelé* neb *zákonodárci* jednotlivých řádů církevních zavazovali řeholníky své k vyznávání a hájení nauk sv. Tomáše, tak jak stanovy nejen řádu Dominikánského, který vždy nauce velmistra svého oddán byl, nýbrž i řádu Benediktinského, Karmelitanského, Augustinianského a j. v. zřejmě dosvědčují. Řádu Jesuitskému pak přikázáno zakladatelem jeho, aby všude učil theologii a filosofii scholastické, kteryžto řád i v 16. a 17. století nejvýtečnější syny své k obnovení vědy středověké ustanovoval. Constitutio Societatis Jesu pars IV. c. 14. dí: „In theologia legetur vetus et novum Testamentum et doctrina scholastica *Divi Thomae* . . . In logica et Philosophia naturali et morali et metaphysica doctrina *Aristotelis* sequenda est“; — taktéž nezamýšlíme s Kleutgenem S. J. („Philosophie der Vorzeit“) *obšírně* doličovati stkvělého postavení a důležitosti, kteréž filosofii sv. Tomáše ve školách katolických vykázány byly; nemíníme mluviti o *cti*, jíž učiteli andělskému dostalo se na sněmu Tridentském (1545—1563), kde jeho Summa theologica ležela vedlé Písma sv. před biskupy shromážděnými; o *autoritě*, jíž dosud u všech učenců církevních požívá — ta i ona úvaha činí na nás dojem mocný a hluboký, ale známa jest nám i nedůvěra mnohých a nechuť k vědě scholastické vůbec: neboť mnozí zcela nedůvodné chovají obavy a domnívají se, že by

Digitized by Google

jim vzdáti se bylo soudu objektivného ve filosofii, kdyby řídili se názory církevními!

Nuže, mějmež zřetel na obavy zmíněné a nehleďmež k tomu, že Tomáš Akvinský světcem jest a věhlasným učitelem církve; sejměmež oslonu i korunu slávy s hlavy jeho, již šestero století zdobilo jej; nic leč jediná stránka filosofických spisů jeho, jeho Summy contra gentiles nechať vydává svědectví o něm; pohled nepředpojatý postačí, aby dosvědčilo se, že jasností a bystrostí ducha, rozsahem i vsahem ohledu, vroucností domyslu od nižádného scholastika překonán, od nižádného z nástupců svých dostižen nebyl. — Je-li *Aristoteles*, vyspělý Plato, zralý plod filosofie řecké, soujem přirozené filosofie před Kristem, tož nikdo s tou bystrostí ducha nevysvětlil ho jako sv. *Tomáš*: vše co v onom pravdy jest, s pietou žáka zachrániv odstranil však též bezohledně, co ve světle víry Kristovy a vlastního genia uznal za blud, a tak oprostil pravdu řeckou, jež v mudrci Stagirském obsažena jest, skvrn bludu, aby o půl druha tisíciletí později vrcholu slávy své dostoupila. A jako sv. *Augustin* jest duší Patristiky a ve vědě své všecky plody prvotin vědy církevní spojil v jednotný celek, jako v době jeho všechny haerése a boje církve o pravdu soustředily se: tak nikdo nedovedl oceniti sv. Augustina lépe, než sv. Tomáš Akvinský. Nižádná z hlubin, jichž postřehlo oko obdivuhodného biskupa Hipponského, nebyla tajna učitele andělského, nýbrž ostřím dialektiky Aristotelovy ozbrojen jsa dodal vzletu ideí Augustinových oné úsečnosti a střízlivosti, kteréž uspořují myšlénkám temnoty neodnímajíce jim síly. Výkvět pohanské a křesťanské moudrosti v duchu sv. Tomáše splynul v jedno, aby živen jsa a pěstován veleduchem století 13. utvořil se až v obsáhlou soustavu. Století třináctého není-liž výkvě-

Digitized by Google

tem života církevního, v němž nejširší obzor vědy světské s nejspanilejším květem života mystického setkal se, v němž autorita víry rovněž tak byla pevna jako bádání vědecké čilé a živé, v němž nad jiné více spojovala se učenost se svatostí v těchže duších velikých? A věk tento třináctý, honosící se tolika muži slavnými a velkými, podal mudrci Akvinskému palmu *poprednictví* — to stačí, aby pohnulo nás ke studiu spisův jeho. Troufáme, že nikdo neodloží jich bez pocitu uspokojení.

Postupujeme-li ve studiu sv. Otců církevních s časem ku předu, shledáme ve filosofii sv. Tomáše v podivuhodné zralosti v celek spojeny všechny myšlénky, jež vyvinuly se v době od *Klementa Alexandrijského* († 217) až k *Janu Damascenskému* († 735); aneb postupujeme-li od pozdějších theologův, od *Suareza* († 1617) nazpět k Janu Duns *Skotovi* († 1308), shledáváme v názorech sv. Tomáše Akv. mnohé jádro spekulativné, které v pozdějším tomto rozvoji více a více se vyvíjí, někdy i rozpadá a rozptyluje, a proto též nikde tak vznešené a čisté, jako u něho, nezachovalo se. Patrno tudíž, že filosofie sv. Tomáše velikou má minulost. Po šest století téměř nepřetržitě ovládala školy křesťanské. Reformace v století XVI. ovšem ze zášti proti Církvi počala šířiti i zášť proti filosofii církevní, proti scholastice. Filosofie opustivši jejím návodem půdu církevní nastoupila od této doby cestu zcela samostatnou. Tak přetrženo všechno spojení se starověkem nejen křesťanským, nýbrž i pohanským. Soustava vznikala po soustavě. Co dnes za pravdu evidentní přijato, zítra za blud a klam prohlášeno. Tím uvedeno konečně všechno poznání naše, všechna pravda v pochybnost. O každé nové soustavě filosofické — dle vlastního vyznání Heglova — platí slova Petrova k Safiře: „Aj

Digitized by Google

nohy těch, kteří pochovali muže tvého, jsou u dveří a vynesou tě". (Skut. ap. 5, 9.) Ale filosofie světce Akvinského založivši kořeny své v šedé dávnověkosti čítá stáří své na tisíciletí. A je-li prodlení času charakteristickou známkou pravdy, nestává zajisté nauky vědecké tou měrou zaručené a osvědčené, jako thomistická jest. Prohlédáme-li pak též k tomu, že u vědeckou soustavu sv. Tomáše pojato jest vše, co od časů Sokratových Řekové a Římané, filosofové i theologové, Otcové církevní, Arabové a Židé vybádali pravdy spekulativné, snadná jest zajisté odpověď k otázce, *má-li filosofie sv. Tomáše i za doby naši ještě význam a důležitost svou.* Filosofie, která po tisíciletí trvala, v nejobtížnějších dobách se osvědčila, která násilně zatlačena byvši opět a opět v bývalé moci a síle povznesla se — taková filosofie nikdy důležitosti a významu svého pozbavena býti nemůže. Ona právě zastupuje *pravdu* a pravda jest *vždy* časová; nestárnouc věčně mládá jest.

My však při tomto jen *nepřímém* důkazu významnosti filosofie thomistické za dob našich nikterak nezůstaneme, jím jediným uspokojiti se nemůžeme. Vždyť velmi mnozí scholastice uznání svého odepříti nemohouce i připouštějí, že ona *pravá* filosofie jest; toho však popírají, že by době naší přiměřena byla, ježto doba naše, jako každá jiná, zvláštní své vědecké potřeby a úkoly má, jichžto — jak dí — spekulací dávno minulou nikterak rozřešiti nelze. I neostýchají se tvrditi, že návratem k filosofii sv. Tomáše všecken pokrok vědecký zničen a všeliká činnost filosofická příště jen v tom záležeti bude, aby vypátralo se, čemu sv. Tomáš učí, jehož autorita jediná rozhoduje. Toť však záhuba jest — praví dále — vší filosofie, neboť právě ona chce vlastním vhledem a nikoliv autoritou cizí nabývati poznatků svých. Že církev pomocí takovéto

Digitized by Google

vědy dávno minulé nemůže vyvírati vlivu na národy a osvětu jejich, jest tudíž patrno. „Jen tehdáž vědecky pokračovati budeme“ praví vysocezasloužilý jinak učenec katolický, „a bludy doby přítomné překonáme, podejmeme-li se úkolů doby naší, ježto nejsou a nemohou býti totožny s úkoly doby minulé; tehdáž jen, uznáme-li též úspěchy bádání doby nové vážíce sobě zároveň i staré“. (*Strobl*: Über Grundlagen, Gliederung und Zeitenfolge der Weltgeschichte. München 1880 str. 224.) Vůči těmto výtkám dlužno provésti důkaz, že filosofie sv. Tomáše *vědeckým* požadavkům doby naší nikterak neodporuje, ano právě naopak, ve mnohých stránkách s nimi se stýká. Mnohé filosofické otázky doby naší totožny jsou s otázkami doby středověké. Ano, věda stará pravému a zdárnému pokroku nikterak nepřekáží, nýbrž i základ mu poskytuje, na němž budova vědy nové pevně a bezpečně provedena býti může; slovem, snadno dokázati lze, že filosofie scholastická jest filosofie *časová*. Tuto vlastnost její nelze nám úplně a všestranně vysvětliti, ježto by k tomu účelu všemi obory vědeckými bylo nám projíti. Neboť filosofie působí vlivem velikým na všechny vědy; ona všem vědám profáním a jistou měrou i theologii jest vědou *fundamentalní*, z níž všecky ostatní obory vědecké jako paprsky vynořují se. My zde obmezíme se důkazem, že nauka sv. Tomáše velice důležita jest zvláště pro theologii a filosofii. (Dokonč.)

Duše lidská jest nesmrtelná.

Píše Dr. **Jos. Pospíšil**, prof. theologie v Brně.

(Pokrač.)

Základ nesmrtelnosti duše lidské jest její *nezruši-*

Digitized by Google

telnost. Kdyby duše lidská nějakou příčinou přirozenou zrušena aneb zničena býti mohla, již by dále o její nesmrtelnosti nemohlo býti řeči. Již dříve jsme dokázali, že duše lidská nemůže býti hmotou, nýbrž že musí býti ode hmoty podstatně rozdílna. Hlavní vlastnost hmoty záleží v tom, že jest z jednotlivých částí složena; co však jest složeno, dá se rozděliti. Každá tedy hmota, poněvadž jest složena, jest také dělitelna. A v této dělitelnosti hmoty záleží její zrušitelnost. Neb co znamená něco zrušiti či zničiti? Zajisté ničeho jiného, než něco v jednotlivé části, z nichž jest složeno, zase rozebrati. Naprosto nedá se ovšem nic zničiti, v niveč obrátiti. Jen ten, kdož má moc z ničeho něco způsobiti, čili stvořiti, může míti také moc, něco zase úplně zničiti, v niveč obrátiti. Proto není ve veškerém oboru přírody od počátku světa až do doby nynější o jediný prášek ani více ani méně. V tomto smyslu jest i hmota nezrušitelna. Poněvadž však hmota z nesčíslných částí složena jest, mohou se tyto části nesčíslným způsobem vespolek spojovati. Tak se stává, že jednotlivá tělesa časem ve své části či prvky, ze kterých složena jsou, se rozpadávají, a tímto rozpadáváním rozličných podob a tvarů nabývají. Rozpadne-li nějaká hmotná či tělesná věc ve své částice, říkáme, že vzala za své, že byla zrušena či zničena.

Duše lidská nejsouc hmotou nemůže také býti z jednotlivých částic složena, nýbrž musí býti jednoducha. A poněvadž jest jednoducha, z částí nesložena, nemůže se rozpadnouti, nemůže za své vzíti, ona nemůže býti zrušena aneb zničena. Onať jest *nezrušitelna.* Nezrušitelnost tato jest, jak jsme pravili, *základem nesmrtelnosti.* Ale pouhá nezrušitelnost není ještě nesmrtelností. Nesmrtelnost jest více než nezrušitelnost. Má-li duše lidská býti nesmrtelná, nepostačí,

Digitized by Google

aby po smrti těla dále trvala, nýbrž musí zachovati *úplně sebevědomí*, a to totéž, kteréž za životní těla měla. Ona musí po smrti těla *týž rozum a touž vůli míti*, jakouž měla před tím, než se od těla oddělila, a mimo to musí si toho býti *úplně vědoma*, že jest touž rozumnou a svobodnou bytostí, kteráž dříve tělo oživovala a s tímto tělem jsouc spojena na zemi místo Bohem jí určené zaujímala a povinnost svou buď vyplnila aneb nevyplnila. A tento úplně *sebevědomý život* duše lidské po smrti těla nazýváme *osobní nesmrtelnosti*. A o tuto *osobní nesmrtelnost* se přede vším spor vede. Jest nám tedy dokázati, že lidská duše po smrti těla život úplně *sebevědomý* žije, že pokračuje v životě, kterýž žila zde na zemi, dokud ještě s tělem spojena byla.

Tuto pravdu dokážeme z následujících důvodů:

1. Každý člověk bez výjimky, tedy i ten, který nesmrtelnost své duše popírá, cítí v sobě mocný pud *po blaženosti*. Každý člověk přeje si býti šťastným a blaženým. Tato touha či pud jest člověku tak nezbytným, že ve všech svých skutcích podle něho se řídí a proti němu nikdy jednati nemůže. Žádný člověk nemůže chtíti, aby byl nešťastným a neblaženým Cokoliv člověk podniká, cokoliv činí a působí, ve všem a všude hledá blaženost, ano on ji *hledati musí*, protože tento pud po blaženosti jest co nejtěsněji srostlý se přirozeností lidskou samou, tak že kdekoliv lidské srdce v těle tluče, každým jednotlivým tlukotem vždy poznovu tento pud ukojení žádá. Po blaženosti touží člověk každým skutkem, nejen dobrým a mravným, nýbrž i hříšným a nemravným. Ano i když člověk hříšný životu svému, jenž se mu zdá býti nesnesitelným, svatokrádežně konec učiní, i v tomto bohaprázdném skutku, i v samovraždě, hledá svou blaženost. Jemu se zdá, že život jeho jest větším křížem a břemenem, že jest

Digitized by Google

větším zlem, než úplné tohoto života zničení, a proto sahá na život svůj, aby se sprostil a zbavil zla, kteréhož ve své ničemnosti snášeti nechce. Ovšem nepomýšlí při tom na to, že tímto bezbožným skutkem uvaluje na sebe zlo nevýslovně větší, kteréž na věky beze vší úlevy snášeti bude. — Pud po blaženosti se tedy popírati nedá. Kde však jest štěstí, jež neustále hledáme? Poněvadž ustavičně po něm toužíme, nemůže nám býti zcela neznámo. Ono se jeví na zemi, doprovází nás nějakou chvílku životem naším, pak zase zmizí, ty nevíš odkud přišlo, ty nevíš kam se ztratilo. Kdo může říci, že v celém životě štěstí nikdy se na něj neusmálo? Než tento úsměv trvá jen chvilečku, a již se halí v černé chmury bolu a žalu, tak jak ten sluneční paprslek, kterýž na chvílku mračnem prokmitne a již opět se za ně ukrývá. Člověk však chce šťastným a blaženým býti *netoliko na chvilku*, nýbrž on hledá *štěstí*, kteréž *vždy potrvá*. Ano i kdyby toto štěstí zde na světě trvalé bylo, přec úplně člověka neoblaží. Neboť všecko štěstí pozemské ukazuje jen jednu stránku duše naší, kteráž při tom vždy ve svých nejhlubších útrobách bolem a žalem zůstává naplněna, tak jako z rána údolí ještě pořád temnem se halí, i když vystupující slunce vrcholy okolních hor již osvětluje. Štěstí pozemské není nikdy *všestranno*. Ono jen nejzazší kraje duše naší ozlacuje, pouze na jednu stranu její světlo svoje vylévá, při čemž vždy druhou stranu stín zatemňuje. Proto pociťujeme v každém štěstí jakýsi tajný bol, který na spokojenosti a blaženosti naší hlodá. Ostatně ví každý z nás ze své zkušenosti, jak to srdce ustavičnou snahou a tužbou po blaženosti jest rozechvěno. Bez ustání počítáme a rozvrhujeme, bez ustání nějakou nadějí se kojíme, ano i tenkráte, když nám rozum dosti jasně nemožnost její

Digitized by Google

dokazuje, přece se jí teprv po dlouhém přemlouvání úplně vzdáváme, a první naší snahou hned na to bývá, abychom srdce své nějakou jinou nadějí k vezdejšímu životu připevnili. A tak to chodí do nekonečna. Blaženost jest tedy *nejvyšším cílem a účelem* vší naší přirozené snahy a práce.

Ve přírodě pozorujeme, že každý tvor cíle, k němuž původně určen a tudíž i potřebnými schopnostmi a pudy opatřen jest, také dochází. Pozorujme jen tu němou tvář. Všechen její život záleží v pudu po potravě a nápoji a v pudu pohlavním. Každé zvíře jest však ode přírody úplně schopno těmto svým pudům vyhověti. A poněvadž jiných potřeb, tužeb a snah nezná, jest úplně spokojeno, blaženo. — Člověk však cítí v sobě pud po blaženosti *nekonečné*, *věčné* a nemoha jemu po všechen svůj vezdejší život zadost učiniti, nikdy úplně šťasten a blažen nebývá. Než jak může býti, že jen jediný člověk, koruna všeho tvorstva, přirozený pud po blaženosti ustavičně v sobě cítí, nikdy mu zadost učiniti nemoha? Pak by byl zajisté člověk nejbídnějším tvorem na veškerém světě, bídnějším a politování hodnějším, než ten červ, kterýž po dešti z úkrytu svého vylízá, a na zvlažené zemi s úplnou spokojeností si hoví. Ano člověk by pak musil každému broučkovi a každé mušce záviděti život jejich, který ač někdy jen několik dní, ba ani tak dlouho netrvá, přece všem potřebám a pudům jejich vyhovuje.

Nuže co z toho následuje? Z toho následuje, že člověk, kterýž jest pánem a vládcem všeho tvorstva, nemůže míti cíle svého v tomto tělesném vezdejším životě, nýbrž že musí po tomto životě vezdejším započíti život nový, život věčný, v němž teprv nekonečné blaženosti, po níž v životě tomto marně toužil, věčně účastným se stává. Kdyby člověk po životě tělesném

Digitized by Google

neměl žádného života, který věčně potrvá, byl by v oboru světa jediným tvorem, který by již přírodou samou k nespokojenosti a neblaženosti, k neštěstí, ano k zoufalosti po všechen svůj život od narození až do smrti své odsouzen byl. Nemá-li člověk duše nesmrtelné, pak jest úplně přerušena shoda a soulad ve přírodě zcela zřejmý a patrný, dle něhož každý tvor přirozenými silami svými cíle sobě vytknutého dochází a v dosažení tomto také svou blaženost nalézá. Tímto spůsobem přirozenost naše sama, kteráž *po věčném a nekonečném štěstí touží*, podává jasný důkaz, že duše naše musí býti *nesmrtelná*.

2. Jakmile člověk k užívání rozumu svého dospívá, hned počíná v jeho nitru ozývati se jakýsi hlas, který mu velí dobré činiti a zlého se varovati. Tento hlas, který *svědomím* nazýváme, jest vždycky stejný, nikdy se nemění, a při tom jest se sebevědomím každého člověka tak těsně srostlý, že ho nikdo ze svého nitra, ze svého srdce nevyhladí a nevykoření, všude se ozývá, všude člověka doprovází, při všech jeho skutcích mu velí a sice neuprositelně, co jest mu činiti a čeho se varovati. Tento hlas slyší každý člověk a kdyby i nemravným a bohopustým životem se mu podařilo na chvílku tento hlas přehlušiti, přece zase poznovu se ozývá a to tím hlasitěji, čím více na chvíli přehlušen a potlačen byl. Tento vniterný hlas ustavičně také člověku věstí a oznamuje, že za každý skutek svůj, dobrý i hříšný, jakési vyšší bytosti a moci jest zodpovědným. Tento vniterný hlas věstí zároveň člověku, že ona vyšší bytost, kteráž nad jeho skutky bdí, také jej odmění aneb potresce podle toho, uposlechl-li hlasu svého svědomí aneb neuposlechl. Vlastní svědomí každého člověka přesvědčuje, že dobrý skutek, že ctnost musí býti odměněna, skutek však zlý, hřích, že musí

Digitized by Google

býti přiměřeně potrestán. Toto přesvědčení jest v lidském pokolení všeobecno. Nalezáme je u všech národů vzdělaných i nevzdělaných, ve staré i nové době, jak o tom dějiny člověčenstva zcela jasně svědčí. Této pravdy nemůže nikdo, ani největší neznaboh popírati. Poněvadž přesvědčení toto jest všeobecno, musí také míti všeobecnou příčinu. Kde však budeme hledati příčinu tuto? Zajisté nikde jinde, než v lidské přirozenosti, v člověku samém. *Lidská přirozenost* tedy žádá, aby se ctnosti a počestnosti patřičné odměny, hříšnosti a nemravnosti přiměřeného trestu dostalo. Čeho však žádá přirozenost lidská, toho žádá vlastně *rozum lidský*. A poněvadž *rozum lidský* dotčené shody nezbytně žádá, musí také tato shoda, toto vyrovnání mezi ctností a odplatou i hříchem a trestem kdysi se státi. Kdyby se toto vyrovnání nikdy nestalo, musilo by člověčenstvo zoufati nad rozumem svým, musilo by zoufati samo nad sebou, aneb by musilo hlas vlastního svého svědomí za lživý a svůdný prohlásiti a co nejdřív úplně jej utlačiti. A věru již dávno bylo by člověčenstvo nemilého toho mravokárce a soudce ve svědomí na soudné stolici ustavičně sedícího se zhostilo, kdyby to jen v jeho moci bylo. Ale tento hlas svědomí, ať dělá člověk co dělá, potlačiti se nedá, poněvadž jest podstatnou vlastností samé přirozenosti lidské.

Nyní však nastává otázka, *kdy se toto vyrovnání* v lidském životě *stává*? Snad v tomto vezdejším životě? Jak často v životě lidském slýcháme, že spravedlnosti na světě není! Mnohý poctivý a počestný člověk, který po všechen život svůj všemožně se snaží a přičiňuje, aby nikdy proti hlasu svědomí svého nejednal, bývá často přes celý život neštěstím a křížem tak navštěvován, že téměř ani oddechu nenalezá. Tak mnohá ctnost zůstává světu ukryta, ano nespravedlivý, ne-

Digitized by Google

vděčný svět odplácí se přečasto za největší dobrodiní hrubým nevděkem. Jak často se stává, že mnohý člověk počestným svým životem poctivého jména si dobyl. Tu však přijde ďábel v lidské podobě, kterýž ze závisti, ze msty aneb z nějaké jiné příčiny zlomyslností pekelnou o tento největší poklad jej připraví. Třebas zase po čase nevinnost jeho zvítězí a před světem ve své dřívější čirosti se zastkvěje, kdo však mu nahradí slzy, kteréž nad neštěstím svým v nevýslovném bolu vycedil? Kdo mu nahradí ty předlouhé bezesné noci, kteréž na svém loži v zimničním rozechvění probděl? Kdo mu nahradí úsměšky, kterých se mu při každém vykročení z domu dostávalo? Kdo mu nahradí bol, kterýž rozrýval duši jeho, že i jeho dobří přátelé od něho se nejen odvrátili, nýbrž i sami ho hanobili? Ostatně nerovnost a nesrovnalost vine se celým životem lidským. Většina člověčenstva skládá se z bídáků a nuzáků, kteří v potu tváři vezdejšího chleba si vydobývají. Všeho pohodlí, všeho veselí musí sobě odepříti, od rána do večera musí mozolně pracovati v místnostech nečistých a nezdravých, jen aby holého života uhájili, mezi tím co boháči z jejich mozolů tyjící vším způsobem tělu svému hoví, rozkoše a radovánky vyhledávají a mnohdykráte za jednu hodinu více prohýří než by k výživě chudé rodiny na celý rok potřebí bylo. A ačkoliv mnozí při tom ještě chudáky utiskují, ano všemožně jich k ukojení bezbožných svých choutek zneužívají, přece jsou před světem ctěni a váženi; svět leskem bohatství jejich jsa zaslepen nevidí nepravostí jejich a koří se jim, jak se kořili židé zlatému teleti. A jak by se nekořil? Vždyť se často třpytí na jejich prsou čestné a záslužné kříže, vždyť mají veliký vliv, mocné přátele, mohou svým miláčkům výnosná místa zaopatřiti a ku štěstí, moci a slávě

Digitized by Google

dopomoci, nepřátele své pak úplně zničiti a zdrtiti. — Ano i po smrti je svět velebí. Nad jejich hrobem vypínají se stkvělé pomníky, kteréž zlatými literami jejich tituly a hodnosti, jejich skutky a zásluhy světu hlásají!

Jak přijde ten chudák a bídák k tomu, aby po veškeren život mozolnou prací se lopotil, mezi tím co boháč prostopášně hýří? Ve přírodě vidíme všude soulad a pořádek. Každému tvoru poskytuje příroda v míře dostatečné všeho, čeho má k živobytí zapotřebí, a jen v člověčenstvu měl by býti tento všeobecný soulad a pořádek porušen? Čím to jest, že *většina lidského pokolení* mozoly musí sobě chleba vezdejšího dobývati, kdežto příroda ku všem nerozumným tvorům stejnou štědrost jeví? Příčina této nerovnosti a nesrovnalosti nemůže býti jiná, než ta, že všechno ostatní tvorstvo v tomto pozemském životě cíle svého dosahuje, a jen jediný člověk že má svůj cíl *za touto pozemskostí* v *životě novém*, nadzemském, v němž všechny rozdíly se vyrovnají a všechna nesrovnalost v úplný soulad a pořádek se promění. *Zdravý rozum* tedy žádá a dokazuje, že nemůže člověk jako zvíře tělesnou smrtí ve své části se rozpadnouti, nýbrž že musí teprv po smrti svůj pravý život započíti, život, kterýž vyhoví a zadost učiní všem požadavkům rozumu a všem tužbám a přáním srdce jeho. Ať dělá člověk co dělá. jinak si nemůže vysvětliti oné náhlé změny, onoho skoku a můžeme říci: onoho zmatku, kterýž by ve přírodě zavládnul, kdyby člověk nebyl nesmrtelným. Kdo popírá nesmrtelnost duše, tomu jest nutně také zavrhnouti víru v Boha, bytost nejvýš dobrotivou, moudrou a spravedlivou, kteráž veškeren svět z ničeho stvořila, ustavičně zachovává a k cíli poslednímu řídí a vede. Prostopášník, vilník a bezbožník přečasto všemi pozem-

Digitized by Google

skými statky zde na světě oplývá, spravedlivý však s bídou a nouzí zápasí a hoře a strasti mívá za ustavičné průvodčí života svého. Není-li života věčného, v němž každému podlé vlastní zásluhy buď odměny aneb trestu se dostane, pak není vůbec Boha, který nesrovnalosti a nespravedlnosti trpěti nemůže. Není-li duše nesmrtelna, tu nezbývá člověku nic jiného, než aby sobě zoufal nad nespravedlivým a bohaprázdným životem vezdejším. Avšak i kdyby zoufal, přece se tím ze života lidského nesrovnalost neodčiní. Spravedlivý sobě zoufá aneb tyranství krutého bezbožníka podléhá, mezi tím, co tento proti všemu citu lidskosti v jeho mukách se kochá. Sv. Petr vypouští ducha na kříži, sv. Pavel klade hlavu pod meč katanův; Nero však, jejich vrah, stojí na cimbuří a baví se pohledem na strašný požár města Říma, který ku své rozkoši sám založil. Přirozený lidský cit v srdci každého člověka zakotvený nepřemlouvá ho v tomto a podobném případě k zoufalství, nýbrž vštěpuje nezvratné přesvědčení do útrob jeho, že takovýto lotr za své hanebnosti a zločiny teprve v životě po smrti odplatu svou vezme. Toto přesvědčení jest tak hluboce do srdce lidského vryto, že se ho nikdy a nikdy sprostiti nemůže.

Proto se ozývá bez ustání ve přirozenosti lidské *pud po nesmrtelnosti.*

3. Člověk nemůže ani snésti myšlénky, že se smrtí těla úplně v niveč rozpadne, že úplně zahyne. Člověk, který ve své zaslepenosti myslí, že po smrti jest všemu konec, hrůzou nás naplňuje, a s nevolí a opovržením se od něho odvracujeme. Tak hluboko jest nám vrozeno přesvědčení, že člověk po smrti započíná život nový, že duše jeho jest nesmrtelna. Ano toto přesvědčení jest častokráte jedinou nadějí a útěchou v bolu a žalu našem. Zemře-li matce milované dítě, na němž

Digitized by Google

celou duší a celým srdcem lpěla, zemře-li jí dítě, kteréž bylo jedinou její radostí a útěchou, tak že veškeren život její, všechny naděje a tužby toliko k němu směřovaly, toliko v něm se soustřeďovaly: tu stojí ve svém hoři a zármutku na kraji zoufalství. Svět a radosti jeho nemají pro ni již žádné ceny, s ošklivostí se odvracuje od všeho, co ji až posud těšívalo, nikde nenalézá úlevy, žádný člověk nedovede ji potěšiti a bolu jejího umírniti, *jen jediná myšlénka* leje balšám útěchy do spráhlé duše její, myšlénka totiž, že miláček její jen *schránku* tělesnou se sebe svlékl, *duše* však jeho že *žije ve výšinách nebeských.* Naděje, že dítě své zase jednou spatří a se s ním spojí na věky, povlovně ulevuje její bol a vrací jí zase chuť k životu a ku práci. A když manžel k hrobu doprovází drahou choť svou, jíž daroval celé srdce své, tu si přeje, aby zároveň s ní v chladném lůně země pochován byl. Vždyť se mu zdá býti holou nemožností, aby bez srdce, kteréž s jeho vlastním srdcem tak těsně, tak nerozlučně srostlo, dále žíti mohl. Než tuto temnou pustotu a prázdnotu, v níž krev jeho počíná již stydnouti, ozařuje jako světlonosná jitřenka pevná jeho víra, že jen na krátký čas ode své milované choti bude oddělen, a že na věčnosti zase se s ní spojí. Víra v nesmrtelnost zakládá se takto v lidské přirozenosti a proto dokud člověk žůstane člověkem, této víry se nevzdá, poněvadž se jí vzdáti nemůže, jinak by mu bylo zoufati nad životem a jedním rázem spřetínati všecky svazky, které ho k životu tomuto tak pevně poutají.

4. A proto nalézáme *víru v nesmrtelnost duše u všech národův* od začátku světa až do doby nynější, ať již vynikají vysokým stupněm vzdělanosti, aneb živoří ve stavu úplné surovosti. Na důkaz uvedeme jen několik nejznámějších národů: *Číňané* věří, že nebe má

Digitized by Google

9 bran, z těchto vede prý jedna k nebi mudrců, kdež žijí všichni blažení lidé, kteří zde na zemi zákon Boží zachovávali. I u národův *indických* v Asii potkáváme se s přesvědčením, že duše lidské jsou nesmrtelné, a až doposud upalují se ženy samy po smrti mužů svých, aby se zase po smrti s nimi spojily. Nejinak věřili i *Peršané*. Podlé víry jejich postaven jest člověk uprostřed světa, aby byl králem jeho a bojoval proti zlým duchům. Člověk má prý duši nebeského původu, kteráž když bylo tělo v lůně mateřském vytvořeno, s nebe sestupuje a s ním se spojuje. Víra *Egyptanů* v nesmrtelnost duše jde především na jevo z úcty, kterouž zemřelým prokazovali. Těla mrtvých zaobáleli s velikou opatrností do rozličných látek a vonnými masťmi je balzamovali. Mnohá z těchto těl balzamovaných až doposud se zachovala. Tuto víru v nesmrtelnost dokazují také dary, kteréž mrtvým dávali, aby je s sebou na onen svět vzali a bohům se jimi odporoučeli. Nejslavnějšími národy starověku byli *Řekové* a *Římané*, jejichž vzdělanosti v mnohém vzhledu nynější svět až doposud nedosáhl. A i tito národové pravdu naši dosvědčují. V celku představovali sobě život na onom světě smutný a trudný, duše zemřelých prý tam jako stínové beze vší moci a slávy živoří. Jakmile člověk zemře, musí prý se duše jeho stěhovati do podsvětí. Avšak nebylo tak snadno, do podsvětí se dostati. Napřed bylo duši zaplatiti dva oboly či peníze ošklivému Charontovi, kterýž ji přes řeku Acheron do podsvětí přeplavil. Celou ustrašenou přijímá tu strašným štěkotem černý dvouhlavý pes, Cerberus zvaný. Konečně přichází mezi ostatní duše v podsvětí, kdež smutný a trudný život vede. Jako Řekové, rovněž i Římané byli o nesmrtelnosti duše přesvědčeni obzvláště v té době, pokud ještě do nemravnosti a neřesti úplně nezabředli.

Digitized by Google

A o novějších národech vzdělaných není potřebí zvlášť dokazovati, že v nesmrtelnost duše věří. Totéž dosvědčují všichni nepředpojatí a věrohodní cestovatelé o všech nynějších národech nevzdělaných, třeba by snad do 10 čítati nedovedli. Všichni věří v jiný život po smrti, v němž ctnostní bývají odměněni, hříšníci však zasloužené tresty snášejí. Poněvadž všichni národové starého a nového věku víru v nesmrtelnost chovají, nemůže víra tato býti pouhým výmyslem lidským, nýbrž musí základ svůj v rozumné přirozenosti lidské míti; v čem všichni lidé vzdělaní i nevzdělaní se snášejí, o čem jsou skrz na skrz přesvědčeni, v tom se mýliti nemohou. Jinak by všechno člověčenstvo ode svého počátku až do doby nynější ve pravdě ze všech nejdůležitější, v otázce pro veškeren život nejzákladnější, se mýlilo, pokládajíc život svůj za nesmrtelný, ačkoliv by v pravdě v ničem od života zvířecího se nelišil. (Dokonč. bud.)

O synodách moravských.

Napsal **Vojtěch Růžička**, katecheta v Mor. Ostravě.

(Dokonč.)

11. Roku 1568. svolal synodu do Olomouce slavný biskup Vilém Prusinovský, maje hlavně na mysli: Obnoviti porušenou jednotu církevní na Moravě. Dosáhlo roku jmenovaného hnutí nekatolické vrcholu nejvyššího, tak že tehdy téměř 2 třetiny obyvatelstva moravského v protestantismu zabředly. Za doby tak kritické, kdy jednalo se téměř o bytí či nebytí katolicismu na Moravě, vzal biskup na radu několika členův z tovaryšstva Ježíšova útočiště ku synodě. Než nejednu jemu

Digitized by Google

bylo překonati obtíž. Zvláště bratři moravští všemožné v cestu kladli překážky. Biskupovi, přízně císařovy se dovolávajícímu, dostalo se odpovědi: „že císař (Maximilian II.) u svolání synody jemu sice brániti nebude, ale žádné zvláštní podpory a ochrany že v té věci neposkytne.“

Synoda svolána jest do Olomouce na den 9. května 1568. Po obvyklém uvítání a proslovení biskupském, jež už 9tého večer se událo, řečnil dne prvního po slavné mši sv. biskupem odsloužené professor řečnictví v Olomouci P. Zigmund Dominatius S. J. po latinsku „O účelu a prospěšnosti synody.“ Dne druhého řečnil P. Volfgang Pitzinger, prof. rhetoriky a něm. kazatel u sv. Mořice v Olomouci: „O zkáze, jež Církvi kacířstvo působí a o autoritě papežově.“ Dne třetího řečnil tentýž P. Dominatius: „O důstojnosti stavu duchovního.“ – Mezi těmito řečmi nadšenými a mistrně provedenými prohlášeny stanovy o reformě kázně církevní. Stanovy sněmu Trid. na synodě té ještě ohlášeny nebyly. Sjezd zakončen slavným „Tedeum“ a společnou hostinou u nejd. biskupa. Všecka akta synody té uveřejnil přesně a zevrubně Dr. B. Dudík ve zvláštním spisku.*)

*) Biskup vydal všem děkanům edikt, jímž nařizuje, aby farářům děkanství svých svolání synody ohlásili. Děkan Kroměřížský takto pozvání učinil; „Carissimis fratribus et comministris suis, sacerdotibus et servis Jesu Christi, parochis seu plebanis ab antiquo pertinentibus ad decanatum Cremsiriensem, Presbyter *Jacobus Passer*, decanus (licet indignus) ecclesiae et decanatus Cremsiriensis, salutem in Domino et totius boni incrementum! Jeho Milost, kněz bisk. olom. etc. ráčí podle práv duchovních a starobylého chvalytebného pořátku a obyčeje pokládati, rozpisovati sniem duchovní všem kniežím, prelatóm a farářóm v tomto Margkrabství, aby se dali v miestie Olomúci na Tumie devatého dne mie-

Digitized by Google

12. Roku 1591. *poslední* posud synoda na Moravě konána jest. (V Čechách poslední synoda, synod v době nejnovější slavených v to nepočítaje, odbývána za arcibiskupa Zbyňka II. r. 1605.) Svolávaje synodu tu měl věhlasný pastýř olom. Stanislav II. kromě jiných účelů vznešených hlavně prohlášení úchval sněmu Tridentského na zřeteli. Jaká naděje do synody kladena, vysvítá z listu synodu ohlašujícího, jehož prvá část takto doslovně zněla: „Stanislav Pavlovský, Boží a apoštolské stolice milostí biskup olom. etcet. všem vůbec i každému zvlášť: veleváženým, velebným, důstojným, ctihodným knězům i nábožným řádům; obzvláště v Kristu nám veledrahým a upřímně milova-

---

syce máje, t. j. to ponděly post Jubilate nejprv příští, ad Synodum dioecesanam najiti. A to po vzívání Ducha Sv. a snažnem volání a modlitbách ku Pánu B. za svornost a jednotu v učení pravém křesťauském a poznání vuole jeho svaté, aby pomahali, radili a vyhledavali čest a prostředky, kterak by čest a chvála Boží in hac dioecesi se rozmahali, všelika pak rozpustilost a roztržitost mezi duchovními a svietskými mohla pobožnie a chvalytebnie prostředky Pánu B. i dobrým i pobožným lidem přiměřenými složena a přetržena býti; ráčí J. M. ocovskou svou láskou a nachylností ke všemu kniezstvu se zakazovati a přípovydati, na všech potřebách a nedostatcích dostatečné je ochraňovati, jednoho každého podle potřeby a důležitosti volnie vyslíšeti, rady i pomocy skutečnie udieliti, jakž z Intimaci šířeji jedenkaždý temu vyrozumí. To mi jest poručeno mým milým bratřím kniežím farářóm, jak na ceduli poznamenano posel tento je má, v známost uvésti. Jeden každý z vás poslu od chuze pro obecne dobre nebude sobě stěžovati po 9 peniezych bylých dati a na týž ceduli, že jest ten posel Intimaci J. M. i tuto mou vám k přečtení ukázal, oznámiti a rukou svou se zejmena podepsati. Pánu B. buďte poručeni, kterýž vás rač ve vší pravdie a dobrém vyučiti, osvititi a potvrditi. Amen. Ex Cremsirio die 13. Martii 1568.“ (Znění původní i se zvláštnostmi pravopisnými.)

Digitized by Google

ným pánům: děkanu a jiným chrámu našeho sídelního praelatům i kanovníkům; opatům, představeným, převorům; jakož i kollegiatních chrámů představeným a kanovníkům; taktéž jak kathedralního chrámu našeho, tak i kollegiatních chrámů vikařům, oltářníkům, choralistům, praebendařům, farních a jiných jakýchkoli chrámů správcům, kaplanům, kazatelům, duchovním učitelům, i ostatním všem, kdokoli úřady církevní v diecési naší jakýmkoli spůsobem zastávají: spásu od Pána věčnou!

Zodpovědnost za pastýřskou povinnost, k níž nás Pán povolal, bychom vládli Církvi, jakož i sama časův našich vážnost nedá nám nikterak odpočívati od povinné péče a starostlivosti o stádo vládě naší svěřené; nýbrž tím více nás tísní a napomíná, bychom to, co samo sebou a užitečností ovečkám prospěje, bedlivou snahou vykonali. A protože na vzdělání věřícího lidu v náboženství a v křesťanské dokonalosti není lepšího, příhodnějšího a účinnějšího prostředku, než když ti, které Dobrota Boží . . . na kněžství povýšila, nejen slovem a učením, ale i příkladem spasitelným života bezúhonného a věcí světských nákazy prostého lidu svému předcházeti a jasným všech ctností světlem svítiti všemožně budou: proto tedy, obzvláště pak by kázeň církevní v kněžstvu se obnovila a sv. víra kat. v dioecési naší se rozšířila: synodu dioecésní slaviti jsme ustanovili, neboť jesti nejvyšší nutnost ji odbývati. Ačkoliv jsme se vždy starali o to, bychom ji slaviti mohli; přec pohroma časová i přeobtížná povinnost naše a péče, již o blaho všeobecné máme, vám všem známá, snahám našim u věci té překážela; konečně však pomohl Bůh snaze naší na oslavu jména Svého, na opravu bohoslužby Své, i poslal s nebes po-

Digitized by Google

moc k cestě spásy národa našeho a k budoucímu blahu nápomocnou. Pročež synodu slaviti jsme ustanovili."

Těmito slovy velevážnými na prospěšnost, vhodnost i nutnost synody poukázav, svolává vzorný velepastýř synodu do kathedrály Olomúcké na dny 12. 13. a 14. listopadu. List synodu ohlašovací byl přibit na bránu kathedrálního chrámu v Olomouci i v Brně u sv. Petra a v jiných čelných chrámech diecése; mimo to byl po arcijahnech poslán a doručen praelatům jak světským tak řeholním markrabství mor., jakož i děkanům venkovským a farářům a jiným, kdož na synodu zváni byli.

Synoda pak sama těmito slavnostními obřady započata: Když určeného dne většina praelatův, farářův, kněží a jiných klerikův diecése olomúcké se do Olomouce dostavili, konal kníže biskup Stanislav Pavlovský slavnou mši sv. k Duchu Sv. Po mši sv. pořadatelé synody (*promotores*) ve chrámě pořádek učinili; lid napomenut, aby ustoupil a mezi duchovenstvo se nemíchal, z duchovních pak každému podlé důstojnosti místo vykázáno. Velebnému P. Bartoloměji Vilerio z ř. J. a ostatním otcům téhož řádu po boku oltáře evangelním, ostatním vel. pp. opatům, představeným řádův, převorům etc. po boku oltáře epištolním; v choře menším vykázáno místo děkanům venkovským, mimo chor farářům a ostatním kněžím.

Když účastníci synody takto rozestaveni a spořádáni jsou, klekna zapěl biskup Stanislav antif. „Exaudi Domine," a chor dále dopěl Žalm; potom odříkány žalmy, litanie a modlitby podlé předpisu pontifikalu římského; na to zpíváno evangelium; po evangeliu konečně zapěl biskup Stanislav hymnus: „Veni Creator Spiritus," jejž dále všecko duchovenstvo sborem zpívalo.

Potom učinil biskup ku kněžstvu shromážděnému

Digitized by Google

allokuci, promluvu to velmi vážnou a vzletnou. Po dokonaném proslovu tom vystoupil na kazatelnu p. *Melchior Pirnesius* z Pirna, věd a mudrctví doktor, chrámu olom. děkan a kanovník kapitoly Vratislavské, a činil řeč: „*O sv. sněmu Tridentského chválách, zásluhách a důležitosti.*“ Po řeči té jal se Jan Jorger, obojího práva doktor, scholastikus, kanovník Brněnský, promotor synody řečniti: „*O prohlášení sněmu Tridentského.*“ Dokončiv řeč svou, četl po vůli biskupově první ustanovení synodalní: Caput I. „*De professione fidei ab omnibus facienda.*“ (Dle formule Tridentské.) Když ustanovení toto o vyznání víry přečteno, pokleknuvše biskup, praelati světští i řeholní, jakož i ostatní kněží, kdož na synodě byli, říkali vyznání víry podle bully Pia IV. všickni zároveň jedním hlasem, an předříkával slova téhož vyznání p. Jiří Sekera, bakalář, kan. olom., druhý synodi promotor. Potom všickni přisáhali (přiloživše 3 prsty na sv. evangelium) na všecko v oné formuli obsažené, říkajíce: „Sic me Deus adjuvet et haec sancta Dei evangelia!“ Na to čteny další úchvaly synodalní: Caput II. „*De libris haereticis et prohibitis non legendis neque retinendis*;“ čímž pro tento den schůze synodalní ukončena. Biskup sezení druhé ustanovil na zejtřek 13. pros. spolu nařídiv, aby dříve než sněm se rozejde, *judices synodales* soudy, pře a nedohody kněžstva vyslechli, prozkoumali a rozsoudili. Soudci oněmi jmenoval: Melchiora Pirnesia (děkana), Jana Styrnského (probošta), Theod. Eglse (arcijahna) a Oldřicha Ritmanna (kan. olom.). Dne 13. prosince bylo druhé sezení sněmovní. Opět sloužena mše sv., a sice k Duchu sv. od děkana kapitolního, načež biskup po litaniích intonoval hymnus: „Veni Creator Spiritus“, a ostatek podlé pontifikalu římského. Po té vystoupil na kazatelnu P. Leonardus Ruben z ř. J., semináře olom.

Digitized by Google

ředitel a řečnil: „*O povinnosti pastýřské a důstojnosti kněžské.*“ Po řeči té rozkázal biskup kancléři, aby četl další statuta synodalní (sestavená na základě výnosův sněmu Tridentského), jednající o oběti novozákonní, o nádobách posvátných, o hodinkách kněžských, o hlásání slova Božího, o udělování sv. svátostí, o sv. olejích, o kněžích cizích, pocestných. (Kap. 3. až 11.)

Třetí posléze zasedání konáno 14. prosince. Slavnou mši sv. sloužil Jan Rosenbluth, infulovaný probošt řádu řeholních kanovníků Šternberských, řádu sv. Augustina. Po hymnu k Duchu Sv. vystoupil na kazatelnu p. Theodor Engels, arcijahen, a řečnil: „*O kázni církevní*“ Po této řeči rozkázal biskup kancléři, by dočetl a ohlásil ostatek stanov synodalních, jež dle obsahu naznačíme: kap. 12. de vita et honestate sacerdotum. kap. 13. de castitate clericorum et ne cum suspectis mulieribus conversentur. kap. 14. ne noctu per plateas vagentur, sed in domibus suis pernoctent. kap. 15. de sobrietate a clericis servanda, tabernis non frequentandis et conviviis et commessationibus fugiendis. kap. 16. ne clerici in domibus suis vinum et cerevisiam propinent. kap. 17. ne clerici comam nutriant aut barbam. kap. 18. ne armis offensivis utantur. kap. 19. de habitu et vestitu clericorum. kap. 20. ut clerici mutuo sese honorent. kap. 21. de clericis ad judicium saeculare provocantibus. kap. 22. ne clerici saecularibus negotiis sese immisceant et illicitas venationes devitent. kap. 23. ne clerici sanctimonialium claustra intrent. kap. 24. de constitutionibus praesentis synodi observandis et archidiaconorum circa visitationes diligentia.

Když všecky stanovy přečteny a od biskupa i veškerého kněžstva přijaty a schváleny byly, pronesl kníže biskup řeč závěrečni. Potom synoda se skončila, i nařízeno všem farářům, aby dříve než rozejdou se z

Digitized by Google

města Olomouce, každý arcijahnu neb děkanu svému své jméno a příjmí, i jména farností svých neb obcí, kde na vinici Páně pracuje, dal zapsati. Uděleno všem účastníkům 40 dnů odpustkův, což s kazatelny ohlášeno.

Toť dějný přehled poslední synody moravské; pravíme „poslední“, neboť od roku 1591. na Moravě synody slaveno nebylo. Dr. B. Dudík dokládá k tomu: „Seit 1591 bis zur Gegenwart wurde keine Dioecesan-Synode in Mähren abgehalten; man regierte und regiert die Kirche durch Gubernial-, bischöfliche und Consistorial-Verordnungen“. (Die Synode v. J. 1568. Str. 4.) Podobného cos spatřujeme i v Čechách, kdež od poslední synody diecésní (r. 1605.) taktéž drahně času uplynulo. Teprv kard. arcib. Pražský Bedřich kníže ze Švarcenberku svolal — za příkladem slavného Arnošta z Pardubic — sněm provincie Pražské ke dni 8. září 1860. Roku pak 1863. a r. 1873. svolal tento pečlivý arcipastýř synodu diecésní v Praze. Za příkladem metropolity svého konali synody diecésní se svým duchovenstvem také biskupové: Kralohradecký, Litoměřický a Budějovický.

I na Moravě před dvěma roky voláno snažně, i veřejnými listy, o synody. Byl to hlavně „Hlas“ brněnský, kterýž věci té důležité a svaté ochotně se propůjčil. Než tu i tam, hlavně v listech liberalních, o synodách i dost mylné pronešeno jest mínění, jakoby synody k tomu byly, aby tam parlamentárně se hlasovalo, třebas i proti biskupovi, neb aby tam po demokraticku práv jistých se domáhalo, třebas i spolupomocí laikův. Připomínáme těm a takovým slova Fesslerova: „Poměr kněží k biskupovi na synodě tentýž jest jako mimo synodu; synoda sama sebou nedává

Digitized by Google

kněžím oproti biskupovi žádných zvláštních a nových práv“ (Über die Provinzial-Concilien u. Diözesan Synoden. 1849. str. 208.) Sněmy a synody jsou institutem svatým, starobylým, kořen svůj majícím v samém Kristu Ježíši, jenž dí: *„Kde jsou dva neb tři shromážděni ve jménu mém, tuť jsem já uprostřed nich“*. (Mat. 18, 20.) Sněmy a synody Církvi nikdy neuškodily; naopak dokazují dějiny církevní, že mužové o čest a slávu Boží nejhorlivější, jako na př. sv. Cyprian, Basilius, Augustin, Řehoř Veliký a Řehoř VII., Karel Boromejský, sněmy a synody co nejvřeleji odporoučeli a co nejpilněji konali. *„Dějiny církevní dosvědčují zřejmě, že ony doby Církve, kdy sněmův církevních nedbáno a nekonáno, za nejsmutnější dny v Církvi Boží považovati sluší.“* (Fessler str. 48.)

Theorie a praxe.

Obrazy ze správy duchovní.

4. Kmotrové při křtu.

Velmi moudře z příčin důležitých žádá Církev sv., aby při křtu sv. byli kmotři. Mají býti i *svědky* skutečně udělené svátosti i budoucími *strážci* úmluvy, mezi Bohem a křtěncem učiněné. S povinnosti tou souvisí závazek „docere rudimenta fidei, spirituales filios suos, quos de Baptismi fonte susceperint, ubi opus fuerit.“ (Manuale Rom.) A tím nabývají kmotři i zvláštních práv k duchovním synům svým, práv podobných právu rodičův; vcházejíť s nimi a s rodičemi jejich v *duchovní příbuzenství* dle verše: „levans, levatus levatique parentes.“

Mimo to nelze opomenouti, že užívání kmotrů při

Digitized by Google

křtu (a po případě stejně i při biřmování) má *rozmnožovati společenskou lásku* mezi křesťany, má sbližovati k sobě rodiny, má býti poutem lásky mezi nimi, jak žádá náboženství a blaho obecné.

A skutečně, když kmotrové křestní *dobře* byli voleni, objevuje se tento žádoucí cíl; mezi kmotry totiž a křtěnci panuje vzájemná láska, a i celé rodiny pojí pak upřímné přátelství, hotové ke vzájemné — třeba-li — pomoci.

Před sněmem Tridentským bývalo při křtu *více* kmotrův, neboť tento sněm byl nucen k obmezení překážky manželské duchovního příbuzenství ustanoviti: „ut unus tantum sive vir sive mulier juxta ss. canonum instituta, vel ad summum unus et una baptisatum de Baptismo suscipiant.“ (Conc. Trid. sess. XXIV. cap. 2. de reform.)

Že na kmotry veliká váha vždy kladena byla, ukazují matriky z minulých století, v nichž sice zápisy křtů velmi kratinké a neurčité se naskytají, ale udání kmotrů nikde není opomenuto. A bývalo jich při křtu *více*, nebo uveden jest tam, kde zákona Trid. lépe dbáno, jeden za kmotra, druzí — 3 i 4 — za svědky. I nyní přichází v mnohých osadách ke křtu, zvláště dítka rodičů zámožných, *více* osob, které za kmotry za psány býti žádají (o tom níže), ale — také naopak děje se.

Materialismus vzmáhající se rodí ohyzdné sobectví, kteréž příčinou jest, že zvláště chudší a četnější rodinou požehnaní rodičové — *nemohou vyprositi* si kmotra pro své dítky. Ovšem také hledávají přečasto takoví chudí manželé bohatý dárek do vínku více než řádné kmotry, ale zase s druhé strany *sobecká vypočítavost a lakota, často i pýcha*, odmítají nelaskavě a nekřesťansky pozvání ku kmotrovství. Řídnou zajisté všude takoví,

Digitized by Google

kdož sami k tomu se nabízejí; řídnou více a více, kdož i chudým rádi kmotrovstvím poslouží. Ač neveselý obraz podává takový křest, zvláště když ani otec dítka z příčin často malichernych nedostaví se, křest, při němž mimo kněze jest pouze kostelník a bába, předce jak mnoho jest osad, kde tyto dvě osoby jsou universálními kmotry půl osady! Ovšem, že i jiní kmotři neplní vždy své povinnosti k pokřtěnému dítku tak, jak by měli; vždyť často položivše dárek do vínku nestarají se o ně více, nevidí ho více; ale proto předce jen křest bez kmotrů zvláštních (mimo kostelního sluhu a por. bábu) jest smutným důkazem hynoucí vzájemné lásky mezi lidmi a ukazuje i nevážnost k svátosti křtu, k věcem vyšším vůbec, prozrazuje *náboženský lhostejný a sobecký* ráz doby nynější.

Proti tomu bojuj duchovní poučováním věřících o významu kmotrovství, jímž ochotně posloužiti žádá křesť. láska; varuj — zvláště na křesť. cvičeních — jednak před ohyzdnou ziskuchtivostí při hledání kmotrův, před pomlouvačnou nevděčností, jednak zase před nelaskavým odmítnutím kmotrovství, — snad docílí tím způsobem alespoň částečné nápravy.

Dodatek. Kdo může býti kmotrem a kdo smí dítko při křtu *držeti* na rukou? U věci té dává poučení manuale rituum v rubr. „de patrinis“ a declarationes Cardinalium Conc. Interpr. ke cap. II. de reform. sess. XXIV. (Vydání conc. Trid. od Jana Gallemart z r. 1712). Tam četné možné případy rozhodnuty jsou.

Ale v praxi naskytá se ještě neshoda v těchto případech:

a) Ke křtu dostaví se dva muži, dvě ženy, chtějící *oba* býti kmotry. Naproti tomu výslovně udávají výše dotčené declarationes: „Episcopus non potest concedere licentiam, ut *duo viri, loco viri et mulieris*, ali-

Digitized by Google

quem baptisatum de baptismo suscipiant.“ Totéž zajisté platí dle analogie o dvou ženách. Smí tedy v tomto případě — (neboť unus et una smějí býti kmotry) — jen jeden býti kmotrem, resp. jedna kmotrou, a druhý může býti jedině *svědkem* křtu, což záhodno i v matrice poznamenati, neboť není vždy zcela jisté, aby se považoval z podepsaných první za kmotra, druzí za svědky.

b) Smí býti kmotrem osoba *rozdílného s dítětem pohlaví*? smí mužský zastupovati u děvčete kmotru a naopak? V praxi rozličně se to zachovává. Někde bez výminky musí hocha držeti při křtu mužský a to nejen jest-li kmotrem sám, ale i když jest zástupcem jiného; a podobně i při děvčeti. Jinde připouští se, aby ženská držela dítě mužského pohlaví na rukou, a naopak. Jest-li to správné? V té příčině vyslovuje pisatel těchto řádků tuto svůj skromný náhled takto: *Není-li také ona praxe nesprávnou, není aspoň radno ji zachovávati.*

Tridentinum a manualia ovšem udávají, že kmotrem smí býti „*sive vir, sive mulier.*“ Spojka „sive — sive“ není výlučná, jako „aut — aut,“ rozlučuje dva stejnovýznamné pojmy, z čehož by možno bylo též souditi, že jest to jedno, zastává-li u dítka kmotrovství mužský anebo ženská, tedy snad i u děvčete mužský a u hocha ženská. To snad i mnohé svedlo. Ale výše zmíněné declarationes výslovně zapovídají, že nesmí při křtu zastupovati muže ženská, neb muž ženskou. „Hinc est, quod unus, qui sit viri, et alter, qui sit procurator mulieris, baptisatum de sacro fonte suscipere possint, sed *non duo viri, vel duo mulieres, . . . non item vir loco mulieris, vel mulier loco viri.*“ (Nota 4.) Když tedy osoby rozdílného pohlaví nesmějí se při křtu v kmotrovství *zastupovati*, tím méně mohou ženské u hochův a mužští u děvčat kmotry býti. A přidáme-li analogii toho u

Digitized by Google

sv. biřmování, kde se žádá u kmotrů stejné pohlaví, pak přisvědčíme, že výše uvedená praxe nesprávnou se býti zdá. Ale není ani radno ji zachovávati. Levans a levantus vcházejí v příbuzenství duchovní, kteréž jest překážkou zrušující, co se týče manželství. I mohlo by se státi ve zvláštních případech, že by tím způsobem mezi levans a levata, neb mezi levans (mulier) a levatus zamlčením toho příbuzenství a nežádáním dispense uzavřeno bylo neplatné manželství. K obavě té není však příčiny, jsou-li levans a levatus *téhož* pohlaví.

Co tedy jest činiti, když bába por. přinese hocha ke křtu a přijde sama i bez otce, anebo prý chce zastupovati jiného mužsk. kmotra. Tu nezbývá než hleděti nějakého kmotra resp. zástupce — ad hoc! — možno-li, najíti a když ne, musí universální kmotr osady, kostelník posloužiti kmotrovstvím.

c) Smí-li *nebiřmovaný* býti kmotrem? Manuale Rom. praví, že *maxime convenit*, aby kmotr byl aspoň in aetate pubertatis a biřmován. Poněvadž však nebiřmovaní neudávají se mezi těmi, kteří non sunt admittendi (jako: infideles, haeretici, excomm., interdicti, criminosi, infames, vesani, rudimenta fidei ignorantes), *lze připustiti* za kmotry nebiřmované, zvláště když by *jinak nebylo možno biřmované kmotry k tomu křtu nalézti.* Vždyť pak v našich rozsáhlých diecésích mnozí u věku již pokročilejším *bez viny své* dosud biřmováni nejsou.

Jan Sedlák,
farář ve Vel. Popovicích.

Anděl Hospodinův v starém zákoně.

Pod. Dr. **Jan Soukup**, prof. bibl. stud. St. Z. v Hradci Král.

Zbožných synův lidských touhu nejvroucnější moudrý Šalomoun vyjádřil slovy: „Budiž Hospodin Bůh

Digitized by Google

náš s námi“ (3. Král. 8, 57.). A touženému volání tomuto zadost činíc vyslovila se Moudrost věčná: „Rozkoš má býti s syny lidskými“ (Přísl. 8, 31.). Celé pak dějiny starého zákona svědectví vydávají tomu, že již před Kristem *Bůh* na zemi vidín jest a s lidmi obcoval. Zvláště v lidu svém ukazoval se Hospodin „mnohokráte mnohými způsoby“ (Žid. 1, 1.), vedlé své nejvlídnější blahosklonnosti zjevuje svou velebnost, moc a vševědoucnost. Jedním z mnohých způsobů, ve kterémž taktéž mnohokráte vídán byl Bůh „za první smlouvy“ (Žid. 9, 15.), jest ukazování se *anděla Hospodinova**), *anděla Božího***), *anděla Páně****). V nejstarších knihách posvátných zhusta se činí zmínka o zjevech podobných, zřídka ve spisech pozdějších. Obdiv a úžas jímal ty, jimž z nenadání ukázal se tento posel nebeský; bázeň boží zmocňovala se těch, s nimiž mluvil tento vyslanec boží. Podobné pocity i nyní vznikají při těch, kdož o zmíněných úkazech čítají neb slýchají. K rozšíření úcty k starozákonnímu andělu božímu stůjtež zde studie naše o témž předmětě jednající ve dvou dílech. Prvý díl obírá se otázkou: *Kdo že vlastně* zjevoval se v andělu Hospodinově? Druhý díl pak pojednává o tom, *jak as* dálo se ono zjevení?

A. Kdo vlastně zjevoval se v andělu Hospodinově?

Abychom uspokojivou k této otázce obdrželi odpověď, potřebí jest nám obrátiti se přede vším

---

*) Hebr. Malach Jehova, lat. Angelus Domini, LXX. *ὁ ἄγγελος κυρίου*, Allioli: der Engel des Herrn.

**) Malach Elohim nebo Malach haelohim, Angelus Dei, *ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ*, der Engel Gottes.

***) Srv. Sir. 48, 24. a Dan. 3, 49.

Digitized by Google

I. ku *svědkům*, kteří vídali a slýchali anděla božího, aneb na základě jistého podání ukázaní se anděla Páně líčili. Jaký dojem činíval anděl Hospodinův na pozorovatele a popisovatele? Vizme a slyšme!

1. Nejstarším a zcela spolehlivým v té příčině svědkem a spolu dovedným líčitelem jest *Mojžíš*. V „toře" či „zákoně" svém nejednou zmiňuje se o andělu, jenž na zemi vůbec a na místech, kdež „Israel" prodléval, zvláště lidem se ukazoval. *Z cizí i vlastní zkušenosti* o těchto událostech zajímavé podává zprávy.

a) Na základě bezpečných podání arciotců vyvoleného národu vypravuje onen „muž boží" o ukazování se *anděla Hospodinova* za první doby dějin israelských. Prvé vidění anděla Hospodinova měla *Agar*, druhá manželka Abramova (1. Mojž. 16, 7—14.). Od Sáraj paní své, již byla potupila, pokořena jsouc prchá z Hebronu do Egyptské vlasti své. I našel ji (potkal se s ní jako poutník) „anděl Hospodinův" na poušti (Fáran) na cestě k Sur*), a rozmlouval s ní. A kterak si počínala při setkání tom Agar? Z počátku myslí, že s jakýmsi člověkem jest jí jednati, jenž poměry její velmi dobře zná. Když však jako vševědoucí narození syna, a jako všemohoucí nesčíslné potomstvo jí sliboval, a jako Pán k Sárai vrátiti se a budoucího syna Ismaelem nazvati přikazoval: pochopila rozumem svým v úkaze anděla Hospodinova Hospodina Boha samého. „Nazvala pak jmeno Hospodina, který mluvil k ní: Ty Bůh . . ." Srv. i vidění po jejím zapuzení (1. Mojž. 21, 14—19).**) — Dále *Abraham*, praotec národu hebrejského, několikkráte podobným zjevem poctěn byl. Zde

*) Dle jedněch Sur = město Pelusium, dle jiných Suez.
**) Později Eliášovi v týchž místech ukázal se anděl. 3. Král. 19, 1. sledd.

Digitized by Google

toliko ku zjevení anděla Hospodinova při obětování Isáka zřeni mějme, ježto jen při tom ději onen posel boží zejména se uvádí (1. Mojž. 22, 11—18.) Nyní muž zkušený, moudrý a nábožný, muž „prorok“ dle výroku božího (1. Mojž. 20, 7.), patří na vyslance nebeského a naslouchá jeho řeči. A jak as jest dojat viděním oním? Z popisu, jejž nám „prostředník staré umluvy“ o tom podává, jenom takto dlužno označiti dojem ten: V andělu Hospodinově rozumem svým pochopil a rozkazu jeho poslouchaje ctil téhož Boha, jenž mu byl dříve Isáka obětovati rozkázal. Jinak by se musilo říci, že Abraham ušetřiv k hlasu andělskému syna svého jednal proti výslovné vůli boží; a tomu naproti jsou slova Hospodinova ve verši 16.: „že jsi učinil tu věc t. j. vůli boží ochotně v srdci svém vyplnil.“ — Též *Jakob*, třetí arciotec „národu svatého“, zkusil působení anděla Hospodinova jak „ve snách“ tak i „tváří v tvář“. Když již dvaceti let pobyl v Háran u ujce svého Lábana, uzřel ve snách anděla božího, a slyšel jeho příkaz, by se vrátil „do země narození svého“ (1. Mojž. 31, 11—13.). V tomto úkaze Jakob sám (srv. v. 3.) i jeho manželky Ráchel a Lia (srv. v. 16.) znamenali zjevení se Hospodina Boha samého. Jakob zcela jist byl tím, že v andělu božím milostivý Bůh k němu mluvil; vždyť z úst onoho zaslechl slova: „Já jsem Bůh z Béthel, kdež jsi pomazal kamene, a slib zaslíbil mi.“ „Bůh z Béthel“ však již dříve při vidění řebříku stojícího na zemi a vrchem nebe se dotýkajícího (1. Mojž. 28, 12—22.) oznámil se mu jakožto: „Hospodin Bůh Abrahama a Bůh Isáka“ a jako strážce a vůdce jeho. — Muž, s nímž Jakob před smířením se s Esauem až do rána zápasil, byl dle proroka Os. 12, 4. anděl, nad nějž se zmohl Jakob. A hle! Anděl-muž, jejž kající modlitbou přemohl mnohými úhonami poskvrněný

Digitized by Google

Jakob, jmenuje se Bohem, řka Jakobovi: „Proti Bohu silný jsi byl, čímž více lidi přemůžeš?“ jemu požehnání dává a jako nového člověka čestným názvem „Israel“ = „bojovník Boží“ vyznamenává. Patriarcha pak o celé události té soudil ne jinak, než že „viděl Boha tváří v tvář“ t. j. nikoli ve snách, jako druhdy, nýbrž v spůsobě bojovníka v skutku a v pravdě přítomného.

b) Na základě bohaté vlastní zkušenosti popisuje Mojžíš ukazování se anděla Páně a činnost jeho na světě za nejslavnější doby dějin israelských. Světoznámé jest líčení *povolání Mojžíše* k vysvobození synů israelských ze služebnosti egyptské (2. Mojž. 3—4, 17.). U hory boží Horeb „v plameni ohně z prostředku kře“ ukázal se pastýři ovcí Jethrových Hospodin neboli, jak dí původní text „Malach Jehova“ = anděl Hospodinův. Patrný zázrak upoutal pozornost Mojžíšovu. „Viděl, že by keř hořel, a neshořel.“ Chtěje vyzkoumati příčinu podivného tohoto v přírodě děje blíží se ke kři. A aj! Z prostředku kře promluveno k němu. Byl tu z lidí Mojžíš jedin; k sobě též nemluvil sám; a přec hlas srozumitedlný slyšel. Čí? Anděla Hospodinova, jenž se mu byl ukázal. Jakého hlavně obsahu? „Já jsem Bůh otce tvého, Bůh Abrahamův, a Bůh Isákův, a Bůh Jakobův.“ „Já jsem, kterýž jsem!“ Vyvolený pak osvoboditel lidu božího postihuje v andělu Páně Boha samého; a proto zakrývá tvář svou, koře se velebnosti boží, v řeči pak své toho, jenž s ním mluvil, nazývá tu Hospodinem, tam Bohem, brzy Hospodinem Bohem, jindy Pánem po výtce. — Taktéž i v onom andělu božím, jenž *v sloupě oblakovém a ohnivém* vedl a chránil vojska israelská (2. Mojž. 14, 19.) až k brodům jordanským (v. Jos. 3, 11.), ctil Mojžíš s lidem svým milostivou přítomnost Boha samého. Proto

Digitized by Google

dí ku př. ve své modlitbě, kterouž u Boha orodoval za odpuštění hříchů lidu svévolného, takto: „Ty Hospodine . . . v sloupě oblakovém jdeš před nimi ve dne, a v sloupě ohnivém v noci“ (4. Mojž. 14, 14.). Za tou příčinou i oblak tento zove „oblakem Hospodinovým“ (ku př. 10, 34.). A Hospodin sám mluvě s Mojžíšem o tomto andělu svém praví: „Aj já pošlu (v původním znění posílám) anděla svého . . . a jest jmeno mé v něm.“ (2. Mojž. 23, 20—23.) Srv. 4. Mojž. 20, 16. Když pak Hospodin s lidem při teleti slitém hřešivším jíti nechtěl, posléze pokáním lidu a prosbou jeho prostředníka smířen jsa další vedení andělem svým připověděl: „Tvář má půjde před tebou“ (2. Mojž. 33, 14.). — O zjevení *na hoře sinajské* v díle druhém promluvíme. — Konečně i v ukázaní se anděla božího *Balámovi* věštci na jeho cestě k Baláku, králi moabskému, líčí Mojžíš samo boží řízení (4. Mojž. 22, 22—32. zvláště v. 31. 34.).

2. Druhým pozorovatelem a popisovatelem anděla Hospodinova v starém zákoně jest *Josue*. Právě oblehal slavný tento vůdce vojsk israelských opevněné město Jericho, kteréž takořka klíčem bylo k zemi zaslíbené; obíraje se v mysli své dobytím pevnosti vyšel si z táboru blíž k Jerichu, bezpochyby za tím účelem, aby důkladně shlédl okolí a hradby a po uvážení polohy útok nařídil. „Když pak byl Josue na poli města Jericha, pozdvihl oči, a uzřel muže, an stojí proti němu drže meč dobytý.“ Na prvý pohled viděl před sebou vojína; ježto však rozeznati nemohl, zdali to přítel čili nepřítel, šel bez bázně blíže k němu, a (heslem) řekl k němu: „Jsi-li náš, čili nepřátelů?“ Kterak odpovídá postava ozbrojená? „Nikoli, t. j. nejsem ani z tvého ležení, ani z Jericha, aniž jsem tvůj nepřítel;“ nýbrž: „jsem kníže vojska Hospodinova, a nyní přicházím.“ Z prvních slov po-

Digitized by Google

chopil Josue, že v způsobě ozbrojence anděl, posel nebeský se mu ukázal; aby mu čest vzdal, padá tváří na zem čině poklonu a ihned na to, aniž by domluviti dal knížeti andělů, proč přichází, novou větou táže se ho: „Co Pán můj mluví k služebníku svému?“ Tušíť zajisté v ukázaní se tohoto anděla samého Hospodina; a proto, aby jistoty nabyl, přenáhleně si vede. Upokojil jeho touhu „Pán“, a týmiž skoro slovy, jako před věkem Mojžíše z prostředku kře, upozornil nyní Josue, že Hospodin sám se mu ukázal. „Szuj obuv s noh svých; nebo místo, na kterémž stojíš, svaté jest.“ Nyní již byl přesvědčen Josue, že ten, jenž se mu vlastně zjevil, jest Bůh Abrahamův, Isákův, Jakobův a Mojžíšův — a proto koří se velebnosti boží a přijímá rozkaz Hospodinův v příčině vzetí Jericha (Jos. 5, 13—6, 5.).

3. Třetím zpravodajem o andělu božím jest *spisovatel knihy Soudcův. Třikráte* jedná o ukázaní se anděla Hospodinova. *Nejprv* v 2, 1—5. Bylo to *po smrti Josue i starších*, kteříž za dlouhý čas po něm živi byli, když povstali v Israeli jiní, kteříž neznali zázračných skutků, jež byl Hospodin učinil za Mojžíše a Josue ku spáse lidu svého. Mladý dorost v dobrém bydle schoulostivěl; Chananejských, jak mu bylo Bohem poručeno (ku př. 5. Mojž. 7, 1. sledd. a Jos. 23, 12.), nejen že nevyhladil, nýbrž i sňatky s nimi se přátelil, ba i svůdnému modlářství chananejskému (fénickému) hověti počínal. I vstoupil anděl Hospodinův z Galgala na místo, jež po této události nazváno jest „plačících“, aby lidu věrolomnému oznámil trest Páně. Týž anděl, který druhdy Josuovi poslušnému štěstí a zdar válečné výpravy věstil, ohlašuje nyní lidu neposlušnému bídu a soužení. V řeči své stotožňuje se posel nebeský s Bohem, řka: „Vyvedlť jsem vás z Egypta, a uvedl do země, kterouž jsem s přísahou zaslíbil otcům vašim:

Digitized by Google

a slíbil jsem, že nezruším umluvy své s vámi na věky (srv. 2. Mojž. 19, 5. 6.): tak toliko, abyste nečinili smlouvy s obyvateli země této, ale oltáře jejich zkazili (2. Mojž. 23, 32. sld. a 34, 12—16.) a nechtěli jste slyšeti hlasu mého: proč jste to učinili? Pro kteroužto věc (předvídaje totiž vaši neposlušnost) nechtěl jsem jich vypleniti od tváři vaší: abyste (v případě přestupování přikázaní mých) měli nepřátely (jako nástroj trestající spravedlnosti mé), a bohové jejich (z dopuštění mého) vám byli ku pádu." (Srv. 4. Mojž. 33, 50—56.) Z promluvy této vyrozuměl všechen lid (předně starší a knížata, k nimž jako zástupcům národu mluvil posel boží, a pak ostatní synové israelští), že v andělu tomto Hospodin Bůh israelský se mu zjevil: proto šel do sebe, plakal a na témž místě obětoval oběti Hospodinu. — *Po druhé* za věku soudcův jest řeč o andělu Páně v 6, 11—24., *když Gedeon* měl vysvoboditi Israele kajícího z hrozné služebnosti Madianských. Gedeon, syn Joasův, z (předjordanského) pokolení Manasova, vytloukal právě prutem obilí v městečku Efra, a čistil pšenici, chtěje ji skrýti před nepřátely. Když se tak lopotil, ukázal se mu anděl Hospodinův a řekl: „Hospodin s tebou, nejsilnější z mužů". Ohlednuv se po hlase zpozoroval poutníka s holí v ruce, sedícího pod blízkým dubem nebo lépe terebinthem („pistacia terebinthus" Linn.). „Nepoznav v pocestném posla božího, pochyboval Gedeon, že by Hospodin chtěl býti s ním a skrze něho vysvoboditi Israele z rukou nepřátel tak mocných a divokých, jakýmiž byli Madianští, Amalekitští a jiní z východních národů. „I řekl jemu Gedeon: Prosím, můj Pane, jestliže Hospodin s námi jest, pročež na nás přišlo všecko toto? Kde jsou divové jeho, o kterýchž vypravovali otcové naši a řekli: Z Egypta vyvedl nás Hospodin? Nyní pak opustil nás

Digitized by Google

Hospodin, a dal v ruku Madianských.“ Nyní jasněji promluvil cizinec k mlátícímu: „Jdi v této síle své, a vysvobodíš Israele z ruky Madianských.“ Na skromnou jeho výmluvu poutník dí: „Já budu s tebou.“ Gedeonovi známa byla slova tato jako slova boží k Mojžíšovi (2. Mojž. 3, 12.) a k Josuovi (1, 5.); odtud rozumně soudil, že ten, kdož taková slova mluví, jmenem božím je pronáší. Aby však úplné jistoty v příčině úkazu tohoto nabyl, řekl: Dej mi znamení, že jsi ty, kterýž mluvíš ke mně t. j. zázrakem mně ukaž, že ty, jenž slibuješ přispění své, v pravdě jsi divotvorný Hospodin otců našich. Milostivé přijmutí oběti mělo býti znamením, po kterémž poznati chtěl Gedeon zvláštní přítomnost boží. A hle, sotva že přinesená oběť krvavá a nekrvavá na určené skále položena a polívkou (omáčkou) polita byla: „vztáhl anděl konec holi, kterouž měl v ruce, a dotekl se masa i chlebů přesných: i vystoupil oheň z skály té, a (oběť) strávil.“ Zároveň pak anděl Páně náhle zmizel. Gedeon byl nyní ubezpečen, že v poutníku onom Hospodin sám se mu ukázal; odtud úzkostlivá jeho slova, svatou bázeň prozrazující: „Ach, můj Pane Bože; že jsem viděl anděla Hospodinova tváří v tvář.“ — *Po třeti* se ukázal anděl Hospodinův *manželům z pokolení Dan* z městečka Saraa (na západ od Jerusaléma), aby jim *předpověděl narození syna*, jenž počíti měl s vysvobozením Israele z krutého panství filistinského (13, 2 -23.). Za onoho času, když synové israelští v Předjordaní v služebnost Filistínských, v Zájordaní pak v služebnost Ammonitských Bohem dáni byli (10, 7 ... 13, 1.): stanul posel nebeský před manželkou, jejíž muž slul Manue, a zvěstoval jí, ač neplodné, narození syna, jenž po celý život má býti Nazarejský boží, ještě mu počíti jest „vysvobozovati Israele z ruky Filistínských. „Aby pak

Digitized by Google

tento zaslíbený syn v pravdě „od života matky své až do smrti své“ byl posvěceným a svatým Hospodinu, ať nyní matka sama za pachole, dokud nedospěje, slib Nazareů (4. Mojž. 6, 1.) plní. To vše sdělila žena s mužem svým; ze zprávy té vysvítá, že mluvící k ní svým zevnějškem dojem proroka = muže božího na ni učinil, jehož obličej však byl andělský (dle původního znění: a vidění jeho (podívání se naň) bylo jako vidění „anděla Božího“). Manue ani v nejmenším nepochyboval o pravdivosti poselství nebeského; avšak chtěje účastným se státi téže milosti a důkladněji poučen býti o otcovské povinnosti své, modlil se Hospodinu, prose: ať zase přijde muž boží, kteréhož byl poslal. Tato prosba byla splněna. Když totiž manželka na poli byla, ukázal se jí podruhé anděl onen. Plna radosti doběhla si pro muže svého, kterýž nyní svým umem a zkumem po podstatě úkazu pátral. Nejdřív se dotazuje o totožnosti zjevivšího se: „Ty-li jsi ten, kterýž jsi mluvil k ženě mé? A on odpověděl: Já jsem.“ Když se byl o tom přesvědčil, otázkou a odpovědí zjistil si i totožnost zvěsti a příkazu. Že by ale anděl Hospodinův před ním byl, toho dosud nepostihl. Po jedení pokrmu chtěje domnění své potvrditi, ke stolu svému zve dobrého věštce. Kteréhožto odpověď: „Bys mne i nutil, nebudu jísti chlebů tvých“ k nové otázce Manuově podnět dává: „Které jest jméno tvé? t. j. kdo vlastně jsi? A odpověď zní: jméno mé . . . jest divné!“ Tuší Manue, že se mu dostalo podobného vidění jako před časem Gedeonovi — a proto obětuje Hospodinu a div dvojnásobný při té příležitosti učiněný: zázračné strávení oběti a náhlé zmizení andělovo — usvědčil jej konečně o tom, že se mu ukázal onen anděl, v němž Hospodin sám milostivě se zjevoval na zemi. Proto svatou hrůzou jat jsa řekl Manue k manželce

Digitized by Google

své: „Smrti zemřeme, nebo jsme viděli Boha.“ Že Hospodina viděli, přisvědčila žena; ale bázeň smrti zdravým úsudkem mu odňala. (Pokr.)

KRONIKA.

11. Legitimace per subsequens matrimonium.

Dotaz.

Ku zdavkám přichází nevěsta *neplnoletá*, *nemanželská* a ačkoliv rodiče její ve svazku manželském žili, přece *nelegitimovaná*. Křestní list ku zdavkám poslaný zní jako o dítěti nemanželském (bez otce). Manžel matky nevěstiny žije a jest při zdavkách i hlásí se k nevěstě jako její otec. Kněz přede dvěma svědky jeho přihlášení za otce nevěstina napsal *do křestního listu*, kterýž od *jiného úřadu farního* byl vystaven i dal se do téhož *listu křestního* dvěma svědkům podepsati i připojil své: Coram me etc., protože nevěsta jinde jest rozena a tudíž není zanešena v matrikách místa, kde se oddavky konají. Potom přijal duch. správce od onoho přihlášeného a ve křestním listě zapsaného otce *svoleni ku zdavkám* a snoubence sezdal. Quid censendum?

Ignác Künstler,
kooperátor v Hradisku u Kroměříže.

Odpověď.

Na základě výnosu c. k. ministeria vnitra ze dne 12. září 1868 č. 3649 oprávněn jest duchovní správce legitimaci dítka per subsequens matrimonium vykonati a zapsati v *matrice* křestní. Matrika jest úřední kniha, která se na faře chová a kterouž prohlížeti mimo příslušnou vrchnost církevní a světskou nikomu jinému se nedovoluje. Úkon legitimační tedy vším právem se zanésti má do *matriky*, ale *nikterak* nemá zanešen býti *do listu křestního*, kterýž do mnohých rukou se dostane

Digitized by Google

a který, když by z něho legitimace a tudy i nemanželský původ toho, na něhož křestní list zní, zjevnými byly, k diffamaci by sloužil a ztrátu dobrého jména by působil. Na křestním listu tedy vůbec nikdy legitimace poznamenati se nemá. V případě výš zmíněném však mimo to na váhu padá, že oddávající duchovní správce neměl křestní matriku na své faře, *nebyl* tudíž *příslušným zřízencem* k podniknutí legitimace a neoprávněným způsobem v pravomoc cizí zasáhnul. Že pak si nechal od otce dáti svolení ku sňatku dcery nepInoleté, to byl jen důsledek neb lépe řečeno účel onoho jednání, avšak účelem tímto se užívání prostředku nedovoleného nijakž neospravedlňuje. *Redakce.*

---

12. Ku 25letému jubileum Dědictví Mal.*)

Století čtvrt právě uplynulo,
Dědictví co trvá Maličkých;
za pomůcek dosti skrovničkých
v mohutný již strom se vyvinulo.

Nebe samo strážcům pokynulo,
ujmouti se duší outličkých,
chrániti těch srdcí celičkých,
by se žádné cíle neminulo.

Nevinných kdo sečte radostí —
pocitů všech dětské blahosti
při tolika knížek milých četbě?

Že Pán tebe v život povolal,
vzrůstu tvému také požehnal:
kéž i dále žehná tvojí setbě!

Alois Potěhník.

---

*) Viz „Časop. katol. duch." roč. 1860. str. 305, kterýžto básníkův dopis na Dědictví Maličkých nyní po uplynutí 25 let nejen se osvědčil, ale skutkem byl překonán.

Digitized by Google

13. Ustanovení §. 120. všeob. občan. zákona.

„Bylo-li manželství za neplatné prohlášeno, rozloučeno neb smrtí mužovou rozvázáno, nemůže žena, *jsouc těhotna*, prve než slehne a vzejde-li o její těhotnosti pochybnost, prve než projde šest měsíců, znova v manželství vejíti; jestliže by však podlé okolnosti nebo podlé svědectví znalcův se nepodobalo, že by byla těhotna, tedy může po třech měsících udělena býti dispense“ (a sice po zák. dd. 4. července 1872. č. 111 ř. z. §. 85.)

Tak zní §. 120. obč. zák. a §. 121. obsahuje následky přestoupení.

Hlásí-li se vdova k sňatku, třeba nahlédnouti, jest-li od úmrtí jejího manžela uplynuly již tři měsíce. Úmrtní list neb matrika to objeví. Jestli ano, může se zadati k c. k. okres. hejtmanství žádost o dispens, nejsou-li tu žádné známky těhotenství. K žádosti přiloží se úmrtní list a lékařské vysvědčení. Stává-li však pochybnost o těhotenství, není dispens možna. Vdova musí čekati 6 měsíců. To by bylo ovšem zcela jasno a v pořádku. Může se ale přihoditi případ následující:

Manželství rozvedeno smrtí dne 14. srpna 1883. Vdova ku konci prosince 1883 hlásí se k sňatku novému a lékařským vysvědčením zjištěno, že jest v *prvním stupni těhotenství* a dle přiznání jejího i ženichova s nastávajícím ženichem. Žádost o dispens c. k. hejtmanství odmítne dle §. 120. Co tu činiti? Ve veškeré literatuře právnické nenalezáme o tom ani zmínky. Nutné potřeby a veliké závažné příčiny k uzavření toho sňatku jsou zde. Má se čekati až vdova porodí? Smutné toho následky jsou patrny.

Budiž nám dovoleno, podati své náhledy o tom:

Účel §. 120. jest: hájiti práva zemřelého manžela, jakž vysvítá z §. 121. a práva dědiců jeho. Jestli však vdova po uplynutí dvou neb tří neb i více měsíců s jiným obtěžkala, práva ta nikterak porušena nejsou. Jestli tedy zjištěno buď lékařským vysvědčením neb svědectvím znalců, že vdova při úmrtí manžela těhotnou nebyla ani v dost malém zárodku a že těhotenství nynější aspoň o 3 neb 4 neděle později počalo, mohlo by se beztrestně po 6 měsících (salva lege) přikročiti k uzavření nového manželství, jelikož

Digitized by Google

zjištěno, že v době blízké úmrtí manžela žádného těhotenství nebylo. Ano i dispens udělena by mohla býti před 6., ale po 3. měsíci. Neboť dejme tomu, že by zákonodárce v §. 120. zamýšlel obmezení nové ženitby i v tom případu, nemohla by vůbec vdova — jsouc právě těhotnou — v nový stav manželský vstoupiti ani kdyby již ku př. 10—12 atd. měsíců od úmrtí manžela uplynulo.

Správce duchovní mohl by tu vdovu beze všech ohledů po 6 měsících znovu oddati. Ovšem musí míti jistotu, že v době úmrtí manžela blízké těhotnou nebyla. Jistotu takovou, jak shora řečeno, mohou dáti lékařští znalci. Přísaha snoubenců tu neplatí.

Poněvadž tento případ, ač řídký, přece možný jest, bylo by záhodno, veřejně a na místě příslušném o něm pojednati.

P. *Cyr. Fr. Kanéra*,
farář v Břevnově.

Douška red. Máme za to, že by v případě výš vylíčeném po náležitém vysvětlení a zjištění věci bylo lze nadíti se udělení dispense od úřadův státních na ten účel, aby obmýšlený nový sňatek uzavřen býti mohl.

---

14. Náboženské vyznání dítek dle zákona státního v době od 7—14. roku stáří změniti se nemůže.

(Rozhodnutí správního dvoru soudního.)

Leopold Schlick s manželkou svou odstoupil od víry židovské a přistoupil ku církvi římsko-katolické. I chtěl tomu, aby také syn jeho Oskar, jenž se tenkrát nalezal u věku *nad 7 let*, rovněž se stal katolíkem. Za tou příčinou snažil se dokázati, že ustanovení článku II. odstavec 2. zákona ze dne 25. května 1868 (dle něhož pro případ změny náboženského vyznání rodičův pouze dítky až do 7 let za takové se považují, jakoby teprv po změně náboženského vyznání rodičův se byly narodily) týká se pouze těch dítek, které ze smíšeného manželství vzešly (čl. I. odst. 2.), kdežto v příčině jiných dítek zákon nařizuje, aby až do 14. roku věku svého se přidržely náboženského vyznání svých rodičův.

Digitized by Google

Ministerstvo osvěty výnosem ze dne 8. března 1883 č. 3603 však nedalo Leopoldu Schlickovi za právo, načež týž odvolal se k c. kr. nejvyššímu *soudnímu dvoru správnímu*, kteryžto rozsudkem ze dne 28. června 1883 č. 1447 uznal za právo: „*Stížnost se jakožto neoprávněná zamítá.*“ Důvody jsou:

Poměr článkův I. a II. v zákoně ze dne 25. května 1868 jest ten, že článek I. dává předpisy o *určení*, článek II. o *změně* náboženského vyznání. Při tom článek I. stanoví pravidlo, aby dítky přidržely se náboženského vyznání rodičův, avšak ve článku II. stanoví se pravidlo, že vyznání náboženské dle článku I. (t. j. buď zákonem neb smlouvou) určené po *tak dlouho změniti se nemůže*, dokud dítko samo ze své svobodné vůle takové změny nepodnikne (což dle čl. IV. teprv po ukončeném 14. roce státi se může).

Toto pravidlo *nezměnitelnosti náboženského vyznání dítek* jakož i výminka pro dítky až do 7 let stanovená týká se všech ve článku I. vyčtených případův a nikoli pouze případu odstavce 2., kdež se mluví o vyznání smlouvou ustanoveném.

Odporovalo by všem pravidlům řádného výkladu, kdyby dle žádosti stížnostvedoucího tento případ, v němž jedná se o *změnu* vyznání dítka již dříve určeného, měl se posuzovati dle článku I. odst. 1., v němž o určení vyznání náboženského řeč jest, a nikoli dle článku II., který výslovně a bez obmezení o *změnách* vyznání pojednává.

Jest tudíž smysl zákona takový, že vyznání dítka, kteréž dle článku I. bylo určeno ať zákonem, ať smlouvou, nesmí změněno býti a že se toliko ony výminky připouštějí, které dítek až do 7. roku stáří se týkají.

Pozn. redakce. Na základě tohoto výměru nejvyššího soudního dvoru správního jest ovšem i pastorace katolického duchovenstva nyní velice ztížena, jelikož pro *obor státní* nelze provésti přestoupení dítka mezi 7—14. rokem věku od židovstva neb protestantismu k víře katolické. Nicméně sluší pamatovati, že tímto výměrem nikterak není obmezeno právo katolické církve, jí od Boha samého dané, i takové dítky (pokud se k tomu samy hlásí) v katolickém náboženství vyučovati a je do církve přijímati. Ačkoli v praxi bezpochyby nejdůst. Ordinariaty pro uvarování kollise se zákonem státním přidrží se pravidla, aby dítko sečkalo až do

Digitized by Google

14. roku stáří a pak teprv přestoupilo, nicméně přesvědčeni jsme, že dle práva církevního pro případ náhlého nebezpečí (in articulo mortis) nikomu a tudíž ani dítkám od 7– 14 let nelze odepříti křtu sv. aneb opětného přijetí do katolické církve. *Redakce.*

---

15. Některá připomenutí o zřizování cest křížových.

Mocí výsad sobě propůjčených od papežův Innocence XI. (5. září 1686), též Innocence XII. (24. pros. 1692 a 16. pros. 1696), Benedikta XIII. (3. března 1727), Klementa XII. (1731) a Benedikta XIV. (28. listop. 1742) oprávněn jest řád sv. Františka, počítaje v to i řád kapucínův zříditi a právoplatně vysvětiti *cesty křížové*. Představení generálové mohou plnomocenství to propůjčiti nejen kněžím svého řádu, nýbrž i kněžím světským aneb členům jiných řeholí; ostatní představení řádu však jsou pouze oprávněni svým podřízeným plnomoci té uděliti. Kdokoli od apoštolské stolice plnomoc takovou obdržel, jest povinen předložiti ji svému Ordinariu čili příslušnému biskupu.

1. Má-li na určitém místě křížová cesta býti zřízena, nutno zjednati sobě přivolení *biskupa* té diecése; přivolení to musí pro každý jednotlivý případ obzvláště býti uděleno; všeobecné přivolení nikterak nestačí. Taktéž jest zapotřebí svolení faráře, představeného chrámu, špitálu neb jiného místa posvátného, kde křížová cesta zříditi se má. A sice musí toto přivolení *písemně* býti uděleno „sub poena nullitatis ipsiusmet erectionis ipso facto incurrendae.“

2. K podstatě křížové cesty náležejí *kříže* a sice má býti 14 křížů k vyznačení 14 štací Jerusalémských; odpustky spojeny jsou s těmito kříži. A sice musí tyto kříže *ze dřeva* býti shotoveny „sub poena nullitatis.“ Dle starobylého obyčeje pod těmito kříži se při křížové cestě nalezají *obrazy* malované neb vyryté (ocelotisk, dřevotisk) neb vytesané, počtem 14, představující tytéž události z utrpení Páně, jež na štacích Jerusalémské cesty křížové jsou vypodobněny. Bez podstatné příčiny od tohoto chvalitebného zvyku upouštěti se

Digitized by Google

nemá, jelikož obrazy ty ku zvýšení nábožnosti věřících platně napomáhají. *Svěcení křížův* jest naprosto nutné; svěcení obrazů není sice nutně potřebné, obyčejně se však přece i obrazy posvěcují. Svěcení křížů může se vykonati buď *před* jich zavěšením na zdi, aneb teprv *po* zavěšení. Žehnající kněz musí býti „moraliter praesens“ na onom místě, kde se křížová cesta zřizuje; zřízena-li byla v ženském klášteře, nemusí kněz vejíti do prostor klausurních, ale u mříže svěceni křížů předsevzíti může, načež zavěšení křížů sestry řeholní vykonají.

3. Stane-li se později, že *kříže* se odstraní z onoho místa, kde cesta křížová byla zřízena, mizí odpustky a jest zapotřebí nového svěcení. Kdyžby však v témž chrámě jeden neb druhý obraz křížové cesty z místa svého se vzdálil a na jiné zavěsil, neztrácejí se tím odpustky, jen když větší část křížů na svém místě zůstává.

4. Mezi jednou a druhou štací křížové cesty má se jakási prostora čili *vzdálenost*, „distantia“ zachovati; avšak není zapotřebí, aby to byla vzdálenost táž, jaká se nachází mezi různými štacemi křížové cesty v Jerusalémě. S upevněním štací ve chrámě může se započíti buď tak, že první štace jest po straně evangelia, a po obejití chrámu poslední či 14. štace přijde na stranu epištolní, aneb naopak; není v té příčině zákonitého předpisu.

5. Po zřízení a posvěcení cesty křížové budiž sepsána *listina*, documentum erectionis, čili protokoll o témž posvátném úkonu, aby podán byl písemný důkaz, že vše řádně dle předpisův apoštolské Stolice vykonáno; listina uloží se ve farním archivu.

6. *Obnovuje-li* se křížová cesta v ten spůsob, že hmota křížů (dřevo) zůstane nezměněna, neztrácejí se odpustky; byly-li však kříže z nové hmoty zhotoveny, buďtež nově posvěceny. Obnovením pouze obrazů však se odpustky neztrácejí.

7. Při soukromém konání křížové cesty není zapotřebí, u každé štace modliti se 6krát Otčenáš a Zdrávas, nýbrž předepsáno jest pouze krátké *rozjímání o umučení Páně*; při tom radno pomodliti se jeden Otče náš a Zdrávas a úkon lítosti vzbuditi. *Redakce.*

Digitized by Google

Literární oznamovatel.

10. Blahověst. Hlasy katolické. Majitel: *Frant. Srdinko*, sid. kanovník koll. kapitoly v Staré Boleslavi. Redaktor a nakladatel: Dr. *Frant. Krásl*, docent dogmatiky na fakultě theol. a praefekt kn. arc. konviktu študujících. Ročník 33. 1883. V Praze, tiskem kníž. arcib. knihtiskárny za Rohlíčka a Sieverse. Str. 576. Cena 3 zl., s poštou 3 zl. 50 kr.

Jediný pohled na nový ročník naduvedeného po vlasti dobře známého časopisu katolického podává nám důkaz, že i v roce právě uplynulém při programu nezměněném hojnost velevhodné látky podána čtenářstvu. Jako v obchodním světě okolojdoucího jakousi důvěrou naplňuje, čte-li firmu s nápisem: „Založeno r. 1840, 1850“ atd. rovněž i v zátopě několika set časopisův a časopisečkův jako houby po dešti každé chvíle znovu na povrch se deroucích nás úctou naplňuje, když čteme, že některý z časopisův 30 a více let trvá, sobě důsledným zůstává a ku pravému vzdělání a ušlechtění lidstva směřuje, což o „Blahověstu“ plným právem dosvědčiti se může. Vidíme zde zastoupený obor řečnictví posvátného některými vyňatky ze spisův sv. Alfonse Lig. a z řečí Bossueta, řečmi postními, slavnostními a příležitostnými (ku prvnímu sv. přijímání, k oddavkám, pohřbu, ukončení roku školního, k prvotinám a druhotinám, k inštallaci, ku svěcení pomníku, žehnání základního kamene školy, při podělování chudé mládeže školní). K tomu druží se obšírný, kritický životopis sv. Klementa I. Jelikož v uplynulém roce J. Eminencí nejdůst. p. kardinál a arcibiskup *Bedřich kníže ze Schwarzenbergu* slavil 50leté jubileum svého kněžství, podáno o přípravách k velkolepé slavnosti té mnoho zpráv a věnováno zvlášť slavnostně upravené číslo 23. Mezi články dějepravnými nalezáme zajímavé zprávy o památkách naší vlasti, tak o klášteře a chrámě sv. Kateřiny a chrámu sv. Ambrože v Praze, o Bohosudově, Staré Boleslavi, Únošti, Kamenici, Velvarech, Kutné Hoře, reformaci v Chorvátsku; též zde shledáváme biografie neb aspoň obrazy ze života slovutných mužů, jako sv. Františka z Pauly, bratra Jacopony, biskupa

Digitized by Google

Jirsíka, kan. Stárka, básníka Raymana (od spisov. Hakla, Ekerta, Šrámka, Vacka, Haška, Dostála, Ježka). Poutavé jsou též obrazy „z duchovní správy", jichž jest značný počet. Pěkné básně podali Doucha, Hakl, Smělý, Veverka, Pakosta, Ibl. V oddílu zábavném shledáváme delší vypravování od děk. Jana Černohouze „Kající Drahomíra a Boleslav"; dle titulu mysliti by se dalo, že spisovatel souhlasí s náhledy novějšími některých, kdož se zprávám osvědčených našich historikův o Drahomíře naproti staví, zatím spisovatel této povídky sám dí (str. 269): „Litovala (Drahomíra) toho činu? Jen vševědoucímu Bohu jest známo." Z té příčiny za to máme, že nápis povídky měl raději zníti: „Kající Boleslav" a nikoli „kající Drahomíra." Mezi ostatními články menšími zejmena jmenovány buďte: Otec Serafin, Ave maris stella, Angelika Caggiolová, Anička, Židlička. V dopisech mimo církevní zprávy z naší vlasti podává se též zvěst o Haliči, Rakousích, Lužicku, Belgii, Africe i Americe. V Kronice naskytují se četné a zajímavé popisy radostných zjevův i útrap církve katolické v různých krajinách nejen vlasti naší, říše Rakouské a Evropy, nýbrž i ve vzdálených krajích zámořských. O literárním věstníku a zprávách osobních totéž platí, co jsme při ročnících předešlých častěji připomenuli. Doufáme, že p. redaktor i v novém úřadě svém neustane dle nejlepších sil a za přispění neunavených spolupracovníků svých pečovati o zdar a rozkvět časopisu, kterýž po tak drahnou řadu let osvětu křesťanskou šíří a vydatnou zbrojí sv. víry proti odpůrcům bojuje, a přejeme, aby sobě „Blahověst" i na dále přízeň duchovenstva i věřících zachoval.

Redakce.

11. Ludmila. List pro křesťanské matky. Ročník VIII. č. 1—12. str. 388. **Anežka.** List pro křesťanské panny. Ročník V. č. 1—12. str. 408. **Václav.** List pro křesťanské jinochy a muže. Ročník IV. č. 1—12. str. 384. Vydává Dr. *Antonín Skočdopole*, čestný kanovník, professor na bohosloveckém ústavě v Budějovicích. 1883. Předplatné na každý časopis zvlášť obnáší na rok 1 zl.

Časopisy jmenované jsou ovšem veliké části čtenářův „Čas. kat. duch." dobře a chvalně známy;

Digitized by Google

ale kdyby přece někdo byl jich neznající, chceme účel jejich vyznačiti slovy, kterými se podává ve „Václavu“ č. 1. str. 18. „Časopis ten má soustřediti mladíky a muže v jeden celek (taktéž při „Ludm.“ matky, a při „Anež.“ panny), buditi v nich křesťanskou uvědomělost, oživiti zbožnost, utvrzovati je ve víře, odvraceti od zlého a všeliké prostopášnosti a vésti je cestou pro čas i věčnost dobrou.“ By se vytčeného cíle, došlo, podávají knížky ty vždy dvojí část, prvou vzdělávací a zároveň zábavnou, druhou obsahující dopisy z rozličných krajův Čech, Moravy ano až z Ameriky od čtenářův rozmanitých. V dopisech líčí se obyčejně události týkající se náboženského života některého místa neb některé osady. Obsah všech jest dobrý a zajisté čtenáři se jimi k dobrému povzbuditi mohou. Sloh jest prostonárodní. Každý časopis vychází sám o sobě za měsíc jednou v malé knížečce s barevnou obálkou, celý ročník tvoří úhlednou knížku dosti rozmanitého obsahu. Na př. č. 6. „Ludmily“ obsahuje: O křesťanském vychovávaní dítek; Válka mezi manžely; Zásluhy žen o křesťanství; O nejsvětější Svátosti oltářní; Požehnání mateřské; Na ňadrech matky (báseň); Netruchleme mnoho při loučení; Ponaučení pro křesťanské matky a macechy; Dopisy (Z H. od Lnář, od Domažlic, z Prostějova, Vltavotýna). — Č. 12. „Anežky“ podává tyto články: Prosinec čili posvátné číslo 12; Bohatá nevěsta (povídka); Víra; Ještě skromné slovo o kapli bl. Anežky české; Apoštolát tisku; Duchovní výhody apoštolátu tisku; Dopisy (Z osady Střížovské, Třebíče, Volyně, Horních Kounic, Osady Budyňské, Hustopeče, Olešnice, Jilemnice). — Č. 9. „Václava“ přináší následující: Nestyď se za víru; Více světla. Bez víry není ani spravedlnosti ani práva; Píseň k Panně Marii Lurdské; Na den sv. Václava; Dozvuky masopustní; Dopisy. Není pochybnosti, že nejen účel všech těchto časopisův jest dobrý, nýbrž že i obsah jejich jemu náležitě vyhovuje, protož bylo by žádoucno, aby tyto vzdělávací spisy nejen v každé farnosti, ale v každé rodině křesťanské alespoň jedním exemplářem zastoupeny byly a přejeme osvědčené redakci hojného zdaru i pro běžící rok.

Prof *Jos. Kyselka.*

12. Der Liberalismus in der Theologie und Geschichte. Eine theologisch-historische Kritik der

Digitized by Google

Kirchengeschichte des Professors Dr. F. X. *Kraus*. Von Jos. *Schroeder*, Doctor der Theologie und der Philosophie, Prof. der Philosophie am bischöflichen Seminar in St. Trond. Trier. 1883. Paulinus-Druckerei. S. 181.

Proslulý archaeolog Dr. Kraus, nyní nástupce Alzogův ve Frýburce, vydal spis: Lehrbuch der K.-G. für Studierende. Trier. Lintz. (1. vyd. 1. díl 1872. 2. díl 1873. 3. díl 1875., 2. vyd. v jednom svazku 1882.). Toto dílo došlo pro nepopíratelné přednosti velké chvály, ale též pro „liberální“ směr odsuzující hany. K posledním přidává se také v Němcích známý řečník Dr. Schroeder. Pronáší se zajisté na str. 104. takto o díle Krausově: „Dovolujeme si říci mladým theologům, kteří by snad užili tohoto díla, že dějepisectvím Krausovým nijak osvíceni nebudou ani o minulosti, ani o přítomnosti církve; že pessimistický, dráždivý duch jako červená nit vine se celou knihou; že výtky proti katolické „škole“ beze všeho důkazu jenom všedními frasemi vržené s to jsou, aby jak u protivníků tak i u mladých studujících vzbudily a podporovaly předsudky a nedůvěru k církevní vědě a jejím vynikajícím zástupcům, ano i k učitelům církve Bohem ustanoveným a zejmena k apoštolské Stolici.“ Již z uvedeného poznati lze, že stoupenci dvou škol proti sobě stojí. Kraus jest rozhodný zástupce „školy historické“, Schroeder jest přesvědčivý obhájce školy, od Krausa „novoscholastická“ nazvané. Co jest škola historická? Kraus nám líčí její ráz a směr takto: „Nadarmo pokoušeli se Hermes, Baader a Günther, aby cestou filosofickou sjednali církevní vědomí s duchem času, zdárněji sobě vedla historická škola, která hlavně Möhlerem se počala a nejznamenitější theology Německa svými jmenuje (Döllinger, Hefele, Hirscher, Kuhn). Směřovala k tomu, aby postihla veškeren průběh církevní minulosti jakožto organický pochod, jakožto spořádaný, stálý vzrůst ze sebe, při tom aby poznala a odstranila, co dělí i nekatolickým jest i celému vědomí církve odporuje a rozeznala stálé od míjivého. Dle ní nerozhoduje část aneb jedno období o veškeré budoucnosti církve, nébrž ona spíše hledí, aby ji v její celosti a historické nepřetržitosti od počátku až po dnešní dobu pochopila. Neobešla se při tom bez jednostrannosti a převráce-

Digitized by Google

ností, bez omylův a předpojatostí, které podnět daly, že celý směr školy jest obviňován a potlačován. Boj tento vede novoscholastická theologie vycházející z přesvědčení, že věda může jen tehdáž ozdravěti, když uchýlí se ze smrti novějších negativných systemův a jejich nekonečných odporův v církevní minulost, v theologii a filosofii velikých scholastikův, po přednosti sv. Tomáše. Teprve prý návratem k této v sobě dokonané spekulaci ustoupí moderní domýšlivost rozumné pokoře, která se neleká oběti podrobení se vyšší autoritě. Antagonismus těchto dvou směrů vyplňuje theologické dějiny posledních let." (K.-G. 2. vyd. 743. 744.) Schroeder vynáší nad historickou školou, jak ji líčí Kraus, zdrcující soud a hledí dokázati 1. že způsob, jak Kraus předkládá a pojímá úlohu historické školy proti scholastice, zhola si nevšímaje výslovných výkladů nejvyšší církevní autority, srovnati se nedá s duchem právě katolickým upřímného se podrobení této autoritě, 2. že zásady Krausovy o theologii, zejmena o jejím pojmu, o poměru theologie a dějin, o theologii jakožto vědě, o její úloze a kterak historická škola tuto úlohu theologie řeší, theologicky obstáti nemohou, 3. že líčení, které Kraus podává o „novoscholastické" škole, jest přepjaté a zpitvořené (str. 12. 13.). Kraus líčí totiž tuto školu následovně: „Od r. 1848. vystoupil nový směr, který sice při jednotlivých učencích již dříve se ohlašoval, ale nyní za změněného stavu církve i politické zálohy hledal: směr, který úsilovně žádá ve vědě i v životě, ve škole i v politice naprostý návrat k onomu obecnému, nepodmíněnému a všeobsáhlému panství, které, jak se domýšlejí, církev ve středověku provozovala ve všech oborech duchovního a občanského života. Jako mužové této školy zjevili se úhlavními nepřáteli politického liberalismu, tolikéž zavrhovali veškeru novější vědu, která prý vědeckým pychem svým jen odpadnutí od zjevené pravdy způsobila. Byli sice tito novoscholastikové donuceni, aby pustili větší díl středověkých názorů v oboru přírodních věd a dějin, ale tím tuženi stanuli na logicko-metafysických, psychologických a theologických naukách sv. Tomáše, z jichžto obnovy a přijetí jediné prý čekati lze obrod duchů v křesťanském smyslu. Směřovala-li tato škola na poli politickém k záhubě parlamentův a zástupitelstev lidu: bo-

Digitized by Google

jovala na vědeckém po výtce proti německému vzdělání universitnímu, hleděla aspoň vzdělání theologického podrostu od něho odvrátiti a je pouze biskupským aneb řeholním školám svěřiti.“ K této škole dle Krausa náležejí v Italii: Perrone, Liberatore, Franzelin, Taparelli, Tongiorgi, Kleutgen, Sanseverino, Gury, Scavini, Ballerini, Tarquini, Zigliara; ve Francii: Rozaven, Le Roux, Gousset, Bouvier; v Belgii: Laforêt, Ubaghs; ve Španělích: Balmes; v Německu: Clemens, von Schäzler, Scheeben, Heinrich, Moufang, Haffner, Schrader, Schneemann, Meyer, Roh, Hergenröther, Brück a jj. (K.-G. 2. vyd. 746.) Proti tomuto líčení staví Schroeder stať nadepsanou: „Novoscholastická“ škola — aneb historická pravda a janistická báj. V poslední pak části „Janus mitigatus“ vyličuje spisovatel „starokřesťanský“ liberalismus a zejmena papežský primat, jak se jeví v jednotlivých dobách církve, hlavně na sněmě Vatikanském a vyvracuje odchylné domněnky Krausovy. — Všem, kdož o různé proudy v církevních dějinách se interessují, budiž tento spis vřele doporučen.

Dr. *Jan Marek.*

13. Historia Ecclesiae Catholicae auctore Dre. *Josepho Kopallik*, c. r. Facultatis Theologicae Olomucensis Professore o. p. Tomus I. Permittente Rdssmo Ordinariatu AEp. Olomuc. Olomucii. Sumtibus et typis F. Slavík. 1884. Str. 240.

Uvedenou knihu složil pan spisovatel, jak sám v úvodě praví, přede vším pro posluchače bohosloví. Ale školní knihu psáti jest vždycky věcí přeobtížnou; neboť nesmí ani mnoho ani málo učiva podávati majíc býti přispůsobenou pokroku, vzdělanosti a potřebám těch, pro kteréž jest složena. Pan spisovatel zvolil střední cestu podávaje v mnohých částech, jako v dějinách obrácení národů ke Kristu, v dějinách některých bludařství tolik, co pro účel jest nutno; kde však jest žádoucno, aby posluchači hlouběji do významu a ducha křesťanství vnikli, rozpráví p. spisovatel obšírněji, jako na př. v dějinách bludařství o Kristu.

Co do rozvrhu veškeré látky držel se p. spisovatel obyčejného rozdělení církevních dějin na tři věky, kteréž opět rozdělil na periody. Křesťanská Starobylost sahá u něho až do r. 800 p. Kř., totiž až do obnovení

Digitized by Google

západního císařství; příčinu toho rozdělení vysvětlil v předmluvě a spolu hned podotknul, že jiní učenci též z podstatných důvodů jiné ohraničení křesťanské starobylosti sobě oblíbili. Jest nade vši pochybnost, že v 8. století nastává církvi jiný věk, jest v něm rozhraní dvou věků; jde tady toliko o vytčení mezníků. My pro svou osobu vzali jsme sobě za mezníky na Západě sv. Bonifacia, velikého Apoštola Němcův, a pro Východ sv. Jana Damašského, posledního Otce církevního, a pojali pro vnitřní pragmatismus obrácení Germanů, které chronologicky stalo se v staré době, do středověku, kdežto p. spisovatel při svém rozdělení jich ponechal tam, kam chronologicky náleží. Ostatně každé rozdělení spočívá na důvodech, a uplyne ještě mnoho času, nežli učenci na jistém mezníku mezi křesťanským věkem starým a středním se usjednotí.

V úvodu rozpráví p. spisovatel velmi krásně o božské a lidské stránce církve, a přirovnává je velmi vhodně s hypostatickým sjednocením božské a lidské přirozenosti v osobě Syna Božího (p. 8.). Vhodně připojil dle Hergenröthera p. spisovatel k úvodu rozličné aery, dle kterých se ve světě počítávalo (p. 19.). Příčiny i překážky rozšíření křesťanství jsou velmi dobře udány a spolu krásně doba pronásledování křesťanů císaři římskými rozebrána (p. 41—53.); snad by jména nejznamenitějších mučeníků, která pod čárou jsou uvedena, lépe hodila se do textu.

Pan spisovatel odhodlal se statně k onomu kroku, aby, podav všeobecně soustavu gnostickou (p. 59—61), jednotlivé gnostické soustavy vynechal, které náležejí do dějin filosofie ale ne do dějin církevních, honosíce se pouze několika jmény z křesťanství vzatými. Důkaz, že biskup římský jest hlavou církve, jest důkladně ze spisův Otcův a církevních spisovatelův a z počínání papežů proveden a vhodně dodáno, že o tomto náčelnictví biskupa římského i pohanští císařové Decius a Aurelianus věděli (p. 78 sqq.). V kapitolách „de doctrina christiana“ zavedl p. spisovatel něco nového a spolu velmi dobrého. Podav dějiny bludu připojil hned „obranu učení katolického“ (de fidei catholicae defensione); co totiž církev z pokladu sobě svěřeného, a kterými Otci a spisovateli proti bludu vynesla; čímž bludem ohrožené články víry v krásné světlo se staví a čtenář nabývá o nich positivně i negativně jasného obrazu.

Digitized by Google

— Porozprávěv o celé christologii spisovatel rozbírá učení pelagianské, obrazoborství a menší sekty. Byli bychom sobě přáli, aby p. spisovatel při všeobecných církevních sněmech byl jmenoval papežské legaty jménem a dle jejich církevní důstojnosti, jak to učinil při sněmu Nicejském I. (p. 133), poněvadž byli to obyčejně znamenití mužové, kteří na Východě proti Řekům žárlivým na Latiníky měli těžké postavení a zasloužili si paměť budoucích časů. Podobně byli bychom přáli, aby rozklad arianů v různé strany byl býval přijat do textu (p. 134) jakož i obsah henotikonu tamtéž (p. 149).

Důmyslně připojil p. spisovatel pod čárou obšírný popis her circenských, bojů gladiatorských a divadel, v nichž odsouzení ku smrti za herce byvše vycvičeni potom ukrutnou smrtí k zábavě vznešených i sprostých diváků (velebených to „cives romani“) umírali. Z této rozpravy nabývá čtenář jasného náhledu o hrozné surovosti, zvířecí divokosti a kruté krvelačnosti Římanův a Řekův, s kterou křesťanství zápasilo a ji konečně v křesťanský cit a křesťanskou soustrast proměnilo (p. 199—202). — Křesťanská literatura jest úplně podána; nejprv jest život spisovatelův krátce nastíněn, pak pod čárou díla uvedena; díla spisovatelů řeckých jsou zhusta toliko po řecku udána, však nebylo by škodilo, kdyby p. spisovatel byl je podal též po latinsku, nebo jen latinsky, poněvadž známost latiny jest mnohem obecnější nežli známost řečtiny. Pan spisovatel pokusil se též o překlad nebo výklad řeckého „*σύνοδος ἐνδημοῦσα*“, a jmenuje ji „stálou synodou“ (synodus stabilis); domníváme se, že stálá čili stabilní nebyla synoda endemusní; pročež lépe jest ponechati i v latině „synodus endemusa“, jako ji ponechal kardinál Hergenröther v němčině, a my v češtině ji také ponechati musíme. Naše nepatrné poznámky a přání nejsou nikterak na ujmu výtečnosti knihy, která zajisté slouží ke cti panu spisovateli, a poslouží ku prospěchu posluchačův i všech vzdělanců, kteříž ji do ruky vezmou. Sloh jest jasný, plynný a příjemně se čte; latina jest přesna a v každém v ohledu správna. Zevnější úprava knihy jest velmi slušna, tisk krásný a hezky černý a nenamahá tudy očí. Končíme přáním, aby kniha ta valného rozšíření došla a též pokračování její aby stejně výtečně se zdařilo. Prof. Dr. *Frant. Xav. Kryštůfek.*

Digitized by Google

14. Cyrill. Časopis pro katolickou hudbu posvátnou v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, zároveň orgán obecné jednoty Cyrillské. Majitel, vydavatel a redaktor *F. J. Lehner*. Ročník X. 1883. Tiskem knihtiskárny „Politik", nákladem vydavatelovým. V Praze. Str. 96. Cena ročníku 2 zl. (Předplácí se v redakci, Karlín č. 234 aneb v místnostech Akademie křesť. v Praze č. 223—I.)

15. Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému. Zároveň orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii Akademie křesť. v Praze. Majitel, vydavatel a redaktor *Ferd. Lehner*. Ročník IX. 1883. Tiskem knihtisk. „Politik", nákladem vydavatelovým. V Praze, str. 142. Cena 2 zl.

Oba bratři solunští, jichž jména nesou výš naznačené časopisy, patrně bedlivými jsou ochránci díla jich poctě věnovaného, jak souditi lze netoliko z desítiletého trvání obou časopisův, ale i z výsledkův, jimiž vydávání jich jest dosud provázeno. Bedlivá redakce obojímu podniku síly své s rovnou pílí věnuje. *„Cyrill"* pečuje o povznesení chrámového zpěvu a hudby, k čemuž především napomáhají farní jednoty Cyrillské, jichž za posledních let vznikl v Čechách a na Moravě počet značný a ustavičně vzůstá; zajímavé jsou zprávy o jich vzniku často s překážkami spojeném, o jich působení a zdaru. Druhotiny J. Eminencí p. kardinála oslaveny byly vydáním zpěvů roratních od redaktora upravených dle starých nápěvů. Hudební přílohy čtenářstvu podávané jsou vítanou pomůckou ku stálému rozmnožování repertoiru na kůru hudebním. Z různých pojednání zvláště zajímavý jest článek prof. Konráda o parafrási na žalmy od Vavřince Benedikta z Nudožer (str. 82 nn.). V literární části kritické posudky o novějších hudebninách se podávají. — *„Method"* svědčí o jiné stránce umělecké pile p. redaktorovy i některých osvědčených jeho spolupracovníků; z těch jmenujeme p. řed. Zoubka, jenž sděluje (dle čtvrtého dílu knih Erectionum) bohatý rejstřík klenotů chrámu sv. Havelského v Praze v r. 1381 plebanem Janem z Pomuku sepsaný, kterýž svědčí, že chrám ten náležel mezi nejbohatší v celé diecési Pražské. Redakce pokračuje v objasňování slohu renaissančního, při čemž

Digitized by Google

nejzajímavější vzory staveb uvádí; výkresy zde jakož i při „zodpovídání otázek archaeologických“ na více místech podané svou jemností a průzračností zasluhují zvláštní pochvaly. Taktéž zdařilé jsou podobizny J. Eminencí, jakož i p. biskupa hr. Frant. ze Schönbornů v tomto ročníku, jakož v předešlém byly výborně provedeny podobizny p. biskupa Dr. Fr. Bauera a předsedy akademie architekta p. Barvitiusa, jichž vesměs životopisy byly na svém místě připojeny. Zajímavé jest vypsání tříleté umělecké činnosti některých výtečných mužů (v č. 1.) a v každém téměř čísle vyskytující se přehled objednávek uměleckých při Akademii křesťanské; též jednotě pro dostavění velechrámu Sv. Víta i jiným chvalného směru družstvům (na př. „Vocel“ v Horách Kutných) stálá pozornost se věnuje. V literární části posouzena jsou díla v obor umění neb starožitností spadající. Co nás v ročníku přítomném velkým potěšením naplnilo, jest horlivost, s jakouž někteří pp. spolupracovníci dali se do důkladného spracování a zodpovídání otázek archaeologických, jež před 3 lety od Akademie křesťanské do celého království rozeslány byly; zvláště p. farář Nechvíle v Dašicích, c. k. místodržit. rada Lüssner, kaplan Pavelka v Lišni, admin. Hůlka u sv. Kamene píli svou se vyznamenali. Z péra p. redaktorova vyšly poučné články o obnově chrámu sv. Voršuly v Praze architektem Barvitiusem a vypsání darův jubilejních věnovaných J. Eminencí ku kněžským druhotinám, ku kterémužto vypsání zdárné výkresy jsou připojeny. Jsme přesvědčeni, že oba nadjmenované listy dobré věci církevní již velmi platně prospěly a přejeme, aby nabývajíce den ode dne vždy obecnějšího rozšíření trvalý podávaly důkaz, že církev katolická ani za našich dob matkou a pěstitelkou ušlechtilého umění býti nepřestala. *Redakce.*

Katolický spolek tiskový v Praze vydal tyto dvě povídky:

16. Zlatá srdce. Orázek z Podkrkonoší. Vypravuje *Jan Dolenský*. Nákladem katol. spolku tiskového. Spisův spolku tiskového číslo 1. za r. 1884. V Praze 1884, tiskem knihtisk. Cyr.-Meth. Str. 66. Cena 20 kr.

Digitized by Google

Staročeská upřímnost, dle níž dané slovo mělo platnost úmluvy písemné, již dávno vymizela z měst a z velké části i z luhův české domoviny naší; klam a šalba všude se rozhostily, novověká osvěta jako ten drak nenasytný v starých bájích často se vyskytující pohlcuje šlechetné vlastnosti bodrého lidu našeho jednu za druhou a zanechává pustou prázdnotu, smutné vystřízlivění a rostoucí hmotný úpadek. Toho pěknou illustraci poskytuje i povídka výš nadepsaná. Bratr spolehá se na ústní slib vlastního bratra, dočká se však šeredného sklamání; ale zpáchanou nepravost stihá spravedlivý trest, kdežto oklamaného šťastnější dnové očekávají. Vypravování velice jest názorné, ze života vzaté, poutavé; směr jest mravokárný prozíraje při tom i k úkazům doby nejnovější; sloh plynný a mluva prostonárodní. *Redakce.*

17. Nový svět. Obrázek ze života vesnického. Nakreslil *Eduard Brynych.* Nákladem katol. spolku tisk. Spisův spolku tisk. č. 2. za r. 1884. V Praze 1884, tiskem knihtisk. Cyr.-Meth. Str. 58. Cena 18 kr.

Kulturní boj za našich časův jest mnohým zemím prodělati; válka mezi pohanstvem a křesťanstvím jest prastará; ku konci středověku obléklo se pohanství v uniformu tak zvaného humanismu, aby válku na život a na smrt církvi Kristově vypovědělo. Za našich dob vystrkuje se livrej „moderní osvěty", do které prý katolíci vměstnati se nemohou a proto se do světa vykřikuje, že církev katolická jest odpůrkyní osvěty a milovnicí tmy a zabednělosti ducha lidského. Do populárních spisův arci nehodí se učená diskusse a vědecké pojednání o tom, co vlastně jest osvěta, a důkaz, že církev přeje osvětě pravé, varujíc toliko osvěty liché a bohaprázdné. Proto dovedným pérem řídil se p. spisovatel, v oboru tomto již několika pracemi osvědčený, dle výpovědi Páně: „Po ovoci jich poznáte je"; uvádí nás tudíž do horské vesnice, kde tyto dva sobě protivné proudy mají své zástupce. Z počátku mnozí slepě ženou se za „novým světem" kulturním, a jižjiž podobá se, že jim tudy vzejde pravé blaho a spása. Bohužel však jen příliš rychle nastalo vystřízlivění, ukázalo se jablko zevnitř červené, uvnitř však hnilobou naplněné; nevěrectví mělo v zápětí i mravní i hmotný

Digitized by Google

úpadek repraesentantů moderní kultury a tudíž opět mnozí z poblouzení svého byli vyléčeni. Vypravování jest velmi živé, často ostrým vtipem neb sarkasmem opepřené; p. spisovatel dokazuje výtečnou znalost povahy našeho lidu na venkově a máme za to, že touto povídkou dosti jasně a zřetelně pro každého čtenáře naznačil cestu, na které potřeba hledati nápravy; kéž slova jeho naleznou u krajanův našich bedlivého povšimnutí! *Redakce.*

Nová vydání některých znamenitějších spisův theologických:

18. **Amberger,** *Pastoraltheologie* vychází vydání čtvrté opravené; posud vyšel I. svazek. V Řezně u Pusteta 1883. str. 678. Cena 5 mar. 40 fen.

19. **Pruner,** Lehrbuch der kath. *Moraltheologie*; vydání druhé částečně přepracované. Frýburk u Herdera 1883. 799 str. Cena 10 mark.

20. **Jungmann,** Theorie der geistl. *Beredsamkeit*; druhé vydání opravené. U Herdera ve Frýburku 1883. 620 str., cena 6 mark. *Redakce.*

21. **Jesus Messias.** Nové *katolické* epos christologické. Národ německý hluboko do mysli pojav nauku křesťanskou již v dávných dobách splodil muže, kterým mysl a srdce se rozezvučely mohutnými chválami božského původce této nauky, a tak položili základ básnictví christologickému. Již v šestém století pěl Anglosas *Caedmon* o vznešeném zjevu Kristově a upraviv tak cestu *Miltonovi* stal se mu nejen předchůdcem ale i vzorem. Jen škoda, že tento zasmušilý puritán často se ušinoval s pravé cesty ku křesťanskému ráji. Jemu mnohem lépe se dařilo líčení podsvětí a vládců temnosti než nebeským jasem zářívá osoba Kristova, jež v jeho díle jaksi v mlze se ztrácí. V Německu vyspělo christologické epos v první květy až ve věku devátém. Když byla přirozená zdatnost německá sklonila nepoddajnou šíji pode jho kázně křesťanské, vznikl mezi severními Němci nadšený pěvec o „*Heliandu*“, v němž ovšem podle rázu doby a lidu Kristus jest hrdinou válečným, jenž prohlédá řady svých bojovníkův

Digitized by Google

a vasallův a povzbudiv jich ku zdatnosti vítězně proniká až do království nebeského. U Němců jižních povahou měkčích a myslí jemnějších v téže době o Kristu se rozepěl *Otfried* v hrdinskou báseň „*Krist*“. Otfried byl mnich kláštera benediktinského ve Weissenbachu a výtečný žák velikého Rhabana Maura. Jeho dílo jest obráceno ku vnitřní stránce života Spasitelova. Co Kristus vykonal, básník tak předkládá, že posluchač každého skutku sám zakusí a zažije. Jesti „Krist“ poetická homilie, v níž se na srdce klade křesťanská radost k životu, ale i křesťanská zdatnost. Tudíž „Heliand“ i „Krist“ jsou zpěvy o též osobě, o Kristu, a přece zase jsou živé protivy. Tam vítězná výbojnost, zde duchovně pronikavá rozjímavost; tam zaznívá ze zvučných alliterací takořka řinkot zbraní, zde poprvé uveden jest rým na konec verše, jakoby takto pěvec byl chtěl označiti souhlas slova Božího s mocnými pocity vlastní duše.

Od té doby nastal klid v tomto oboru poesie. Národ německý vybyl si čas dětinný a jinošský a vyspěv v muže podával místo slov skutky. Po té zachvátila mysl jeho ničivá bouře reformace. Národ naučil se zavrhovati svou minulost a rozmrhav vzácný poklad až i poetických legend přidržel se mrtvé litery. Doba renaissance a vzkříšená literatura antická s krásnou formou vštěpovala zase zásady života staropohanského. Však i tehda se nalezli mužové, kdož na Parnasse a Helikoně hleděli zjednati čestného místa rekům z evangelia. Mnoho lesku — málo života.

Tak časy dospěly až konce osmnáctého věku. V té době lidstvo duševně se usadilo již hodně nízko. Plytký Opitz, fantastický Lohenstein, kluzký Hoffmannswaldau, rozmoklý Weise, titěrný Pegnitzschäfer, zdlouhavý Brockes vodili čtenáře všelikým nechutenstvím. Tu vztýčil témě básnický duch do pravdy neobyčejný, veliký. Jako z pouště oasa, tak ze své doby vynikl *Klopstock*. Kde které jen nějaké jiskry schopné srdce rázem bylo jeho. Vroucí zbožnost a jemný cit jsou základem jeho arcidíla „Messias.“ Než škoda, přeškoda, že Klopstock naplnil nebe a říši duchovní bytostmi zamhlenými, neznámými, neboť i jemu poklad katolické tradice zůstal zavřen na sedmero zámků.

Od doby Klopstockovy zase klid až do *naší* doby. V bohaté německé literatuře až doposud nebylo Mes-

Digitized by Google

siady, kteráž by byla vzpučela našemu věku z kypré půdy *katolické*.

Co nebylo, — stalo se, jest. „*Jesus Messias*“ od dra. F. *Helleho* jest právě tak hluboké jako líbezné dílo ducha v pravdě básnicky vyvoleného, posvěceného. Všecky paprsky děje soustředí se ve vznešené osobě Spasitelově, každá jiná osoba se svým okolím jest světem o sobě, ale všecky se otáčejí kolem věčného Slunce. Děj nepřetržitě plyne. Dogma o vtělení, o smíru pokolení lidského jest pojato od nejhlubších základův a vyloženo plnou usvědčivostí a plastickou názorností. „Vstup do předpeklí“ jeví sílu fantasie zrovna Danteovu. Hellemu se podařilo, co posud žádnému básníku německému, ponořiti se v mystické hlubiny mesiášského života a vyličiti tajuplný poměr milující duše ku svému Spasiteli. Při vnější tvorbě díla byly mu platně pomocny důkladné a rozsáhlé vědomosti archaeologické.

Rozkošně se střídá také malba krajin: zde se rozvíjí před duchovním okem prorocká vážnost Jerusaléma, tam utěšená domácnost Betléma, tam opět rozjímavá významnost Nazareta. Exegetické studium otevřelo básníku přísnou prostnost prorockého Matouše, římskou úsečnost a přímost Markovu, řeckou ohebnost Lukášovu a rozjímavou vzletnost Janovu. Dr. Helle narodil se r. 1834. ve Westfalsku, zastával se neohroženě lidu křesťanského, a když se znova rozlítil „Kulturkampf“, uchýlil se do Rakouska, aby ušel nebezpečným nástrahám soudním; žije v Čechách u Teplic. Helle vydal již několikero svazků rozmanitých básní, jež vesměs svědčí o neobyčejných vlohách básnických jakož i o rozhodně katolickém směru. Církevní hodnostáři jej poctili přátelstvím a sám císař rakouský velikou zlatou medalií.

Úplné arcidílo Hellovo „Jesus Messias“ jest již v tisku a bude koncem 1884 hotovo. Tak výtečný básník, zajisté hvězda prvního řádu na obzoru literatury katolické, a přece ani ne všem přednějším Němcům jest známo jeho jméno, neřkuli jeho básnická díla. Kdyby dr. Helle nebyl svému přesvědčení věrným katolíkem, bylo by se jeho jméno již dávno po světě rozezvučelo. Těchto několik slov budiž byť jen malou nápravou veliké chyby.

Dle „Vaterl.“ upravil *Al. Hlavinka.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek IV.

Náboženssko-mravní poměry na pevnině australské se vzhledem k domorodcům.

Napsal prof. **Frant. Syllaba.**

I. Některá předběžná země- a národopisná poznamenání.

Australská *pevnina* jest co do velikosti posledním dílem světa.*) Dle spolehlivých výpočtů Behmových a Wagnerových obnáší 138.529 čtvercových mil nebo 7,627.832 čtverc. kilometrů. Jest to nepatrně rozčleněná

*) Přihlížíme-li ku rozdělení země na 5 dílů světa, musíme ku pátému dílu, k Australii počítati kromě pevniny prostor, který na severu stanoven jest skalou Crespo v 32° 46′ sev. šíř., na jihu ostrovy Bishop and his Clerk v 55° 15′ již. šíř., na západě ostrovem západním souostroví Boh v 129° 12′ vých. dél., na východě skalnatým pustým ostrovem Sala y Gomez v 115° 20′ záp. délky. Nesmírné prostranství, v kterémž roztroušeny jsou nesčíslné ostrovy a souostroví způsobem na nejvýš nepravidelným, zdá se nám býti jako zbytkem zašlých světů. V národopisném ohledu se tento ostrovový svět dělí ve tři části: Melanesii, Polynesii a Mikronesii; někteří národopisci i Nový Seeland za čtvrtou část počítají. Výměr všech těchto ostrovů počítá Behm a Wagner na 22.830 čtverc. mil. nebo 1,257.129 *čtv. kilom.*

Digitized by Google

spousta země, jež jen zřídka neohrabanými předhořími zasahá do moře. Nejnovější výzkumy potvrdily, že větší část celé pevniny jest poušť. Pravé horstvo zdvihá se jen v Novém Walesu a Viktorii; rovněž postrádá Australie řek velikosti své přiměřených. Severní část patří pásmu tropickému, v jižní části jest prostřední temperatura 16°.

Komu z Evropanů náleží čest, že odkryl pátý díl světa, s jistotou stanoviti nelze. Bezpochyby bylo to roku 1601., kdy navštívil Portugal Manoel Godinha de Credia krajinu u mysu Wandiemenu, severozápadní špici ostrova Melville na nejsevernějším břehu australské pevniny. Roku 1606. přišli do Australie Holanďané, pak Angličané, Francouzové a Němci. Nejpevněji se zde usadili Angličané, takže v politickém ohledu již dávno Australie v celé rozloze náleží Velkobritánsku, které od založení první trestnické *kolonie* na východě v Sydney r. 1788. každou cizí okkupaci dovedlo starostlivě zameziti. Prvními osadníky nového světa byli tedy zločinci ve velikém množství*) z britických vězení, jichž se Anglie zbavila tímto spůsobem, jakož to i v osadách severo-amerických učinila. Pak následovali svobodní přistěhovalci, po většině Angličané, něco málo Němců, ba i Číňané.

Australští *domorodci* (Aboriginals (tuzemci), Black fellous (černí chlapíci), jak jsou nazýváni v zemi, Black men (černí lidé), jak sami se nejraději jmenují) náleží ku zvláštnímu, určitými, snadno poznatelnými vlastnostmi vyznačenému plemenu, jež Peschel a Hellwald za nejstarší lid světa pokládá. Počet kmenů, ve které se australské plémě rozpadá, jest velmi značný; všecky tvoří však jednu rodinu, neboť vůči mnohým odchyl-

*) Od r. 1849—1860. přibylo přes 9700 trestanců.

Digitized by Google

kám v mravech a řeči jeví se neodolatelně v obou těchto momentech shoda nejdokonalejší.

Americký učenec Hale *tělesnou povahu* jejich takto popisuje: „Australové jsou prostředního vzrůstu, jen zřídka přes 1·83 m. vysocí, štíhlí, s dlouhýma rukama a nohama. Mnozí kmenové jsou dosti tělní a ne oškliví, většina však jest velmi hubená s vyčnívajícím břichem. Podoba obličeje stojí mezi Negry a Malajci. Čelo jest úzké, poněkud nazpět stlačené, často vysoké; oči drobné, černé, hluboko ležící; nos nahoře vtlačený, vespod široký, ústa veliká s tlustými rty a silnými zdravými zuby. Lebka jest podlouhlá, neobyčejně tlustá a spočívá na krátké, malé šíji. Vlasy dlouhé, jemné, vlnivé, z nedostatku péče jsou však jako vyplstěny; často jsou barvy skvěle černé, obyčejněji téměř hnědé. Na těle mají hojně chlupů. Pleť jest temně čokoládová, až načervenalá, černá neb i jasnější."

Skoro nazí potulují se v malých houfcích, lovíce a honíce, kořínky, červy a mušle hledajíce. Stálého sídla pravidelně nemají. Rolnictví jsou úplně neznalí.

O duševním nadání Australův se úsudky různých badatelův a cestovatelů rozcházejí. Müller tvrdí, že domorodci při mechanické práci všeho druhu zručnost jeví, na spontaneitě se zakládající schopnosti však že nepatrny jsou, jakož co do nadání duševního a kulturního vyvinutí, že stojí v člověčenstvu nejníže. Peschel naproti tomu dokazuje, že duševní nadání Australův ne nepatrným uznáno jest od té doby, kdy učený svět oddal se studiím řečí jejich, jež vynikají dosti ušlechtilými formami gramatickými. Nadání jejich dokazují i zkušenosti nabyté v Queenslandu v Novém jižním Walesu, kde se nejen mechanickým pracím, ale i angličině rychle a správně naučili. Vášeň jejich bývá nesmírná a jen strach, který v nich vzbuzuje osobní pře-

Digitized by Google

vaha Evropana, činí je neškodnými. Nejdivočejší kmenové bydlí na pobřeží zálivu Karpentarijského.

Jak veliký *počet obyvatelů* pevniny australské byl, když první Evropan na ni vstoupil, nevíme. Freycinet páčí jejich počet na 1,039.400 duší, jiní mluví o 200.000 neb o 100.000 obyvatelích. Všecka tato čísla jsou nejista. Snad pravdě nejbliží jsou výpočty Behmovy a Wagnerovy, dle nichž r. 1851. žilo v Australii domorodců 5046, ve Viktorii 1694, v Novém jižním Walesu 1750, v Queenslandě 1500, v jihozápadní Australii 5000, v lepší části severozápadní Australie 15000 a v severním territoriu 12000, celkem okrouhlým číslem 55.000 duší. Podlé posledního sčítání lidu ze dne 3. dubna 1881 obnášel počet přistěhovalého obyvatelstva 2,148.516 duší, většinou původně Angličanů, mimo 150.000, kteří jsou Němci, Číňané, Polynésané, Amerikáni, Asiaté a Afrikáni.

Nepatrný počet domorodců nápadným jest kontrastem ke vzrůstajícímu počtu obyvatelstva evropského. Jak bělochů přibývá, tak černoši australští mizí a důvodna jest obava, že časem úplně vymrou.

Předeslavše tímto spůsobem něco nejnutnějších země- a národopisných poznámek, promluvíme nyní zvláště o náboženstvo-mravních poměrech domorodců australských a sice: II. o jejich náboženských názorech, III. o zásadách a poměrech mravních, IV. o šíření a působení křesťanství.

II. Názory náboženské.

Dlouho domnívali se cestovatelé a národopisci, že australští domorodci postrádají veškerého náboženství (Slov. Nauč. I. 402.), ale mylně tak soudili. Jako dosud každý národ měl a má své náboženství, mají je i

Digitized by Google

Australové; ovšem jsou náboženské jejich představy přiměřeny nejnižšímu stupni vzdělanosti jejich a mění se takořka ode kmene ku kmeni. V novém jižním Walesu, Queenslandě a Viktorii, kde dotkly se paprsky vzdělanosti aspoň poněkud tamních kmenů, jsou pojmy náboženské poměrně na stupni nejvyšším; ostatně není náboženství australských domorodců podstatně rozdílno od náboženství jiného, na témže stupni vzdělání se nacházejícího národa, tak zvaného přírodního. Pravdivým nezdá se býti mínění mnohých badatelů, ku př. Gerlanda, že Australové měli původně bohatou *mythologii*, která polynésskou nám na paměť přivádí a že vůbec klesli s vyššího stupně vzdělanosti na nynější. Některé mythy jejich pocházejí od Malayo-Polynesanův. Představy o *nejvyšší bytosti svět stvořivší a vše zachovávajici a řidici* vedlé mínění národopisce Hellwalda*) a Müllera**) neměli. Nicméně představu o *božství*, byť materialistickou, nejasnou, Australové měli a mají. Jak z různých podání domorodcův vysvítá, věřili Australové v dobrou a zlou bytost. Obě bydlely kdysi na zemi, později však odebraly se do svého nynějšího bydliště: tato do propastí podzemních, onano ku hvězdám. *O dobré duchy* Australové málo se starají a jich si málo všímají, jen v Novém jižním Walesu***) přinášejí oběti dobrotivé mocnosti jmenem Koyan-ovi a ne zloduchu Potoyan-ovi, z čehož vidno, že mravního zušlechtění bylo potřebí, než se odhodlali cítiti dobrou bytost božskou; neb tu pak není to strach, jenž je nutí ku bohopoctě, ale vděčnost. Hlavně však zakládá se náboženství Australův na ctění *zlých duchův*, od nichž vše-

*) Allgemeine Ethnografie von Friedrich Müller, 218.
**) Naturgeschichte des Menschen von Fried. v. Hellwald, 49.
***) Völkerkunde von Oscon. Peschel, 293.

Digitized by Google

cko neštěstí má svůj původ a kteří s dušemi zemřelých za příbuzné neb identické jsou jmíni. Hrůzu a strach vzbuzujíce provádí zlí duchové své rejdy zvláště v noci a za bouře; proto bojí se domorodec za temna nočního nebo za bouře opustiti svůj příbytek. Stává sice prostředků zlého ducha zaklíti a neškodným učiniti, avšak prostředky ty známy jsou jen čarodějům.

„Jako Janus u starých Římanů — píše Hellwald (str. 49.), znamenal válku i pokoj, podobně má se to se zlým duchem domorodcův australských, kterého „pedallem" nazývají; neboť ve dne jest jim duchem dobrým, jemuž povinni jsou díky za všecka dobrodiní. Onť jest, jak se domýšlejí, jenž před mnohými léty svařil pevninu australskou z bahna v pevnou zemi, opatřil rostlinami a všelikými živočichy a po té daroval za obydlí černým lidem. Učiniv to táhl za moře vykonat jinde totéž. Vypravuje-li se jim o božské všemohoucnosti, moudrosti a dobrotě, odpovídají napořád: „Co jest bůh bělochovi, jest pedall černochovi." Z toho vidno, že pedalla za nejvyšší bytost považují. Tuto bytost, která, jak domorodci věří, hlavně v noci straší ve tmavých lesních končinách, někteří z nich docela prý viděli a líčí její postavu obrovsky velikou, člověku podobnou, a ohnivýma očima koulející. Místa, kde se jednou objevila, každý pečlivě se straní a nic nemůže pohnouti věřícího, by tam nohou vkročil. Bytost tato však nikterak nepůsobí na jejich skutky. V Queenslandě a Viktorii dle zpráv Mac Donaldových a Brongh Smithových věří domorodci, že „bun-jil" stvořil všecky věci, jen žádných žen. Ale on má přece manželku „boiboi" nazvanou, syna „bin-beala" a bratra „pally-yana" a jakkoli stvořil všecky věci, přece dal si pomáhati od syna a bratra. Nosí při sobě vždy veliký nůž a když stvořil zemi, krájel a přistřihoval jím vrch a rozsedliny, údolí a řeky. Tak si představuje stvoření ale-

Digitized by Google

spoň kmen boonovrengský na pobřeží Viktorie. Za to víra kmene Barvů připomíná nám kosmogonii biblickou. Jejich „baiamis," stvořitel, udělal zemi a vodu, oblohu, zvířata a lidi, dává dešti pršeti a dovoluje trávě růsti, osvobodil jejich otce od zlých duchů a vítá dobré lidi v ráji míru a hojnosti na mléčné cestě nebeské. Též mythy o veliké potopě, přestěhování některých lidí do hvězd a proměnění jiných ve skálu a jiné pověsti rázu náboženského nacházejí se v různých krajinách. V některých územích ctěny bývají též slunce a měsíc.

Ani model, ani chrámův, ani určitého, stanoveného *kultu* nemají. Veškery náboženské idey domorodcův australských jsou tuze všeobecny a matny a nevyvedly dosud nějakou modlu, byť i v postavě nejsurovější. Vždyť po dnes nepodařilo se nějakou modlu nalézti u kteréhokoli kmene australského. V některých jeskyních našly se různé malby původu neznámého; že by skutečnými modlami byly kameny, korou pokryté, o nichž zmínka se činí ve Vaitzově anthropologii národů přírodních (VI. 804), zdá se býti pochybno. Na nejvýš mohli bychom za takové považovati čáry hadovité, které často bývají na stromech vyřezávány; mají dle výpovědí domorodcův představovati ještěrku nebo hada, v jehož podobě hlava duchů jejich viditelnou se stává. — U některých kmenů nachází se *obřízka*, která vykonává se jako u starých Israelitův nožem kamenným. Význam její jest však jen zdravotní a sotva náboženský. Pak obdrží jinoch jména stálého, jež se nemění.

Při takové chudobě a nedostatku náboženských představ nemůžeme se diviti, že *stav kněžský* u domorodců australských neexistuje. Místo kněží zastupují *kouzelníci*, koradři, karradai nazvaní, žijí hlavně v Novém jižním Walesu a Queenslandě. Jsou to po pravidlu staří muži,

Digitized by Google

zřídka kdy ženy, obdrževší zázračnou svou moc křemenem nebo kostí, které jim vstrčeny byly ve spaní do kyčlí při návštěvě zlých duchů, nebo když noc prodleli na čerstvém hrobě. Znajíce prostředky, zlého ducha neškodným učiniti, zastupují též *lékaře* léčíce nemocné. Neboť dle víry Australovy — jako všech snad přírodních národů — všecko neštěstí má svůj původ v účinkování zlých duchův a může jen zlomením moci jejich býti odstraněno. V jejich lékařském umění hlavní místo zaujímají, jako v šamanismu vůbec, různá zaříkávání, též i potírání svatými kameny; i rationelních prostředků užívají, ku př.: tělo potírají studenou vodou, pouští žilou, trou tělo atd.

Karadžiové nejen nemocného zdravým, ale i zdravého nemocným učiniti mohou. Strach a zároveň důvěru vzbuzujíce jsou nejdůležitějšími osobami v celém kmeni a požívají největší vážnosti u lidu. Jsou sice mezi Australy *náčelníci*, kteří jakýsi vliv mají na mnohé rodiny; moc jejich však jest velmi obmezena a pomíjející. Náčelník jen potud něco platí, pokud má prostředků neb aspoň míti se zdá, aby jiným lidem strašným se učinil.

Hluboce zakořeněná panuje u Australův *pověra*, jež v mnohém nápadnou příbuznost jeví s představami, které jsou u nás domovem. Slyšíme-li, že Australové kýchání přičítají zvláštní význam, že dle přesvědčení jejich vlasatice veliké neštěstí přinášejí a noční skřek kulichův smrť dítěte předpovídá, zní nám to jako pohádky z chaloupek našeho lidu venkovského. Každý kmen má svého „kobonga“ t. j. zvíře, bylinu atd. jemu svatou, kterouž jísti nesmí. — V Novém jižním Walesu považuje se za opovážlivost a rouhání, píská-li někdo na blízku skal, neb tak vypravovali domorodci Dumont d' Urville-ovi, že kdysi pískali někteří z kra-

Digitized by Google

janů jejich na úpatí skalní stěny a utrhnuvšími se s ní balvany zabiti jsou.*)

Proti všem zlým duchům nejúčinnějším prostředkem jest *oheň* a proto nemohou-li oheň rozdělati, nižádná myšlénka není Australovi hroznější nad příšerné hodiny noční, v nichž zvláště zlí. potměšilí duchové krajinou bloudí. Z té příčiny zůstávají v noci těsně pohromadě a za nic by se nevzdálili. Z té příčiny hoří oheň jak v zimě, tak za největšího vedra letního před každým jejich obydlím, které jest obyčejně nestálé a jest jím buď přirozená jeskyně, roští, dutý peň stromový, zřídka kdy primitivní chalupa; neb leží též Australové na pouhé zemi v polokruhu kolem ohně chráněni jsouce svým kožichem a stromy. Oheň tento nesmí nikdy uhasnouti a provází Australa putujícího na všech jeho taženích. Karadžiové přemohli v lidu zakořeněnou hrůzu přede tmou tak dalece, že umějíce opanovat děsné přízraky své ustrašené obrazotvornosti, vysedí celou noc na hrobech. Užívají k tomu dřevěných prkének rozličného tvaru, navlečených na motouz, které, švihá-li se jimi ve vzduchu, vydávají ze sebe zvuk houkavý a zaplašují tak zlé duchy. Ohlas nauky křesťanské, že *smrť* jest následek hříchu, jeví se v názorech četných národův všech dílů světa, i australských černochů, kteří každého člověka smrt nadpřirozeným přičítají příčinám. Zemře-li někdo násilnou smrtí, truchlí všichni z jeho kmenovců a příbuzných jest úkolem, z pozorování jistých nahodilostí, ku př. z letu některého hmyzu vraha vypátrati a zabiti, čímž se často celé rodiny zaplétají ve dlouholeté spory a na-

*) Velmi podivné jest, že i na ostrovech Fong-ských zakázáno každé pískání, protože prý neslušné jest proti bohům.

Digitized by Google

vzájem se hubí. Mrtvoly pochovávají do jam a přikrývají křovím a zemí; jinde mrtvoly jmenovitě starších lidí spalují; jinde opět kladou mrtvého na dřevěné lešení, povýšené nad zemí a pokrývají jej křovinami. U hlavy i nohou mrtvoly pochované hoří mnoho nocí malý *oheň*, u něhož nejbližší příbuzní stráž konají, pozorně z rána pátrajíce, není-li kolem hrobu viděti stop, neb ty znamenají, že mrtvý nemá pokoje a jiného místa si žádá. Obyčejně bývá více hrobů pohromadě ohražených plotem korovým, jenž upevněn jest provazem z lýka eukalyptového. Jméno mrtvého nesmí se vyslovovati, a nachází-li se někdo téhož jména mezi kmenovci, musí se jinak přezvati.

V život posmrtný australští domorodci věří; vždyť, byť i nejasná víra v nesmrtelnost duše nachází se u všech*) národů, a kde o tom bezprostřední svědectví chybí, můžeme tak uzavírati ze způsobu pochovávání mrtvol. Život duševní po smrti jest jim jakousi stinnou existencí, ve kteréž — dle jejich materialistických názorů — se jako za živobytí honí a loví.

Hellvald sice tvrdí (str. 39.), že černoši australští záhrobního života duševního neznají, jsouce prý přesvědčeni, že osud jejich jest stejný s osudem zvířat; dokládá však ihned, že je pedall vedlé víry jejich, dobře-li žijí na světě, pošle po smrti znova na svět v podobě bílých mužů. Od té doby, co Europané do Australie přišli, rozšířila se mezi domorodci víra, že běloši jsou *inkarnace* duší jejich od těla oddělených, kteréž

*) Posud jen Negři zapírají (jak cestovatelé dosvědčují) nesmrtelnost duše, „Může mrtvý člověk z hrobu vyjíti, nevyhrabeme-li ho?“ tak vyjádřil se náčelník Commoro v Latukalandě východně od Bílého Nilu, když ho Sir Samuel Backer nadarmo různými důvody o životě po smrti přesvědčiti chtěl.

Digitized by Google

víry stávalo již než se s bělochy seznámili a která zakládá se v názoru, že mrtví do říše světla se navrátí.

Z toho vidno, že i jakési *tušení o odměně a trestu po smrti mají*. Všecky tyto názory náboženské australských domorodců nejsou všude stejně platnými a objevují se v různých obměnách vedlé individuelních vloh a představ jednotlivých kmenů. Jsou i zároveň svědectvím, že nestává pod sluncem nižádného národa tak zvaného přirozeného a nejsurovějšího, jenž by pražádného náboženství neměl. (Dok.)

Důležitost a význam filosofie scholastické, zvláště thomistické.

Napsal prof. dr. **Václav Hlavatý.**

(Dokonč.)

Nejvyšší Učitel církve velmi případně doličuje četné prospěchy, které filosofie víře přináší, an vysvětluje krásná slova sv. Augustina, jenž filosofii nazývá vědou, „jížto víra velespasná . . . plodí se, živí, obhajuje a sílí.“ Filosofie totiž odstraňuje netoliko překážky přijetí víry, nýbrž podává i pravdy, jichž víra předpokládá, totiž praeambula fidei. Ano, nad to činí ještě více: odůvodňujíc vědecky děj zjevení a dokazujíc důvody věrohodnosti (motiva credibilitatis) pravdy katolické, pobádá, ano nutká téměř rozum k poslušnosti z víry — obsequium fidei.

Ještě větší jest prospěch z filosofie plynoucí, má-li víra státi se *vědou* t. j. bohovědou. Ovšem nikdy není a nebude rozum s to, aby tajemství víry pochopil, avšak může články víry soustavně spořádati a přebohatý obsah jejich poněkud pochopitelným učiniti. Filo-

Digitized by Google

sofie ze všech věd profáních nejhlouběji sahá; ona též nejširší má objem, bádajíc o Bohu, člověku a o světě a poznávajíc tyto tři předměty v posledních důvodech a nejvyšších vztazích, jimiž na vzájem spojeny jsou. Tímto způsobem filosofie může čas i věčnost, řád přírody i říši milosti, myšlénku božskou i lidskou spojiti v jedno. Krásně dí tedy Lev XIII. v památné promluvě k učencům katolickým dne 7. března 1880: „Fidei enim et rationis parens atque auctor Deus sic utramque temperavit, ut societate et quadam cognatione inter se continerentur.“ Za tou příčinou již první věrozvěstové a Otcové církevní filosofie pilně a mnohonásobně používali. Ještě více žičili se jí učitelé pozdější. A z tohoto spojení filosofie s věrou vznikla právě theologie scholastická, která ve 13. století nejvyššího vrcholu dostoupila z té příčiny, že nejpřednější mužové věku tohoto vědu filosofickou s vědou křesťanskou v harmonický lad spojovati výborně dovedli.

Jako filosofie, podobně i *theologie* scholastická a zvláště na tom stupni dokonalosti, na nějž přivedl ji Učitel andělský ve své Summa theologica, vládla ve všech školách duchem křesťanským řízených po dlouhá století vnikajíc ze škol i do života. Učení církevní úzce souvisí s ní, anoť se pomocí této theologie scholastické vyvinulo, jejížto četné nauky prodlením věků za dogmata jsou prohlášeny; a jako theologové scholastičtí po většině byli organy výměrů dogmatických, tak i Církev užívala pilně terminologie scholastické vysvětlujíc články dogmatické. Vzpomeňmež zde církevního sněmu Tridentského (1545—1563.), kde před shromážděnými Otci vedlé Písma sv. ležela na stole Summa theologica; jehož nejčelnější dekrety sepsal věrný žák sv. Tomáše, Dominik Soto. Catechismus concilii Tridentini rovněž ode tří žákův Učitele andělského jest

Digitized by Google

zpracován. Co chvály papežové, církevní sněmy obecné i provincialné vzdávají theologii scholastické, zde jen podotčeno budiž. Sv. Otec Lev XIII. v encyklice svrchu řečené uvádí pochvalu od papeže *Sixta V.* (1585—1590) jí vzdanou, jenž ji za zvláštní řízení Prozřetelnosti božské prohlašuje, kteráž bohověd tu církvi jako nepřemožitelnou hradbu víry dala skrze velikou moudrost a hluboký důmysl sv. Tomáše a sv. Bonaventury. Jednu toliko stať z chvalořeči té o theologii scholastické budiž nám dovoleno zde uvésti. „Et hujus quidem tam salutaris scientiae cognitio et exercitatio, quae ab uberrimis divinarum Litterarum, summorum Pontificum, sanctorum Patrum et Conciliorum fontibus dimanat, semper certe maximum Ecclesiae adjumentum affere potuit sive ad scripturas ipsas vere et sane intelligendas et interpretandas, sive ad Patres utilius et securius perlegendos et explicandos, sive ad varios errores et haereses detegendas et refellendas: his vero *novissimis diebus*, quibus jam advenerunt tempora illa *periculosa* ab Apostolo descripta, et homines blasphemi, superbi, seductores proficiunt in pejus, errantes et alios in errorem mittentes, sane catholicae fidei *dogmatibus confirmandis* et *haeresibus confutandis pernecessaria* est.“

Taková vysoká vážnost a chvála, již církev theologii scholastické vždy vzdávala, musí platiti též o *filosofii scholastické*, neboť právě jí ona proslavená bohověda tou měrou, jak vylíčeno, zvelebena jest. Dosud mnozí odpůrcové domnívali se hledíce k veliké vážnosti této theologie v církvi, že třeba líšiti theologii od filosofie scholastikův. Ve víře a v podání nauky církevní prý velicí myslitelé středověku omylu a bludu zůstali prázdni, ale spekulativní jejich vývoj věroučení nesprávný jest, ano bludný; a nedávno opět *Knoodt* v brožuře „Die Thomas-Encyklika Leo's XIII.“ (Bonn

Digitized by Google

1880) odvážil se až toho výroku, že sv. Tomáš zaujat jsa domněnkou, jakoby filosofie Aristotelova byla zcela nepřekonatelna a nad jiné způsobilá, aby věrouku křesťanskou v soustavu vědeckou uvedla — do theologie křesťanské sensualism, pantheism a emanatianism zavedl! Nic však není nesprávnějšího, než toto líšení scholastické theologie a filosofie. Je-li theologie sv. Tomáše církevní, tedy i jeho filosofie; vždyť filosofie scholastiků jest podstatný činitel spekulací jejich theologické. Pověstná věta starých odpůrců scholastiků, že ve filosofii sice něco může býti pravdivé, v theologii však bludné, podstatou scholastiky samy již vyloučena jest. Církev tuto větu jako nekřesťanskou zavrci musela; vědě církevní pak bylo takové stanovisko zaujati, že věty té k službám jí nebylo nejen třeba, nýbrž ji úplně vyhostila. Což se i stalo. Jest svrchovaně nerozumné, tento výrok o poměru filosofie a theologie scholastické na účet scholastiky klásti, kteráž v nižádném stadiu rozvoje svého věty oné neuznala, neboť ani o jediném z učitelů scholastických tvrditi nelze, že by se jí byl přidržel; ano scholastika ji právě co nejrozhodněji potírala. „Nemůže býti odporu mezi rozumem a zjevením, mezi filosofií a theologií“: zásadu tuto učitelé scholastičtí vším úsilím proti Arabistům hájili a jí se drželi. A z toho právě vysvětliti sobě lze obyčej u scholastiků často se vyskytující, že některý článek se stanoviska i theologického i filosofického buď za pravdu aneb za blud prohlašují a z obého stanoviska důkaz toho podati se snaží.

Čtouce spisy scholastiků nejednou setkáváme se s výrokem, že *některá nauka platí i v theologii i filosofii* (Srovnej: Alberti Magni Summa theol. pars 2. tr. 12. qu. 72. m. 4. art. 3.: „Procedunt secundum fidem catholicam et secundum philosophiam“); a jinde opět,

Digitized by Google

že některá *věta odporuje zásadám filosofickým i obsahu víry,* (Srovnej: Thomae Aquin. De unitate intellectus contra Averroistas: „Intendimus autem probare, positionem praedictam (scil. de unitate intellectus) non minus contra philosophiae principia esse, quam contra fidei documenta;" — Srovnej též: Alberti Magni Summa th. p. 2. tr. 13. qu. 77. m. 3.); aneb opět, že některá *nauka bludná jest se stanoviska filosofie, haeretická se stanoviska víry* (Srovn.: Thomae Aquin. Contra gent. l. 2. c. 44.: „Secundum philosophiam erroneum et secundum fidem haereticum"; Srovnej též: Alberti Magni Summa theol. pars 2. tr. 12. qu. 72. m. 4. art. 3.: „Error contra philosophiam et theologiam"); aneb i docela, že ta neb ona *nauka haeretická jest i se stanoviska víry i s hlediště filosofie.* (Srovnej: Alberti Magni Summa theol. p. 2. tr. 12. qu. 72. m. 2.: „Haereticum in fide et in philosophia." tr. 13. qu. 77. m. 5. — p. 1. tr. 4. qu. 20. m. 1. — qu. 21. m. 1. m. 2. a j. v.).

Za tou příčinou i papežové i sněmové církevní schvalovali netoliko nauky theologické, nýbrž i právě onu scholastickou methodu spekulativní, ono pojímání poměru rozumu k víře; oni právě v tomto filosofickém odůvodňování článků víry nalézali nejlepší prostředek k vyvrácení bludů, nejvydatnější zbraň k obraně víry. Sv. Otec Lev XIII. v uvedené encyklice výslovně prohlašuje, že všechna ta chvála, kterou papežové a sněmy církevní vzdávali theologii scholastické, plnou měrou náleží též *filosofii* scholastické. Všechny skvělé vlastnosti, které zdobí theologii scholastickou, zakládají se jedině na tom, že scholastikové dovedli používati filosofie ve prospěch theologie. Nikdy by theologie scholastická té důležitosti, toho významu, jenž jí přísluší, nebyla dosáhla, kdyby filosofie jejich nedokonalá a kusá bývala. Slyšme však již vlastní slova nejvyššího Uči-

Digitized by Google

tele Církve: „Quae verba quamvis theologiam scholasticam dumtaxat complecti videantur, tamen esse quoque de Philosophia ejusque laudibus accipienda perspicitur. Siquidem praeclarae dotes, quae Theologiam scholasticam hostibus veritatis faciunt tantopere formidolosam . . . praeclarae, inquimus, et mirabiles istae dotes unice a recto usu repetendae sunt ejus philosophiae, quam magistri scholastici, data opera et sapienti consilio, in disputationibus etiam theologicis, possim usurpare consueverunt . . . Profecto theologia, in qua illi excelluerunt, non erat tantum honoris et commendationis ab opinione hominum adeptura, si mancam atque imperfectam aut levem philosophiam adhibuissent.“

Nebyly sice všechny filosofické myšlénky sv. Tomáše v theologii jeho pojaty a tudíž se články církevními nebyly spojeny, ale principy filosofie jeho či ony pravdy filosofické, z nichžto jiné odvozeny bývají, přešly v majetek theologie scholastické čili církevní. Tudíž říci lze, že následkem spojení rozumu s věrou v theologii scholastické, autorita církevní ručí i za pravdu nauky filosofické Učitele andělského. Ana tedy řečená filosofie po staletí k velikému prospěchu církve spojena byla s theologií, kdo se odváží tvrditi, že ke službám theologie za dob našich není již spůsobilá? An *Sixtus V.* (1585—1590) theologii scholastickou ve své době netoliko za příhodnou prohlásil, nýbrž i za nejvýše potřebnou, jelikož za oněch časů mnohé bludy povstávaly proti víře pravé a nadutost vědy i spoléhání na rozum vlastní zavládaly v Církvi: kdož upře, že podobné zlo i za našich časův a to u vyšší ještě míře se šíří?

Příhodnost a spůsobilost filosofie Učitele andělského k potřebám theologie doby naší ještě jasněji vy-

Digitized by Google

svitne, uvedeme-li sobě *původ* theologie scholastické na paměť. Když totiž filosofie Aristotelova u Arabů, Židův a křesťanů ve známost vešla, tuť u Arabů, Židův a křesťanů tytéž objevily se potřeby vědecké: vznikla totiž otázka, kterak velikolepá tato soustava filosofická ku pravdám náboženským se má. Arabové a Židé otázky té nedovedli rozřešiti jinak, než buď víru rozumu obětujíce, a to učinila většina filosofů jejich, aneb rozumu vší oprávněnosti na poli náboženském upírajíce. Opačně vedli sobě křesťanští učitelé středověcí: oni víru i vědu v ladný celek spojili tak, že ani víra ani věda nebyla zneuznána, nýbrž zájmy obou velmi jsou podporovány. Lev XIII. svazek ten, jímž sv. Tomáš spojil řád přírody s říší milostí, krásnými doličuje slovy: „Praeterea rationem, ut par est, a fide apprime distinguens, utramque tamen amice consocians, utriusque tum jura conservavit, tum dignitati consuluit, ita quidem, ut ratio ad humanum fastigium Thomae pennis evecta, jam fere nequeat, sublimius assurgere; neque fides a ratione fere possit plura aut validiora adjumenta praestolari, quam quae jam est per Thomam assecuta.“ Od té doby však, kdy *Descartes* a filosofie v šlépějích jeho kráčející tento sňatek vědy s věrou násilně roztrhly, povstal boj mezi věrou a rozumem, jenž tak se přiostřil, že za dnů našich stojí proti sobě jako protivy nesmiřitelné. Víra *aneb* filosofie, ale nikoliv víra *s* filosofií — toť heslo vědy za doby naší. Právem stěžuje sobě Lev XIII. v památné allokuci k učencům katolickým dne 7. března 1880. řka: „Veliký jest počet těch, kdož pravd Bohem zjevených málo sobě váží aneb zcela je odmítají, domnívajíce se, že jich s naukami vědy lidské a novými výzkumy jejími srovnati nelze.“

Ježto tedy povaha filosofie novověké záleží ve zřejmé vzpouře proti zjevení Božímu, čeho že jest theo-

Digitized by Google

logii za dnů našich třeba? Stačí-li, aby se brala vždy jen methodou kladnou a opírala víru vždy jen výroky Písma a sv. Otcův, aby všech pokroků kritiky biblické a starožitností pilně zužitkovala? Zajisté neslušno nikterak, podceňovati této části studia theologického. ale hlavní úkol záležeti bude v tom, aby *filosofie s theologii se spojila* a tak bohověda opět rázu apologického a filosofického nabyla. Době naší třeba theologie, jakouž u světce Akvinského nalézáme, theologie, v níž řád přirozený i nadpřirozený, rozum lidský i božský, věda i podání v pravé jednotě se porovnají. Z té příčiny žádá sobě sv. Otec, aby bohověda dle přísné vědecké methody scholastiků pěstována byla, aby víra mocnější silou rozumu ve všech oborech lidského myšlení a konání vítězství dosáhla. „Omnino necesse est — dí Lev XIII. — Theologiam gravi scholasticorum more tractari, ut revelationis et rationis conjunctis in illa viribus, invictum fidei propugnaculum esse perseveret.“

Není nás tajno, že mnozí učenci katoličtí i za dnů našich ještě toho náhledu jsou, že by i novověké filosofie ke službám víry bylo lze užiti, kdyby tak byla pěstována, aby víře nebezpečnou nebyla; ano domnívají se učenci ti, že útoky filosofie na víru za doby naší toliko pomocí novověké filosofie s prospěchem odráženy býti mohou. V tom smyslu napsal jeden z nich: „V theologii dosud ani opravdu na to nepomýšlelo se, použiti pokroků nové filosofie, nýbrž k odůvodnění základních nauk dosud užívá se filosofie scholastické . . . Byla-li scholastika *dříve* s úlohu tuto, není tak již *nyní*. . . . Jestiť svrchovaný čas, aby předsudkům, které novověké filosofii dosud uzavíraly vchod do theologie, jednou konec byl učiněn.“ (Viz W. Rosenkrantz: Die Principienlehre im Allgemeinen. München 1875.)

Takovéto náhledy za záhubný klam prohlásiti

Digitized by Google

dlužno. Novověkou filosofii nelze pěstovati tak, aby s dogmaty církevními souhlasila. Marně snažil se Hermes, Kanta přispůsobiti bohovědě katolické; podobný pokus Güntherův, soustavě Heglově odníti ráz její protikřesťanský, taktéž zmařil se úplně. Vzdor těmto a jiným ku škodě vědy katolické podniknutým pokusům, v době novější opět nejedni seznávají v *Schellingu* onoho filosofa, jehož prý snadno po katolicku přiodíti. Nový tento podnik filosofů mnichovských sotva s lepším potká se zdarem prvějších, neboť filosofii novověké nelze odníti nepřátelství proti křesťanství, jak v Církvi katolické se chová a hlásá. Filosofie tato spočívá na hrdé nižádné autority neuznávající zásadě, že *rozum lidský jediným* jest zdrojem pravdy; uznává-li však přece pravdy zjevené, činí tak jen tehdáž, když jich ze sebe samé čerpala a cestou filosofickou nabyla t. j. když jich rázu nadpřirozeného pozbavila a na pravdy toliko přirozené či rozumové snížila. (Srovnej: Kant „Kritik der reinen Vernunft“ a „Kritik der praktischen Vernunft.“)

Rationalism od filosofie novověké odloučiti nelze, ont přešel jí v tuk a krev. Zde o tom ani zmínky nečiníme, že soustavy novověké filosofie neustále se mění a tudíž i bohovědě stále podjímati by se bylo práce Sisiphovy, a to beze vší naděje, že kdy dospěje pravdy. A kolikeré zlo vzniklo by ze zavedení novověké filosofie v theologii, tolikeré též dobro míti bude v zápětí návrat ku staré filosofii pro časový vývin a zdokonalení katolické vědy theologické.

Onať zajisté, a to zvláště od časů sněmu Vatikanského (1870), v posledních desítiletích učinila pokrok veliký, utěšený; theologové opět přidrželi se starých osvědčených tradicí. Ale ač pokrok ten značný jest, přece nelze úspěchy nynější přirovnávati k onomu vzletu bohovědy, který vidělo století šestnácté ve spi-

Digitized by Google

sech *Suarezových*, *Vasguezových*, de *Lugových*, *Řehoře* z Valencie. Snad by pokrok v theologii již větší byl, kdyby zároveň i k filosofii sv. Tomáše učenci katoličtí byli navrátili se. Theologie scholastické nelze úplně oceniti a ji úplně porozuměti bez známosti filosofie thomistické. Protož biskupové francouzští na provincialné synodě v Burdegalech r. 1868. shromáždění nejen z té příčiny obnovení filosofie sv. Tomáše úsilovně žádají, že ona se články víry úplně se snáší a k vysvětlení jich výborně napomáhá, nýbrž i proto, že jest jako klíč, jímž smysl bohověd církevní otvírati a s prospěchem vykládati lze. Řeči církve naší — tak praví — usnesením a výrokům jejím, velikým dílům klassických theologů našich rozuměti lze jen za pomoci této filosofie. Zvláště mistrovská Summa theologica sv. Tomáše, onen nevyvážný zdroj nauk nejbohatších, každému zůstane knihou uzavřenou, kdo ve filosofii jeho se nevyzná. Slyšme slova jejich: „Hanc philosophiam, quae a multis dicitur *scholastica*, et quae doctrinae revelatae mirifice consonans, ab eadem plurime mutuata est, atque a veteribus Patribus, graecorum ope philosophorum utentibus, exculta et purificata, deinde a s. Augustino potissimum adaucta, denique a scholasticis doctoribus praesertimque a Divo *Thoma* perfecta, et in formam didacticam scientificamque redacta fuit, cum multis episcopis sive Italiae sive Galliarum, in seminariis nostris juxta Papae Pii IX. vota instaurandam esse vehementer cupimus . . . Eo fine ut juniores clerici cum majori ardore et fructu theologiam scholasticam, cui praeit et indissolubiliter quasi connubit, nec non servit hujusmodi philosophia, amplectantur et optime calleant; nec non, ut ejusdem scientiae adminiculo, praeambula fidei melius demonstrentur, dogmata sacra praeclarioribus argumentis

Digitized by Google

illustrentur, et errores praesertim aetatis nostrae facilius interimantur. Eo magis excolenda est haec philosophia, quo intimius cum dogmatibus atque definitionibus et ipsamet lingua Ecclesiae docentis conjungitur, mentesque discipulorum melius praeparat ad intelligenda opera doctorum scholasticorum, praesertimque Summam theologicam Divi Thomae, toties quidem, nunquam vero *satis* celebratam, quae, uberrimae doctrinae fons semper vividus, iis tamen, qui ab ejusdem philosophicis alieni erunt doctrinis, fons clausus et signatus remanebit."

I dosaženého pokroku v theologii nelze zachovati, nepodaří-li se sv. Otci, filosofii thomistickou do všech universit i akademií katolických zavésti; splní-li se však toužebné přání jeho, vyplyne z toho jiný ještě prospěch: myslitelé katoličtí opět sjednotí se a to nikoli v otázkách jen vedlejších, kdež jednoty takové ani nutně třeba není, nýbrž v principech a otázkách základních. Lev XIII. přeje sobě, aby všickni učenci katoličtí na osvědčené půdě vědy církevní spojili se a proti nepříteli společnému vytáhli v boj. S touto jednotou v nauce obživne opět *škola katolická*, ne sice v tom smyslu jako mluvíme o škole Kantově aneb Heglově, nýbrž ve smyslu vznešenějším a obecnějším, totiž že ve všech školách okršku zemského bohověda katolická dle těchže zásad a touže methodou hlásána a vykládána bude. Sotva tušiti lze, jak veliký by z toho vyplynul prospěch *jednotě víry*, smýšlení a životu katolickému, svornému postupování všech činitelů církevních v různých otázkách veřejného života. Právem tedy pokládá sv. Otec za naléhavou potřebu doby naší, aby bohověda vykládána byla methodou a dle zásad scholastických, t. j. thomistických — omnino necesse est, theologiam gravi scholasticorum more tractari.

Digitized by Google

Tato prospěšnost starověké filosofie ve službách theologie ještě jasněji prosvítá, prohlédáme-li k formě, v nížto nevěra našeho věku proti Církvi a učení jejímu staví se. Ovšem odkazuje se především ku Kantovi a k filosofům anglickým minulých století, kteréž doporučují za léky proti nynějšímu úpadku věd, ale za nedlouho lék ten slabým a neúčinným se osvědčí. Pak nabude převahy onen směr, který nyní již v Aristotelu spatřuje spásu.

Jestiť to zvláštní povaha této filosofie starořecké, že po čase opět a opět v dějinách vystupuje na povrch, buď ve spolku s křesťanstvím aneb proti němu. Když pak pohanství novověké ve formě Aristotelismu vystoupí, kde bude pro theologii vydatnější zbraň nad filosofii sv. Tomáše, jež dovodí, že rozum, jenž v Aristotelu největší vítězství slavil, křesťanství není odpůrcem a že filosof Stagirský svědectví vydává pravdě křesťanské. Touto cestou vznikla právě scholastika: ona proti Aristotelu arabskému postavila Aristotela *pravého*, a stane-li se totéž proti lživědě nové doby a s touže energií a hloubí ducha, jako učinil sv. Tomáš ve století třináctém a Suarez ve věku šestnáctém, pak Aristoteles zdokonalený a dovršený světcem Akvinským vychvátí západ opět z objetí hrozícího mu barbarství a stane se zdrojem nového rozkvětu a vzletu vědeckého.

Duše lidská jest nesmrtelná.

Píše Dr. **Jos. Pospíšil**, prof. theologie v Brně.

(Dokonč.)

D. Následky z popírání nesmrtelnosti jak pro jednotlivce, tak pro člověčenstvo plynoucí.

Jak jednotlivci tak i všichni národové nosí ve svém vlastním nitru nezvratné svědectví, že duše lid-

Digitized by Google

ská jest nesmrtelná. Svědectví toto jest tak jasno a zřejmo, že jen tenkráte popírati se může, vzdá-li se člověk úplně a naprosto zdravého rozumu svého. Ale dokud člověčenstvo ve svůj rozum věřiti bude, také vždy o nesmrtelnosti duše bude přesvědčeno. Vždyť jen tenkráte, je-li duše lidská nesmrtelna, lze rozumně a uspokojivě rozřešiti všechny otázky, které samy sebou každému myslícímu člověku se namítají, otázky, kteréž vždy největší duchy lidského pokolení napínaly, otázky, kteréž jsou obsahem všeho mudrctví, otázky: 1. odkud jsem?, 2. co jsem? a 3. k čemu jsem? V těchto třech otázkách záleží všechen život lidský, tak že všem našim myšlénkám, tužbám, snahám a skutkům bráti se jest směrem, který jim odpovědi na tyto tři otázky vyměřily a určily. Tyto tři otázky: odkud jsem?, co jsem?, k čemu jsem?, co nejtěsněji vespol souviseji, tak že podlé odpovědi na první otázku: odkud jsem? nutně se řídí odpověď na druhou otázku: co jsem? a podle odpovědi na druhou otázku: co jsem? zodpovídati jest také otázku třetí: k čemu jsem?

Jednáme nyní především o otázce druhé: *co jsem?* Jsem-li tvor rozumný, musím také míti duši rozumnou, od těla rozdílnou, kteráž s tělem nehyne, nýbrž věčně potrvá, aneb zkrátka: jest mi míti duši nesmrtelnou. V životu věčném, k němuž pak určen býti musím, záleží můj poslední cíl a účel, k němuž zde na světě jsem. Z čehož patrno, že podlé toho, *co jsem*, řídí se také účel můj, k němuž zde na světě jsem. Kdybych se podstatně nelišil ode zvířete, neměl bych také podstatně rozdílného účelu ode zvířete. Účel a cíl zvířete byl by pak také cílem a účelem mým. Účel zvířete jest však jen životem vezdejším obmezen, následovně by i můj cíl mezi této pozemskosti přesahovati nemohl.

Každý člověk, jak jsme svrchu dokázali, má vro-

Digitized by Google

zený pud po štěstí a blaženosti. Tomuto pudu jest mu nutně vyhověti, neb ve veškeré přírodě nevidíme ničeho marného, ničeho zbytečného. Kdyby však člověk neměl nesmrtelné duše, pak nezbývá než tomuto pudu vyhověti zde na světě, tak jako zvíře mu vyhovuje. — Aby mu však vyhověti mohl, bylo by mu užívati týchž prostředků, jakých zvíře užívá, neboť jaký cíl, takové prostředky, které k němu vedou. Jakých pak prostředků užívá zvíře k dosažení cíle svého, kterýž ve vyhovění pudu po blaženosti záleží? Zkrátka můžeme říci, že veškeren *život zvířecí* jest prostředkem k dosažení cíle onoho. Člověk chtěje pudu po štěstí a blaženosti vyhověti, musil by nutně žíti *život zvířecí*. A o tento život zvířecí běží skutečně všem těm, kteří nesmrtelnost duše popírají, ačkoliv obyčejně se k tomu zcela zjevně a upřímně přiznati nechtějí aneb aspoň si netroufají. — Není-li člověk ničím jiným, než dokonalejším zvířetem, nač se potom báti Boha, jenž dobré odměňuje a zlé trestí? Pak není Boha a následovně také žádného náboženství, kterýmž se člověk zejmena před zvířetem vyznamenává. Jeho život jest obmezen touto pozemskostí, čeho užije, to má, po smrti jest všemu konec. Člověk, který nevěří v nesmrtelnost duše, musí tělesné požitky a pozemské rozkoše pokládati za nejvyšší cíl života svého. Vždyť po smrti nemá ničeho očekávati. Všechna snaha a činnost jeho musí k požitkům a rozkošim tělesným směřovati. Veškeren život jeho musí jen jedna myšlénka a snaha, jedno přání a tužba říditi a spravovati: užiti světa a jeho radostí a to co možná v míře nejhojnější. V tomto dychtění po rozkoších musí býti člověk úplně svobodným, nic mu nesmí překážeti; každý prostředek, který vůbec k cíli tomuto vede aneb vésti může, jest mu dobrým a ctnostným, jest mu dovoleným. Každá po-

Digitized by Google

mluva, každý podvod, každá lichva, ano i krádež, lup a vražda, každá hanebnost, jíž křesťan ani jmenovati nemá, vše jest pak člověku dovoleno. Vše, co člověku prospěšno a užitečno, vše, co rozkoš a pohodlí života může mu zjednati aneb rozmnožiti, vše, co smyslům a jejich chtíčům lahodí, vše jest pro něho ctností a naopak, vše, co s nějakým sebezapíráním, s nějakým přemáháním, s nějakou obětí spojeno jest, jest mu hříchem a ohavnosti. Každý člověk má pak úplné právo krásti jako kočka, loupiti jako vlk, vražditi jako tygr, svoje mláďata ničiti a hubiti jako svině. A jaká moc může mu v tom brániti? Snad stát? Kdyby tato bezbožná nauka úplně ve všechny vrstvy lidské společnosti vnikla, kde pak vezme stát moc, aby proti zvířecímu životu, který by v člověčenstvu zavládnouti musil, nějakou hráz postavil? Ano v lidské společnosti musilo by to ještě mnohem hůře vypadati, než v životě zvířecím! Zvíře, to se řídí podle pudu svého, jehož mezí nikdy nepřekročí. Nikdy nepožívá pokrmu a nápoje více než potřebuje, nýbrž ve všem svém životě zachovává jistou míru, kteráž pudu jeho uložena jest. Člověk však ve své zlobě a náruživosti nezná žádných mezí a proto klesá přečasto až pod tu němou tvář. Člověk, i kdyby nebyl ničím, než nejdokonalejším zvířetem, v němž nepřehledná řada bytostí přírodních nejvyššího svého vrcholu dostupuje, musil by býti korunou veškerenstva. Avšak jak lze vysvětliti, že tato koruna všeho tvorstva na svou důstojnost zapomíná, a hledá v takových rozkoších své štěstí a svou blaženost, jichž tvorové mnohem nižší a nedokonalejší úplně se varují? Na př. vezměme pud pohlavní. Zvíře mu hoví, protože příroda sama je k tomu vede, ale jako ve všem, také tu jen potud, pokud účel a cíl tohoto pudu toho žádá. Člověk však bývá v této příčině mnohem nerozumější

Digitized by Google

než zvíře; ačkoliv mu hlas svědomí přísně káže, že mu ve všem jednání mezi Bohem samým stanovených ostříhati jest, přece vášní brzo zachvácen nedbá na nic a mrzké smyslnosti úplně uzdu pouští, až se na tělu a na duchu zcela zničí. Že pravdu mluvíme, o tom svědčí naše veřejné nemocnice.

Kdyby však ona bohaprázdná nauka, že člověk se podstatně ode zvířete neliší, do všech vrstev lidu vnikla, jak by to asi potom ve společnosti lidské vyhlíželo? A tu poukázali jsme jen k jedné náruživosti, kteráž ve srdci lidském dřímá. Jak pak kdyby všechny probuzeny a všech pout a otěží sproštěny byly? Kdyby člověk svůj cíl *jen v blaženosti pozemské* hledal, pak by mu bylo všechny chtíče rozpoutati, všem vášním uzdu popustiti, aby tak vyhověti mohl všemu, co v něm ukojení žádá. Kdyby člověk, jenž se vzdá víry v nesmrtelnost duše, v něčem se chtěl zapírati, v něčem se přemáhati, musil by ho každý rozumný za bláhovce a pošetilce míti; k čemu se zapírati, k čemu se přemáhati, nemám-li jiného účelu než zvíře, vyhověti totiž pudu po blaženosti pozemské? Rád bych potom věděl, jak by bez víry v nesmrtelnost duše mohla obstáti ještě rodina, obec a stát? Není-li duše naše nesmrtelná, jsme-li jak duší tak tělem zvířatům úplně rovni, pak ve svých spolubližních nemůžeme nikoho jiného viděti než pouhá zvířata, a bylo by pouhým nesmyslem jinak s nimi zacházeti než jak se zvířaty se zachází. Tak jako škodlivá zvířata: hady, myši, lišky, vlky, tygry, hyeny, lvy atd. beze všech výčitek svědomí ubíjíme, rovněž může pak člověk člověka ze světa zprovoditi, kdykoliv mu v jeho požitcích jest nepohodlným aneb nebezpečným. Pak může nespokojená žena vším právem nenáviděného muže svého otráviti, aby se zase co nejspíše za jiného provdati mohla, syn otce svého zabiti, aby

Digitized by Google

dříve po něm dědil, chudý boháče zavražditi, aby jeho majetek si přivlastnil. A v skutku! Kdo nevěří v nesmrtelnost duše, nýbrž myslí, že člověk jen zvířetem jest a jako zvíře pochází, tomuto musí býti lhostejno, poráží-li a ubíjí-li na př. nějakého vola neb člověka. Že tomu skutečně tak jest, o tom svědčí dějiny člověčenstva, především francouzská revoluce z minulého století a kommuna Pařížská z roku 1870. Lidé byli tu jak ten ubohý dobytek pro nic za nic vražděni, často jen na pouhá udání nějakého darebáka, že jsou tajnými nepřátely hrůzovlády všechen starý řád ukrutenstvím neslýchaným převracující.

Kdyby víra v nesmrtelnost duše u většiny člověčenstva úplně zmizela, život lidský stal by se úplně nemožným, a lidská společnost musila by se v krátkém čase úplně zničiti. Kdyby člověčenstvo jen k tomu určeno bylo, aby bažilo po pozemských rozkoších, tu by musil nutně jeden druhému požitek a rozkoš zkracovati a proto jeden druhého o majetek připravovati, jeden druhého olupovati a sebe jeho škodou obohacovati. A že by se tak skutečně dělo, ano díti musilo, to jde ze dvojí příčiny na jevo: 1. všichni lidé nemohou nikterak zde na světě všeho dosíci, všeho nalézti, čeho by k šťastnému a blaženému životbytí měli potřebí. Tolik statků země naše nevydává, co by k ukojení *všech tužeb a přání* lidských mezí nikdy neznajících postačilo. A dejme tomu, že by každý zde na zemi v hojné míře vše nalezl, čeho k blaženému životbytí jest třeba, nicméně by 2. přece svorné a blažené užívání všech statkův a plodů přírodou poskytovaných bylo holou nemožností, a to hlavně proto, poněvadž *schopnosti přirozené u rozličných lidí jsou rozličny.* Kdo ode přírody většími dary těla a ducha nadán jest, ten by vždy přednost a vrch měl nad každým méně na-

Digitized by Google

daným. Jakým však právem může se na člověku tělem a duchem slabším žádati, aby štěstí a blaha pozemského jen proto se zřekl, poněvadž jiný člověk dary těla a ducha více nadaný slaboty jeho zneužívati a tímto zneužíváním svým chtíčům větší měrou hověti chce? Vždyť i člověk, který ode přírody menší dary a síly ducha a těla obdržel, má po rozkoši a požitku, po štěstí a blaženosti *právě takovou touhu*, jako každý jiný, jenž zvláštními schopnostmi se vyznamenává. Poněvadž však touha a snaha člověka po štěstí a blaženosti nezná žádných mezí, musil by všeobecný závod ve člověčenstvu povstati, v němž by toliko nejnadanější palmy vítězství vydobyl. Všeobecného však závodění a zápolení nemůžeme si jinak mysliti, než jako krutý boj každého jednotlivce proti všem a všech proti každému jednotlivci. Tento vespolný boj musil by se vésti až na nůž, a trval by potud, až by se člověčenstvo úplně vyhladilo a vyhubilo.

Snad bude někdo namítati, že stát bude míti vždy dosti síly a moci pořádek zachovati. Avšak co platí zákon, co platí stát, když *lidská společnost* rozdílu mezi ctností a hříchem neuznává? Nemá-li člověk duše nesmrtelné, jen blázen bude ještě mysliti, že má po ctnosti bažiti a hříchu se vystříhati. Bude-li pak veliká většina bídákův a nuzáků pokojně snášeti, aby jen malá menšina boháčů sama statkův a rozkoší pozemských užívala? Kdyby v některém státu všickni chudí dělníci a řemeslníci, vůbec všichni, jimž mozolovitě v potu tváři chleba sobě vydobývati jest, se vzájemně spojili a pak společně na boháče táhli, která vláda bude s to, aby všechny ty tisíce rozkácených a zuřivých dělníků, po majetku boháčů prahnoucích na uzdě udržela! Jedním rázem zhrotili by celou státní budovu a všechny podpěry a pilíře, na které až po tu dobu

Digitized by Google

spoléhala. — A kdyby stát měl miliony a miliony vojska, ničeho by nepořídil. Vždyť i vojsko skládá se ze synů rodičů chudých, a proto nepochopitelno, proč a zač by se mělo ujímati boháčů proti nuzným a bídným rodičům a příbuzným svým, proč a zač by mělo hájiti utlačovatelů vlastní krve své!

Mnozí mají za to, že i bez víry v *nesmrtelnost* duše lze míti *svědomí*, kteréž velí, co člověku činiti a čeho se varovati. A mají-li lidé *svědomí*, pak prý jest blaho státu úplně pojištěno. Avšak co jest svědomí? Jest to hlas v každé lidské duši se ozývající, který člověku velí, co činiti a čeho se varovati, a který hned na to podlé toho, uposlechl-li člověk aneb neuposlechl, jemu věstí, že buď odměněn aneb potrestán bude. A poněvadž zde na světě na ctnostný a hříšný život odměna a trest vždy nenásleduje, praví tento hlas svědomí dále, že musí tato *odměna a trest po smrti následovati*. A tuto zodpovědnost po smrti v životě věčném každé svědomí v sobě nutně a nezbytně zahrnuje, tak že bez této zodpovědnosti úplně a naskrz své moci na člověka a na jeho skutky pozbývá. Není-li však duše nesmrtelné, není-li života věčného, co může člověka na uzdě udržeti, když vášně a náruživosti na něj se všech stran dorážejí s takovou silou jej uchvacujíce, že úplně slepě ano často i proti svému pravému prospěchu tam pádí, kam ho pudí? Kdo tedy nesmrtelnost duše, život věčný, rozdíl mezi ctností a hříchem, právem a bezprávím popírá, tomu jest všechen nepokoj, všechny výčitky svědomí za zbytečné a marné a rozumného člověka nedůstojné pokládati, tomu jest hleděti, aby se všech obav, jež mu svědomí působí, tak zbavil, jak se zbavuje dítko strachu před strašidly, jakmile dospělejšího věku a zralejšího rozumu nabývá. Ostatně, že svědomí bez nesmrtelnosti duše neobstojí,

Digitized by Google

stvrzuje denní zkušenost. Člověk, kterýž se vzdal víry v nesmrtelnost duše, v život věčný, ten padá mravně vždy hloub a hloub, tak že za čas ani nejhroznějších zločinův a nejhanebnějších neřestí se neštítí. — Jest tedy pravda nezvratná, kterouž mimo to dějiny všech věkův a všech národů potvrzují, *kdo nesmrtelnost duše popírá, že musí nutně i svědomí a jeho vliv na skutky lidské zavrhovati.* Člověk, který věří, že má nesmrtelnou duši, musí míti také svědomí, člověk, jenž se vzdal víry této, ten jest beze svědomí.

Ale snad bude někdo namítati, že jsou mnozí lidé, kteří skutečně na nesmrtelnost duše nevěří a přece počestně žijí všechny své povinnosti povolání a stavu svého svědomitě plníce. A takových lidí jest prý právě za našich časů na tisíce, kteří víry v Boha, v nesmrtelnost duše, v život věčný se vzdali, a přece prý nemravnému životu se neoddávají. Než tito lidé nesmrtelnost duše popírají více jen slovy, než z přesvědčení. Činí to jen proto, poněvadž jest to nyní v jistých třídách modou popírati a zavrhovati učení křesťanské a s tímto učením zároveň všechno, co na ně upomíná aneb co by zase k němu vésti mohlo. Tak to činí nyní přemnozí ze třídy tak zvaných „vzdělanců“ dovolávajíce se při tom toho neb onoho učence, který svým drzým a frivolním popíráním pravd křesťanských ve světě liberálním veliké slávy požívá.

Přesvědčení, že duše lidská jest nesmrtelná, jest tak hluboce vryto do srdce lidského, že ani vyvrhel lidské společnosti úplně a ve pravém smyslu slova nedovede ho ze srdce svého vyhostiti a skutečně tak žíti, jakoby člověk ode zvířete podstatně se nelišil. Mnohý člověk, kdykoliv jest o strašidlech řeč, posmívá se lehkověrnosti oněch, kteří na strašidla věří. Řekni mu však, aby o půl noci šel na hřbitov aneb vstoupil v

Digitized by Google

tuto dobu do hrobky, za celý svět toho neučiní. Rovněž tak se to má se mnohými odpůrci nesmrtelnosti duše lidské. Slovy ji sice popírají, životem svým však ji úplně potvrzují jednajíce právě tak nedůsledně, jako ti, kteří popírají, že jsou strašidla a přece se jich *skutečně boji*. Co vysvítá z této nedůslednosti? Zajisté nic jiného, než že ti, kteří všemožně do světa hlásají, že se smrtí člověka jest všemu konec, že člověk padne a pojde právě jako zvíře, sami nauce své nevěří. Vždyť i oni posuzují skutky jiných lidí buď je chválíce aneb je kárajíce. I oni pohánějí ubližitele své před soud a nepřestávají, pokud jim nějakým spůsobem nebyla náhrada učiněna. Tímto svým jednáním nutně připouštějí, že člověk ve svém jednání svobodným jest; ale poněvadž svoboda lidská bez nesmrtelnosti duše obstáti nemůže, jest jim i tuto uznávati, jinak by jejich rozhořčenost nad ubližiteli byla právě tak nemoudrá a pošetilá, jako když dítko o nějaký předmět se udeří a pak jej za to metlou šlehá. A právě tento odpor mezi naukou a životem jejich dokazuje nade vši pochybnost blud a lež všeho tohoto učení nevěreckého.

Přemnozí uznávajíce, že svědomí bez nesmrtelnosti duše obstáti nemůže, k jiným zase vytáčkám berou své útočiště. Tvrdí totiž, že člověk i beze svědomí má *prý přirozený soucit či přirozenou lásku ku svým spolubližním* a tato přirozená láska přikazuje mu, aby druhým činil, čeho si sám přeje, a varoval se všeho, co jemu samému nepříjemno jest. Tato přirozená láska srdci lidskému vrozená zachová prý i bez víry v nesmrtelnost duše mír a pořádek v pokolení lidském jsouc mocnou hrází všeobecnou spoustu vášní lidských zadržující. — Avšak není pravda, že již ode přírody máme všeobecnou lásku ku všem lidem bez rozdílu. Ode přírody milujeme jen ty, se kterými *svazkem krve*

Digitized by Google

spojeni jsme, aneb ku kterým nás pud zvláštního přirozeného soucitu, přirozené sympatie, poutá. Tato přirozená láska, tento přirozený soucit jest jen malým a úzkým kruhem lidí obmezen. Jest nemožno, aby všichni lidé svazkem pokrevnosti s námi byli spojeni, aneb svými náklonnostmi, svými snahami a tužbami, vůbec celou svou povahou, se všemi jejími zvláštnostmi se nám zamlouvali, se nám líbili. A právě pro tyto přirozené rozdíly, kterýchž nikterak z lidského pokolení a z povahy lidské odstraniti nelze, nemůže přirozená láska, přirozená sympatie ku všem lidem se vztahovati. Jak často bývá matka z lásky k dítěti svému nespravedliva, nelaskava, plna záští a vášně ku všem těm, o nichž se domnívá, že mu ublížili! — Ostatně jest to jen farisejství u všech těch, kteří o této přirozené všeobecné lásce ku všem lidem blábolí. Neb ve skutečnosti nikdo více proti této lásce nehřeší, jako právě ti, kteří nesmrtelnost duše popírajíce čirou lidskost, čirou lásku přirozenou ku všem lidem hlásají. Všichni neznabozi, všichni materialisté pronásledují záští právě pekelnou sv. Otce, všechny biskupy a kněze, obzvláště Jezuity. Proč pak tedy zuří proti katolíkům a nemají k nim té přirozené lidskosti, lásky a soucitnosti přirozené? Ostatně poohledněme se jen vůkol sebe, a každý ihned pozná, jak ohromný rozdíl jest mezi přirozeným soucitem, přirozenou útrpností a mezi *láskou křesťanskou*. Tak mnohá paní dostává ihned křeče, jakmile spatří, že někdo holuba aneb kuře zabíjí, ale svou služku sužuje od rána do večera, honí ji hůře než psa, a při tom jí ani do syta se najísti nedá. Tak mnohý pán a paní nemohou se ze samé útrpnosti na to dívati, jak jejich psíček miláček zimou se třese, přijde-li však žebrák bosý a nahý a prosí-li o almužnu, tu mu ani dvéře neotevrou a otevrou-li, učiní tak jen proto, aby

Digitized by Google

ho hrubě odbyli. — Na takovéto míře stojí ta *přirozená útrpnosť*, ta *přirozená láska* ve skutečném životě! Nauka křesť. nezapovídá, že nemáme míti této lidskosti, této lásky přirozené ku všem lidem. Poněvadž však pouhá *láska přirozená* nemá síly a moci, aby jí člověk skutečně všechny lidi ve svém srdci obsáhnul, proto hlásá křesťanství potřebu a nutnosť *lásky křesťanské*, jíž všechny lidi jako Krista milovati máme, jelikož všichni spolubratřími Kristovými jsou, za něž za všechny Kristus na dřevě kříže se obětoval. Křesťan miluje každého člověka nejen proto, že v něm vidí *přirozeného* bratra svého, nýbrž především z té příčiny, že vykoupením všichni lidé *synovství Božího a bratrství Kristova* dosáhli. Tato láska křesť. potlačuje často přirozenou citlivosť, kteráž především jen sama na sebe dbá a o bližního jenom potud se stará a pečuje, pokud člověku z této starosti a péče prospěch a zisk kyne! Tak na př. nesmí milosrdná sestra žádné přirozené sympatie ani antipatie dbáti, kdykoliv povinnosť k loži nemocného ošklivou nemocí sklíčeného ji volá, a to i tenkráte, když i nejbližší příbuzní se nemocného štítí. Jak vysoko stojí taková sestra nad oněmi paními, které prý ze samé citlivosti a útrpnosti nemocného nemohou ošetřovati, jelikož pouhý pohled na něj nad míru jejich čivy dráždí a bolně dojímá! Že láska pouze přirozená proudu vášní lidských nezadrží, o tom svědčí dějiny celého starověku před Kristem. Národ stál proti národu, kmen proti kmenu, právo a lidskosť znal každý národ, každý kmen jen ku svým národovcům a soukmenovcům, všechny ostatní národy a kmeny měl za barbary, proti nimž vše bylo dovoleno. A kterak mohl při této všeobecné lidskosti a lásce přirozené v celém pohanském starověku před Kristem vzniknouti stav přebídných a přeubohých otroků, jichž u všech národů

Digitized by Google

pohanských mnohem více bylo, než lidí svobodných? Jest známo, zač tito otroci pokládáni byli. Platili právě tolik, kolik platil a platí až doposud dobytek. A proto také páni mezi svými otroky a mezi dobytkem nečinili žádného rozdílu. Za zabitého otroka zaplatil v Římě vinník majetníku jeho právě tolik, zač toho času stál *mezek*, poněvadž prý otroci k domácím zvířatům právě tak náležejí, jako ovce, kozy, krávy, voli, mezci a koně. A odkud to jest, že až doposud u všech národů, k nimž učení Kristovo nevniklo, celé třídy člověčenstva důstojnosti lidské jsou zbaveny? Proč nevidí pohané ve svých otrocích bratří úplně sobě rovných, proč se s nimi nesdílejí o svobodu a všechny výhody s ní spojené? Vždyť prý cítí všickni svobodní i otroci stejnou lásku a lidskosť k sobě vespolek ve srdcích svých! A přece teprv křesťanství všude polámalo okovy nešťastných otrokův! Ať nám někdo tyto zjevy vysvětlí, komu přirozená láska a lidskosť i bez nesmrtelnosti úplně postačuje!

Přemnozí nevěrci a materialisté uznávajíce, že pouhá přirozená láska a lidskosť k zachování pořádku ve společnosti lidské nikterak nedostačuje, berou útočiště své k tak zvané *smlouvě společenské* (contrat social), kterouž prý si lidé vespolek zájmy své zabezpečiti mohou.

Rozumujíť následovně: Aby jeden druhému v požívání světských rozkoší nepřekážel, uzavřeli prý lidé mezi sebou smlouvu, kterouž se zavázali, že sobě vespolek majetek a všechna ostatní práva zachovávati a hájiti budou, že jeden druhého především poškozením se kterékoliv strany hrozícím chrániti bude, aby naopak také od něho chráněn byl. Touto vespolnou smlouvou povstal prý nynější řád společenský a to beze všeho vzhledu k životu věčnému a zodpovědnosti, kteráž v něm následovati má.

Digitized by Google

Než tato vespolná smlouva bylaby jen tenkráte možna, kdyby majetek všech lidí byl úplně stejný a rovný. Neboť jen tenkráte mohlby člověk práva jiných lidí rozumně uznati a smlouvou jim je zabezpečiti, kdyby práva jeho právě tak velká byla, jako všech ostatních. Kdoby však méně měl, než jiní, ten by věru musil pošetilý býti, kdyby jim slíbil, že je nechá při užívání oněch statků na pokoji. Vždyť příroda dává podlé nauky této všem stejné nároky na statky pozemské. Jakým tedy právem má míti jeden více, druhý méně a třetí pranic? Všechna nerovnosť, všechen rozdíl v majetku musí bezprávím býti, a každý poškozený, to jest každý, kdo méně má, než druhý, má potom přirozené právo mocí a násilím přebytku boháčů se zmocniti a tak všechny rozdíly ve společnosti lidské vyrovnati. Této myšlénky drží se zcela důsledně nynější kommunisté, kteří chtějí všechna náboženství a zároveň všechny říše zbořiti a na zbořeninách a zříceninách jejich vzbudovati zcela nový pořádek, podlé něhož majetek, ženy, vůbec všechno má býti společno. Že ve francouzské revoluci ke konci minulého století a v pařížské kommuně r. 1870. počali základy k tomuto novému pořádku klásti, to jest všeobecně beztoho známo.

Než tato rovnosť majetku a všech ostatních výhod a práv příčí se, jak již svrchu dokázáno, přirozenosti lidské. Dokud lidé s různými dary ducha a těla na svět přicházeti budou, úplná rovnosť majetku jakož i všech ostatních výhod zůstane na věky dětským snem lidí blouznivých. A dejme tomu, že kommunisté na zříceninách všech nynějších říší a poměrů společenských nový pořádek v lidském pokolení s úplnou rovností majetku a práva vybudují, může-li tato úplná rovnosť potrvati? Kdo ode přírody většími dary ducha

Digitized by Google

i těla nadán bude, ten si podmaní druhé, bude jich užívati ve svůj prospěch a zájem, zmocní se majetku, kterýž celku náležel, a bude provozovati krutovládu a tyranství, jemuž v dějinách člověčenstva doposud rovného nebylo. Slabý příklad máme na francouzské revoluci. Svoboda, bratrství a rovnosť byli jejím heslem; a právě za tímto heslem bylo mnoho statisíc Francouzů zcela nevinně vedeno na popraviště.

Konečně tvrdí mnozí, že *přirozená opatrnosť* bez víry v nesmrtelnosť duše úplně pro život lidský postačuje. Přirozenou tuto opatrnosť vysvětlují asi takto: Kdyby prý člověk všem rozkoším a požitkům tohoto života najednou se oddal, musil by se brzo úplně zničiti. Jest prý to tedy mnohem rozumnější a moudřejší, zachovává-li člověk v požívání těchto světských rozkoší *jistou míru*, jinakby za krátký čas se úplně otupil a pozbyl chuti k dalšímu užívání aneb podkopal síly života, a od dalšího požívání upustiti musil. Kdo na př. pije denně 15 půllitrů piva, jak dlouho prý to může vydržeti? Ztloustne a raní ho mrtvice. Pije-li denně 2 neb 3, může píti až do 70., 80. ano i do 90. roku věku svého. Co platí o pití lihových nápojů, lze o všech smyslných rozkoších tvrditi. Takto prý lze úplně bez víry v život věčný zcela moudře a rozumně žíti. Toto mínění se jaksi na první pohled zamlouvá. Avšak nesmíme zapomínati, že člověk náruživostí byv uchvácen nedbá na radu rozumu svého, ano často i tenkráte, když patrně ví a úplně jest přesvědčen, neposlechne-li rady rozumu svého, že sám štěstí svoje podkope, na nic nedbaje podléhá hříšné smyslnosti své. Když tedy náruživosť mluví, tu nebývá platna rada rozumu. Mimo to připadá tu mimovolně na mysl námitka: Kdož mi za to ručí, že budu ještě dlouho žíti? Kdo pak ví, naskytne-li se mi ještě jednou tak krásná příležitosť?

Digitized by Google

Mám-li obětovati pro nejistou budoucnosť jisté štěstí přítomné? A kdyby budoucnosť pro štěstí a rozkoš nyní požitou měla se mi státi nesnesitelnou, vždy mi zůstane ještě jedna bránka otevřena. Učiním životu svému konec a bude pak zkrátka po všem bolu a utrpení. Že samovražda bez víry v nesmrtelnosť jest dovolena, ano ve mnohých případech nezbytna, toť samo sebou jasno.

Proto není *přirozená tato opatrnosť* v užívání smyslných rozkoší nikterak s to, aby člověčenstvo jisté záhuby zachránila.

Kdo nesmrtelnosť duše popírá, ten ničí chtíc nechtíc život všeho člověčenstva. Lidské pokolení jen tenkráte může se vyvíjeti a na dráze pokroku a osvěty a ušlechtilosti mravní postupovati, je-li víra v nesmrtelnosť duše, v život věčný základem všech snah a tužeb jeho. Bez nesmrtelnosti duše živobytí lidské není možno; bez nesmrtelnosti duše nemůže jednotlivý člověk obstáti, tím méně rodina, obec a stát. Kdo tedy věrou v nesmrtelnosť duše otřásá, ten otřásá samými základy každé rodiny, každé obce, každého státu. *Žádná nauka není tak revolucionářská* jako ta, *že člověk podstatně od zvířete se neliší*. Materialisté a neznabozi nynější doby jsou nejhorší revolucionáři, revolucionáři, kteří nejen poměry státní, nýbrž i všechny poměry společenské a rodinné převracují. Proto by měla pokládati každá rodina, každá obec a každý stát všechny materialisty a neznabohy za nejhorší a nejnebezpečnější nepřátele bytu a života svého, a jako s nejnebezpečnějšími nepřátely s nimi také nakládati. Především mají vlády ve svém vlastním zájmu o to dbáti, aby národové naukou materialistickou ve svém životě otravováni nebyli. Za našich dnů děje se právě naopak. Přemnohé vlády podporují všemožně bohaprázdné učení

Digitized by Google

toto, muže, kteří slovem i písmem člověka se zvířetem na roveň staví, hodnostmi a rozličným jiným spůsobem vyznamenávajíce.

Církev katolická počítá pravdu o nesmrtelnosti duše mezi *články základní*, které každému člověku bez rozdílu, jakmile k užívání rozumu dospívá, věděti a věřiti jest. Proto zuří všichni materialisté a neznabozi proti církvi kat. vztekem právě ďábelským, a mnohé vlády v tomto zuření je ještě podporují. Až pak revolucionáři naší doby dosáhnou, po čem spojenými silami baží, až trůny panovníků se bořiti a koruny s hlav jejich kotouleti se budou, o pak budou zajisté všechny vlády k církvi kat. se utíkati, aby zase trůny převrácené postavila a koruny rozmetané na hlavu panovníků posadila! Církvi kat. samé nevěra a neznabožství nebezpečny nejsou, budoucnosť její jest mocí vyšší na vždy pojištěna, avšak jednotlivé národy a říše, ty jsou bohaprázdným učením materialismu v trvání svém ohroženy. Toto platí o našem národu zvlášť. Víme dobře, že jsme národem co do počtu malým, a k tomu ještě mnohými a mocnými nepřátely se všech stran obklíčeným. Chceme-li cíle prozřetelností Božskou národu našemu vykázaného dosíci, jest nám spojenými silami za cílem tímto se bráti. Každé drobení a dělení sil nás od cíle odvracuje. A co pak může všechny síly našeho národa v jeden celek, v jeden mocný šik spojiti? Mnozí si myslí, že to jediné jest myšlénka národnosti. Než že toto mínění liché jest, dosvědčuje trudná naše přítomnosť. Náš národ jest na dvě strany rozdělen, na stranu tak zvanou mlado- a staročeskou. Kdo si myslí, že jsou to strany *pouze politické*, jest na omylu. Hlavní příčina, hlavní základ tohoto rozštěpení není toliko *politický*, nýbrž také *náboženský*. Strana mladočeská kloní se z většího dílu k materialismu, i když

Digitized by Google

se k tomu zjevně a upřímně přiznati nechce. Strana staročeská tak daleko ještě zásad křesťanských se neuchýlila. Má-li myšlénka národnosti všecky syny našeho národa spojiti v jeden mohutný šik, v němž by všichni jednotlivci spojenými silami ku blahu a zdaru naší drahé vlasti bojovali, musí býti zušlechtěna a posvěcena *věrou v Boha*, Tvůrce všehomíra, a věrou *v nesmrtelnosť duše*. Bez víry této nemá žádný národ jednotného *společného střediska*, v němžby všichni jeho synové ruce ku společné práci přátelsky si podali. Víra v Boha jest nejmocnějším úvazkem, kterýž jak jednotlivce tak i národy v sobě a mezi sebou spojuje. Všecky ostatní pásky, které členy rodiny, obce a státu v jeden sčlánkovaný ladný celek slučují, čerpají veškerou svou sílu a závaznosť *z víry v Boha a nesmrtelnosť duše*. Ruší-li se tento nejpevnější a nejpodstatnější svazek, v němž člověk k Bohu stojí, lidská společnosť musí se rozpadnouti. Jakmile národ vzdává se víry v Boha a nesmrtelnosť duše, přetíná tím také svoji nejvnitřnější životní žilu, z níž jediné síla a zdraví, blaho a štěstí se mu prýští. Kdo tedy v národě našem neznabožství a materialismus šíří a pěstuje, ucpává mu hlavní pramen veškerého jeho života. A kdyby jinak vlastenectví ustavičně na jazyku měl, vlastencem a národovcem není, nýbrž zrádcem a hrobařem našeho národa. Náš národ jen tenkráte všem svým nepřátelům odolá, a místo v čeledi evropských národů, na němž již jednou stál, zase zaujme, bude-li spojen páskou víry otců svých, oné víry, skrze niž a v níž za Karla IV., krále českého, slynul jak mocí tak učeností po veškeré Evropě. Kdo však nesmrtelnosť duše popírá, tomu jest nezbytně i víru kat. jako skořápku beze zrna a šťávy odhoditi. Již tedy s národního a z vlasteneckého stanoviska má nauka o nesmrtelnosti duše ohromnou pro nás důleži-

Digitized by Google

tosť. Pravý vlastenec a národovec nemůže se za *zvíře* míti, náš národ potřebuje *lidí*, lidí pracovných, lidí osvícených, lidí obětovných, lidí zbožných a mravných, kteří nehledíce na svůj vlastní prospěch a zisk na roli národu dědičné pracují *pravou*, křesťanskou osvětu a vzdělanosť šíříce a pěstujíce.

Kdo tedy proti neznabožství a materialismu *viru křesť.* a její podmínku, *nesmrtelnosť* duše šíří a zásady a pravdy její do života rodiny, obce a státu uvádí, jen ten jest pravým národovcem a vlastencem.

V kolikátém roce úřadu svého messiášského zemřel Kristus Pán?

Odpověď dává Dr. **Ant. Višek.**

Mnohému bude se zodpovídání otázky této prasnadné ano i zbytečné zdáti; vždyť od maličkosti slýchal, že Kristus Pán tři roky veřejně působil, a tudíž v tři a třicátém roce věku svého zemřel. A přece právě za touto otázkou rozcházejí se v novější době exegeté novozákonní v různé náhledy.

Mnozí exegeté totiž, dokládajíce se evangelia sv. Jana v udajích určivého, tvrdí: že Kristus dva roky veřejně působil a na konci druhého roku svého úřadu messiášského že zemřel, jelikož sv. Jan v evangelium svém pouze o třech paschatech výslovně se zmiňuje, a sice v kap. 2, 23. po svatbě v Káni Galilejské. pak v kap. 6, 4. při vypravování o zázračném nasycení zástupu, a posléze v kap. 11, 55. — 12, 1. po vzkříšení Lazara. Poněvadž první z těchto Velikonocí s počátečnou veřejnou činností Páně se sběhla, poslední však hned po umučení a smrti jeho bezprostředně následovala, zbývá jediná ještě Velikonoc z doby veřejného působení

Digitized by Google

jeho na druhém místě naznačená, tudíž mohl Kristus pouze dvě leta učiti, první rok počíná veřejným jeho vystoupením a spolu připadající první slavností Velikonoční, druhý pak rok počíná druhou Velikonocí, a sahá až do poslední Velikonoci, před kterou Spasitel na kříži zemřel. Jakkoliv důvody tyto zdají se býti naléhavé, přece jest daleko větší počet exegetů jinak smýšlejících. Dokládajíce se svátku v evang. sv. Jana 5, 1. naznačeného, jejž na jisto považují za svátek velikonoční, shodují se v tom, že *čtyři Velikonoce* za čas veřejného úřadování Kristova slaveny byly, avšak za jinou opět věcí se rozcházejí. Kdežto jedni za to mají, že Kristus tři roky veřejně působil a tudíž i v *třetím* roce veřejného úřadu svého zemřel, staví se proti tomu druzí, tvrdíce, že Spasitel více než tři leta v úřadě messiášském účinkoval, a tudíž nikoliv v třetím, nýbrž *ve čtvrtém roce* úřadu svého vykupitelského byl ukřižován.

Z důvodů na váhu vzatých přidáváme se i my ku straně těchto vykladačů písma sv., hájíce větu, *že Kristus teprve ve čtvrtém roce veřejného působení svého zemřel.* Jest nám tedy dokázati:

A) že za času veřejného žití Kristova nikoliv tři, nýbrž *čtyři Velikonoce* připadly, a že tudíž Kristus nikoliv dva roky, nýbrž *déle* učiti a *později* zemříti musel; spolu však:

B) že Kristus *více než tři leta* účinkoval, a proto nikoliv v třetím, nýbrž *ve čtvrtém roce* úřadu svého messiášského zemřel.

A) 1. Jest pravda, že sv. Jan *tři* slavnosti velikonoční do času veřejného úřadu Kristova padající *výslovně* uvádí a to v kapitolách naznačených, avšak z toho ještě nenásleduje, že v čase tom skutečně *jen tři* Velikonoce připadnouti *mohly neb musely.* Vždyť sv. Jan

Digitized by Google

v ničem se nepronesl, že Kristus právě jen tři Velikonoce slavil, naopak, připomenuv čtenářům svým o naznačených třech paschatech a jiných zejmena udaných svátcích, jež v čase tom připadly, uvádí na počátku 5. kapitoly ještě jeden svátek židovský, jehož však blíže neurčil napsav prostě: „Potom byl *svátek židovský*; i vstoupil Ježiš do Jerusaléma.“ (Kap. 5, 1.) — A právě okolo tohoto svátku otáčí se zdařilý přetřes otázky naší.

Jak již praveno, neurčil sv. Jan blíže svátku toho, ba ani nepřímo nenaznačil věci, tak že nesnadno dopátrati se toho, o kterém to vlastně svátku židovském evangelista ve slově: „ἑορτὴ“ se dotýká. Proto ta různost u výkladu svátku tohoto. Kdežto jedni a sice u znamenité většině a s velikou pravdě podobností svátkem tím Velikonoc vyrozumívají, jest spolu nemálo těch, kteří za jinou slavnost jej vydávají, jako na př. slavnost: Purim, Stánků, Posvěcení chrámu neb dokonce i Letnic. Podaří-li se nám dokázati, že svátkem tím svátek jiný nemůž býti vyrozuměn leč velikonoční, dokázali jsme spolu, že čtyři Velikonoce za čas veřejného působení Kristova připadly.

2. Prve než o rozličných těch náhledech mínění své proneseme, poslouží k užitku věci: pohlédnouti do textu a pozor míti na to, kterak s částí předcházející souvisí.

Čteme pak v řeckém textu a to u větším vydání kritickém (osmerkovém) od Tischendorfa recensovaném takto: „*Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.*“ Překlad vulgaty zní: „Post haec erat dies festus Judaeorum, et ascendit Jesus Hierosolymam.“

Kritický stav textu tohoto zjištěn jest až na ono slovo, o které právě běží, tudíž nové obtíže vznikají. V některých totiž kodexech a to prastarých unciálních

Digitized by Google

čteme: *ἑορτή bez artikulu*, za to však jiné rovněž starožitné a unciální, mezi nimiž i velepamátný a slavný kodex Sinajitický, čtou *s artikulem*: *ἡ ἑορτή*, tak že svědectví kodexů pro oboje čtení téměř rovnou váhu má.

Svědectví otců církevních kloní se spíše ku čtení: *ἑορτή*, naproti tomu však staré překlady doporučují více čtení: *ἡ ἑορτή*. Jelikož také obyčej mluvy sv. Jana obojímu čtení na svědectví brán býti může, patrno, že oboje čtení stejnou měrou za pravdě podobné pokládati lze.

3. Co se týče souvislosti textu, tresť toho, co se v části předcházející vypravuje, jest následující:

Po Velikonoci v kap. 2, 13. naznačené zvěděl Pán, že Jan Křtitel do žaláře vsazen byl. Jakmile o tom Pán uslyšel, opustil Judsko a odešel opět do Galilee (Mat. 4, 12.). Musel pak jíti skrze Damašsko (Jan 4, 3—4). U studnice Jakobovy měl památnou rozpravu se ženou Samaritankou, a přemnohé Sichimitské obyvatele získal (4, 5—42). Když byl mezi nimi dva dny pobyl, odešel do Galilee, hlásaje všude evangelium, v Káni pak Galilejské uzdravil nepřítomného syna jistého úředníka královského (4, 43—54). „Potom“, tak pokračuje evangelista v kap. 5, 1. dále: „byl svátek židovský: i vstoupil Ježíš do Jerusaléma.“

A právě u příležitosti svátku tohoto vykonal Kristus veliký zázrak, o němž se v části následující vypravuje. Byl totiž v Jerusalémě jakýsi rybník bravný, po židovsku: Beth-Chesda nazývaný, jenž měl patero podloubí. V těch nalézalo se veliké množství všeho druhu neduživých, jenž očekávali anděla vodou hýbajícího. Nebo anděl Páně sstupoval jistým časem do rybníka a hýbal vodou, a kdo první po hnutí vody do rybníka vstoupil, uzdraven býval, od kterékoli nemoci trápen byl. K tomuto rybníku přišel také Spa-

Digitized by Google

sitel a sice v den sobotní této slavnosti ἑορτή, a tu nalezl člověka 38 let v nemoci své zde ležícího, kterého když se tázal Ježíš, chce-li býti zdráv, odpověděl, že nemá člověka, aby mu, když se voda kormoutí, pomohl sstoupiti do rybníka. Na to Pán nečekaje, až se bude voda hýbati, pravil jemu: „Vstaň, vezmi lože své, a choď", a hned učiněn jest člověk ten zdráv, a vzal lože své i odešel (5, 2—9).

Vše toto bylo nutno předeslati, aby se umožnila cesta k dopátrání se tohoto židovského svátku ἑορτή.

4. Již tedy přikročme k náležitému posouzení různých náhledů, ve kterých se rozličtí exegeté o tomto svátku vespolek postihají.

I. Jsouť, kteří svátek tento mají *za slavnost Purim*, jež přičiněním Esthery a Mardochea zavedena byla. Konalať se ode všech židů na památku onoho dne přeslavného, ve kterém židé zvláštní ochranou Boží zachráněni byli od usmrcení, jež jim skrze Amana, nejvyššího dvořenína krále Perského v celé říši Perské uchystáno bylo (Esther 9, 17.). Slavnost tato připadala dne 14. neb 15. Adar čili března, tak že jedním měsícem předcházela Velikonoc. Tento náhled pronesl již v 17. století: Petavius, v dobách našich: Hug, Maier, Haneberg, Wieseler, Sušil a jiní. (Dok. bud.)

Anděl Hospodinův v Starém zákoně.

Pod. Dr. **Jan Soukup**, prof. bibl. stud. St. Z. v Hradci Král.

(Pokrač.)

4. Za věku králů *viděl David* anděla Hospodinova, an hubil morem lid jerusalémský po nešťastném sečtení zbraně schopných v Israeli. Krátce o tom píše původce knih Samuelových (2. Král. 24, 15—17.); širší

Digitized by Google

popis onoho vidění podává spisovatel knih Paralipomenon (1. Par. 21, 14–30.). Když byl totiž „syn Jesse“ na vrcholu slávy, zvítěziv proti nepřátelům trůnu svého jak vnějším tak vnitřním, a zvelebiv bohoslužbu: zatoužil ještě na svá stará kolena zvěděti počet bojovných mužů celé říše své. I rozkázal Joabovi, aby sčetl válečný lid. Nelíbil pak se rozkaz tento Bohu, jelikož z vnuknutí satanova pocházel (v. 1. Par. 21, 1.). Snad „muži krve“ na mysli tanulo oslavení sebe výbojem aneb založením říše světové; a to bylo proti vůli neviditelného vládce v potomstvě Abramově, jenž starozákonnímu království svému na zemi vytkl meze „od řeky egyptské až do řeky veliké Eufrat“ (1. Mojž. 15, 18.). Možno, že ve zvýšení síly válečné hledal David lesk a sílu říše boží na světě; a tu jednal proti zásadě od něho samého často vyslovené: „Hospodine, v síle tvé radovati se bude král“ (Ž. 20, 2.). „V Bohu jest spasení mé, a sláva má; Bůh jest pomoc má, a naděje má v Bohu jest“ (Ž. 61, 8.). Buď jak buď, David po skutku uznal, že učiniv to, zhřešil těžce. A pro hřích stihl jej trest, trest, jakýž z trojí metly boží David si vyvolil. Za tři dni zemřelo v zemi sedmdesát tisíc mužů morem; i v Jerusalémě řádila rána morová. „I pozdvih David očí svých viděl anděla Hospodinova stojícího (na hoře Morija) mezi nebem a zemí, a dobytý meč v ruce jeho, a obrácený proti Jerusalému.“ Tu v nejhlubší pokoře řekl král k Bohu: „Zdaliž nejsem já ten, kterýž jsem rozkázal, aby sečten byl lid? Já‡ jsem ten, kterýž jsem zle učinil: toto stádo což jest provinilo? Hospodine Bože můj, nechť se obrátí, prosím, ruka tvá na mne, a na dům otce mého: lid pak tvůj ať není mořen.“ A co činí posel boží? Vzkazuje prorokem Gadem Davidovi, by na místě vidění vzdělal oltář a oběťmi vzýval Hospodina. Vzkaz tento

Digitized by Google

David pokládá za příkaz Hospodinův, a proto ihned jej plní. Kupuje místo od Ornana Jebusejského, a na oltáři tu vzdělaném obětuje oběti k usmíření rozhněvaného Boha. Hospodin slitoval se, přijav kajicnost krále i lidu. I přestal mor: „Hospodin přikázal andělu, kterýž hubil: Dostiť jest, již přestaň ruka tvá — a obrátil meč svůj do pošvy.“ Zbožný král však znamenaje, že místo toto na hoře Moria Bohem samým schváleno jest za místo bohoslužby, určil je ku stavbě chrámu božího.

5. Z prorokův*) nejprv *Isaiáš* mějž slovo o působnosti anděla Hospodinova v starém zákoně. Moc boží, jež za krále Ezechiáše se ukázala náhlým zničením vojsk rouhavého Sennacheriba, těmito stručnými popisuje slovy: „Vyšel anděl Hospodinův, a porazil v ležení assyrském sto osmdesáte a pět tisícův“ (37, 36. srv. 2. Par. 32, 21.). — Úvahy hodno však jest ono *místo proroctví* Isaiášova, jež jest takřka biblickým *výkladem* veškeré *činnosti anděla božího* za dob předcházejících. Ve své modlitbě za oslavení Sionu (63, 7. — 64, 12.) chválí Isaiáš Hospodina za mnohé milosti, jež synům israelským prokázal, za vyvolení z ostatních národů země, za vysvobození z poroby egyptské; načež takto pokračuje: „Ve všelikém soužení jejich neníť soužen, a anděl tváři jeho vysvobodil je, v milování svém a shovívání svém on sám vykoupil je, a nosil je, a vyzdvihl je po všecky dny věku“ (63, 9.). Anděl Hospodinův nazývá se tu andělem tváři jeho**), a to

*) V příčině doby prorokův srv.: Theologie der Propheten des Alten Testamentes von Dr. Hermann Zschokke. Freiburg 1877. S. 121—128.

**) Malach panav = angelus faciei ejus = der Engel seines Angesichtes. Srv. též: 2. Mojž. 23, 23. a 33, 14. Půjde před tebou „anděl můj“ = „tvář má.“

Digitized by Google

trefně; jako totiž ve tváři lidské duše člověka nejzřejměji se obráží a znáti se dává: tak i v onom andělu, jenž pečoval o národ vyvolený od vyjití z Egypta až do příchodu do země chananejské, ukazoval se zračitě milostivý Hospodin sám. Vždyť také dle slov Hospodina samého „jmeno“ jeho bylo v andělu onom. Proto i „evangelista starého zákona“ zcela dobře božskou činnost tomuto andělu připisuje řka: on „vysvobodil je, v milování svém a shovívání svém on sám vykoupil je . . .“

6. Také prorok *Daniel* v andělu Páně, jenž zázračně při životě zachoval tři mládence v peci ohnivé, milostivé ukázání se Boha samého ctil. To vysvítá z jeho líčení oné události: „Anděl pak Páně sstoupil s Azariášem, a s tovaryši jeho, do peci: a vyrazil plamen ohně z peci, a učinil prostředek peci jako vítr z rosy vanoucí, a nedotekl se jich naprosto oheň . . . Tehdy ti tři (Ananiáš neboli Sidrach, Azariáš čili Abdenago a Misael jinak Misach) jako jedněmi ústy chválili, a dobrořečili, a oslavovali Boha v peci“, jenž vlastně v onom andělu s nimi byl; proto jej ve svém chvalozpěvě Pánem po výtce zvou, volajíce k sobě: „Dobrořečte Ananiáši, Azariáši, Misaeli Pánu: chvalte a nade všecko vyvyšujte ho na věky. Nebo z pekel vytrhl nás, a vyprostil z ruky smrti, a vysvobodil nás z prostřed hořícího plamene, a z prostřed ohně vytrhl nás.“ Nabuchodonosor pak, spatřiv anděla tohoto, vyjádřil se o něm: „tvářnost čtvrtého podobná jest synu božímu“. (Dan. 3, 49. 50. 51. 88. 91. 92.). Srovnej též zprávy Danielovy o jeho zachránění při prvém i druhém uvržení do jámy lvové (Dan. 6, 22. a 14, 33—38.).

7. Přečasto prorok *Zachariáš* popisuje činnost anděla Hospodinova, zvláště ve svých viděních. Na důkaz, že Hospodin lidu svého, ačkoliv zajetím babylon-

Digitized by Google

ským ztrestaného, docela nezavrhl, ukazuje se věštci anděl Hospodinův, mezi myrtovím stojící, jako hlasatel pokoje, milosti a útěchy zemi jůdské (1, 11. sled.). V kapitole třetí vidí prorok nejvyššího kněze Jesusa, stojícího před andělem Hospodinovým jako soudcem, před něhož jej byl satan pohnal. Anděl Páně nazývá se hned na to Hospodinem samým; neboť verš 2. zní: „I řekl Hospodin k satanovi“ . . .; dále odnímá od Jesusa nepravost, milostivě jej potvrzuje v jeho úřadě, což zase jenom božím dílem býti může. V 12, 8. připovídá Bůh obyvatelům jerusalémským mocnou ochranu svou, řka: „V ten den (útoku pohanstva na lid boží) chrániti bude Hospodin obyvatelů jerusalémských, i bude kdoby se urazil z nich v ten den, jako David; a dům Davidův jako boží, jako anděl Hospodinův před obličejem jejich.“ Z tohoto výroku písma svatého jde, že v andělu Hospodinově boží síla a moc se jeviti musila, jinak by porovnání nemělo váhy.

8. Poslední z prorokův *Malachiáš* taktéž zřejmě se vyjadřuje o andělu Hospodinově v ten rozum, že se v něm vlastně Bůh sám ve světě ukazoval. Obraceje se proti bezbožným, reptajícím proti řízení božímu, že v oné zlé době zaslíbený Messiáš nepřichází, praví věštec jmenem Hospodinovým: „Aj já posílám anděla svého, a připraví cestu před tváří mou. A hned přijde do chrámu svého Panovník, jehož vy hledáte; a anděl zákona, kteréhož vy chcete. Aj přichází, praví Hospodin zástupů“ (3, 1.). V tomto výroku božím vytýká se nespokojencům hříšnost jejich počínání a udává se příčina toho, proč „Bůh soudu“ (2, 17.) tenkráte zavítati ještě nemůže; není ještě příprav a naň vykonána upřímným pokáním lidu vyvoleného. Pokolení žijící pro nepravosti své není hodno milostivého navštívení Páně. Splní Hospodin věčná zaslíbení svá; dříve však,

Digitized by Google

nežli přijde do nově vystaveného chrámu jerusalémského „Žádoucí“ (Ag. 2, 8.), vystoupiti musí od Boha poslaný předchůdce Páně, by brzký příchod Vykupitelův oznámil; potom že hned toužebně očekávaný Panovník se objeví. Onen anděl, jenž připraví cestu Páně, jest nikoliv pouhý duch, nýbrž posel pozemský, člověk poslaný od Boha, najmě sv. Jan Křtitel*). Jakmile on svůj úkol vykoná, ihned vejde do chrámu svého Panovník neboli anděl zákona, Bohu rovný. Anděl Hospodinův zove se zde andělem zákona**) z dvojí příčiny; jednak proto, že jako prostředník staré umluvy ztrestá bezbožné; jinak proto, že jako původce nové umluvy milost zjedná zbožným.

9. Konečně i *v knihách Machabejských* mluví se o andělu Páně, za jehož seslání Jůdas k Bohu se modlil, maje svésti bitvu s rouhavým Nikanorem, vůdcem syrským (r. 161. př. K.). „Vzývaje (Jůdas Machabeus Boha) řekl takto: Ty Pane, kterýž jsi poslal anděla svého za Ezechiáše krále jůdského, a zbil jsi z vojska Sennacheribova sto osmdesáte a pět tisíců: i nyní, panovníče nebes, pošli anděla svého dobrého před námi, v bázni a v strachu velikosti ramene svého, aby se báli ti, kteříž s rouháním táhnou proti lidu tvému svatému“ (2. Mach. 15, 22—24. a 1. Mach. 7, 40—42.). I vyslyšel Pán modlitbu vroucí „a Jůdas, a ti, kteříž s ním byli . . . porazili neméně třiceti a pět tisíců, přítomností boží velice obveseleni jsouce“ (2. Mach. 15, 26. 27.). Srovnej i 2. Mach. 11, 1—10.

Pozorovatelé a popisovatelé ukázání se anděla

*) Viz: „Die messianischen Weissagungen bei den grossen und kleinen Propheten des A. T. von Laur. *Reinke*. 4. B. 2. H. Giessen 1862. S. 363. ff.

**) Malach habberith = Angelus testamenti, der Engel des Bundes (der Bundesbote), *ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης*.

Digitized by Google

Hospodinova v St. Z. dosvědčují tudíž souhla sně: v andělu onom ukazoval se ve světě neviditedlný *Bůh* sám. A svědectví toto jest tím vážnější, když si připomeneme, že spisovatelé bibličtí „Duchem svatým jsouce nadchnutí mluvili“ (2. Petr. 1, 21.). (Dok. bud.)

KRONIKA.

16. Prof. Alban Stolz.

Ve Frýburku Breisgavském (velkovévodství Badenské) zesnul v Pánu dne 16. října 1883 muž i v Čechách veleznámý, professor *Alban Stolz* v 76. roce věku svého. Narodiv se 3. února 1808 v badenském městě Bühlu jako syn lékárníka studia gymnasijní konal v Rastatě, filosofii a theologii studoval v Heidelberce. Odtud odebral se do Frýburku, kde pokračoval ve studiích bohoslovných a 16. srpna 1833 na kněžství byl vysvěcen. Po té jakožto vikář (kaplan) působil velmi horlivě v duchovní správě v Rothenfelsu a Neusatzu. R. 1841. stal se gymnasijním učitelem v Bruchsale, 1843 repetentem a představeným konviktu ve Frýburce, 1847 professorem pastýřského bohosloví a paedagogiky na universitě Frýburské, v kterémžto úřadě až ku konci života setrval. Na kazatelně i ve zpovědnici, ve správě duchovní, v životě spolkovém snažil se vzbuditi a oživiti ducha katolického, a témuž účelu zasvěcena byla veškerá přebohatá činnost jeho literarní. Cokoli pak spisovatelstvím a úřadem učitelským na statcích vezdejších získal, to vše chudým věnoval.

Ze spisův jeho, z části i jazykem českým vydaných, připomenut budiž především „Kalender für Zeit und Ewigkeit“; první svazek vyšel 1843 a od té doby častěji se kalendář ten čtenářům objevil; od r. 1849—59. ustál spisovatel, a teprv od r. 1873 začal opět kalendář téměř každého roku vycházeti. Kalendáře tyto byly jako živé obrázky, byly missie pro lid, jež mu

Digitized by Google

připomínaly důležité povinnosti křesťanského života a káraly chyby spůsobem přísným a přece láskou hárajícím. Vše vzato bylo ze života, jehož byl Stolz výtečným znatelem.

Vedlé toho vydal Stolz krásný životopis sv. Alžběty Durinské a životy Svatých (Sternenhimmel der Heiligen). Apologetickým směrem prodchnut jest spis jeho „Kleinigkeiten“, kterýž hájí katolickou víru proti bludařství novověkému. Též pozoruhodny jsou příběhy, jež snesl spisovatel pod názvem „Schreibende Hand auf Wand und Sand“ na důkaz moudrého řízení božské Prozřetelnosti. Odpíraje sobě všeliké jiné zábavy jediné věci pravidelně prof. Stolz si dopřával k zotavení svému, an téměř každoročně v čas prázdnin podnikal cesty, na nichž velkou část světa shlédnul. Zkušenosti své pak zaznamenal a tiskem vydal, o čemž svědčí zvláště pěkný spis jeho „Besuch bei Sem, Cham und Japhet“ a „Spanisches für die gebildete Welt mit etwas Türkischem“. V pozůstalosti jeho nalezeno četně rukopisných děl, jež bezpochyby brzy též tiskem vydána budou. Od r. 1881. byl Alban Stolz téměř zcela slepý a neustále churavěl. V srpnu 1883 slavil památku 50letého kněžství svého a brzy potom na věčnost jest povolán; avšak jméno jeho a dobré ovoce četných spisův jeho i nyní ještě za dlouhou dobu potrvá.

Redakce

---

17. Konání křesťanského cvičení jest úkonem bohoslužebným ve smyslu §. 303 trestního zákona.

V Haliči konal místní farář v Lipniča Wielka *křesťanské cvičení;* mezi tímto úkonem Jan M. obviňoval faráře ze skutku trestuhodného (z krádeže) a urazil jej takovým spůsobem, že z toho pohoršení vzešlo. Krajský soud v Novém Sandezu prohlásil, že Jan M. není vinen přečinu proti veřejnému pokoji a řádu, ačkoli dne 7. května 1882 faráře místního veřejně urazil, když tento právě konal křesťanské cvičení; rozsudek ten krajský soud snažil se tím odůvodniti, že prý konání cvičení křesťanského nelze považovati za úkon bohoslužebný. Proti tomuto rozsudku podal státní návladní stížnost zmateční.

Digitized by Google

Věc došla až k nejvyššímu c. k. dvoru kassačnímu ve Vídni, kterýž rozsudkem ze dne 15. května 1883 zrušil rozsudek krajského soudu Novosandeckého a prohlásil, že obžalovaný Jan M. dopustil se přečinu urážení církve čili společnosti náboženské od státu zákonně uznané. Neboť jak v mluvě obecné tak i v právu kanonickém slovem „úkony bohoslužebné" vyrozumívají se netoliko úkony rázu svátostného, nýbrž veškery úkony a zařízení, kteréž dle obřadních předpisů té které společnosti náboženské mají vyjádřiti službu Boží t. j. vzájemné vzdělání, rozmnožení důvěry v Boha a poctu nejvyšší bytosti. V tomto smyslu jest částí bohoslužby také katechese či cvičení křesťanské, jež konati zákony církevní správcům duchovním povždy přísně nařizovaly; mimo to i dvorní dekrety ze dne 21. dubna 1783 a 12. února 1786 o řádu bohoslužebném v Rakousku vydané potvrzují, že křesťanské cvičení skutečně k bohoslužebným úkonům náleží. Z těch příčin bylo nutno rozsudek první stolice zrušiti a prohlásiti, že Jan M. dopustil se přečinu v §. 303 trestn. zák. naznačeného.

Redakce.

18. Konkurrenční povinnost při farách inkorporovaných.

V osadě Klein-Zell v Rakousku bylo nutno stavěti faru a za tou příčinou byla osadníkům uložena povinnost, aby při stavbě této práce podavačské a dovozy bezplatně obstarali. Avšak osadníci bránili se proti tomu za důvod uvádějíce, že fara Klein-Zell jest inkorporována klášteru benediktinskému v Göttweigu a že při farách toho druhu konvent řeholní sám jest povinen všechny výlohy stavební ze svého opatřiti. Ministerstvo osvěty rozhodlo dne 18. srpna 1882 proti osadníkům, kteříž posléze zadali stížnost až k c. kr. správnímu dvoru soudnímu. Veřejné jednání ústní o té věci konáno 6. dubna 1883 pod č. 843 a správní dvůr soudní vydal rozsudek toho znění: *„Stižnost se jakožto neoprávněná zamítá."* Z důvodů uvádíme toto: Dvorní dekrety ze zne 23. října 1784 (sbírka polit. zák. VI. str. 488) a ze dne 24. září 1785 (sb. pol. z. VIII. str.

Digitized by Google

688) vyslovují sice, že kláštery povinny jsou vydržovati správce duchovního a faru i chrám se všemi potřebami. Avšak později vydané normale konkurrenční ze dne 27. června 1805 platí za nezměnitelné pravidlo v příčině konkurrence stavební; toto normale pak (viz čl. 9.) nečiní pražádného rozdílu mezi farami klášterními a světskými a (v odstavci 1. a 8.) za obecné pravidlo stanoví, že *osada farní* jest povinna bezplatně postarati se o práce *podavačské a povozy*; protož mají osady povinnost tuto i v příčině *far inkorporovaných.* Tomu nasvědčuje též nejvyšší rozhodnutí ze dne 23. února 1833 (proz. sbírka zák. ve Štýrsku č. 51.), jímžto v příčině far řádu německých rytířův výslovně se ustanovuje, že tomuto řádu přisluší táž povinnost konkurrenční jako jiným patronům. *Redakce.*

---

19. V příčině pohřbívání a vykopávání mrtvol.

Dotaz.

Utopil se v osadě člověk „náhodou spadnuv do studně v stavu podnapilém". Tak shledal lékař; a na základu tom jsem mrtvolu pohřbil. Tři dny po pohřbu dal za mé nepřítomnosti obecní starosta mrtvolu vykopati k nařízení prý úřednímu a do všeobecné nemocnice k pytvání odvésti. — Krátce na to zastřelil se na osadě jistý občan; komise uznala, že učinil tak jakožto samovrah, a že může býti pohřben. Oznámení to znělo „obecnímu úřadu v N." — A do třetice: zemřelo dítě na „úbytě", jak svědčí lékařský, prohledací lístek a přece zase vykopána mrtvola bez mého vědomí, a do Prahy zavežena, ano prý se proslýchalo, že matka dítě to svévolně zabila. Udal jsem těchto věcí k c. k. okres. hejtmanství se žádostí, aby se farnímu úřadu dostalo vždy úředního vyrozumění, kdykoli mrtvola řádně pochovaná má býti vykopána a odvezena, an bych jinak za správná udání v matrice zemřelých odpovědným býti nemohl; a aby místní starosta byl poukázán, aby na hřbitově zádušním, nikoliv obecném, jemu nesvědčících práv si nevlastnil. C. k. hejtmanství odpovědi mi nedalo. Prosím slavnou redakci za laskavé poučení,

Digitized by Google

čeho mi jest šetřiti, aby se podobné případy opakovati nemohly? — Dodávám, že kostel patrona nemá, a že tedy „patronatní komisař“ nemůže žalovati na rušení držebnosti. *L.*

Odpověď.

1. Pokud se týká *pohřbívání* mrtvol, jest obecné pravidlo, že farář jakožto duchovní správce osady má o každém případu pochování jakékoli mrtvoly i tenkráte, když by sám ji vykropiti nemohl, určitou zprávu od příslušných úřadův obdržeti; jinak by se nejen mohly díti neplechy trestním zákonem stíhané, ale farář nemohl by za řádné vedení matriky zemřelých zodpovědným učiněn býti.

2. Výrok komise v případě druhém, že *samovrah* může býti pohřben, jest zhola zbytečný, jelikož výnos ministeria vnitra z 24. srpna 1873 nařizuje, aby každý sebevrah v tichosti na hřbitově byl pochován.

3. V příčině *vykopávání* mrtvol nutno držeti se nejvyššího reskriptu ze dne 22. března 1765, kdež čteme: „Wenn es nach Ermessen des peinlichen Richters um Besichtigung eines bereits begrabenen todten Körpers zu thun ist, soll zur Bezeigung der behörigen Achtung gegen geweihte Oerter dem *Pfarrer* oder anderweiten *Vorsteher* desselben Ortes die veranlasste Ausgrabung zwar erinnert und hierauf der Körper ohne gestattende jemandens Widerrede erhoben, ausser des Friedhofes beschaut und sodann in seine Grabstatt wieder beerdiget werden.“ Z textu patrno, že se věc faráři ohlásiti má; další slova „Vorsteher“ nejsou jasná, zdali se tu rozumí duchovní představený hřbitova anebo starosta obecní, a jest velmi žádoucno, aby se tato věc zákonitými předpisy upravila. *Redakce.*

Zpráva o LVI. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa

dne 15. dubna 1884.

I.

V zastoupení p. starosty zahájil schůzi náměstek starostův kanovník Dr. Klement Borový o 5. hod. odp.

Digitized by Google

Přítomni byli členové výboru pp. prof. Dorovín, kapl. Ekert, kan. Havlů, kan. Heinrich, Dr. Horák, kan. Dr. Hrádek, kan. Kalous, farář Kaněra, subpřevor Koblasa, Dr. Krásl, redaktor Lehner, Dr. Smolík, farář Švehla.

II.

Protokol předešlé schůze čten a schválen.

Jednatel Dr. Krásl sděluje došlé dopisy, z nichž některé ihned se vyřídily.

Občané Počeničtí v okresu Zdouneckém na Moravě požádali, aby jim darovány byly některé knihy nákladem Dědictví vydané. Usnešeno zaslati jim dějiny Beckovského, životopis Brusův a dějepis Dr. Kryštůfka. Tytéž spisy zašlou se darem občanům Novo-Sedlovickým u Slavkova na Moravě.

Bohoslovcům v Hradci Králové ponecháno 15 exemplářů dějepisu Dr. Kryštůfka po 1 zl. 50 kr.

Alumnům 4. roku v semináři Pražském věnuje výbor darem tytéž spisy jako alumnům loňského roku, k čemuž se připojí dějepis Dr. Kryštůfka a mravouka Dr. Stárka, i Sušila Otcové apoštolští.

III.

Jelikož Evangelia sv. Marka, Lukáše a Jana u výkladu Dr. Sušila již dávno jsou rozebrána, zaslány jsou od českomoravských bohoslovců počtem přes 500 žádosti k výboru Dědictví, aby tyto výklady u vydání druhém do tisku se daly, by sobě mladší duchovenstvo celý komentár sv. Evangelií snadno pořídíti mohlo. Výbor se usnesl, že prodlením dvou let opatří se druhé vydání Evangelií sv. *Marka*, sv. *Lukáše* a sv. *Jana* s výkladem Dr. Sušila a počtem 650 exemplářů; bližší ustanovení co nejdříve budou učiněna.

IV.

Jakožto prozatimní pokladník podává p. Dr. Krásl zprávu o stavu jmění Dědictví sv. Prokopa.

Jmění spolkové činilo roku 1883 celkem 64777 zl. 77 kr. Příjem v roce 1883 obnášel 3915 zl. 70½ kr.,

Digitized by Google

vydání 3824 zl. 42 kr. Ku konci r. 1883 zbylo celkem jmění 64869 zl. $05^1/_2$ a sice 54700 v cenných papírech, 10077 zl. 77 kr. uloženo v Záložně sv. Václavské v Praze, a 91 zl. $28^1/_2$ kr. bylo na hotovosti.

Dne 1. dubna 1884 dostoupilo jmění celkem výše 65327 zl. 77 kr.

Členů čítá Dědictví 1406.

V.

Dle stanov vystupují z výboru pp. jener. vikář kan. Ant. *Hora*, kanovník Dr. Frant. *Hrádek*, podpřevor P. Justin *Koblasa*, farář P. Cyrill *Kaněra*, farář Vincenc *Švehla*. Titéž byli opět znovu do výboru zvoleni; p. kan. Dr. Hrádek přidělen k odboru vědeckému.

Na místo J. Milosti p. biskupa a hrab. Dr. Frant. Schönborna zvolen do výboru p. *Vincenc Mottl*, rektor kn. arc. semináře; týž spolu zvolen za pokladníka a k hospodářskému odboru přidělen.

VI.

Cena spisu *Mravověda katolická* od kan. Dr. Jana Stárka určena 2 zl. 50 kr. Spis ten na 40 tiskových archů silný již jest dohotoven a počne se brzy rozesýlati pp. členům jakožto podíl za rok 1883.

VII.

V příčině spisu, který by se jako podíl za rok 1884 vydati měl nákladem Dědictví, k návrhu p. kan. Dr. Hrádka usnešeno vyčkati dobrozdání odboru vědeckého, jemuž několik rukopisů k prozkoumání bylo odevzdáno.

VIII.

K žádosti ředitelstva Akademie křesťanské jednohlasně usnešeno, aby náklad na 5 archů „*Časop. Duchov.*“ 1884 uhražen byl jako v letech předešlých z pokladny Dědictví.

Digitized by Google

Valná hromada Akademie křesťanské v Praze.

Dne 27. dubna 1884 konala se valná hromada křesťanské Akademie za r. 1883 ve spolkovém sále katolickém v domě sv. Václavské záložny č. 223—I. za hojného účastenství členův o 7. hodině večerní. Před samým počátkem schůze prof. *Foerster* zahrál různá praeludia na nových varhanách v dílně p. Petra zhotovených a do Ruska určených Schůzi zahájil starosta p. architekt *A. V. Barvitius*, načež jednatel prof. *Drozd* delší řečí poukázal k tomu, kterak počet členů v posledních letech značně se zmenšil a že nutná se jeví potřeba, aby pilné kroky se děly na ten účel, by nové síly pro Akademii opatřeny a nové prostředky hmotné jí zjednány byly, což se souhlasem valného shromáždění přijato. Od čtení výroční zprávy upuštěno, jelikož tiskem byla mezi přítomné rozdána. Prof. Drozd přečetl zprávu účetní za rok 1883, načež revisor p. Režný učinil návrh, aby ředitelstvu uděleno bylo absolutorium z účtu minulého roku, což schváleno.

Po té konány doplňovací volby. Za místo-starostu zvolen kanovník Dr. Klement *Borový*, do ředitelstva opět zvoleni jsou vylosovaní členové: kan. a farář Jan *Havlů*, sochař Ludvík *Šimek*, prof. Frant. *Sequens*; nově zvolen ředitel kn. a. semináře Vincenc *Mottl*.

Kaplan a katecheta Fr. *Ekert* konal poutavou a velmi poučnou přednášku o památnících na veřejných místech pražských, kteráž od celého shromáždění se živým účastenstvím byla sledována a pochvalou přijata.

Jednatelská zpráva odboru vědeckého za r. 1883

ve valné hromadě podaná zní takto:

Výbor vědecké sekce ustavil se po valné hromadě r. 1883 konané jak následuje: předseda prof. Dr. Klement *Borový*; místopředseda prof. Dr. Josef *Schindler*; pokladník prof. Jan *Dorovin*; jednatel prof. Jos. *Kyselka*. Jiní členové: prof. Jan *Drozd*; prof. Dr. Václav *Frind*; universitní kazatel Dr. Eduard *Knobloch*; universitní docent Dr. Frant. *Krásl*; kapit. probošt Dr. Vincenc *Náhlovský*; kanovník prof. Dr. Ant. *Reinwarth*; prof. Dr. Rupert *Smolík*; kanovník metropolitní Josef *Zennefels*.

V příčině činnosti tohoto odboru nutno bohužel

Digitized by Google

opakovati stesky, které již v předešlých zprávách přednešeny byly. Překážky, jež vznikly proti úmyslu vydávati „*Encyklopedii věd theologických*“, doposud trvají a tudíž na ten čas i výbor musel od marných pokusův upustiti, ač s nejedné strany byl o další provedení úmyslu toho, zajisté na prospěch církevní vědy směřujícího, upomínán.

Jinak setrval výbor v dosavadní píli své, kteráž se v ten spůsob jeví, že členové výboru zdárnými články přispívají ku zvelebení „*Časopisu katolického duchovenstva*“ jakožto orgánu sekce vědecké.

Obzvláštními díky zavázán jest výbor vědecké sekce slavnému výboru „*Dědictví sv. Prokopa*“, kterýž jako v předešlých letech poskytoval náklad na pět archů „Časopisu.“ Též slavné *Ředitelstvo* „*Akademie křesťanské*“ přispívalo nákladem tří archů.

V Praze dne 7. dubna 1884.

Prof. *Josef Kyselka*,
t. č. jednatel.

Dr. *Klement Borový*,
t. č. předseda.

Literární oznamovatel.

22. Athenaeum. Listy pro literaturu a kritiku vědeckou. Ročník I. č. 1—6. Cena ročníku 5 zl. Nakladatelství Otto v Praze. 1883 a 1884.

Život vědecký v národě českém čím dále tím více se zmáhající vyžaduje nových a nových prostředkův a pomůcek, zvláště od počátku zřízení české university. Pomůckou velmi důležitou a skorem bychom řekli nevyhnutelně nutnou jest *časopis*, v němž by se jako v zrcadle obrážel život vědecký nejen domácí český, ale i cizí zahraničný; pravíme časopis, v němž by jasně bylo lze poznati pokrok v tom neb onom oboru vědeckém, v němž by taktéž po čase bylo možno vyhledati sobě, zda-li a pokud o určitém předmětu neb otázce již někdo pracoval a kde by se jeho práce snadno najíti mohla. A právě tomu účelu má sloužiti „Athenaeum“, časopis vydávaný pod vrchní redakcí pana T. G. Masaryka, universitního professora v Praze. Redakci

Digitized by Google

odboru theologického převzal redaktor „Čas. kat. Duch.“ kanovník Dr. Kl. Borový. V 1. čísle pod titulem „Náš programm“ praví se o časopise samém: „Athenaeum úvahami svými, zprávami a kritickou hlídkou literaturní stopovati chce veškerou činnost vědeckou, českou i cizí a poskytovati obraz vývoje vědeckého co nejpilnější. Listy naše pilně zaznamenávati budou, jak a v čem pokračují theologie, práva a státní vědy, medicina, filosofie a vědy technické, aby, co nejznamenitějšího přináší věda jeho, všeliký odborník v nich našel byť i pouhým odkazem k pracím původním: má Athenaeum býti *kritickým rejstříkem* k časové literatuře vědecké.“

Za vzor sloužil anglický časopis též Athenaeum zvaný. Pokud lze z předložených čísel seznati, hledí redakce svému úkolu s velikou pílí, znamenitým rozhledem a pečlivým výborem dostáti; material tu snešený, spracovaný a posouzený jest veliký. Při každém odboru vědeckém uvádějí se nejprvé kritiky spisův českých, pak cizojazyčnych, potom uvádějí se obsahy celých děl a nejznamenitější časopisy odborné se svými pojednáními. Co do jazyka jsou uvedeny časopisy české, německé, francouzské, anglické, vlaské, španělské, polské. ruské. Uznáváme ochotně, že Athenaeem učiněn značný a nad miru prospěšný pokrok v české literatuře. Kritiky uvedené bývají podepsány buď úplným jmenem buď jen chiffrou zřetelnou neb méně zřetelnou. Dle náhledu našeho má každý pan recensent býti *zřetelně* podepsán neb naznačen, neboť kdo chce knihu se jménem spisovatelovým vydanou spravedlivě a správně posuzovati, tomu není třeba, by své jméno ukrýval; mimo to dle našeho náhledu vyžadují toho slušnost a spravedlivost, by známý spisovatel i známého recensenta měl. Anonymní kritiky zvrhují se často buď na nespravedlivá posuzováni, pocházející z osobní řevnivosti, aneb na knihkupeckou a jarmareční reklamu, jak to vídáme mnohdy v denních listech, kde redaktoři vlastní svá díla do nebes vynášejí a naopak své soky do bláta strhují. Proto také dvě neb tři recense anonymní v Athenaeu mnohou nevoli způsobily. Kdo se stydí neb bojí pod recensi své jméno dáti, nechť raději vůbec se vší kritiky vzdá, jiný snad za něho práci tu na sebe vezme. Ovšem že mohou někdy býti příčiny

Digitized by Google

vážné pro zamlčení jména recensentova, ale zajisté jen pořídku.

Z theologického odboru jsou již recensovány spisy vydané Dědictvím sv. Prokopa a časopisy katolické od Kl. B. Vůbec přejeme novému časopisu hojných odběratelův a hojnost nestranných i rozvážných kritikův, tím spůsobem bude zajisté přispívati u značné míře ku povzbuzení, rozmnožení a vůbec ku zdaru vědeckého života v našich českých vlastech. By čtenáři naši, kteří snad posud neznají na vlastní oči Athenaea, snadněji se v něm vyznali, uvádíme tuto na příklad obsah č. 6. Analytická geometrie v rovině od Dr. Karla Zahradníka (posoudil W.); Die physikalischen Grundlagen der Mechanik, Dr. Streintz (Seydler); Grundzüge der Meteorologie. H. Mohn Elementary Meteorology R. H. Scott (Augustin); následuje obsah 16 časopisů rozličných přírodovědeckých odborů; Pathogenesa zánětu plic (Maixner); Das russische Heeres-Sanitätswesen während des Feldzuges 1877—1878, Emil Knorr (Dr. Th.); následuje obsah 8 časopisů lékařských, 3 časopisy obsahu paedagogického; Nicolo Machiavelli e i suoi tempi, Pasquale Villari; La vita egli scritti di N. Machiavelli nella loro relazione col Machiavellismo, O. Tommasini (M.); Hus und Wicliff, Joh. Loserth (Kalousek); Stein, sein Leben und seine Zeit, J. Seeley (S. M.); Dahlmanns Quellenkunde der Deutschen Geschichte (d.); Laurent Rinhuber: Relation du voyage en Russie fait en 1684 (h.); 4 časopisy historické; Fr. Bartoš: Lid a národ (E.); Russland und England, Ugény (s.); 4 časopisy anthropologické; E. Plener: Ferdinand Lasalle (Bráf); 6 časopisů ekonomických; Dr. Alex. Grawein: Verjährung und gesetzliche Befristung (Pvlčk); 4 časopisy právnické; Leop. Schmidt: Die Ethik der alten Griechen (M.); V. Brandl: Život Josefa Dobrovského (ph.); Emil Montégut: Nos morts contemporains (ý); Emma Phipson, The Animal-lore of Shakespeare (rr); Zeitschrift für Keilschrift-Forschung (Dr. B. Dvořák); 18 časopisů filologických a archeologických; 4 časopisy filosofické; T. Masaryk; Počet pravděpodobnosti, A. Fick: Philosophischer Versuch über die Wahrscheinlichkeiten (T. G. Masaryk); 19 časopisů obsahu všeobecného; spisy zaslané redakci.

Prof. *Jos. Kyselka.*

Digitized by Google

23. Metodické výklady, povídky a básničky z oboru přírodopisného. Díl II. (zejmena pro II. třídu školy obecné se zřetelem k druhé čítance.) Jakožto pomocnou knihu k věcnému vyučování pro učitele nižších tříd školy obecné sestavili *Jan Dolenský* a *Bohumir Patera*, učitelé pražští. Bibliotéka učitelská. Sbírka spisů theoretických a praktických ze všech oborů školské literatury, pro naše učitelstvo, pěstouny a vůbec pro každého, komu vznik a vývoj našeho školství na srdci leží. Cena 96 kr. Nakladatelé: Knihosklad Rohlíček a Sievers knihtiskárna v Praze. (210 stran).

Jakkoli každý učitel našeho věku, zejmena pak učitel ze snaživého a uvědomělého národa československého pošlý, ozbrojen musí býti vzácnými vědomostmi paedagogickými a didaktickými již prve nežli připuštěn bývá k vykonávání důležitého úřadu svého, přece jest mu třeba ohlížeti se i po methodách kollegův svých, aby, porovnávaje spůsob svůj s cestami jejich, k náležitému dospěl poznání methody nejlahodnější a nejjistější. „*Výklady*“, o nichž nám dnes promluviti jest, mají státi se knihou pomocnou učitelům třídy *druhé* při probírání druhé čítanky, složené Janem Šťastným, Janem Lepařem a Josefem Sokolem. Učitel, jenž dle zásady nesmrtelného Komenského nikdy *k učení* nepřistoupí, „neučině žákům na učení laskominy“, najde v knize této takměř lákavé úvody ku článkům knihy čítací; v lakovémto „činění laskomin“ jest kniha naše skutečně pravou mistryní. Nad jiné líbily se nám výklady a dodatky mravoučné, jimižto se mládež jako „dodatečně“ ku všelikým ctnostem na základě vyložených článečků přiměti hledí. Tak zejmena na str. 183. položen jest stručný sice ale veleprospěšný dodateček z péra na slovo vzatého paedagoga Jos. Šaura z Augenburku. Abychom i my čtenářům svým učitelským na knihu tu učinili „laskominy“, předkládáme z ní jako na ukázku alespoň toto: „Pamatovali jste si, proč nám lilie tak je milou? Ovšem, pro čistý, bílý květ. — Je to opravdu velmi hezké, když dítky chodí v šatečkách čistých a když tělíčko mají čisté — jako lilie. Ale kdo je hodný, ten i duši svou má čistou a ten je ještě krásnější než lilie.“ Podobnou tendenci mají i ostatní dodatky mravoučné. Neméně pěkná jsou

Digitized by Google

Sokolova „zrnéčka do srdéčka“, kteráž tento věhlasný učitel podobně jako Šauer mládeži po ukončení výkladu v útlou vštěpuje mysl. Úprava knihy jest slušná, ale rozdělení nezdá se nám býti praktické. Jednotlivé články měly býti číslovány. Slohem nevládnou pp. vydavatelé všude tak jak by mohli a měli. dopouštějíce se na př. již v předmluvě i této nejasnosti: „Stalo se tak tím spíše, že v této třídě přírodopisné výklady omezeny jsou jediné (sic!) na výklady čítacích článků přírodopisných a že již více nevěnuje se jim zvláštního času, jako dělo se v prvé třídě, kde valnou většinou zabírají v hovorech t. zv. „věcné učení,“ které zahrnuje učebná osnova se „čtením a psaním“ ve „vyučování jazyku.“ Níže stojí dokonce: ku *cvičení* (*sic*!) *jazykovým*.“ Leckde nebyli po našem mínění páni skladatelé dosti vybíravými u volbě výrazů, píšíce i „*hubu umouněnou*“ a p. a nedodávajíce ani, jak by slušněji dítky místo „*huba*“ říkati měly. Chyby tiskové, bez nichžto ovšem ani tato kniha není, měly by býti alespoň na deskách vytčeny. Jináče zasluhuje kniha vřelého odporučení.

Jan Houžvička, s. prof.

24. Zázračný jazyk svatého Jana Nepomuckého. Články apologetické, sepsal *Jan Kř. Votka* T. J. S přiloženým obrázkem barvotiskovým. Spisův spolku tiskového čís. 3. za rok 1884. V Praze. Nákladem katolického spolku tiskového. Str. 124 v 8.

S radostí oznamujeme čtenářům tento nejnovější spis o našem sv. Janu Nep. Přicházíť on věrným katolíkům v národě našem velmi vhod a včas, a prospěje bohdá i těm, kdož ve víře ochábli. Není psán pro lidi zlé vůle a pro mělké rozumáře, kteří vírou v Krista a svaté jeho pohrdají, a jimž zázrak naprostou nemožností býti se vidí, ovšem jest pak psán pro poctivce, kteří pravdu upřímně hledají. Jsme přesvědčeni, že tito lidé dobré vůle, čtouce tento spis, ve víře se utvrdí a blaživé útěchy z toho nabudou. Stalo se, žel Bohu, u nás přepodivným zvykem, že tak zvaní svobodomyslníci, zapomenuvše se nad celou minulostí a nábožnou povahou našeho českého lidu, o všem, co s vírou katolickou souvisí, podvratně a potupně píší a zvláštní slávu v tom hledají, když naše sv. dědice české snižují. Tato zabijácká móda přišla k nám z ciziny. My Čechové máme vůbec to neštěstí, že od jak-

Digitized by Google

živa bývala u nás náklonnost, hltavě přijímati vše, co cizina vyrobila špatného. Anglický bludař Viklef byl ve své vlasti nevážen a celkem neškoden, u nás natropil však tolik zlého, že z toho vlast naše po věky krvácela, a tak zvaní reformátoři Luther, Zwingli a Kalvin rozeštvali národ náš až do úmoru. A tak jest i nyní. Našeho světce Jana Nepom., jehož zná a cti celý svět katolický a kterýž národu našemu po celém oboru Církve katolické získal věhlas a slávu, pošpinil nejprv v cizině protestant Otto Abel, a hle ta cizinská špína zalíbila se ihned některým našincům, kteří neměli práce důležitější, nežli tu cizí špínu upravovati za duševní pokrm pro náš český, katolický lid. Co tu napsáno u nás od té doby spisků a článků mělkých, povrchních, avšak jedovatých a zákeřnických proti sv. Janu Nep.! Nescházelo však ani obranců, kteří světce našeho se ujímali a kdo má vůli dobrou a poctivou, může ve spisech jejich nalézti pravdu. Proti upíračům a mělkým tupitelům sv. dědice našeho Jana vydali důkladná díla far. Tomáš Novák, Dr. Klement Borový a biskup Antonín Frind. Nejnověji přidal se k nim spisovatel P. Jan Kř. Votka T. J., kterému říkáme advokát sv. patronů českých. Není v oboru tom nováčkem, jestiť on již ctihodným veteránem v českém našem písemnictví náboženském. V něm jakoby žil a působil duch vlasteneckých Jesuitů českých Sturma, Tannerů, Šteyera, Balbina a Vydry. Vydav r. 1879 objemné a vzácné dílo „Památky Staroboleslavské“ o sv. Václavu, podává nám nyní apologetický spis o druhém patronu našem sv. Janu Nepom. Spisovatel rozvrhl svou práci v sedm článků s doslovem. Mluví stručně, jadrně a pochopitelně o zázraku, odhaluje povrchnost a lehkomyslnou mělkost racionalistů, kteří zázrakův i možnosti jejich popírají, líčí doklady svědomitou úzkostlivost Stolice apoštolské při vyšetřování zázračných událostí. Dokazuje dále, že máme hodnověrné staré zprávy, že sv. Jan Nep. pro tajemství sv. zpovědi umučen byl, totiž svědectví professora Tomáše Ebendorfera z Haselbachu, který 40 let po smrti sv. Jana Nep. r. 1433 jakožto legát sněmu Basilejského v Praze se zdržoval, a kanovníka Pavla Židka z r. 1471. Výborně a pádně vyvrátil spisovatel jalovou frási, že prý „jádro sv. Jana Nep. jest mistr Jan Hus“ (čl. III., str. 31—46), kteroužto stať obzvlášť ku bedlivému čtení

Digitized by Google

odporoučíme. Dále vypisuje na základě úředních akt osudy neporušeného jazyka sv. Jana, kterak dne 15. dubna 1719 nalezen a vyšetřen byl, kterak na základě toho Jan Nep. za blahoslavence, a po novém zázraku dne 27. dubna 1725 za světce prohlášen byl. Posléze popisuje relikviář, v němž týž posv. jazyk se chová, i nynější stav téhož posv. jazyka, a končí vřelým doslovem, aby každý věrný Čech sv. Jana Nep. horlivě ctil. Na konec přidány jsou litanie ku tomuto světci našemu. Barvotiskový obrázek sv. jazyka, jakou podobu měl dne 27. dubna 1725, slouží spisu tomu k nemalé ozdobě. Ačkoli spisovatel výslovně nedotýká se známého sporu o dvojici či jednotě Jana Nep., mluví přece na str. 25, 26 a 70 tak, že snadno poznáváme, že souhlasí s vývody Tomáše Nováka. Dr. Kl. Borového a bisk. Ant. Frinda, jimiž dokázáno, že ovšem žil pouze jediný Jan Nepom. Tu zmiňujeme se, že i slovutný učenec kardinál Bartolini ku výslovnému rozkazu nynějšího sv. Otce konal v této záležitosti důkladná studia, jichž výsledek ten byl, že týž kardinál nabyl přesvědčení, že rok 1393 sluší klásti jakožto rok mučednické smrti našeho světce. Proti tomu všemu neostojí ani nejnovější pokusy, opět zaváděti a hájiti dvojici Janů, nechať pokusy ty dějí se v úmyslu jakémkoli a od kohokoliv. Jsme přesvědčeni, že tato záležitost jest již nadobro vyřízena. *Frant. Ekert.*

25. Wetzer und Welte Kirchenlexikon. Zweite Auflage, begonnen von Card. Hergenröther, fortgesetzt von Dr. Franz *Kaulen*. Freiburg im Breisgau 1883. Herder. — Právě ukončen jest svazek druhý (sešitem 22.) sahající od slova „Basilianer“ až ku slovu „Censuren“ včetně. Již také vyšel 23. sešit, jímžto třetí svazek počíná. V recensích různých vědeckých časopisů dochází toto nové vydání chvály všeobecné. Jeden sešit o šesti arších (192 sloupcových stránek) prodává se v ceně 1 marku. *Redakce.*

Právě vydána jest nákladem Dědictví sv. Prokopa:

26. Katolická mravověda, kterou sepsal *Jan Nep. Stárek*, apošt. protonotář, dr. bohosloví, bývalý prof. při biskupském bohosloveckém ústavě v Hradci Králové, kons. rada a čestný kanovník. Podíl za rok 1883. V Praze. Tiskem kn. arcib. knihtiskárny za Rohlíčka a Sieversa. Cena 2 zl. 50 kr. — V budoucím sešitu přineseme obšírnější úvahu o tomto díle.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. **1884.** Svazek V.

O výkupných jistinách za někdejší dávky naturální ke školám.

Vyvazením pozemků ztenčily se valně příjmy duchovních obročí a farních škol; na místě bývalých nezměnitelných dávek peněžitých a dávek naturálních, jakož byly *desátky*, *letnik* a t. p. farám, *posnopné*, *koleda*, *koláče*, *za zvonění proti mračnům* atp. odváděné školám, připsány jsou výkupné jistiny a plynoucí z nich úroky jsou náhrada skrovničká za někdejší příjem, kterýž mnohem lépe pojišťoval slušné živobytí kněžstva i učitelstva, nežli pojišťovati může peníz v hodnotě své ustavičně klesající.

Pro úzké spojení služby učitelské se službou kostelnickou, zpěváckou, zvonickou nepřišlo ani při spisování učitelských fassí (prvně ok. r. 1780) ani při vyvazování pozemků nikomu na mysl, aby se bylo určitě a přesně oddělovalo, co byl vlastní příjem školy za vyučování, a co příjem původu čistě církevního, za výkony s bohoslužbou spojené. Když ale nynější zákony školní r. 1870. vešly v život, počaly se objevovati a posud trvají spory mezi c. k. orgány školními a mezi zástupci jmění kostelního; školní úřadové

Digitized by Google

domáhají se ve prospěch školní pokladny okresní těch vyvazovacích úpisů, které pocházejí z výkupu naturalních dávek jindy učitelům odváděných, správa jmění kostelního pak vynasnažuje se, zachovati je kostelům jako příspěvky na plat kostelníkovi a jiným pomocným osobám při chrámech farních.

Podobně jako staré zákony školní (sebrané a vydané r. 1805. pod jménem „Politische Verfassung der deutschen Volksschulen für die k. k. österreichischen Provinzen mit Ausnahme von Ungarn, Lombardie, Venedig und Dalmatien") ke příjmům učitelovým počítají tehdejší dávky naturální (§. 168), příspěvky od klášterů (§. 194) a vůbec co na penězích pod jakýmkoli titulem bylo jisté škole dáváno třeba od časů nepamětných; tak i nové zákonodárství, zejména zemský zákon pro Čechy „o právních svazcích učitelstva veřejných škol obecných" ze dne 21. ledna r. 1870. bez rozpaků přisuzuje nové, bezkonfesijné škole všecky podobné příjmy a dávky, nic nerozeznávaje, jsou-li původem a účelem svým kostelní neb vlastně školní. Ustanovuje v §§. 24—26. takto: „Všeliké stálé příjmy peněžité, které svědčí učiteli vycházejíce ze závazku stran, z nadání atd., vybírati bude obec na účet okresu školního (při čemž zůstane vyhraženo, aby takové příjmy byly zachovány účelu svému).

Změnitelné dávky peněžité buďte podle průměrného užitku posledních tří minulých ročníků převedeny v stálý plat na účet okresu školního; sbírati u obyvatelů místních, vybírati novoroční koledy atd. příště nebude dovoleno.

Pokavad naturální dávky nebudou vyvazeny, mají býti převedeny ve stálý příjem peněžitý na účet okresu školního podle průměru tržních cen z roku 1834—1863 (s vyloučením roku, kdy byly ceny nej-

Digitized by Google

vyšší a kdy byly nejnižší), aneb kde tržní ceny nemohou býti vyšetřeny, podle odhadu předsevzatého od znalců (majíc zření k výše uvedenému času průměrnému).“

Tuť jsou dvéře do kořán otevřeny konfiskaci ve prospěch školní kasy všeho všudy, co kdy farní učitel na své živobytí měl, a nečiní se i nejmenší zmínka o tom, že by aspoň některé ty „stálé příjmy peněžité“, „změnitelné dávky peněžité“ a „naturální dávky“ posavad nevyvazené také někam jinam mohly náležeti nežli do kasy školní. Aby pak velmi brzy všecky starobylé příjmy osob učitelských na určitý peníz uvedeny a do kasy školní vloženy býti mohly, o to se postaralo „občanské ministerstvo“ již dosti záhy říš. zákonem ze dne 11. května r. 1869. *„v příčině dalšího vyvazování pozemků.“*

Co zákonem vůbec bylo vyřčeno, hleděly velmi záhy ve skutek uvésti zemské školní rady. Jako domy bývalých škol katolických, s duchovní správou jeden ústav ku vzdělání lidu jsoucích, větším dílem na půdě kostelní anebo farské vystavěných skrze podobnou konkurrenci jako fary a kostely, bez rozpaků přivlastněny nové škole beznáboženské a r. 1870. rozhodně protikřesťanské, zvlášť protikatolické: tak i výkupné kapitály obraceny kvapem ve jmění školské, kteréž pod správu okr. školních rad přináleží a na účely škol bezkonfesijních obraceti se má. Tak přikročila k dílu zemská školní rada česká vynesením z dne 27. prosince r. 1870. č. 6211. ustanovujíc, že obligace z vyvazení pozemků povstalé a „školám jednotlivým náležející mají skrze okr. školní rady na těch, kdož je posud chovali (úřadové patronátní) vyžádány a v opatrování berním úřadům odevzdány býti, a že také archy o

Digitized by Google

placení úroků přepsati se mají na příslušné okr. školní rady resp. jich školní pokladny.“

U vynesení tomto velmi vážný jest následující odstavec: „Dalšího podnětu k opatřením, kteráž v příčině obligací za vyvazování pozemků v jednotlivých případech potřebnými se býti ukáží, poskytne otázka, mají-li obligace původ z vyvazení takových dávek, kteréž učitelům co takovým náležely, anebo byly-li mezi nimi i dávky takové, kteréž učitelům plynuly ze služby kostelnické nebo ze služby ředitelův kůru. Jelikož služba kostelnická učitelům nyní zakázána jest a služba ředitelův kůru od učitelů jenom co zaměstnání vedlejší vykonávána býti může, nemůže okresní pokladna školní důchodů ze služeb těch plynoucích právem se domáhati, i bude tedy v jednotlivých případech zapotřebí, aby důchody tyto se oddělily a podle toho aby se předsevzalo rozdělení obligace. Při čemž *šetřiž se té zásady, že škola, nebo vlastně okresní školní pokladna jest v držení obligací, kteréž na školu zní; pročež domnívati se lze, že obligací má svůj původ ve vyvazení dávek, kteréž učiteli co takovému náležely; bude tedy na organech, službu kostelnika neb ředitele kůru zastupujících, aby za rozdělení obligací žádali, a jestli toho třeba, aby dokázali, že část obligací náleží službě kostelnické nebo službě ředitele kůru.*“

Jak mnoho asi sama sebou jest odůvodněna tato „zásada“, vysvitne bohdá dosti jasně z další úvahy.

K titulům, pro kteréž odváděli *osadníci* učitelům jisté roční dávky, náleží také *zvonění proti mračnům*. Nechať pak byl příjem tohoto jména výslovně veden anebo nebyl, sáhly po něm okr. školní pokladny také ještě na základě dvorského dekretu ze dne 18. ledna 1788 a jiných podobných, z kterých povstal §. 188. pol. zř. školního: „Dávky za zvonění proti mračnům

Digitized by Google

mají se odváděti *učiteli farnímu*, v jehož farní osadě leží pozemky.“ Tak výslovně ustanovila zemská školní rada dolno-rakouská vynesením ze dne 30. listopadu 1870, že dávky za někdejší zvonění proti bouřce „po vykonaném odloučení služby školní a kostelnické učitelům zůstaveny býti mají.“ Proti tomuto vynesení ozvali se biskupští ordinariatové vídeňský a svato-hypolitský rekursem, domáhajíce se dávek těch pro kostelníky. Rekurs ten byl rozhodnut ministerstvem kultu a vyučování dne 29. března 1872, č. 2934 v neprospěch kostelníků, resp. kostelních pokladen; argumentací, aspoň velice podivnou, dovozuje tu ministerstvo z dvorních dekretů, jichž prý „celá řada“ jest a z §. 188. p. zř. šk., že dávky tyto náležejí pokladnám školním a nikoli církevním.

Vedle skromného mínění našeho spoléhá i výše vzpomenuté vynesení zemské školní rady české i toto ministerské rozhodnutí na velikém — a pro kostelní pokladny velmi osudném — omylu; mámeť za věc nepochybnou, že výkupné jistiny z dávek jindy školám odváděných náležejí do pokladny kostelní, pokud o některých dávkách, s ostatními ve společnou výkupní listinu splynulých, nelze *naopak dokázati*, že *za službu učitelskou* byly odváděny; a co se *bývalých dávek za zvonění proti mračnům* týče, ty že najisto a plně náležejí kostelní pokladně. Soudíme tedy, že úřadové školní jsou povinni vésti důkaz, že jistá, někdy učitelům farním odváděná dávka odváděla se za školní vyučování a že nastala teprve za časů císařovny Marie Terezie aneb později v těch časech, kdy stát počal svoji péči ke školám obraceti; a pokud nemohou takového důkazu provésti, soudíme, že okresní pokladny ani na část výkupné listiny práva nemají, tím méně na celou.

Ohlédněme se po dějinách obecné školy v Ra-

Digitized by Google

kousku. Naturální a stálé peněžné dávky, jako: posnopné, koleda, koláče, za zvonění proti mračnům a t. p. jsou mnohem starší, nežli obecná škola rakouská a odváděly se původně osobám *církevním*. Od jakživa zajisté měli farářové k rukoum svým aspoň jednoho nebo dva muže, kteří jim ve všem působení pastýřském nápomocni byli; nazývali se aeditui, ludimagistri, campanatores, a obyčejně všecky tyto služby spojovaly se v jediné osobě na osadách venkovských. Synoda arcidiecése pražské od r. 1605. mluví o nich na několika místech. V nejstarších dobách zastávali službu kostelníkův a zpěváků klerikové, později dovolila církev, že mohou to býti též laikové. Ještě synoda pražská, právě dotčená velí ve statutě „De vita et honestate Clericorum" o zvonících takto: „Presbyteri parochialium ecclesiarum *campanatores literatos, seu clericos non uxoratos* habeant, qui cum eis cantare vel legere non ignorent. Et cum divinum officium celebrant vel fidelibus ecclesiastica sacramenta ministrant, uterque, presbyter et campanarius, superpelliceis desuper sint induti."

Nechať klerikové nebo laikové, vždy to byly osoby *církevní*, služebníci a pomocníci farářovi při všech povinnostech a výkonech kněžských, zejména *i při škole*, kteráž od nejstarších dob byla ústavem církevním a kterouž faráři dle zákonů církevních udržovati a zachovati měli. Kostelník, zvoník, zpěvák byl zároveň také učitel, pokud farář pomoci jeho ve škole farské potřeboval. Tak bylo po všem světě katolickém, tak jest na mnoze ještě nyní, zvláště na nových osadách mezi pohany povstávajících. Tak ovšem bylo i v Čechách; školy farské byly v počtu více nebo méně četném, bylo jich více nebo méně hleděno, jakž v kterých dobách a zemích stála církevní kázeň, jak vůbec ostříháno bylo zákonů církevních, anebo jak církev sama

Digitized by Google

v jisté zemi požívala svobody a jednotliví farářové dostatečných prostředkův hmotných, aby školu vydržovati mohli. Kterak církev katolická v Čechách ani v dobách jí velmi nepříznivých nepřestávala pečovati o vyučování školské, dosvědčuje statut pražské synody od r. 1605. „de parochis", kdež takto se farářům přikazuje: „Curent parochi, ut in unaquaque parochia habeatur *ludimagister*, qui catholicus sit et eruditus ac bonae famae. Is autem non solum in Grammatices et humaniorum literarum peritia, sed etiam in fidei christianae rudimentis ac catholica religione ad Petri Canisii catechismi praescriptum pueros adolescentesve instruat eosque bonis moribus, christiana pietate atque spiritualibus exercitiis diligenter imbuat.

Diligentiam item adhibeant, *ut mulieres, quae in parochia puellas docent legere et scribere*, catholicae sint et spectatae vitae atque in eis erudiendis libris utantur catholicis et a proprio parocho approbatis."

Že ve století 18. farní školy v Čechách nebyly zrovna ve stavu dobrém, vysvětluje se dostatečně z historie časů předešlých, kteréž tížily katolickou církev českou až do umoření. Utěšené školství české z časů Karlových podupáno a téměř naprosto zmařeno bylo za nešťastných bouří husitských. A když tyto již přestaly mečem a ohněm pustošiti zemi a vzdělanost českou, nedávaly spory a nepokoje kališnické oddechu tolik, aby církevní zákony o školách farských byly mohly dostatečně ku platnosti býti přivedeny. A kterak teprve protestantismus naši vlast žalostivě spustošil a jaký zhoubný vliv také na duchovní stránku života národního měl, dostatečně povědomo jest. Co před válkou třicetiletou farských a klášterských škol bylo, to větším dílem zmařeno a vyráceno; a mnoho-li asi mohli katoličtí farářové v čas této hrozné války a po ní dě-

Digitized by Google

lati pro školy a působiti v nich, objasňuje se pamětnými zápiskami až do dneška při mnohých farách se nalezajícími a dosvědčujícími, že ve vůkolí každé knězem obsazené fary byly dvě až i čtyři neobsazené a tomuto jedinému faráři poručené, aby osiřelým ovečkám dle možnosti aspoň nějak posluhoval v duchovních potřebách jejich. Tak bylo ještě dlouho po uzavření westfalského míru; tento zajisté jenom válce udělal konec, ne ale těm přehrozným bědám, kterých ona všude a zvláště v Čechách původem byla. — Nicméně ale všude při farních kostelích zůstali zvoníci, kostelníci, zpěváci, aby kněži ob čas přijíždějícímu k potřebné pomoci byli: ovšem pak i nepřestali býti při kostelích, kdež farář měl sídlo. A všecky tyto služebné osoby církevní, poněvadž osadě farské sloužily, měly od osady své živobytí, zde lepší, onde chudší; kde škola na čas musela zaniknouti, neměli ovšem ani pomocníci farářovi tam co dělati; kde však udržela se anebo byla znova k životu vzkřišena, pomáhali u vyučování, jako kdy jindy za časův lepších a pokojnějších.

Když za panování Marie Terezie a Josefa II. stát rakouský počal o školy obecné pečovati, přispůsobil a připojil svoje nařízení a opatření k poměrům a okolnostem, kteréž nalézal hotové. Kde škola farní byla a skutečně se vyučovalo, uznal stát učitele — kostelníka — zvoníka — zpěváka posud jménem farářovým vyučujícího i se své strany za učitele, kterýž nyní měl poslání a zmocnění také od státu, a ovšem i státní moci podroben byl; kde školy farské nebylo skutečně, tam nařídilo se, aby zřízena byla, a zase i tu byl kostelník, zvoník a obzvláště *zpěvák* (cantor) na tehdejší časy jedině schopná osoba, kteréž by také se strany státu vyučování svěřeno a nařízeno bylo. Odtud i vysvětluje se, proč až do nedávných časů nejstaršího učitele titu-

Digitized by Google

lovali „*pan kantor*“. Stát počínal si tehdy velmi prakticky a velmi *hospodárně*. Tito farní učitelé měli svou výživu pojištěnu již od nepamětných časů v naturaliích a některých peněžitých příjmech; tyto byly buďto stálé příjmy peněžité anebo změnitelné dávky peněžité a dávaly se pomocníkům farářovým buďto za jisté výkony (na př. vykuřování a vykropování domů v čas vánoční a novoroční) anebo jako povinný příspěvek na jejich služné vůbec. Stát nepotřeboval tedy pečovati a také nepečoval o výživu nově organisovaného učitelstva; církevní osoby, ustanovené nyní také světskou mocí za učitele, měly v těch časích dostatečnou způsobilost k učitelství a měly také výživu pojištěnou; jediný příspěvek, jehož se jim nyní dostalo, byl občanskou mocí ustanovený *sobotales*, jejž sobě vybírati měli vedle vydaných nařízení, později pojatých v „politické zřízení škol“ (§§. 176 a sld.). A jako pomocníci farářovi, tak podobně i sám farář zůstal při nově organisované škole, čím vždycky byl vedle zákonů církevních — správcem a ředitelem školy farní a škol filiálních, pak-li takové byly na jisté farní osadě zřízeny.

Že věci skutečně takto a nejinak před se šly, tomu zřejmě nasvědčuje „polit. zřízení škol“ v desátém oddíle o platu a nadání učitelských osob. Vedle ustanovení těchto mělo služné učitelovo aspoň 130 zl. obnášeti, podučitelovo aspoň 70 zl. Ke služnému tomuto však počítaly se, jakož výslovně dí §. 168., všeliké příjmy učitelovy, „jež mu plynou ze služby jeho, a tedy (folglich) má se dobře vyšetřiti, co vynáší služba učitelská v bezpečných a určitých příjmech *ze služby kostelnické a vůbec při kostele* (kteráž všude, kde jen možná, *se službou učitelskou spojena býti má*), z nadání atd. jakož i ze školného, z obilí sutého, z moštu a jiných naturalií;“ §. 194. nařizuje, aby také budoucně řádně

Digitized by Google

odváděny byly příspěvky, „kteréž na přilepšenou anebo na výživu učitelům klášterové buďto v penězích anebo v naturaliích posud dávali, nechať jistý klášter ještě trvá anebo zrušen byl.“ Tuť máme zase čistě církevní jmění, příjem učitelů čistě církevní.

Kromě těchto čistě a výhradně církevních příjmů doplňovalo se služné učitelů farních z fondu studijního, z nadání školních a odkazů ke školám. Taková nadání a takové odkazy objevovaly se leckde obzvláště v dobách prvního zápalu pro zvelebení škol za časů Marie Terezie a za prvých let Josefa II. Těchto nadání a odkazů, ač-li k určité škole vázány nebyly, užívalo se na služné učitelům škol nemajících dostatečné výživy pro učitele z příjmů kostelnických, zvonických atd., zejména škol hlavních, normálních a filiálních nově zřízených.

Příjmy v §. 194. vyčtené a příjem za zrušené zvonění proti bouřce byly tedy hlavní anebo jediná dotace učitelů *při školách farních*. To pak mohlo bez porušení práva dosti dobře býti, poněvadž učitel, od té doby také se strany státu k pravidelnému vyučování zavázaný, nepřestal býti, čím prve byl, totiž kostelníkem, zvoníkem, zpěvákem při kostele; obojí služba, při kostele a při škole, byla i potom, jakož prvé od nepamětných časů, považována za nerozlučitelnou, zákon občanský rovně tak učitele zavazoval ke službě kostelní jako ke službě školní a žádal jenom (§. 223. pol. zř. šk.), aby „na výpomoc ve službě kostelnické si opatřil bezpečného a k tomu vycvičeného člověka. Kromě času školního však sám jest povinen, zastávati službu kostelní správně a slušně, opatrovati s největší pečlivostí jemu svěřené věci kostelní, chovati je čisté a v dobrém stavu.“ Podle nařízení §. 169. odčítaly se od ustálených příjmův učitelových výlohy, kteréž k

Digitized by Google

účelům své služby měl, „na př. na kostelní prádlo, na výpomoc ve službě kostelnické, kdykoli tato padá ve školní čas.“ Dvorský dekret ze dne 4. dubna 1818 nařizuje, aby uprázdněné služby kostelnické a varhanické a služba ředitele choru byla učitelům skrovně dotovaným a k tomu schopným, dána, pakli obě spojiti lze, aby nebylo na škodu školské službě.

Dle všeho můžeme za jistou věc považovati, že na venkovských farních školách byly příjmy učitelovy rázu a původu výhradně církevního.

Z této nerozdílnosti služby při kostele a služby při škole samo sebou se vysvětluje, že školské fasse, zejména fasse původní, vzdělávané k rozkazu moci státní, nedělají rozdílu mezi příjmy učitele a příjmy kostelního služebníka, vysvětluje se také, proč o posnopném, pomlásce, koledě atd. výslovně poznamenáno není, že jsou to příjmy kostelního služebníka a nikoli příjmy učitele, státem ke službě školské autorisovaného a zavázaného. Že ale příjmy tyto vždy uznávány byly za příjmy spojené se službou kostelní, dostatečně vysvítá z pol. zřízení škol. Nikdy byl by jakýkoli dvorní dekret anebo §. politického zřízení nemohl ustanoviti, aby příjem za zvonění proti mračnům, příjem to služebné osoby kostelní, náležel po zákazu obyčeje toho někomu, kdo ve službě kostelní nebyl a není. Dvorský dekret o této věci výslovně dí, že dávka zvonění proti mračnům má se odváděti „*potom jako prve*;“ a poněvadž prve odváděly se služebníku kostelnímu, odváděly se takovému i po zakázaném zvonění, t. j. učiteli jakožto zvoníku a kostelníku. Totéž vysvítá, pokud možná ještě jasněji, z dvorských dekretů ddto. 15. září 1815 a 12. července r. 1837, jichžto doslovné znění jest: „Poněvadž stala se vyškolení a ještě se státi mohou, náleží odváděti *dávky za zvonění proti*

Digitized by Google

mračnům jakož *vůbec všecky naturální dávky* z obcí vyškolených a *ne také vyfařených*, *farnímu učiteli fary té*, k níž obce vyškolené pořáde náležejí, i kdyby se tu místo učitelské uprázdnilo. — Pak-li ale jistá obec nejen se vyškolí, *ale také vyfaří*, náleží takové dávky, kteréž obec odváděla učiteli staré farní osady, ku kteréž prve patřila, po nejbližším plném uprázdnění učitelského místa na staré farní osadě, dávati vlastnímu novému učiteli této vyškolené a vyfařené obce."

Hle tuť patrně uznává se, že *dávky za zvonění* proti mračnům a *vůbec všecky naturální dávky* náležejí učiteli jakožto služebné osobě *při farním chrámu*; pokud neměl učitel nově zřízené školy také služeb kostelních zastávati, neměl práva na ně. A skutečně také při školách filiálních nebylo nikdy dávek pod jménem posnopného, koláčův atd., a pakli leckde osadníci přece něco dávali v naturaliích, dávali to zcela dobrovolně, po libosti, a ve fassi škol filiálních neshledával se takový příjem.

Dle všeho tedy dobře tvrditi lze, že není odůvodněna zásada vynesením zemské školní rady 27. pros. 1870, za pravidlo přijatá, podle kteréž „*domnívati se lze*, že obligace má svůj původ ve vyvazení dávek které učiteli co takovému náležely", a rovně tak tvrditi lze, že nikoli správcům kostelního jmění, *ale orgánům školním bylo by* dokázati, že část obligace *ne*náleží službě kostelnické nebo službě ředitele kůru, ale že náleží *učitelské* službě.

Konečně ještě lze namítati proti „zásadě" stanovené zemskou školní radou v Čechách: I kdyby, ač tomu tak není, všecky ty dávky, z kterých povstaly výkupné obligace, buďto z části aneb docela byly náležely učiteli jako učiteli, a ne *také* anebo *výhradně* učiteli jako služebné osobě kostelní; ještě by k nim

Digitized by Google

okresní pokladna školní skutečného, ethického práva neměla. Neboť dávky odváděny byly učiteli *katolickému*, *škole konfesijní*, katolické. „Nová svobodná škola však prohlásila se, ne-li slovy zákona, jistě *skutkem* za školu bezkonfesijní, a taková ovšem i jest v pravdě škola, která dosazuje učitelstvo a vůbec všecko zařizuje bez ohledu na náboženské vyznání žákův a sil učitelských, židy dosazuje za učitele i na školách se žactvem pouze křesťanským a kříže vyházela ze škol, aby snad některý ten židovský učitel křesťanských dětí anebo některý ten žáček židovský nebyl pohoršen. Vrozený cit pro právo hlasitě oznamuje každému, že *tato* škola nejméně oprávněna jest, prohlásiti se za dědicku po bývalé škole farní, katolické, v jejíž domy školské, stojící větším dílem na kostelní nebo farní půdě, usadila se jako vrabci ve hnízdo vlašťovčí. Pak-li ale při nedostatku všelikého právního titulu přece potahuje k sobě příjmy bývalých učitelů — kostelníků, jest to konfiskace církevního jmění, určeného k účelům konfesijním, konfiskace, jakéž neodvážil se ani císař Josef II., neboť mocnář tento ustanovil, aby jmění zrušených klášterův a jiných ústavů katolických jenom zase k účelům katolickým obráceno bylo.

V záležitosti, která jest předmětem úvahy této, nejde pouze o theoretickou zásadu, jde o věci velmi praktické, o peníze, kterých jednotlivým kostelům třeba jest na odměny za ty služby, ježto dříve vykonávali farní učitelé, za služby kostelnické, zpěvácké, varhanické atp. Ztráta výkupné obligace „školní“ jest mnohému farnímu kostelu velmi citelná, účetní nemá odkud vzíti příjem až do nedávna plynoucí v úrocích z výkupné obligace, ačkoli vydání staré za službu kostelní zůstává břemenem chrámu. Leckde nebude možná té ztráty vynahraditi, leč uvalením nového břemene

Digitized by Google

na osadníky, — a to jest bez odporu věc velmi choulostivá, obtížná. Naproti tomu však, co jest ta výkupná obligace pro pokladnu školní? Pravá kapka do moře. Zde úplně mizí skrovný ten příjem několika zlatých v úrocích z dluhopisu výkupného, školní přirážky obecní, okresní a zemské se tím nijak neumenšují, aby to i jen trochu bylo znáti a takto aby se i jen trochu zmírnily stesky lidu poplatného na drahou novou školu.

Jest opravdu čeho litovati, že nejdůst. episkopát nebojoval proti „zásadě“ zemské školní rady ve všech instancích až do nejv. správního dvoru soudního; zdáť se naprosto nemožná věc, aby tato nejvyšší instance mohla kdy uznati takovou zásadu, kteráž nemá pro sebe nic nežli *pouhé „domnívání*, že vyvazené dávky náležely učiteli co takovému“, proti kteréž ale rozhodně mluví historie obecné školy rakouské a samy starší školské zákony až do r. 1870. platné. Avšak nebylo by posud ještě zmeškáno hájiti dobrého práva kostelů naproti okresním pokladnám školním.

Dr. *Ant. Skočdopole.*

Anděl Hospodinův v Starém zákoně.

Pod. Dr. **Jan Soukup**, prof. bibl. stud. St. Z. v Hradci Král.

(Dokončení.)

II. O andělu Hospodinově v St. Z. nezřídka jest řeč i v posvátných *knihách zákona nového*. Jaký náhled, které mínění v téže příčině zde jest? Uvažujme některá místa!

1. Ukázání se anděla božího ve kři hořícím drží *Pán Ježíš* za milostivé zjevení se Boha samého. Proto když Saduceům z písma svatého, jež oni připouštěli, dokazoval nesmrtelnost duše, o mluvení anděla Hospo-

Digitized by Google

dinova k Mojžíši takto dí: „Zdaliž jste nečtli, co jest povědíno od Boha, kterýž dí vám: Já† jsem Bůh Abrahamův, a Bůh Isákův, a Bůh Jakobův? Neníť Bůh (Bohem) mrtvých, ale živých“ (Mat. 22, 31 sled.). Srv. též Mar. 12, 26. Luk. 20, 37.

2. Totéž přesvědčení měl i sv. *Štěpán*, jak zřejmo z jeho řeči před nejvyšší radou židovskou. Mluvě o povolání Mojžíšově dí: „. . . ukázal se mu *anděl* na poušti hory Sinaj v ohni plamenném ve kři. A Mojžíš uzřev divil se (tomu) vidění, a když přistupoval, aby to spatřil, stal se k němu hlas Páně řka: Já† jsem Bůh otců tvých . . . Toho Mojžíše . . . poslal Bůh za kníže a vysvoboditele, skrze ruku anděla, kterýž se mu ukázal ve kři.“ (Sk. 7, 30—35.)

3. Podobně smýšlel i *sv. Pavel.* Toho dovoditi lze z jeho listu k Židům. V kapitole 11. jedná o účincích pravé víry a pojednání své vysvětluje příklady ze starých dějin posvátných. Tu mezi jinými píše: „Věrou obětoval Abraham Isáka, jsa zkoušen, a obětoval jednorozeného, kterýž byl přijal zaslíbení, k němuž bylo řečeno: V Isákovi nazváno bude tobě símě; maje za to, že mocen jest Bůh i z mrtvých vzkřísiti: pročež jej i v podobenství přijal (v. 17—19.). Dále: „Věrou padly zdi (města) Jericha, když je obcházeli za sedm dní“ (v. 30.). Mluvil však, jak jsme svrchu pověděli, k Abrahamovi při obětování Isáka a k Josuovi před dobytím Jericha anděl Hospodinův; označuje-li ale apoštol národů přijetí slov tohoto anděla při Abrahamovi a při Josuovi věrou, ovšem theologickou, pak vážil v andělu Páně vlastní slova boží.

Tedy i v apoštolských spisech, pokud o andělu Hospodinově v St. Z. v nich řeč jest, uloženo jest přesvědčení, že v andělu onom ukazoval se lidem Bůh sám. Jenom tolik ještě připojiti třeba, že některá místa

Digitized by Google

prozrazovati se zdají, jakoby druhá božská osoba před věky takovým způsobem se zjevila. „Abraham, otec váš“ — dí Slovo vtělené k Židům — „radoval se, aby viděl den můj: i viděl, a radoval se“ (Jan 8, 56.). Též slova apoštola národův (1. Kor. 10, 4. 9.), vedle nichž Kristus Israelity na poušti provázel a od nich pokoušín jest. A v listu k Židům (12, 26.): „jehož (t. Kristův) hlas tehdáž (t. při zákonodárství sinajském) pohnul zemí.“

III. Konečně jest nám vyslechnouti též soud církevního *podání* v příčině anděla Hospodinova v St. Z. Hned na počátku poznamenati potřebí, že k naší otázce nejednu nýbrž několik obdržíme odpovědí.

1. Prvá souhlasná odpověď otcův a spisovatelů církevních zní: Více úkazův anděla Páně v posvátné starobylosti bylo v skutku zjevením se Boha samého.

2. Druhá odpověď, již ne sice všichni, ale skoro všichni nejstarší otcové a spisovatelé činí, zní: v některých úkazech anděla božího zjevovala se druhá božská osoba *λόγος*. Že tomu tak aspoň v příčině oněch úkazů, jež prvá kniha Mojžíšova a druhá v kapitole třetí připomíná, potvrzují: sv. Justin M. (166.)*) v spise: „*διάλογος πρὸς Τρυφῶνα Ἰουδαῖον*“; sv. Irenaeus (202) v díle: „adversus haereses“ l. 3. c. 6., Klement Alexandrijský (217.) v knize: „*Παιδαγωγός*“ l. 1. sv. Cyprian (258): „testimoniorum adv. Judaeos“ l. 2. c. 5. Otcové prvé synody antiošské proti Pavlu Samosat. (264). Eusebius (340) v: „*ἀπόδειξις εὐαγγελική* l. 5. c. 9.

*) Čísla v závorkách udávají při jednotlivcích dobu úmrtí dle: Handbuch der Patrologie von Dr. Johannes Alzog 3. A. Freiburg (Theologische Bibliothek VII.) 1876. Ostatní bližší údaje pramenů viz: „Der Katholik, Zeitschrift für kathol. Wissenschaft und kirchliches Leben.“ . . . Mainz. Augustheft 1882. S. 151 ff.

Digitized by Google

sv. Hilarius (366): de Trinitate l. 4. — Dle udání jeho též: Otcové synody sriemské z r. 351. — Dále: sv. Athanasius (373) v spise: „*Λόγος δ' κατ 'Αρειανῶν*“ oratione 2. et 3. sv. Basilius (379) v díle: contra Eunomium Arian. l. 2.; sv. Cyrill Jerus. (386) v katechesi 10. o J. K. a jeho důstojnosti, sv. Jan Zlatoústý (407) v homil. 58 in Genesin, sv. Jeroným (420) v kommentáři k listu sv. Pavla ke Galat., sv. Cyrill Alexandr. (444) v knize: *περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος*, sv. Lev Veliký (461) v listu 31. ad Pulcheriam Augustam, sv. Isidor Sevill. (636) v pojednání: de summo bono. Konečně i „Constitutiones Apostolorum“, ze staré doby pocházející.

3. Několik spisovatelů církevních jest toho mínění, že někdy nejsvětější Trojice v St. Z. se zjevila. Tak smýšlejí ku př. sv. Řehoř Nyss. (395) a sv. Augustin (430) v příčině vidění, jež měl Abraham v Mambre před zkázou Sodomy (1. Mojž. 18). S nimi souhlasí i sv. Ambrož (397). Tento dí: „Abraham Trinitatem in typo vidit . . . tres suscipiens, unum adorans; et personarum distinctione servata, unum tamen Dominum nominabat, tribus honorificentiam muneris deferens, et unam significans potestatem.“ Sv. Augustin pak: „Cum tres viri (Abrahae) visi sunt, nec quisquam in eis vel forma, vel aetate, vel potestate major ceteris dictus est, cur non hic accipiamus visibiliter insinuatam per creaturam visibilem Trinitatis aequalitatem, atque in tribus personis unam eandemque substantiam?“ (De Trinitate l. II. c. 11.).*)

Konečný výsledek našeho bádání možno shrnouti

*) Srovnej i Responsorium secundae lect. I. Noct. Domin. in Quinquag.: „Dum staret Abraham ad ilicem Mambre, vidit tres viros ascendetes per viam: Tres vidit, et unum adoravit.“

Digitized by Google

v slova: Dle líčení písma svatého před Kristem i po Kristu psaného, jakož i po rozumu starých spisovatelů církevních ukazoval se mnohokráte v andělu Páně Bůh sám; vedle několika naznačení písma sv. nového zákona a po soudě skoro celého podání církevního jevil se v onom starozákonním andělu Bůh Slovo, jednou trojjediný Bůh. Neupřílišíme, řekneme-li zkrátka, v úkazech oněch jest nám ctíti vlastní zjevení se Boha ve světě.

B. Jak as dálo se ono zjevení?

V prvém díle jsme se poučili o tom, že v ukázání se anděla Hospodinova v St. Z. ctíti nám jest vlastní zjevení boží samo. Bůh sám, Hospodin, Pán všehomíru ukazoval se v onom poslu svém; najmě Bůh Logos takto zhusta viditelně a slyšitelně se jevil na zemi před vtělením svým. Abychom věděli, co vlastním zjevením božím na mysli máme, položme si nějaký opis tohoto rčení. Vlastní toto zjevení boží jest nám ukázání se Boha na světě způsobem takým, že okem, uchem a myslí člověka jednotlivého aneb více lidí milostivá Jeho přítomnost se postihovala a pochopovala. Vědecké výrazy pro to jsou: *θεοφάνεια* = theophania = zjevení se Boha = Gotteserscheinung; *ἐπιφάνεια τοῦ θεοῦ* aneb *κυρίου* = apparitio, manifestatio Dei anebo Domini, též epiphania Domini = ukázání se Boha, zjevení Páně = Erscheinung Gottes, des Herrn, Epiphanie per eminentiam. Již pak nastává otázka: Kterak se dálo ono zjevení Páně? Samo sebou se rozumí, že díti se musilo prostředečně; neboť podstata boží smyslům lidským naprosto jest nepostižitedlná. „Boha nikdy žádný neviděl“ (Jan 1, 18.). A jako jisto jest, že Bůh jest duch, tak důsledně jisto

Digitized by Google

jest, že sám o sobě a v sobě zrakem tělesným spatřín býti nemůže: „jehož žádný z lidí neviděl, aniž také viděti může“ (1. Tim. 6, 16.). Prostřednictví toto sjednáno jest službou andělskou a to tak, že Bůh služebným duchem svým, jako náměstkem a zástupcem se jevil a mluvil na světě. O tom můžeme se přesvědčiti nejprv *z pojmenování* onoho prostředníka zjevení Páně, pak *z učení nového zákona* o theophaniích dřívějších jakož i *z* pozdějšího *podání* církevního.

I. Prostředník, jímž a v němž Bůh druhdy se jevival, sluje „malach Jehova“, aneb „malach ha-Elohim.“ Slovo toto v knihách dějepravných staré umluvy znamená vždy anděla, posla nebeského, ducha Bohem na svět poslaného, jenž ovšem zvláště zastupoval a na místě byl Hospodina samého; je pravda, že i prorok, i kněz oním rčením se označuje. To však jest jen v knihách prorockých (Ag. 1, 13. Mal. 3, 1.; Mal. 2, 7. srv. Kaz. 5, 5.), a obdobně a nevlastně řečeno. Vlastně „malach Jehova“ zajisté jest duch stvořený, jehož Hospodin ve jmenu svém posílal k lidem. (2. Mojž. 23, 20 sled.)

II. Že Bůh za dob dřívějších prostřednictvím andělským se ukazoval lidem, dovoditi lze z učení nového zákona o zjevech božích umluvy staré. Učení toto uloženo jest v *listě* sv. Pavla k *Židům*. Apoštol hned v úvodě srovnává křesťanství s židovstvím a shledává vznešenost nového zákona v tom, že „Bůh . . . v těchto dnech mluvil nám skrze Syna“, jinými slovy, že „v plnosti času“ Bůh vtělený bezprostředně na zemi se zjevil, mluvil a obcoval. Je-li však bezprostřední zjevení Páně privilejem a výsadou nového zákona: třeba za to míti, že všeliká theophanie za starých časů, tedy i ukazování se Boha v andělu Páně byla prostředečné. Dle toho žádné vandělení aneb vtě-

Digitized by Google

lení Páně v St. zákoně připustiti nelze; „malach Jehova“ musí býti považován za anděla, jehož Hospodin — dle mnohých Otců často Logos — jako náměstka a zástupce svého posílal „k službě pro ty, kteříž obdrží dědictví spasení.“ — Když takto apoštol národů položil zásadu, vedle kteréž posuzovati nám jest zjevování se Boha v době před Kristem minulé, pronáší v kapitole druhé soud svůj v příčině nejslavnější theophanie z onoho času, kteráž se stala při dání zákona na hoře Sinaj. (2. Mojž. 19 a 20). Toto zjevení Páně popisuje se na místě uvedeném zrovna tak, jakoby bylo bezprostřední; „sstoupil Hospodin na horu Sinaj“ . . . „I mluvil Hospodin všecky řeči tyto.“ A hle! Apoštol o zákoně, na hoře Sinaj daném, praví, že to je „řeč skrze anděly mluvená“ (Žid. 2, 2.), řeč ovšem Hospodinova službou andělskou sprostředkovaná a s Mojžíšem sdělená; podobně dí, že zákon zřízen jest „skrze anděly v ruce prostředníka“ (Gal. 3, 19.) t. j. od Boha prostřednictvím andělským Mojžíši daný zákon Mojžíšem lidu jest prohlášen. Z těchto výroků apoštolských jest na bíle dni, že Hospodin při zákonodárství sinajském slova svá nikoli bezprostředně, nýbrž prostředečně posly svými anděly oznamoval. To potvrzuje „anděl Hospodinův,“ jenž na začátku věku soudcův lidu se ukázal na místě plačících. V řeči své (Soudc. 2, 2.) praví se býti ustanovitelem umluvy a dárcem zákona. Tomutéž nasvědčuje sv. Štěpán, o Mojžíši mezi jiným řka: „Onť jest, kterýž býval v shromáždění na poušti s andělem, jenž mluvil k němu na hoře Sinaj, i s otci našimi, kterýž přijal slova života, aby je dal nám“. (Sk. 7, 38.) Co se zde jednomu andělu, andělu Hospodinovu připisuje, to sv. Pavel přičítá více andělům, a nikoli bez důvodu. Vždyť sám Mojžíš v posledním požehnání, kterýmž požehnal synů

Digitized by Google

israelských, na rozum dává, že se zákonodárcem sinajským byli „svatých tisícové“ (5. Mojž. 33, 2.). Srv. Ž. 67. 18. a Sk. 7, 53.

V téže epištole (Žid. 13, 2.) doporučuje apoštol pohostinnost těmito slovy: „Na přívětivost k hostem nezapomínejte; skrze ni zajisté někteří nevědouce *anděly* v hospodu přijali.“ Naráží zde slavný učitel národů patrně na theophanie, jež Abrahamovi a Lotovi se staly před podvrácením „Pětiměstí.“ A hle! I tyto byly prostředečné, duchy nebeskými sjednané; kdyby byl Bůh sám, anebo Logos, anebo trojjediný Bůh bezprostředně zavítal k Abrahamovi a Lotovi, jistě by to zde byl položil apoštol, ježto by tím důrazněji a mocněji k pohostinství povzbuditi mohl.

Po učení nového zákona jest nám tudíž za to míti, že theophanie za starých časů nebyly bezprostřední — jinými slovy: Malach Jehova byl pouhý anděl, jenž však zvláštním spůsobem Boha, najmě Slovo zastupoval.

III. Totéž souhlasně tvrdí podání církevní. Kdykoliv zmiňují se staří otcové a spisovatelé o jakosti vlastních zjevení Páně v St. Z., vždy za to mají, že theophanie tyto byly prostředečné, andělem od Boha poslaným učiněné. A tak soudí i oni učitelé, dle nichž druhá božská osoba v andělu Hospodinově se ukazovala. Na důkaz položeny zde buďtež některé výroky starých bohoslovců*):

1. Eusebius Caesarejský (340) o jakosti sinajského zjevení píše: „Mosi supremus et omnia sub se habens *Deus per* eum, qui apparet, *angelum* ea, quae proposita sunt, canit“ (Demonstr. evang. l. 5. c. 13.).

2. Sv. Athanasius (373) v té příčině dí: „Nebyltě

*) Srv. „Katholik“ l. c. S. 154 ff.

Digitized by Google

andělem Bůh Abrahamův, ale *Bůh* to byl, jenž *v andělu* mluvil" (oratio 3 contra Arian.).

3. Sv. Basilius (379) o theophanii horebské jednaje volá: „Já jsem, kterýž jsem". To že *o osobě Hospodina* řečeno jest, jistě neupře nikdo, leč ten, kdožby čta Mojžíše židovskou zástěru na srdci měl. Psánoť jest, že ukázal se Mojžíšovi *anděl Hospodinův* ve kři v plameni ohně. Když však bylo anděla u vypravování předeslalo Písmo, Boha (jenž jím mluvil) hlas připojuje" (contra Eunom. l. 2.).

4. Sv. Jan Zlatoústý (407) souhlasí se sv. Pavlem v tom, že druhdy Bůh prostřednictvím služebníkův mluvíval k lidem, skrze proroky a anděly, v novém pak zákoně že Bůh sám, vzav člověčenství na se, bezprostředně s lidmi na zemi obcoval, „nobiscum Dominus, cum illis autem servi; nam angeli et prophetae conservi": s námi Pán (bezprostředně mluvil), s nimi však (druhdy mluvívali nejblíže) služebníci (ovšem jménem božím posílaní); neboť andělé a proroci (jižto k'Otcům mluvívali) zároveň byli služebníci (Hospodina, jenž skrze ně mluvíval). Homil. 1. in ep. ad Hebr. 1, 1.

5. Sv. Jeroným (420) v kommentáři: in ep. ad Gal. 3, 19. zcela obecně praví: „Quod autem (apostolus) ait: „Lex ordinata per angelos", hoc vult intelligi, quod in omni veteri testamento, ubi angelus primum visus refertur, et postea quasi Deus loquens inducitur, angelus quidem vere ex ministerio . . . sit visus, sed *in illo* mediator (i. e. Christus) loquatur, qui dicat: Ego sum Deus . . ."

6. Sv. Augustin (430) obšírně se rozepisuje o theophaniích St. Z. v spise „De Trinitate" zvláště l. II. capp. 7—18. V poslední hlavě přichází v obojí naší otázce k tomuto výsledku: „Quapropter quoniam in illa tripartita nostra distributione primum quaerere instituí-

Digitized by Google

mus, utrum Pater, an Filius, an Spiritus Sanctus, an aliquando Pater, aliquando Filius, aliquando Spiritus Sanctus, an sine ulla distinctione personarum, sicut dicitur, Deus unus et solus, id est, Trinitas ipsa . . . patribus apparuerit . . ., nihil aliud, quantum existimo, divinorum sacramentorum (t. j. písma svatého) modesta et cauta consideratio persuadet, nisi ut temere non dicamus, quaenam ex Trinitate persona . . . apparuerit, nisi cum continentia lectionis (= contextus narrationis) aliqua probabilia circumponit indicia. Ipsa enim natura vel substantia vel essentia, vel quolibet alio nomine appellandum est id ipsum quod Deus est, quicquid illud est, corporaliter videri non potest. *Per subjectam* vero *creaturam* non solum Filium vel Spiritum Sanctum, sed etiam Patrem corporali specie sive similitudine mortalibus sensibus significationem sui dare potuisse credendum est.“ — Ještě rozhodněji dí l. III. c. 11.: „Substantia, vel si melius dicitur essentia Dei . . . nullo modo potest ipsa per semetipsam esse visibilis. Proinde illa omnia, *quae patribus visa* sunt, cum Deus illis secundum suam dispensationem temporibus congruam praesentaretur, *per creaturam facta* esse manifestum est. Et si nos latet, quomodo ea ministris angelis fecerit, *per angelos* tamen esse facta non ex nostro sensu dicimus . . . sed credimus, propter quod et loquimur. Exstat enim auctoritas divinarum scripturarum, unde mens nostra deviare non debet, nec relicto solidamento divini eloquii per suspicionum suarum abrupta praecipitari, ubi nec sensus corporis regit, nec perspicua ratio veritatis elucet. Apertissime quippe scriptum est in epistola ad Hebraeos etc. (cituje 1, 1. a 2, 2.)“

7. Theodoret (458) v kommentáři „in Pauli epp.“ k verši 2. hlavy 2. k Žid. klade: „Ostendit (s. Paulus), quanto legis constitutiones superet doctrina evangelica.

Digitized by Google

Ferendae enim *legi ministrabant angeli*; hic autem ipse angelorum Dominus primus doctrinam salutarem attulit."

8. Sv. Řehoř Veliký (604) na počátku díla: „Expositio in beatum Job seu Moralium libri XXV." v předmluvě dí: „Hinc est, quod angelus, qui Moysi apparuisse describitur, modo angelus, modo Dominus memoratur; *angelus* videlicet propter hoc, quod *exterius loquendo serviebat*; Dominus autem dicitur, quia interius praesidens loquendi efficaciam ministrabat. Cum ergo loquens ab interiori regatur, et per obsequium angelus et per inspirationem Dominus memoratur."

Nebudeme v té věci, jež dosti osvědčena jest, dalších dokladů hledati; přece však za našich časů sv. Tomáše Aquinského mlčením pominouti nemožno. Nuže jak smýšlel „anděl školy" v příčině theophanií starozákonních? O nejvelikolepějším zjevení Páně na hoře Sinaj vyjadřuje se slavný učitel andělský v týž rozum jako učitel národů a mnoho jiných spisovatelů církevních. V známé Summě theologické 1. 2. qu. 98. a. 3. činí si otázku: „Utrum lex vetus data fuerit per angelos?" A v stati článku dí: „Respondeo dicendum, quod lex data est *a Deo per angelos.*" K námitce prvé, že starý zákon, jak to z 2. Mojž. 20, 1. zřejmo, bezprostředně dán jest od Boha, odpovídá slovy sv. Řehoře, jež jsme výše položili a dokládá: „inde est etiam, quod quasi ex persona Domini angelus loquebatur." Druhou pak námitku, jakoby Mojžíš bezprostředně od Boha zákon byl obdržel, ježto „mluvil Hospodin k Mojžíšovi tváří v tvář, tak jako má obyčej člověk mluviti k příteli svému (2. Mojž. 33, 11.)" vyvrací slovy sv. Augustina (super Genesin ad litt. l. 12, c. 27.): „in Exodo dicitur: „Locutus est Dominus Moysi facie ad faciem"; et paulo post subditur: „Ostende mihi gloriam tuam." Sentiebat ergo, „quod videbat, et quod

Digitized by Google

non videbat, desiderabat.“ — Non ergo videbat ipsam Dei essentiam, et ita non immediate ab eo instruebatur. Quod ergo dicitur, quod „loquebatur ei facie ad faciem, secundum opinionem populi loquitur Scriptura, qui putabat Moysen ore ad os loqui cum Deo, cum per subjectam creaturam, id est, per angelum et nubem ei loqueretur et appareret.“ Konečně třetí námitku, že zákon starý Bůh sám dáti musil, ježto se týká spásy duší lidských, opatrně a jemně odbývá: „*Deus* sua auctoritate *instituit* legem, sed *per angelos promulgavit.*“

Z uvedených příčin jest nám držeti toto přesvědčení: Tak jako jisto jest, že ukázání se a mluvení a jednání anděla Hospodinova v St. Z. byly opravdu vlastní theophanie; tak také jisto jest, že tyto theophanie byly prostředečné, činěny byvše službou nebeského ducha, jenž pro dobu milostivého zjevení božího zvláštním spůsobem zastupoval Hospodina samého. Nebeský onen duch — Malach Jehova — sám v sobě ovšem také byl neviditelný, nejsa tělem aniž z přirozenosti své jsa v těle. Kterak tedy byl vídán od lidí? „In assumpto corpore“ dí sv. Augustin. Blíže to rozebírá sv. Tomáš Aq. (1. q. 51. a. 2.), kdež k otázce: utrum angeli assumant corpora? v článku samém takto odpovídá: „Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt angelos nunquam corpora assumere, sed omnia, quae in Scripturis divinis leguntur de apparitionibus angelorum, contigisse in visione prophetiae; hoc est secundum imaginationem. Sed hoc repugnat intentioni Scripturae. Illud enim, quod imaginaria visione videtur, est in sola imaginatione videntis; unde non videtur indifferenter ab omnibus. Scriptura enim divina sic introducit interdum angelos apparentes, ut communiter ab omnibus viderentur; sicut angeli apparentes Abrahae visi sunt ab eo, et a tota familia ejus, et a

Digitized by Google

Loth, et a civibus Sodomorum. Similiter angelus, qui apparuit Tobiae, ab omnibus videbatur. Ex quo manifestum fit, hujusmodi contigisse secundum corpoream visionem, qua videtur id, quod positum est extra videntem; unde ab omnibus videri potest. Tali autem visione non videtur nisi corpus. Cum igitur angeli neque corpora sint, neque habeant corpora naturaliter sibi unita, ut ex dictis patet (art. praec. et qu. L. art. 1.), relinquitur, quod interdum corpora assumant "

Tudíž i Malach Jehova — mocí sobě Bohem udělenou — v způsobě viditelné na se vzaté nejblíže jevil sebe; avšak v řeči a moci prozrazoval, že zastupuje a představuje Hospodina, zde právě vedle milostivé blahosklonnosti přítomného. Nepřijal však anděl onen způsobu onu na sebe tak, aby byl takořka duší její, nýbrž aby v ní a skrze ni lidem smyslným označil a ukázal duchovní mohutnosti své a zvukem utvořeným a všelikou činností svou je poučil o tom, že v něm zde vlastně Bůh milostivě jeví svou velebnost a slávu a dobrotu a všemohoucnost (ibid. ad 2., et in l. 2. sent. dist. 8. qu. 1. a. 6.).

V tom pak skutečném faktum, že andělé v St. Z. přijímali na se způsobu viditelnou, bylo naznačováno, nastiňováno a předobrazováno před Kristem vtělení Páně. „Hoc autem, quod angeli corpora assumpserunt in Veteri Testamento, fuit quoddam figurale indicium, quod Verbum Dei assumpturum esset corpus humanum. Omnes enim apparitiones Veteris Testamenti ad illam apparitionem ordinatae fuerunt, qua Filius Dei apparuit in carne." (1. qu. 51. a. 2. ad 1.)

Z pojednání našeho vysvítá, že nemůžeme podepsati větu, již ku př. Danko vyjádřil slovy: „Angelus Domini: Christus" (historia revel. div. V. T. Vindob. 1862. §. 64.) nebo Zschokke: „Es ist eine durch voll-

Digitized by Google

gültige Beweise und den fast einstimmigen Consens der heiligen Väter erhärtete Lehre, dass der Malach Jehova, dessen in den ältesten heiligen Büchern so oft Erwähnung geschieht, der göttliche Logos ist“ (l. c. S. 121.). Kdyby tomu tak bylo, pak by musil sv. Pavel říci, že již k otcům (v St. Z.) mluvil Bůh v Synu. Tolik však v souhlasu se svatým Pavlem a skoro se všemi otci církevními říci správno: V andělu Hospodinově zjevovala se i druhá božská osoba, jako ku př. o dvojím úkaze drží církev modlíc se: „O Adonai, et dux domus Israel, qui Moysi *in igne flammae* rubi apparuisti, et ei in Sina legem dedisti: veni ad redimendum nos in brachio extento“ (Antiph. die XVIII. Dec.)

Vždy však theophanie ony byly prostředečné, nejblíže službou ducha nebeského od Boha, nebo Slova poslaného činěné. Ježto však jméno boží bylo v tomto poslu Hospodinově, odtud onen obdiv a úžas při těch, jimž z nenadání se ukázal; odtud i svatá úcta, již lidé vzdávali Hospodinu, jejž zvláštní blahosklonností přítomného v tomto andělu postihli.

Náboženssko-mravní poměry na pevnině australské se vzhledem k domorodcům.

Napsal prof. **Frant. Syllaba.**

(Dokonč.)

III. Zásady a poměry mravní.

Všímajíce si mravního života Australův, nebudeme mluviti o *všech obyčejích,* nýbrž jen dotkneme se těch stránek života jejich, které samy o sobě zvláštní vý-

Digitized by Google

znam mají: Müller praví o nich, že každá pobudka k rozumové činnosti vychází od pudu obživného a pohlavního. Hellwald vytýká jim, že proti vší naší morálce jsou mrtvi. Jung*) opět vyčítá jim nejhnusnější nemravnost, nejčernější nevděčnost, zbabělost a úskočnost. Badatel přichází však do pokušení tvrditi, že v těchto jakož i mnohých jiných nijakž chvalitebných vlastnostech běloši jejich nejlepšími byli učiteli. Pravda jest, že domorodec spojuje v sobě často *odporující si vlastnosti mravní*. Jest shovívavým a dobrým ke svým malým dětem, přítulným a věrným ku svému druhu; osobám starým prokazuje největší úctu, též jest někdy laskavým manželem, jeví často zmužilost, jest pohostinným a skoro vždy, ba i v nejvýše kritických poměrech, objevuje podivuhodnou šlechetnost. Ale jest rovněž člověkem ukrutným a sprostým, zbabělcem i zrádcem. Jednou staví ho jednání jeho nad obyčejného bělocha, podruhé nezapře, že jest pravým divochem a předčí lišku v úskočnosti a tygra v ukrutnosti. Jednotlivé kmeny zdají se všech lepších vlastností postrádati, jiné zase v každém čase dobromyslnými, nesobeckými, pokojnými a šlechetnými se ukazují.

Mnozí národopisci ku př. Müller (207) upírají Australům veškerého *citu stydlivosti*, soudíce tak z toho, že pokolení mužské i ženské necítíc potřebu aesthetickou, tělo šatem zahaliti, pravidelně úplně nahé chodí. Jen proti drsnému počasí chrání se obyvatelé západního, jižního a východního břehu plášti zhotovenými z kožích zvířecích. Mnozí kmenové opasují boky šňůrami, které stahují, mají-li nedostatek potravin, by tak pocit prázdnoty v žaludku potlačili. Stopy oděvu lze tam teprve spatřiti, kde dobrý vliv Papuanův se objevuje,

*) Der Welttheil Australien I., von Dr. Carl Emil Jung, 92.

Digitized by Google

totiž na poloostrově Karpentarijském. — Peschel však dokazuje, že nahota a mravnost dokonce se nevylučují a že při rozličných národech stydlivost hned tu, hned onu část těla káže zahaliti, o čemž obojím nabýváme tím většího přesvědčení, čím blíže se obeznamujeme důkladnými výzkumy s cizími mravy.

Ctnost čistoty vysoko necení, jak dosvědčují Topinard a M'Combre, neboť neposkvrněnost od děvčat a vdov nežádají a v obcování pohlavním jest úplná libovůle. O zvířecí smyslnosti svědčí slavnost konaná času letního a „Kaaro" zvaná.*) S tím ovšem se nesrovnává zpráva Neumajerova, který často mezi domorodci přenocoval a nepozoroval prý nikdy, že by slušnost a mravnost porušili. Krvesmilství se štítí, ba muž ani si nesmí vzíti ženu, jež s ním má stejné jméno rodinné.

Život Australa pohybuje se hlavně *v kruhu rodiny*, která má základy nejprimitivnější. Oženění děje se beze všech obřadů; teprve po svatbě bývá nevěsta přijata mezi ženy, při čemž jí jedna z nich kousek maliku ukousne.

Sir John Lubbock odvážil se tvrditi, odvolávaje se na výroky Johna Eyrea, že se v Australii nalézají zbytky tak zvaného *hetaerismu* t. j. takového hnusného rodinného života, ve kterém všecky ženy jedné kočující tlupy byly všech mužů společným majetkem. Jiní národopisci naproti tomu vytýkají australským mužům žárlivost, tvrdíce o nich, že se na cizoložci a cizoložnici krvavě mstí.

Polygamie jest pravidlem u mužů, vynikající postavení zaujímajících, kteří tolik žen si vezmou, kolik

*) Jakých nestydatostí se při ní dopouštějí, popisuje Müller str. 213.

Digitized by Google

jsou s to uživiti. Cestovatelé našli staré, vážné muže se čtyřmi i pěti manželkami; tu ovšem se strany žen jest nebezpečí nevěrnosti veliké vzdor tomu, že nedůvěřivě jsou střeženy. V celku jest úděl *ženin* politování hodným a stává se tím horší, čím více jí ubývá na kráse a síle. Muž maje ženu pouze za nástroj své surové zvířecí choutky, zachází s ní jak s otrokyní.

Nejděsnější stinnou stránkou australského života jest *vraždění děti neb rodičů spojené s kanibalismem*, čímž se také z velké části vysvětluje klesání počtu obyvatelstva domorodého. Zřídka kdy viděti jest v rodině více než dvě děti, nebo zabíti je hned po narození bylo a jest podnes zvykem všeobecným všude, pokud ukrutnosti této, již Australové s chladnou myslí vykonávají, od bělochů přítrž učiněna není! Proto udání nejzkušenějších cestovatelů, že nejméně jedna třetina novorozeňátek utracena bývá, nezdá se býti přehnaným.

Kanibalism nebo lidožroutství jest rozšířenější, než jak se původně myslilo, a jest výsledkem pověrečných představ. Pojídají maso mrtvol v půtce padlých nepřátel domnívajíce se, že jejich udatnost na se přijmou. Též čarodějnice, požívajíce lidské maso, nabývají prý síly čarodějnické. Pojídají-li rodiče své dítky a bratři své bratry a sestry, činí tak v pověře, že síla tělesná i duševní schopnosti na ně přejdou.

Ač rolnictví neprovozují, přece *právo majetku nemovitého* uznávají a porušení tohoto mocí uchrániti hledí. I za živobytí mnohdy jmění své mezi dědice rozdělují a přihlížejí, by nikdo bez povolení právního majitele na jeho pozemku stromy nekácel nebo oheň nerozdělal, ba dovolení k tažení územím od jiného kmene obsazeným dříve musí býti vyprošeno. Zvěř, která krajem probíhá, jest majetkem společným. *Krá-*

Digitized by Google

deže a loupeže se Australové též dopouštívají, nejsouce prosti smyslu zlodějského.

Povinnost *krevní pomsty* považují za svatou a všichni členové jedné obce (zástupu) za každý krvavý čin, jehož někdo z jejich středu se dopustil, jsou zodpovědni. Též *souboje* se přiházívají, zvláště stala-li se žena nevěrnou nebo při únosu. Bojovníci užívají stejných zbraní a vítězi náleží kořist. Může však vina odčiněna býti dary Australu milými: potravinami, zbraněmi, kožemi, nářadím.

Pietu ku zemřelým chovají, slušně je pochovávajíce. Zvláště pak ji tím podivným spůsobem na jevo dávají, že maso mrtvol svých příbuzných pojídají, kůži z nich staženou s sebou nosí, ba i lebek jejich jako nádob k pití užívají.

Nějakých domácích *lihovin* domorodci australští neznali. Smutnou jest proto Europanů zásluhou, že je naučili píti opojné nápoje, jež vášně jejich rozněcují. Jako této neřesti naučili se domorodci od Europanů do Australie se přistěhovavších, kteří z počátku skoro sami zločinci byli, také ještě i mnohým jiným nectnostem, dříve jim neznámým.

IV. Šíření a působení křesťanství.

Přemýšlejícím nám o tom, na jak nízkém stupni vzdělanosti domorodci australští stojí, jakých bludných a nedostatečných náboženských názorů jsou a spolu mravů surových, zvolati jest: jak mnoho tu práce pro dělníky na vinici Páně, jak prostranné pole činnosti pro vznešenou osvětu křesťanskou! Protože pevnina australská v politickém ohledu poddána jest Anglii, jsou osadníci, jak již svrchu povědíno, většinou příslušníky britanskými a též vyznavači náboženství ve Velké

Digitized by Google

Britanii panujících. V číselném ohledu nejvíce zastoupeni jsou anglikáni, pak následují vesleyani, presbyteriani, katolíci, pak celá řada konfessí, s kterými se jen v Americe shledáváme. Všecka tato vyznání jsou úplně svobodna a nezávisla na vládě a též skoro úplně sobě ponechána; proto musí se příslušníci té které církve o *vystavení a udržování chrámův a výživu duchovních* sami starati, ač přece k těmto účelům některým osadám roční podpora poskytnuta bývá tak ku př.: V Novém jižním Walesu obdržely církve presbyterianská, vesleyanská a katolická r. 1880. roční podpory 421.137 marek, která se jim tuším po dnes poskytuje.

Církve tyto starají se též o *školství*, jmenovitě církev katolická a anglikánská, jakož i německá lutheranská ze svých vlastních protředků postavily školy obecné. Střední školy, které snad nejvíce našim školám realným se podobají, zřídili anglikáni, vesleyani, katolíci a presbyteriani. Korunu celého školního systému tvoří university — státními prostředky vydržované — v Sidney-i a Melbourně a Adelaidě, jež ovšem za našimi vysokými školami pokulhávají a více anglické ústavy za vzor si vzaly. S universitami v Sidney-i a Melbourně jsou spojeny theologické semináře.

Z toho ze všeho patrno, že dílo *missionářské* mezi domorodci australskými hlavně v rukou *nekatolických* se nacházelo. Jako v Irsku katolíci mnoho pronásledování již po dlouhé časy zakusili, byl i v osadách australských od vlády katolicism utiskován, což však nyní přestalo a missie katolická nejpozději činnost započavší zkvétá nejkrásněji.

Ke konci minulého století zabýval se v mnohém ohledu o vývin Australie velezasloužilý guvernér Macquavie myšlénkou, že se pro vzdělání domorodců v Sidney-i něco učiniti musí. Obrátil se proto na duchov-

Digitized by Google

ního *Samuela Morsdena*, který již v missii novozelandské velmi byl činným. Farma založena jest v Parramatty, kdež domorodci odvyknouti měli toulavému životu a přivyknouti pravidelné práci. Podnik však se nezdařil a vláda svou podporu odepřela. Jak sám Morsden vypravuje, děti australské, které vzbuzovaly nejlepší naděje svým chováním ve škole i doma, navrátily se konečně raději k oblíbenému divokému životu. Pak poslali *methodisté angličtí* čtyry missionáře za sebou do Australie, z nichž nikdo ničeho nepořídil, pročež též tato missie r. 1828. jest zrušena. — R. 1825. *přibyli z rozkazu Londýnské missionářské společnosti* do Sydneyi tři missionáři, mezi nimi zkušený muž Threlked. Než, ač tehdejším gouverneurem missie tato podporována byla a v 6 letech 60.000 marek stála, nepřinesla žádného ovoce a proto jest zrušena. Podobný osud potkal missii založenou anglickými a basilejskými missionáři ve Vellington-Dalei na severu od Sydneye r. 1832., a missii založenou od německých missionářů v Adelaidě. Též lepšího výsledku nedocílili *Dr. Langem, presbyterianským duchovním, do Sydneye r. 1838. povolaní duchovní.* Velikého výsledku dosáhla přes to missie v *Ebenezeru* ve Viktorii a v *Ramahyncku* na řece Avonu. V Ebenezeru obýváno jest od černochů více než 20 kamenných čistotných domů, v Ramahyncku jsou postaveny sirotčince na útraty vládní. Pokrok v osvětě a průmyslu jest tu nápadný. Osada se rozkládá po obou stranách silnice, v prostředku kostel, dům missionářský a sirotčinec. V jednotlivých domech mají i šicí stroje a obveselují se hrou na harmoniu. Presbyterianská stanice nachází se dále východně od Melbourne-a v Evelynshire a v Gippslandě na Mitschellu. Důležitější těchto jest ústav v Condah-u u Portlandu, kdež od r. 1854. přes 100 domorodců vychováno jest.

Digitized by Google

V jižní Australii v přerušeném díle missionářském pokračuje církev anglikanská opět od r. 1850. Arcijáhen z Adelaide *Dr. Hale* zřídil v *Poonindie-i* na blízku *Port-Lincolnu* vychovávací ústav pro domorodce, který roku 1859. 50 chovanců čítal. Tato stanice missionářská má 5000 hektarů půdy, na jejíž jedné části pšenice se pěstuje, ostatní za pastviny slouží pro 10.000 ovcí. Černí dělníci obývají, každý se svou rodinou, zvláštní hezký domek. Obdrží mimo týdenní mzdu, která 15—25 šillingův obnáší, dávky masa, mouky, cukru, čaje; v případě onemocnění bezplatně bývají ošetřováni a léky zaopatřováni. O oděv a jiné jejich potřeby jest jim samým se starati. Přísný pořádek vládne všude, při čemž představení missie zření mají k náklonnosti, ku zábavám a veselostem domorodcům přirozené, pěstujíce hudební vlohy svých žáků vyučováním zpěvu a hře na loutnu, housle, koncertinu.

Druhá větší stanice missionářská založena jest *ve Poins-Macleiy* na jezeře Alexandrině, do něhož ústí Murray, *Skottem Pajdinem*, jenž velikých zásluh si získal studiemi řeči, mravů a zvyků svých chráněnců.

Němci povolali r. 1864. čtyry missionáře z Herrnhutu, kteří na jezeře Koppermannském, západně od jezera Hope uprostřed kmene asi 1000 statečných silných divochů čítajícího stanici založili, ji po třech letech opustili následkem nepřátelství černochů a zhoubného sucha, po čase však opět obsadili. V srdci pevniny australské, jižně od Macdonell obdržela missie tato od vlády jižní Australie na věčné časy prostor 230.400 hektarů. Nejnovější zprávy poštovního a telegrafního úřadníka v Hice-Springs velmi nadějně se o této německé osadě zmiňují. *V západní Australii* již roku 1840. methodistický duchovní *Smithies* u Perthu své dílo missionářské započal, neúrodnou však půdu r. 1852.

Digitized by Google

vyměnil s jiným místem v distriktu Yorkském, kde některé domorodce pro sebe získal, ale konečně mnoho nevykonal.

Blahodárněji a šťastněji než všechny tyto vyjmenované a snad ještě jiné méně důležité nekatolické missionářské stanice, působí, jak i sami protestanté doznávají, *katolici*, kteří zde v západní Australii svou jedinou osadu založili. Jest to hlavně zásluhou slavného a čilého řádu *Benediktinův*, kteří od r. 1846. zde dva kláštery vystavěli a kteří předkem přivésti chtějí domorodce k ustáleným zvykům a mravům a ke kultuře půdy. Španěl Rudefindo Salvado, člen řádu, po dlouholetém namahání s jinými kněžími docílil velmi příznivých výsledků na stanici New Norcii, 130 kilometrů severně od Perthu vzdálené. Australové žijí tam v pevných, od Benediktinův vystavených domkách a zakladatel missie této, který se stal biskupem, poslal již do Říma tři mladé černochy, by se tam vzdělali na kazatele, kteří by evangelium krajanům svým v rodném jazyku hlásati mohli. Později založila církev anglikánská missii v Albanyi, ale r. 1872. byl tento missionářský ústav přeložen do Perthu.

Velmi málo se dosud učinilo v *Novém jižním Walesu*. Na stanici Yelta-i u vtoku Darlingu do řeky Murray pracovali anglikánští missionáři a presbyterianští v Maloga-i na hořejším Murray. Na hořením Darlingu a jeho přítocích jest dosti místa pro činnost missionářskou. V *Queenslandě*, kde již dříve bratří Gossnerové činnost missionářskou započali, podporovala anglikánská církev missii v Somersetě na Kap Yorku a později na ostrově Prince of Wales-ském. Obě tyto po třech letech zahynuly a od té doby se zde pro civilisaci křesťanskou domorodců ničeho neučinilo.

Přehlédneme-li všecku tuto činnost missionářskou,

Digitized by Google

shledáváme cíl a snahu přivésti domorodce australské z divokého jejich života *k osvětě křesťanské*, a chvalitebné toto namahání podporuje i vláda i kolonisté; a přece výsledky jen v nepatrném poměru stojí ke všem těm úsilovným pracím. Smíme-li však od divochů, jakými jsou australští domorodci, více očekávati? A nedokázaly stanice missionářské ve Viktorii, jakož i mnohé jiné v Jižní Australii, že píle věnovaná domorodcům zničena není a že tito jsou s to, aby jednoduché pravdy křesťanské pochopili a se na jakýsi stupeň vzdělanosti povznesli? Mnohonásobný, záhubný vliv Europanův na domorodce též částečně vysvětluje, proč se missionářská činnost vždy s takovým zdarem nesetkala, jak by si přáti bylo.

Jsme však přesvědčeni, že by mezi Australy pro osvětu křesťanskou mnohem více se učinilo a práce větším požehnáním že by byla korunována, kdyby činnost missionářská hned z počátku a všude se strany katolické vycházela a v rukou Benediktinů neb třeba jiného duchovního řádu byla soustředěna.

Nicméně nejvřelejší uznání přísluší všem těm mužům nezištným, kteří se namahavé a často nevděčné podrobili práci, za jejich zmužilost, vytrvalost, lásku křesťanskou, která se činně ujala domorodých obyvatelů pátého dílu světa!

V kolikátém roce úřadu svého messiášského zemřel Kristus Pán?

Odpověď dává Dr. **Ant. Višek,**

(Dokonč.)

Jsouť pak důvody, kterými exegeté tito mínění svého dovésti usilují, následující:

Digitized by Google

a) Již to, že artikul schází, zvláště pak přímětek *τῶν Ἰουδαίων* přináleží svátku Purim, neboť slavnost tato byla v skutku slavnost výhradně židovská.

b) Samo vypravování sv. Jana potvrzuje mínění toto. Neboť na cestě, kterou Spasitel konal po Samařsku, a o které již v kap. 4. zmínka učiněna byla, pravil k učeníkům svým, ukazuje na tamže vykonanou duchovní žeň svou: „Zdaliž vy nepravíte, že jsou ještě čtyři měsíce, a žeň přijde?“ (Jan 4, 35.) Čas výroku tohoto předcházel tedy čtyřmi měsíci nejbližší žeň. Ježto však v Palestině žeň hned po Velikonoci počínala, vyřkl Pán slova ta v měsíci prosinci, proto musí *ἑορτή* naše až po tomto měsíci prosinci hledána býti a sice před Velikonocí, o které již v kapitole šesté zřejmá zmínka se děje. V tomto čase připadal však jediný svátek Purim, tudíž jeví se odůvodněná hypothésa, jež slavnost Purim stanoví a to tím spíše, protože:

c) nechceme-li *ἑορτή* rozuměti o Purim, musíme je vykládati o Velikonoci. Ale tu by mezi Velikonocí touto a Velikonocí v kap. 6. naznačenou nalézala se mezera celého roku, a ježto Kristus k Velikonoci této (kap. 6.) do Jerusaléma nevstoupil, nýbrž až k slavnosti Stánků v měsíci říjnu, museli bychom za to míti, že Pán cesty do Jerusaléma zákonem předepsané po celých 18 měsíců zanedbal.

Nuž co řekneme o důvodech těchto, jimiž exegeté dotčení svůj náhled o svátku Purim proraziti se snaží? jsou ony v skutku takové, aby nás překonaly?

O tom třeba pochybovati, jelikož jiné a to vážnější ještě důvody proti tomu svědčiti se zdají, totiž:

ad a) vynechání artikulu aneb přímětek: *τῶν Ἰουδαίων* nemůž býti pohnutkou, abychom k hypothési této přistoupili; vždyť i ti, kteří jinaké hypothése staví, rovněž se odvolávají na vynechání artikulu, také evan-

Digitized by Google

gelista sv. Jan nazývá i jiné svátky: festa Judaeorum, n. p. svrchu naznačenou slavnost Stánků (kap. 7, 2.) nazývá: „ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, ἡ σκηνοπηγία.“ — Ostatně kdyby památný tento svátek býval Purim, byl by jej zajisté sv. Jan pravým jmenem pojmenoval, jak to ohledně jiných svátků učinil, na př. „Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, ἡ σκηνοπηγία“, Vulg. „erat autem in proximo dies festus Judaeorum, Scenopegia“ (Kap. 7, 2.), aneb: „Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμων ἦν,“ Vulgata: „Facta sunt autem Encaenia in Jerosolymis, et hiems erat.“ Když tedy sv. Jan prostě napsal: ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, dlužno mysleti na některý přední a hlavní svátek židovský.

ad b) Připouštíme, že výrok v kap. 4, 35. naznačený pronesl Pán v měsíci prosinci, a že tedy ἑορτὴ naše až po tomto měsíci připadnouti musela a to před Velikonocí v kapit. šesté uvedenou. Avšak z toho ještě nenásleduje, že by nutně svátek Purim rozuměn býti musel. Neboť evangelista mluví zde o svátku, jejž sám Bůh byl ustanovil, a který jenom v Jerusalémě slaviti se musel, protože Kristus v příčině svátku toho schválně vstoupil z Galilee do Jerusaléma. Než svátek Purim lidskou toliko autoritou byl ustanoven, a mohl se všude slaviti. Věru pro takovýto spíše občanský nežli náboženský sňatek stupně nižšího, který ponejvíce hodováním domácím se slavil, sotva asi cítil se Pán puzena do svatého města vstupovati.

ad c) K námitce, že by jinak Kristus zákonem předepsané cesty do Jerusaléma po celých 18 měsíců byl zanedbal, díme jen tolik: Pán měl zajisté předůležitou příčinu, proč tak dlouho do Jerusaléma nevstupoval, kterouž ostatně i sám evangelista naznačuje v kap. 7, 1.: „nechtěl choditi (Ježíš) v Judsku, protože ho hledali židé zabiti.“

Digitized by Google

Avšak tu opět nám odpor položí řkouce: tedy sv. Jan pomijí mlčením téměř celý rok veřejného života Kristova? Připouštíme, než co na tom? Evangelista sv. Jan, který při spisování evangelia svého úmyslem dogmatickým se spravoval, a proto leckterých řečí buď pominul, aneb jen krátce se dotknul, mohl také mnohé věci od Ježíše toho roku v Galilei vykonané pominouti a to tím spíše, věděl-li, že ostatní evangelisté události, jež se v té době sběhly, obšírně vypravují. Z důvodů těchto nelze tedy připouštěti hypothésu o svátku Purim, proto jiní exegeté jinak smýšlí.

II. Nejedni vykladači písma myslí totiž při slově tomto: ἑορτή na slavnost *encenii čili posvěcení chrámu* a sice onoho roku, jenž uběhl mezi Velikonocí v kapitole druhé a mezi Velikonocí v kapitole šesté naznačenou. Slavnost tato zavedena byla od Judy Makkabejského na památku onoho dne, kdy chrám Jerusalémský, od Syrů zprzněný, zase byl očistěn a oltář zápalný posvěcen (1. Makkab. 4, 56.). Počínala 25. dnem měsíce Kislev (prosince) a konala se po osm dní.

Důvod hlavní, o nějž se exegeté tito opírají, jest následující: Jak již dokázáno, musela ἑορτή tato, o kterou nám běží, jistojistě připadnouti mezi prosincem a Velikonocí v kap. 6, 4. uvedenou. Ježto nelze připustiti svátek Purim, nezbývá leč slavnost encenií, jež v měsíci prosinci připadala.

Avšak exegeté tito zapomínají: a) že slavnost encenií (posvícení) lidskou toliko autoritou byla zavedena, a ponejvíce jen v domácnostech se slavila, také nebyla z počtu těch, o kterých přikázáno bylo vstupovati do Jerusaléma. Dále zapomínají: b) že v čase tom, kdy tato ἑορτή připadla, leželo v pateru podloubích u rybníka bravného veliké množství neduživých, jenž očekávali hnutí vody. Tato okolnost jakož i zázračné jich uzdravování vyžaduje zajisté jiný čas nežli

Digitized by Google

zimní měsíc, ve kterém se slavnost encenií konala. Věru, nedovedla-li hypothésa o svátku Purim nás spokojiti, může se nám tím méně tato líbiti.

III. Patrizi, Ewald a jiní hájí domněnku *o svátku Stánků* a sice opět onoho roku, jenž uplynul mezi Velikonocí v kap. 2. a Velikonocí v kap. 6. naznačenou. Svátek tento slavíval se po dokončeném sklizení ovoce po 7 dní počínajíc 15. dnem měsíce Tišri (počátkem měs. října). Byla to slavnost přeutěšená, veselá a záležela v odpočinku sobotním a účastenství při bohoslužbě ve svatyni Páně.

Důvody pak, na které se odvolávají, jsou tyto:

a) evangelista zdá se mluviti o nějakém svátku hlavním a předním;

b) o svátku, který sám Bůh ustanovil a

c) který v Jerusalémě samém slaviti se musel — Však právě takovým byl svátek Stánků, neb Bůh sám jej ustanovil (Exod. 23, 16. Levit 23, 41.) a světil se účastenstvím na bohoslužebném shromáždění ve chrámu Páně.

Avšak kterak mohl, tážeme se, Kristus Pán již v měsíci říjnu vstoupiti do Jerusaléma ke slavnosti Stánků, když ještě, jak dokázáno, v měsíci prosinci v Galilei se nalézal? Ostatně lze i tuto říci: kdyby ἑορτή byla slavnost Stánků, byl by ji evangelista jmenem tím pojmenoval.

IV. Proto stanoví jiní exegeté slovem tímto ἑορτή jiný svátek a sice: *svátek Letnic.* Svátek tento byl od samého Boha ustanoven, a konával se vždy 50. dne po Velikonoci po skončené žni. I tento svátek musel se v Jerusalémě samém slaviti (Deut. 16, 9. — Exod. 22, 16.). Ježto sv. Jan právě o takovém svátku se zdá mluviti, proto nepřipustí-li se svátek Stánků, nutno mysliti na slavnost Letnic. Tak smýšleli: sv. Cyrill Alex.,

Digitized by Google

Jan Zlat., Theophylakt, a o jejich autoritu se opírající: Tomáš Aq. v stol. 13. a Maldonat v stol. 17.

Nechtíce opakovati totéž, co jsme při hypothése o svátku Stánků již pravili, činíme exegetům druhu tohoto tu jedinou otázku: které vlastně Letnice dlužno rozuměti? — zdali Letnice, jež po Velikonoci v kap. 2. naznačené následovaly, neb ony, které ve druhém roce veřejného života Páně připadly po Velikonoci, již sv. Jan mlčením opomenul? — První důmněnce stojí v cestě část evangelia sv. Jana od 2, 13—4, 54., neboť vše to, co tam čteme o působení Kristově, vyžaduje zajisté větší dobu, než která jest mezi Velikonocí a Letnicemi, a dosvědčuje spolu, že vícero dnů muselo uběhnouti nežli padesáte.

Co se však týče druhých Letnic, museli by nám exegeté tito dříve vysvětliti, proč Spasitel teprve až na slavnost Letnic do Jerusaléma vstoupil, a ne již dříve na slavnost velikonoční, kterou sv. Jan úplně mlčením pominul?

Nesmíme také zapomenouti, pro jaké čtenáře sv. Jan evangelium své napsal. Nebyli to židé rození, nýbrž z pohanstva na víru obrácení, v Malé Asii zvláště v Efezu přebývající. Těm asi sotva byly židovské svátky dopodrobna známy. A přece evangelista, připomenuv v kap. 2. τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, nejmenoval až do té naší ἑορτή více žádného jiného svátku, takže čtenářové jeho až do této ἑορτή mimo jmenovanou slavnost: Pascha žádného jiného svátku neseznali; praví-li nyní prostě a beze všeho dalšího určení: „ἦν ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων“, zdaž nemuseli čtenářové jeho nutně mysleti na slavnost takovou, jakou již před tím v kap. 2. byl naznačil? věru, kdyby sv. Jan byl chtěl slovem ἑορτή jiný svátek naznačiti mimo Velikonoc, na př. Letnice, byl by musel nějaký ještě přímětek přidati.

Digitized by Google

Když tedy na takýto konec jsme přišli, tož nezbývá nám, leč jediné ještě a sice ze všech pravdě nejbližší úkolu našeho rozluštění, míníme totiž: *slavnost velikonoční*. A že slovem ἑορτή dlužno zde v skutku vyrozumívati *slavnost velikonoční*, toho mnohými důvody jak I. *vnitřními*, tak i II. *zevnitřními* dovésti můžeme.

I. Mimo důvody, kterými jsme se byli proti všem uvedeným hypothésám opřeli, vyžaduje tuto slavnost velikonoční:

a) *vypravování evangelisty samo*, jakož i *posloupnost dějů* od Krista vykonaných. Jak jsme již dokázali, musela tato ἑορτή mezi prosincem a Velikonocí v kap. 2. naznačenou připadnouti. Ježto nelze v době té ani o svátku Purim ani o slavnosti encenií mysleti, tím méně o svátku Stánků neb Letnic, nezbývá leč jediná ještě slavnost: velikonoční, která ovšem jest rozdílná od oné v kap. 6. naznačené.

b) Poněvadž den tento sice prostě avšak s jakýmsi důrazem: „svátek" se nazývá, nebude nikomu v pochybnosti, *že to musel býti nějaký hlavní a přední svátek židovský*. Ale právě Velikonoc byla takovým svátkem, a sice ze všech svátků nejvznešenějším, ježto na něm co základu všecky ostatní svátky ustaveny byly, ano i všecky svátky na něm závisely.

c) Kristus vstoupil za příčinou svátku toho do Jerusaléma, tedy to musel býti *nějaký svátek hlavní a výroční*, poněvadž však, jak již dokázáno, nelze pomýšleti ni na slavnost Letnic ni na slavnost Stánků, zbývá jediná toliko ještě slavnost hlavní a výroční, totiž: slavnost velikonoční.

II. Jsou však také důvody zevnější, jež nasvědčují slavnosti velikonoční při slově ἑορτή.

a) Svědectví zajisté nejjasnější o tom vydává Polykarpův učeň a tudíž nepřímý žák sv. Jana sa-

Digitized by Google

mého *Ireneus*. Píšeť on v díle svém: „adv. haer.“ v knize II. kap. 22., původně řecky sepsaném, jehož však tato část pouze v překladu latinském prastarém, ba téměř současném se nám dostala, a sice u vydání, jež péčí Migne vyšlo, následovně: „Est autem valde mirari, quonam modo profunda Dei adinvenisse se dicentes (videl. haeretici), non scrutati sunt in Evangeliis, *quoties secundum tempus Paschae* Dominus post baptisma ascenderit in Hierusalem, secundum quod moris erat Judaeis ex omni genere, omni anno hoc tempore convenire in Hierusalem, et illic diem festum Paschae celebrare. Et *primum* quidem ut fecit virum ex aqua in Cana Galileae, *ascendit in diem festum Paschae*, quando et scriptum est: „Quia multi crediderunt in eum videntes signa, quae faciebat.“ (Jo. 2, 23.). Dehinc iterum subtrahens se invenitur in Samaria, quando et cum Samaritana disputabat, et filium Centurionis absens verbo curavit dicens: „Vade, filius tuus vivit.“ (Jo. 4, 50.) — Et post haec iterum *secunda vice ascendit in diem festum Paschae* in Hierusalem, *quando paralyticum, qui juxta natatorium jacebat 38 annos, curavit.* (Jo. 5, 6.) — Et iterum inde secedens trans mare Tyberiadis, ubi et cum multa turba eum fuisset secuta, de 5 panibus satiavit omnem illam multitudinem, et superaverunt 12 cophyni fragmentorum. (Jo. 6, 1. seq.) — Deinde cum Lazarum suscitasset ex mortuis, secedit in Ephrem civitatem, et inde ante 6 dies Paschae veniens in Bethaniam scribitur (Jo. 11, 54—55.), et *de Bethania ascendens in Hierosolymam, et manducans Pascha* et sequenti die passus.“ Ejhle, nejstarší a sv. Janovi nejbližší slov našich vykladatel rozumí je o Velikonoci.

b) To dosvědčuje též *alexandrijská Kronika*, obyčejně: „Chronikon paschale“, správněji však: „*Chronikon cařihradské*“ řečená. Jestiť to chronologický seznam

Digitized by Google

dějů dle svátků velikonočních sestavený, ze století 6. pocházející. A hle i v tomto seznamu rozumí se uzdravení člověka 38 let nemocného na svátek velikonoční.

c) Věci naší nasvědčují také *mnozí exegeté předešlých století*, na př. v stol. 16.: Jansenius a Toletanus; v stol. 17.: Kornelius a Lapide; v stol. 18.: Kalmet, v novější pak době: Friedlieb, Massl, Danko, Klofutar, Grimm, Bucher, Korluy a jiní.

Kdyby se nám však námitka činila, že tímto způsobem celý rok mlčením se pomíjí (mezi Velikonocí touto a Velikonocí v kap. 6. následující), pak třeba toliko opakovati, co o věci této již dříve praveno bylo tu, kdy hypothésa o svátku Purim se vyvracela.

Z důvodů těchto musí každý nepředpojatý dojíti k úsudku, že slovem ἑορτή v kap. 5, 1. nemůže se jiná slavnost rozuměti leč velikonoční. Jelikož mimo tuto Velikonoc sv. Jan ještě *tři* Velikonoce zřejmě uvádí (2, 23. — 6, 4. — 11, 55.), patrno, *že za času veřejného života Kristova čtyři Velikonoce připadnouti musely.* Byly-li však v době veřejného žití Kristova čtyři Velikonoce slaveny, jde z toho na jevo, že Kristus nikoliv dva roky, jak exegeté prvního druhu se domnívají, nýbrž *déle učiti a později nežli na konci 2. roku veřejného působení svého zemříti musel.*

Tím vykonali jsme jednu část úkolu svého, a jest nám nyní v druhé části dokázati, že Kristus více než tři léta účinkoval, a nikoliv v třetím, nýbrž teprv ve čtvrtém roce svého úřadu messiášského zemřel.

B) Mnozí exegeté, aby dokázali, že Kristus tři roky a právě jen tři roky úřad messiášský zastával a tudíž i v 3. roce úřadu toho zemřel, určují počáteční dobu veřejného působení Kristova způsobem takovým, jenž se skutečným stavem věcí nezdá se nám

Digitized by Google

zúplna se srovnávati. Exegeté tito pokoušejí se totiž počátek činnosti messiášské Spasitele našeho ve shodu přivésti s Velikonocí u sv. Jana 2, 13. uvedenou. Proto dokládají se téhož evangelisty, jenž počátečné vystoupení messiášské Krista krátkou dobou „nemnoha dní“ v Galilei vyměřuje. Sotva totiž Pán s učeníky svými právě povolanými do Galilee byl vstoupil, stala se již 3. dne svatba v Káni Galilejské, kdež Ježíš učinil počátek svých divů a zjevil slávu svou, i uvěřili v něj učeníci jeho. „Potom sstoupil do Kafarnaum on i matka jeho: *a pobyli tam nemnoho dni.*“ (Jan 2, 12.) „*A byla blizko Velikonoc židovská*, i vstoupil Ježíš do Jerusaléma“ (13). Velikonoc tato jest první ze čtyř Velikonocí, jež za času veřejného života Kristova připadly. Jelikož dle uvedených slov sv. Jana Velikonoc tuto jen krátká doba („nemnoho dní“) veřejného působení Páně předcházela, není, co by nám bránilo, Velikonoc tuto s počátečnou činností Krista messiášskou ve shodu přivésti a ji při určování počátku veřejného působení jeho co: „terminus a quo“ v čelo postaviti. Poněvadž však 4. a poslední Velikonoc hned po utrpení a smrti Páně bezprostředně následovala, nelze jinak souditi, než že Kristus tři leta veřejně účinkoval, a že na konci třetího roku veřejného žití svého zemřel.

Argumentace tato zdá se na oko býti vábnou ano i přemáhající, při bližším však zkoumání nemůž za úplně přesvědčující pokládána býti a to proto, že počátek veřejného působení Kristova na nepatřičném místě a v nepříhodné době hledá a stanoví. Nikoliv v Galilei hledati dlužno počátek messiášského života Jeho, nýbrž v Judsku, nikoliv v čas svatby v Káni Galilejské, nýbrž dříve již, kdy Spasitel od Jana na poušti byl pokřtěn. To stvrzuje sv. Lukáš, který o tomto

Digitized by Google

pokřtění Páně výslovně dokládá: „Et ipse Jesus erat *incipiens* quasi annorum triginta“. (3, 23.)

Ježíš Kristus *počal tedy právě tehdáž úřad svůj messiášský zastávati*, neboť praví se, že byl ἀρχόμενος totiž διδάσκαλειν (srovnej Luk. 23, 5.). Že pak k tomuto particip. „incipiens“ dlužno sobě přimysliti: „munere suo fungi“, odtud vysvítá, že jedině takovýto výklad přileží textu, obyčeji mluvy jakož i pořádku slov. Neboť:

a) i na jiných místech čteme, že veřejný úřad Kristův ode dne pokřtění jeho počátek vzal, na př. ve Skutcích Apoštol. v kap. 1, 22. a v kap 2, 13. Také:

b) slovo ἀρχὴ o sobě položené rozumí se o počátku veřejného působení Páně, viz u sv. Jana 15, 27.

c) Particip. ἀρχόμενος nesmí se potahovati ve spojení s kopulou ἦν tak, že by se čtlo: ἦν ἀρχόμενος na místě: ἤρχετο (incipiebat) ve smyslu: „A on Ježíš *počínal býti* as ve třiceti letech“, neboť pak muselo by státi: ἦν ἀρχόμενος ἐτοὺς τριακόστου (incipiebat *annum trigesimum*) a nikoliv: ἦν ἀρχόμενος ἐτῶν τριάκοντα (incipiebat annorum triginta). Part. ἀρχόμενος nečiní zde tedy výrok, nýbrž *stojí absolutně*, a zastupuje celou větu: „dum inciperet,“ proto mělo by v českém překladu správněji zníti: „A on Ježíš, *počínaje*, byl as ve třicíti letech“, a nikoliv, jak obecný překlad di: „A on Ježíš počínal býti as ve třiceti letech.“

Proto nemůžeme připustiti, že Pán Ježíš jen tři leta úřad messiášský zastával a tudíž, že v třetím roce úřadu toho zemřel. Neboť ode dne pokřtění Jeho, kdy jak dokázáno, úřad Jeho messiášský počal, až do příchodu Jeho k slavnosti velikonoční do Jerusaléma u sv. Jana v kap. 2, 13. naznačené, *musela zajisté delší doba uplynouti*. Vždyť po křtu svém odebral se Pán na poušť a postil se tam 40 dnů a nocí, byl pak třikráte

Digitized by Google

od ďábla pokoušen a vždy jej vítězně přemohl, načež přistoupili andělé a sloužili jemu. Po té vrátil se k Jordánu, kdež Jan neustával kázaním a křtem na Messiáše připravovati. Právě den před tím vydal z Jerusaléma vyslaným kněžím a levitům slavné svědectví o Kristu, a dnes spatřiv, že Ježíš jde k němu, svědčil o něm řka: „hle Beránek Boží, hle, kterýž snímá hříchy světa.“ Druhého dne na to opětoval Jan totéž svědectví o Kristu, načež někteří učeníci šli za Ježíšem. Na zejtří chtěl vyjíti do Galilee a nalezl Filipa a s ním i Bartoloměje. S učeníky svými odebral se Pán do Galilee, kdež třetího dne po jich příchodu stala se památná svatba v Káni, po té sstoupil s nimi do Kafarnaum, kdež vícero divů učinil, čímž se o něm pověst rozšířila. Po krátkém zde pobytu odebral se Ježíš, protože blízko byla Velikonoc, do Jerusaléma na slavnost, první to Velikonoc, kterou slavil v úřadě svém messiášském. Z toho vidno, že ode dne pokřtění Páně až do této slavnosti *nemálo dní* uplynouti muselo.

Vedle svědectví sv. Lukáše (3, 23.) byl Kristus při křtu svém *asi* (ὡσεὶ) *třiceti let stár.* Toto ὡσεὶ ve dvojím smyslu od vykladačů se béře. Jedni rozumějí tak, že Kristus 30. rok již překročil, avšak k 31. se ještě nepřiblížil ve smyslu: „byl asi třicátník“, — jiní vykládají v ten spůsob, že Pán nebyl ještě zúplna 30 roků stár, nýbrž že mu do třiciti let ještě něco scházelo, jako kdybychom řekli: „byl bezmála v 30 letech.“

Byl-li Kristus dle prvního výkladu v den pokřtění svého *o něco více než v 30 letech*, musel křest tento státi se mezi koncem prosince a mezi počátkem dubna. Neboť ke konci prosince byl Kristus právě 30 roků stár, a počátkem dubna připadal 14. Nisan, v kterýžto den slavil Pán první Velikonoc úřadu svého messiášského v Jerusalémě. A v skutku starobylá tra-

Digitized by Google

dice východní církve již z 2. století stanoví křest Páně na den 6. ledna Tak uplynuly od 6. ledna až do konce března, do slavnosti velikonoční, téměř tři měsíce, z čehož patrně vysvítá, že Kristus *déle* než tři léta a sice *o tři měsíce déle* úřad svůj veřejný zastával. U větší míře platí všecko to, nebyl-li Kristus Pán, jak tomu výklad druhých chce, při křtu svém *ještě ani zúplna 30 roků stár.*

Ostatně nechť byl Pán i jiný měsíc pokřtěn, zbývá nám ode dne křtu jeho až do první Velikonoce vždycky doba *nejméně dvou měsíců.* Neboť čítáme-li jeden den cesty Páně na poušť, 40 dní, v nichž se tam postil, nejméně jeden den, kdy od ďábla třikráte byl pokoušen, jeden den cesty jeho k Janovi u Jordánu, dva dny, ve kterých své první učeníky povolal, dva dny před svatbou a den svatby samé v Galilei, jeden den cesty do Kafarnaum a dva dny z Kafarnaum do Jerusaléma na slavnost velikonoční (Jo. 2, 13.), jeví se nám tu úhrnem již 51 dní, a připočteme-li k nim těch „nemnoho dní," jež Kristus v Kafarnaum pobyl, můžeme směle počítati, že ode dne, kdy Pán svůj úřad počal, až do první slavnosti velikonoční nejméně dva měsíce uplynuly.

Tak patrně přicházíme k úsudku, že Kristus *více než tři léta účinkoval, a že tedy nikoliv v třetím, nýbrž ve čtvrtém roce úřadu svého messiášského zemřel.*

KRONIKA.

---

20. Kdo jediné jest oprávněn provésti legitimaci „per subsequens matrimonium" rodičů?

Na základě protokolárního vyjádření manželů N. a N. daného na farním úřadě v B. a dosvědčujícího

Digitized by Google

že oba za své uznávají dítě před manželstvím zplozené a v křestné knize fary A. zapsané, provedl farní úřad v A. legitimaci dítěte, t. j. v křestné knize napsal: „Proles haec per subsequens matrimonium parentum legitimata est," odvolávaje se k protokolárnímu na faře v B. danému vyjádření rodičů, v obvodu této fary B. žijících. Po létech bylo úřadně jednáno o příslušnosti toho dítěte a ministerstvo vnitra rozhodlo dne 7. listopadu r. 1883. č. 13.197, že provedená farním úřadem v A. legitimace v křestné knize nezákonná jest a že poznámku na základě protokolárního vyjádření rodičů vepsanou vymazati náleží.

Nezákonnost poznámky o legitimaci v tomto případě odůvodněna jest takto: „Dle patentu ze dne 16. října r. 1787., dle §. 164 obč. zák. a dle instrukce dané pisatelům křestních matrik dekretem dvorské kanceláře ze dne 21. října 1813. č. 16.350, ku kterýmžto předpisům se odvolává ministerské vynesení od 12. září r. 1868. č. 3649, jsou *jenom pisatelé křestních (rodných) matrik oprávněni*, aby ve své domácí matrice zaznamenávali nemanželského otce dle výpovědi matky nemanželské, šetříce naučení, která se obsahují v předpisech dotčených

Instrukce z r. 1868. pak výslovně předpisuje, že nemanželský otec matkou nemanželskou jmenovaný nemá nijak v křestní matriku vepsán býti, nepředstaví-li se duchovnímu sám se dvěma svědky a nežádá-li, aby za otce dítěte zapsán byl.

Tento vedle předpisův nyní platných nezbytně potřebný spůsob nebyl však zachován v případě svrchu dotčeném, ale doplněk v matrice stal se na základě protokolu s rodiči sepsaného na jiné faře, nežli kde dítě v křestní matrice zapsáno jest."

K tomu dodává „Linzer Diöcesan-Blatt", z něhož případ tento vyjímáme: Dáváme tento případ na vědomost, aby se duchovenstvo uvarovalo podobných nezákonných zápisů, a spolu také oznamujeme za pravidlo další rozkaz vynesení ministerského ze dne 7. listop. r. 1883. č. 13.197, vedle něhož odstavci ve vynesení ministerském ze dne 12. září r. 1868. č. 3649 nařizujícímu, aby se nemanželskému otci zapsání do křestné matriky bez obtíže a odporu povolilo *před farářem a dvěma svědky*, žádá-li si toho hned při křtu anebo kdykoli jindy, tak rozuměti sluší, že duchovním

Digitized by Google

správcem, kterýž má přijmouti něčí vyhlášení se za otce (nemanželského), nikoli nesluší považovati toho duchovního správce, na jehož osadě otec ten právě bydlí, ale že míní se ten farář, v jehož křestní matrice zapsáno jest dítě, které legitimováno býti má, a že toto hlášení se za otce vždycky se díti má *osobně* za přítomnosti dvou svědkův před duchovním správcem tuto naznačeným.

Co však bylo by dělati, není-li rodičům těmto, a zejména otci, pro vzdálenost anebo jiné překážky možná, odebrati se na faru A., žádati tam svého zapsání do křestní matriky a potom legitimování děcka (ovšem na základě kopulačního listu)? — Ani v tomto případě nepostačoval by protokol na faře v B. sepsaný a formálně jakkoli bezzávadný, poněvadž by se jím nevyhovělo předpisu dvorského dekretu ze dne 27. června r. 1835. Vedle tohoto zajisté (viz: Příručná kniha bohosloví pastýřského na str. 161., Helferts Anleitung zum geistl. Geschäftsstyl 9. vyd. str. 283.) musel by, poněvadž tu jde o *civilní* právní následky z původu manželského, aspoň otec na příslušném okresním soudu, předkládaje křestní list dítěte, protokolárně dosvědčiti svoje otcovství; tato listina, řádně legalisovaná, jediné mohla by dostačiti faráři v A., aby otce nepřítomného zapsal do křestní matriky, a potom, k ní a k listu kopulačnímu se táhna, legitimaci právně platnou provedl. Obě listiny pak náleželo by, na důkaz pravdy, uložiti v registratuře farní, kdež by ovšem i zůstaly. Dr. *Ant. Skočdopole.*

---

21. Obětováni mše sv. za snoubence.

Dle zákonů církevních mají oddavky díti se ve spojení se mší svatou. Zdali však jest náhledem správným, jenž tu a tam se jeví, že za každé snoubence mše sv. — ať již votivní aneb de die — *applikována býti má a musí.* Snadno lze odpověď nalézti v knize, nejvíce po ruce jsoucí: Pastýř. bohosl. vdp. Dra. Skočdopole, kdež na str. 801. cituje se rozhodující a závazný výnos S. R. C. 23. jun. 1853 určující, „že při mši za snoubence má se užiti formuláře mše sv. votivní pro sponsis, kdykoli jest dovolena, *bez rozdílu*,

Digitized by Google

zdali snoubenci applikace žádají a stipendium podali neb ne.“ Z posledních dvou vět zřejmo jest, že *nesoudí se správně*, když se applikace mše sv. za snoubence za *nutnou* považuje. Vždyť pak i *analogia juris* zvrací náhled ten. Tak na př. při oddavkách odpoledních žádá Církev, aby snoubenci téhož dne dopoledne mši sv. *přítomni byli*, nikoli však, aby ji za sebe *i applikovati dali.*

Jest zajisté *velmi chvalitebné* od snoubenců, když applikaci mše sv. na úmysl svůj podáním stipendia žádají; jest ovšem pro ně i *velice prospěšno*, když nejvýš žádoucího ovoce mše sv. účastnými se stávají; ale aby za každé jednotlivé snoubence mše sv. obětována byla, není nikde a nikým ani *nařízeno a ani nelze to provésti.* Vždyť jest to nemožno pro různé nahodilé překážky i ve správě duchovní *menší*, což teprve ve správě mnoha tisíc duší? Před početím temporis clausi i na menších osadách bývá snoubenců více, což teprve na osadách *rozsáhlých*! A což když v Chorvátsku na mnohých osadách jest zvykem (nebo zákonem?), že pouze *dvakráte do roka* — na konec masopustu a před adventem — jednoho dne *z pravidla* konají se oddavky? Jaká tu dlouhá řada snoubenců, a *jak i kdy* tedy za každé jednotlivé obětovati mši sv.? Pro nemožnost toho jestiť dovoleno knězi, aby applikoval mši sv. za *všecky* snoubence, jimž v týž den požehnání byl udělil, s jejich vědomím a svolením, nežádaje většího nad obvyklé stipendia, leč by z dobré vůle dáno bylo. (Srv. výše c. str. 801.) A proto bylo by *nad potřebu i zákon žádáno*, aby za více snoubenců diebus subsequentibus mše sv. applikovány byly, zvláště když titéž toho ani nežádají, ani pak ke mši sv. se nedostaví.

S tím souvisí rozřešení sporné otázky: Farář přijme od snoubenců štolu za oddavky a žádá, aby oddávající neb pouze celebrující kněz, na př. kaplan z pravidla, *pro sponsis applikoval*; pokud má tento tak učiniti?

Jestli snoubenci stipendia zvlášť *nepodali* aneb při placení štoly od oddavek applikace mše sv. si *nevyminili*, může celebrans i při formuláři mše pro sponsis applikovati dle své *soukromé intence.* (Sr. výš. cit. výnos S. R. C.) Podáno-li stipendium, musí ovšem sub gravi peccato applikována býti mše sv., téhož dne aneb v nemožnosti dle ujednání se snoubenci, třeba i

Digitized by Google

později, kteráž mše *má privilegia jako v den oddavek* (srov. Past. boh. str. 802).

Za tu pak mši sv. náleží stipendium *v celém daném obnosu spravedlivě* celebrujícímu a applikujícímu knězi, leč by zřejmě bylo dáno *in favorem personae*, neb celebrující *liberaliter et omnino sponte* (a casu ad casum neb smlouvou s farářem) se s mešním obvyklým stipendiem spokojil. Dává-li se někde a někdy stipendium při oddavkách *větší než obyčejně, stává se zajisté proto*, že mše sv. skoro pravidelně při oddavkách až na *pozdní* hodinu dopolední odložena bývá, což jest jednou z uznaných od kanonistů příčin, kdy větší stipendium i přijati i žádati se smí.

Jan Sedlák,
farář ve Vel. Popovicích.

---

22. Příslušnost faráře vlastního při oddavkách.

Dotaz.

V sobotu dne 26. ledna přijdou na faru v A. snoubenci. Nevěsta bydlela po celý rok před tím ve farnosti B. a teprve od 1. ledna ve farnosti A.; ženich pak jest z farnosti C., kde bydlí od narození. Protokol zkušební v A. zaveden, ohlášky ustanoveny v A., B. a v C. na den 27. ledna, 2. a 3. února. Překážky manželství není tu žádné. Může již dne 7. února farář v A. na základě jen prohlašních listů z B. a C. kopulovati (když jest nevěsta plnoletá, a ne-li plnoletá, když otec její dává své svolení)? — Či snad musí oddavky odložiti, až bude nevěsta celých šest neděl na místě, tedy do 12. února? Jedni tvrdí toto, druzí ono.

Ant. Machek,
kaplan v Kácově.

Odpověď.

Jestliže snoubenci výš zmínění se do místa A. přistěhovali s úmyslem, aby tam vlastní *domov řádný* měli, jest farář v A. od té chvíle, kdy se tam usadili, jich parochus proprius a může je platně oddati, arci po projití prohlášek zákonem předepsaných. „Zur Begründung des Domicils sind zwei Momente wesentlich,

Digitized by Google

nämlich die faktische Niederlassung an einem bestimmten Orte und der Wille, daselbst seinen festen Wohnsitz zu nehmen. Sind diese beiden Requisite in der That vorhanden, so bedarf es keines bestimmten Zeitverlaufs“ (Knopp, Eherecht pg. 290). Kdyby však jmenovaní snoubenci sobě v A. byli, pouze quasidomicil či *bydlení mimořádné* zvolili, jest dle obecného práva církevního zapotřebí, aby snoubenci na místě tom nejméně celý jeden měsíc bydleli. *Redakce.*

---

23. Vinum de vite ke mši sv.

Důstojnému duchovenstvu dovoluji si sděliti, že d. p. Arnošt *Hubka*, farář v Mailbergu, v Dolních Rakousích, velmi dobré víno má a důst. duchovenstvu za slušnou cenu přenechává a spolu za ryzost jeho vzhledem k užívání téhož při mši sv. ručí. Odbírám po dva roky víno od něho, a mohu je co nejlépe doporučiti.

Ve Viticích 30. dubna 1884.

Vojtěch Polanecký,
farář ve Viticích.

Literární oznamovatel.

27. Katolická Mravověda. Sepsal *Jan Stárek*, apošt. protonotář, dr. bohosloví, býv. professor při biskupském bohosl. ústavě v Hradci Králové, kons. rada a čestný kanovník. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. Čís. XXIII. Za rok 1883. V Praze tiskem kn. arcib. knihtiskárny za Rohlíčka a Sieversa. 1884. Str. 642. Cena 2 zl. 50 kr.

Křesťanské náboženství klestilo si cestu mezi národy nejen svou vznešenou věroukou, nýbrž též svou spásonosnou mravoukou. Proto obraceli se pohané na víru Kristovu, poněvadž s úžasem pozorovali rekovné ctnosti křesťanů, kterých dosud u nikoho nevídali. „Hleďte, jak se milují,“ volali pohané, když křesťaně

Digitized by Google

své vězně v žalářích navštěvovali, své nemocné ošetřovali, chudé podporovali a ku smrti odsouzené i s nebezpečenstvím života k vytrvání až do konce povzbuzovali. „Což se dáme od nich láskou přemoci," volal úzkostlivě zlomyslný Julian, nemoha pohany ku vzájemné lásce rozníti. Církev vítězila a vítězí až dosud svou mravností, bezúhonností a šlechetností. Proto odpůrcové křesťanství ve všech dobách a najmě ku konci předešlého a v našem století obraceli ostří své zbraně proti mravouce křesťanské. Nejprve prohlásili naši věrouku za bludnou, pošetilou a směšnou, potom však mravouku za pokryteckou, nectnou, ba státům a lidstvu na výsost nebezpečnou. Takto činili rationalisté předešlého století a tímto spůsobem si vedou freimauři naší doby, jak sv. Otec Lev XIII. v poslední své encyklice prohlásil. Aby po odstranění křesťanství nenadešel zmatek, vymyslili mravovědu filosofickou, ve které nejvyšší princip mravnosti mimo Boha položili. Poněvadž se jim právem namítalo, že člověk bez náboženství stává se dravou šelmou všem nebezpečnou, která žádného řádu nezná, chtěli dokázati, že ku mravnosti není třeba víry v Boha a v nesmrtelnost duše, že člověk svou přirozeností již mravným jest a pouhými silami svými bez milosti Boží šlechetným se státi může. Takto podrývají základy života společenského; vedouce válku proti křesťanské mravouce ničí manželství, hubí rodinu, podvracejí státy a otvírají bránu socialismu, nihilismu a anarchismu. Jako jest třeba bojovati proti moderní lžifilosofii filosofií pravou, křesťanskou, od *sv. Tomáše Akvinského* hlásanou: tak třeba bojovati proti rozumářské mravovědě mravovědou pravou, křesťanskou, jejížto zásady světle vykládal *sv. Alfons Ligouri*, jehož učenost a moudrost chvalami vynáší sv. Stolice. Stařičký spisovatel český Jan Nep. *Stárek*, veterán ode všeho kněžstva československého velectěný, podvolil se nesnadnému úkolu psáti mravouku dle zásad sv. Alfonsa s dobrým výsledkem. Co se tkne mravouky, byla dosud česká bohoslovecká literatura prachudičká, neb postrádala v tomto oboru systematického díla. Ovšem nelze očekávati, že by dílo tohoto druhu muselo býti zcela původní. Veledůstojný p. spisovatel sebral z přemnohých děl mravoučných, které obyčejně též uvádí, věci nejlepší a sestavil je v logický celek. Zejména přihlížel

Digitized by Google

při sepisování svého díla, jak Výbor Dědictví sv. Prokopa v předmluvě uvádí, ku mravouce sestavené od kanovníka Vídeňského dr. Arnošta Müllera. Kniha tato jako učebnice zavedena jest na mnohých učelištích theologických v Rakousku. Světlé i temné její stránky nalezneš též v knize p. Stárkově. Jest to dílo jasné, které hledí býti vědecké, ale přece populární, tak že i laik snadno jednotlivým statím porozumí a pro své vzdělání z nich čerpati může. Mimo to kanovník Stárek záhadnější věci mlčením pominul, jako o mesmerismu, spiritismu a některých hříších proti šestému Božímu přikázaní, které v latinském jazyku snáze uváděny býti mohou než v jazyku národním. V té příčině chválíme jeho opatrnost a moudrost. Mravověda všeobecná pojednává stručně a přehledně v hlavě první: O cíli a konci veškerenstva, o řádu božském, o dobru a o zlu; v hlavě druhé: O zákonu, o podstatě a rozdílnosti jeho vůbec; v hlavě třetí: O nejhlavnějších spůsobech mravního dobra a zla, jak u člověka se jeví. Mravověda zvláštní v prvním oddílu: O ctnostech náležejících všem lidským stavům; v druhém oddílu: O ctnostech vzhledem na obzvláštní stavy lidské. Tyto oddíly zase se roztřiďují na pojednání, rozvrhy, hlavy a články. Tento spůsob rozdělování mravovědy zvláštní se nám nezamlouvá a zajisté lépe by bylo, kdyby se byla rozvrhla jako se obyčejně děje na jednotlivé hlavy dle božských a dle základních čili stežejných ctností. Müller spojil se svou mravovědou též pastorálku, v čemž ho p. spisovatel ve svém díle následoval, ale neúplně. Kniha třetí měla by se nazvati pastýřským bohoslovím; pastorálka byla sice jednou spojena s mravoukou, nyní však samostatnou vědou jest. Mravouce není pojednávati takou měrou o svátostech, jak se to děje v našem spisu. — Co se tkne temných stránek Müllerovy mravouky, právem v literárních listech bylo jí vytýkáno, že jednotlivé články rozděluje na samé principy a zásady, čímž přehled i souvislost značnou ujmu trpí, studování se stěžuje a paměť čtenářova příliš namáhá. Náš p. spisovatel hleděl vyhnouti se tomuto úskalí, ale v některých částech přece k Müllerově knize příliš úzkostlivě přihlížel. V této příčině měl mu býti Simar, Pruner nebo raději Konrad Martin vzorem. V příčině slohu, linguam latinam stricto pressit pede. Nalezneš některé stránky, kde hned poznáš,

Digitized by Google

že byly věty překládány z latiny. I v terminologii jest poznati českého filologa před rokem 1850tým. Toto však nikterak nechceme vytýkati p. spisovateli, neb jeho stanovisko bylo dosti těžké. On razil cestu jiným, přidržel se některých terminů Sušilových, jiné sám si utvořil. Sloh nemohl býti tak vzletný, jak bývá u muže mladého; ba jest s podivením, že kan. Stárek v tak vysokém stáří ještě k nesnadnému úkolu přistoupil, celý rukopis sám psal, což svědčí o veliké píli a svěžesti ducha. Želíme toho, že se nedočkal vdp. spisovatel toho okamžiku, kdy kniha jeho, o které i na smrtelném loži ještě mluvil, byla vydána. Spisem tímto korunoval záslužný a ctnostný život svůj. Výbor Dědictví sv. Prokopa opět ukázal, jak mu záleží na rozkvětu mladistvé bohovědné literatury české. Úprava objemné knihy jest velmi slušná, což zde budiž ku cti arcib. knihtiskárny podotknuto. I krámská cena jest levná. Přidán jest na konci ukazovatel věcný, který usnadňuje přehled. Méně závadné chyby tiskové si laskavý čtenář sám poopraviž. Končíme přáním Výboru, aby toto dílo naleznouc hojnost pilných čtenářův, bylo na prospěch všem, vděčným pak jeho chovancům a žákům aby stalo se milou upomínkou na jich učitele a přítele až do smrti věrného. Kdykoliv knihu jeho spatří, zajisté že si vzpomenou též na osobu ctihodného kmeta spisovatele, kterého poněvadž v Boha věřil a doufal, pro Něho pracoval, učil, psal a jako dobrý zahradník mladé stromky pěstoval, Hospodin zajisté nehynoucí korunou slávy přioděl. Dr. *Frant. Krásl.*

28. Pastorálka ve škole *čili* **vychovávání mládeže** *učením, bohoslužbou a kázní svaté cirkve katolické.* Složil Dr. *Xav. Blanda.* S povolením kn. arc. konsistoře. V Praze 1884, nákladem knihkupectví B. Stýbla. Str. 340. Cena výtisku v plátně vázaného 2 zl. 20 kr.

Spisovatel položil sobě za úkol, vytknouti a objasniti všecky momenty, kteréž v důležitém působení katolického učitele náboženství na školách obecných společně pomáhají, aby šťastně dosaženo bylo cíle, působení onomu vyměřeného. Proto ihned na počátku díla svého velmi zřetelně vytýká úlohu katechetovu: „Duchovní nemá býti ve škole pouhým učitelem, nýbrž, a to zvláště správcem duchovním, vychovatelem,

Digitized by Google

vůdcem mládeže, jako jest církev vychovatelkou a vůdkyní veškerého člověčenstva", — a přesně určuje za cíl knězi ve škole obecné vyměřený: „naváděti školní mládež k životu bohumilému a v životě tom ji udržovati a upevňovati 1. učením sv. církve křesťansko-katolické, 2. bohoslužbou a 3. kázní téže církve svaté." Takto zároveň i jest označeno rozdělení spisu na tři části.

V části prvé předsýlá spisovatel rozpravu o důležitosti a potřebě vychovávání mládeže *učením křesťanským*, o jeho cíli a obtížích, o vlastnostech katechetovi potřebných (§. 3—7.); pronáší tu zásady ryze katolické spůsobem vzletným a lepým, kterýž nemine se s účinkem při čtenářích poučení a povzbuzení hledajících aneb takovému aspoň přístupných. Byl-li v části úvodní úsečně již vysloven cíl působení katechetického, vyjádřuje se tuto šířeji a podrobněji; a bylo-li tamo již ukázáno slovy obecnými, jaká jest úloha katechetova a čím katecheta mládeži býti má: vyjadřuje se to vše v §§. 6. a 7. šířeji a plněji. Kéž by obraz tento živě tanul na mysli každému knězi, který jest povolán, aby ve škole při mládeži vzdělával království boží, a kéž by všickni katechetové za přísný zákon uznati chtěli, co tu řečeno jest o přípravě na každou hodinu vyučování. — Na str. 25. počíná se rozprava *o náboženském učivu*, pokud do malé školy náleží a jak na jednotlivé třídy obecných škol rozvrženo býti může (učivo vůbec a osnova vyučování náboženského). Co tu řečeno vůbec o náboženském učivu, jest rozvážlivě a zdravě řečeno; připomínáme toliko, že v §. 10. pohřešujeme zmínku o dějinách církevních, kteréž v učivo vůbec pojmouti sluší, poněvadž naše katechetické theorie nyní také ku školám měšťanským se ohlížeti musí; v osnovách na str. 51. také skutečně se jmenují „obrázky z dějin církevních." — *Osnovou* zabývají se §§. 11—16. velmi obšírně. Nejprve tu podána jest osnova předepsaná vys. důst. arcib. konsistoří pražskou z r. 1872., o kteréž bez ukřivdění lze říci, že nijak neuspokojuje. Nenamítáme nic proti tomu, že ve spis tento byla vzata; avšak potom měla povšimnutí dojíti též „*Osnova vyučování katechetického na školách obecných a měšťanských v diecési budějovické a královéhradecké*" od r. 1877., kteráž zaujímá $1^1/_2$ archu v malém osmerci a velmi dopodrobna jest

Digitized by Google

vypracována, přihlížejíc ke všem kategoriím obecných škol, jakéž jsou dle počtu tříd.

Rozvrhování učiva na jednotlivé třídy škol dojista není snadná věc; chyba, do kteréž nejčastěji upadají osnovy, jest, že ukládají tuze mnoho. Rozdělení učiva na jednotlivé třídy školní, jakož se ve spisu p. Blandově nalézá na str. 35—51, jest velmi podrobně a pečlivě provedeno. Dle mého mínění také zde neuvarováno se přílišnosti; pochybuji zajisté, že by na které obecné škole možná bylo, ve 2. třídě probrati s prospěchem žáků to všecko, což se jí tu předpisuje v §§. 14. a 15., a obdivoval bych žáky, o kterých by ve třídě třetí na počátku roku školního pravda bylo, co čteme v „Pastorálce“ na str. 49. o třídě III.: „V třídě té jsou dítky skoro úplně s úmysly Hospodinovými vzhledem k člověčenstvu, s božským řízením, s nejdůležitějšími články víry a mravů obeznámeny. Dějiny zjevení božího objevují se jim jako živý a souvislý celek. Jména a události, k nimž se vývoj království božího pojí, nejsou jim slova bez významu; znají Boha a jeho vlastnosti, jakož i co pro nás učinil a čeho na nás žádá. Nyní jsou s to, aby učení katechismu dle logických dělidel uspořádané v hlubokém jeho významu poznaly a do jisté míry pochopily.“ Nikoli; tak daleko nejsou a nemohou býti děti osmi- až devítileté, a pakli bychom jim tolik byli předkládali v 1. a 2. třídě, byli bychom rovně tak na bezcestí, jako byli původcové učebných osnov před desíti lety vydávaných pro obecné a měšťanské školy. — Než to jsou subjektivná domnění, pro kteráž lidé rozvážliví sebe navzájem nekaceřují.

V následujících §§. 17 – 24. obsahuje se učení o methodě vyučovací vůbec a methodě při náboženském vyučování zvláště; souhlasím úplně, co tu praveno jest o škodlivosti nemírného, přepiatého sokratisování neb „katechisování,“ ačkoli za našich časův není s této stránky nějakých škod se báti, ano spíše to se nahází, že vhodné, mírné užívání methody doptavací se zanedbává, na škodu živého a poutavého vyučování. Při §. 20., kdež snad *příliš* mnoho váhy se klade na Augustinovo „*narratio*“, postrádá se podrobnější naučení, ve kterých případech a při kterém učivu zvláště sluší dáti přednost methodě přednášecí (akroma), a kde zase k větší platnosti má přivedena býti methoda doptavací (heuristická). V §. 22., kdež jedná se o výkladu slov a v §§. 25 - 28., kdež o před-

Digitized by Google

stavách a pojmech a jejich vykládání se podávají velmi dobrá naučení, bylo by věci nemálo posloužено methodicky provedenými příklady. Podobně platí *o důvodech*; i zde by vhodné příklady velice pomáhaly jasnějšímu poznání theorie, jinak ovšem zcela dobře podané. V pojednání o důvodech z písma pohřešujeme poučení, kterak mají se citovati a *kterak* vykládati, nežli se k vlastnímu důvodění může přikročiti. — Neradi v I. části pohřešujeme methodické naučení, jak vyučovati náleží dějinám biblickým, jak vyučovati dle katechismu a jak vykládati jeho *naučné věty*, — obé se zřetelem na rozdílné stanoviště žákův dle jejich stáří a pokročilosti.

Část II. o *vedení mládeže bohoslužbou* neméně pečlivě pracována jest, nežli předešlá, a kromě pojednání o tom, kterak dětem vštěpovati úctu k posvátným místům a předmětům i ke stavu duchovnímu, nepohřešujeme zde nižádného důležitého předmětu. V pojednání o modlitbě a přípravě ku zpovědi snad příliš mnoho se žádá na katechetovi; v rozpravě o vzbuzování lítosti v dětech neohražoval bych se proti „přehánění, strachem a hrůzou naplňování“ a položil bych více váhy na to, že bázeň spasitelná obzvláště u dítek musí přece také se buditi, aby jistěji dovedeny byly k nadpřirozené lítosti. — O napisování hříchů a zpovídání „z papíru“ jsou ovšem rozdílná mínění mezi katechety; míním, že není třeba, odsouditi je naprosto tak, jako se tuto odsuzuje na str. 144. — Všeho uvážení a ovšem i následování zasluhují slova o pokání, jakéž dítkám ve zpovědi ukládati sluší; jest to v pravdě záhubný mechanismus, propouštíme-li snad všecky dítky s jednostejnou úlohou, aby se pomodlily tolik a tolik Otčenášů. Takové jen mechanicky ukládané pokání koná se také jen mechanicky a zůstává ovšem naprosto bez účinku.

Část III. o „vychovávání mládeže *kázni* svaté církve katolické“ jest poměrně nejkratší a ještě pojímá v sebe věci, kteréž by, dle mého soudu, náležely do dílu I. o vyučování katechetickém. Důvody závažné a pohnutky jsou něco, ježto pouze vyučováním se vštěpuje a jsou daleko vyšší, nežli všecko jiné, což k navykání a dobrému řádu (zevnějšímu) směřuje. Nechtěl bych ovšem tvrditi, že vřadění pohnutek pod záhlaví „kázeň“ naprosto chybné jest; přece však míním, že učení o pohnutkách náleží k nauce o katechetickém zpraco-

Digitized by Google

vání a podání učiva, a poněvadž se v knize naší vůbec pokládá paedagogika za povědomou, odpadla by rozprava o trestech a odměnách docela, neboť tyto nenáležejí ku kázni *církevní*, ale ku kázni každé, pokud opravdu kázní jest. Spisovatel potkal se při této části s týmiž nesnázemi, s kterými potkávají se pastoralisté, chtějí-li svoji disciplinu děliti ve tři části, berouce za dělidlo tři obecné prostředky pastorace: učení, kultus a kázeň.

Druhá polovice knihy (od str. 179—340) obsahuje „některá zákonitá ustanovení u věcech školských, jichž znalost se na učiteli zvláště vyhledává.“ Vím ze zkušeností mnohých, že neznalost zákonů školních leckdy bývá knězi vůbec a v jeho katechetickém úřadě zvláště na škodu aneb že aspoň ve mnohé rozpaky jej uvádí; proto i tento přídavek, jehož praktická cena se zvyšuje „stručným přehledem věcným v pořádku abecedním“, jistě bude vítán učitelům duchovním i světským.

Táhna se ku věcem výše pověděným a hledě k celku „Pastorálky ve škole“, mohu konečný a povšechný soud zavříti ve slovech: Kniha tato jest ovoce pilných studií a nevšedních zkušeností na poli katechetickém, svědčí o znalosti předmětu neméně, nežli o lásce k němu a horlivé snaze, přesvědčiti o vznešenosti a důležitosti úřadu katechetického, vzbuditi k němu lásku horlivou a činnou. Ona jest naproti staršímu dílu Škodovu velmi utěšený pokrok v naší české literatuře, obsahujíc nauku přesnou, zdravou ve formě živé a záživné, v rouše ušlechtilém, jazykem čistým a správným vesměs. Čeho tu podáno, všecko jest logicky spořádáno, jasně vyjádřeno, důkladně odůvodněno: každý učitel náboženství katolického nabude odtud jasnějšího ponětí o svém úkolu vážném vůbec jakož také o podstatě a důležitosti jednotlivých jeho stránek, nabude i vzpružení mysli a povzbuzení, aby se dílu svému věnoval horlivě, s láskou k věci a k mládeži.

Tisk, papír a veškerá vnější úprava knihy přemile dojímá, dělajíc všecku čest vážené firmě B. Štýblově, od kteréž ovšem již dávno navykli jsme očekávati vždy jen dokonalou úpravu typografickou.

Dr. *Ant. Skočdopole.*

29. Šestero postních řečí. Napsal Dr. . . . . V Brně

Digitized by Google

1884. V knihtiskárně benediktinů rajhradských. Cena 50 kr. Str. 76.

V prvém kázaní se praví na počátku: „Jako za časů Kristových vidíme množství lidu na Kalvarii, jako za dnů Kristových tutéž společnost vidíme okolo kříže shromážděnou. Vidíme mnohé, kteří z daleka na ukřižování Páně lhostejně patří, vidíme mnohé, kteří Krista na kříž přibíjejí, vidíme lotry, kteří s Kristem byly ukřižováni, vidíme kající Maří Magdaleny, vidíme nevinné Jany, vidíme bolestnou Matku Páně, vidíme okolo kříže nevěřící i věřící, zatvrzelce i kajícníky, zločince a světce, trýznitele a trpitele, vidíme všechno člověčenstvo shromážděné. Předložíme si k zodpovídání otázku, ku které asi skupině ve společnosti této my náležíme, abychom konečně kříž Kristův obejmuli.“ Z uvedeného rozhledu jest obsah kázaní těchto patrný; líčí se vždy nejprvé děj biblický a k němu připojí se applikace na posluchače kazatelovy. Kázaní tato jsou vybroušený a plynný překlad díla: „Die Kreuzes-Gesellschaft.“ A musíme říci, že provedení jest mistrné, obšírné, poutavé a důkladné, tudy že se hodí buď za cyklus kázaní postních neb i o sobě každé zvlášť. Můžeme tedy je každému bez rozpaku odporučiti nejen pro obsah, ale i pro výbornou jejich řeč.

Prof. *Jos. Kyselka.*

30. Historisch-chronologische Untersuchungen über das Todesjahr des hl. Johann von Nepomuk. Von Dr. *August Amrhein*, Pfarrkurat in Werneck. Würzburg. Druck und Verlag von F. X. Bucher. 1884. Str. 60. Cena 36 kr.

Již dávno nás kniha z Německa vyšlá nenaplnila takovým potěšením, jako nevelká brožurka právě naznačená. Musí-li nám již to milé býti, že německý farář v Bavorsku se obírá bádaním o sv. Janu Nep., tím více nás radostí naplňuje důkladná historická vzdělanost jeho a konečný výsledek, k němuž dospěl svědomitou prací svou. Na základě spolehlivých historických dokladů dovozuje totiž spisovatel, že sv. Jan Nepomucký byl dne 20. března *1393* ve Vltavě utopen a 16. května tělo jeho ve chrámě sv. Vítském uloženo. Spolu dokazuje, že bajkou a lichým výmyslem jest ná-

Digitized by Google

hled tak řečených dualistů (mezi nimi nejnověji P. Schmude), kteří světu s Hájkem namluviti usilují, že dva Janové od krále Václava utopeni byli, z nichž jeden byl za svatého prohlášen. Jan Nep. zpovědník a Jan Nep. jenerální vikář jest osobnost jediná a tento Jan N. byl od římské Stolice za svatého vyhlášen, ten požívá úcty celého světa katolického. *Redakce.*

31. Bludička. Vesnická povídka. Napsala *Jiřina Sandová.* Přeložil J. P. *Lhotecký.* V Praze r. 1884. (Zábav večerních dílo 35.) Cena 60 kr.

Bludička jest povídka, jejíž předmět čerpal se z vesnického života a která nám líčí vychování pečlivé ale i rozmazlené dvou bližencův a zároveň vzrůst děvčete zanedbaného, ale srdce od přírody dobrého jménem „Bludička". Bludička však dovede konečně svou mocí, svou povahou, svými šlechetnými skutky překonati opovržení a odpor lidí vnitřní ceny povahy neznajících a soudících jen povrchně. Děj jest prostý ale nicméně poutavý. Překlad co do řeči jest správný a mluvě lidu přiměřený. Doufáme, že čtenář této povídky bude se nejen její pěknou řečí ale i obsahem baviti.

Prof. *Jos. Kyselka.*

32. Liturgika pro střední školy. Vzdělal *Alois Hrudička*, prof. náboženství na c. k. české vyšší státní reálce v Brně. V Brně 1884. Tiskem a nákladem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 114. Cena 70 kr.

Účel náboženského vyučování jest převznešený. Směřuje zajisté, pokud to v moci lidské jest, k obrození a přetvoření *celého* člověka. Náboženská látka státi se má živým a stále činným vlastnictvím chovancovým. Vyučování náboženské neobrací se tedy k jedné toliko mohutnosti duševní, aniž jest cílem jeho posledním, aby rozhojnilo vědění žákovo, nébrž na tom záleží, *jakým* se stal učeň z náboženského vyučování. Patrno, že katecheta má býti nejprve vychovatelem a potom teprve učitelem. Žák v hodinách náboženských má živě pocítiti, že náboženství jest pro člověka nevystihle více než jiný předmět, jemuž současně se učí, že náboženství pro život člověka jest duší, bez

Digitized by Google

níž jest bídné, byť i na oko lesklé živoření, že náboženství jest mohutný sloup, na němž jednotlivé nauky pouhou jsou ozdobou, že náboženství jest nit', bez níž člověk bloudí v bludišti tohoto světa, že náboženství jest zázračný oheň, který v prsou lidských rozněcuje sílu k heroickým činům. Z toho plyne, jak důležité, ovšem i nesnadné povolání má katecheta. Úloha jeho stává se ještě tím důležitější, čím méně většina našich vzdělanců opustivši gymnasium vyhledává příležitosti, aby náboženské své vzdělání doplnili a prohloubili. Jedním z prostředků, aby katecheta k tomuto ideálu náboženského vyučování se přibližoval, jest bez odporu i kniha, které při svých výkladech užívá. Jako nauka, kteréž učí, sama o sobě jest ryzí, dokonalá, má i náboženská učebná kniha po všech stránkách býti dokonalá a proti učebnicím světských předmětů vzorná. Z toho viděti jest, že měřítko, kterým oceňovati sluší náboženskou učebnici, jest daleko přísnější než při jiných předmětech. Obsah podávej pravdu naskrze přesnou, rozdělení buď ohledům logickým i didaktickým dokonale přiměřené, mluva grammaticky a stylisticky správná, proslovení žákům srozumitelné a vnější úprava oku lahodná.

Česká školní literatura jest na učebné knihy liturgické poměrně bohata. Na prvém místě dlužno jmenovati liturgiku *Frenclovu*, které skoro třicet let ve školách českých se užívá. Svědčí to o její výbornosti. Nedá se ovšem upírati, že pro školu jest příliš obsáhlá, sloh její mladým studujícím nesnadný a jazyk nynějšímu rozkvětu naší řeči v mnohém nepřiměřený. Obecně jest uznáno, že ve školní knize řečnická hojnost nemá místa, že každé slovo má býti nutným článkem v rozvinujícím se učivu. Takovým spůsobem docílí se menšího rozsahu knihy (ovšem i láce), myšlénky postupují prostými, krátkými větami, tím se usnadňuje učení z paměti a žák uvyká si myšlénky své projevovati úsečně aniž pozbývá chuti k učení, což se děje, když učitel příliš rychle postupuje a učivo nerozumně hromadí. Látku v knize podanou živým slovem prodchnouti, náleží učiteli. Obšírnost a nesnadný sloh knihy Frenclovy přiměly následující vydavatele liturgiky, aby pro školu upravili stručnější a snadnější učebnici. Náleží tu jmenovati liturgiku *Ctiborovu* a *Konrádovu*. Oba zasloužilí pp. spisovatelé podrželi postup učiva, který shledáváme v knize Frenclově a položili výklad o

Digitized by Google

jednotlivých dobách církevního roku za poslední díl. Byli zajisté vedeni didaktickým ohledem, jemuž v knize učebné ustoupiti musí ohled theoretický, tím totiž, aby dříve pojednáno bylo o mši sv. než o jednotlivých dobách, poněvadž u výkladu církevního roku známost jednotlivých částek mše sv. se předpokládá. Tím nijak se netvrdí, že liturgické učivo probírati se má dle pořádku, který v užívané knize se podává; nébrž naopak jsme toho mínění, že jednotlivé části liturgiky vykládati jest podle dané příležitosti (zpověď, svěcení, pohřeb a j.) a dle postupu církevního roku, aby pozornost žáků byla u větší míře buzena a učivo samo vetkáno bylo v rámec církevního času. Liturgika Ctiborova dočkala se již třetího vydání. K těmto původním liturgikám přidružil se před lety na Moravě překlad německé liturgiky *Fischerovy*, která nyní vyšla již v osmém vydání.

K jmenovaným liturgikám přistupuje kniha p. *Hrudičkova*. Spisovatel dí v předmluvě, že snažil se zachovati střed mezi knihou příliš obsáhlou, jako jest Frenclova, — a příliš stručnou, jako jest překlad liturgiky Fischerovy, přece však nic podstatného nevynechávaje a že zvolil rozvrh látky, který logickou souvislostí se mu zamlouvá. Dosvědčiti dlužno, že p. spisovatel na 110 stránkách své knihy uvedl vše, čeho žáku věděti třeba. Toliko pohřešili jsme korunovaci císaře a krále, ač ji shledáváme i ve stručné liturgice Špachtově a při oleji křtěnců výslovně se praví, že se ho užívá při pomazání králův str. 21., potom křesťanské cvičení a nešpory jakožto odpolední pobožnost, ačkoliv o nešporách mimochodem se dí, že po nich uděluje se též požehnání velebnou svátostí str. 107. Čeho bychom si na doplnění a zdokonalení této knihy přáli, poznamenáme dole. P. Hrudička rozdělil liturgiku ve dvě části, z nichž prvá (liturgika obecná) jedná o tom, čeho k liturgii třeba, a to: 1. o liturgických osobách; 2. o lit. místech; 3. o lit. věcech; 4. o lit. dobách; druhá pak část (liturgika zvláštní) jedná o liturgii samé, a to: 1. o oběti novozákonní; 2. o svátostech; 3. o svátostinách a 4. o církevních modlitbách a pobožnostech. (Dokonč.)

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek VI.

O užitku svatých missií.

Dle sv. Alfonsa, učitele církevního, podává **Frant. Hašek**, C. SS. R

Není nás tajno, že v naší vlasti české, když ponejprv konány měly býti sv. missie, přemnozí, ano i jinak dosti horliví katolíci a někdy i správcové duchovní velmi vlažně k nim se chovali, jsouce rozličnými předsudky zaujati. Příčina toho byla, a bývá až dosud u mnohých, že nepohlížejí na missie s pravého stanoviska. I sv. Alfonsu, onomu na slovo vzatému missionáři bylo mnohdykráte bojovati proti rozličným námitkám činěným o sv. missiích.

Důkazem toho budiž nám list jeho zaslaný nově zvolenému biskupu, kterýž ačkoliv horlivý hodnostář církevní nebyl prázden předsudků o sv. missii. Slyšme o tom slova sv. Alfonsa:

Velectěný list Vaší biskupské Milosti mne došel, z něhož poznávám velkou horlivost Vaši, kteráž Vás přáním naplňuje, že jak mile nastoupíte správu svou, ve všech osadách biskupství missie konati dáte, ale zároveň poznávám z Vašeho listu, jak velkých obtíží ohledně toho Vám jistý farář způsobil. Bych přání Vašemu vyhověl a mínění své na jevo dal, vyjádřím

Digitized by Google

se v tomto listu obšírněji, co se mi zdá v této věci býti spravedlivo a příhodno, a za tou příčinou odpovím na všechny liché námitky, které onen správce duchovní učinil.

Jest jisto, že obrácení národů jest největším dobrodiním, které Bůh lidem prokazuje. Sv. Tomáš, andělský učitel, praví: milost, kterou Bůh hříšníka ospravedlňuje, jest větším darem, nežli kdyby mu blaženost věčné slávy udělil. (1.-2. q. 113, art. 9.) Ale právě toť jest účelem missií, totiž obrácení hříšníků: neboť při missiích bývají poučením a kázaním osvíceni, aby zlobu hříchu, důležitost své spásy a neskonalou dobrotu Boží náležitě poznali a tím spůsobem bývají srdce jejich změněna, svazky zlých zvyků roztrhány, a oni započnou křesťanský život.

Bůh jak v starém taktéž i v novém zákoně chtěl spásu světa k místu přivésti svatými missiemi. Víra, praví sv. Pavel, kázaním se rozšířila; ale toto kázaní bylo by marné, kdyby nebyl Bůh sám kazatele vyslal: Kterak uvěří tomu, kteréhož neslyšeli? a kterak uslyší bez kazatele? a kterak budou kázati, nebudou-li povoláni? Protož dokládá sv. Řehoř: Cvičení missií začalo již na počátku světa, poněvadž Bůh toho nikdy neopominul, dělníky vysýlati na vinici svou. V starém zákoně posýlal Bůh proroky, aby lidu zákon ohlašovali, v novém zákoně poslal svého vlastního syna, aby zvěstoval zákon milosti, vyplnění a dokonání starého; „nejposléze v těchto dnech mluvil nám skrze Syna“. (Žid. I. 12.)

Ale poněvadž Ježíš Kristus byl pouze do Judey poslán, aby tam kázal, nařídil svým apoštolům, aby po jeho smrti evangelium všem národům hlásali: Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření. (Mar. 16, 15.) A tak přinášelo evangelium, když byli apoštolé po celém světě missie konali, užitek, jak to již sv.

Digitized by Google

Pavel za svého času dosvědčoval řka: Po všem světě jest a užitek nese a roste. (Kol. I, 6.) Po té vysýlali apoštolé své učeníky, aby hlásali svatou víru v oněch dílech světa, kamž sami nemohli přijíti. A tak poznenáhla, za rozličných časů, vysýlali papežové a ostatní biskupové jiné svaté dělníky, aby evangelium v rozličných zemích zvěstovali, jak nám o tom dějiny církevní vypravují. Na příklad v druhém století povolán jest sv. Irenej do Francie. V pátém století poslal papež Coelestin I. svatého Palladia do Skotska a sv. Patricia do Irska. V šestém století dal svatý papež Řehoř sv. Augustinu rozkaz, aby v Anglicku evangelium zvěstoval. V sedmém století kázal sv. Eligius ve Flandrech, sv. Kilian u Franků, sv. Svitbert a sv. Volfram v Holandsku. V osmém století poslal sv. papež Řehoř II. svatého Bonifáce do Německa, sv. Villibrorda do Friesska a sv. Huberta do Brabantu. V devátém století poslán byl Ansgarius do Dánska a Švédska, a sv. Methoděj do Chazarska, Moravy, Čech a Bulharska. V dvanáctém století byl poslán sv. Meinard do Livonska a sv. Otto do Pomoří. Konečně poslali papežové v třináctém století syny sv. Dominika a sv. Františka do Řecka, Armenie, Aethiopie, do Tartarska a do Norvéžska.

Posléze víme, jak četná obrácení ve východní Indii a v Japonsku svatý František Xaverský, a v západní Indii sv. Ludvík Bertrand způsobili. Pomlčím o tom, jak mnohé krajiny v nevěře a v bludu tonoucí od missionářů byly obráceny; tak na př. zvláště Chablais, kamž byl sv. František Saleský poslán, a kdež dva a sedmdesát tisíc bludařův uvedl v lůno církve. Též víme, že sv. Vincenc Paulánský založil sbor kněží schválený apoštolskou stolicí, jichžto účelem jest, všudy, kam budou voláni, missie konati, a za tou příčinou

Digitized by Google

nazývají se „Otcové missie“. Slovem ve všech dílech světa, kde víra byla vštěpována aneb kde bezúhonnost mravů se opět ujala, vše toto podařilo se svatými missiemi*). A kde ani tresty Boží, zemětřesení, války, hlad a mor, ani zákony králův a jich tresty proti vraždě, krádeži, cizoložstvu a rouhání národy k pokání nepřivedly, tam se to přece docílilo svatými missiemi. Protož měl učený Contenson pravdu, dokládaje, že duše jediné svatými missiemi k životu věčnému dospívají. *Per solas Missiones impletur praedestinatio, quae est transmissio creaturae in vitam aeternam.* (Theol. l. 3. dist. 6, c. 2.) Toť jest také příčinou, proč, kdykoliv o to běží, aby na některém místě missie se konala, peklo tak zřejmě svými spojenci všecko možné podniká, aby byla missie zamezena; neboť všudy jsou zvrhlí lidé, kteří, aby ve svém bezbožném řádění missií nebyli rušeni, všechny své síly napínají, toto dílo překaziti. Dejž Bůh, aby mnohdykráte jeden neb druhý farář, poněvadž špatně svůj úřad koná, a aby jeho chyby nepřišly na jevo, za rozličnými záminkami missii ve své farnosti nehleděl zameziti! Než v těchto případech přináleží biskupovi, aby zakročil a missie právě v oněch místech nařídil, kde farář nekoná svých povinností, a především ví-li, že má odpor proti missiím. Není mu tudíž čekati, až by farář aneb osada o missii žádali.

Jsou-li ostatně missie v městech velmi užitečny, jsou na venkově nejenom prospěšnými, nýbrž venkoncem potřebnými, a sice jak k vůli kázaním taktéž i

*) Nepravý jest tedy výrok: „že *prý sv. missie se nehodí do našich krajin,* nýbrž *pouze do Italie*“; připouštíme, že toliko spůsob italský, konati missie, se nesrovnává s povahou našich krajin, ale nikoliv věc sama. To věděl dobře sv. Alfons, a protož říkal, že missie, v našich krajinách jinak se musí konati, nežli v Italii.

Digitized by Google

k vůli zpovědím. Co se týče kázaní, jest arciť pravda, že ve všech aneb skoro ve všech kato. kých místech bývají postní kázaní, ale požehnání, s kterým se potkávají missionární kázaní, jest mnohem větší, nežli to, které vyplývá z kázaní postních; neboť postní kazatelové hlásají i na vesnicích slovo Boží nejvíce ve vysokém a květnatém, anebo alespoň v takovém slohu, který slabé chápavé mysli ubohých venkovanů jest zcela nepřiměřený.*) Kázaním učí se z paměti a všudy je přednášejí, aniž by je měnili, ať si již mluví ku vzdělaným neb k nevzdělanému lidu.

Když jedenkráte několik kazatelů ustanovených pro jistá místa k arcibiskupu v Neapoli, kardinálu Františku Pignatellimu zavítalo a o požehnání jej prosili, kladl jim na srdce, aby v těch osadách, kamž se právě ubírají, jenom jednoduše a populárně kázali; neboť většina obyvatelů těchto osad jsou lidé nevzdělaní a kázaní by jim docela neprospěla, kdyby v jejich řeči k nim nemluvili; ale k tomu doložil: „Vy mně namítnete: Recept jest již napsán: a já vám odpovídám: ó těch nebohých nemocných!“ Těmito slovy je propustil. Onen horlivý prelát měl úplnou pravdu: neboť jaký užitek mohou míti nemocní proti svým bolestem z těch léků, které jim lékař *mane* sepsal, dříve nežli ještě jich nemoc znal?**)

---

*) Ve Vlaších jest obyčejem, že k postním kázaním bývají nejvýtečnější kazatelové vyvoleni.

**) Při této příležitosti dovolujeme sobě tuto poznámku ku prospěchu svatých missií. Poněvadž missionáři neznají osadu — ani poměry — a aby nebyli bojovníky u vítr mečem máchajícími, učiní správce duchovní velmi dobře, když upřímně zvláště představeného missie upozorní na všechny okolnosti, když poví všechny dobré i slabé stránky svých osadníků, aby dle všeho toho missionáři učiniti mohli program kázaní, který by byl

Digitized by Google

Tímto spůsobem stává se pak, jak ze zkušenosti víme, že ubozí venkované, když se jich kdo táže, co sobě z toho pamatovali, dají odpověď, že kázaní docela nerozuměli, poněvadž kazatel vždy latinsky mluvil.

Arciť nemluví tací kazatelové vždy latinsky; ale jejich spůsob, věc přednášeti, jest slabé chápavosti těch ubohých lidí tak málo přiměřen, že se jim zdá, jakoby k nim latinsky mluvili. Tvrdím (a myslím, že nejsem přílišný), že by pro tyto nevědomé lidi častěji lépe bylo, aby docela na kázaní nechodili; nebo když byli ubozí lidé ti hodinu a ještě déle pozorně naslouchali, aby přece nějaký užitek pro svou duši z kázaní měli, a když po té vidí, že všecka jejich námaha byla marná, mají pak takový odpor proti slovu Božímu, že to s nimi mnohem hůře vypadá, nežli dříve. Tudíž jest, že po postních kázaních trvají v těch samých nedovolených známostech, v nepřátelství, a že lid opět kleje a oplzlé řeči mluví, jak dříve. Jest smutno, dokládá Contenson, že nikdo není, kdož by ubohému lidu venkovskemu chléb slova Božího lámati chtěl; a protož praví, že oni biskupové jedenkráte veliký počet vydati musí, kteří toho opominuli, že v těchto místech missie nenařídili.

Ale jak, namítne někdo, což nejsou ve všech těchto osadách správcové duchovní, kteří tam každou neděli kážou? Arciť, jsou tam faráři, kteří kážou, ale jest uvážiti, že ne všickni chléb slova Božího nevědomým na drobno lámou aneb lámati dovedou, jak to sněm Tridentský duchovním pastýřům předpisuje, kde se zřejmě takto pronáší: „Ut plebes sibi commissas pro earum capacitate salutaribus verbis, docendo necessaria

potřebám osadníků nejpřiměřenější. Této opatrnosti jest tím více v městech zapotřebí, kde sv. missie jest nejenom pobožností, nýbrž více duchovní bitvou.

Digitized by Google

ad salutem, annuntiandoque cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quae eas declinare, et virtutes, quas sectari oporteat.“ (Trid. sez. 5. kap. 2. de ref.) Touto příčinou se velmi často přihází, že lid z kázaní farářova jen málo užitku mívá, buďto, poněvadž nedovede dobře kázati, aneb káže příliš vysoko aneb tuze rozvláčně, aneb poněvadž často mluví sám o sobě a svých vlastních zájmech a běduje na bezpráví, které mu jeho osadníci spůsobili; a protož tito (zvláště mužové, kteříž toho nejvíce potřebují) jenom zřídka jeho kázaním jsou přítomni; neboť mnozí nejdou schválně na mši svatou farářovu, aby zároveň nemuseli slyšeti kázaní. Ostatně jest přísloví, které Kristus Pán sám uvádí, až příliš pravdivé: „*Žádný prorok není vzácen ve vlasti své.*“ (Luk. 4, 24.) Když mimo to vždy tentýž hlas slyší, vyplývá z toho, že kázaní na posluchače vždy méně působí.

Missionární kázaní, která konají kněží, zvláště tomu se věnující, jsou pilně vypracována a uspořádána a vesměs jsou chápavosti nejenom učených nýbrž i nevědomých přiměřená. Jak v poučeních taktéž i v kázaních podává a láme se chléb slova Božího v malých soustech, že tímto spůsobem bývají nevzdělaní o tajemstvích víry, o desateru Božích přikázaní, o spůsobu, jak by svaté svátosti s užitkem přijímali, a o prostředcích, v milosti Boží setrvati, osvíceni a zároveň též povzbuzeni a rozníceni, aby lásku, kterou se Bůh k nim nese, spláceli a velkého díla své spásy byli pamětlivi. Při missiích bývá proto obyčejně tak velký shon, poněvadž při nich zcela nová řeč se slyší, a poněvadž kazatelé jednoduše a populárně k lidu mluví.*)

Ostatně přednášejí se při svaté missii v souvislosti

*) Svatý Vincenc de Paula říkával, že populární mluva k lidu činí divy a zázraky.

Digitized by Google

věčné pravdy, jež jsou zvláště k tomu spůsobilé, aby srdcem hnuly, jako: důležitost spásy duše, zloba hříchu, smrt, soud, peklo a věčnost; kdokoli tyto pravdy v jejich souvislosti slyší přednášeti, pro toho, byť byl i nejvíce zhýralý, větším bylo by zázrakem, kdyby se neobrátil, nežli že se obrátil.*)

Z toho také vyplývá, že mnozí hříšníci, missie se účastňující, zanechávají nedovolených známostí, blízké příležitosti odklizují, odcizený statek navracují a učiněnou škodu nahražují. Mnozí utlačují v sobě hněv na dobro a odpouštějí z celého srdce. Mimo to přihází se též, že přemnozí, kteří se mnoho let nezpovídali aneb kteří se špatně zpovídávali, vykonávají za svaté missie s nejlepší přípravou svou zpověď.

Avšak onen farář, jak jste mně ráčil psáti, namítá, že při missii bývají mnozí zpětilí hříšníci rozhřešeni, kteří by se měli podrobiti zkoušce několika měsíců, kdežto missie přece jenom deset aneb na nejvýš čtrnáct dní trvá, a táže se, jak to s takovou absolucí vypadá? K tomu odpovídám a pravím: Dej Pán Bůh, byly aby všechny zpovědi s tak dobrou disposicí konány, jako se přihází při missii! pak by jenom málo duší zahynulo. Táži se, není-li žádných jiných známek, po nichž bychom dobrou disposici kajicníkovu poznali, leč když jej po delší čas zkoumáme? Zkouška ta může

*) Při svaté missii sbíhá se mnoho vážných momentů k tomu napomáhajících, aby se hříšník ze spánku svého probudil. Předkem jest vystoupení missionářů, cizích, neznámých to kněží lidu něco neobyčejného, a proto rád naslouchá jejich slovům, a ačkoliv již správce duchovní tytéž věčné pravdy byl přednášel, zdá se lidu přece, jako by to ještě jaktěživ nebyl slyšel. Slova missionářů budí jejich pozornost, program svaté missie bývá důmyslně sestaven, konají se neobyčejné slavnosti, slovem všecko směřuje k jednomu a témuž cíli.

Digitized by Google

též klamati: kolik jest jich, kteří, aby rozhřešení dostali, na příklad před velikonoční zpovědí po celý měsíc, ano ještě déle od svých zlých návyků se zdržují, nedovolené známosti odklidí a přece hned po velikonoci opět klesají? Protož myslím, že více než li na zkoušku delší doby, můžeme spoléhati na dobrou disposici kajicníkovu, když byl kajicník kázaním zvláště osvícen a dojat, dává na jevo upřímnou lítost, činí pevná předsevzetí a uchopuje se vhodných prostředků, aby se hříchu vystříhal. Sv. Cyprian praví, že láska Boží se ne tak délkou doby jako spíše silou milosti zdokonaluje. A sv. Tomáš praví zřejmě, že Bůh mnohdykráte při obrácení některé duši takovou zkroušenost srdce uděluje, že ihned dokonalé svatosti nabývá. Mimo to vydala synoda belgických biskupů v *Brusselu* konaná tarářům dekret, v němžto se vyjadřuje: „Confessarius a quibusvis peccatoribus gravioribus, etiam recidivis, stata lege non exigat, ut per notabile tempus praevie exercuerint opera poenitentiae; sed cum ss. Patribus expendat, Deum in conversione peccatoris non tam considerare mensuram temporis quam doloris."

Arcit musí zpovědník, aby mohl rozhřešiti, míti jistotu o disposici svého kajicníka, ale při svátosti svatého pokání, poněvadž její látka není fysická, nýbrž mravní, postačí též mravní jistota, kteráž záleží v důvodném úsudku opatrně utvořeném o disposici kajicníkově, nestává-li rozumné obavy, že týž disponován není. Kdo však často missiím byl přítomen a mimo to ve zpovídání jest zběhlý a zkušený, pozná ihned, jaký rozdíl jest mezi zpověďmi, které se vykonávají při missii a těmi, které jsou mimo missii; jistě pozná, že se kajicník zpovídá s pravou bolestí a s pevným předsevzetím.

Kdyby missiemi jiného úspěchu se nedocílilo leč

Digitized by Google

toho, že tak mnohé svatokrádežné zpovědi se napraví, které jak mužové taktéž i ženy vykonávají, ale zvláště tyto, ježto bývají stydlivějšími; už jediné za touto příčinou jsou missie přežádoucími. Tato veliká záhuba špatných zpovědí vyskytuje se mnohem častěji na malých osadách, kde jest jenom málo zpovědníků a kde velmi často kajicníci po celý život hříchy své zamlčují a svatokrádežně se zpovídají, ježto se stydí zpovědníkům svou bídu odhaliti, poněvadž jsou s nimi známi aneb spřízněni, aneb poněvadž alespoň ustavičně jich vidí. Mnozí až k těm koncům dospějí, že i v hodince smrti, když svátosti přijímají, pro tuto nešťastnou stydlivost hříchy své zamlčují. Jest tedy nejblahodárnějším ovocem missie, že jí tak mnohé špatné zpovědi opět bývají napraveny; neboť při missii vědí kajicníci, že kněží, ji konající, jsou cizí, kteří jich docela neznají, kteří za několik dní opět odejdou, a kteří jich snad nikdy více neuhlídají; a poněvadž zároveň i kázaními bývají dojati, tou příčinou velmi snadno zbavují se jedu hříchů zamlčených.

Proto také tvrdím, že jest biskupům o to se starati, aby missie na každém místě tak dlouho trvala, až by se každý u missionářů byl vyzpovídal. Nebo trvá-li missie s ohledem na počet místního obyvatelstva jenom krátký čas, zůstane jich mnoho, kterýmž nebylo lze u missionářů se vyzpovídati a jichžto stav svědomí zůstane pak v témž nepořádku jako dříve. Dlužno na zřeteli míti, že kázaním svědomí bývá probuzeno, že oproti tomu osoba, která udržuje špatné známosti, aneb která svědomí nepravostmi a starým hněvem obtížené má, sotva jediné kázaním dokonale bude o tom poučena, co jest jí činiti, aby se uspokojila; zpovídá-li se však tato osoba, bývá všecko v pořádek uvedeno; dává se jí na ruku, jak by utrhání na cti napravila,

Digitized by Google

příležitost ku hříchu odklidila a nepřátelům odpustila. Oproti tomu nebývají-li kajicníku jeho pochybnosti rozluštěny, spatří se bez zpovědi ještě více v hříších zapleteným, nežli dříve. Mimo to vykonal-li kdo dříve svatokrádežné zpovědi, a nemohl-li se u missionářů vyzpovídati, pak se bude opět zpovídati u místních kněží a setrvá ve svém hříchu jako dříve. Trvá-li tedy missie příliš krátce, že všickni obyvatelé místa neměli kdy se vyzpovídati, pak bude missie mnohým dušem více na škodu nežli k užitku; neboť mnozí, kteří snad dříve z nevědomosti jen materielně hřešili, nyní, ač kázanímí o mnohých věcech z minulého života lepších náhledů nabyli, neodhodlají se k tomu, aby se z těchto věcí místním kněžím zpovídali, a tou příčinou nežijíce více in bona fide, svatokrádežně se zpovídají a ubíhají v záhubu. (Dok.)

Aforismy z pastýřského života.

Napsal **Karel Leander.**

Doba nase jest doba spolků. Jestli spolčují se řemeslníci, dělníci, rolníci, úředníci, učitelé, učenci, umělci, mladí i staří, mužští i ženy k snadnějšímu dosažení cílů vytknutých: proč neměli by druh k druhu se poutati učeníci jednoho Mistra? Jestli lidé zlí, bohaprázdní se sdružují, aby veškeren božský i lidský pořádek na světě zpřevraceli: zdaliž nemají tím spíše a co nejtěsněji k sobě ti lnouti, jichž povoláním jest, řád božský na světě zakládati i upevňovati, a lid učiti, by dával Bohu, co Božího jest, a císaři či pořádku občanskému, což jeho jest?

A kdy sbliží se biskup se svými duchovními syny více než na *synodě*? Kdy může stav celé diecése, dle

Digitized by Google

duchovních správců soudě, lépe poznati, než právě při společných poradách? Kdy mohou jemu potřeby, přání, přednosti neb nedostatky zjevněji a rychleji vyloženy býti, ne-li při obcování osobním? Kdyby veškeré duchovenstvo častěji kolem biskupa se družilo, tu již dojista dále by bylo pokročilo jednání o konečném upravení kongruy; o vydání matice náboženské do rukou biskupů; o provádění novely školské; o jednotném vedení duchovní správy atd.

Říkává se, že *pastorální konference* vikariatní jsou surrogatem synod; avšak nezdá se nám, poněvadž i ty málo kde se konají, a kdyby i často se opakovaly, nemajíce moci zákonodárné, zůstávají pouhými poradami.

Poněvadž místo živého slova odkázáni jsme na pouhou literu a pozorování vlastní: slušno alespoň v dobrých listech katolických pevně se sdružovati, a jeden s druhým mnohé trpké zkušenosti sdělovati. A proto dovoluji si též já některé myšlénky papíru svěřiti, ovšem podávaje toliko zkušenosti i náhledy své nikomu se s nimi nevnucuje, ochoten jsa vždycky, o lepším se poučiti.

1. Choditi pilně do *školy*, i když jest více tříd aneb několik filialek, ovšem jest velice obtížno a umořující; avšak škola dítek jest školka zahradníka nebeského, z které budou mladé stromky přesazeny do zahrady veřejného života, aby tu jako občané, manželé, rodiče mnohonásobným spůsobem prospívaly a mnohého ušlechtilého ovoce přinášeli. Proto třeba útlé ty byliny nejvíce ošetřovati, dobrými naučeními a moudrou kázní je štěpovati, a třeba-li toho, i nože pokárání při nich užíti, aby vyskytující se nedobré ratolesti v čas odřezány byly.

Působil jsem při mnohých školách: v městečku i v hlavním městě; na vsi farní i ve filiálkách; při

Digitized by Google

školách obecných i při vyšším gymnasium. I zdá se mi, že mohu po dlouholeté praxi také jiným, snad méně zkušeným něčeho poraditi.

a) Poněvadž učitelové *národních škol* při vkročení kněze do světnice školní obyčejně ihned odcházejí a i rodiče zhusta nyní o mravní stránku rozenců svých tak málo se starají, že je ani nejobyčejnějším modlitbám, ba mnohdy ani kříž učiniti nenaučí: bývá kněz při dětech odkázán toliko na přičinění své. Co jim vpraví, tolik mají! Jen kdyby aspoň to zachovali; jen kdyby aspoň toho ze srdcí útlých lidé zlí neb lehkomyslní nevypuzovali!

Abych dokázal, by se děti netoliko modlitbám, ale i základním článkům víry i mravů jistě přiučily, najmě aby později svátosti pokání i oltářní s prospěchem pro svou duši a po vlastní dobré přípravě přijímati dovedli: činívám tak, že Věřím v Boha, Desatero Božích, patero církevních přikázaní, sedm svátostí atd. napřed stručně jen vykládám, aby děti neříkaly žádného slova, jemuž by dle chápavosti své nerozuměly; a pak nařídím, by se to jeden každý naučil, že každý bude nucen mi to povědĕti. Poněvadž bych ale vyslýcháním celé školy mnoho času ztrávil, kdežto v každé třídě po zákonu občanském toliko dvě hodiny pobyti lze, skoumal jsem to, zdali bych ze žáků schopnějších nemohl si učiniti pomocníků, podobně jako asi užívají missionáři laiků, *katechistů*, kteří po odchodu jich v započatém díle katechetickém buď pokračují, aneb alespoň s nově obrácenými křesťany naučení missionářova opakují. Pokusy podobné vždy se mi zdařily! V každé třídě nachází se několik žáků, najmě mezi děvčaty, kteří se ochotně podvolují spolužáky své vyzkoumati, ano i důvěru v ně skládanou za vyznamenání považují. Avšak ku skoumání takovému nevolím jen tak zvaných

Digitized by Google

„krajních“, neb od učitele ustanovených „dohlížitelů,“ nýbrž vždy ty, kteří nejlépe dovedli svůj úkol odpovědíti, a pokud možno vždy jiné, abych nezdál se koho nespravedlivě vyznamenávati, aneb jiných bez příčiny odpuzovati.

Když jsem tedy vyložil kratince na př. Patero přikázaní církevních, řeknu: „Kdo miluje Pána Boha, Jenž k pravidelnému a řádnému rozdílení milostí svých Církev ustanovil: ten se ovšem netoliko přikázaním těm dobře naučí, ale bude si je i vždy před spaním hned po Desateru odříkávati, aby jich nejen nikdy nezapomněl, ale po celý život jakožto věrný syn neb hodná dcera Církve pro zásluhu u Pána Ježíše plnil. Kdo budoucí hodinu nejlépe, bezvadně dovede přikázání církevních odříkati, tomu přikážu několik lavic, které před vyučováním aneb po něm pomůže mi vyzkoumati.“ Budoucí hodinu přihlásí se jich docela jistě více, kteříž správně úkol mi poví; načež já jim dle okolností několik lavic žáků k vyzkoumání přikáži, a těm, kteří zkoumáni býti mají, nakáži, aby mým pomocníkům právě tak úkol odříkali, jako mně samému. Kdo by neuměl, dostane úkol přepsati jednou: při druhém přistihnutí dvakrát; po třetím dopadení musí zůstati po škole, a tu přepisovati a se učiti; k čemuž ale, když děti methodě této, mírně ale *důsledně* prováděné, uvykly, později zřídka jen dochází. Ano stává se mi, že děti samy, když jsem je přistihl, že úkolu uloženého neuměly, říkají: „Velebný pane, já ještě neumím, ale přinesu to napsané!“

Přišed na jisté místo, kde můj předchůdce přicházel dle udání učitele jen asi čtyři- až sedmkrát za celý rok do školy, dokázal jsem uvedenou methodou během šesti měsíců tolik, že téměř všichni žáci třetí a čtvrté třídy dovedli jednotlivě i celým sborem po-

Digitized by Google

modliti se, resp. odříkati následující základy svatého náboženství: Otčenáš; Věřím v Boha; Desatero Božích a Patero církevních přikázání; Zdrávas královno; Pod ochranu Tvou se utíkáme; Anděl Páně; 15 tajemství růžence; Anděli Boží strážce můj; 6 hříchů proti Duchu svatému; 7 hlavních hříchů; 4 do nebe volající hříchy; 9 cizích hříchů; 3 Božské ctnosti jak se vzbuzují (zkráceně); 4 základní ctnosti; 7 hlavních ctností; 8 blahoslavenství; 3 dobré skutky; 7 skutků tělesné a 7 skutků duchovní almužny; 7 svátostí; Co má každý katolický křesťan věděti a věřiti; Já bídný hříšník.

Aby si snad někdo nemyslel, že jsem věcí těch jen tak odpapouškovati dal: dodávám, že je část po části vykládám; ovšem že dle nutkajícího času, co možná stručně, hledě přiměřená naučení zavěsiti na příklady z bible, života svatých, dějin církevních neb vlasteneckých, ze zkušenosti i samých dítek. Od čipernějších žáků žádám ovšem více z katechismu, a obšírnějších výkladů, u slabších spokojím se s menší vědomostí.

Dokládám, že více mých bývalých žáků, nyní již i učitelů, se mi přiznalo, že i v paedagogium dobře jim posloužilo, čemu ode mne z náboženství se naučili, a že toho posud nezapomněli!

Aby děti naučených věcí nezapomínaly, při každé vhodné příležitosti, mezi vyučováním, před ním neb po něm, davám to ono opakovati, a jednotlivými otázkami neb námitkami hledím stále a stále k tomu, aby děti poznávaly, že náboženství naše tvoří jeden nerozborný celek, z něhož nelze ani kaménku vytrhnouti, aby po částkách celá budova víry i mravů se nesřítila; a že když něco nového jim ukládám, ukazuji jim toliko k novým stránkám téže věci, jež jest — bohulibý život v samaspasitelné Církvi Páně!

Digitized by Google

b) Při studentech *na středních školách* ovšem slušno si jinak počínati. Seznal jsem jakožto praktické, ukládati učiva nemnoho, ale toho žádati důkladně. Ať mají žáci kostru celého učení vždy živě před očima, aby dočítajíce výkladů a jiných případných knih, ihned se mohli crientovati, kam asi nově nabyté vědomosti zavěsiti mají, aneb kterým základním článkům víry katolické vznikající učení nová odporují.

Známe to z obecné školy, jak při mnohých hodinách, a při obsáhlém učivu děti *málo uměji z paměti*, ba jsou děti i ve čtvrté třídě, a nikoliv nejhloupější, ježto nejsou s to, na př. řádně odříkati množilku, kterou my jsme na obecné škole venkovské většinou uměli již v sedmém až devátém roce dokonale všichni, kdož školu dosti navštěvovali. A poněvadž tedy děti málo přivykány bývají, učiti se z paměti, anaž prý to „trýzeň"; a poněvadž pro množství předmětů, dětem z části nezáživných, a snad i pro častější výpomoci rodičům při pracích domácích, ani více navykány býti nemohou, a tuto svou nezvyklost ovšem i do škol středních s sebou přinášejí: má katecheta, v uvážení těch věcí, ovšem přílišných nároků nečiniti; ale zároveň pamatuje na vznešený úkol svůj při naději budoucího pokolení, přece jen tolik dokázati se snažiti, čeho vůbec za daných okolností docíleno býti může. Přílišnou přísností a umíněností v požadavcích rozhorčí mysli žáků svých nejen proti sobě, ale což horšího jest, proti svatému předmětu svému, a tak více pokazí než napraví!

Zejmena s dospívajícími študenty třeba velmi opatrně zacházeti! Obecně roztahující se nevázanost ovšem čilé zástupce má při mladících, kteří přičichnuvše k učení, již i učenými býti se domnívají, a při bujné krvi své snadno celý svět v boj vyzvati si troufávají.

Digitized by Google

Chce-li katecheta tohoto proudění duchů do patřičných mezí odkázati, nelze mu všeho prudkostí a přísností překonati; nebo mladici ti podají se snad, ale jen potud, pokud se tužky svých učitelů báti musí, a pak zanevrou tím více!

Povím něco ze zkušenosti. Nastoupil jsem po předchůdci velmi svědomitém, jehož ale žáci často velmi zarmucovali. Také já měl jsem na ústavu tom více příhod, které mne nejen zamrzely, ale velmi zabolely, ač jsem toho před žáky nikdy znamenati nenechal.

Tak ukončiv v septimě případnou část z morálky položil jsem při nejbližším skoumání otázku: co soudíte o větě „účel posvěcuje prostředky?“ Kdo partii přikázanou si promyslil a se jí naučil, mohl ovšem v odpověď snadno se odvážiti. Nikdo se mi ale sám k odpovědi nehlásil. Abych žáků pobídl, doložil jsem: Tuto zásadu přičítají nepřátelé Církve jesuitům, avšak neprávě, poněvadž oni jí nikdy neučili.

„Však oni všichni jesuité za nic nestojí!“ vyhrkl z čista jasna jistý žák v poslední lavici, aniž by byl povstal, aneb vůbec tázán býval.

„Těší mne“, řekl jsem zcela přívětivě, any zraky všech s pozorností ku mně se obrátily. „Těší mne, že tak bez obalu mluvíte, a své rozumy předkládáte. Poněvadž posloucháte též logiku, mám za to, že bez podstatných příčin výroku svého jste se neodvážil. Abyste ale mohl šmahem všech jesuitů odsuzovati, z nichž nyní asi 10 tisíc po oboru celé země působí: musel jste dojista spisy jesuitů dobře študovati dříve, než jste jako moudrý soudil. Poněvadž tedy po Vašem prohlášení za to míti musím, že jste in jesuiticis dobře honěn: radím Vám, abyste si něco vydělal. Již v letech sedmdesátých tohoto století vypsal jesuita P. Roh, missionář v Mnichově, jehož adresu snadno si zapama-

Digitized by Google

tujete, cenu 1000 tolarů tomu, kdo z kteréhokoli spisu od jesuitův approbovaného dokáže, že jesuité kdy učili ohavné větě: „účel posvěcuje prostředky.“ Až do dnešního dne nikdo se o to nepokusil, by si zmíněné peníze získal. Učiňte tak Vy; prc študenta 1000 tolarů, podle našich peněz více než 1500 zlatých, nebude maličkostí, a já Vám k té výhře budu gratulovati!“

K slovům těm nastal po celé třídě homerický smích; žák oslovený schovával se již mezi mou odpovědí za záda svého předáka; a já, když smích se utišil, pokračoval, jako by se nic bylo nestalo.

Jiný obrázek. Vykládal jsem hříchy proti víře, a tedy i pojem kacířství. Beze všeho se opovídání řekl jeden študent hlasitě: „Hus nebyl žádný kacíř!“ Nastalo náhlé utišení.

„Víte, čemu učil Hus“? táži se přerušovatele.

„Hus brojil toliko proti zlořádům v Církvi,“ řekl směle mladý zastanec Husi.

„Pokud brojil proti skutečným zlořádům, nikdo mu za zlé neměl,“ odpovídám, „ano já ještě něco přidám a pravím: dobře činil, jestli a pokud vytýkal chyby těm, kdož toho v pravdě od něho zasluhovali.“

Nastalo obecné udivení, jelikož žáci asi očekávali, že já něčím skutečné snad zlořády omlouvati budu. Po malé přestávce jsem řekl: „Že Hus zlořádům v Církvi se opíral, proto jakožto kacíř od sněmu církevního odsouzen nebyl. To samé činili jiní muži před ním i po něm, jako na př. Augustin, Řehořové, Jan Zlatoústý, František Serafinský, opat Bernard atd. a Církev jich jednání netoliko neodsuzuje, ale za světce, ano za Učitely Církve takové vyhlásila. Příčina, proč byl Hus jakožto kacíř odsouzen, musela býti tedy asi jiná. Kdo z vás ví, čemu Hus učil?“

Čekám chvíli, ale nikdo k slovu se nehlásil. Tu

Digitized by Google

s podivením jsem pravil: „Vy tedy chcete býti zastanci Husovými a novými husity a nevíte ani, čemu Hus učil? Není-li to hanba pro dospělé, tak dlouho vzdělávané mladíky? Když tedy nevíte, čemu Hus učil, a proč byl jakožto zúmyslný kazitel víry katolické odsouzen: musím vám toho pověděti. Uvažte z četných jeho pochybení, o nichž dobrou knihu sepsal professor dr. Lenz, kteráž vyšla nákladem Dědictví sv. Prokopa v Praze, toliko to jediné, že totiž „nikdo, jsa v hříchu smrtelném, nemá více práva ani moci, vládnouti; svátostmi přisluhovati; a vůbec svůj úřad vykonávati; jakož ani poddaní poslušností povinni mu nejsou.“ A řekněte mi, jak by to asi v brzku na světě vypadalo, kdyby učení takové zobecněti mělo? Známo jest, že ani nejšlechetnější lidé pomluv neujdou; ba ani samého Krista Pána, Jenž přece přečetnými zázraky své poslání od Boha Otce osvědčoval, bez hroznych nařknutí nenechali nepřátelé; ba neustáli Ho o čest olupovati, pokud Ho uprostřed lotrů jakožto nejsprostšího z nich v mukách nejhroznějších a potupě nejhorší života nezbavili. A poněvadž tytéž vášně lidmi vládnou od pokolení do pokolení: řekněte, co by se asi stalo, když by lidé zlí namluvili o panovnících, „jsou v smrtelném hříchu, netřeba jich poslouchati?“ Což když by o biskupích a kněžích svědčili: „Tito v hříchu smrtelném udíleli svátosti, sloužili mši svatou; úkony jich jsou neplatné?“ když by zlolajci jednoho sobě protivného vrchního duchovního aneb světského takto nemožným učinili, aby snad na místo jich sami nastoupili: našli by se dojista zase jiní, kteří by i je zostudili atd. až do nekonečna. Jaký by byl všeho toho konec? Nikdo by nikdy říci nemohl: Přijal jsem platně některou svátost; poněvadž by mu vždy na mysli muselo tanouti: kdo ví, zdali kněz, jenž mně přisluhoval, nebyl ve

Digitized by Google

smrtelném hříchu? Nikdo by více nevěděl, koho má ve světských aneb duchovních záležitostech poslouchati; nastal by zmatek nad zmatek, boj jednoho proti druhému; zkrátka rozklad celé lidské společnosti. A to by mělo býti učením Krista Pána, „Knížete pokoje?“ A v tom by byla měla Církev shromážděná pochybiti, že řekla „učení Husovo se náuce Církve Páně protiví“, a že jej, když tvrdošijně při bludech setrval, jakožto svévolného rušitele víry, čili cizím slovem kacíře ze spolku pravověřících vyvrhla? Žádný spolek občanský, ať si to jest spolek hasičů, veteránů, krejčí, obuvníků atd. nestrpí mezi sebou člena, který stanovám jeho se protiví, kázni panující se nepodrobuje: a Církev katolická, spolek samým Kristem zřízený i ovládaný, měla by členy takové, jakým byl Hus, i nadále za své považovati?

Že skončil Hus na hranici: toho není vinna Církev, nýbrž tehdáž panující zákony již více než dvě stě let staré, zvané Sachsenspiegel, dle nichž každý rušitel víry křesťanské považován byl i za rušitele pořádku v státu, s církví tehdy co nejúžeji spojeného; a *jakožto nenapravitelný revolucionář státní* byl odsouzen — k hranici!“

„Podruhé, až budete chtíti nějakých posudků činiti: poučte se dříve o věci na základě skutečných dějin, a nikoliv na základě babských klepů aneb lživých zpravodajů; a chcete-li o Husovi se poučiti, nedoděláte se pravdy na př. v Herlošových husitských románech, ale spíše v kritických dějinách.“

Zahanbeni schlípili mladí „páni“ uši, a já pokračoval dále, nedávaje na sobě nižádné rozmrzelosti znáti, ač mne takové a podobné neslušné vyrušování bolelo. I ztěžoval jsem si jistému staršímu kollegovi na ústavu, že žáci tak neslušně se chovají; že se na podobné vý-

Digitized by Google

stupy z doby svých vlastních gymnasialních studií nikterak nepamatují. „Můj zlatý!“ těšil mne chuděrka, „to se neděje toliko Vám, ale nám všem. Zpupnost nynějších studentíků jest skutečně na povážení!“

Co v případech takových dělati? Při přísnosti, v které katecheta obyčejně i od kollegů bývá opuštěn, sveze se odium jen na kněze, na Církev. Nutno tedy s opatrností si počínati; při mladících zvláště *apologie* dbáti; z dějin církevních, najmě *domácích* českých i slovanských záhubu života nekřesťanského dokazovati; ku ctnosti pobádati, a se těšiti, že „není ten něčím, kdo zasévá aneb zalévá, ale ten, kdo požehnání dává;“ a že dle rady svatého Františka Saleského „více much nachytá se na kapku medu, než na celé vědro octa!“

(Dokonč.)

Překážky zrušující pokrevního příbuzenství a švakrovství.

(Z pastýřských porad děkanství Jedovnického, diecése Brněnské.)

Podává **Mart. Sedlák**, koop. Křtinský.

Otázka konferencím předložená zněla takto: „Z jakých příčin stanovila Církev zrušující překážky pokrevního příbuzenství a švakrovství? — Čeho činiti jest správcům duchovním, aby předpisům církevním v té příčině vydaným obecné dostalo se platnosti, jakož i uzavírání sňatků ve bližších stupních co nejvíce odvarovalo se?“ Stůjž zde pokus odpovědi na otázku tuto, přednesený v poradě děkanství Jedovnického.

Církev svatá má za úkol popředně uklízeti vše, co by zastavovalo člověka na cestě k věčnému povolání jeho, ale také odvraceti, co by časnému blahu věřících na úkor býti mohlo. K řešení úkolu toho směřují všecky její zákony. Ona jest Duchem svatým

Digitized by Google

spravovaná choť Kristova, pročež i zákony její jsou vesměs velmi moudré a blahonosné, pochodící z vyššího osvícení a z vyšší lásky, jakáž výhradně její vlastnictvím jest. Tato moudrost probleskuje i ze zákonů, jimiž snoubencům blízce *příbuzným* neb *sešvakřeným v manželství vstoupiti se brání.* Mnozí lidé arci prospěšnost dotyčných předpisů uznati se zdráhají, ano je za příliš přísné vyhlašovati se neostýchají, že zištnosti a sobeckosti, neb vášním lidským na odpor bývají. Jsou však mnohé důvody, totiž přirozené či fysické, morální a socialní, jež přiměly Církev k tomu, aby zrušující překážky pokrevního příbuzenství a švakrovství stanovila. Důvody ty zůstanou povždy v platnosti, a lidé, kteří moudřejšími Církve býti se domnívají, začasté se přesvědčí, že její spasitelnými ustanoveními bez trestu povrhovati nelze.

I. Ukazuje již sama *přirozenost lidská*, že vzdalovati se máme krve blízkých pokrevných a že vzdávati jim máme zvláštní úctu a slušnost. K tomu dí sv. Augustin (o městě Božím): „Lidský stud má něco vrozeného a chvalného, že velice se stydí toho, jehož styděti se třeba pro pokrevnost.“ A manželství příčí se zajisté velice tomuto studu a úctě k příbuzným. Z téže příčiny ani blíž sešvakřené osoby vzíti se nemají, ješto jeden z manželů, jedno tělo činících, ctěn a vážen býti má v druhém. Dějiny vydávají svědectví, že manželství mezi nejbližšími příbuznými u všech civilisovaných národů za nedovolená jmína byla. Dle Platona jsou taková spojení nikoliv slušná, nýbrž Bohu protivná. Staří římští právníci učí: „Jure gentium incestum committit, qui ex gradu ascendentium vel descendentium uxorem duxerit.“ Že i pohané krvosmilství zavrhovali a odsuzovali, toho doklad máme také v I. listu sv. Pavla ke Korintským v 5. kap., kdež apoštol

Digitized by Google

národů Korinťanům takto domlouvá: „Ovšem se slyší, že jest mezi vámi smilstvo, a takové smilstvo, jakéhož není ani mezi pohany, tak že jeden manželku otce svého má.“ *Cicero* in oratione pro Cluentio tělesné obcování tchýně se zetěm nazývá „scelus mulieris incredibile, et praeter hanc unam in omni vita inauditum.“ — A Církev by neměla blízce spřízněným snoubencům zastupovati cestu k oltáři?

II. Nad to Církev stanovením oněch překážek osvědčuje se býti *strážkyní dobrých mravů*. Neb co medle povstalo by z toho, aniť příbuzní obyčejně pospolu v jednom domě obývají; bratři i sestry, vnoučata, otčimové i pastorkyně, macechy i pastorkové za dne i za noci spolu bytují a jiní pokrevní k nim přicházejí, kdyby měli naději, že mohou vcházeti spolu v manželství? Cudný mrav by se kazil a rušil, kdyby neměl ohrady závadami těmi položené. Nepodléhá pochybnosti, že plny byly by domy nepravostí a krvosmilství a života zvířeckého. Sličně a případně praví kanonista Dr. *Knopp*: „Das Ehehinderniss der Verwandtschaft bildet einen der Hauptpfeiler, auf welchen Familiensitte und Zucht einzig unerschütterlich zu ruhen vermögen. Es ist das Ehehinderniss der Verwandtschaft im Allgemeinen die kräftigste Schutzwehr gegen den Misbrauch des innigen Verhältnisses, welches die Einheit von Fleisch und Blut zwischen den Personen verschiedenen Geschlechtes derselben Familie naturgemäss begründet — es muss dasselbe als der natürliche Träger der Unschuld und Reinheit dieses Verhältnisses betrachtet werden.“ (Dr. Knopp 1. Bd. S. 233.) Sv. *Ambrož* praví: „Kdyby osoby příbuzné nebyly vyloučeny z volnosti za sebe se dostati, pak již pouhé projevení přátelské přítulnosti zavdávalo by příčinu k tolikeru podezírání, že by s ně býti nemohla rodina

Digitized by Google

žádná.“ Jak dobře překážkami těmi pečováno jest o zachování mravnosti v rodinách a jak tudíž blahoslaviti sluší národy, kteří občerstvení nabývají z onoho zřídla, jež vzniká pod skálou Církve katolické!

III. Také chce Církev překážkami těmi docíliti toho, aby *láska* bližeńská se šířila více a více, aby se takto co nejvíce a nejlépe plnilo přikázaní Páně, jež zní: „Toto jest přikázaní mé, abyste se milovali vespolek.“ A dojista vším právem místodržitelkyně Kristova na lásku příbuzenskou takou váhu klade. Neb láska mezi příbuznými, ač i tu následkem vášní lidských hněvy a sváry vyloučeny nejsou, přec jen obyčejně bývá mocnější, ryzejší a upřímnější, nežli mezi lidmi naprosto cizími a neznámými. Či truchlíme a pláčeme na př. při pohřbu cizího, neznámého, právě tak jako nad hrobem příbuzného? Nevidíváme, byť i za živa nedorozumění nějaké bylo kalilo přátelský poměr, že hrob příbuzných přes to vše skrápějí slzy vřelé? Hle! jak skvěle osvědčuje se tedy moudrost Církve naší, anať usiluje o to, aby láska příbuzenská nezůstala obmezena na kruh úzký, nýbrž aby se rozšiřovala dál a dále až i za koleno čtvrté; čehož hledí tím dosáhnouti, že velí, aby každý, kdo v manželství vstoupiti hodlá, družku života z cizích sobě vyhledal a s její příbuznými v nové příbuzenství vstoupil. Církev tedy, která láskou svou objímá celý svět, příkazem tím nemálo působí k tomu, aby i dítky její vespolek co nejupřímněji se milovaly. Syn Boží poslán jest na svět, aby ty, jež hřích rozdvojil, opět spojil a sjednotil: „Ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.“ (Joan. 11.) A tentýž velebný cíl sleduje i církev Jeho; i ona snaží se spojovati rodiny cizí svazkem přátelství a lásky. Sv. *Augustin* dí: „Co za prvních dob státi se muselo, že totiž nejbližší pokrevenci se pojímali, to

Digitized by Google

posléze jako něco zavržení hodného náboženstvím zapověděno bylo. Zápověď tato, s krevními přátely nevcházeti v manželství, dobře přispívá k přátelskému spojení rodin cizích a tudíž napomáhá k tomu, aby národ jako v jednu rodinu se obrátil.“ A na jiném místě dokládá tentýž světec: „Není třeba lásku stěsňovati a sdvojovati pokrevenství, lépe jest rozšiřovati ji v příbuzné. Dosti, že jest ti sestrou, máš z ní proto již přítelkyni: ženu hledej sobě z rodiny jiné, kde by přirostlo ti nových přátel.“ Podobným spůsobem vyjádřuje se sv. *Jan Zlatoústec*: „Quid in arctum cogis amoris latitudinem? quid supervacuo amicitiae causam perdis, per quam poteras aliam amicitiae parandae occasionem acquirere, extraneam ducendo uxorem?“ (in epist. I. ad Corinth. XIII. 13.) V týž rozum pronáší se filosof *Philo* ve spisu „de legibus specialibus“: „Affinitates cum extraneis novas pariunt conjunctiones hominum, non minores illis, quae e sanguine veniunt, quod respiciens Moses multas propinquorum nuptias vetuit.“

IV. Konečně sňatky mezi blízkou krví zapovězeny jsou také z té pohnútky, jelikož *škodně působí na potomstvo*. Neb manželství tato bývají buď bezdětna, buď zplozují dítky, jež na těle i na duchu zakrsávají, aneb záhy umírají. Všecky tyto neblahé následky zahrnuje jedno německé přísloví v tento rým: „Keine Erben, oder verderben, oder früh sterben.“ Jiné přísloví zní: „Nahes Blut, thut nicht gut.“ — Též na slovo vzatí učenci jasně dovozují, že smísením se rozličného plemene rod se zušlechťuje, naopak ale zakrňuje. Tak píše Robert z *Mohl-ů*, učitel státního práva v Heidelbergu: „Nach physiologischen Gesetzen, deren letzter Grund uns verborgen sein mag, welche aber als durchaus unzweifelhaft gelten müssen, haben Verbindungen unter

Digitized by Google

nahen Verwandten nicht selten üble Folgen für die geistige und körperliche Thätigkeit der Nachkommenschaft.“ — Jindřich *Thiersch,* professor klassické literatury a dějepisu v Mnichově podotýká: „Wenn innerhalb der nahen Blutsverwandtschaft Ehen geschlossen werden, so entstehen körperliche Gebrechen und Missbildungen, angeborne Blindheit und Taubheit. Die Geschichte zeigt, dass durch fortgesetzte Heirathen in der Familie fürstlicher Geschlechter auch Patrizierfamilien unserer deutschen Reichsstädte in Verkommenheit gerathen und untergegangen sind. Das öftere Vorkommen von Geisteskrankheiten in vornehmen Familien Frankreichs und Englands ist auf dieselbe Ursache zurückzuführen.“ — Anglický fysiolog Georg *Combe* píše: „Jsou-li blíže příbuzná individua, jež za sebe jdou, přepevné podstaty a je-li jich mozek velmi dobře vyvinut, tehdy ovšem potomstvo jejich příliš nápadnou měrou nezakrsne; i zdá se, jakoby v případě takovém zákon přírodní své platnosti pozbýval. Avšak zákon přírodní nestrpí výjimky žádné. Dítky takové stojí nepochybně vždy na nižším stupni, nežli by byly stály, kdyby jich roditelé byli v manželství vstoupili s nepříbuznými stejně silnými a co do mozku stejně vyvinutými.“ Dr. *Montegazza*, lékař v Miláně, se svými kollegy toto pozoroval: „Manželství mezi pokrevenci nebývá sice pokaždé dítěti na ujmu, avšak mezi pěti dítkami z takového manželství pošlými jen jedno nalézá se v stavu normálném, čtyry tím neb oním neduhem sužovány jsou“. Po názoru téhož lékaře nejosudnějším pro děti jest sňatek uzavřený mezi bezprostředními potomky dvou sester; méně považliv jest sňatek mezi synem bratrovým a dcerou sestřinou a naobrat; ještě méně nebezpečen jest sňatek mezi dětmi dvou bratří. — Redaktor listu „*Frederiksbourg News*“ podává tuto

Digitized by Google

zprávu: „V provincii, kde jsem zrozen, členové jisté rodiny, která v celé zemi jak svou mohovitostí, tak svou šlechetností veliké vážnosti požívá, po několik generací vespolek v manželství vcházeli. Děsné následky toho nemohly nedostaviti se. Neb sotva třetina dosud žijících osob, ženského i mužského pohlaví, tělesných neb duševních vad prosta jest: jeden má bolavé oči, druhý je krtičnat, třetí blb, čtvrtý slep, pátý ochromen, šestý má hlavu dítěte atd.“ Statistika svědčí, že v některých krajinách severní Ameriky mezi *černochy* na 47 dítek jedno hluchoněmé připadá; avšak právě mezi černochy zapovězené sňatky jsou velmi husté. Naproti tomu mezi *bělochy*, u nichž sňatky příbuzenské pořádku jsou, teprv na 4292 dítek vypadá jedno hluchoněmé. Říše *čínská* ale, kdež manželství mezi příbuznými zhola se zapovídají, nevykazuje téměř pražádných hluchoněmých. Dr. *Cadiol* přesvědčil se, že z padesáti čtyr manželství, uzavřených mezi příbuznými třetího a čtvrtého kolena, 14 neplodných ostalo, 7 manželství mělo mrtvorozeňata a 18 manželství mělo krtičnaté, prašivé a hluchoněmé děti. Dr. *Boudin* dokazuje, že mezi *mouřeniny*, u nichž sňatky příbuzenské nejsou nic nadobyčejného, hluchoněmých devadesátkrát jednou více jest, nežli u plemen bílých. Dr. *Perrin* shledal, že v ústavu hluchoněmých v Lyoně 25% chovanců pochází z manželství Církví neschvalovaných, ačkoliv počet těchto manželství ve Francii sotva 2% obnáší. Francouzský lékař Dr. *Devay* prozkoumal 121 manželství mezi pokrevnými příbuznými uzavřených. Z těchto bylo 22 cele neplodných, v 17 případech vyskytoval se větší počet prstů, při dvou scházel prst malíček, při pěti se vyskytly koňské nohy, při všech ostatních dětech bylo zdraví jejich více méně nestálé a slabé. Hluchoněmota, aneb velká, vysoká, vodnatelná hlava

Digitized by Google

atd. ukazuje se jako častý následek v takových manželstvích. Vyvinutí tělesné i duševní vůbec povždy se zadržuje. Ve Virtembersku nedaleko Cannstadtu nalezají se dva ústavy, totiž pro blbce a padoucníky, z nichž mnozí rovněž manželstvími příbuzenskými na svět přivedeni byli. Ve všech zemích pozorováním s úplnou evidencí dokázáno, že mezi příčinami hluchoněmoty sňatky v zakázaných stupních, jež Církvi katolické tak nemilé jsou, přední místo zaujímají.

Jak ze všeho, co dosud povědíno, nejzřejměji patrno, dány zmíněné zákony z podnětů dojista zavažných. Kterak by tedy duchovní správce neměl proti smělému jich přestupování horliti ze všech sil svých? Vždyť jest on organem, jehož prostřednictvím chot Kristova všem svým prospěšným zřízením platnosti a průchodu zjednává. Nemůže tedy k žádosti snoubenců v říci hned své Amen, staň se, nýbrž musí — nechce-li porušiti věrnost ke svým povinnostem, pokusy osob blízce příbuzných neb sešvakřených o uzavírání sňatku manželského po pravidlu zrážeti a je téhož odvarovávati. Na ten cíl a konec napomínej je otcovsky a srdečně, nebo co ze srdce vychází, to k srdci mívá cestu snadnou. Vybízej k poslušnosti, která jest Bohu milá nade všecky oběti a nejjistější cesta ku spáse.

Četl jsem kdesi výrok, jenž se pěvci v středu našem dlícímu (Soukupovi, faráři Doubravickému) do úst klade, že totiž lid náš náchylen jest ke všemu dobrému, jenom-li se mu oči otevrou. Dbej tedy o to, aby snoubencové k tomu poznání a uznání dovedeni byli, jak zhoubný vliv sňatky v blízkém pokrevenství jmenovitě na vývin tělesného ústrojí dítek mívají. Vylíčení těchto škodných následků barvami živými zdá se býti nejvíce působným prostředkem k odvrácení lidí mladistvých od jich záměru. Hleďiž jim vštípiti pře-

Digitized by Google

svědčení, by právě v té okolnosti, že se jim překážka příbuzenství neb švakrovství naskytla, spatřovali vyšší pokynutí a poznávali v tom vnuknutí Boží, že mezi nimi sňatek manželský místa míti nemá. Zkoumejž vždy, zdali ženich a nevěsta nehodlají se spojiti svazkem nerozvížitelným z popudů nekalých, z ohledů hmotných, prospěchářských. Snoubencové srodní z pravidla různé důvody pro uzavření sňatku mezi sebou uvádějí, z nichž snad některý i na váhu padati se zdá, pravou však, vlastní pohnutku halí v mlčení. Nesmí tudíž kněz vše, co předstírají, považovati hned za bernou minci. Při bedlivějším pátrání zde onde shledá, že vlastně nervus rerum jest předním důvodem, že zámožnost vzíti se chce s bohatstvím, by se jmění nedrobilo, ale zůstávalo pohromadě v rodině. V případě takovém jest nezbytnou potřebou poukázati na marnost a pomíjejícnost všech věcí vezdejších, jichžto cena objeví se v pravém světle, až se blížiti bude smrt a hrob. Domnívá-li se mladý párek, že smělou rukou zabušiti může na brány ráje, nahromadí-li jen hodně statků, třeba jej pozorna činiti, že nikoliv zlata lesk, nýbrž svatá víra a ctnost činí člověka v pravdě šťastným a spokojeným. Takéť upozorněni buďte snoubenci, že vždy se neděje, jak se člověk naděje, an Bůh zhusta otřásá plány smrtelníků a na jich rozpočtu mimo nadání škrtá. Spoléhají-li tito pouze na svou sílu, chtějí-li sobě jedině svým přičiněním bez Boha vystavěti sídlo štěstí a blaženosti, záhy poznají, že staví babylonskou věž. Konečně dlužno připomenouti, že bohatší hospodyně nezřídka více rozhází než co přinesla, tak že její neobezřetností sebe hojnější zřídla jmění musí vyprahnouti, kdežto chudší obyčejně více si toho váží a moudrým hospodařením menší svůj přínos vynahražuje, jak toho krásně naznačuje přísloví: „Ctnostná panna, polovica

Digitized by Google

věna.“ Neopomeň jim též na mysl uvésti, s jakými obtížemi vymáhání dispense spojeno bývá.

Žel Bohu ale jest také pravdou, že když i duchovní pastýř vše, co zde naznačeno jim na srdce vloží, přece jeho napomínání často s výsledkem se mine. Bývát nesnadno úmysl snoubenců v zviklati, obzvláště jestli bližší jich známost už drahně času trvá.

Hleď tedy tomu předejíti, aby osadníci myšlénce na sňatek mezi příbuznými neb sešvakřenými nedali tak snadno vzniknouti. Principiis obsta! Vždyť mnozí ani nevědí, že by Církev sňatky ty tak přísně zapovídala. Jest tedy nevyhnutelnou nutností, aby předpisy církevní ohledně překážek manželských ob čas předmětem pastýřského vyučování učiněny byly. Budou-li osoby spřízněné náležitě poučeny, pak nepojmou tak hned úmysl za sebe jíti. Jiní jsou zase vlažní u víře a vlažnost vede snadno k nedbání hlasu Církve. Náleží tudíž pěstovati vědomí náboženské, buditi pravou zbožnost u lidu, naváděti ho k tomu, aby ve všech věcech láska k Bohu vrch držela, jako olej na vrchu vody se drží. Kde panovati bude bodrý duch církevní, tam také věřící ochotni budou skloniti šíji svou pod jho poslušnosti; neb poslušnost jest ovoce ze stromu víry živé a nadšenosti zbožné. Pakliže duchovní správce s pílí neunavnou, s horlivostí jen pro Boha plápolající v směru naznačeném pracovati bude, pak může býti té důvěrné naděje, že za pomoci Boží podaří se mu v času nedlouhém sňatky příbuzenské ne-li zameziti, přece značně obmeziti. Pravdivát jsou slova Kollárova: „Pevné vůli, tužbě ušlechtilé, nebe rádo dává dojít cíle.“

Sezná-li však duchovní správce, že důvody opravdu závažné, ano z uznaných příčin kanonických ty nejzávažnější se za to přimlouvají, aby Církev výjimku

Digitized by Google

od obecného zákona připustila, tuť ovšem již odpírati nemůže. Neboť ačkoliv všeliká dispens dle slov sněmu Tridentského jest vlastně vulnus legis, rána zákonu, nicméně Církev podle věhlasu moudrosti své upouští časem od strohé litery zákona, když z příčin časného i věčného blaha snoubenců to za prospěšné uznává. Tak na př. impraegnatio sponsae jest velmi vydatným důvodem k dosažení dispense. Vždyť se jedná o čest a dobrou pověst nevěsty, o smíření rodičů nad proviněním dcery truchlících, o nápravu daného pohoršení, jakož také o to, aby hříšný poměr mezi snoubenci déle netrval, nýbrž v platné manželství byl proměněn; taktéž běží o legitimaci dítka. Jiným velmi podstatným motivem k prominutí překážek jest také na př. periculum matrimonii civilis. Jinak ale, není-li nevyhnutelně potřebí nějaké odchylky od zákonů těch, budiž jich co nejsvědomitěji šetřeno.

Svobodné zednářstvo a encyklika sv. Otce Lva XIII.

ze dne 20. dubna 1884.

Encyklika sv. Otce vyvolala veliký pokřik v táboře liberálů celého světa. List ten zjevuje smutnou činnost a zkázonosné cíle sekty té slovy jasnými; nescházelo hlasů zvláště ze strany, jíž se týká, že papež přehání, činí z komára velblouda, že si libuje ve fantasmagorii, že obraz, který se staví věřícím před oči, není ani stínem skutečnosti, že svobodní zednáři pěstujíce čistou humanitu o vyznání náboženské a o politiku se ani nestarají, vůbec že to společnost lidstvu velmi užitečná.

Než skutky zednářů jsou na bíledni a nedají se upříti

Digitized by Google

planými slovy, a není bez místa ukázati těm, kteří nevidí aneb vidět nechtějí, vliv tajný ale mocný, jejž mělo svobodné zednářstvo zvláště posledních 15 let na vydání zákonů, na vládu a parlament ve Francii, a z toho dá se posouditi, zdali slušno i v jiných státech oči zavříti. V ohledu tom velice posloužila, mimo jiné spisy, brožurka prof. katolického lycea v Paříži *Claudia Janneta*, hlubokého znatele svobodného zednářstva; vše, co kniha obsahuje, dokazuje dokumenty aneb fakty nezvratnými. Svobodní zednáři naplňují v hojném počtu senat, sněm zákonodárný, veliký počet úřadníků vládních, administrativních a soudních jsou bratry zednáři, mají stoupence své v ministerstvu a nejvyšší hodnostáři Francie náležejí do té neb oné lože.

Grévy, president republiky, je svobodný zednář; Ferry, předseda ministerstva je svobodný zednář; Cazot, president kassačního dvoru je svobodný zednář; většina vyslanců u cizích mocí, dva sekretáři státní přiznávají se k sektě té. Soudnictvo „vyčištěno“ (jak známo minulého roku byla suspendována nesesaditelnost soudců, aby ti, kteří se zdáli býti „zpátečníky“, kreaturám vládním učinili místo) tím spůsobem, že v něm svobodní zednáři přemnohé počítají nyní bratry. Jedním slovem: Jest to svobodné zednářstvo, které vládne Francií, a lože zednářské jsou ohniskem, v nichž připravují se zákony a stanovuje politika, načež teprv o těchto předlohách vládních se v sněmovně odhlasuje.

Ti, kteří tvrdí, že se nezabývají svobodní zednáři politikou, nechť si přečtou *cirkulář* lože „l'Amitié“ v Paříži loňského roku ke všem ložím francouzským; praví se tam doslovně: „Dříve svobodné zednářstvo musilo ukrývati své učení, snahy své, náhledy filosofické a socialní pod práporem dobročinění lásky bratrské a šlechetné humanity a do svých statut přijmouti člá-

Digitized by Google

nek: Zakazuje se o politice mluviti, jakoby politika nebyla základem nevyhnutelným všech otázek socialních a náboženských, nyní ale, kde naplňujeme vše, sluší rozvinovati pravý prápor náš.“

V letech 1876 a 1877 byly volby ve Francii zvláštní starostí svobodných zednářů (jednalo se jak známo o zřízení *skutečné republiky*) a organisací svou výtečnou zabezpečili skoro vesměs volbu svých kandidátů. Hlavní organ svob. zednářstva „Monde maconnique“ praví po volbách Oudeta a Vietta senatorů zvolených v Besanconu: „Jeden i druhý vyslovil svůj dík a vděčnost svou loži naší (Sincerité v Besanconu) uznávaje, že volbu svou děkuje jen spolku našemu.“

A měli pravdu, neb většina senatu jest nyní oddána svob. zedníkům a lože v přesvědčení o moci své jen hněvem nesou, když za předsedu jednotlivých komissí zvolen nezedník — a běda, když takový vstupuje do ministerstva; tak Freycinet, když se stal předsedou ministerstva, donucen kolegy svými dáti se zapsati do lože „velikého Orientu“ — a pád jeho a vystoupení z lože bylo skoro současné.

Lože nestrpějí nikoho, kdo není údem jich; musí se jim klaněti a poslouchati neb nastoupiti boj na bytí či nebytí, a není dosti býti přívržencem jen, žádají veřejného prohlášení. Když Grevy byl volen presidentem (30. ledna 1879), neměla radost loží mezí, a v loži „Souverain Chapitre“ pil předseda na zdraví zvoleného „slavného bratra zednáře“ Grevyho a organ zednářů jásal: „Přátelé zednářstva a svobody mohou býti spokojeni, hodina bratrstva konečně udeřila.“

Než slušno více ještě připsati svob. zednářstvu. Veškerá snaha jich, veškeré namáhání tíhne k jednomu cíli: *Odkřesťanění* Francie; toť heslo, které od sto let napsali na prapor svůj, buď svinutý neb vztýčený dle

Digitized by Google

toho, jak opatrnost velela. Gambeta, tento veliký zednář dobře vypověděl veškerou svou nenávist proti víře sv. slovy: „Klerikalismus, hle toť náš nepřítel, který musí býti povalen.“ A F. (Francmaçon) Courdavaux, professor fakulty krásných umění v Douai, dal komentár k slovům bojovníka až „po nůž“ řka: „Rozřešování mezi katolicismem a klerikalismem jest jen hříčka v slovech a aby se pravda zjevně pověděla, pravím, že katolicismus a klerikalismus jest jedno a totéž.“

V témž čase F. Raynal, ministr veřejných prací doplnil výrok Gambetův v loži „de la Gironde“ slovy: „Svobodné zednářstvo, hle toť mocný přítel náš.“

Nejhrubší atheismus zavládl nyní v ložích francouzských, tak že i vyvolal rozkol s ložemi anglickými. Když r. 1876 „Veliký Orient“ vymazal ze stanov svých affirmaci jsoucnosti Boží a nesmrtelnosti duše (k níž vázán byl přistupující), ani jeden úd neodporoval, ano organ svobod. zednářů odporučoval vřele brožurku F. Castona nadepsanou: „Nepřítel toť Bůh“ a anglický atheista Bradlaugh byl jmenován čestným členem všech loží Pařížských.

Pravdu dí sv. Otec: „In educandis liberis nihil de religione praecipiatur, ex certa destinataque sententia, integrum singulis esto cum adoleverit aetas, quod maluerint sequi . . . Quodcirca in educatione doctrinaque puerili nullas Ecclesiae ministris nec magisterii nec vigilantiae sinunt esse partes: Pluribusque jam locis consecuti sunt, ut omnis sit penes viros laicos adolescentium institutio, itemque ut in mores informandos nihil admisceatur de iis, quae hominem jungunt Deo, permagnis sanctissimisque officiis“ (Encyc. 20. dub.). Potřít a porazit církev na poli *vychování mládeže*, o tom dávno tajně i veřejně pracovali svob. zednáři. Tak laicisirování škol ve Francii (t. j. vyhnání

Digitized by Google

školních bratrů a sester) bylo heslem svob. zedníků hned od doby prohlášení republiky; a známý čl. 7. byl daleko dříve stanoven a přijat v ložích než F. Ferry jej předložil k podpisu předsedovi F. Grevymu. To samé platí o řeholích, o zastavení neb zkrácení platu kleru, o vychování vyšším dívek a o všem, co se v moderní Francii jmenuje laicisirování a vlastně nic není než odkřesťanění, jedním slovem vše, co urazilo a uráží víru a hnusnou činí svobodu a cestu opět širokou připravuje komuně, je z větší části dílo svobodných zednářů. Když byla první vrata uzavřených klášterů rozbořena, lože pařížské podaly v dar zlatou palmu ministrovi F. Constansovi slovy: „Tys, bratře, nepříteli strašlivou zasadil ránu.“ A v den, kdy přijat zákon o školách národních v sněmovně, zednářstvo veškeré velikou ovací poctilo F. Ferry-ho, chválíc jej, že vykonal dílo v skutku zednářské.

Jsou to opět lože, které se právem chlubí, že rozmnožily počet sňatků a pohřbů civilních, že „opravily“ přísahu při soudech, že z nemocnic vyhnaly sestry řeholní a kněze z armády a že zrušily zákon z r. 1814. o svěcení neděle.

O vyšším vzdělání dívek (na státních lyceích) vyslovil se „Veliký Orient“: To, co stále a konečně vydobyti chceme, jest *žena*, nebo to jest poslední útočiště temnosti a pověry, poslední hradba nepřítelkyně naší (t. j. církve). A F. Paul Bert předložil hanebný svůj spis o povolání a vzdělání ženy dříve „Velikému Orientu“ než jej uveřejnil. Není-liž to charakteristické?

F. Ranc předložil 17. července 1879 loži „Isis a Osiris“ v Paříži mapu geografickou, která obsahovala jednotlivé kláštery jak mužské tak ženské s udáním údů a jmění v celé Francii těmi slovy: „V každém srdci našem jest přání, jehož splnění snad blízci jsme,

Digitized by Google

aby společnosti lidské a životu socialnímu i „plodné“ práci tak ohromný počet osob dosud nejen neužitečných, ale na mnoze nebezpečných a škodlivých navrácen byl.“ A ani rok neuplynul a dekret 29. března 1880 byl vydán, jímž velela vláda, aby prefekti zaslali úplný popis všech klášterů, k předložení sněmovně.

Zcela podobně se dálo „*očišťování*“ soudnictví. F. Boysset je navrhnul loži v Saônu a F. Constans, tehda ministr práv, v srpnu 1880 prohlásil v loži v Nimesu: Máme ještě mnohé boje vybojovati, ku př. očistiti soudy naše. Dvě leta na to tentýž ministr v loži „Coeurs reunis“ v Toulousu již ohlásil, že se vláda pilně zabývá otázkou tou, a rok na to (1883) množství mužů šlechetných a spravedlivých, že nechtěli uznávati za právo dle návodu svob. zednářů, bylo bez chleba. Zprávy posledních dnů z Paříže nasvědčují, že dávno želaný rozvod manželství dovedli svob. zednáři prosaditi v sněmovně i v senátu vyzdvižením zákona z 28. máje r. 1816. (jímž v revoluci francouzské zavedený rozvod se zrušuje). „Matrimonium ad negotiorum contrahendorum pertinere genus, rescindi ad voluntatem eorum, qui contraxerint, jure posse, penes gubernatores rei civilis esse in maritale vinculum potestatem“ (Enc. 20. d.) Zdálo by se, že *vojsko* stojí snahám svob. zednářů vzdáleno: a že čest důstojníka nemůže se srovnati se zásadami zednářů; než povedlo se přece získati mnohé důstojníky ložím, což organ svob. zedníků s radostí velikou světu oznamoval; ministr války Billot přihlížeje k rušení discipliny vojenské vydal zákaz vstupovati vojínům do jakéhokoliv spolku (příkaz, který ostatně ve všech armádách europských samo sebou se vždy rozuměl); než potázal se zlým; netrvalo dlouho a on postoupil místo horlivému zednáři, který ihned zrušil rozkaz jeho.

Digitized by Google

V radě měststké v Paříži (do posledních voleb) nezasedal ni jeden, který by nebyl údem lože té neb oné, a tím se vysvětluje, že ctihodný ten sbor, co se týkalo „laicisirování“ všeho druhu, vždy o několik metrů byl v horlivosti napřed vlády pařížské. Výsledek tedy jest jasný, nepopíratelný: Vláda tajná, nezodpovědná, mocnější vlády skutečné, panuje nad ubohou Francií, pro ni nestává nic nemožného, žádné tajemství, jí vše jest poslušno, ona ohrožuje směšným kultem svým a nevěreckými, materialistickými a socialními snahami, kdyby zvítězit měla, vzdělanost veškerou.

A tu by někdo viniti chtěl papeže Lva XIII., že vidí v mlhách, že přehání, že nevědomci mu napověděli, co psal? On, strážce stáda mu svěřeného Kristova, usiluje chrániti je před vlky hltavými, jeho povinností oznamovati a ukazovati věřícím, kde nepřítel; on jen svatou pověděl pravdu, volaje: „Sectam Massonum, contra jus fasque constitutam, non minus esse christianae rei, quam civitati perniciosam“. (Encykl. 20. dub.)

Dr. *Jaroslav Müller*,
děkan v Hořovicích.

KRONIKA.

24. Kardinál Dechamps, arcibiskup Mechlínský.

Dne 29. září 1883 zesnul v Pánu kardinál a arcibiskup Dechamps. Jelikož jméno jeho jest velice proslavené, uznáváme za vhodné, stručný životopis jeho zde položiti.

Viktor August Isidor *Dechamps* narodil se 10. pros. 1810 v Melle v katolickém Flanderskn. Společně

Digitized by Google

s bratrem svým Adolfem věnoval se po vykonaných přípravných studiích žurnalistice. Když král belgický Leopold I. dne 21. července 1831 konal slavný vjezd svůj do hlavního města Mechlína, díval se Viktor Dechamps s pavlánu na celý průvod kolem něho se pohybující. Sotva minul průvod, pojal Viktor pevný úmysl řka sám k sobě: „Chci sloužiti králi věčnému, jehož sláva nikdy nepomíjí.“ Hned r. 1832. vstoupil do semináře v Tournai a dne 20. pros. 1834 byl na kněžství posvěcen. Právě tou dobou zaražena byla snahou biskupů belgických katolická universita Mechlínská, kteráž brzy do Lovaně jest přeložena. Sem pospíšil Dechamps, aby ve vyšším kursu theologickém ještě hlubší vzdělání si osvojil. Cítě pak v sobě vřelou touhu po dokonalosti života řeholního, vstoupil do kongregace Redemtoristů, kdež stal se profesorem theologie, rektorem a provincialem řádu. Na kazatelně i ve zpovědnici stejně vyniknul a uměl duše nesmrtelné získati pro Krista; byl horlivým knězem, byl příkladným řeholníkem a duchaplným spisovatelem. Brzy obrácena k němu všeobecná pozornost a již po smrti Msgra. Bommela měl státi se arcibiskupem v Lutichu; než tenkráte podařilo se mu vymknouti se cti jemu nabízené. Když ale biskupský prestol v Namuru se uprázdnil, musel Dechamps r. 1865. podrobiti se určitému rozkazu papeže Pia IX., opustiti kobku klášterní a převzíti správu diecése Namurské. Zůstal však i v paláci biskupském pravým řeholníkem; do erbu pojal obraz Matky dobré rady z Gennazana, k níž také sv. Alfons Liguori obzvláštní se nesl důvěrou; za zpovědníka měl kněze redemtoristu a dle závěti své pochován jest k odpočinku věčnému v klášteře redemtoristském v Rummillies. Již po uplynutí dvou let povolán Dechamps r. 1867. na uprázdněný prestol arcibiskupa v Mechlíně jako nástupce slavného kardinála Sterckxe, i zůstal až do skonání svého vždycky chloubou a okrasou episkopátu belgického. Kterak účinlivé a vydatné za náčelnictví jeho bylo působení veškerého duchovenstva na katolický lid v Belgii, toho důkaz nejjasnější podaly volby v červnu t. r. do zákonodárného sněmu belgického konané, jimiž katolíci dosáhli nad freimaury a spojenými s těmito liberály skvělého a rozhodného vítězství.

V oboru spisovatelské činnosti byl kard. Dechamps obzvláště apologetou. Díla jeho vyšla tiskem u Des-

Digitized by Google

saina v Mechlíně a sice v 17 svazcích, z nichž zejmena uvésti sluší: „Entretiens sur la demonstration Catholique de la revélation chrétienne"; „la divinité de J. Chr."; obě tato díla vydána u Kirchheima v Mohuči též jazykem německým. Pátý svazek nadepsán „La nouvelle Eve" (nová Eva, spis ke cti blah. Marie Panny); šestý díl jedná o neomylnosti: „L'infallibilité et le Concil général". Další svazky jednají o papeži Piu IX., o sv. Vincenciu Paulanském, o původu slavnosti Božího těla; o svobodném zednářstvu, o liberalismu. Několik svazků obsahuje kázaní a pastýřské listy kardinálovy, mimo to statuta synod Mechlínských; v posledním svazku uveřejněna jest rozsáhlá a velice zajímavá korrespondence zesnulého kardinála a primasa církve belgické. *Redakce.*

---

25. Inkvisice také jinde.

Učený protestant v Ženevě J. B. Galiffe uveřejnil v memoirech akademie Ženevské výsledek svých historických studií o tak zvaném reformátoru *Janu Kalvinovi* v Ženevě. Studie ty konány jsou na základě dopisův a jednání konsistoře kalvínské v Ženevě a proto jsou zajisté hodnověrné. Budiž dovoleno některé ukázky ze spisu toho*) zde podati.

V rejstrech konsistoře Ženevské ze dne 19. list. 1545 čteme: „M. Kalvín, ministr v Ženevě a M. Jacques Bernard, ministr v Penay podali objasnění, že se přičinili, aby s několika zločinci Penayskými proces zavedli, a že jest mnoho ještě jiných zločinců toho druhu; žádají tedy, aby úředníkům toho místa byl dán rozkaz, by pravidelné vyšetřování proti těm bludařům (inquisition contre tels hérétiques) zavedli, aby toto plemeno v místě onom vyhlazeno bylo." Tím napomenutím docílil toho Kalvín, že několik oněch „provinilců" na hranici bylo spáleno.

Zcela týmž spůsobem jednal Kalvín v příčině španělského lékaře Michaela Servede, jehožto spis o

*) Titul zní: „Quelques pages d'Histoire exacte" a „Nouvelles pages d' Histoire exacte." V Ženevě 1868.

Digitized by Google

nejsv. Trojici se Kalvínovi nelíbil. Proti právu a proti svobodám Ženevským, jež zachovávati přísahou se byl zavázal, dal Kalvín v neděli vsaditi Serveda do vězení. Nemoha pak býti žalobníkem a soudcem v jedné osobě, nastrčil Kalvín vlastního sluhu svého, aby Serveda žaloval. Vlivem svým pak toho dovedl, že obžalovanému nebyl dán žádný obhájce, že mu nebyly sděleny spisy pře jeho se týkající, ano že ani nejpotřebnějšího oděvu jemu neposkytnuto, ačkoli jmění nešťastníkovo v rukou kalvínských soudcův se nalezající několik tisíc frankův obnášelo. Nejprudším hněvem rozpálil se Kalvín proti oněm počestným měšťanům Ženevským, kteří ubohého lékaře se zastávali. Ano ještě několik let po utracení Servedově mstil se až k smrti Kalvín všem těm, kdož se opovážili odsouzení Servedovo neschvalovati. Galiffe rozhodně prohlašuje, že lživé jest tvrzení některých spisovatelů, jakoby Kalvín o mírnější rozsudek nad Servedem se byl zasazoval. Vždyť pak hned po popravě Servedově napsal Kalvín spis, v němž vladařům světským na srdce kladl, „aby kacíře ohněm a mečem vyhladili!“ Dle toho také Kalvín jednal, neboť dal netoliko Goueta a Bertheleta, ale na sta lidí, kteří s učením jeho nesouhlasili, po nejhroznějších mukách a ohavném zkomolení na hranici spáliti.

O rozdílu mezi inkvisicí *katolickou a kalvínskou* sám protestant Galiffe takto svědčí: „Starý biskup (katolický) často odpouštěl nevčasně, nový biskup (Kalvín) nikdy nikomu neodpustil.“ A na jiném místě dí: „Katoličtí soudcové inkvisice, pokud to úřad jejich připouštěl, byli naplněni pocitem lidskosti a zdravým smyslem, a vzdáleni jsouce toho, aby útrapy obětí rozmnožovali, dali obyčejně odsouzence dříve uškrtiti, než hranice se zapálila. Takové soustrasti neznali však soudcové kalvínští, kteříž nešťastníky ještě i na cestě ku hranici dávali štípati rozžhavenými kleštěmi a utnutím pravé ruky je zmrzačili.“ *Redakce.*

---

26. Kommemorace patrona chrámového.

Dotaz.

Sv. patrona chrámu mají dotyční duchovní kom-

Digitized by Google

memorovati v kanonických hodinkách, kdykoli nařízena jsou suffragia Sanctorum. Kommemorace ta bývá při Laudes a Nešporách. Pro pohodlí odporučuje se vypsati si na lístek neb obrázek příslušná Vers., Resp., Antiph. a Oraci dotyčného sv. patrona a vložiti do brevíře. Ale tu při hledání nastává otázka: *odkud vziti Vers., Resp. a hlavně Antiphonu k Nešporám?* Mnohý tu sám octne se v rozpacích a i jiné nepřipravené otázkou podobnou přivádí do rozpaků. *Odpověď a i praxe* bývá přečasto, že k Nešporám vezme se V., R. i Ant. z 1. neb 2. Nešpor, k Laudes pak vše, jak to dotyčný sv. patron v Laudes svého officia má. Co se Vers. a Resp. týče, praví se (Past. bohosl. vdp. Dra. *Skočdopole* str. 477.), že ku Chválám berou se z nokturnu 2. a k Nešporám z nokturnu třetího. Ale s tím nesouhlasí úplně příklady communium commemorationum, v brevíři se nalézající: de S. Maria, de apostolis, de s. Joseph., de ss. patronis regni, při nichž Vers. a Resp. *nejsou vzata dle výše zmíněných nokturnův.*

V liturgických větších a podrobných spisech snad nalezá se odpověď na uvedenou otázku, nalezá zajisté i rozhodující výnos S. R. C., byl-li jaký u věci té dán. Ježto v rubrikách brevíře o věci té ničeho není, podrobnější spisy liturgické ne tak snadno po ruce jsou, zavděčí se sl. redakce přemnohým, když ráčí dotaz tento laskavě zodpověděti, — zejmena co se týče Antiph. k Nešporám, a i snad i příkladem nějakým objasniti.

Jan Sedlák,
farář ve Vel. Popovicích.

Odpověď.

Spolehlivý rubricista de *Herdt* ve svém spisu „Sacrae Liturgiae Praxis“ (Tom. II. n. 369) o kommemoraci sv. patrona neb titulu chrámu v obecných suffragiích na základě dekretů obřadní kongregace vykládá, že se děje antifonou, veršem a modlitbou, které se ve vlastním officiu patrona neb titulu nalezají, jinak antifona, verš a modlitba berou se de communi, když ve vlastním officiu svátku se nenalezají neb se nehodí. Ve *chválách* béře se antifona a verš k Benedictus, v *nešporách* antifona a verš k Magnificat *z druhých nešpor*, třeba o připadajícím svátku říkaly se první nešpory,

Digitized by Google

vyjma že by k vůli occurenci neb concurrenci svátků musila se učiniti změna. *V modlitbě* přicházející slova *nativitatem*, *natalitia*, *solemnitatem* a podobná se neříkají, nýbrž místo nich říká se *commemorationem*, taktéž slova *hunc*, *hodierna dies* se vynechávají. Může se ale říci (ve vlastní modlitbě svátku): „Deus, qui praesentem diem honorabilem nobis in B. Joannis commemoratione fecisti“ etc. taktéž: „Qui venerandam sanctamque laetitiam in B. Bartholomaei commemoratione tribuisti“ etc. Má-li antifona pro kommemoraci sv. patrona na konci *Alleluja*, říká se v suffragiích, kdykoliv slova antifony vyjádřují radost, vítězství a podobné.

Změna v antifonách a verších béře se před se jen tenkrát, když přichází kommemorace z jednoho commune, aby se jedna a táž antifona s veršem neopakovala. — A sice když antifona a verš kommemorace, která se učiniti má, jest táž s antifonou a veršem officia, říká se antifona a verš officia, a pro kommemoraci antifona s veršem se změní. Je-li antifona stejná a verš jiný, změní se pouze antifona, je-li antifona jiná a verš stejný, změní se pouze verš. Obecné pravidlo jest, že v obojích nešporách antifona a verš, které se změniti mají, berou se ze chval officia vlastního neb de communi, a pro kommemoraci ve chválách z prvních nešpor. Pravidelně udává změnu direktář diecésní. Je-li zapotřebí změny pro kommemoraci dne mezi oktavou, tu v nešporách berou se pro kommemoraci oktavy antifona a verš jako jindy z Laudes, ale ve chválách vezme se antifona z druhých nešpor (protože den mezi oktavou nemá prvních nešpor); kdyby se ale měl měniti verš, vezme se v obojím případu z prvních nešpor, protože in communi sanctorum verš ve chválách a druhých nešporách jest tentýž.

Když ale přichází více kommemorací jednoduchých svátků a suffragia se říkají, tu (když vše jest z jednoho commune) v *nešporách* pro 1. kommemoraci berou se antifona a verš z Laudes; pro 2. kommemoraci vezme se antifona z druhých nešpor, když v officium říkají se první nešpory a naopak z prvních nešpor, když se říkaly druhé nešpory, verš z II. nokturnu. V *Laudes* pak berou se pro 1. kommemoraci antifona a verš z prvních nešpor; pro 2. komm. první antifona z třetího nokturnu s veršem téhož nokturnu; pro 3. kommemoraci antifona z druhých nešpor s veršem z

Digitized by Google

druhého nokturnu. — Tak rozhodla S. R. C. 5. Maji 1736.

Příklady. Farní kostel jest zasvěcen sv. Mikuláši vyzn. biskupu. Direktář jistého dne má toto officium: s. N. M. semid. Offic. ut in Rom. In Laud. Comm. consu. — Vesp. 2. Antec. Comm. consu. Pro kommemoraci sv. patrona v chválách jest antf. a verš de communi C. P. ad Laudes: „Euge serve.“ V. „Justum.“ — V nešporách antif. a verš z druhých nešpor: „Amavit.“ V. „Justum.“ Modlitba vlastní.

S. N. C. P. semid. In Laud. Comm. consu. — Vesp. 2. Antec. Comm. consu. V. Laudes pro festo antif. „Enge serve.“ V. „Justum.“ V suffragiích pro s. Nicolao antif. „Sacerdos et Pontifex.“ V. „Amavit.“

V nešporách pro festo antif. „Amavit eum.“ V. „Justum.“ V suffragiích pro s. Nicolao antif. „Euge serve.“ V. „Amavit.“

S. N. C. P. semid. In Laud. Comm. 1. s. N. C. P. 2. s. N. C. P. 3. consu.

V Laudes pro festo antif. „Euge serve“. V. „Justum“; comm. 1. antif. „Sacerdos et Pontifex.“ V. „Amavit“; comm. 2. antif. „Domine, iste sanctus.“ V. „Tu et sacerdos“; v suffragiích pro s. Nicolao antif. „Amavit.“ V. „Elegit eum.“ *Redakce.*

---

27. Nečiňmež odchylek v ritu.

Povždy bylo v církvi naší hleděno *k jednotě.* Základem té snahy jsou slova Páně o jednom ovčinci a jednom pastýři, slova sv. apoštola: „Jeden Pán, jedna víra, jeden křest“ (Efes. 4, 5). — „Ale bychom pak my, neb anděl s nebe kázal vám (neco jiného) mimo to, co jsme vám kázali, proklet buď!“ (Gal. 1, 8) a mnohá j. I bylo hleděno povždy nejen k jednotě v učení, nýbrž usilováno i o jednotu *v liturgii a řízení církve.* Z mnoha jiných dokladů z doby nejstarší budiž uvedeno zde, že biskupové na vzájem Eucharistii si posýlali na důkaz jednoty víry. Jednota byla povždy oproti bludařům důkazem pravosti naší sv. církve.

Za doby nynější jest sice dosti toho, co souží a svírá církev, ale nicméně jest její stav daleko utěšenějším, než před asi 100 lety, kdy jednotu církve po-

Digitized by Google

škozoval neb poškoditi chtěl ve Francii Gallicanismus, v Německu Febronianismus a u nás Josefinismus. Utěšenější proto, že v církvi vane duch sjednocenosti, jednoty. Církev naše nyní, kdy biskupové vesměs lnou k Stolici apoštolské kdy biskupové mají sobě věrně oddané kněžstvo, za nímž při vší zlobě věku nynějšího stojí řady upřímných katolických věřících: církev podobna jest silnému stromu, na němž šťáva až do posledního pupence zdola se rozlévá, a zase naopak na němž kořen, kmen i ratolesti posily od útlých nejkrajnějších větviček nabývají. *Jednotou síli* strom, *výhony — vlci* od kořene neb na kmenu — *poškozují, hubí strom.*

Z toho již plyne, že povinen kněz zachovati jednotu i v učení i v liturgii i kázni církevní, že má zůstati v poslušnosti k církvi a tím i *v jednotě s ni.*

Odchyluje-li se od ní, na př. dovoluje-li si libovolně odchylky v obřadech, škodí tak i sobě a působí neblaze na jiné.

a) Nehledě k tomu, že tak věrolomným stává se přísaze své, kterouž se byl zavázal k obedienci biskupa, k zachování všech dekretův a statut sněmův a synod církevních, libovolností svou v obřadech staví se sám mimo blahodárný zdroj, z něhož prýští požehnání působení pastýřskému. Tu platí slova Spasitelova: „Manete in me et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.“ (Jan 15, 4). Na působení, jež se neděje ve spojení s církví — tělem Kristovým — *nespočívá požehnání.* Vždyť pak nikde jinde není působení kněze tolik objektivní, jako právě při posvátných úkonech, kde kněz jest nástrojem Kristovým a orgánem církve. Proč by jinak byli sv. Otcové s radostnou chloubou oproti bludařům poukazovali na nepřetržitý řetěz posloupnosti svých biskupův od apoštolův? Proč i bludaři snažili se dovozovati své spojení s církví? Proč hleděli k tomu, aby hlava jich sekty posvěcení nabyla od řádného některého biskupa? Chtěli tak nedůsledně i při bludech svých zůstati ve spojení se zdrojem milostí Kristových. Zahanbují tudíž kněze, jenž by z obřadů církve to chválil, ono haněl, o sněmech církevních i o sv. obecném sněmu Tridentském s nevážností mluvil, v papeži jedině patriarchu a nic více viděl, jemuž by odporné bylo všecko, co

Digitized by Google

z Říma pochází, jenž však by s netajeným obdivem chválil všecko šmahem, co Východní církev má.

b) Takový necírkevní duch působí neblaze — a to jest uvážení hodno! — na jiné duchovní, zejmena na *mladšího spolupracovníka* na vinici Páně. Přiznejme se, že z pravidla vychází do správy duchovní neomysta s plným zápalem, ale jinak ještě jako nedokonaný, nehotový kněz, vychází jako plastice přístupný vosk. Přiznejme se, že ten, kdo delší dobu u farářů pobyl, také od každého *nějakou známku* na sobě má. Od jednoho má spůsob svůj v kázaní, od druhého vzal formu písemní agendy a pod. To svědčí o tom, jak veliký vliv má na mladšího kněze příklad jeho představeného. Jedině silnou ustálenou povahu nepokazí pohrdlivé mluvení o vyšších hodnostářích církevních, nelibé přijímání všech rozkazův, které s hora dojdou, samovolné měnění obřadův, zřejmé nedbání předpisů v příčině věčného světla, čistoty prádla kostelního, ledabylé vedení písemní agendy a pod. Pravím, *ustálenou pevnou povahu* že nezvrátí, ale tu bývají pak na denním pořádku nemilé spory, život ztrpčující — a osadníkům ne dlouho utajené! Povaha necelá a slabá brzo přispůsobí se denně vídanému vzoru, ale tu bývá bohužel! smutným následkem, že *nezůstane státi.* Quod licet uni, licet et alteri, mění zase sám, co není po chuti; si licet hoc, licet et illud, jestli pouhým nezávadným to a ono, pak jest tím i brevíř, coelibát, jejunium naturale atd. Vždyť jest známo, *jak rád omlouvá člověk činy své příkladem jiných*! Ponenáhlu ztrácí na své ošklivosti to, co na více jiných delší čas vídáme, zůstává-li to bez trestu. Necírkevní duch představeného není sice jedinou, ale je velmi, velmi častou příčinou — pádu podřízených. Týž duch působí zle i

c) *u lidu.* V kázaních klademe váhu na jednotu v církvi naší. Lid to slyší, ale co si má mysliti, když jinak obřady koná farář, jinak kaplan? Farář n. př. před benedikcí s Nejsvětější Svátostí neříká předepsanou modlitbu: „Panem de celo“, kaplan ji říká; farář to a ono činí tak, kaplan jinak. Kde jest tu hlásaná jednota? A *v okolních osadách* pak ozývají se hlasy: když tam a tam se takto děje, proč nechce náš farář to dělati? Tam a tam to může býti, proč ne u nás? a pod. Hlásáme-li s chloubou jednotu v církvi naší, musíme ji i sami až do podrobností a svědomitě za-

Digitized by Google

chovávati. Začněme měniti, pak můžeme všickni, ale kde přestati? Začněme drobiti, kde a s čím skončíme? Dlouho-li trvalo by, a přišli bychom tam, kde nyní protestantismus? *V jednotě a ve spojení s církví, resp. s biskupem jest jedině naše síla, z něho jedině prýšti se blahodárné požehnání veškerému působení našemu.* Lépe býti nejmenší a nejposlednější větvičkou na stromu církve, než snad silným vlkem mimo neb na těle jejím! Duchovní správa jest arciť velice rozmanitá na různých místech, a proto nelze všude některé předpisy stejně vyplniti až do litery, ale nedbati ani nařízení všeobecných, snadných, zavrhovati snad propter personalia všechno, co shora nařizuje se, — toť projevem ducha necírkevního. Tím hůře, děje-li se tak z uražené ješitnosti, ze zlosti pro zasloužené pokárání neb i z pýchy ducha, domněle nad všechny předpisy povzneseného, *svou vlastní autoritu nad všechny jiné stavícího.* „Qui in Evangelio, quod vultis, creditis, quod vultis, non creditis, *vobis potius, quam Evangelio creditis*“ (S. August. lib. XIII. c. Faust.) platí, i co se týče obřadův svatých.

Slovy: Nezavádějme, nečiňme v předpisech rituelních libovolné odchylky! končí

církevní kněz.

Literární oznamovatel.

33. Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posv. soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. Sepsal *Frant. Ekert*, kaplan u sv. Vojtěcha v Praze. Svazek II. Podíl údů Dědictví sv. Jana Nepomuckého na r. 1884. Číslo 71. S titulním obrazem chrámu sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně a s obrazem nového chrámu sv. Václava na Smíchově. V Praze 1884, nákladem Dědictví sv. Jana Nepom. Z knihtiskárny B. Stýbla. Str. 539 a XIII. Cena 2 zl. 60 kr.

Důležité dílo historické, jehož v minulém roce Dědictví Svatojanské se podjalo, podílem letošním ukončeno jest způsobem, o němž říci dlužno, že slouží ke

Digitized by Google

cti jak Dědictví jmenovanému tak zejmena spisovateli, s pílí a bedlivostí neunavenou sbírajícímu veškery zprávy, jichž v královském hlavním městě našem vůbec dopídíti se možno bylo. Pojednav v prvním svazku (vloni vydaném nákladem Sv.-janského Děd.) o Hradčanech, Malé Straně a Starém městě popisuje v tomto druhém svazku spisovatel posvátné památky *Nového* města a Pražských *předměstí*, načež (str. 319 n.) druhý díl celého spisu o *zrušených a zaniklých místech posvátných* jedná. Spisovatel i tuto jako v předešlém díle vynaložil nevšední práci, aby nižádná byť sebe nepatrnější památka pozornosti jeho neunikla; on neopomenul z nejstarších dob naší vlasti, z časů, kde křesťanská nauka mezi otci našimi teprv šířiti se počala, žádné důležitější věci, v níž se stopy smýšlení a zbožnosti tehdejších Čechův jeví; on však rovněž nevynechal ani nejnovější kapli konviktu studujících v Černé ulici (str. 103) ani zbourání kostela sv. Bartoloměje při chudobinci městském (237), kteréž teprv v těchto dnech skutkem se stalo. Vedle historického vypsání památek dal si spisovatel na tom záležeti, aby blíže určil uměleckou cenu každé stavby, sochy neb obrazu; a nespokojiv se s popsáním věcí či předmětův na každém příhodném místě přidává k osnově díla svého životopisy neb zprávy o mužích či osobách, kteréž v životě církevním a politickém, v literatuře neb umění vynikali. Není tedy dílo, jež po ruce máme, suchým výpočtem číslic a zpráv statistických, ale na každé téměř stránce oživeno jest tu zjištěnými zprávami historickými, tu zase pověstmi, tak že čtenáře ustavičně poutá a nikterak jej neunavuje. Uspořádání látky přehojné vesměs dle pravidel logických jest provedeno, a přehled nejen zřetelnými nápisy jednotlivých částí, nýbrž i „obsahem“ (dle postupu látky) a „rejstříkem“ (abecedním) se usnadňuje. Pramenů použil spisovatel velmi hojných a to s kritickou dovedností, i cituje jich velmi zhusta, tak že čtenář, čeho by snad ještě hledal, snadno dopídíti se může. Nezřídka opravují se též chyby neb nedopatření, jež u toho onoho historika se postřehují; tak na př. mylné udání o místě, kde usazeni byli v Praze řeholníci Ambrosiané (str. 495). Mučenickou smrť sv. Jana Nep. klade spisovatel s jinými historiky na základě kritického bádání do roku 1393 (str. 256). Mluva jest vesměs ušlechtilá, neztrácejíc při tom nikdy rázu

Digitized by Google

srozumitelnosti a prostonárodnosti; nezřídka stává se vzletnou, svědčíc o vysoké nadšenosti a zápalu spisovatele pro dobrou věc. zvláště tam, kde jemu mluviti jest o zašlých pomnících slávy české, aneb o spoustách, jež neblahé války husitské na památnících našich způsobily (viz str. 243. 251—52. 319). Ku konci připojeny jsou (529—539) dodatky k I. i II. dílu, zejmena seznamy statistické chrámův a klášterů, přehled spisovatelů v kapitole sv. Vítské a tovaryšstvu Ježíšově. Chyby tiskové shledali sme na str. 190 v 15 ř. shora: „láštеře“ místo: „klášteře;“ a str. 232 v 13 ř. shora, kde před slovem: „kulemi“ vypadlo z formy zakončeni slova z předešlé řádky: „raněných.“ Za to však okrášlen jest podíl letošní velmi pěknými světlopisnými *obrazy* romanské basiliky sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně a nové basiliky ve tvarech vlašské renaissance ke cti sv. Václava zbudované na Smíchově. — Ze zpráv ředitelstva a redakce uvádíme, že *počet členů* dostoupil výše 26810, přibylo tedy proti lonsku 150 členů, počet to ne příliš znamenitý, přírovnáme-li s tím šíření se spisů protináboženských, jež každoročně v mnoha tisících exemplářů do světa se rozhazují. Úřad *ředitele Dědictví*, jejž nejdůst. p. světící biskup Karel Schwarz složil, svěřen jest nyní redaktoru „Časopisu Duchovenstva.“ *Redakce.*

34. Commentar über das Evangelium des heiligen Lucas. Von Dr. *Paul Schanz*, Professor der katholischen Theologie an der Universität Tübingen. Tübingen, Verlag und Druck von Franz Tues 1883. Preis M. 7.60.

V poměrně krátké době vydal učený p. spisovatel po výkladech ku prvním dvěma evangeliím, které v těchto listech z důstatek posouzeny byly, výklad k evangeliu sv. Lukáše. Svědčí to zajisté jak o veliké píli a síle tak i energii, s jakou se zřídka při exegetovi potkáváme. Roku 1876. byl Schanz povolán za řádného professora exegese N. Z. do Tubinek na místo Aberlovo, a během těch 7 let, po která exegesi přednášel, velmi mnoho prospěl u vykládání spisů Nového Zákona. Začátkem letošního roku stal se nástupcem Kuhnovým na stolici dogmatické a apologetické při katol. theol. fakultě v Tubinkách. Jakkoli dogmatika

Digitized by Google

vyžaduje důkladného exegety, přece litujeme, že jest Schanz odcizen studiu biblickému, on by byl zajisté svým časem podal zdařilé výklady ku všem knihám Nového Zákona. Nyní obraťme se ku kommentáři samému. V úvodě mluví pan spisovatel o osobě sv. Lukáše a přesně rozeznává mezi vědecky dokázanými zprávami a legendami. Nicméně přáli bychom si, aby historické důvody, proč Lukáš a Lucius není osoba totožná, nebyly toliko naznačeny, ale důkladně sděleny. Cornelius a Lapide jest taká autorita, že podnes užívá se jeho kommentářů. Tento vykladatel stotožňuje obě ona jména, ač záměna tato jest historicky nemožnou, poněvadž by Pavel nenazýval zároveň touž osobu: „Lucas" a „Lucius." Když Pavel pozdravoval Římany jménem Luciovým, nebyl Lukáš v Korintě, kde byl list k Římanům psán, ale ve Filippech. Pavel nazývá Lucia v listě k Římanům (16, 21.) svým příbuzným, Lukáše však v listě k Filippenským svým spolupracovníkem. Kdyby Lukáš a Lucius byli totožní, zajisté by byl apoštol doporučoval jej v listě ku Kolossenským (4, 14.) raději jako příbuzného než jako spolupracovníka. Ohledně zpráv otců, svědčí p. spisovatel, že nelze pochybovati o Lukáši jako původci Evangelia, byť se také nedalo dokázati uvádění třetího evangelia u apoštolských otců, poněvadž ni jediný citát u nich slovně se s textem nesrovnává. Nyní veškery kritické úvahy svědčí v ten rozum, že třetí evangelium a Skutky apoštolské jsou dílem téhož spisovatele.

Prameny a srovnání evangelia Lukášova jak známo jeví takovou spřízněnost s učením Pavlovým, že nelze neznamenati duchovní pásku mezi nimi. V evangeliu Lukášově shledáváme týž obsah, o němž Pavel jednal ve svých listech, táž slova, v nichž on si liboval. Třeba však byl vliv Pavlův na Lukáše mohutný, dle Schanze nebyl přece tak obsáhlý, abychom se oprávněným způsobem mohli domnívati, že apoštol národů bezprostředně se súčastnil ve spisování, aneb dokonce že sepsal třetí evangelium. Ještě více chybují, kdož se Schwanbeckem aneb Reussem účastenství Pavlovo při sepisování evangelia Lukášova za pouhou smyšlénku vyhlašují. Pravda nalezá se uprostřed mezi oběma těmito krajnostmi. Doznati však třeba, že prolog dle přesného slovného smyslu není přízniv tradici pavlan-

Digitized by Google

ské a že obsah evangelia ještě jiným pramenům nasvědčuje. Lukáš sám dovolává se očitých svědků a sluhů slova, avšak svědky očitými mohli býti pouze apoštolé a prvoučeníci. Tomu nasvědčuje i výrok sv. Irenea (adv. haeres. III., 10): „Lucas sectator et discipulus apostolorum“ a sv. Jeronyma (de viris ill. c. 7.): „Quidam suspicantur . ., Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse Evangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, sed et a ceteris apostolis.“ Vzhledem ke Skutkům apoštolským uvádí Schanz mezi prvoapoštoly Jakuba mladšího a mezi prvoučeníky jahna Filippa, do jehož domu v Caesarei Lukáš na třetí cestě apoštolově přišel. (Sk. ap. 21, 8.) Podobá se pravdě, že Lukáš od Filippa mnoho se dověděti mohl, zvláště pak statě o Samaritánech, u nichž Filipp slovo Boží hlásal, od něho slyšel. Jiní vykladatelé uvádějí mezi prameny, jichž sv. Lukáš používal, též sv. apoštola Petra a prvoučeníka Barnabáše, ač o poměru jejich ku třetímu evangeliu nic určitého říci nelze. Dle Schanze též se pravdě podobá, že Lukáš vážil zprávy o mládí Ježíšově prostřednictvím kohosi druhého od Marie Panny. Prolog třetího Evangelia nutně poukazuje ku pramenům písemným a těmi, praví Schanz, že byla evangelia sv. Matouše a Marka. Schegg a Godet, nejznamenitější vykladatelé evangelií v době nejnovější, popírají, že by předmluva evangelia Lukášova svědčila pramenům: evangeliu Matoušovu a Markovu. Oba zmínění vykladatelé kloní se ku tradiční hypothesi a brání se proti hypothesi užívání dříve vydaných evangelií sv. Matouše a Marka. Schanz háji při třetím evangelii hypothesi užívání; ovšem třeba tuto hypothesi ve volnějším smyslu bráti a připustiti každému evangelistovi samostatnosť jak u volbě tak i v pořádání látky. Byla-li obě prvá evangelia v době Lukášově všeobecně známa, nelze připustiti, že by jich důkladný a bádavý žák Pavlův nebyl použil a prozkoumal. Co se Evangelisty Marka týče, uznává Schegg, že Lukáš jistě Marka sledoval a proto že se katechetický cyklus Pavlův s Petrovým srovnává. Svatí Otcové za samozřejmé pokládali, že Lukáš Marka používal, ale nelze toho tak snadno dokázati též v příčině evangelia sv. Matouše. Hug domníval se, že Lukáš sleduje Matouše tam, kde není souběžného místa v evangeliu Markově, ač nelze vymítiti tradici a jiné prameny. Ctěný pan spisovatel ještě před vydáním kommentáře uveřejnil v

Digitized by Google

„Tüb. Theol. Quartalschrift" pojednání, v němž blíže ji poukázal k obtížím, s kterými se onen názor potkává. Zvláště jest to vypravování o mládí Ježíšově, utrpení a dílem i řeči Kristovy. Toliko v tom případě, když nehledíme k ryze historickému charakteru evangelia Lukášova, můžeme připustiti, že Lukáš první evangelium znal. Poněvadž evangelium Lukášovo jest příznivo židům a pavlánského rázu, mohl sv. Lukáš vynechati cestu mudrců od východů, zavraždění dítek a útěk do Aegypta a neporušil historické pravdy, jelikož události tyto k objasnění nevěry židovské se vypravují. Řeči Páně ani Lukáš ani Matouš nevypsali doslovně: ale přece v horní řeči jsou místa, jež svědčí, že Lukáš používal Matouše. Duchaplně a přesvědčivě vyvrací a objasňuje Schanz obtíže vznikající z řeči při rozesílání apoštolů (c. 10), z vypravování parabol (c. 13), z řečí Fariseů (c. 23) a z řeči o posledních věcech (c. 24.). Ve vypravování o umučení liší se Lukáš značně od Matouše, což svědčí, že bohatších pramenů používal. Důvody pro hypothesi užívání lze uvésti zvláště z oněch vypravování, která toliko Lukáši se sv. Matoušem jsou společna. V době novější Hausrath, Holtzmann, Wittichen za jediné pravdivé považovali, že Lukáš používal Josefa Flavia, opak toho však dokázal Schürr. Jakkoliv evangelium Lukášovo jest věnováno výbornému Theofilovi, přece *určení a účel* evangelia jest širší, poněvadž nemá ráz práce soukromé, ale předpokládá větší počet čtenářstva křesťanského, najmě pohanokřesťanů. *Účel evangelia* jest, výborného Theofila o pravdivosti učení, jež slyšel, přesvědčiti a dociliti, aby i pohanokřesťané v Krista uvěřili. Historická tendence třetího evangelia není výlučna a jedina, ale jest doprovázena tendencí dogmatickou. Lukáš chce poskytnouti příležitost svým již poučeným čtenářům, aby pochopili, že obsah víry jest skutečný a pravdivý. Ryze historického účelu nelze přijati, byť i Lukáš v mnohé stati předčil historickou podrobností a úplností nad své předchůdce. Vynechal mnohý děj, jejž uvádí Matouš a Marek, a toho nelze vysvětliti ani úmyslem, že by chtěl spořiti, zkracovati aneb slučovati. Užívá výrazů historicky neurčitých a mimo to umísťuje děje jinak než historie žádá. Samozřejmo jest, že jako Pavel tak i Lukáš snaží se vyzouti se z partikularismu, ale proto ani prvý ani druhý nepíše protižidovsky. Pravda toho vysvítá, srovnáme-li

Digitized by Google

je s evangeliem Matoušovým a uvážíme-li obsah sám o sobě. Namnoze i Lukáš jest židům příznivější než sám sv. Matouš. Kdekoliv Lukáš a vzor jeho zdají se býti nepřátelskými, jest jejich antijudaismus namířen toliko proti výstřednímu židovstvu; Pavel s Lukášem dosvědčují, že jest nezvratnou konsequencí křesťanské víry: pokrok od židovstva ku křesťanství. Nauka o milosti, milosrdenství a odpuštění Božím jest Lukáši s Pavlem společnou a dokazuje, že jest jakási spojitost mezi oběma. Evangelium chce utvrditi pavlanské pohanokřesťany i naukou a proto se v něm objasňuje nepřátelský směr národa židovského a povolání pohanů líčí se jako od počátku ustanovený princip. Ohledně *času a místa*, kde evangelium sepsáno bylo, přidržuje se Schanz jediného spolehlivého svědka sv. Irenea a klade dobu mezi r. 67—70 po Kr. *Místo* sepsání udati nelze, poněvadž zprávy o něm velice se různí, ač Řecko zdá se nejvíce práva míti. Též uspořádání není jednotné, ale poměrům času a čtenářů přizpůsobené. Mnozí exegetové dělili evangelium Lukášovo v části tři: (1, 5—4, 13), děj předpravný, vypsání veřejné činnosti Spasitelovy v Galilei a jeho cest do Jerusaléma a konečně vypsání jeho umučení. Schanz právem rozvrhl 2. díl resp. 1. hlavní díl, k vůli zprávám o cestách Spasitelových opět ve 2 samostatné části. I tentokráte udal p. spisovatel hojně literatury, jíž úplně vládne. Ostatně i o tomto kommentáři platí, což bylo řečeno o prvních dvou. V době krátké podjal se spisovatel úlohy veliké, nicméně ji dokonale a zdařile provedl. Kommentáři svými vřadil se mezi první katolické exegety. Nechť brzy následuje i výklad Janova evangelia k novému obohacení katolické theologické literatury.

Dr. *Fr. Krásl.*

35. Bílá Hora. Poutnické místo nejblah. Panny Marie Vítězné. Ve prospěch kostela Bělohorského vydal P. *Cyrill Kaněra*, farář u sv. Markéty. V Praze, nákladem vlastním, tiskem K. Bellmanna 1884. Str. 48 ve 12°. Cena 20 kr.

Knížečka ta podává nejen stručné dějiny poutnického kostela Bělohorského od r. 1619. počínaje, ale také trojí zdařilé, velmi čistě provedené vyobrazení jeho. Vypravování jest populární, pro každého snadno

Digitized by Google

srozumitelné, psáno s poklidem všeliké polemiky prostým a bude knížka ta zajisté všem ctitelům svatyně této velice vítanou. *Redakce.*

36. Maria matka dobré rady. Modlitební kniha pro všecky věrné ctitely bl. Panny Marie. Vzdělal P. *Berthold Josef Hejhal*, člen řádu sv. Augustina u sv. Tomáše v Praze. Druhé, opravené a rozšířené vydání. S titulním obrázkem. Schválena nejdůst. kn. arc. Ordinariatem v Praze. V Praze 1884. nákladem vlastním, tiskem K. Bellmanna. Str. 392.

Úcta a pobožnost k Marii matce dobré rady v posledních 3 letech značně se v Čecháeh rozšířila, čehož důkazem jest mimo jiné i nutnost druhého vydání této modlitební knihy, kterouž jsme již r. 1882 vřele odporučili. (Čas. D. seš. 6. str. 380.) Druhé vydáni čítá o 40 stran více než první a událo se rozšíření to z části v historickém vylíčení dějin obrazu genazzanského, z části připojením nových modliteb. Přejeme i tomuto druhému vydání hojného rozšíření ku zvelebení nábožnosti lidu křesťanského a ke vzrůstu slávy Bohorodičky. *Redakce.*

37. Liturgika pro střední školy. Vzdělal *Alois Hrudička*, prof. náboženství na c. k. české vyšší státní realce v Brně. (Dokonč.)

Tento rozvrh liší se od rozdělení užitého od Frencla, Ctibora a Konráda a shoduje se s tím, který jest zachován ve velmi pěkném spisku: Stručná katolická liturgika Dominika *Špachty*. Čtvrté vydání. V Praze 1883. Str. 81. C. 30 kr. Vyznati dlužno, že Špachtovo a Hrudičkovo rozdělení liturgiky jest logicky správnější než rozvrh v liturgikách jmenovaných. Nesnadno jest v té příčině docíliti jednoty, protože moment logický i didaktický žádají jiného rozdělení. Jednotlivé části rozděleny jsou v §§. číslicemi pro snadnější citování označené, jest jich v celé knize 88, a tyto jsou opět pro lehčí přehled a snadnější se učení rozděleny v odstavce a známkovány. S radostí uznáváme, že litugika p. Hrudičkova svým jasným rozdělením činí nejlepší dojem a že v tomto ohledu vyniká nade všecky české liturgiky pro gymnasia. Na doklad

Digitized by Google

toho mohli bychom ukázati ke všem částem knihy, přestaneme však na rozvrhu svátostin v §. 74.

Na doplnění a zdokonalení obsahu vytkneme některé věci. V §. 1. budiž jasněji vytknuta potřeba *vnější* bohoslužby. V §. 4 přáli bychom si zřetelnější stylisace v odstavci o jáhnech, aby se nezdálo, že jáhnové byli od apoštolův ustanoveni *jenom* ku správě chudobinství. V §. 6. mohlo býti poznamenáno, že slovo „církev" i ve střední češtině znamenalo kostel, jako dosud u některých Slovanů a mohl býti uveden výraz kollegiatní chrám. V §. 8. stůj: má chrám *hlavním oltářem* směřovati k východu. V §. 9. doplň: presbyterium (kněžský kůr) jest prostora pro kněze (jenž sluje řecky presbyter = starší) etc. V §. 13. budiž doplněno, že některá liturgická roucha zhotovena byla dle starozákonného obleku kněžského a některá pro křesťanské služby Boží zvláště byla vynalezena V §. 11. přidány buďte názvy: hlavní a vedlejší lodi a při kazatelně: nad kazatelnou bývá stříška, aby o ni kazatelův hlas se odrážel a tak sesiloval se. V § 14. mezi lit. rouchy vynechán jest biret. V §. 20. neděje se zmínka o svátcích andělův, jakož i uvedeno není, že některé zasvěcené svátky jsou obecné, jiné jen zvláštní. Český výraz „Boží hod" mohl býti vyložen. V §. 23 opraven buď význam slova vánoce = svatá noc (Brus Hattalův str. 51.). V §. 25. stůj: křídou *v týž den* svěcenou. V §. 27. stůj: Tyto děje jsou působení, umučení, vzkříšení a nanebevstoupení Páně. V §. 29. buď příkaz postu a újmy jasněji udán. Mezi pobožnostmi postními buď uveden i bolestný růženec. V §. 30. stůj: Na památku toho vjezdu činí se s ratolestmi *v týž den* posvěcenými atd. V §. 32. buď pod 2.) přidáno, že tabernakul hlavního oltáře zůstane otevřen a že na vedlejší oltář odnáší se také ciborium se sv. hostiemi pro nemocné. Pod 3.) stůj: odhalují se oltáře a omývají. V §. 33. k 1.) přidej: i věčná lampa se zhasí. Pod 5.) vypuštěno buď: zouvá obuv. V §. 34. pod 1. doplň: v ohni tom spalují se sv. oleje, jež od předešlého roku zůstaly. Pod 2. stůj: na trojkrutci, svíci to (ne: podstavci) etc. Pod 5. přidej: v každém chrámu, v kterém se konají velikonoční obřady, slouží se jen jedna mše sv. V §. 40. místo sv. Juliana a Urban VI. stůj: bl. Juliana a Urban IV., který sice slavnost Božího těla pro veškeru církev *ustanovil*, ale *zavedení* stalo se teprve skrze sněm Vie-

Digitized by Google

nenský. V témž §. pro Čechy stůj: po ukončení mše sv. vezme kněz monstranci, obrátí se k lidu a sestoupí od oltáře pod baldachin; v tu chvíli počíná se hymnus „Pange lingua“ a nastoupí se průvod atd. K §. 42. V Čechách jest svátek navštívení P. M. (první neděli v červenci) zasvěcený a slavnost růžencová nezasvěcený svátek. V §. 43. mohlo více býti povědíno o slavení památky dušiček. V §. 44. budiž dodáno, že chrám může býti zasvěcen i některému tajemství a že v mnohých krajinách slaví se pouť v připadající den, byť i nebyl zasvěcený svátek. V proroctví Malachiášově §. 47. stůj: a všude jménu *mému* atd. V témž odstavci slovo starozákonní buď opraveno v novozákonní. V §. 50. p. 3. mohly býti připomenuty obřady při kázaní a uvedeno slovo „exhorta“. V §. 59. vykládá se slovo křesťan významem pomazaný. V prvé řadě znamená české křesťan člověka pokřtěného, od slova křest, jež ze slova Kristus povstalo. V §. 60. buď přidáno, že mezi biřmováním má kmotr svou pravici položenu na pravém rameni biřmovancově. V §. 62. buď k vůli úměrnosti s předešlým a následujícím uveden počátek slov rozhřešení také latinsky. V §. 65. buď přidáno, že kněz chlebem a solí otírá si prsty, když nemocného byl pomazal a umývá je vodou. V §. 84. buď udáno, jak se upravuje mrtvola k pohřbu a buď učiněna zmínka o Salve Regina a tak řečené „andělské“ mši sv.

Proslovení jest žákům zcela přiměřené, věty krátké, srozumitelné. Jazyk jest celkem přesný. Vytknouti dlužno dílem slohové, dílem grammatické a tiskové poklesky, jež odstraniti třeba. Jsou následující: od Boha odvislosť (str. 5), *část* (7), k*u* bohoslužbě (7), Leo (8), jinde Lev (54), a opět Leona (96). V Čechách zobecněl název Lev. Nesprávné užívání slov nebo-li, či, čili (8, 11 a j.), zevnější m. vnější (9), shromáždovati se (10), přečasté užívání spojky jelikož m. poněvadž a p., jaký m. který (11 a j.), myšlenka (17), a sice m. a to (12 a j.), an m. protože (12), započíná m. počíná se (15), patří m. náležejí (17), jež (m. jehož) pozbyl (18), již (m. již) vydobyl (20), pakli že m. -li (20 a j.), podivně zní věta: kalich, nádoba na víno před jeho a na krev Páně po tomto proměnění (21); nemístné jest slůvko *buď* v poslední větě odst. 4. §. 17., přenešeny (25), dotýčný (25), zrodiv se m. zrodě se (26), vyjádřují (27), zapovězený (27), nelibé hromadění předložky na (4krát)

Digitized by Google

v jedné větě (28), veliká m. velká (29), mládátek (29), jmenem (31), předce m. přece (33), získati plnomocných odpustků m. akkus. (34), nenáviděti s akkus. (35), čtyr (36, 105), v neděli, kteráž *otvírá* týden tento (36), týhodne (37), odebere se (44), za druhé (50), Mariánské (50), skoumání (51), na počest m. ke cti (53), rozpadaly se m. dělily se (58), tutéž (59), nejvydatnější m. nejplatnější (61), toutéž (61), očistěn (75), následovati příklad m. gen. (76), alébrž (76), naslouchati naukám m. akkus. (77), próto (77), křest z nouze m. potřeby (78), vynechává modlitby tyto m. gen. (83), stupnů (84), podstoupivše m. vykonavše (84), vyléčiv m. vyléče (87), bere (87), odpovědnost (88), někde se píše jáhenský, jinde zase jahenský (91), nejprvé (93), vyhražena (98), Jerusalemský a jinde Jerusalémský (99), popele m. popela (100), plochou m. deskou (100), ryzou m. ryzí (111), poutě m. pouti (114), rok 388 m. 588 (9). P. spisovatel píše také křížmo (Kott), jáhen (διάκονος, Sušil), spůsob, ač jiným více se zamlouvá křížmo (χρῖσμα), jahen (Kott), způsob (Brus Mat. 2. vyd.). Výraz sacramentalia tlumočí slovem svátostiny (cf. anal. milostiny, χαρίσματα). Skočdopole má svátostniny, Frencl svěcení a žehnání, Ctibor posvátnosti (žehnaniny a svěceniny), Špachta svěceniny.

Tato liturgika vyniká vnější úpravou, papírem a tiskem nad jiné svrchu jmenované, což velečinné pap. tiskárně benediktinů rajhradských ke cti slouží. Vytknuté nedostatky takořka mizí u přirovnání s vlastnostmi knihy. Z látky podáno jest v rozumném výboru vše podstatné, rozdělení jest vzorné, dikce světlá, sloh úsečný a vnější úprava stkvělá. Slovem: Liturgika P. Hrudičkova hodí se *velmi dobře* účelu, pro nějž ustanovena jest

Dr. *Jan Marek*,
katecheta gymnasialní ve Slaném.

38. Zlatá bible to jest Písmo Svaté illustrované od nejslavnějších mistrů všech uměleckých dob. Nový Zákon. První sešit. V Praze, nakladatel Otto Čermák. Tiskem J. R. Vilímka 1884. Jeden sešit za 90 kr. Celý Nový Zákon bude obsahovati 25 sešitů.

Jazykem latinským (biblia aurea) i německým (goldene Bibel) vyšly častěji „zlaté bible“ v jiných

Digitized by Google

zemích jak za dob dřívějších tak i za našich časů. Nyní podnikl knihkupec p. Čermák v Praze také v jazyku českém vydání zlaté bible. Upozorniti musíme pro uvarování omylů, že ve „Zlaté bibli“ není podán celý či úplný text písma sv., nýbrž jen takové statě, o nichž právě pojednávají připojené výtečné obrazy. Proto také nebude sešitů tak velký počet a bude cena v celku velmi mírná. Převládalť vždy při vydání „zlaté bible“ úmysl, aby mistrovská díla umělecká na bibli se vztahující mnohonásobně se rozšířila: úplný text písma sv. může si jinak každý za 1 zl. 5 kr. zaopatřiti u ředitelství Dědictví sv. Janského v Praze neb v knihtiskárně arcibiskupské. Úprava textu „zlaté bible“ svěřena jest osvědčenému spisovateli p. Františku Ekertovi dle approbovaného vydání písma sv. a jelikož i obrazy světlotiskové zdařile jsou provedeny, můžeme „zlatou bibli“ co nejlépe odporučiti. V prvém sešitu nalezá se obraz Pokušení na poušti a Proměnění Páně na hoře Tábor. *Redakce.*

39. Nauka o náhradě škody podle učení theologů a předpisů obec. obč. zákoníka rakouského. Sepsal zvláště v prospěch posluchačů bohosloví Dr. *Frant. Janiš*, řádný veřejný professor na c. k. bohosl. fakultě v Olomouci. S povolením kn. a. ordinariatu. Druhé opravené a rozšířené vydání. V Olomouci 1884, tiskem a nákladem F. Slavíka. Str. 133.

Nauka o restituci jest pro moralistu katolického i pro duchovního správce zvláště ve zpovědnici předůležita a jest to část morálky, v níž ještě nejspíše jakási srovnalost se vyskytuje mezi naukou právníků státních a naukou církevní. nehledě k tomu, že pro praktické rozhodování jednotlivých případů restituce skutečně žádoucno, aby zpovědník měl jakousi známost sem zabíhajících ustanovení světského zákonodárství. Proto nejen nikterak za zbytečné nepokládáme, ale naopak povděčni tomu jsme, že p. spisovatel ve stálé souběžnosti podle sebe kladě nauku předních moralistův a znění občanského zákona rakouského s výklady výtečných právníků světských. Postup spisu jest, že nejprv vysvětluje se pojem vlastnictví a různé způsoby, jimiž se ho nabývá (str. 1—63), načež teprv o restituci či náhradě se jedná (str. 64—133). V tomto

Digitized by Google

druhém dílu arci vedle občanského i trestní zákon začasté se cituje a s výroky bohoslovců porovnává. Uspořádání celého spisu vyhovuje všelikým pravidlům logickým; vše tu přehledně a v přirozeném pořádku podáno a jasně vyloženo v textu, kdežto věci méně závažné pod čáru se odkazují. Kdekoli theoretické pravidlo ku zřetelnému seznání věci nestačí, připojeny jsou příklady vesměs velmi vhodné a průzračné. Pramenův hojnost téměř při každém paragrafu se uvádí na doklad toho, co spisovatel praví. Věty jsou stručné, mluva přesná. Výrazy právnické a theologické po pravidlu jsou zcela správné až na skrovné výjimky tak na př. místo svatokupectví myslné (mentalis) (str. 124) raději bychom užili výrazu: obmýšlené; místo „pádech“ (str. 10) sluší říci: případech. Tisk jest úpravný, poklesky nepatrné, na př. str. 88. nekdo (m. někdo), str. 132 praecipne (m. praecipue). Abecední rejstřík značně usnadňuje užívání spisu tohoto, jejž pro značnou praktickou jeho prospěšnost důst. duchovenstvu vřele odporučujeme. *Redakce.*

40. Märzveilchen. Drei Novellen von *Ernst Kaufhold.* Vereinsgabe des kathol. Pressvereins in Prag pro 1884. Prag 1884, Selbstverlag des Verfassers. Druck von Dr. A. Wiesinger in Wien. Str. 154.

Spisovatel podal před nedávnem pěknou práci o škole konfessionální, kteráž německým oddělením katolického spolku tiskového byla uveřejněna a všeobecné pochvaly došla. Tuto pak podává tré novell, o nichž lze vydati svědectví, že v každém ohledu jsou výborné. Názvy novell těch jsou: „Zweierlei Brautfahrt“; „Ende gut, Alles gut“; „Auf der Liebe Staffel.“ Novelly ty byly již uveřejněny ve Vídeňské „Gemeindezeitung“, a odtud bezpochyby lze si vysvětliti, že literky jsou velice sešlé a tisk neúhledný, ano namnoze prašpatný. Kdo však tuto překážku šťastně přemůže, toho odmění mnohonásobně pěkný obsah povídek; neboť psány jsou veskrz v duchu křesťanském, ano s nadšením pro věc Kristovu, a při tom nicméně jsou tak poutavé, že v mysli čtenářově pozornost a dychtivost ustavičně napjatou udržují. *Redakce.*

Digitized by Google

41. Historisch-chronologische Untersuchungen über das Todesjahr des hl. Johannes von Nepomuk. Von Dr. *August Amrhein*, Pfarrkurat in Werneck. Würzburg, Bucher 1884.*)

Kdo četl o sv. Janu Nepomuckém novější spisy našich domácích spisovatelů, jako † Tomáše Nováka, † biskupa Frinda, kanovníka Dr. Borového a P. Votky, bude též s potěšením čísti spisek výše uvedený. Jako spisovatelé právě jmenovaní, dokazuje i spisovatel této knížky, že sv. Jan N. 20. března r. 1393. byl umučen a že tudíž generální vikář Jan z Pomuku a sv. Jan N. jest jedna a táž osoba. Spisovatel nepodává úplného životopisu sv. Jana, jeho hlavní zásluha spočívá ve způsobu, jakým na základě kalendáře r. 1393. vysvětluje a v souhlas uvádí na pohled různá udání historická o světci našem. Spisovatel dokazuje, že sv. Jan 20. března 1393 s mostu do řeky Vltavy byl vržen, pak teprve dne 17. dubna v předvečer dne Svátosti (ostensio reliquiarum, kteryžto svátek v pátek po neděli provodní u přítomnosti poutníků z celých Čech se slavíval) nalezen, následující noci světly nad tělem jeho se vznášejícími oslaven, dne 19. dubna v kostele u sv. Kříže většího prozatímně pochován, na den nanebevstoupení Páně 15. května do chrámu sv. Víta slavně přenešen a dne 16. května po službách Božích slavně pochován a sice na místě, kde nyní stříbrný oltář s jeho tělem se nalezá. Stůjtež zde na ukázku jednotlivá udání historická, jimiž tvrzení své dokazuje. O dni úmrtí sv. Jana mimo jiné svědčí poznámka na okraji v úředním protokole duchovního soudu ze dne 24. března 1393: „Jo . . . P . . . (t. j. Joanes Pomuk) diem suum clausit extremum, cujus anima requiescat in pace," a seznam anniversarií při kostele sv. Víta, kde nalezá se tato poznámka: „In vigilia s. Benedicti (20. března) fit anniversarium Johankoni Pomuk, quem rex Wenceslaus jussit submergere; vigiliae minores,

*) Tuto recensi obdrželi jsme teprv po vyjití sešitu 5., v němž jsme sami stručnou zprávu o témž spise pod č. 30. přinesli. Pro důležitost věci za dobré uznáváme i tento mnohem obšírnější posudek z péra pilného spolupracovníka „Časopisu" zde podati. *Redakce.*

Digitized by Google

in missa Requiem, fit commenda ante altare s. Clementis, ubi lapis marmoreus jacet, in quo sculptum est Johannes Pomuk, ubi modo est cancellum ferreum in circuitu.“ Tělo sv. Jana nebylo však hned po jeho mučenické smrti nalezeno, nýbrž teprve 17. dubna. To vysvítá z poznámky v kronice Žitavské: „I chtěl se král od zpovědníka dověděti, z čeho se královna zpovídala. A když to zpovědník králi častěji odepřel, kázal ho král do řeky Vltavy uvrhnouti a *tak byl utopen, že nikdo nevěděl, kam by se byl poděl*, až ho rybáři ve vodě nalezli, a pochován jest v chrámě sv. Víta.“ Ze slov: „a tak byl utopen, že nikdo nevěděl, kam by se byl poděl“, soudí spisovatel, že to déle trvati muselo, než tělo sv. Jana nalezeno bylo. Určitěji zmiňuje se o tom rukopis kláštera Zlaté Koruny: „Anno Dei 1393 in die s. Benedicti submersus est Doctor Jochanko Decanus (archidiacon.) Pragensis et *inventus est feria V. in ostensione reliquiarum.*“ Zajímavé jest, jak vysvětluje nápis připevněný na starobylé kopii obrazu sv. Jana. Nápis ten zní: „Anno MCCCLXXXIII. XX. May. ex deposito corpore in ecclesia s. crucis Joannis de Pomuc can. a Wenceslas IV. ex ponte in Moldavam dejecto vera vultus et corporis depicta imago.“ Spisovatel dokazuje z jiného historického příkladu, že tento nápis je pozdější chybné čtení nápisu na starším obraze, který dle tehdejšího způsobu počítání zněl (bez pochyby bez letopočtu): die XIII. calendas Majas (= 19. dubna) atd. Obraz představuje sv. Jana, an spočívá na marách v oděvu kanovnickém s křížem v rukou a biretem na hlavě, kolem hlavy viděti patero hvězd jako na upomínku, že předešlé noci (ze 17. na 18. dubna) dle stálé tradice tělo jeho v řece světly bylo ozářeno.

Je-li tento výklad spisovatele pravý, pak bylo tělo sv. Jana ještě dne 19. dubna v kostele sv. kříže veřejně vystaveno a bez pochyby téhož dne prozatímně v témž kostele pochováno. Spisovatel ukazuje ještě z jiného příkladu, že den 19. dubna má větší význam v životopisu sv. Jana a že se to dobře vysvětluje z toho, že je to dies depositionis in ecclesia s. crucis. Svátek sv. Jana padající na den 16. května vysvětluje jako diem depositionis in ecclesia s. Viti. Soudí to z následujících dát: V aktech kanonisačních klade se slavné přenesení sv. Jana do chrámu sv. Víta na den

Digitized by Google

nanebevstoupení Páně, výroční pak jeho památka kladla se již před jeho kanonisací vždy na den 16. května jako festum chori, ale veřejně a slavně konala se dle svědectví Balbínova (1680) vždy na neděli po nanebevstoupení Páně a ne na neděli po 16. květnu, jak by se dle našeho obyčeje očekávati dalo. Spisovatel soudí, že den 16. května má jistě svou příčinu a sice jako dies depositionis, že ale pochování to státi se muselo v roce, kdy den 16. května padl mezi svátek nanebevstoupení P. a následující neděli, což shoduje se právě s rokem 1393, kdy svátek nanebevstoupení P. padl na 15 květen. Tím pak dobře vysvětluje se obyčej za času Balbína panující, konati slavně památku sv. Jana v neděli po nanebevstoupení P.

Tím, že ti nejstarší dějepiscové, kteří o sv. Janu N. zmínku činí, ve svých stručných zprávách mají na mysli buď den úmrtí, aneb den nalezení, aneb pochování jeho buď v kostele sv. Kříže aneb v chrámu sv. Víta a že tyto události přísně od sebe nedělí, předpokládajíce všeobecnou známost jejich, tím zdá se, jako by sobě odporovali a tím stalo se též, že pozdější spisovatelé zprávám těm úplně neporozuměli a nových omylů se dopustili.

Vysvětlení, jak v knížce této spisovatel je podává, je velmi jasné a jednoduché a již tím má ráz pravděpodobnosti. Bylo by záhodno, aby naši katoličtí dějepiscové myšlénky v knížce této obsažené dále sledovali a je na základě kritického rozboru písemných pramenů dějepisných vědecky zjistili. Tím by na vždy rozřešeny byly známé pochybnosti ze životopisu světce našeho, od Boha tak velikými zázraky oslaveného. *J. Š.*

42. Les erreurs sociales du temps présent (Společenské bludy doby nynější) par l'abbé *E. Méric*, profes. à la Sorbonne. Paříž 1884. 1 sv. ve 12°. 3·50 franku.

Jako se i u nás vzmahá den ode dne socialistický proud, rovněž počíná se vzmáhati též česká literatura o socialismu jednající. Tak vyšly v poslední době ze samotné knihtiskárny benediktinů Rajhradských v Brně dvě knihy o otázce socialní: Dr. Chleboráda „Boj o majetek“ a překlad pěkné, přehledné brožury od Dr. Scheichera: „Duchovenstvo a socialní otázka.“ Ve bro-

Digitized by Google

žuře této jsou systémy, jich vývoj a celá nauka socialismu pěkně probrány a zároveň naznačeno stanovisko, jaké zaujmouti má duchovenstvo naproti bludům společenským, má-li společnost býti zase na pravou cestu uvedena. Se stanoviska čistě filosofického, dle zásad křesťanských, bude zajisté pojednáno o naukách socialních ve slíbených již dílech Dr. Pospíšila (ve II. díle jeho „Filosofie dle zásad sv. Tomáše Aq.“) a v díle Dr. Hlavatého. S téhož stanoviska filosofie scholastické, se stálým zřením k nynější době pojednává o bludech socialních nadepsaný spis kněze E. Mérica. „Moniteur de Rome“ (katolický denní list) přinesl v měsíci květnu t. r. (č. 117. 19—20. května) velmi pochvalný úsudek o díle tom a dovolujeme si upozorniti důst. čtenářstvo na nové dílo toto od Sorbonnského professora Mérica, který jest znám jako výborný apologeta společnosti křesťanské proti socialismu.*) Účel díla svého udává p. spisovatel sám ve předmluvě takto: „Nepsal jsem knihy polemické; snažímť se probrati bez vášně a hořkosti všecky bludy doby naší a vyslechnu s pozorností stále nestrannou všecky obtíže odpůrcův. Rád bych odklidil nedorozumění, rozptýlil předsudky, odkryl pravdu zahalenou prachem a kouřem boje, rád bych konečně dokázal naprostou potřebu víry v nesmrtelnost duše a v jsoucnost Boží, aby zachráněna byla společnost ohrožená a by vychováni byli lidé, kteří by sloužili užitečně vlasti, naučivše se milovati ji až ke šlechetnému obětování života, který jest dle jejich víry a dle jejich naděje přípravou k životu lepšímu, nepomíjejícímu.“ Účelu sobě vytknutému vyhověl p. Méric s úplným zdarem. Ve krásné knize své pojednává postupně o těchto otázkách: Novověká morálka, Rozvod, Úloha vyučování a předsudek revolucionářský, Vychování a idea o Bohu, Oprava společenská, Vlastnictví a bída, Křesťanství a práce, Úloha společnosti a spolky, Boj společenský a konečně Mo-

*) Vyšla od něho již četná díla, z nichž některá pro výbornost svou přeložena do jiných řeči. Uvádíme: La vie dans l'ésprit et dans la matiére, La morale et l'athéisme contemporain, Du droit et du devoir, La chute originelle et la responsabilité, L'autre vie — jsou to již dle nápisův díla vesměs apologetická a časová.

Digitized by Google

derní názor právní. Kdežto někteří spisovatelé, pojednávajíce o filosofii scholastické, užívají řeči minulých věkův a nevysvětlují starých významů filosofických, p. Móric vyhnul se chybě té, převáděje vše do běžné řeči naší a našeho slohu, a čině tak pravdy starých scholastiků přístupnými našemu spůsobu myšlení. Slovem — Móric jako dokonalý spisovatel nepíše pouze pro kněze, kteří mají hájiti náboženství a sledovati každinké hnutí nepřátel, nýbrž on píše pro obecenstvo vůbec: kněze i laiky. Rozptyluje pochybnosti a vyvrací vítězně námitky. Avšak po laskavém a zdvořilém tonu jeho odpovědí pozná se hned, že filosof tento jest knězem a že mu jde méně o slávu vítězství jako o to, aby nepřátely přivedl ku poznání pravdy. A to jest právě spůsob, jak obnoví se v době naší filosofie dle zásad sv. Tomáše Aquinského.

K. V.

43. Die Bildung und Erziehung der Geistlichen. nach katholischen Grundsätzen und nach den Maigesetzen. Von *Irenaeus Themistor*. Köln, 1884. Bachem. S. 256. M. 4.

Nesmírného dosahu pro časné i věčné blaho národův jest klerus pevné víry, bezúhonných mravů, horlivý a vědomostmi pro svoji úlohu potřebnými opatřený. Aby takovým byl, závisí na jeho vychování. Spisovatel vyměřil si za úlohu, aby na základě vnitřních důvodův a zkušenosti církve více než tisícileté předložil zásady, které jediné přiměřenými v této příčině se objevují. Zkoušel, zdali výchova, které zákony květnové v Německu žádají, odpovídá těmto zásadám. Zpytoval, v jakém poměru jedno i druhé vychování kněžstva má se ku státním interessům. Hleděl posléze i právní otázku vyložiti, zdali státu či církvi náleží ustanoviti, jak klerus vychováván býti má. Nesnadno jest v otázce, která bohoslovce, dějepisce, právníka, slovem muže církve i státu z rozličných stránek zajímati musí, aby všeliká hlediska najednou byla vystižena. Spisovatel probírá bohatou látku v díle uloženou v sedmi hlavách. V prvé (str. 1—5) vypisuje nedostatek duchovenstva a jeho příčinu, jakož i jeho následky pro osiřelé osady a činné duchovenstvo, kterýmžto nedostatkům nijak nepomůže zákon ze dne 11.

Digitized by Google

června 1883. Jak tu pomoci? V druhé hlavě (str. 5—21.) pojednává se o cíli, jehož výchovou katolického duchovenstva dosíci se má a tím jest, aby čekatelé způsobilými se stali konati svoji úlohu. Tato úloha záleží v tom, aby byli orgánem katolické církve v provádění zvláštního určení jejího. Toto určení církve jest, aby pokračovala v trojím úřadě Kristově, by všichni lidé spaseni byli. Proto jest úlohou katolického duchovního, aby byl prostředníkem nauky i milosti spásy všem stavům ve všech životních dobách i ve všech poměrech. Aby této úlohy bylo dosaženo, třeba jest víry, lásky ke Kristu a k církvi, mravní pevnosti, ducha modlitby a rozjímání, vědeckého i společenského vzdělání. Kterých prostředků jest užiti, aby čekatelé duchovního stavu opatřeni byli těmito požadavky? O těchto prostředcích rozpisuje se hlava třetí (str. 21—99). Za starých časů sloužily za ústavy ku vzdělání duchovenstva příbytky biskupův, lateranské patriarchium, příbytky osvědčených správců duchovních, kláštery a semináře podle řehole sv. Augustina. Z těchto historických událostí jde, že církev sama spravuje vychování svého duchovenstva, že tato výchova děje se před očima biskupovýma a že vymahá dlouhého času, proto záhy musí s ní býti počato. Středověká universita jest i podstatou i dějinami dcera církve. Při universitách postaráno bylo o vzdělání kněží pensijními ústavy, kolejemi, bursami a církevním působením na professory a studující. Ale i tu vznikly velké nedostatky z materialných zájmů hospitův, z bydlení theologův se studujícími světských věd, z nemožnosti, aby zvláštnosti duchovního stavu při bydlení studujících různého povolání šetřeno bylo, jakož i z nedostatku církevního vlivu na pensijné ústavy. V novější době hledí sněm Tridentský pomoci těmto nedostatkům. Spisovatel nejprve podává obsah ustanovení sněmovního ze dne 15. července 1563 sess. 23., po tom rozbírá důležitější jeho částky, zejmena, že biskupové jsou povinni zakládati semináře, do nichž čekatelé duchovního stavu záhy vstupovati mají a jichžto dozor jediné biskupské autoritě přísluší.

(Dokonč.)

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek VII.

Děti rodičů bezkonfesijních
dle nálezů nejv. správního soudu a dle platných zákonů rakouských.

Liberální éra, ježto stihla rakouské národy a země za vlády pověstných „bürgerministrů“, zůstavila nám za smutné dědictví zákony a zřízení, kterými se předůležité zájmy a právní poměry uvedly a stále uvádějí ve zmatek a způsobují se škody ne snadno nahraditelné. Rozrušením starých zásad právních a společenských s jedné, doktrinářskon pak nepraktičností a vnitřní nepravdivostí nových „svobod“ otřesen jest všecken bývalý řád tolik, že na mnoze až nemožno jest rozhodnouti dle zákonů bezpečně v případech konkretních, ač nemá-li státní správa sama postaviti se na stanoviště podvratné. Odtud pochází, že instance u věcech veřejné správy a právních poměrů rozhodují nedůsledně, že na vzájem odporují sobě v nálezu a důvodech, ano že táž instance v jedné a též věci vynáší v rozdílných dobách nálezy rozdílné, zcela opačné. Zdá se, že čím která instance jest více vzdálena skutečného života a nezbytných potřeb jeho, tím méně nálezy její vyhovují přirozenému rozumu a citu, a zase, čím která

Digitized by Google

více nucena jest, přihlížeti ke skutečnému životu, tím že více potýkají se nálezy její s novými, kodifikovanými „svobodami.“

Nemálo zajímavo, ač ovšem i velmi trudno jest, stopovati tento zápas praktického rozumu a přirozeného citu s „vymoženostmi nové éry“ na poli *„svobody víry a svědomí.“*

Doktrinářští svobodáři kážou ve všech zemích „svobodu víry a svědomí.“ Touto svobodou obdařila liberální éra i rakouské národy ve formě 14. článku základních zákonů státních ze dne 21. pros. r. 1867. „Plná svoboda víry a svědomí jest každému zaručena.“ — Za našich časů nezakládají se nové společnosti náboženské, protože „pokročilejší část obecenstva intelligentního“ neráda se zabývá věcmi tak prý zastaralými, jako jest náboženství; jediné snad mormonství bylo by trochu zajímavé. Protož i děje se, že té „svobodě víry a svědomí“ dává se význam zcela jiný, že se béře za svobodu, osvoboditi se všeliké víry a všeho svědomí a leda jen pozor dáti na trestní zákon, aby jej chytře obešel. Z tohoto ponětí o svobodě víry a svědomí vyšla *bezkonfessijnost* t. j. povržení veškerým náboženstvím a veškerým positivním zákonem mravním. Ta s drzostí nevyrovnanou vtírá se mezi počestná přesvědčení, dere se ku předu a práva se dovolává u všech instancí, až k nejvyšší, od které již nelze odvolati se dále, — a státní úřadové s ní zacházejí jako s nějakou počestnou a oprávněnou ideí, ač by mezi národy civilisovanými měla míti na čele vyryté stigma hanby a zločinu. Hanebná i zločinná jest bezkonfesijnost; na místě všech důkazů postačuje tu nepopíratelná skutečnost, že moderní anarchisté — dynamitníci — nihililisté jsou vesměs bez konfesse, — t. j. bez náboženství a svědomí.

Digitized by Google

1. Rakouské zákony od r. 1867. a 1868. pokud se vztahují k náboženství a náboženským společnostem, nemluví vůbec o bezkonfessijnosti, o lidech bez určitého vyznání náboženského; ani zákon od 9. dubna r. 1870. „o manželství osob, nenáležejících k nižádné zákonem uznané církvi neb náboženské společnosti, a o vedení rodných, oddavacích a umrlčích kněh pro tyto osoby" nezmiňuje se o lidech beze všeliké konfesse, a může vykládati se o sektách v Rakousku neuznaných, jako jsou Kwakeři, Irwingiáni, Swedenborgiáni. Bezkonfessijnost tedy nemá základu v rakouském zákonodárství, ač ovšem zásady a zákony v „moderních státech" obvyklé dokořán jí cestu otvírají, na pohoršení národů a na velikou škodu společenského řádu i mravu. Bezkonfessijnost v Rakousku děkuje svoje bytí pouze té okolnosti, že v těch článcích zákona ze dne 25. května r. 1868., kteříž o proměnách vyznání náboženského jednají, bez potřebného spojení zůstaveny jsou *vystoupení* z jisté náboženské společnosti a *vstoupení* v jinou. Mluví se tam o vystoupení z náboženské společnosti, ku které dosaváde člověk náležel, mluví se též o vstoupení v jinou církev svobodně volenou, ale nikde nepraví se, že by po vystoupení *muselo následovati vstoupení*, a touto — patrně naschvál zůstavenou — mezerou vešla bezkonfessijnost na půdu veřejnosti. (Srovn. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 1883, erstes Heft, str. 123.)

A poněvadž v zákonech rakouských nikde se nemluví o lidech, kteří by k žádnému (ani zákonem neuznanému) náboženství nenáleželi, zcela bez náboženství byli: tak ovšem i není ustanoveno zákonem, v jakém náboženství by se vychovati měly dítky, pakli oba rodičové anebo jeden z nich se k nižádnému náboženství nepřiznávají. *O dětech bezkonfessijních tedy*

Digitized by Google

zákonové rakoušti nic nevědí, nic neustanovují, vůbec jich neznají. Že pak bezkonfessijní otcové chtějí také míti bezkonfessijní děti, povstaly a posud povstávají z toho nedostatku zákonných ustanovení na úřadech soudních a ve školách mnohé nesnáze, aniž by posaváde bylo došlo k pevným a bezpečným názorům, ku kterýmž dojíti snadno nelze, poněvadž asi ne hned odhodlá se některá vláda rakouská, aby doplnila, co vysloviti ostýchalo se samo pověstné „občanské ministerstvo." Nesnáze ty představují se nám v rozhodnutích úřadů politických, ministerstva a nejvyššího soudu správního ve sporech o děti bežnáboženských rodičů.

Před několika lety čtlo se v novinách o jistém českém rolníkovi Čertovi, že nechtěl dopustiti, aby jeho nově narozené dítě pokřtěno bylo; avšak političtí úřadové zlomili odpor jeho, dítě bylo pokřtěno. Podobných případů stalo se více, ač nedostaly se všecky v obecnou známost; c. k. hejtmanství, místodržitelství a ministerstvo rozhodovaly obyčejně, že dítě musí pokřtěno a vychováno býti v náboženství, jež měli rodičové (anebo jeden z nich) prve nežli odpadli, chlapci podle náboženství otcova, dívky podle náboženství matčina. Avšak bezkonfessijní drzost opovážila se svůj cynismus ještě více na veřejnost uváděti apellacemi k nejv. správnímu soudu, a od této instance zvláště pochází zmatek, v jakémž nyní se nalézáme.

Obracíme zde pozornost ke čtyřem případům jednorodým, v kterých ale tato nejvyšší instance rozhodla dvakráte *ve prospěch náboženského vychování* dítek a dvakráte zase *naopak*, odkudž arci pochází přede vším plný odpor mezi stanoviskem této instance a stanoviskem úřadů školních, kteréž důsledně stojí na tom, že každé dítě školní musí se nějakému náboženství učiti a v něm vychováno býti. — Roku 1877. nálezem ze

Digitized by Google

dne 26. dubna a r. 1879. nálezem ze dne 27. září zamítl nejv. správní soud stížnost podanou proti ministerskému rozhodnutí, vedle něhož mělo po katolicku býti vychováno dítě rodičův až po narození téhož dítěte odpadlých a k žádnému náboženství nepřistouplých. Avšak r. 1882. nálezem od 22. dubna a r. 1884. nálezem od 18. dubna bylo podobné rozhodnutí zrušeno a za právo uznáno, že dítě narozené po skutečném odpadnutí rodičů od náboženství má s nimi zároveň za odpadlé, za bezkonfessijní platiti. Všecky tyto nálezy odůvodněny jsou jedním a týmže zákonem ze dne 25. května r. 1868.

Případ z roku 1882. jest tento: Obuvník Märkel z Broumova v Čechách a jeho manželka prohlásili se dne 3. září 1880 za bezkonfessijní; 11. října téhož roku narodilo se jim děvče, jemuž rodičové křest odepřeli. Příslušné okr. hejtmanství přikázalo, aby dítě bylo pokřtěno; české místodržitelství ale zrušilo rozkaz tento, a odtud vzala sobě bisk. konsistoř Králové-Hradecká příčinu, stížnost vésti k ministerstvu duchovních záležitostí. Ministerstvo dalo stížnosti za právo a rozhodlo dne 28. srpna 1881, že děvče má nejdéle do dvou neděl býti pokřtěno vedle ritu církve od rodičův opuštěné t. j. katolické; neuposlechnou-li rodičové dobrovolně, že dítě bude mocí ke křtu donešeno. Manželé Märkelovi rekurovali k nejv. správnímu soudu ve Vídni, a ten uznal stížnost jejich za oprávněnou a zrušil rozhodnutí ministerské, z důvodů těchto: Zásada, že dítky (dle zákona od 25. května 1868) následují náboženství rodičů svých manželských, má svoji platnost také v tomto případě, a protož dítě rodičův Märkelových nenáleží k nižádnému náboženství, poněvadž také rodičové jeho se k žádnému nepřiznávají. Musí se, prý, ano není v zákoně výslovného ustanovení o

Digitized by Google

bezkonfessijnosti, souditi dle intence zákona, vyslovené v článku I., kterýž ustanovuje, že děti následují náboženství rodičů aneb (dle pohlaví) jednoho z nich. Proto prý měl administrační úřad jednati dle zákona od 9. dubna r. 1870. a zapsati dítě manželů Märkelových do rodné knihy, nařízené pro lidi k žádnému z náboženství státem uznaných nenáležející.

Případ z r. 1884. jest tento: Edgardo Raskovic, obchodní agent v Terstu, rodilý katolík a ženatý s katoličkou, prohlásil r. 1870., že z církve katolické vystupuje a bez vyznání zůstává; zároveň žádal, aby dvě dítky, narozené ještě před odpadnutím jeho, zapsány byly v civilní rodné knihy při magistrátě terstském. Podobně dal zapsati jiné čtyři po roce 1870. narozené dítky své. Později vystoupilo terstské místodržitelství s námitkami proti zápisům těm a nařídilo Raskovicovi, aby dal pokřtiti a po katolicku vychovati *všecky* své dítky. Ministerstvo, k němuž apelloval Raskovic, potvrdilo místodržitelské rozhodnutí, za důvod uvádějíc, že v případě tom nebylo *změny* v náboženství a že děti ještě nepřekročily 7. roku. Proti rozhodnutí tomu vedl Raskovic stížnost k nejv. správnímu soudu, kterýž dne 18. dubna t. r. vynesl nález, že zrušuje se ministerské rozhodnutí, pokud se týče dítek narozených po vystoupení otcově z církve, potvrzuje se pak, pokud se týče dítek *před* vystoupením narozených. Důvody, proč děti před r. 1870. narozené mají pokřtěny býti, béře správní soud odtud, že bezkonfessijnost nerovná se skutečnému přestoupení k jinému náboženství a proto že tu platí zákony, kteréž rozhodovaly o náboženství Raskovicových dítek před rokem 1870. a vedle kterých děti katolických rodičův náležejí k náboženství katolickému. Rozhodnutí o dítkách po r. 1870. Raskovicovi narozených odůvodňuje správní soud

Digitized by Google

takto: Že otec všeho náboženství se zřekl, matka však zůstala katoličkou, přeměnilo se manželství toto ve smíšené, a protož rozhodují o náboženství těchto dítek zákonové, platní o smíšených manželstvích; poněvadž pak dítky po r. 1870. Raskovicovi narozené jsou samí chlapci, náležejí k náboženství otcovu. — Divná to věru argumentace; děti náleží k *náboženství* otcovu, ačkoli otec žádného náboženství nemá. Jest to právě tak, jako by soud ustanovil: dítky budou po svém otci dědíti peníze, ačkoli otec ani krejcaru nemá. Dále dovolujeme sobě otázku: Kterak možná jest, manželství Raskovicových nazvati smíšeným, když zákon rakouský vůbec ustanovuje, že mezi křesťanem a člověkem k náboženství křesťanskému nenáležejícím platného manželství býti nemůže?

Srovnejme s těmito dvěma jiná dvě rozhodnutí téhož nejv. správního soudu z r. 1877. a 1879. V obou těchto případech zamítnuta stížnost na rozhodnutí ministerské, jímžto se přikazovalo, že dítě bezkonfessijních rodičů musí pokřtěno býti, poněvadž odpadnutí od víry stalo se až *po* narození dítek, o jichžto náboženství potom spor nastal. Z toho vysvítá, že nejv. správní soud této zásadě se dává vésti: Pakli se dítě narodilo *dříve*, nežli rodičové (anebo jeden z nich) se prohlásili za bezkonfessijní, musí dítě náležeti k tomu náboženství, ku kterému náleželi tehdy rodičové (anebo jeden z nich, dle pohlaví dítěte); pak-li se ale dítě narodilo až *po* odpadnutí rodičův ode všeho náboženství, má také dítě zůstati bez náboženství, poněvadž prý tu platí zákon, že dítky následují náboženství rodičů.

Abychom posoudili, zdali nálezové z roku 1882. a 1884. (tento jenom ve své druhé části, pokud se týče dětí Raskovicovi až po r. 1870. narozených) nejsou ve

Digitized by Google

zřejmém odporu s nálezy od r. 1878. a 1879. (částečně i s nálezem od r. 1884., pokud se týče dětí před apostasií Raskovicovou narozených), vizme důvody, o které se tito starší nálezové opírají. Nejv. správní soud argumentoval r. 1877. a 1879. následovně: Vystoupení z posavádního svazku církevního bez přihlášení se k jiné církvi anebo k jiné zákonem uznané společnosti náboženské, tedy prohlášení sebe za bezkonfessijního, *nemůže se na roveň klásti s odpadnutím od posavádní a přestoupením k jiné církvi neb náboženské společnosti*, a protož není to *změna* víry ve smyslu zákona od 25. května r. 1868. I když rodičové před 7. rokem dítěte opustí všecko náboženství, nesmí toto zůstati bez náboženství. K tomu dovolává se nejv. správní soud §. 139. občanského zákona, kterýž ukládá rodičům povinnost manželské dítky své v náboženství vyučiti a vychovati, ta povinnost pak by nemohla se vykonati, kdyby dovoleno bylo, dítek nechati beze všeho náboženství; ano i dodává se výslovně, že v tomto případě nejde o rozhodnutí, smějí-li dítky náležeti k církvi neb náboženské společnosti státem neuznané, nýbrž jen o rozhodnutí, mohou-li dítky nechány býti bez náboženství. Konečně ukazuje správný soud ku platným v Rakousku zákonům školním, vedle kterých musí každé školské dítě náboženství se učiti, mravně podle náboženství vychováno býti.

Takové rozhodnutí samo sebou se zamlouvá přirozenému rozumu a citu, jakož i v souhlasu jest úplném se zákonodárstvím rakouským. — Dítě vůbec má právo na nejpilnější duchovní potřebu lidskou, kteráž bez odporu jest náboženství, již i jako prostředek mravného vzdělání. Jsou-li rodičové dítěte tolik nedbanlivi anebo mravně zpustlí, že by tomuto právu svého dítěte (a své povinnosti zákonné) dosti nečinili a činiti ne-

Digitized by Google

chtěli, má dítěti stát dopomoci přirozeného práva jeho*), a byla by věru smutná věc, když by stát měl průchod dáti bezbožnému jednání rodičův, povinnostem svým zpronevěřilých. Toho zdravý rozum i neporušený cit žádá, k tomu se i zřejmě přiznává nejv. správní soud ve svých dalších důvodech k nálezu ze dne 28. září r. 1879., kdež praví: „Z toho, že zákon od 25. května r. 1868. nezůstavuje rodičům, aby rozhodovali o náboženství dítek svých, ale sám o něm ustanovuje, jakož i z toho, že stát mravně-náboženské vychování mládeže klade za cíl ústavů svých školních: musí se souditi, že byl úmysl zákona od 25. května 1868, aby dítky k některému vyznání náboženskému náležely. Případ, kdež rodičové svoje posavadní náboženské vyznání jenom za jiné vyměnili, nijak není totožný s případem, kdež náboženského vyznání svého se vzdávají, aniž by nějaké jiné přijali.“ — Z rozhodnutí toho a z uvedených důvodů dobře mohli administrativní úřadové odvozovati za normu, že nižádné dítě nesmí zanecháno býti bez náboženství, ve stavu bezkonfessijnosti.

Nyní ale, kterak srovnávají se rozhodnutí z r. 1882. a 1884. se zákony rakouskými, zejména se zákonem ze dne 25. května 1868 a s § 139. občanského zákonníka rakouského? Možno-li odůvodniti ten rozdíl v nálezu, jde-li o dítě narozené *před* odpadnutím rodičův aneb až *po* odpadnutí? — Míníme, že nikoli, poněvadž by důvody, o které opírá se nález, že dítě narozené před odpadnutím rodičů (anebo jednoho z nich) od náboženství náležeti má k původnímu náboženství

*) Občanský zákonník rakouský ustanovuje (§. 177.), že otec, kterýž neplní otcovských povinností, má otcovské moci býti zbaven, a dětem jeho že má ustanoven býti kurator.

Digitized by Google

jejich, rovnou platnost mají také v tom případě, když narodilo se bezkonfessijním rodičům dítě až po jejich odpadnutí od víry. Tamto se uvádí za důvod, že odpadnutí od víry k plnému bezvěří (bezkonfessijnosti) nemůže na roveň postaveno býti s přestoupením k jinému náboženství; a kdo by mohl i jen pomysliti, že odpadnutí před narozením dítěte samo sebou zcela se rovná témuž odpadnutí až po narození děcka? Pakli tamto bezvěří není *změnou* náboženského vyznání, ovšem ani tuto není. A pakli z podstaty bezkonfessijnosti (že totiž nelze ji bráti za změnu náboženského vyznání), za právo se uznává, aby dítě před odpadnutím narozené zůstalo v původním náboženství rodičů, kterak možná s logickou důsledností tvrditi, že dítě narozené *po* odpadnutí rodičů má bez náboženství zůstati na základě zákona, kterýž nemluví o bezvěří. bezkonfessijnosti, ale o *změnách* víry? A pakli by dle důvodů k nálezu od r. 1882. (dítě manželů Märkelových) měl zákon od 25. května 1868. ex analogia platiti o bezvěří zrovna tak, jako o změnách víry, kterak může nejv. správní soud odepříti rodičům právo, aby převedli ku bezvěří také dítky před odpadnutím narozené, ale ještě ne sedmileté? Kdyby argumentace, že odpadnutí ode všeho náboženství se rovná změnám vyznání náboženského, byla pravdiva, musely by dle zákona *všecky* ne ještě sedm let staré dítky zároveň s rodiči následovati do bezvěří, býti bezkonfessijné, poněvadž by tu platilo ustanovení zákona od 25. května r. 1868.: „Přestoupí-li jeden manžel aneb oba manželé k jinému náboženství, pokládány buďtež děti, které sedmého roku věku svého ještě nedošly, v příčině vyznání náboženského tak, nehledíc ke smlouvě učiněné prve nežli se přestoupení stalo, jakoby narozeny byly teprv *po* přestoupení rodičů, po případě matky nemanželské, k jinému náboženství.“

Digitized by Google

(čl. 2. al. 2.) Namítal-li by někdo, že odstavec tento platí jen o rodičích smíšeného manželství, a nikoli o takových, kteří vstupujíce v manželství jednoho náboženství byli, — nebylo by tím nic vyhráno ve prospěch nejv. správního soudu; neboť tu by zase ani oba rodičové, ani jeden z nich práva neměli, táhnouti za sebou dítky k jinému náboženství anebo k bezvěří. Obracejme věc jak bychom chtěli, nijak nedají se zákonem od 25. kv. r. 1868. odůvodniti nálezové, že děti narozené po odpadnutí rodičů (aneb jednoho z nich) mají rovněž býti bezkonfessijní. A zrovna tak nepřipouští té rozdílnosti v nálezech §. 139. občanského zákonníka; jsou-li rodičové před narozením děcka odpadlí povinni, své děti manželské v náboženství vyučiti a vychovati, ovšem jsou k témuž povinni také při těch dítkách, kteréž se jim narodily až po jejich odpadnutí. A pakli konečně argumentuje nejv. správní soud r. 1877. a 1879., že dítky před odpadnutím rodičů narozené musí náležeti k původnímu vyznání rodičů, protože zákony školními se nařizuje náboženské vyučování a vychování *všech* školních dětí, patrně platí tyto školní zákony nejen o dětech, ježto se narodily před odpadnutím rodičů svých ode všeho náboženství, ale také o dětech, které se narodily rodičům již v bezvěří se nalezajícím. — Ani tu nic nespomáhá, dovolávati se zákona od 9. dubna r. 1870; neboť tento praví sice, kde mají se zapisovati nově narozené děti rodičů bezkonfessijních, ale ani slovem se nezmiňuje, že by takové děti bez náboženství zůstati měly.

A kterak by konečně možno bylo, aby dítě pod sedmi lety v Rakousku do bezkonfessijnosti se dostalo? Zákon rakouský nikde o dětech bezkonfessijních nemluví, on jich naprosto nezná. Zneužitím tak zvané svobody víry a svědomí může v Rakousku člověk *vy-*

Digitized by Google

stoupiti z jisté církve neb náboženské společnosti, a *nepřistoupiti* k žádné, t. j. může státi se bezkonfessijním. Bezkonfessijnost tedy předpokládá *vystoupení* z jisté církve; kterak ale může dítě vystoupiti, kam prve bylo nevstoupilo, a kterak před dokonaným 14. rokem, když naši zákonové nepřipouštějí změny náboženské před tímto rokem, leč jenom, *změní-li rodičové náboženství* před dokonaným sedmým rokem dítěte?

Nelze tedy nijak popříti, že často zmíněné nálezy z r. 1882. a 1884. nejen se nesrovnávají se zákony rakouskými, ale jim přímo odporují, a že nad to ještě v uvedených čtyřech nálezích nejv. správního soudu jest *odpor úplný*, tak že o tyto nálezy nemohou se opírati ani c. k. úřadové, ani soukromníci. A skutečně také nevšímá se jich žádný úřad školní v té míře, aby je bral za direktivu svých nařízení a vynesení.

2. Skoro v celé Evropě, vyjímajíc zednářské vlády ve Francii, v Italii a Belgii (tato nyní již poražena jest volbami pro katolíky šťastnými na počátku června r. t.), rozhodně opírají se *školní úřadové* proti tomu, aby uznali *bezkonfessijnost dětí*. Obecné zásady rakouského zákonodárství školního od r. 1868. a 1869. jsou sice podstatou a duchem takové, že škola bezkonfessijní vlastně jimi stanovena jest; jen z ohledů zevnějších, z pouhé opportunity stalo se, že rakouská škola nebyla tak pojmenována, že náboženství bylo mezi učebné předměty vřaděno, a že výkony náboženské také se ještě ku školnímu řádu připojují. Přes všecku tu chuť, která se až tuze patrně jevila po bezkonfessijní škole, přece nikdy ani zákonem ani jakýmkoli vládním nařízením nebylo vyřknuto, že by náboženství mohlo pro některé žáky nebyti předmětem obligátním, anebo že by pro jisté příčiny mohl některý žák býti osvobozen od povinnosti, učiti se *positivnímu náboženství*.

Digitized by Google

Škola obecná a střední v Rakousku nezná bezkonfessijních žáků. Rovněž tak i v Prusku jest, odkudž naši školní pokrokáři rádi svoji moudrost berou, a kdež pověstným „kulturním bojem“ poměry náboženské daleko hůře rozrušeny a změteny jsou, nežli je rozrušiti smělo bývalé „občanské ministerstvo“ v Rakousku. I tam vzpírá se vláda s celou energií proti bezkonfessijnosti ve škole. Vynesením ze dne 27. září r. 1880. nařizuje pruské ministerstvo vyučování: „Mezi dětmi, kteréž v nastávajícím běhu zimním dokonají 6. rok života svého a dosáhnou věku návštěvou školy povinného, nalézati se budou ponejprv takové, kteréž nedošly křtu, ačkoli jejich rodičové náležejí ku křesťanské společnosti náboženské. Škola má za povinnost, pokud její zákonná příslušnost na to stačí, ze všech sil brániti škodám, kterých se odtud báti jest pro mravně-náboženské vzdělání dítek takových. Královský provinciální sbor nechať tedy o to pečuje, aby se při zapisování školních dětí dokonale zjistilo, zda-li pokřtěny jsou anebo nic; nepokřtěné dítky rodičův evangelických buďtež z ohledu na příslušnost těchto odkázány do škol evangelických, nepokřtěné dítky rodičův katolických zase do katolických škol, a všecky takové dítky buďtež účastny náboženského vyučování podle náboženského vyznání rodičův.“ Pruský zákon tedy, rovně jako rakouský, nechce znáti dětí bez náboženství, a také jich znáti nesmí, nemá-li stát býti propagandou nevěry a frivolnosti u věcech náboženských.

S rakouskými zákony (§. 139. a 177. občan. zákonníka; říš. zák. o školách ob. ze dne 14. května r. 1869. §. 1., 3., 17. a 20.; zákon ze dne 25. května 1868, jímžto se pořádají poměry mezináboženské občanů státních) úplně souhlasí opětovaná vynesení školních úřadů, že *každé dítě školní má k jistému náboženství nále-*

Digitized by Google

žeti. — Zemská školní rada pro království české zabývala se v měsíci září r. 1881. otázkou, sluší-li školou povinné děti bezkonfessijních rodičů k tomu přidržovati, by v náboženském vyučování spolu s ostatními dětmi podíl braly. Na zasedání tomto učiněno jest usnešení, že dítky bezkonfessijních rodičů nemohou této povinnosti sproštěny býti, poněvadž náboženské vyučování pro všecky dítky školní bez rozdílu předepsáno jest; dále uzavřeno bylo, aby pokaždé na počátku školního roku byli bezkonfessijní rodičové vyzváni k vyjádření se v určité době, v kterém náboženství by dítky jejich vyučovány býti měly. Neprohlásí-li se rodičové do určitého času, ustanoví se dítkám kurator, kterýž bude míti rozhodnouti, kterému náboženství by se dítě ve škole učiti mělo. — Ovšem jest usnešení to velmi divné a mohlo by vésti k veselým kouskům, kdyby některý bezkonfessijní otec žádal, aby jeho dítě vyučováno bylo na př. v náboženství mormonském; rádi bychom slyšeli, co by se mu odpověděti mohlo na takovou jeho žádost, ano v usnešení zemské rady se mluví o náboženství vůbec, a nikoli o náboženstvích v Rakousku zákonem uznaných a oprávněných. Nicméně přece vysvítá odtud, že zemská školní rada česká nechce věděti o dětech bez náboženství, a že stojí na půdě §. 139. a §. 177. obč. zákonníka, o kterých jsme dříve již mluvili.

K témuž názoru, že ve školách nemůže býti řeči o dětech bez náboženství, přidalo se i rakouské ministerstvo. Jak totiž r. 1881. oznamovala officiosní „Presse“, rozhodlo *ministerstvo vyučování* o konkretném případě ve Vídni, že bezkonfessijné (nekřtěné) děti bezkonfessijních rodičů mají k vyučení náboženskému býti přidržovány, a sice k náboženství toho vyznání, *ku kterémuž náleželi rodičové, prve nežli od víry odpadli.* V dů-

Digitized by Google

vodech k vynesení tomuto ukazuje se na závazná ustanovení zákona školního, kterýž patrně ukládá vyučování náboženské všem žákům. Při otázce, v kterém náboženství by takové děti vyučovány býti měly, třeba jest, prý, ukázati k tomu, že vyhlášení se za bezkonfessijního nemůže na roveň položeno býti s přestoupením od jistého vyznání k jinému, poněvadž, kdo se za bezkonfessijního vyhlašuje, tím skutkem se zříká všech zákonem uznaných vyznání náboženských. A poněvadž vedle zákona od 25. května r. 1869. o mezináboženských poměrech občanů manželské dítky následují náboženství rodičů: třeba jest — tak dovodí ministerstvo dále — na místě scházejícího náboženství rodičů (bezkonfessijních) spravovati se tím náboženským vyznáním, jež měli rodičové, prve nežli se za bezkonfessijné prohlásili. — Patrně shledává se v rozhodnutí tomto více důslednosti, nežli v usnešení zemské školní rady české.

Roku 1880. vyloučen byl rozhodnutím zemské školní rady české jeden žák gymnasia na Malé straně v Praze, poněvadž oznámil své vystoupení z evangelické církve, ku kteréž posud náležel, a prohlásil se za bezkonfessijního; rozhodnutí motivováno tím, že každý žák na gymnasiích rakouských musí podíl bráti ve vyučování náboženském. Podobně jednají školské úřady v Uhřích. Roku 1880. chtěl jistý bezkonfessijní Rakušan dáti své dítě zapsati do školy obecné v pátém okresu v Pešti, ale nechtěl přivoliti, aby se jeho dítě učilo náboženství. Místní rada školská svolila k žádosti otcově a dovolila zápis dítěte. Záležitost tato se však dostala před magistrát peštský, a ten pokládal ji za tolik vážnou, že ji předložil ministerstvu vyučování; toto pak rozhodlo: „Poněvadž tuzemci vedle platných zákonů nemohou se súčastniti školního vyu-

Digitized by Google

čování bez nauky náboženské a mravní, nemůže také cizozemcům býti dovoleno, aby veřejné školy navštěvovali, nechtějí-li zadost učiniti zákonům zemským."

3. Tu tedy máme před sebou dosti zajímavý obraz, k jakým zmatkům a odporům vedou pověstné zákony z časů Giskro-Herbstovských. Nejvyšší správní soud odporuje si ve svých nálezech sám, a po každé odůvodňuje to týmže zákonem, rozhodnutí jeho pak, pokud se jimi uznávají děti bezkonfessijní, nedocházejí povšimnutí u školních úřadů rakouských; dítě může býti bez náboženského vyznání na základě učiněných rozhodnutí nejv. správního soudu, ale jak mile do školy vstoupí, již musí míti nějaké vyznání náboženské, aspoň dle jména; takto se děje, že dítě učí se náboženství katolickému, ač není pokřtěno — případů takových jest mnoho, netoliko v Berlíně, ale i ve Vídni — učí se o zpovědi, svátosti oltářní a biřmování, ale nemůže svátostí těch přijmouti, poněvadž není pokřtěno; jiné zase učí se náboženství židovskému, slyší, že obřízka jest znamení úmluvy mezi národem židovským a Jehovou, ale samo není obřezáno a nemá tedy účastenství v úmluvě. A k tomu všemu ještě může si v Čechách dle rozhodnutí zemské školní rady každý bezkonfessijní otec a každá bezkonfessijní nemanželská matka pro své dítě vybrati podle libosti ze všech náboženství, jaké se mu nejlépe líbí, podobně jako si u žida vybere látku na šaty. Rozkošné to věci! Ale tak býti musí, zasáhnou-li zákonem liberálním do věcí náboženských, státní moci zneužívajíce, lidé frivolní, kteří ideálním statkům člověčenstva nerozumějí a všecko jen dle nízké mysli své měří. Chtěl-li nejvyšší správní soud nálezy svými z r. 1882. a 1884. přivésti Giskro-Herbstovské zákonodárství ad absurdum, podařilo se mu to dokonale, a na *konservativní vládě rakouské* jest, aby přece

Digitized by Google

již jednou počínala odklízeti neřád nahromaděný, v kterém tak děsně prospívá náboženský nihilismus a prospívají jeho dítky: demoralisace a úplné rozpoutání všech blahodějných svazků společenských.

Dr. *Ant. Skočdopole.*

O reformě bohoslužebného (liturgického) zpěvu a jeho hudby.

Podává prof. **K. Konrád.**

Úvod.

Na starém hřbitově řezenském jeví se zraku navštěvovatele ve spoustě náhrobných památek také umělecky krásný pomník sochařský s krátkým, prostým nápisem: „Musicae divinae restaurator ingeniosissimus". Pod tímto kamenem odpočívá a blaženého vzkříšení čeká muž nevšední, jeden z oněch vyvolených, které Božská Prozřetelnost v pravý čas a na pravém místě budí a zvláštními cestami bezprostředně volá k vykonání nových, velikých záměrů k zvelebení Své svaté církve na zemi. Jest to býv. kanovník řezenský Dr. Karel *Proske*, jenž umřel r. 1861. Ač byl již veleváženým praktickým lékařem, přece neváhal poslechnouti hlasu Božího, jenž jej volal za lékaře duší a přijal r. 1826. posvěcení na kněžství z rukou slovutného biskupa a přítele svého Sailera. Ode dávna choval velikou úctu ku vznešené kráse katolické liturgie. Však právě proto také záhy uznamenal, jsa vzdělaným hudebníkem, jak těsně s ní souvisí, ano nerozlučně spojen jest i zpěv a vůbec hudebné umění. I nezůstalo v té příčině bystrého zraku jeho tajno ani záhubné bylí, jež odloučením obou od sebe půdu křesťanského smýšlení a života nebezpečně vytravovalo. V tu chvíli jasno bylo v duchu jeho, že třeba jest i toto odvětví křesťanského

Digitized by Google

umění od kořenů napraviti, jako ode dráhných let dělo se již v jiných oborech posvátné uměny s nemalým zdarem.

A bez otálení počal vedle ostatních povinností svěží horlivostí pracovati též o *nápravě bohoslužebného zpěvu*, daleko zbloudivšího. Bystrým zrakem postřehl hned s počátku pravou cestu, jíž třeba všeliké hudbě liturgické bráti se. Naznačil ji sám tehdáž takto: „Liturgický zpěvný kodex, tenť jest takřka svatým písmem církevní hudby. Z něho dlužno bráti perikopy pro přesný sloh církevní, motivy, jež váží komponista z vlastní fantasie, považovati sluší z pravidla za profanaci posvátné umy.“ Železnou důsledností pracoval od nynějška na provedení tohoto jasně poznaného ideálu, znaje dokonale i cíle jeho i cesty k němu vedoucí. V tom poznal od nynějška zvláštní povolání své, jemuž věren zůstal až do smrti své. Tři velcí, horliví biskupové řezenští jej v tom díle úsilovně podporovali: Sailer, Valentin Riedl a Ignatius Senestrey. Sailer pro ně získal i umění milovného krále Ludvíka a jeho vládu, a Proske sám vzdělané hudebníky *J. G. Mettenleitera* a kapelníka *Schremse*, již počali jeho ideály v Řezně prakticky prováděti a tak vzácné dílo jeho se zdařilo. Když kladli tělesnou schráň jeho do hrobu, již zastkvěla se na obzoru hudebné umy církevní hvězda prvé velikosti, jež nastoupila v duchovní dědictví jeho a vznešený záměr jeho daleko rozšířila po Německu, po Rakousku, Italii a j. až do Ameriky. Jest to Dr. Fr. *Witt*, jenž za tímto účelem založil velkou cecilskou jednotu a přesnou hudbu liturgickou neohroženě šířil skutkem i slovem ve dvou časopisech a j. On to byl, jenž r. 1873. o svatováclavské slavnosti v Praze dal mocný podnět k obecnému šíření se reformy liturgického zpěvu a hudby také v zemích českých, kde sporadicky počala již i sem tam jeviti se. Poznalit sice předkové naši

Digitized by Google

již před Dr. Proske žalostný úpadek církevní hudby a založili za účelem nápravy její již r. 1826. společnost nazvanou „*Pražská jednota k zvelebení kostelní hudby*“ *). I způsobila mnoho dobrého, zvláště se strany umělecké, však liturgické hudby dle předpisů církevních nedocílila, pravého cíle této nápravy nepostihla. Německo nás v tom předešlo a tomuto cíli a prostředkům k němu vedoucím nás poučilo. První pokusy této reformy podnikli sice P. Lehner v Karlíně a Křížkovský na Starém Brně již v letech šedesátých; avšak obecně počala šířiti se ona reforma teprve od r. 1873., kdy podnětem Wittovým počal P. Lehner vydávati za tím účelem časopis „Cecilii—Cyril“, jenž nyní právě dokončil prvé decennium. Po mnohých přípravách pak založil konečně r. 1879. i „obecnou jednotu cyrilskou“, jež čítá nyní již do sta farních jednot cyrilských v Čechách, na Moravě a ve Slezku, na jichžto horlivé snaze po přesné liturgické hudbě patrně spočívá požehnání Boží, jak svědčí dopisy jejich v „Cyrilu“. Tak stala se tato reforma na pravém základě spočívající velmocí, jíž nelze nyní již odolati nikomu. Proto myslím, že nebude v tomto časopise od místa vypsati: 1. v čem vlastně tato náprava liturgické hudby záleží, či jaká jest a má býti liturgická hudba? a 2. jaký jest význam, jaká důležitost této pravé hudby liturgické.

Hlava I.

Co jest liturgická hudba?**)

Náležitou odpověď na tuto otázku nemůže dáti leč ten, kdo ustanovuje a spravuje veškeru bohoslužbu,

*) Viz o ní v Časop. katol. duchov. r. 1828. str. 656. sl.

**) Hudba v obecném smyslu obsahuje ovšem i zpěv; proto dělí se na hudbu vokálnou a instrumentálnuo.

Digitized by Google

tedy jedině *církev* sama, Onať všestrannou péči majíc jako dobrá máti o duchovní blaho svých dítek, uvedla do své bohoslužby, by zvelebila ji, též umění hudebné rovněž tak jako ostatní. Cožkoliv je v člověčenstvu krásného a vznešeného a lidskému vzdělání svědčí, toho i církev používá a službě Toho podrobuje, jenž jest prazdrojem všeliké krásy a všeho umění a jenž i člověku vštípil zárod krásy a umy zajisté k oslavě jména Svého. Tudíž nemohla církev ani hudebného umění pominouti a službě Toho nepodrobiti, jemuž náleží sláva nejvyšší; neb tato nedá se již jen prostou mluvou vyjádřiti, alebrž toliko zvýšenou, t. j. zpívanou mluvou. Zpěv tenť jest mluvou poesie, a celý rok církevní, veškerá jeho bohoslužba jest v pravdě téměř jediná, nepřetržitá velkolepá báseň nebeská, jež plyne z nejhlubších útrob církve Kristovy, a z plnosti a z nadšení samého Ducha Božího vytryskujíc, vtéká do života věčného. Proto *slavnostní mluva bohoslužby stává se bezděky zpěvem*, proto církev ku zvelebení bohoslužby užívá i zpěvu. „Církev užívá zpěvu při bohoslužbě, aby slovo liturgické nabývalo větší moci, aby pohnutí mysli tonem symbolicky vyjádřeno a v srdcích lidu probuzeno bylo.“ *) Proto naši zpěvumilovní předkové podle sv. Bernarda říkávali: „Kdo zpívá, dvakrát se modlí“ **).

Však právě proto, že řine zpěv bezprostředně ze samé útroby duše lidské, že tudíž i bohoslužebný zpěv jest bezprostředním a nejvyšším vnějším výrazem vniterné úcty a lásky Boží: tou příčinou stojí toto umění nade všemi ostatními umami nejvýše, jako královna jejich a koruna. Tudíž také sluší, bychom tomuto umění

*) *Skočdopole* ve své „Příručné knize bohosloví pastýřského“ I. 131.

**) Viz předmluvy staročesk. kancionálů.

Digitized by Google

při službě Boží vezdy také toto patřičné místo vykázali, nikoliv jako popelkou jím opovrhovali. Ostatní umy rozmnožují a povznášejí vnější lesk a slávu bohoslužby, však bohoslužebný zpěv bezprostředně z duše vycházejíc, bezprostředně ji také k Bohu vznáší. Proto lze konati bohoslužbu slavnou v čas nouze sice bez podpory architektury, malby, sochařství, však nikoliv beze zpěvu, tak jako nikoliv bez misálu, v němž i jeho noty psány stojí. *Náleží tedy bohoslužebný zpěv k samému ritu, k obřadům bohoslužebným.* Proto napsal kdysi eichstaedtský biskup Ignatius do pastýřského listu: „Vím sice dobře, že vznešená stavba kostela, jeho bohatá zdoba, nádhera oltářův a umělecky sdělaná roucha nad míru oslavují a zvelebují služby Boží; *však nad tím nade vším výše stojí bohoslužebný zpěv.* Vše ostatní jest toliko příprava a hotovo býti musí, začíná-li svatá služba; ale zpěv vyplňuje samu posvátnou dobu bohoslužebnou. Onť jest tím slavnostním rouchem, do něhož naše modlitby, či vlastně modlitby církve, tato mistrovská díla Ducha sv. oděny jsouce, vstupují přede trůn Boží. Liturgický zpěv náleží tedy k nejsvětějším výkonům kněze a proto výše stojí nad kamennou budovou, nad zlaté nádoby, dřevěné oltáře a hedvábné paramenty" *). A že to jest pravé místo, jež církev vykázala zpěvu při své bohoslužbě, dokazují misál, breviář, ritual, vůbec liturgické knihy notované.

Tímto způsobem dospěli jsme k odpovědi na otázku: Co jest tedy liturgická hudba? Zajisté nikoliv ta, kterou si ten neb onen ředitel kůru, nebo správce kostela, neb kdokoliv jiný dle svého smyslu a vkusu vytvořil a oblíbil, alebrž jedině a výhradně ona, jižto sama církev, Duchem sv. jsouc vedena, k bohoslužbě ustano-

*) Flieg. Bl. f. kathol. Kirchenmusik, Witt. 1883. S. 91.

Digitized by Google

vila, která z hlubin srdce jejího hned od počátku vyrostla, v katakombách krví sv. mučeníků byla svlažována, a již po všecky věky jak útlou květinku vždy pečlivě ošetřovala, slovem: hudba, již církev sama vypěstovala, již ona předpisuje. Můžeme tedy jedině onu hudbu kostelní schvalovati a za pravou, při bohoslužbě oprávněnou uznávati, která srovnává se s církevními předpisy o zpěvu a hudbě kostelní; neb církev, přijavši hudebné umění též do služby své, nezůstavila je nikterak libovůli a uznání hudebných umělcův, aniž měnivé chuti a rozmaru té které doby, toho neb onoho směru hudebného umění, alebrž osvícena a vedena jsouc Duchem sv. sama pronikla a prostoupila toto umění svým vlastním duchem jako kvasem, a vytvořila tímto duchem svým dokonce i zvláštní formu hudebnou, *chorál řehořský*. Ten pak, že není subjektivný, nikdy nemění se, alebrž po staletí, ano tisícletí vezdy stejný jest. Nikdy původní svěžesti a životné síly nepozbyl, alebrž i za dnů našich zbožnou mysl právě tak povznáší a vzdělává, jako za časů církve prvotné, za časů Řehoře Velkého, svého proslaveného reformatora.

a) A proto církev *jedině tento zpěv řehořský přijala za zpěv svůj*, za hudbu svoji, kdežto jiné způsoby zpěvu a hudby buď jen schválila, neb dokonce toliko za trpené prohlásila. Velkou váhu tohoto uznání církevního pochopíme, uvážíme-li, že církev v žádném jiném oboru umění nepřijala toliko jeden, neb druhý sloh nebo směr za svůj, leč jedině v umění hudebném chorál řehořský. Abychom to dokázali, bylo by nám citovati množství dekretů papežských, synodálných a biskupských téměř všech věků křesťanských počínajíc obzvláště od VIII. století.*) Za všecky stůjte zde slova z encykliky uče-

*) Viz sbírku takových dekretů v Čas. katol. duchov. z r. 1868. od str. 613.

Digitized by Google

ného papeže Benedikta XIV. „Annus, qui hunc“ ode dne 19. září 1749. §. 5.: „Cantus gregorianus est vere et proprie ecclesiasticus.“ A tak opakuje po něm i naše synoda pražská 1860 (str. 95.).

Jest tedy na čase, bychom přihlédli k tomu, *co jest chorál řehořský? a kterak v církvi vznikl?*

Nelze ovšem v tomto časopise podati hudebnou teorii chorálu; však, by nebylo pojednání kusé a komolé, přece třeba jest, bychom aspoň hlavitými obrysy naznačili vznik a podstatu jeho. Všeobecně má se za to, že chorálem církevním nevznikla úplně nová, posud nic neznámá forma hudebná. Jako ve všelikém umění stalo se i v hudebném, že tento chorál vzrostl znenáhla z hudebných živlů starého zákona a antické hudby řecké, jednak ze živlů starozákonné psalmodie, jednak z melodií starořecké hudby. Důkazem prvého jest, že počátky zpěvů křesťanských nebyly vlastně nic jiného, nežli žalmy a písně (cantica) starozákonné.*) Vizme na důkaz i sám příklad Božského Spasitele našeho u sv. Matouše 26, 30.**) a srovnejme, co Sušil výkladem k tomu dodává řka: (na str. 319.) „Chvalopěním, jež apoštolové s Kristem Pánem po skončené večeři odbývali, rozumí se *zpívání halelu*, či žalmů 115 – 117 (dle vulgaty), ana část prvější toho halelu žalm 112—114. již dříve odpěvána byla.“ Jiná svědectví obsahují se v napomenutí sv. Pavla k Efezanům (5, 19.)***) a Kološanům (3, 16.) a v samém příkladu téhož apoštola (Skut. apošt. 16, 25.). Zvláště pak v apo-

*) Srovnejme, co dí Sušil v „Úvodu k Hymn. církv.“ na str. 6. sl.

**) Viz také u sv. Marka 14, 26.

***) Viz k tomu i Sušilův obšírný výklad na str. 134.

Digitized by Google

kalypsi sv. Jana znamenáme již i zárodky mešních zpěvů*).

Toto zpívání žalmův a chvalozpěvů na oslavu jména Páně rozšířilo se pak po obcích křesťanských tou měrou, že konali je netoliko při službě Boží, ale i mimo ni tak, že na počátku V. století sv. Jeronym vypravuje, že „rolníci při pluhu, žencové na poli, vinaři ve vinohradech žalmy zpívali, a že děti záhy učily se žalmy z paměti pronášeti“ **).

Důkazem pak toho, že i antická hudba Řeků měla vliv na vývin chorálného zpěvu v církvi Kristově, jsou církevní toniny, jež vybrala církev ze řady antických stupnic oktávových. Tyto stupnice ustálily se bez pochyby již v oněch prvých školách zpěvu církevního, které zřídili papež Silvester I. (313—335) a Hilarius Pictavienský (kolem r. 350).

Staré podání historické svědčí, že pak veliký biskup milánský *sv. Ambrož* v II. polovině čtvrtého století *vybral a seřadil z oněch antických stupnic čtyři*, jež oproti pozdějším Řehořovým nazvány byly později *autentické*, t. j. přesné, původní, i od církve schválené. Počínaly notami *d*, *e*, *f*, *g* a braly se k oktávě své pouze diatonicky bez starořecké chromatiky a enharmoniky. Proto nazývají se tyto toniny též ambrožskými***). Z těchto čtyř tonin vzrostl a vyvinul se tak zvaný *ambrožský zpěv církve milánské*, jenž brzy převýšil zpěv církve římské lahodou a bohatostí melodickou. Proto obecně rozšiřoval se i na západě. Podobně pečovali o vzdělání bohoslužebného zpěvu v řecké církvi sv. Athanasius, sv. Efrem, sv. Basilius a

*) Ku př. 4, 8. 9. 11; 5, 9. 12. 13; zvláště „zpěv Beránka“ v 15, 3. 4.

**) Viz výklad Sušil. k Efes. str. 131.

***) Viz Dr. Ambros „Geschichte d. Musik“ II. B. S. 13. fl.

Digitized by Google

sv. Jan Zlatoústý; zdá se, že tak činili na témže základě, jako latinští otcové, t. staré psalmodie a starořeckých tonin a prosodie. Tak-li činili na západě latinském, tím více na východě řeckém, kdež oba tyto prameny se prýštily.

Jak mocně působily tyto zpěvy posvátné již tehdáž na mysli věřících, uznamenáme zvláště z těchto dvou svědectví. O sv. Janu Zlat., jenž v Cařihradě zavedl střídavé zpívání kostelní, vece Dr. J. N. Stárek takto*): „Vida, že sladkým zpěvem, jehož Ariani užívali, aby rozšířili jedovaté nauky své, také někteří katolici navnaditi se dali: dalšímu nebezpečenství opětně předešel nejen vykládáním učení katolického, ale i hlasové hudby uspořádáním, tak že se zvláště při procesích církevních jí užívalo.“ A jak líbezným kouzlem jímal zpěv ambrožský v Miláně, doznal na sobě a vyznal veliký žák Ambrožův, sv. Augustin řka (Confess. 9, 6): „Quantum flevi in hymnis et canticis tuis, suave sonantis ecclesiae tuae vocibus commotus acriter! Voces illae influebant auribus meis et eliquabatur veritas in cor meum et exaestuabat inde affectus pietatis et currebant lacrymae et bene mihi erat cum eis.“

Avšak tento způsob libého zpěvu stal se později nezpůsobem zpěváků příliš změkčilým a nevážným; proto přikročil konečně papež Řehoř Velký k opravě jeho takové, že tvářnost jeho nemálo změnil i zlepšil. Posavádní zpěvy ambrožské byly vázány, měřeny a zpívány *metrickou prosodii řeckou* tak, jako antická hudba.

Těchto starých vazeb oprostil Řehoř latinské zpěvy bohoslužebné a položil jim za základ řečnický

*) Sv. Jana Zlatoústého věk a spisy, str. 41.

Digitized by Google

akcent a rytmus latinského jazyka *). Za tímto účelem sebral a přepracoval posavádní zpěvy bohoslužebné, přidělal k nim sám nové a složil vše do zvláštní knihy, jež v dějinách proslula pode jmenem „*Antiphonarium s. Gregorii.*“ Tuto knihu kázal řetězem uvázati k oltáři sv. Petra, aby odtud do veškeré budoucnosti platila za autentickou, nezvratnou normu liturgického zpěvu. Odtud měla navždy svědčiti proti všelikému porušení, jako kdysi prvopis pentateuchu Mojžíšovu, v arše úmluvy složený, svědčiti měl na vždy proti všelikému porušení jeho. Hudebný pokrok jevil se v této veliké opravné práci tím spůsobem, že Řehoř ke čtyřem toninám Ambrožovým *přidal ještě čtyři nové, jež nazval plagálnými*** t. j. vedlejšími či postrannými. Kromě toho pojmenoval sedmero tonů hudebné stupnice písmenami A, B, C, D, E, F, G. Z tohoť ovšem znamenáme, že Řehoř v pravdě stal se tvůrcem nové formy hudebné, nového spůsobu bohoslužebného zpěvu, jenž proti ambrožskému stavěl a pokládal se vždy za jinorodý a za to i podnes platí.***) Tím, že vysvobodil sv. Řehoř latinský zpěv z pout starořecké metriky a měřil jej toliko řečnickým rytmem, dal mu nový ráz a *velikou volnost melodickou* tak, že mohl dlouhou akcentovanou slabiku tytýž také bohatými ozdobami melodickými (jubili, neumae) obmysliti a přiodíti, jako skutečně se dělo. (viz Ambros l. c. 61.)

A tento spůsob a druh liturgického zpěvu slove v církvi a v dějinách *chorálem řehořským* (cantus gregorianus, c. planus seu firmus), tenť jest, jenž pak zvlá-

*) Conf. Schlecht, Geschichte d. Kirchenmusik 879. S. 11.
**) Viz Ambros, Gesch. d. M. II. B. S. 46 l.
***) Zazpívejme si ku př. hymnus od sv. Ambrože složený a pak nějaký Řehořův, ku př. „Veni redemtor gentium“ a „Primo die, quo Trinitas.“

Digitized by Google

ště od VIII. století rychle a obecně šířil se po západě evropském všude, kamkoli věrozvěstové od papežů vyslaní zanesli životodárné símě víry Kristovy. *Tento druh zpěvu prohlásila a vždy uznávala církev za svůj vlastní, tenť „vere ecclesiasticus“*, tenť jest liturgický. A za *svůj* přijala jej církev svatá proto, že nevyřinul pouze přirozeným nadšením a uměním ze subjektivné nálady, ale z útrob duše bohonadšené takovou měrou, že síla, vznešenost a velebná krása jeho častokráte dovozovaly se z bezprostředního vnuknutí Ducha sv.*). Text i nápěv plynuly v tomto případě z jednoho zdroje. A o tomto zpěvu napsal učený papež Benedikt XIV. v encyklice ddto. 19. září r. 1749. takto: „Cantus ille (gregorianus) iste est, qui fidelium animos ad devotionem et pietatem excitat; iste est, qui si recte decenterque peragatur, a piis hominibus libentius auditur et alteri, qui cantus harmonicus seu musicus dicitur, merito praefertur.“ Však o tom v 2. hlavě více. Na tomto místě sluší ještě podati *církevní předpisy o tomto zpěvu.*

Vrchní a základní předpis u věci této jest onen sněmu tridentského (sez. III. de reform. c. 18.), aby v seminářích také tomuto zpěvu přiučovali se. A proto i náš provinciálný sněm pražský z r. 1860. souhlasně s timto nařízením žádá: „Quamobrem ecclesiae praesertim *cathedrales et per provinciam majores rectissimo cantus gregoriani usu emineant*, in singulis autem saltem clericorum seminariis et ludimagistrorum paedagogiis *solidissimae informationis et exercitationis occasio nunquam desit.*“ (Na str. 96.) I klade pak biskupům na srdce, by úsilovně zasadili se o obnovení a zvelebení tohoto nejvýbornějšího zpěvu. Kéž by této zlaté a důrazné

*) Viz *Alzog* Grundriss d. Patrologie 1859. S. 423. „S. gregor. Choral“ von Dom. J. Pothier, Tournay 1871. S. 4. a jinde.

Digitized by Google

žádosti bylo vždy šetříno bývalo! — O tom, kdy se má chorál zpívati a jak přednášeti, vydala církev hojně předpisů zevrubných, jimiž text i nápěvy se určují a pořádají. Vyjímáme z nich tyto dva: „Cantores a Dominica V. Quadragesimae usque ad Pascha, excepta feria V. in Coena Domini, non utantur cantu figurato sed gregoriano.“*) „Psalmi decantari debent a choro in tono et cantu gregoriano cum gravitate et decore ita, ut eorum verba ab omnibus intelligantur“.**) Jiné poznáme níže. (Pokr.)

O užitku svatých missií.

Dle sv. Alfonsa, učitele církevního, podává **Frant. Hašek**, C. SS. R

(Dokonč.)

Ostatně jest všem známo, s jak velkým požehnáním mísie na všech místech se potkaly, a ještě vždy se potkávají. Příliš dlouho bych Vás zdržoval, kdybych Vám v tomto listu nesčíslná obrácení hříšníků, ano zcela spustlých osad vypravoval, která missiemi byla způsobena. Postačiž jen toto: Věhlasný Muratori praví ve svém spise „Život P. Segneriho, Mladšího“, že, když konal tentýž missie, obyvatelé celých osad svých prací zanechali, aby jeho kázaní slyšeli; praví, že na tvářích všech zcela zřejmě bylo poznati, jak hřích sobě zošklivují, jak srdce jejich v nejhlubších útrobách svých bylo zkroušeno; vůbec bylo pozorovati, že nedbali ohledů lidských, že nejzatvrzelejší hříšníci upřímně se obrátili, a zpovědníkům pro nával kajicníků dnem i nocí bylo pracovati. K tomu ještě dokládá, že po

*) Caerem. episc. l. II. c. 20. N. 4.
**) Ibid. II. 1, 8.

Digitized by Google

missii mnohé osady byly takřka znovu zrozeny: neboť pohoršení byla zamezena, zlořády odstraněny, mnozí zatvrzelí nepřátelé se smířili, nebylo více slyšeti rouhání a proklínání aniž neslušných slov. Skoro totéž vypravuje se o missiích P. Josefa z Carabant, řádu kapucinského; zvláště se o něm vypravuje, že když jedenkráte v jistém městě konal missii, lid tou měrou byl dojat, že skoro všickni se oděli kajicím rouchem a mrskajíce se ulicemi chodili, a s pláčem prosili Boha, aby jim hříchy odpustiti ráčil.*) V životě svatého Vincence Paulanského čteme o missiích, které konali kněží jeho ctihodné kongregace, tuto událost: při missii v biskupství Palestrinském, jistý mládenec, kterémuž jeho nepřítel ruku byl ufal, když se byl s ním na náměstí po kázaní setkal, jemu se k nohám vrhnul a jej za odpuštění prosil, poněvadž k němu doposud v srdci svém hněv a zášť choval; na tom však ještě nepřestal, nýbrž objal jej s takovou srdečností, že všickni přítomní radostí nad tím plakali, a že mnozí, jsouce jeho příkladem pohnuti, svým nepřátelům všecko odpustili, čímž je byli rozhněvali. — V témž biskupství byly dvě vdovy, které vzdor všem prosbám vražedníkům svých mužů odpustiti se zdráhaly. Když však byly přítomny missiím, byly ihned ochotny odpustiti, a všecky žaloby zastavily. Ale ještě podivuhodnější jest tato událost. Na jistém místě, kterého z důležitých ohledů nechci jmenovati, panovala v tak vysoké míře mstivost, že rodiče své dítky k tomu naváděli, jak by se měly za každou i nejmenší urážku mstíti; a tento hanebný zvyk se tak hluboce zakořenil, že se zdálo nemožno lidi k tomu přiměti, aby urážky sobě spůso-

*) V této rozpravě jest slušno na zřeteli míti ohnivé, horkokrevné Vlachy, kteří, když se pro některou věc rozhodnou, z jedné výstřednosti do druhé zabíhají.

Digitized by Google

bené odpustili. Mužové dostavili se k missii nejinak leč majíce meč po boku svém a ručnici na ramenou, a mnozí nosili ještě jiné zbraně v pasu. Vzdor všem kázaním nikdo se k tomu neměl, aby svému nepříteli odpustil; jednoho dne však kazatel, maje zvláštní vnuknutí Boží, ukázal posluchačům obraz ukřižovaného, takto při tom volaje: Nuže, moji křesťané! kdokoliv z vás choval hněv v srdci proti svému nepříteli, ať nyní obejme svého Pána Ježíše Krista na důkaz, že z lásky k Ježíši svému nepříteli odpouští. Sotva byl missionář tato slova dořekl, tu přišel jeden farář, jehožto synovec byl zavražděn, políbil kříž, zavolal vraždníka, který byl přítomen, a objal ho srdečně. Tímto příkladem a slovy kazatelovými byl veškeren lid tak hluboce a živě dojat, že půl druhé hodiny, nebylo v kostele nic jiného viděti, leč jak se mezi sebou smiřují a objímají, kdož se dříve byli nenáviděli, a poněvadž již bylo pozdě, pokračováno v tom ještě i druhého dne. Rodičové odpustili vraždu svých dítek, manželky svých manželů a dítky svých otců a bratrů; a to se dělo za tak velké útěchy a hlasitého pláče, že všickni nemohli Pánu Bohu dosti děkovati za tak velikou milost, kterou jejich osadám prokázal.

Též se tam vypravuje, že více loupežníků kázaními tou měrou bylo dojato, že zanechali hanebného řemesla, a oddali se křesťanskému životu; v jedné jediné missii obrátilo se jich skoro třicet. Mimo to, dočítáme se v životopisu sv. Leonarda a Porto Mauritio, řádu františkánského, o podivuhodné události. Jedenkráte konal missii v Mazianě v osadě na Korsice, kdež nepřátelské vraždy tak časté byly, že celé rodiny vyhynuly; ale po missii nebylo nikoho, kdož by se nebyl se svým nepřítelem smířil. Na jiném místě, jménem Casaccone, nacházela se jediná celá rodina, jejížto čle-

Digitized by Google

nové se spolu nechtěli venkoncem smířiti, avšak když kazatel při závěrečném kázaní missie pravil, že ty nepožehná, kdož ještě hněv v srdci chovají, přišli všickni členové této rodiny, smířili se se svými nepřátely a s pláčem jeden druhého odprošoval. Na témž místě byl též jistý mládenec, který, když byl uslyšel, že se koná missie, zdaleka přišel, aby svého nepřítele zavraždil; avšak uslyšev kázaní na dobro se zřekl hněvu a vykonal generální zpověď.

Na jiném místě byly tři nepřátelské strany; četní přívrženci její byli jednoho dne všickni ozbrojeni přítomni missii, a bylo se obávati, že v kostele nastane šarvátka; kázaní však spůsobilo tak všeobecnou skroušenost, že se ještě téhož dne u kazatele sešli, a vespolný mír učinili.

Opět na jiném místě v Korsice trvaly již po 20 let dvě strany v krutém nepřátelství, že se často vraždy udály. Když tam však konána byla missie, nechtěla jedna strana o smíření ani slyšeti, poněvadž jakýsi zatvrzelý muž, jménem Lupo, byl náčelníkem jejím; když však na konec missie viděl, jak se všichni ostatní s Ježíšem Kristem smířili, a že on jediný v nepřátelství Božím setrval, šel do sebe a učinil mír, po té pak se všickni mezi sebou smířili.

V Livorně byly nařízeny k masopustním dnům mnohé zábavy, ale poněvadž se tam konala missie, nebylo ani maškarních průvodů ani plesů; ano veřejná divadla přestala, poněvadž nikdo do nich nešel, tak že musela býti zavřena. Tyto a podobné věci nejsou při missii nic neobyčejného, nýbrž při všech missiích věci ty obyčejně se vyskytují.

Uvažme však nyní ještě jiné námitky, které Váš farář činí, neboť jestliže bych na ně neodpověděl, mohl by v těchto předsudcích o missiích setrvati jako dříve.

Digitized by Google

Předkem praví, že ovoce missií velmi často se podobá ohni ze slámy vzniklému, který vysoko vzplane, ale nedlouho trvá; neboť je-li jednou po missii, počínají sobě zlí ještě mnohem hůře nežli dříve. Odpovídám: Dejž Bůh. aby všickni, kteří se jednou obrátili, až do své smrti v tom setrvali! V tom se právě ukazuje bída lidská, že přemnozí, kteří milosti Boží opět nabyli, ji pak přece znovu pozbudou. Kdyby se ale jinak nic dobrého nezpůsobilo, tolik jest alespoň jisto, že, pokud missie trvá, obyčejně špatné známosti a pohoršení bývají odstraněny, klení přestane, mnohá náhrada se stane, a množství neplatných zpovědí se napraví. Ostatně jest nepravdou, že po missii bývají všickni hříšníci horšími nežli dříve. Mnozí setrvají v milosti Boží, a stanou-li se jiní zpětilými, uchovají se přece alespoň několik měsíců od smrtelných hříchů; alespoň nabudou missionárními kázaními, která slyšeli, lepšího poznání o Bohu a jak důležito jest, spasiti duši svou, i mají větší ošklivost před hříchem, tou měrou, že když znova hřeší, že se přece ještě před velikonočním časem z pádu svého povznésti usilují. Jsem o tom pevně přesvědčen, že kdyby některý z těch, kteří missionárním kázaním bývali přítomni, v roce na to zemřel, že by sotva duševně zahynul. Alespoň jeden rok neb dvě leta jistě trvá ovoce missie a nepotrvá-li tak dlouho, jsou tím vinni sami místní správcové duchovní, kteří nemají o to péče, aby ovoce missie kázaními svými zachovali, že lid nevedou k tomu, aby rozjímal o pravdách věčných, navštěvoval nejsvětější Svátost oltářní, především však, že pilně nezpovídají. Jestliže to se neděje, pak arciť po roce jenom málo ovoce missie bude se pozorovati, ale jen pro nedbalost kněží, že sobě žádné práce nedají. Běda ospalým pastýřům, běda pohodlným kněžím, volá P.

Digitized by Google

Contenson. Vyschne-li však půda za dvě neb tři leta, jest třeba, aby se opět jinou missií zalévala a zavlažila. Mimo to praví onen farář, že missiemi svědomí mnohých bývá znepokojováno, poněvadž kázaním mnohé vrtochy v duši vznikají. Toť jest věru námitka!

Lépe by tedy bylo, aby svědomí nebylo znepokojováno, by hříšníci žili ve svém hříšném spánku, v onom zdánlivém klidu, který jest pečetí jejich záhuby? Toť jest právě úmysl ďáblův, aby tito jeho nešťastní otroci ve svém nepravém pokoji nebyli rušeni. Ale právě v tom záleží pečlivost pastýřova, aby své ovečky, které v nemilosti Boží takřka usnuly, znepokojoval, aby se probudily a nebezpečenství věčného zatracení unikly; je však probuditi, k tomu není lepšího prostředku nad missie.

Protož podotýkám, že by se měli biskupové o to starati, aby na každé i sebe menší osadě jejich biskupství missie se konaly. Podotýkám to, poněvadž u některých missionářů zavládnul obyčej, v oněch krajinách, kde mnoho malých vesnic po různu leží, missie v onom místě konati, které by bylo skoro uprostřed; ale k oněm místům uprostřed ležícím nepřicházejí právě ti, kdož nejvíce jsou hříchy obtíženi, a kteří tudíž ve své zaslepenosti i dále trvají. Nekoná-li se missie v jejich vlastním místě, nejdou tací lidé do jiného chrámu, kde se koná missie, předstírajíce, že mají příliš daleko aneb že kázaní pozdě bývá ukončeno, aneb že povětrnost jest nepřízniva; zůstanou doma a setrvají v špatném životě jako dříve. Mluvíme zde ze zkušenosti. Na mnohých místech řeklo se nám, že tam konána byla missie; ale poněvadž konána byla na jednom uprostřed ležícím místě aneb že příliš krátký čas trvala, shledali jsme, že lid právě tak byl potřeben naší pomoci, jako by tam nižádné missie nebylo bývalo.

Digitized by Google

Protož zavedla naše nejmenší kongregace, když v některé diecési missii koná, obyčej, aby missie trvala i v sebe menším místě alespoň osm dni; neboť ve větších místech musí trvati patnácte, ano někdy i dvacet aneb třicet dní, když by toho bylo třeba, aby se každý mohl vyzpovídati.

Za třetí namítá onen farář, že kázaní na missii pozdě u večer se končí, z čehož pak mnohé pohoršení povstává. Ale já odpovídám: Toť jest jenom zmatenosť mysli, když se kdo domnívá, že za času missie mnoho hříchů proto se páše, poněvadž u večer bývá kázaní. Tou dobou bývá skoro všecken lid dojat, zvláště kdo jest přítomen; alespoň se pak nikdo neodváží, druhého pokoušeti, poněvadž předzvídá, že jeho zlé žádosti nebude po vůli. Ale dejme i tomu, že by některý nezbedný jinoch některou dívku pokoušel; má se proto missie, poněvadž se teprv na večer koná, docela opominouti? Ale, namítá můj odpůrce, zlé nemá se nikdy činiti, kdyby i z toho dobré vyplynulo*). Toto připouštím. Ale něco jiného jest zlé konati, a něco jiného zlo dopustiti. Kdybychom se chtěli každého nebezpečenství možných zlých nasledků vystříhati, bylo by nám vzdáti se všech dobrých zvyků a obyčejů; tak bychom n. př. musili zapověděti o slavnosti svatých a světic Božích průvody a poutě na posvátná místa, neboť všechna tato cvičení nebývají skoro nikdy bez nějaké neplechy; pak bychom musili i zakázati zpověď, svaté přijímání a slyšení mše svaté, neboť i přitom stává se nezřídka pohoršení a svatokrádeže se dějí. Víme však, že svatá církev tyto cvičby nejenom dovoluje, nýbrž i schvaluje a přikazuje.

Namítá se, že, an missionární kázaní tak pozdě

*) Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Digitized by Google

u večer se konají, že páchají se právě za příčinou missie mnohé hříchy. Ale tážu se, nebývají žádné hříchy páchány, když není missie? Nekoná-li se missie, trvají známosti, rvačky a proklínání a všechna zastaralá pohoršení jako dříve. Koná-li se však missie, tedy alespoň za této doby bývá tisíc hříchů zamezeno. Tu však táže se mnohý, proč pak se tak pozdě u večer káže? Může-li lid ve dne účastniti se kázaní, odpovídám k tomu, káže se i ve dne a nikoliv až pozdě u večer; co však jest činiti, když lidé za dne uprázdniti se nemohou? Jisto jest, že když na venkově ubozí dělníci nemohou přijíti, missie jest ztracena; kdyby se to i ubohým venkovanům co možná nejvíce na srdce kladlo, aby dříve přišli, nemohou přijíti, dokavade nebyli svou práci vykonali. Arciť se totéž vrchnostem a mistrům doporučuje, aby své dělníky, pokud missie trvá, dříve z práce pustili; ale těmto žádostem vrchnosti jenom zřídka vyhovují, aby tím neutrpěly na statku nějaké škody. A nedokončí-li dělníci své dílo, neobdrží též svou mzdu; a nedostává-li se jim mzdy, nedostává se jim též vezdejšího chleba. A tudíž kdyby i ve vesnicích sebe více se na to naléhalo, lid přichází z práce pozdě k západu slunce, a já opakuji, nepřijdou-li ubozí venkované, jest veta po missii! — Farář činí i tu námitku, že někteří neprozřetelní missionáři na kazatelně mluví o hříších, které byli ve zpovědnici slyšeli a že proto lid má odpor před zpovědí, a že ji raději opomine, aby nebyl veřejně zahanben. Divím se tomu, že váš farář slovům některých přisvědčuje, kteří mají zlé svědomí a jimžto se missie nelíbí. Kdykoliv missionáři zavítají na některou osadu, vyptávají se především u spolehlivých lidí na hříchy (zlořády), které nejvíce na této osadě převládají, a pak proti těm nejčastěji brojí ve svých mravoučných kázaních. Ale všickni zajisté se v

Digitized by Google

tom srovnávají. že se nikdy na kazatelně nezmíní o jednotlivých případech, z nichž by zvl áštním způsobem něco vyšlo na jevo, co jim ve zpovědnici bylo svěřeno. Ostatně, o čem pak se mluví na kazatelně? Snad o vytržení mysli, o exstásích, viděních a zjevení? Kazatelé pojednávají a mluví o všeobecných hříších, které obyčejně všude bývají páchány, na př. o nečistotě, o klení, o nepřátelství, o krádeži a p.

Po té praví onen farář dále, že proto nežádá o missii, poněvadž takovou prosbou mohl by se lid domnívati, jakoby farář své povinnosti náležitě nekonal, proto že jiných k výpomoci žádá. Zdá se mi, že do této námitky aneb omluvy trochu pýchy se vloudilo. Já právě dokládám opak toho. Není žádnou hanbou pro faráře, žádá-li o missii; ale hanbou jest to, o ni neprositi; nebo opomine-li toho, missii do své osady povolati, vzbudí podezření, jakoby se bál, aby jeho chyby nevyšly na jevo. Vykonává-li proti tomu farář svědomitě své povinnosti, pak jej zajisté missionáři budou chváliti jak u lidu, taktéž i u biskupa.

Konečně namítá p. farář ještě, že teprve před třemi lety v jeho faře missie se konala, a že malý prospěch vyplývá z missií, když se příliš často opakují, že jim lid zvykne a že pak více nedojímají. K tomu odpovídám: Missie se arcit na témž místě v příliš krátké době nesmí opakovati, ale doba tří let není žádnou krátkou dobou; v takové době dá se obyčejně předpokládati, že mnozí kázaní opět zapomenuli, že mnozí do předešlých hříchů klesli, že přemnozí se stali vlažnějšími, a ti všickni novou missií povzdvihnou se z pádu svého a roznítí se k nové horlivosti*). Ostatně

*) Bylo by žádoucno, aby u nás na mnohých osadách alespoň jednou za deset let sv. missie byla konána, jako

Digitized by Google

není pravda, že z opakovaných missií žádné velké požehnání nevyplývá. Koná-li se na některé osadě po druhé sv. missie, pak arci skroušenost nebývá tou měrou zračná, jako poprve; nic méně vyplývá z ní velké požehnání; neboť mnozí do starých hříchů kleslí povstanou opět vzhůru, mnozí v dobrém ocháblí nové horlivosti nabudou a mnozí alespoň vždy více se v dobrém utvrdí.

Tou příčinou jest to v naší nejmenší kongregaci obyčejem, že missionáři již za několik měsíců*) na onu osadu, kde konali missii, opět zavítají, aby tam činili obnovu a zkušenost tomu s dostatek nasvědčuje, jak velké požehnání z těchto duchovních cvičeb vyplývá.

To nám postačuje. Prosím Vaši biskupskou Milost, aby nyní neráčila ve své horlivosti ochabovati, by se každý třetí rok missie konala i v těch nejmenších osadách vašeho biskupství**) a aby neráčila dbáti námítek, které pocházeji od těch, kdož své vlastní zájmy na zřeteli mají, aneb kteří nevědí, s jak velkým požehnáním missie se potkávají. Prosím vás též, abyste horlivě bděl po missii nad duchovními správci a nad ostatními místními duchovními, by se vynasnažovali, aby ovoce missie nepřišlo na zmar; přičiňujíce se, aby pobožnosti, missionáři zavedené, vždy se udržely, totiž společné rozjímání v chrámě, navštěvování nejsv. Svátosti Oltářní, nedělní cvičení, modlitba sv. růžence a jiné podobné pobožnosti; neboť nezřídka bývá

---

jest to obyčejem v Tyrolsku, kde k tomu účelu jsou fundace. I u nás jsou již některé fundace na sv. missie. Kéž by se podobná nadání v naší vlasti vždy více rozmožovala!

*) Tu opět přihlížeti sluší ku vlašským poměrům.

**) Biskupství ve Vlašich nejsou tak velká jako u nás, — tak na příklad biskupství sv. Alfonsa u sv. Haty mělo vesměs na 40.000 duší.

Digitized by Google

ovoce svatou missii nashromážděné nedbalostí místních duchovních nejvíce opět v niveč uvedeno.

Aforismy z pastýřského života.

Napsal **Karel Leander.**

(Dokonč.)

2. Mimo školu jest kněz učitelem i na *kazatelně*, ve *zpovědnici*, při *křesťanských cvičeních*, při poučování *snoubenců*, v životě *společenském*. Učinil jsem těchto zkušeností:

a) Kázaní líbí se lidu nejlépe, jak z účastenství při nich lze pozorovati, když jsou — vyjma kázaní poutní, postní a vůbec za zvláštní nějakou příčinou konaná — *krátká*, jadrná, průzračná, lehkým slohem spracovaná; častějšími doklady z dějin, najmě domácích církevních protkaná; k praktickým potřebám těch kterých posluchačů co nejvíce přispůsobená.

Chce-li kazatel i lidu více prospěti, i sobě samému v práci nadlehčiti, konejž *kázaní cyklická*; avšak nikoliv vykládaje článek za článkem až do vyčerpání, poněvadž to z pravidla posluchače unavuje a rozmrzí: ale hledě vždy k roku církevnímu, o zvláštních slavnostech a hodech Božích čiň kázaní přiměřená; na obyčejné neděle za sebou jdoucí vyber z věrouky neb mravouky tolik, aby to činilo dohromady celek. Za příhodné doby jiné doplň, co musel jsi na tentokrát vynechati, opakuje zároveň v jiných obratech, čemu jsi dříve učil, aby tatáž věc z jiné stránky a při jiné příležitosti pozorovaná, a s jinými naučeními spojená, zase jako novou se zdála a chutnějším, příjemnějším pokrmem duchovním byla.

Před lety střídal jsem se s jedním spolubratrem

Digitized by Google

ve větších kázaních v každý den nedělní i sváteční. I usjednotili jsme se vždy na celou dobu výroční, o čem cyklicky kázati budeme; učinili rozvrhy kázaní na svátky po sobě jdoucí; poznamenali pomůcky, kterých užiti jsme chtěli; vyznačili, co nebylo možno zpracovati, a co tedy při příležitosti dodatkem pověděno býti mělo. Založili jsme si knihu dle následujícího vzorce:

Den promluvy	T h e m a	Pomůcky	Poznámky
Narození P. (káže Jan)	Kázaní vánoční		
sv. Štěpána (káže Václav)	Kým jest Bůh? *Bůh jest nejvyšší dobro.* Štěpán proň podstoupil smrt mučenickou.	Schels I. 37, 51. Deharbe I. 205. Okáč, Zollner.	
Neděle po Narození Páně (káže Jan)	Bůh jest *všemohoucí* Stvořitel všech věcí (Slavíme památku Stvoření 2. Adama; jaký byl počátek prvého?)	Zollner I. 117, Jirsík, 158, Massl I. 348. Winkelhofer.	
Na nový rok (Václav)	Bůh jest *věčný a nezměnitelný* (všecko na čas, Bůh na věky; obrat roku!)	Zollner I. 218, Schmidt 243.	
Neděle po obřezání P. (Jan)	Bůh jest *všudy přítomen, všudy bytný.* (Provázel Josefa na cestách, provází i nás všude).	Zollner I. 101, Massl 358, Jirsík 144, Okáč 84.	
Sv. Tří králů (Václav)	Bůh jest *prozřetelný*, řídí vše ku prospěchu svých tvorů	Zollner I. 117, Schels I. 128, Deharbe I. 330, Okač, Jirsik.	Zbylo: Jak Bůh k dosažení svých úmyslů vše pořádá, a k tomu náležitých prostředků volí = jest *moudrý*; kde lidé pravou moudrost hledati mají; pravá moudrost k Bohu vede.

Digitized by Google

Druhý rok kázali jsme v tutéž dobu a dále o mládí Páně, a jaká z něho plynou naučení pro dítky, rodiče, učitely, pěstouny. Třetí rok počátkem adventu o potřebě nápravy života; pak o narození Páně v srdcích lidských; o žití s Kristem; o svátostech, svátostninách, a. t. d.*).

Přišli jsme k tomu náhledu, že tímto spůsobem dá se po pět i šest roků kázati, aniž by kazatel potřeboval do rozpaků přijíti, o čem by kázati měl. Zatím nasbírá nových zkušeností, přečte nové knihy, změní se mu jeho publikum, a on může tedy mutatis mutandis změniv n. př. uvedené příhody, po letech, libo-li, začíti třebas s těmitéž rozvrhy, které se již jednou osvědčily.

Při zmáhající se nevěře nynějších dnů a vyzouvání se vzdělanějšími býti chtějících ze jha Páně, nutno častěji kázati *themata apologetická*, v čemž mimo důkladné učebné spisy, jako Tomáše Akvina summa theologiae, Hettingra Apologie, Nicolai philosophische Studien über das Christenthum etc. pomáhají též spisy populární, jako jsou příkladně Franko Sekondo populäre Antworten a j.

b) Ve *zpovědnici* nelze sobě ovšem za našich rozmařilých časů počínati s bezohlednou přísností: ale sluší mnohdy s velikým sebezapřením a s nemalou opatrností zpovědi doplňovati, najmě zpovědi snoubenců. Nepozorujeme-li zvláštní zlé vůle, slušno býti při poučo-

*) Prakticky se osvědčuje kázati příkladně při velikonočních cykly: o utrpení Páně, vzkříšení; jindy o nejsvětější Svátosti a oběti nekrvavé, jindy o posledních věcích; jindy o spravedlnosti i milosrdenství Božím atd.; po svátcích svatodušních až do adventu probírati velmi závažné thema o pravé Církvi; jejím působení skrze Ducha svatého; o námitkách proti jejímu učení; jejích zákonech; o členech jejích po smrti a t. pod.

Digitized by Google

vání i posuzování spíše mírným, abychom toho, jenž snad již s velikým sebezapřením ku zpovědnici přistoupil, příkrostí svou buď k svatokrádežnému zamlčení nesvedli, aneb ho vůbec od zpovědí budoucích neodradili. Vždyť ani Bůh sám doutnající svíce zúplna nezhasíná, a třtiny nalomené nedolamuje.

Velmi krásná příležitost ku zasévání semene dobrého jest, když kněz *zaopatřuje nemocného*. Tehdy lidé bývají zvláště ochotni, slovo Boží slyšeti, poněvadž Bůh i zevnitř skrze nemoce k nim mluví.

c) Důležitá jsou poučování v tak zvaných *křesťanských cvičeních* přespolních, jež z pravidla odbývány bývají ve vzdálenějších vesnicích v dny sváteční odpoledne. Avšak za nejdůležitější má duchovní učitel zvláště tu dobu pokládati, kdy po ukončené katechesi se sousedy si pohovoří. Tu snadno se dozví, co jich těší; co je rmoutí; v co naději skládají; jak se mezi sebou snášejí a. t. d. a může dle shledaných potřeb ihned dobrou radou pomáhati; špatných listů a knih varovati, dobrých odporučeti; k nastávajícím volbám v obci, zemi, říši, na povinnosti jejich je pozornými činiti; k následování skutků šlechetných nabádati; ovečky své na četné vlky v rouchu beránčím upozorňovati, a. t. d.

Poněvadž tedy tyto blízké styky s osadníky tak mnoho příležitosti knězi poskytují, aby výdatně zlu bránil a símě dobré zaséval; nemá jich, pokud možno, nikdy zanedbati, a těm, ku kterým na cvičení přišel, vždy milými, ano v mnohých věcích jako nezbytnými učiniti!

d) Za touže příčinou jest také *examen sponsorum* dílem velmi důležitým, poněvadž tu kněz.-učitel mluví soukromě s osadníky, kteří novou rodinu chtějí založiti, z které i kletba i požehnání obci i Církvi

Digitized by Google

povstati může. Považuji proto za chybu nemalou, jestli který duchovní správce, vyjma příčiny předůležité, zvláštní, od této „zkoušky“ upouští. Vždyť přece netřeba, aby jednání se snoubenci bylo pravou, jako školáckou zkouškou! Církev žádá znalost věcí, jež nazývá „rudimenta fidei;“ a tuť ovšem při mnohých znalost takovou předpokládati můžeme. Žádá-li Církev nicméně, aby duchovní správce se snoubenci zkoušce se podvolil: rozumíme tomu tak, jak příležitostně vykládal nám i náš bývalý profesor církevního práva, že „frak a uhlazené mravy od zkoušky této nikterak neosvobozují; a že, neuznává-li duchovní správce za věc vhodnou a potřebnou, snoubence ze základů víry zkoušeti, nikdy není na škodu, alespoň ho *napomenouti* a *poučiti* najmě o povinnostech, jež na sebe bere jako manžel a vychovatel; a o kterých namnoze nelze mluviti ani ve škole, ani na kazatelně, ani vůbec před větším množstvím křesťanů, když nejsou právě čekately manželství.“

Při této tedy „zkoušce,“ čili vlastně při tomto důvěrném rozhovoru soukromém se snoubenci lze jednomu každému zvlášť povinnosti vzájemné lásky na srdce vložiti; případných přikázaní Božích i církevních k dosažení štěstí v manželství připamatovati; náležité vychování dítek v těchto trudných dobách zvláště odůvodniti; snoubence k bohulibému začátku manželství, t. j. k hodnému přijetí svátostí pokání i oltářní poukázati i připraviti, a i k dalšímu životu ctnostnému právě v jejich stavu, jejich povolání, jejich poměrech a. t. d. radou býti.

Stalo se častěji, že jinak na stoiky si hrající ženichové k dobrému byli nadchnuti, že mnozí se slzami v očích za soukromá naučení taková děkovali. Proto nikomu tak zvaný katechismus neodpouštím, ač někdy

Digitized by Google

skoro po ničem se netáži; a za velikou chybu mám, když kdo pro pouhé pohodlí aneb pro lehtavou chválu, povinnosti této a krásné příležitosti ku vzdělání osadníků svých lehkomyslně opomíjí!

e) Zbývá pověděti ještě několik slov o poučování *v životě obecném, společenském.*

Mnozí se domnívají, že místem nejpříhodnějším k poučování v životě pospolitém jest — hospoda. Přesvědčil jsem se ale, pozoruje život „hospodařů," že poučování jich zpravidla nemívají výsledku positivního žádného. Mnohý při sklenici piva se rozhoruje, slibuje, ale brzy zapomněl, co byl sliboval.

Jiní zase naopak všemu volnému styku s osadníky se vyhýbají a se domnívají, že každý pro poučení přicházeti musí k nim. Osadníci ale nevidouce pastýře svého mezi sebou nikdy, naň zapomínají, a jednávají mnohdy asi tak, jakoby ho vůbec nebylo. Těm a takovým řekne asi budoucí synoda, k faktickým poměrům nynějším přihlížejíc: „cauponas visitent!" Ovšem nikoliv cauponas = krčmy pijácké, kde by byli stálými hosty: nýbrž vůbec schůze, v kterých lze s *lepší* částí osadníků se scházeti; kde o důležitých věcech osady se týkajících mohou se raditi, domluviti, a kde bez velkých formalit a spůsobem nenápadným lze klíčícího zla udusiti, dobrému napomoci, království Boží, kteréž kněz nikdy a nikde s očí pustiti nemá, rozšiřovati, a sobě u božského Mistra zásluhy skládati, Jenž velí: praedicate super tecta . . .! a ústy apoštola: obsecra, increpa, opportune et importune . . . in omni patientia!

Za *schůze*, v kterých by kněz měl častěji účastenství míti, kolikrátkoli totiž se dozví, že nikoliv pro pouhou zábavu, ale pro věci důležitější se konají, považuji schůze jednoty katolicko-politické, schůze občanských besed, obecního neb okresního zastupitelstva,

Digitized by Google

školní rady místní neb okresní; schůze hospodářské, včelařské a t. pod. Ve schůzích podobných měl by kněz jen tehdy všeho účastenství se zříci, když dle daných poměrů napřed souditi musí, že nejen neprospěje, ale snad jen podnět k rouhání zadá, aneb když nesúčastněním se zároveň jako mlčky protestuje proti tomu, o čem ve schůzích jednáno býti má. V případech takových bývá dobře, některého mírnějšího člena se poptati, o čem a jak v schůzi jednáno bylo. K dotvrzení těchto svých náhledů dovoluji si připojiti dvou příkladů ze života.

V M. byla na pátek ohlášena schůze členů měšťanské besedy, a bylo na programu také rokování, kterých časopisů má beseda odbírati. Místní pan děkan obávaje se, aby k návrhu jistých mladých pánů do místností besedních nedostaly se listy bezbožné: zašel si do besedy o něco dříve, aby tam nabyl příležitosti, se staršími sousedy již předběžně se uraditi. Bylo ještě málo hostů pohromadě. Sedl si ku stolu stranou, a nařídil si kousek sýra jakožto zákusek. U vedlejšího stolu sedělo několik mladých pánů, při dobré masité večeři. Ti spatřivše, že pan děkan požívá sýra, začali nejdříve jen tak jako pro sebe, později ale se smíchem nahlas o panu děkanovi a pak o jiných duchovních si vtipkovati, že peníze ukládají, samým sobě ani kusu masa nepřávají, a. t. d.

Pan děkan chvíli činil, jako by poznámok nepozoroval. Když ale mezi tím více hostů se sešlo, a mladí pěni, kterým přítomnost páně děkanova vůbec po chuti nebyla, hlasitějšími se stali: zavolal si pan děkan sklepníka.

„Sklepníku!“

„Prosím!“

„Přineste mi také porci vepřové pečeně!“

Digitized by Google

„Ihned.“

Mladí páni se štouchli a lehce se usmívali, majíce za to, že pana děkana potrestali, a k výdaji přivedli. Když ale sklepník pečeni přinesl a před pana děkana položil, nechal jí tento za chvílku vychladnouti, a pak k ustrnutí škádlitelů zavolal k sobě svého psa, talíř před něho postavil, a řekl hlasitě: „Tu máš, Amidore, a pojez! Ty nemáš dnes postu, a proto si můžeš masa dopřáti!“

V místnostech besedních rozlehl se hlasitý smích a bravo starších pánů, a mladí v krátku na to vytratili se od svého stolu, jakoby pes Amidor místo do vepřového, jim do holeně se byl zakousl.

Přišed na nové místo povolání měl jsem mnoho práce. V těch dnech slavil pořádek krejčí a obuvníků svůj výroční den. Dopoledne dali za živé i zemřelé členy sloužiti slavnou mši svatou, při které skoro všichni byli přítomni a pěkně zpívali; na to pak byl společný oběd v hostinci. Zvali mne k němu deputací: ale maje za to, že pozvání jest toliko ze zdvořilosti, a jsa pracemi zahrnut, poděkoval jsem se, a řekl, že mi nelze přijíti. Když jsem to s určitostí řekl, pohledli mistři na sebe v rozpacích; pozoroval jsem, že je odmítnutí mrzí. Po chvílce trapného se odmlčení, řekl jeden z nich: „Když tedy Velebnosti nemůžete s námi k obědu zasednouti, neodepřete nám aspoň toho, pod večer k nám zavítati.“ Vida, že bych je dalším odporem ještě více zarmoutil, slíbil jsem tak, a mistři odešli. Pod večer přišel jsem mezi ně, a všickni mne s tváří veselou vítali. Poznal jsem, že bych jim byl celý „Jahrtág“ pokazil, kdybych nebyl k nim „in cauponam“ vešel. Pobavil jsem se s nimi za dvě hodiny, a odešel pak od počestnýeh těch mužů pln dobré nálady. O něco později navštívil mne jeden mistr krejčí, a žádal,

Digitized by Google

abych počal vybírati na křížovou cestu, kterou se rádi modlí, že již jistá částka po mém předchůdci ku konci tomu v místní záložně jest uložena a. t. d. Vyptav se na bližší poměry, jal jsem prositi, a za nedlouho krásná křížová cesta 25" × 36" s příslušenstvím, v ceně aspoň 400 zlatých, byla hotova a zdobí posud děkanský chrám. Přijaté pozvání řemeslníků bylo počátkem důvěrnějších styků s osadníky, kteří později velmi srdečně ke mně přilnuli, jak jsem najmě při svém odchodu od nich jasně poznal!

3. *Mši svatou* slouží kněz netoliko spůsobem, jaký v rubrikách přesně jest vyznačen; ale jestli jest mše svatá farní aneb jinak na určitou hodinu ustanovena, právě na minutu v tuto hodinu. Prodléváním osadníci pořádní se rozmrzívají, nepořádní nenapravují, a kněz stojí před osadou jako lhář, poněvadž jinak prohlašuje, a jinak plní. Znám osadu, kde farář v určitou vždy hodinu služby Boží konal, a míval v den sváteční kostel, jako by nabil. Nástupce jeho, jenž z pohodlí času nedodržuje, a o čtvrt i třeba o více než půl hodiny s časem oznámeným se rozchází, dovedl toho za několik měsíců tak daleko, že bývalí navštěvovatelé, nemajíce mnohdy času aneb chuti se zdržovati, odcházejí rádi do osady sousední, kde jest farář pořádnější, a svého vlastního zanechávají s několika málo starými sousedkami, jimž bývá dlouhá chvíle, a které tedy čekáním ničeho neztrácejí!

Mše svatá stává se osadníkům milejší, když mohou při ní jaksi spolupůsobiti. Čechům bývá milo, když mohou spolu zpívati; všem, když po mši svaté mohou se s knězem společně pomodliti. Každý může se o tom přesvědčiti, jak vždy s novou chutí hlasy se ozývají, když kněz novou, známou modlitbu začal, v které lid může pokračovati, jako Otče náš, Věřím v Beha, Zdrávas

Digitized by Google

Královno, Pod ochranu Tvou se utíkáme, anděli Boží strážce můj, růženec a j. Jen ve velkých městech a v místech, kde láska ku Kristu Pánu ukřižovanému v srdcích vychladla, nebývá slyšeti zpěvů a modliteb hlasitých, ale hrávají varhany jen tak na prázdno. Ano, čím srdce oplývá, tím i ústa přetékají; kdo ale má prázdno v srdci, kterak že by měl míti plno chvály Boha v ústech svých?

4. Podobně jako mše svatá svatě má býti slouţena, sluší ovšem *i svátosti i svátostniny* pro vzdělání věřících s velikou vážností udíleti, ano s tím větší, čím více shledáváme lidí, kteříž v nevážnost vzali svatý úřad kněžský, poněvadž viděli kněze, jenž svůj úřad jen tak jako po řemeslnicku vykonával!

a) Velký kříž mívá kněz ve větších městech najmě se *křty v domě.* Vykládej jak vykládej, mají stále námitku: „Když to mohou dělati v Praze, proč by to nemohlo býti i tu?“ Nevíme, bylo-li toho v pravdě kdy třeba, aby ve Vídni, v Praze atd. ustáliti se mohl zvyk proticírkevní, aby se vůbec křty domácí udílely. Máme za to, že tu hrály úlohu „auri sacra fames“, a pak nedostatek statečnosti kněžské. Buď si ale jak buď, nyní platí: „pecata majorum posteri luunt!“ Křesťany posud zachovalé boli ale zajisté všechno snižování svátostí na pouhé řemeslnické úkony, za které platí se od kusu, aneb dle zevnější parádnější úpravy. Posud živě se na to pamatujeme, jak jsme byli v citech svých uraženi a rozhořčeni, když jsme před lety byli posláni jakožto akolythi do jistého chrámu v Praze, a tu se k tomu trefili, an pan kaplan *uváděl* chudou šestinedělku v sakristii, a sice ku křížku, jenž stál nad regály, pak dítko z rukou jí vzal a v náručí je drže, k tomuto křížku do výše vyhupoval! Jaké to krásné „ingredere in templum Dei?“

Digitized by Google

Povím, jak jsem si pomohl v podobné příčině. Byl jsem kaplanem v jistém venkovském městě. Tu byl panský lesmistr, bohatý, jenž nechtěl býti obsloužen jako ostatní sousedi. Narodil se mu chlapeček. Přišel mne žádat, abych mu ho pokřtil doma, ježto všecky křty mně byly ponechány. Když jsem poukázaním na synodu jemu toho odpíral, řekl: „když mohl váš předchůdce dítko v domě mi pokřtíti, můžete snad i vy, najmě když v Praze nedělají obtíží.“ Pověděl jsem mu, jaký dodatek v synodě jest o křtech, kde ještě nejsou v obyčeji, a radil: „Vím, že přejete si míti něco slavnějšího. Dobře. Dejte si zapřáhnouti do vašeho krásného kočáru, přijeďte slavně ku kostelu, a budete osadníkům více imponovati, než kdybych já přišel k vám, a mne tím zbavíte veliké nepříjemnosti a odpovědnosti.“ Konečně svolil, a přijel okázale v kočáře. Dal jsem vše v kostele pěkně uchystati, abych mu ukázal, že nechtěl jsem ho odepřením zahanbiti, ale toliko povinnost svou vykonati, a že si ho tím více vážím, čím více i on nařízení církevních si váží!

Podobně činil jsem i v Praze. Mnozí dali si říci, a přijížděli v kočárích. Nebylo-li lze žadatelů přemluviti, ale bylo-li se pro umíněnost a zlovůli jich horších věcí obávati, aneb stál-li farář na tom, šel jsem s těžkým srdcem křtít do domu, mnohdy do lecjakého kumbálu! Když na mně žádali i úvod matky — jednou také nemocné v posteli ležící! — říkal jsem: „Vzpomeňte si, že blahoslavená Bohorodička Maria spěchala s Dítkem svým až do vzdáleného Jerusaléma, a tam Je nebeskému Otci obětovala. Což pak nesluší vám, matce křesťanské, abyste několik set kroků do chrámu se odvážila za tou příčinou?“ A když namítali, že matka je churavá, řekl jsem, ať přijde, až se úplně pozdraví a že jí s celou ochotou posloužím, kdy bude líbo, což jsem i učinil.

Digitized by Google

Abych matek tím spíše k úvodům do chrámu pohnul, způsobem slavnějším jsem jich uváděl, dítko na ruce vzal a obětoval, po dokonaném obřadu matce v náručí vkládal, a říkal: „Přijměte poklad od Boha z rukou mých, a ostříhejte ho věrně pro čest Boží a pro útěchu svou vlastní v stáří“ a pod. Odměnou za to jest svědectví svědomí, že jsem povinnost svou vykonal, a útěcha, že zlořád křtů v domě ponenáhlu úplně se vytrácel.

b) Podobných potíží zakoušeti jest knězi v městech při *zaopatřování nemocných.* Ovšem pro člověka, jenž většinu svého života ztrávil v roztržitostech při obchodu, zábavách atd., jenž služeb Božích a přijímání svátostí po leta zanedbával, musí to býti krušná chvíle, když lékař pokrčí rameny, a řekne — jest opravdu zle! A tu i nemocný, i domácí, snad o nic lepší, lekajíce se doby rozloučení, se domnívají, že i smrt bude prodlévati, když oni budou se zaopatřením odkládati. I přicházejí obyčejně, jestli vůbec přicházejí, když již duše jest, jak se říká, na jazyku; a tu ještě by rádi, aby prý kněz nemocného nerozčilil; chtívají, aby nemocného zaopatřil třeba z vedlejšího pokoje! aneb aby nemocného nezpovídal, ale jemu udělil toliko posledního pomazání, ač nemocný ještě schopen bývá i ostatních svátostí přijati: mnohdy žádávají, aby již mrtvému (!) posledního pomazání udělil!

Ó vědomí náboženské, kam jsi se podělo u lidí, kteří by pro ostatní vzdělání měli „nevzdělaným“ prý venkovanům za vzory sloužiti!

Nicméně i zde dodělati se lze prospěchu duchovního. Konaje vše tak, jak církev sv. přikazuje a v jazyku těch, jimž jsem sloužil, často jsem se přesvědčil, že lidé, čeho se dříve nad míru báli, toho pak velice si vážili; že zastaralí hříšníci slyšíce o milostech, ve

Digitized by Google

svátostech jim nabízených, a vidouce dojemné obřady při udílení jich, se rozlítostnili, rozplakali, a polepšení slibovali, spolu horlivě se modlili, a za opětování návštěvy prosili. Proto také nikdo mne nikdy nepřemluví, abych jinak, než jak Církev velí, úřad svůj při nemocných konal, třeba se jinak zdálo praktické, pohodlné i svobodomyslné!

5. Nejdůležitější jest za našich dob asi péče o náležité *vedení mládeže*, jakožto naděje budoucí společnosti. Zákony světské ponechávají sice nyní knězi málo působení ve škole; ale mocí úřadu svého, Církví mu propůjčeného, má pastýř duchovní nad tím bedlivě bdíti, aby se ve škole ničemu neučilo a nic se nekonalo, co by bylo na ujmu svaté víře katolické. Ba ještě více, má všech prostředků, které mu i zákony světské ponechaly, užívati, aby království Boží na zemi i při překážkách mu kladených stále se rozmáhalo. I pamětliv zaslíbení Páně: „*beati*, qui persecutionem patiuntur — propter justitiam“ nemá se lekati odporu v místních, okresních i zemských školních radách, ale dobrou věc všemi prostředky dovolenými podporovati; najmě o to dbáti, aby za učitele nebyl ustanoven člověk nemrava aneb nevěrec, a byl-li ustanoven, aby zhoubnému působení jeho přítrž byla učiněna.

Že Bůh snahám podobným žehná, dokáži ze zkušenosti.

Měl býti při jisté škole, kde jsem byl katechetou, ustanoven za učitele věrný stoupenec jistých prý vlasteneckých, ale neznabožských listů. Měl svou stranu v obci, a proto dosti neprozřetelně předkem se chlubil, jak těm kněžským rejdům ve škole učiní konec. Když mi to z rozličných a hodnověrných stran bylo strvzeno, tu počal jsem pracovati já, a výsledek byl — že v místní školní radě ani do návrhu nepřišel, a tedy místa ne-

Digitized by Google

obdržel! Že mi potom bylo potají nadáno, nikoho nepřekvapí. Těšil jsem se ale slovy: „beati, qui patiuntur propter justitiam!“

Když jsem byl mezi školním rokem ustanoven za katechetu na jisté městské škole, kde mělo 300 dětí služby Boží navštěvovati, shledal jsem, že jich bývá v neděli a ve svátek v kostele 10—15! Předchůdce můj, churavec, nedohlížel; a páni učitelé jsouce módního rázu, byli rádi, že děti nechodí, aby nemuseli nad nimi zákonem nařízenou dohlídku míti. Začal jsem děti o přikázání Božím třetím a prvých dvou církevních poučovati, k plnění jich vyzývati; ale že děti po více let návštěvě služeb Božích byly odvykly, nechávaly mne mluviti, a kostel zůstával prázdný! Při nejpříhodnějším počasí shledal jsem jich 50 – 60.

Při novém školním roku začal jsem jinak. V první konferenci, při počátku prohlásil jsem: „Pánové! Tak, jak to posud s návštěvou služeb Božích bylo, nemůže býti i na dále. Nemohl bych toho ani před Bohem ani před lidmi zodpovídati jakožto kněz. Prosím tedy, abyste k tomu působili se mnou, by všichni, kteříž návštěvou služeb Božích nedělních povinni jsou, také skutečně přicházeli.“

Pánům učitelům se nezdálo; začali všeliké vytáčky, že kostel je chladný, že rodiče dítek potřebují; že mají neděli zkaženou, kdežto jindy měli ji celou prázdnou; že toho nebývalo atd. Řekl jsem: „Pánové! Bývalo, nebývalo! Pokud já zde jsem, já jsem odpovědným! Já vás za to ještě jednou prosím. Také na tom nestojím, abyste snad vždy všichni čtyři dohlíželi. Stačí, když budete tři, aneb alespoň dva přítomni, jestli totiž někdo důležitou obchůzku má. Avšak toho nikdy nedopustím, aby děti tak lehkomyslně služby Boží zanedbávaly. Tak velí nejen Církev, ale i zákony

Digitized by Google

školské nařizují vám dohlídku nad dětmi při službách Božích. Kdybych si toho u vás nevyprosil, buďte ubezpečeni, že ač nerad, z povinnosti své obrátil bych se k vyšším místům, což by pak ani mně ani vám milé nebylo!“

To pomohlo. Dětí přicházelo pak 200—250, a při vhodnějších dobách sešly se skoro všechny. Abych věděl, kdo scházívá, dal jsem si nedbalce znamenati; nechával jich po škole přepisovat zpívanou píseň neb částku z katechismu, když bez podstatné příčiny služeb Božích zanedbaly; docházel pro děti do školy sám atd. A když učitelé chtěli mi vyváznouti, že nejsou zpěváky ani hudebníky, uvolil jsem se sám zpěvům kostelním vyučovati, i varhany při službách Božích hráti, což jsem i činil.

Mnozí zachovalí starší osadníci z toho velice se radovali, že dítky pěkně zpívají; a tvrdili, že jim k vůli nyní o mnoho raději služby Boží navštěvují. Ovšem steré hlasy z úst dětských vzhůru, k trůnu Pána se vznášející, mají moc okouzlující!

Že se mi mnohdy i nepěkné pochvaly dostalo, nechci zamlčeti. Slul jsem jezovitou, přemrštěncem, tyranem etc. Jednou mně, ale nejenom mně, nýbrž biskupům a kněžím vůbec, na hřbitově před četnými posluchači pro nic za nic vynadaly dvě ženštiny, jimž jsem jaktěživ neublížil, ba ani ublížiti nemohl, an jsem jich a rodin jich vůbec ani neznal. Zadal jsem na ně žalobu k c. k. okresnímu soudu, vytknuv nadávky, a vypsav několik závažnějších svědků, a žádal za potrestání jich na základě §. 496. a § 494. b) c) trestního zákonníku. Byly po přelíčení odsouzeny každá na osm dnů arestu, zostřených dvěma posty, a k náhradě útrat soudních. To pomohlo! kdo mne pro poctivé mé snahy nemilovali, alespoň se mne báli! K čemu také stále

Digitized by Google

„do zadu se koncentrovati“, když nevěra tak drzé čelo ukazuje? Díky Bohu! ještě nejsme v anarchii, nýbrž v monarchii. K čemu máme c. k. soudy a zákony, než aby nás hájily? Či neodvolával se sám svatý apoštol národů k soudu císaře a k platným zákonům světským?

Podobně jako ve škole zjednal jsem si pořádek i v *sakristii*, i na *kůru*, i na *hřbitově*. Obvyklé hulákání po kostele a v sakristii jsem přísně zakázal, a ovšem sám nikdy podobného ničeho si nedovoluji; neposlušné služebníky vyměnil za pořádné, a mám vděk zbožných osadníků.

Zkušenosti tyto ovšem nepokládám za neomylné; snad jiní snáze i lépe dospěli k cíli, ale kde se o zkušenostech lépe poučovati, než v bratrských schůzích? O kéž bychom se tedy druh k druhu více blížili, jeden druhému napomáhali, na obecných ustanoveních všichni stejně věrně se drželi. Kdo by nám pak odolal, když Kristus Pán jest druhem třetím, kdekoli dva z nás svolí se na zemi o jakoukoli věc ve jmenu Jeho (Mat. 18, 19. 20.)?

KRONIKA.

28. Zpráva o VI. valné hromadě spolku sv. Josefa k podporování světského duchovenstva ve výslužbě církevní provincie České

dne 13. května 1884 odbývané.

Podává **Jan Havlů**, farář u sv. Haštala, pokladník a místopředseda spolku sv. Josefa.

I. Starosta spolkový v. d. p. František Fiala, papežský prelát a sídelní kanovník králové-hradecký zahájiv valnou hromadu za přítomnosti 20 členův s 91 plnomocenstvím a c. k. polic. komisaře, oznamuje, že v 9 hod. sloužena byla u sv. Salvatora mše sv. za živé

Digitized by Google

a v Pánu zesnulé členy a dobrodince spolkové. Po přečtení a schválení protokolu IV. valné hromady ze dne 12. května 1881 a V. mimořádné valné hromady ze dne 11. května 1882 přednesl zprávu za roky 1881, 1882 a 1883.

1. Začátkem roku 1881 bylo 412 *členů* od počátku spolku zapsaných, z nichž během 8 roků úmrtím a vystoupením 57 členů ubylo, tak že skutečný počet členů 355 obnášel. Odečte-li se ještě jeden člen, jenž se v ústavě choromyslných nalezal, a 4 pensisté, kteří do pokladny více nepřispívali, bylo 350 platících členů. V roce 1881 přistouplo 30 nových členů (z arcidiecése pražské 9, z diecése hradecké 7, litoměřické 10 a budějovické 4). V roce 1882 přistouplo 18 členů (z arcid. 11, z hradecké 1, z budějovické 6.). V roce 1883 přistouplo 38 členů (z arcid. 7, z hradecké 13, litoměřické 11 a z budějovické 7), tedy v tom tříletí vůbec z arcidiecése pražské 27, hradecké 21, litoměřické 21 a budějovické 17, celkem 86 nových členů; poslední spolkové číslo bylo tedy koncem správního roku 1883 (31. října) 498. — S potěšením připomínám, že v roce 1883 dva církevní hodnostáři co zakladatelé s darem 100 zl. přistoupiti ráčili, totiž nejdůstojnější p. biskup Dr. Emanuel *Schoebel*, a v. d. p. Ant. *Hanika*, metropolitní kanovník v Praze. Nemohu se zdržeti, abych již dnes sl. valné hromadě neoznámil, co teprv v budoucí valné hromadě by oznámeno býti mělo, že totiž dne 14 února 1884 vys. d. p. kancléř a metropolitní kanovník Antonín *Hora* za příležitosti, kdy veškeré farní duchovenstvo hlavního města jemu k důstojnosti generálního vikáře, ku které od Jeho Eminencí povýšen byl, blahopřání vzdávalo, p. pokladníku spolkovému papírovou rentu na 1000 zl. doručil dokládaje, že ji rád spolku sv. Josefa k blahu duchovenstva věnuje, ale zároveň si vymiňuje, aby o tom v novinách zmínky činěno nebylo. Za řečené dary valná hromada povstáním projevila svůj dík. V roce 1881. obdržel spolek po v. p. Fr. Veitovi deficientu legat 20 zl. — Mimochodem oznamuji, že letos již 38 nových členů přistouplo.

2. V tom tříletí *ubylo* 21 členů, totiž 18 úmrtím, 2 vystoupli a 1 byl ze seznamu vymazán, dle diecési z pražské 5, hradecké 4, litoměřické 5, a budějovické 4.

3. Počet *pensistů* obnášel koncem roku 1881 pouze 4, jenž výhody článku 15. požívajíce, dle §. 18 po

Digitized by Google

100 zl. roční podpory dostávají. K těm přibyli v r. 1881 noví 4, v r. 1882 zas 3, a v r. 1883 ještě 4; a ježto 1 z nich již v roce zemřel, a 1 pouze 3 měsíční podporu obdržev, po uzdravení zase do správy duchovní se vrátil, jest počet pensistů 13 (z pražské arcidiecése 9, z hradecké 1, litoměřické 2, a budějovické 1 — totiž 8 farářů a 5 kaplanů). V roce 1881 obnášela podpora 542 zl. 92 kr., v roce 1882 832 zl. 26 kr., v roce 1883 1016 zl. 74 kr., celkem v tom tříletí 2391 zl. 92 kr.; někteří deficienti obdrželi teprv za několik měsíců podporu.

4. Koncem správního roku 1883 zbývá, po odrážce zemřelých a vystouplých, 420 členů; odečte-li se ještě 9 přibylých pensistů, zbylo koncem roku 1883 411 přispívajících členů.

5. Fassí spolkovou si v tom tříletí zvýšilo 22 členů, 4 v roce 1881, 11 r. 1882, a 7. r. 1883.

6. Předseda uvádí na paměť, že na valné hromadě r. 1878 přijata zásada, aby se za členy přijímali kaplané s fassí spolkovou od 400 zl. do 1000 zl. a faráři s fassí spolkovou od 600 zl. do 1000 zl.; dále aby se za členy přijímali kněží, jimž se pense dle normale pro clero curato ustanovená vyměřuje. Následovně přijímají se za členy také katechetové na obecných a měšťanských školách, vikaristé a professoři na bohosloveckých ústavech biskupských; *nepřijímají se* však *za členy* katechetové a professoři na c. k. ústavech gymnasijních a realních, jimž samo sebou slušná pense kyne. Stane-li se však kaplan, člen spolkový, c. k. katechetou neb professorem, a chce-li zůstati členem spolkovým, podrží se, a má pro případ pense též přiměřenou podporu ze spolku k očekávání.

7. Správní výbor konal v tom tříletí 5 porad, pokladna vícekrát do roka skontrována, a ježto pokladna i knihy spolkové vždy v pořádku shledány byly, uděleno v každém roce pokladníku a účetnímu písemné absolutorium.

8. Dne 12. května 1882 konána mimořádná valná hromada za příčinou nutné změny stanov, aby spolek od ekvivalentu osvobozen byl, an veškeré rekursy bez úspěchu byly. Když závadný §. 27. v ten smysl upraven byl, že při rozejití se aneb úřadním zrušení spolku, celé stávající jmění se nejd. p. arcibiskupu pražskému ku vždy trvajícímu podporování deficientů církevní pro-

Digitized by Google

vincie české odevzdá, byl spolek na nové zadání výměrem c. k. zem. fin. ředitelství ze dne 30. července 1882 č. 38.489 *od ekvivalentu osvobozen*, a zplacený obnos 182 zl. spolku zpět vrácen.

9. *Jmění* spolkové vzrostlo koncem správního roku 1881 na 70.578 zl., koncem správního roku 1882 na 79.329 zl., a koncem správního roku 1883 na 89.077 zl.; dnes však obnáší již 96.000 zl.

Pokladník nenechává peněz ladem ležeti, nýbrž, jak mile peníze stačí, kupuje neustále papírovou rentu; rovněž vyměňuje o 10—12 dní dřív kupony bez srážky, a hned za peníze rentu koupí, a touto manipulací úroky utěšeně vzrůstají. Ješto by pokladna spolková při vzrůstu jmění dávno nestačila, a pro větší bezpečnost spolkového jmění, vyměňuje pokladník stozlatové státní úpisy za tisícovky, tisícovky za desetitisícovky, které poslední s povolením vys. důst. konsistoře v pokladně konsistorní uloženy jsou.

II. Již před 3 roky ozývali se hlasové z členstva, aby se formule A—U (annus unionis) = 8 zl. a F (florenus) = 80 kr. ve prospěch deficientů zvýšila, výbor však po důkladném výkladu počtáře spolkového, p. faráře Václava Šimerky, nemohl návrh na zvýšení činiti, a valná hromada r. 1881 souhlasila s výkladem tím, ponechajíc ten klíč ještě na 3 roky v platnosti. Koncem správního roku 1883 požádán p. farář Šimerka, aby nyní na základě seznamů o počtu členů, obnosu příspěvků, obnosu jmění spolkového a počtu deficientů zkoumal, zda-li lze formuli A—U a F ve prospěch deficientů zvýšiti. Farář Šimerka přednášel ve valné hromadě a odůvodnil, že lze nyní *zvýšiti* A – U = 8 zl. 40 kr., ale F zůstane 80 kr. Návrh ten byl jednohlasně přijat na 3 roky. Bude-li při budoucí valné hromadě stav jmění příznivý, může se klíč zas o něco zvýšiti. Od nového roku dostane každý deficient za každý úplně uplynulý *rok členství* 8 zl. 40 kr., a za každý na příspěvcích složený *zlatý* obdrží 80 kr.; n. p. deficient s fassí 600 zlatovou po plných 10 letech členství dostane 8.40 × 10 = 84 zl., a 1.20 × 80 kr. = 96 zl., tedy 180 zl. roční podpory; tentýž za 15 let členství bude bráti 270 zl. a za 20 let 360 zl. Deficient s 800 zl. fassí za 10 let 212 zl., za 15 let 366 zl., za 20 let 424 zl., za 25 let 500 zl. Deficient s fassí 1000 zl. za 10 let 244 zl., za 15 r. 366 zl., za 20 r. 488 zl., za

Digitized by Google

25 r. 610 zl.; dostane však jen 600 zl., neb co přes 600 zl. na deficienta vypadá, zůstane v pokladně.

III. Již vícekrát uznával výbor nedostatečnost některých článků *stanov* spolkových, a též nejeden člen ústně neb písemně žádal změnu některého paragrafu, zvlášť stran zvýšení si fasse, aby totiž stávající podmínka buď přiměřeně změněna aneb zcela vypuštěna byla: protož výbor vzal stanovy v podrobnou úvahu, a navrhl následující změny:

a) §. 2. budiž rozšířen tímto přídavkem: „Valná hromada poskytuje správnímu výboru právo, členy spolkové na témž patronatě do jiné rakouské země přeložené, ve svazku spolkovém podržeti, jakož i povinnost jemu ukládá, v evidenci je míti vzhledem k §. 16.“

b) §. 9. budiž změněn následovně: „Fassi spolkovou může si zvýšiti každý člen kdykoli: avšak z obnosu přirostlého musí i přístupné v §. 7 dle tříd vyměřené složeno, i 2% roční příspěvek odváděn býti. Mimo to musí týž průbná leta (8) pro zvýšenou část dodržeti. Tato podmínka netýká se členů, jenž si zvýšili fassi svou před touto valnou hromadou (1884).“

c) §. 11. budiž úplně vynechán, a v §. 12. a §. 13. vynechejtež se slova: „cestou jednatelů vikariatních“, a místo toho vloží se slovo: „pokladníkovi“.

d) V §. 15. stůjž místo: „kdo plných 10 roků“ atd. nyní: „kdo plných *osm roků* členem spolku a zároveň v aktivitě byl“, atd.

e) §. 18. nyní 17. budiž následovně změněn: „Od 1. ledna 1885 vypláci se spolková podpora oprávněným deficientům vždy *čtvrtletně napřed*, a sice vždy v měsících lednu, dubnu, červenci a říjnu. Nejmenší roční podpora stanoví se na 100 zl. a největší na 600 zl.“ — a zároveň navrhuje výbor, aby se v prosinci tohoto roku podpora oprávněným deficientům za minulých 8 měsíců vyplatila.

f) Výbor navrhuje nový §. takto: „Kdyžby deficient v tom čtvrtletí, za které podporu napřed přijal, zase v *aktivitu vstoupil*, ponechá se mu vyplacené, a on nastupuje další členství následujícím čtvrtletím. Taktéž ponechá se podpora vyplacená deficientu, když v tom čtvrtletí zemře.“

g) §. 19. budiž úplně vypuštěn, a místo něho přijmiž se nový, a sice: „Kdyby člen před uplynulým

Digitized by Google

osmým rokem pro chorobu *na odpočinek* jíti musel, zažádá-li o to, vrátí se mu složené příspěvky, avšak nikoli úroky a ingres.“

h) V §. 24. vynechejž se poslední věta, a místo ní stůjž: „Spolek stojí pod ochranou nejd. kn. arcib. ordinariatu.“

Po důkladném p. farářem Šimerkou přednešeném výkladu a objasnění výhod, které z nových návrhů změn stanov jak pro členy aktivní tak i pro členy deficienty plynou, změna stanov jednohlasně schválena.

Co do volných návrhů žádal d. p. Jan Partiš, katecheta na učit ústavě v Kutné Hoře, aby se též katecheti na středních ústavech za členy spolku přijímali. Návrh ten jakožto proti zásadám čelící se k projednání příští valné hromadě odročuje.

Návrh p. Stan. Červa, kaplana v Hoře Kutné, aby se valná hromada každoročně odbývala, byl zamítnut.

IV. Do správního výboru pro příští 3 roky zvoleni jednohlasně pánové: P. T. *Fiala* František, papežský prelát a sídelní kanovník v Král. Hradci, *Šimerka* Václav, farář v Jenšovicích (Hrad. d.), *Havlů* Jan, kanovník, farář u sv. Haštala v Praze, *Honejsek* Václav, farář v Kojeticích (Pražská arcid.), *Duben* Jan, vikář v Nezamyslicích (Buděj. d.), *Ehl* Josef, děkan a vikář v Terezíně (Litom. d.), *Klein* Jan, děkan v Činěvsi (Hrad. d.), a *Oehm* Vincenc, kaplan Týnský v Praze.

Konečně k návrhu pana faráře Václava Nyklesa vzdány valnou hromadou správní radě díky za obezřelé vedení záležitostí spolkových.

Po valné hromadě ustavil se výbor, zvoliv ze svého středu posavádní funkcionáře, totiž P. T. pana kanovníka Fialu za *starostu*, a J. Havlů, faráře svato-Haštalského za *pokladnika* a *místopředsedu*.

Změněné stanovy schváleny od nejd. kn. arcib. Ordinariatu dne 10. června 1884 č. 4981, a stvrzeny vys. c. k. místodržitelstvím dne 30. června 1884 č. 46528, a dány do tisku.

Ze zprávy této jde na jevo, že spolek na pevných nohou stojí, jmění spolkové ještě letos 100.000 zl. dosáhne, a mnohé příznivé změny stanov k návrhu výboru valnou hromadou jak ve prospěch členů aktivních tak i deficientů zavedeny byly a již i schválení a stvrzení obdržely. Velebné farní duchovenstvo, zvláště mladší

Digitized by Google

velmi dobře učiní, když si spolku sv. Josefa všímati bude, a raději čím dřív přistoupí, aby si smutný stav deficience zlepšili; mimo to kněží do 30 let platí nepatrný ingres, 2 procenta fasse libovolně zvolené. Nejen starší členové deficienti jsou tomu velice povděčni, že ze spolku podporu berou, ale i mladší členové, jenž pro časné ochuravění na několik měsíců neb rok na odpočinek jíti museli, a nyní vítanou ze spolku podporu dostávají.

Mnohým kněžím se ovšem úplně, ale pozdě oči v té věci otevrou, až uzří, jak ten onen kněz, jenž 15 až 20 neb více let členem spolkovým byl, co deficient 400—500 až 600 zl. roční podpory ze spolku požívá. — Záležitosti spolkové obstarává *farní úřad svato-Hašťalský* v Praze, a dává na dotazy odpověď, když poštovní známka na frankování odpovědi přiložena byla.

---

29. Posvěcení pramene labského.

(Dopis z Krkonoš.)

V diecési královéhradecké na velkostatku jilemnickém, náležejícím Jeho Osvícenosti Janu hraběti z Harrachů, vznik svůj má Labe, hlavní tok země České. Nalézají se zřídla labská v Krkonoších „v rašelinných slatinách Labské a Pančické louky a shromažďují vody své ve dvou korytech, které směrem jihovýchodním k okraji propasti spěchají a co Labský a Pančický vodopád po četných výstupkách skal, nesčíslné stříbropěnné vodomety tvoříce, s lomozem dolů se vrhají. — Nejvydatnější pramen labský jest u svého vzniku na spůsob studně kameny ovrouben; tato „labská studnice“ jest 1420 metrů nad hladinou mořskou.“ Tak se vyjadřuje „Statisticko-topografický popis velkostatku Jilemnice,„ kterýž sepsal Ludvík Schmid, lesmistr brannský, a vydal v Praze r. 1879 nákladem české lesnické jednoty. Viz str. 38. 39. a 49.

To zajisté vůbec jest známo.

Tak povědomo však není, že „pramen labský“ před dvěma stoletími slavnostně byl posvěcen. O tomto posvěcení, kteréžto třetí vrchní pastýř královéhradeckého biskupství vykonal, svědectví chová památní kniha farní v Branné, od roku 1671. na str. 31. Zprá-

Digitized by Google

va tato, kterouž nám dobrotou vdp. Františka Kozáka, místního správce duchovního vypsati dovoleno bylo, zní následovně; „Anno Dni 1684. 19. 7bris in altissimo monte vulgo Krkonoš dicto pontificavit Ill. ac Rev. D. D. *Joannes* de *Talmberg Episc. Reg. Hr.* sub tentorio, quod anno priore Turcis ante Viennam ereptum est; Sacro finito idem Illustriss. *benedixit* Ritu solenni *originem seu fontem Albis*, prout in Vigilia Epiph. aqua ss. trium Regum benedici solet; quo tempore nebula densissima erat, ad verba autem: *hodie coeli aperti sunt* etc.: subito ventus dispulit nebulam, et sol amoenus radiis omnibus conspicuus affulsit. Hujus fontis benedicti aqua in defectu baptismalis aquae Rochlicii eodem vespere debilis infans baptizatus est nempe: Anna filia Joannis Forbelsky ex pago Raudnitz.“ V překladu by zněla slova uvedená asi takto:

„Leta Páně 1684. 19. září na převysokém vrchu vůbec „Krkonoš“ zvaném měl slavné služby Boží Jeho Osvícenost nejdůstojnější Pán Pan Jan z Talmbergu, biskup králové-hradecký (od r. 1676 až do r. 1698.), pod stanem, jenž roku předešlého (t. j. 1683.) Turkům před Vídní odňat byl; po slavné mši svaté táž Osvícenost posvětila obřadem slavnostním zřídlo neboli pramen Labe, podobně jako na Vigilii Zjevení Páně voda svatých tří králů se světívá; v kterémžto čase mlha přehustá byla, při slovích však: dnes nebesa otevřena jsou atd.: náhle vítr rozehnal mlhu, a slunko milé paprsky všem zřejmé se zastkvělo. Tohoto pramene posvěceného vodou v nedostatku křestné vody v Roketnici téhož večera slabé dítko pokřtěno jest, totiž: Anna dcera Jana Forbelského z obce Roudnice.“

Dr. *Jan Nep. Soukup.*

---

30. Neophyta zvláštního druhu.

Dotaz.

V K. H. úředník Žid přestoupil ku katolické církvi. Vycvičen byl v katolickém náboženství od faráře v R. a s povolením vys. důstojné konsistoře pokřtěn. O tom, že tak se stalo, byl zpraven děkan v K. H. od faráře z R. v rozmluvě soukromé. Novokřtěnec dlí na dále v osadě K. H. (kdež má domicilium

Digitized by Google

verum), a neoznámil duchovnímu svému správci podnes ničeho, ač k tomu dle státního zákona z r. 1868 (čl. 6) povinen jest. „Den Eintritt in die neu gewählte Kirche oder Religionsgenossenschaft muss der Eintretende dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger persönlich erklären.“

Oznámení takové sotva již se stane, jednak uplynula od času křtu řezká doba, jednak vyjádřil se novokřtěnec, že „der betreffende Vorsteher oder Seelsorger“ není duchovní správce v H. K. Novokřtěnec nižádným způsobem nedává na jevo, že křesťan jest, žije jako žid; duchovnímu správci přibylo o jednoho svěřence více, o němž jinak neví, že křesťan jest, mimo soukromou zprávu faráře v R. Rač slavná redakce rozřešiti, kdo jest „der betreffende Vorsteher oder Seelsorger?“

Výnos ministerský z 18. ledna r. 1869., dotýkaje se článku 6tého z r 1868 25. května vysvětluje slovo „die politische Behörde:“ „Die zur Entgegennahme der Erklärung des Austrittes aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft berufene politische Behörde ist die k. k. politische Bezirksbehörde des Wohn- oder Aufenthaltsortes des Meldenden, und in jenen Städten, die eigene Gemeindestatute haben, die mit der politischen Amtsführung betraute Gemeindebehörde:“ slovo však „der betreffende Vorsteher oder Seelsorger“ nevysvětluje, alespoň nikde jsem vysvětlení nenašel. Domnívám se, že „der betreffende Seelsorger“ jest farář, pod jehož správu novokřtěnec náleží.

A. M., kaplan v H. K.

Odpověď.

Jelikož farnímu úřadu v. H. K. o pokřtění onoho israelity ani od církevní ani od státní strany žádné úřední vyrozumění sděleno nebylo, nechť se také farní úřad v K. H. o téhož obrácence nestará. Teprv když by neophyta si přál nějakého úkonu bohoslužebného (křest dítka, pohřeb atp.), ať se ho farní úřad zeptá, zda-li jest pokřtěn, načež nechať se týž křestním listem vykáže. Nyní by nebylo radno, aby správce duchovní do věci se míchal, nebo na základě „svobody svědomí“ by pan neophyta snad mohl dáti za odpověď, že on si od farního úřadu nyní praničeho nepřeje. Ovšem jest divno, že pan farář v R. neučinil žádného úředního oznámení farnímu úřadu v H. K. o tom, že onen israe-

Digitized by Google

lita byl od něho pokřtěn; p. farář v K. zajisté měl toho dobrou povědomost, že pan neophyta stane se osadníkem v H. K. Není pochybnosti, že dotyčným či příslušným správcem duchovním, o němž zákon interkonfessionalní z r. 1868 mluví, není nikdo jiný leč farář místa, kde novoobrácenec svůj domov má aneb fakticky přebývá; tomuto správci duchovnímu jest neophyta povinen své vstoupení do lůna katolické církve ohlásiti. *Redakce.*

---

31. O výši pravidelných vydání zádušních.

Dotaz.

Dle starších ustanovení povoluje se na sloužení mše sv. ročně 52 žejdlíků vína, 24 liber voskových svící, 42 liber oleje do věčné lampy. Dovoluji si otázku, zdali jest možno více ze zádušního jmění obdržeti, jelikož *a*) se 52 žejdlíky vína ročně nemůže nikdo vyjíti; a *b*) vzhledem k tomu, že dekrety ony vydány byly v čase, kdy nedbáno církevních předpisův, aby věčné světlo hořelo dnem i nocí, a při výstavě Nejsv. Svátosti v ciborium aby 6, v monstranci pak 12 svící hořelo. Kdo těchto ustanovení šetří, nemůže ani se 42 librami oleje, ani se 24 librami svíček ročně vystačiti. *V.*

Odpověď.

Jelikož pro českou provincii církevní nestává novějších nařízení státních v této příčině, drží se patronátní úřady onoho gubernialního rozkazu z 18. září 1824 a 7. ledna 1828, o němž v dotaze zmínka se činí. Tím však není nikterak řečeno, že by se více nemohlo do roka spotřebovati a vydati. Kde záduš stačí a farář dokáže větší spotřebu, hlásiti se má u patronátního úřadu, aby větší obnos byl na bohoslužebné potřeby věnován; při větším obnosu (nad 10 zl.) dlužno arci vyžádati sobě svolení vrchnosti církevní a úřadu politického. Kde jmění zádušní nestačí, tam dle náhledu našeho by duchovní správce měl appellovati na dobročinnost osadníků, zejmena co se týká světla na oltář a pro věčnou lampu. *Redakce.*

Digitized by Google

32. Vydání na běžné potřeby bohoslužebné.

Dotaz.

Farní kostel nemá jmění, filiálních kostelů v osadě žádných není. Potřeby kostelní uhražoval až dosud patron, čině tak bez námitek již od roku 1811., nyní však zdráhá se tak učiniti, tvrdě, že část tohoto břemena připadá na ostatní katolické poplatníky v osadě bydlící. Patronátní úřad dle tohoto náhledu patronova jednal a tu část na ostatní poplatníky připadající faráři strhl s podotknutím, by si to na přifařených obcích vydobyl. Obce přifařené nedaly taktéž žádné náhrady. Jakým způsobem měl by se duchovní správce toho domáhati, aby k svému přišel? *V.*

Odpověď.

Patronátní úřad nalezá se tu v hrubém omylu. Slušíť rozeznávati běžné potřeby bohoslužebné od oprav chrámu a fary čili od konkurence stavební. Při konkurenci stavební ovšem v nedostatku záduše mají mimo patrona též osadníci přispívati. Avšak uhražovati potřeby bohoslužby v nedostatku záduše jest *patron* sám zavázán a sice z vlastních svých příjmů, jak tomu nasvědčují dvorní dekrety z 19. ledna 1805, 23. září 1813 a 11. dubna 1822, v taktéž nejvyšší rozhodnutí ze dne 30. července 1841 a 11. července 1846; posléz §. 51. a 57. zákona ze dne 7. května 1874. Mimo to pak nikdy není patron oprávněn tyto příspěvky od osadníků sám aneb prostřednictvím faráře vybírati, nýbrž jest to věcí politických, potahmo berních úřadů. Radíme tedy, aby farář v případě výš vytknutém podal proti patronátnímu úřadu stížnost k c. k. okresnímu hejtmanství, by jej před všelikým bezprávným zkracováním příjmů chránilo. *Redakce.*

Zpráva o LVII. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa

dne 14. července 1884.

I.

V zastoupení p. starosty zahájil schůzi náměstek

Digitized by Google

starostův kanovník Dr. Borový o 5. hodině odpoledne. Přítomni byli členové výboru pp. prof. Dorovín, prof. Drozd, kaplan Fr. Ekert, kanovník Dr. Hrádek, Dr. Knobloch, subpřevor Koblasa, kan. Dr. Krásl, rektor Mottl, kanovník Dr. Tersch.

II.

Protokol předešlé schůze čten a schválen.

Jednatel Dr. Krásl podává zprávu, že bohoslovci 4. roku kn. arcib. semináře v Praze, zvláštním přípisem vzdali díky za knihy ze zásob Dědictví sv. Prokopského jim darované.

Bohoslovci Olomoučtí podali žádost, aby jim přenecháno bylo 57 exemplárů mravovědy Dr. Jana Stárka v poloviční ceně krámské; žádosti té se vyhovuje.

III.

K návrhu odboru vědeckého, jejž přednesl praelát scholastik Dr. Tersch, jakožto předseda odboru, ustanovil výbor, aby za podíl členův Dědictví v r. 1884 vydáno bylo dílo, jež sepsal Dr. Václav Hlavatý, prof. gymnasijní v Praze, o soustavě sv. Tomáše Akvínského. K tomu připojí se některé překlady spisů církevních Otců od prof. J. N. Desoldy. Tisk podílu počtem 1550 exemplářů svěřen jest kn. arcib. knihtiskárně vedením Rohlíčka a Sieverse; jmenem výboru opatří dohled k řádnému tisku p. kan. Dr. Krásl.

IV.

Na základě usnešení předešlé schůze ustanoveno, aby pro tento rok opatřilo se druhé vydání Evangelií sv. Marka a Lukáše u výkladu Dr. Sušila počtem 650 exemplářů; tisk svěřen knihtiskárně kníž. arcibiskupské vedením Rohlíčka a Sieverse, dohled na řádný tisk jmenem výboru konati bude prof. Jan Dorovín.

V.

Jednatel kan. Dr. Krásl podal zprávu, že dřevěné regály k ukládání knih nákladem Dědictví sv. Prokopa vydaných již s polovice zhotoveny a řádně převzaty byly. K návrhu jeho stalo se usnešení, aby také ostatní část těchto regálů ve skladišti upravena byla, k čemuž náklad 100 zl. povolen.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek VIII.

Církev a lichva.

Podává **Josef Pazderka**, farář v Kateřinkách u Opavy.

Lichva ve smyslu církevním ze života křesťanského i z knih bohosloveckých téměř vymizela. S čím se tu a tam potkáváme, není lichva církevní, nýbrž jakýsi druh její aneb ani lichvou ve smyslu církevním není. Tak se nazývají lichvou úroky z půjčky přes zákonitou míru, aneb úroky nepoměrně vysoké, také užitek z půjček, tak zvaných konsumptivních, neboli utiskování chudých. Nahlédněme, bychom se o tom v krátkosti přesvědčili, do našich obyčejných katechismův a vizme, co se tam lichvou zove.

„Lichvy se dopouští, kdo za půjčku nedovolené úroky t. j. více jak šest ze sta na celý rok bere, a vůbec každý, kdo bídu bližního k svému užitku zneužívá“. (*Beneš* katol. katechismus str. 92.) „Lichvou hřeší, kdo bídy bližního ku svému zisku zneužívá, na př. z půjčky přílišné úroky žádá; obilí neb jiné lidem potřebné věci skupuje, aby je sám draho prodávati mohl.“ (*Skočdopole*, Druhý katechismus str. 88.) „Lichvy se dopouští, kdo využitkovati hledí nevědomosti aneb nouze bližního ve vlastní prospěch svůj, kdo tedy na př.

Digitized by Google

půjčuje peníze na příliš velké úroky, obilí a vůbec potraviny skupuje, aby je prodal v čas potřeby tím dráže a p." (*Loužecký*, kat. katechis. str. 125.). „Lichva byla půjčka za umluvený poplatek na rozdíl od smlouvy, kterou kdo komu co zapůjčil bez náhrady. Od té doby, co se z půjčených peněz velké úroky žádati počaly, je lichva tolik, co půjčka vyděračná. Zemské zákony ustanovují jistou určitou míru úroků (5—6 ze sta), jižto kdo překročí, dopustil se činu trestného, lichvy, (ač zákon o lichvě v říši rakouské nyní zrušen)." (*Podstránský* výklad III. str. 440.) A hned na to se tam uvádí definice lichvy církevní z katechismu vydaného z nařízení *sněmu Tridentského*: „Jest pak lichvou všecko, co se mimo částku a jistinu půjčenou přijímá, ať jsou to peníze aneb cokoliv jiného, co se penězi může koupiti a oceniti." (Katech. z dědictví sv. Prokopa hl. VIII. ot. XI. str. 423.)

Nejnovější zákony proti lichvě, rakouský i německý, kladou za lichvu kořistění z nouze, lehkomyslnosti a nezkušenosti bližního, a mimo to nepoměrně vysoký zisk.

Tu máme tedy pramen, z něhož se katolické učení o lichvě čerpá. Kdybychom žili ve středověku a podávalo se nám z pramenů světského zákonodárství, co lichva jest, nic bychom proti tomu namítati nemohli, ano obojí zákonodárství, občanské i církevní, té doby jedné mysli bylo.*) Od té doby však se stal úplný

*) Dle toho třeba posuzovati výrok *Costa-Rosettiho*, jenž podle *Funka* a *Ratzingra* tři doby lichvy rozeznává (za času sv. *Otců*, kdy se pro lichvu jen klerikové trestali, za času *středověku*, kdy přísné tresty infamie a exkommunikace i laikům lichvářům se ukládaly a za dogma fidei se prohlásilo, že lichva nedovolena jest, a *po středověku*, kde zvláště prý encyklikou Benedikta XIV. „Vix pervenit" a výnosy sv. Stolice praxe církevní se zmírnila):

Digitized by Google

převrat. Neblahým vlivem práva římského,*) vzmáhajícího se kapitalismu a nadržujícím jim protestantismem**) stát v zákonodárství o lichvě od církve se odtrhl, prohlásil, že půjčka jest výnosná, a určil, kolik úroků bráti dovoleno a ustanovil, že překročení té míry lichva jest. Církev pak setrvala při svých normách o lichvě, povolujíc tam, kde peníze plodny byly, výminkou bráti z nich zisk, až za našich časů, kde kapita-

---

Definitio realis *usurae* (Wucher): 1. Usura in *sensu antiquo* ecclesiae est: „lucrum per contractum mutui ratione solius mutui perceptum," sive parvum, sive magnum, sive a paupere (usura oppressiva) sive a divite, sive per mutuum apertum sive palliatum i. e. (alio contractu e. g. emptionis) tectum, acquisitum. 2. Usura *tempore nostro* est: lucrum nimium per contractum de pecunia credita (a contractu mutui antiquo diversum) sive explicitum sive implicitum, perceptum." Si denique 3. definitio quaeratur lata *omnibus temporibus accommodata*, qua discrimen inter usuram et reliquas injustitiae species indicetur, dici potest „usura est lucrum per pecuniam (vel aliam rem) creditam (sive per mutuum sive per recentem contractum de pecunia virtualiter productiva) injuste perceptum," sive omnino titulus fenoris desit, sive fenus titulo ob magnitudinem proportionatum non sit" (l. c. 740 not. 2.) O středověku dí Janssen: Dieser religiös-sittlichen Auffassung der Kirche (vom unentgeltlichen Darlehen) gab der mittelalterliche Staat als Verkörperung der christlichen Gesellschaftsordnung rechtliche Gestalt; das kirchliche Zinsverbot wurde als Rechtsgesetz behandelt und beherrschte die Praxis der weltlichen sowohl wie der kirchlichen Gerichte." (Janssen Geschichte I. 415.)

*) „Der Kampf gegen die christlich-germanische Wirthschaftslehre ging von allen denjenigen aus, welche sich durch dieselbe in einer schrankenlosen Erwerbsthätigkeit zu eigenem Genuss und zur Ausbeutung des Volkes behindert fanden; die mächtigste Waffe in diesem Kampfe lieferte das neu eingeführte römische Recht, dessen volkswirthschaftliche Lehre in entschiedenem Gegensatz zu der christlich-germanischen stand." (Janssen Gesch. 421.)

**) Neumann, Geschichte des Wuchers pg. 479.

Digitized by Google

lismus strhav všechny staré hráze a meze, vševládnoucím se stal, tuto výminku za obecně platnou prozatím prohlásila.

Proto bude na místě ukázati, co jest lichva v církevním smyslu a pokud platí i za našich poměrů, a to tak, že uvedeme nejprv místa Písma sv. a rozhodnutí církve v příčině lichvy, potom podáme rozbor o plodnosti a neplodnosti peněz a o oprávněnosti bráti z nich, jsou-li plodny, zisk, jak to církev druhdy částečně teď pak obecně dovolila.

I. Místa Písma sv., na nichž se učení Církve sv. o lichvě zakládá.

1. „Půjčíš-li peněz lidu mému chudému, kterýž bydlí s tebou, nebudeš naň nastupovati jako dráč, aniž ho lichvami obtížíš". (2. Mojž. 22, 25.)

2. „Jestliže by zchudl bratr tvůj a byl mdlý na ruce a přijal bys ho jako příchozího a pocestného a živ by byl s tebou, neber lichev od něho, ani víc nežli dal. Peněz svých nedáš mu na lichvu a z obilí nepožádáš přídavku." (3. Mojž. 25, 35—37.)

3. „Nedáš bratru svému peněz na lichvu, ani obilí, ani kterékoli jiné věci, ale cizímu. Bratru pak svému bez lichvy toho, čeho potřebuje, půjčíš." (5. Mojž. 23, 19. 20.)

4. I domlouval jsem přednějším a správcům a řekl jsem jim: „Lichvu-li béřete jedenkaždý od bratří svých? i svolal jsem proti nim shromáždění veliké". (2. Ezdráš. 5, 7.)

5. „A muž, nebude-li na lichvu půjčovati a více bráti, ten spravedlivý jest, životem živ bude." (Ezech. 18, 8. 9.)

6. „(Kdo) na lichvu by dával a více bral: zdaž

Digitized by Google

bude živ? Nebude živ, poněvadž všecky tyto ohavné věci činil, smrtí umře.“ (Ezech. 18, 13.)

7. „Dary brali v tobě (město Jerusaléme) k prolití krve: lichvu a nádavek bralo jsi a lakomě jsi bližním svým nátisk činilo.“ (Ezech. 22, 12.)

8. „Ját pak pravím vám, abyste neodpírali zlému, ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu druhé; prosícímu tebe dej a od toho, kdo by chtěl od tebe vypůjčiti, neodvracuj se.“ (Mat. 5, 39. 42.)

9. „A budete-li půjčovati těm, od kterýchž se nadějete zase vzíti, jakou máte milost? nebo i hříšníci hříšníkům půjčují, aby zase tolikéž vzali. Protož milujte nepřátely své, dobře čiňte a půjčujte, ničeho se za to nenadějíce; a bude odplata vaše mnohá a budete synové Nejvyššího, nebo on dobrotivý jest k nevděčným a zlým.“ (Luk. 6, 34. 35.)

II. Zákony církve lichvy se týkající.

1. *Concilium Nicaenum* I. r. 325. (can. 17. et 18): „Quoniam multi sub regula constituti avaritiam et turpia lucra sectantur, oblitique divinae scripturae dicentis: Qui pecuniam suam non dedit ad usuram (ps. 14) mutuum dantes centesimas usuras exigunt. Juste censuit magna et sancta Synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut aliquam adinventionem faciens, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiolia, id est sescupla exigens, vel aliquod tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, dejiciatur a Clero et alienus existat a regula.“

2. *Concilium Elvirense* r. 305 (can. 20): Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit eum degradari et abstineri. Si quis laicus accepisse probatur usuras et promiserit correctus jam cessaturum, nec

Digitized by Google

ulterius exacturum, placuit ei veniam tribui. Si vero in ea iniquitate duraverit, ab ecclesia esse projiciendum."

3. *Concilium Arelatense* r. 314 (can. 12): „ministri, qui foenerant, deponantur."

4. *Concilium Lateranense III.* sub Alexandro III. r. 1179 (c. 25): „Quoniam in omnibus fere locis crimen usurarum invaluit, ut multi, aliis negotiis praetermissis, quasi licite usuras exerceant, et qualiter utriusque testamenti pagina condemnentur, non attendant: ideoque constituimus, quod usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam."

5. *Innocenc III. in conc. Later. IV.*: „Quanto amplius christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judaeorum perfidia insolescit, ita, ut brevi tempore Christianorum exhauriant facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judaeis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de caetero quocumque praetextu Judaei a Christianis graves immoderatasve usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter, unde Christiani, si opus fuerit, per censuras ecclesiasticas, appellatione postposita, compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem injungimus, ut propter haec non sint Christianis infesti, sed potius a tanto gravamine studeant cohibere Judaeos."

6. *Gregorius X. in conc. Lugdunensi II.*: „Usurarum voraginem, quae animas devorat, et facultates exhaurit, compescere cupientes, constitutionem Later. Concilii (III.) contra usurários editam, sub divinae maledictionis interminatione praecipimus inviolabiliter ob-

Digitized by Google

servari. Et quia, quo minor foeneratoribus aderit foenerandi commoditas, eo magis adimetur foenus exercendi libertas; hac generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas, vel singularis persona cujuscunque sit dignitatis, conditionis, aut status, alienigenas et alios non oriundos de terris ipsorum, publice foenebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domus in terris suis conducere, vel conductas habere, aut alias habere permittant; sed hujusmodi usurarios manifestos omnes intra tres menses de terris suis expellant. — Quamquam usurarii manifesti de usuris, quas receperant, satisfieri expressa quantitate vel indistincte in ultima voluntate mandaverint, nihilominus tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris ipsis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenarie satisfactum, vel illis, quibus facienda est restitutio . . ., idonee de restitutione facienda sit cautum . . . — Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum praestent idoneam cautionem. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso jure."

7. *Clemens V. in conc. Viennensi*: „Ex gravi ad nos insinuatione pervenit, quod quorundam communitates locorum in offensam Dei et proximi, usurariam approbantes quodammodo pravitatem, per statuta sua juramento quandoque firmata, usuras exigi et solvi nedum concedant, sed ad solvendas eas debitores scienter compellunt, ac juxta ipsorum continentiam statutorum gravia imponendo plerumque usuras repetentibus onera . . . repetitionem impediunt earundem. Nos igitur . . , sacro approbante Concilio, statuimus, ut quicumque communitatum ipsarum Potestates, Capitanei,

Digitized by Google

Rectores, Consules, Judices, Consiliarii aut alii quivis officiales statuta hujusmodi de cetero facere, scribere, vel dictare, aut quod solvantur usurae, vel quod solutae, dum repetuntur, non restituantur plene ac libere, scienter judicare praesumpserint, sententiam excommunicationis incurrant. Sane si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare praesumat, exercere usuras non esse peccatum, decernimus eum velut haereticum puniendum."

8. Co církev lichvou (usura, foenus) rozuměla, vysvítá ze snešení sněmu *Agathonského* (c. quoniam 4. c. 14, q. 3.): „Usura est, ubi amplius requiritur, quam quod datur, verbi gratia, si solidos decem dederis, et amplius quaesieris vel si dederis frumenti modium unum, et super aliquid quaesieris." (Cfr. Concil. Carthagin. III. c. 15. et Urban III. c. consuluit 10. x. 5. 19).

9. *Concil. Lateranense V.* (sess. 5.): „Ea est propria usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu rei „quae non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo lucrum faetusque conquiri studetur." Tak církev jakožto dogma prohlásila, že lichva nedovolena jest, jak učí De Lugo (d. 25. s. 2. n. 8.): „Communis et catholica doctrina negat licitam esse (usuram), quae definita est inmultis Conciliis generalibus."

10. *Benedictus XIV.* v encyklice: „Vix pervenit" r. 1745. poučuje biskupy italské o lichvě řka: „Peccati genus illud quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem et locum habet, in eo repositum est, quod quis ex ipsomet mutuo, quod suapte natura tantumdem dumtaxat reddi postulat, quantum receptum est, plus sibi reddi velit, quam receptum est; ideoque ultra sortem lucrum aliquod, *ipsius ratione mutui*, sibi deberi contendat. Omne propterea *ejusmodi* lu-

Digitized by Google

crum illicitum et usurarium est.“ V příčině omluv papež dokládá: „Neque vero ad istam labem purgandam ullum accerseri subsidium poterit vel ex eo, quod id lucrum non excedens et nimium, sed moderatum, non magnum sed exiguum sit; vel ex eo, quod is a quo id lucrum solius causa mutui deposcitur, non pauper, sed dives existat, nec datam sibi mutuo summam relicturus otiosam, sed ad fortunas suas amplificandas vel novis coemendis praediis vel questuosis agitandis negotiis utilissime sit impensurus.“

V příčině dovoleného zúrokování týž papež dí: „Per haec autem nequaquam negatur, posse quandoque una cum mutui contractu quosdam *alios*, ut ajunt, *titulos* eosdemque ipsimet universim naturae mutui *minime innatos et intrinsecos* forte concurrere, ex quibus justa omnino legitimaque causa consurgat, *quiddam amplius* supra sortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur posse multoties pecuniam ab unoquoque suam *per alios diversae prorsus naturae a mutui natura contractus* recte collocari et impendi, sive ad *proventus* sibi annuos conquirendos, sive ad licitam *mercaturam et negotiationem* exercendam honestaque inde *lucra* percipienda. Quemadmodum vero in tot hujusmodi diversis contractuum generibus, si sua cujusque non servetur aequalitas, quidquid plus justo recipitur, si minus ad usuram (eo quod omne mutuum tam apertum, quam palliatum absit), at certe ad aliam veram injustitiam, restituendi onus pariter afferentem, spectare compertum est: ita si rite omnia peragantur, et ad justitiae libram exigantur, dubitandum non est, quin *multiplex in iisdem contractibus licitus* modus et ratio suppetat humana commercia et fructuosam ipsam negotiationem ad publicum commodum conservandi ac frequentandi.

Digitized by Google

Sed illud diligenter advertendum est, *falso* sibi quemquam et nonnisi *temere* persuasurum, reperiri *semper* ac praesto esse *ubique* vel una cum mutuo *titulos alios legitimos*, vel secluso etiam mutuo, *contractus alios justos*, quorum vel titulorum vel contractuum praesidis, quotiescumque pecunia, frumentum aliudve id generis alteri cuicunque conceditur, *toties semper liceat auctorium moderatum* ultra sortem integram salvamque recipere. Ita si quis senserit, *non modo divinis documentis et Catholicae Ecclesiae* de usura judicio, sed ipsi etiam humano communi sensui ac naturali rationi procul dubio *adversabitur*. Neminem enim id saltem latere potest, quod *multis in casibus* tenetur homo simplici ac nudo mutuo alteri succurrere, ipso praesertim Christo Domino edocente: „Volenti mutuari a te ne avertaris.“ (Mat. 5. 42), et quod similiter *multis in circumstantiis* praeter unum mutuum *alteri nulli vero justoque contractui locus esse possit.* Quisquis igitur suae conscientiae consultum velit, inquirat prius diligenter oportet, verene cum mutuo justus alius titulus, verene justus alter a mutuo contractus occurrat, quorum beneficio, quod quaerit lucrum, omnis labis expers et immune reddatur.“

11. *Responsa S. Sedis* z tohoto století taktéž jasně o lichvě se vyjadřují, jak z několika příkladů patrno.

a) Episcopus *Rhedonensis* in Gallia exponit S. Congregationi Inquisitionis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data, ut ea ditescant. — De sensu epistolae encycl. „Vix pervenit“ acriter disputatur. Ex utraque parte momenta afferuntur ad tuendam eam, quam quisque amplexus est sententiam, tali lucro faventem aut contrariam. Inde quaerelae, dissensiones, denegatio sacramentorum plerisque negotiatoribus isti ditescendi modo inhaerentibus et innumera damna animarum. Ut animarum damnis occurrant, non-

Digitized by Google

nulli *confessarii* mediam inter utramque sententiam viam se posse tenere arbitrantur. Si quis istos consulat de istiusmodi lucro, illum ab eo deterrere conantur. Si poenitens perseveret in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus et objiciat sententiam tali mutuo faventem multos habere patronos, et insuper non fuisse damnatam a S. Sede non semel ea de re consulta; tunc isti confessarii exigunt, ut poenitens promittat, se *filiali obedientia obtemperaturum judicio Summi Pontificis*, si intercedat, qualecumque sit, nec, hac promissione obtenta, absolutionem denegant, quamvis probabiliorem credant opinionem contrariam tali mutuo. Si poenitens non confiteatur de pecunia sic mutuo data, et videatur in bona fide; isti confessarii, etiamsi abunde noverint, ab eo perceptum esse aut etiam nunc percipi istiusmodi lucrum, eum absolvunt; nulla de re interrogatione facta, quando timent, ne poenitens admonitus restituere aut a tali lucro abstinere recuset.

Inquirit igitur Episcopus Rhedonensis:

I. Utrum possit horum posteriorum confessariorum agendi rationem probare?

II. Utrum alios confessarios rigidiores ipsum adeuntes, consulendi causa, possit hortari, ut istorum agendi rationem sequantur, donec S. Sedes expressum ea de quaestione judicium ferat. — Načež dána tato odpověď:

(Feria IV. die 18. Augusti 1830.)

Ad I. Non esse inquietandos. — Ad II. Provisum in primo.

b) *Episcopus Vivariensis* apud S. Officium dubium moverat de responso ad Episcopum Rhedon., propterea quod in eo nulla mentio fiat tituli ex *lege principis* petiti.

„In exposito Episcopi Rhedon. nulla fit mentio dicti tituli, quem volunt quidam theologi reperire in

Digitized by Google

lege principis, sed unice in mutuo dato negotiatoribus, et de sensu encyclicae, „Vix pervenit“ circa tale mutuum, negotiatoribus factum. — Unde alii dicunt, judicium S. Pontificis Pii VIII. in se solo attendendum esse et separatim a responsis datis ab Em. Cardinalibus, ita ut sensus istius judicii sit, sententiam faventem mutuo dato negotiatoribus non fuisse damnatam a S. Sede, ea de re non semel consulta (nimirum ita ut in lege principis insistatur tamquam in legitimo et necessario titulo): ideoque si poenitentes promittant, se filiali obedientia obsecuturos judicio SS. Pontificis, si intercedat, non esse inquietandos confessarios, qui ipsis absolutionem non denegant.

Alii . . . . putant, dictum judicium non sic esse intelligendum, sed conjunctim cum responsis datis ab Em. Cardinalibus, ad quae remittere videtur SS. Pontifex . . ., et judicium esse referendum ad dubia de titulo legis Principis, qui titulus damnatus non fuit a S. Sede . . . . Itaque quaeritur:

I. An praefatum judicium SS. Pontificis intelligendum sit, ut verba ipsius sonant et separatim a titulo legis Principis, ita ut unice agatur de mutuo negotiatoribus facto?

II. An titulus ex lege Principis sic intelligendus sit, ut sufficiat, legem Principis declarare, licitum esse cuique convenire de lucro ex solo mutuo facto, sicuti in codice civili Francorum, quin dicat se concedere jus tale lucrum percipiendi.

Na tyto dotazy 31. srpna 1831 dána od římské Stolice tato odpověď: Provisum in decretis fer. IV. 18. Aug. 1830, atque dentur decreta.

c) S. Officio proponebantur dubia *Capituli Collegiatae Locarni* dioecesis *Como* in Helvetia. Videlicet hujus Capituli praebendae ex maxima parte consistere dicuntur in pecunia, quod praecipue evenit ex exstinctione

Digitized by Google

decimarum jussu Gubernii facta. Pecuniam hanc in bona stabilia fructiferam converti vix posse exponunt, quum ejusmodi bona rarius occurrant, aut si occurrant emenda, tanti pretii constent, ut non plus quam $2\frac{1}{2}$ proc. annuatim referant: id autem praebendas jam per se satis exiguas nimis deprimere. Neque census annuos emi posse tum propter leges existentes, tum propter populi communem aversionem, qui potius annuas usuras 4—5 proc. pro mutuo solvere, quam censu se onerare velit.

Quare interrogant:

I. Sitne sustentatio honesta, qua beneficiati indigeant, et quam debeant habere ex fructibus „Capitalis" praebendae, in ejusmodi circumstantiis sufficiens titulus, aliis ab Ecclesia jam approbatis similis, ob quem liceat contractum inire, quo detur pecunia capitalis praebendarum ad usuras *annuas 4—5 proc.*, adjecta hypotheca bonorum stabilium et cautione per viros notos et solvendo pares praestitae, quo secura reddatur praebendarum perpetuitas?"

II. „Possitue ille titulus extendi etiam in favorem *ecclesiarum*, *monasteriorum* aliorumve locorum piorum, atque etiam ad *pupillos* aliosque homines, qui in similibus circumstantiis, ut supra, versentur et debeant pecuniam, quam possident, frugiferam facere, ut honeste sustententur?"

III. „Sufficiant ne, ut ille contractus mutui licitus evadat, *leges civiles* earumque procedendi ratio, quae hodiedum tales contractus communiter approbant atque eorum executionem tuentur, non minus quam communis et tacitus populi consensus, qui per longaevam consuetudinem videtur ejusmodi contractus commoditatis et facilitatis causa substituisse aliis contractibus difficilioribus et implicatis?"

IV. „Possitne etiam ratio haberi Ordinarii aucto-

Digitized by Google

ritatis et multorum virorum ecclesiasticorum doctorum et proborum, qui spectatis circumstantiis supradictis, licititudini horum contractuum favent eosque approbant?“ Načež 31. srpna 1831 dána odpověď, kterou sv. Otec Řehoř XVI. schválil:

Ad I., II., III., IV.: Non esse inquietandos, et acquiescant, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis.

Ke slovům: „non sunt inquietandi“ dokládá sv. *Alfons* (Lib. 6. n. 765): „Quae verba non meram tolerantiam, sed positivam permissionem significant.“

Z těchto odpovědí sv. Stolice nejedni odvozovali, že zákon občanský zákonitým titulem jest, žádati z půjčky užitek; avšak bezpodstatně, jak dokazuje Ballerini (Comp. theol. mor. I. 863):

„Sedes Apostolica reipsa non statuit, ideo non esse inquietandos fideles, quod ad lucrum percipiendum utantur beneficio legis. Rationem videlicet, cur Sedes Apostolica per SS. Congregationum organum pluries responderit, fideles illos non esse inquietandos, nullam ipsa protulit. Illud unum ergo ex istis responsionibus certo colligi posse videtur, in casibus propositis contractum haberi, qui in constitutione *Benedicti XIV.* „Vix pervenit“ 1. Nov. 1745 non damnatur.“

Jul. Costa *Rosetti* (Synopsis Philosophiae moralis p. 740. nota) táhna se k systému kapitalismu příliš vyvinutému a v rozličných peněžitých ústavech zorganisovanému, tvrdí, že nějaký mírný zisk zatím vymáhati dovoleno býti musí, až by přiměřenými prostředky kapitalism ten odstraněn byl; praví: „In hoc solum sensu admitti potest, legem civilem esse titulum fenoris percipiendi, non vere ita, ut lex civilis sola sit titulus specialis ab aliis titulis independens.“

Nejinak soudí, abychom z německých učenců

Digitized by Google

jednoho uvedli, Dr. *Pruner* (Zins u. Wucher str. 30.): „Endlich drängt sich noch die Frage auf, welche Bedeutung den *staatlichen Zinsgesetzen* innewohne. Bilden sie für sich allein schon einen Titel für rechtlichen und sittlich erlaubten Zinsenbezug? Vielfach wurde und wird dies angenommen, wie es auch in den an den hl. Stuhl gestellten Anfragen angedeutet ist. Allein wenn nach der inneren Natur eines Vertrages ein Zinsenbezug ungerecht genannt werden muss, kann kein menschliches Gesetz einen Rechtstitel für denselben begründen. Der Staatsgesetzgebung kann es nur zukommen, ungebührlichen Forderungen aus Zinsverträgen entgegenzutreten, welche mit dem wirklichen Capital-Werthe nicht im Einklange stehen."

Dle nauky církve jest lichva *zisk z půjčky* (ex mutuo), jak moralisté staří i noví učí, a to tak svorně, že prof. *Funk* dokládá: „Bisher brachte die Moral im Anschluss an das Recht den Wucher zumeist mit dem Mutuatarvertrag in Verbindung und gab demgemäss seinem Wesen Ausdruck in der bekannten Formel: Quidquid sorti accedit, usura est, indem mit sors die Darlehenssumme, und mit usura jeder aus diesem Rechtsgeschäfte gezogene Gewinn bezeichnet wurde."

V týž smysl dí sv. *Bernardin Sienský*: „Dicendum secundum omnes doctores, quod usura non potest committi, nisi in mutuo vero." (Opera Om. Venetiis II. 213.). *Benedikt XIV.*: „Omne lucrum ex mutuo praecise ratione mutui, ut loquuntur theologi, hoc est lucri cessantis, damni emergentis, aliove externo titulo remoto, usurarium." (De synodo dioec. l. X. c. 2, 2. conf. Encycl. Vix pervenit 4. I. 5. II. 9. IV.). Sv. *Alfons*: „Usura est lucrum immediate proveniens de mutuo, ita ut mutuans supra sortem, id est summam capitalem, lucretur aliquid, quod sit pecunia aestimabile, ita ut lucrum

Digitized by Google

tale praecise intendatur ratione mutui“ (Theol. Mor. n. 758). Patrno tedy, že z půjčky, jakožto půjčky, zisk bráti, *jest dle učení církve lichva.*

Specifická nešlechetnost lichvy nezáleží tedy v utiskování chudých, ač praobyčejně s ním spojena jest a jím hlavně její vlastní nešlechetnost se zvyšuje. Kdykoliv tedy chudý se utiskuje, k nešlechetnosti té nespravedlnosti, jež sama sebou v lichvě jest, jiná nešlechetnost buď nespravedlnosti aneb porušené lásky přistupuje.

V čem by pak příčina, že zisk z půjčky lichvou jest, ležela, o tom se různí moralisté. Jedni zajisté udávají za příčinu neplodnost věcí, ježto předmětem půjčky jsou, druzí bezplatnost smlouvy půjčovní, jiní pak obojí spolu.

Neplodné věci (res consumptibiles, infructuosae, steriles, fungibiles, quae non germinant) jsou věci záležející z váhy, míry a počtu. „Apparet, quod non tantum pecuniae sive numismata dicuntur materia usurae, sed etiam omnes res, quae numero, pondere et mensura determinari possunt et in usu hominis veniunt, propter quod dicit scriptura Deut. 23: Non foeneraberis fratri suo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.“ (Auctor op. De Usur. 73 c. 2.). Tyto věci platí za neplodné, any se při prvním užití ztravují, čili an užitek jich v ztrávení neb v prodeji záleží, tak že nemají požitku ocenitelného, od podstaty věci odděleného. Proto není ani povinnost bez nich býti cenou v pravdě a rozumně odůvodněnou ocenitelná.

Bezplatnost smlouvy pak v tom záleží, že se půjčkou přenáší majetek na vypůjčovatele se vším nebezpečím i užitkem, jediné s tou podmínkou, aby věc téhož druhu vrácena byla; neboli, že půjčka jest jakási

Digitized by Google

kupní smlouva lišící se od koupě a prodeje pouze tím, že se na jistý čas uzavírá, a to tak, že jedna strana samojediným majitelem půjčené věci jest, tedy i sama vše nebezpečí a všechnu odpovědnost za ni má. Majíc pak vlastnictví a všecko nebezpečí, má a musí míti také všecek užitek z ní.

Jestliže se k půjčce přidala příčina, pro kterou závazek, obejíti se na jistý čas bez nějaké věci, ocenitelný byl, čili vyskytnul-li se *nějaký z půjčky samé neplynoucí titul na větší požadavek*; aneb *změnila-li se povaha předmětu*, čili byl-li ten předmět buď sám o sobě neb ve spojení s lidskou prací a přičinlivostí v skutku nějak plodný neb *výnosný*, nebránila církev nikterak, aby půjčující náhradu aneb zisk nebral, a to úplně ve shodě se sněmem Lateranským, jenž zapovídá zisk z věci „quae non germinat, nullo labore, nullo sumptu nullove periculo.“

Tituly pak, pro něž církev nějaký zisk dovolovala, byly: 1. *škoda* neb útraty půjčením vzešlé, 2. *zisk ušlý*, 3. *nebezpečí* půjčeného, 4. *umluvná pokuta* pro zaviněný průtah splátky a 5. *náhrada výloh* s půjčkou neboli s půjčovnou spojených, čili damnum emergens, lucrum cessans, periculum sortis, poena conventionalis et stipendium (Sv. Alfons Th. Mor.). Děla-li se smlouva o věci plodné, dovolovala církev spravedlivý zisk skrze smlouvy od půjčky rozdílné a sice koupí důchodu osobního a věcného, smlouvou společenskou a smlouvou trojí, neboli per emptionem census personalis et realis contractum societatis et contractum trinum. (Calixt. III. Regimini universalis Ecclesiae, Benedict. XIV. De synodo dioec. l. 10. c. 7. n. 4—6, S. Alfons. l. c. n. 840, 908). Z plodných věcí zisk bráti, církev nikdy nezakazovala.

Jsou pak *plodné* ty věci, ježto bez ujmy své pod-

Digitized by Google

staty ze sebe něco vydávají. Takto plodné jsou příroda a práce lidská; *příroda*, ježto buď sama aneb podporována jsouc od člověka ovoce přináší (zvířata, stromy, pole a t. d.); *práce lidská*, ježto buď v přírodě plodů dobývá aneb dobyté proměňuje a pro potřeby lidské upravuje, aneb je sváží a na jistém místě ukládá a hromadí. Aby se to vůbec díti mohlo, aneb snáze a s větším prospěchem dělo, jest člověku třeba *nástrojů*, a proto jsou i tyto plodny, když k naznačeným účelům lidské činnosti napomáhají. A jako ten, jehož jsou přirozeně plodné věci, plod jejich si přivlastniti může, tak i ten, jehož jsou takovéto věci k potřebám lidským určené, zisk z nich plynoucí si právem podržeti, aneb postoupí-li jich k užívání druhému, náhradu za to bráti může. Takovéto věci, ježto s prací lidskou potřebné neb užitečné věci plodí, zoveme *kapitálem*.

Vizmež, zdali také *peníze* kapitálem býti mohou aneb zdaliž jim plodnost přičísti možno? (Dokonč.)

O reformě bohoslužebného (liturgického) zpěvu a jeho hudby.

Podává prof. **K. Konrád.**

(Pokr.)

b) I vzniká nyní otázka, zda-li církev kromě tohoto zpěvu svého, jehož počátky vypučely již v katakombách v duších nejvroucnějších, *připouští také jiné druhy a způsoby zpěvu k své bohoslužbě*, zejmena zda dovoluje i *průvodu nástrojného?* Máme-li v odpovědi na tuto otázku jíti též bezpečnou cestou, jest nám ovšem opět u samé církve jí se dohledávati. Tato odpověď odnáší se předně *ku zpěvu figurálnému*, t. j. vícehlasnému, jenž oproti předešlému slove cantus organicus seu figu-

Digitized by Google

ratus, a pak *k hudbě nástrojné*, při níž vlastně může býti řeč jen o tom, zda průvod její k zpěvu bohoslužebnému jest dovolen.

Co zpěvu figurálného se týče, byly časy a místa, že církev jej vůbec zakázala, však jindy a jinde jej opět dovolovala, ano jeden druh jeho později dokonce i výslovně schválila. Příčinou toho nestejného jednání církve bylo, že i tento zpěv sám bral se v rozličných dobách a zemích rozličnými cestami a různých užíval prostředků k svému vývinu a zdokonalení, z nichžto ne všecky srovnávaly se s velebností služeb Božích. Jakmile po vzniku *mensurované* hudby (asi na počátku XIII. stol.) vykvasil se figurálný zpěv z prvých, velmi nedokonalých počátků tak zvané diafonie, z organa Hucbaldova *), z falso bordone a discantu („ars discantandi“) k novému umění hudebnému, jež nazváno *kontrapunktické*: ihned počali skladatelé této nové formy hudební užívati také k skladbám bohoslužebným. Však velmi záhy porušovali zpěváci i skladatelé touto kontrapunktickou vícehlasností (polyfonií) staré nápěvy chorální, jež odtud sluly cantus firmus seu planus na rozdíl od onoho uměle strojeného, jenž nazván c. figuratus. Tou příčinou viděl se papež Jan XXII. konečně nucena, zakázati r. 1322. discantus ve zpěvu bohoslužebném naprosto, ježto jeho duchu a účelu odporoval**). K tomu dokládá Dr. Ambros***), že učinil tak dobře; „denn die Reinheit des von der Kirche Jahrhunderte lang als theueres Gut bewahrten gregorianischen Gesanges drohte in den wüsten Orgien unterzugehen, womit ein Sänger den andern zu überbieten suchte.“

*) T. j. druhý hlas, jejž přidali k chorálnému nápěvu v paralelných kvartách, kvintách atd.

**) Extravag. com. lib. III. de vita et honest. cleric. tit. I.

***) Gesch. d. Mus. l. c. 348.

Digitized by Google

Když pak v 2. polovici XIV. století vznikla prvá hudebná škola s uměním kontrapunktickým již vyvinutým: počali mistři této školy vedle světské písně již také řehořské zpěvy skládati vícehlasným a různohlasným spůsobem. Tak počaly vznikati vícehlasné mše a motteta i se svolením církve; neb Nizozemčané této školy povoláni bývali do samé pěvecké kapely papežské v Římě*), a tím spůsobem toto nové skladatelské umění šířilo se odtud rychle i do jiných zemí křesťanských. Nizozemsko platilo odtud za vysokou školu hudby zejmena působením tří velkých mistrů Okeghema, Josquina a Gomberta. I skládali od nynějška mše, motteta, rekviem a jiné liturgické texty pro 3—4 a později i pro více hlasů a sborů uměním kontrapunktickým, jež obzvláště snahou Nizozemčanů rychle a bohatě se vyvíjelo. Za základ mělo staré chorální melodie řehořské, jež proto sluly tenorem, avšak i melodie písní národních, tytýž také nevážných. Kol těchto základních nápěvů zapřádali skladatelé jednoduché i složitější, až i velmi složitá a bohatá předíva jiných hlasů kanonem, imitací, fugami a jinými formami tohoto nového umění hudebného, jež rychle se zdokonalovaly a asi v polovici XVI. stol. vrcholu dosáhly mistrem Palaestrinou.

Však tento bohatý vývin kontrapunktického umění nesvědčil vždy zpěvu bohoslužebnému; neb častokráte zaplétali mistři své kontrapunktující hlasy tak pestrým spůsobem kolem základního zpěvu, že konečně pro samé umění nebylo lze v takovém zpěvu náležitě rozeznati, jaký text vlastně se zpívá. Umění stalo se až i matematicky vypočítanou směsicí, však liturgický text věcí vedlejší, pouhým substrátem, podložkou kontrapunktu-

*) Tak ku př. prvý velký jich mistr Dufay, jenž i v Římě zemřel r. 1432.

Digitized by Google

jícího umění. Tímto spůsobem počala vážnosť a prostota liturgického zpěvu opět nemalou škodu bráti a zkázu trpěti. Proto počali v církvi na tento úpadek toužiti opět mužové, jimžto velebnost a důstojnost služby Boží na srdci ležela. I došlo až k tomu, že konečně i na sněm Tridentský vznesena byla otázka: *„Má-li se tato figurálná hudba, t. j. tento vícehlasný kontrapunktický zpěv při bohoslužbě ještě na dále trpěti, nebo pouze starý řehořský zpěv jednohlasný ponechati,“* poněvadž tyto zpěvy církevní v onom umělém pletivu ostatních hlasů již téměř mizely? Že nemohli sněmovníci u věci této sjednotiti se a sám císař Ferdinand I. přimlouval se za zpěv figurálný, neustanovil plný sněm nic jiného než toto pravidlo obecné: „Ab ecclesiis musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur, ... arceant (sc. ordinarii locorum eppi).“ Ses. XXII.*)

Avšak bližší určení toho, co lascivné neb nekalé jest, zůstavil sněm zvláštní komisi, již pak po sněmu r. 1563. sestavil papež Pius IV. z 8 kardinálů. Tato odevzdala věc dvěma kardinálům ze svého středu zvoleným, kard. Vitellozzo, jenž byl znatel a milovník hudby, a kard. Karlu Boromejsk ému. Na poradu pozvali také zpěváky papežské kapely. A právě tato užší komise to byla, jež platně rozhodla o sporné záležitosti takto: 1. *Do mši a motet nechť již nikdy nevplitají se cizí nepatřičné* (*interpolované*) *texty*; 2 *mše na světské písně a nápěvy složené ať se naprosto z kostela vyloučí*; 3. *rovněž tak motetta na texty privátní, neliturgické složené.* 4. *Smysl a všecka jednotlivá slova* (textu liturg.) *musí býti docela zřetelně rozuměti.* (Viz Schlecht, Gesch. d. K. m. S. 185 a j.) — Co do ostatních skladeb toužili kardinálové

*) „Decret. de observ. in celebr. missae.“

Digitized by Google

právě na nesrozumitelnost zpívaného textu a připustili vícehlasné, figurálné mše (skladby) jen s tou podmínkou, dá-li se mešní text do nich srozumitelně vložiti. Za tímto účelem vloženo bylo nyní na mistra Pierluigi da Palaestrina, by podle udaných pravidel složil jednu mši na zkoušku. Tento mistr, dobře znamenaje, jak daleko sahati budou následky jeho práce, vroucně vzýval za pomoc Boží volaje „Domine, illumina oculos meos“*) a složil pak ne jednu, ale tři šestihlasné mše, jež všecky těm pravidlům vyhověly, ač každá jiným slohem psána byla. Proto komise je schválila a výslovně uznala, v nich že se jeví pravý sloh církevní, toho aby skladatelé se drželi. Tak *zachránèn byl i zpěv figurálný při bohoslužbě.* Sám papež Pius IV., jsa též veliký přítel přesné hudby, když uslyšel poprvé třetí z oněch mší Palaestrinových, jež byla nejsložitější a slula „M. papae Marcelli“, nemálo jí jsa pohnut, zvolal: „Toť jsou harmonie nového zpěvu, jejž apoštol Jan s nebeského Jerusaléma slyšel zaznívati a jejž nám pozemský Jan (Giovanni da Palaestrina) v pozemském Jerusalémě slyšeti dává.“**)

*Tak stal se Palaestrina reformatorem hudby kostelní****) a dle toho sluší opraviti nepravé náhledy o jeho reformě. Nevytvořiltě P. nového slohu hudbě kostelní, nýbrž ten, který se až do jeho času vyvinul, podle platných zásad oné komise církevní upravil a takto ukázal ovšem pro veškeru budoucnost, jak mají hudební skladatelé liturgické texty hudebně skládati.†)

*) Motto prvé mše, na zkoušku složené.

**) Ambros l. c. IV. 20.

***) Viz o tom více u *Ambrosa* l. c. IV. 14. sl. a *Schlecht*, Geschichte d. K. m. S. 95. sl.

†) Že nevytvořil P nového slohu, na jevo jde z toho, že bylo již dříve skladeb téhož slohu dosti a sami členové komise poukázali na ně, jako na *Te Deum* od Const.

Digitized by Google

Ze všeho řečeného snadno již uznamenáme, že zásady onou komisí vytknuté jsou nezvratným základem ku posouzení i nynější hudby kostelní. Dle nich bezpečně posouditi a udati lze, které zpěvy vícehlasné hodí se k bohoslužbě, které nikoliv. — K tomu ještě dodati sluší, že kromě oněch čtyr předpisův o zpěvu figurálném vydáno bylo později dle příležitostí a potřeb od papežův, biskupů a sněmů ještě mnohem více zevrubnějších předpisů liturgických o zpěvu jednotlivých částí bohoslužby dopolední a odpolední, jichž nám na tomto místě nelze ovšem udati*). Přidáme zde pouze krátké vysvětlení oněch čtyř hlavních pravidel a některá zvláště důležitá nařízení církevní.

Vzhledem k 1. dodáváme, že tento předpis týkal se hlavně interpolovaných textů mešních, jichžto během středověku téměř ke všem textům mešním přidělán z privatné zbožnosti.**) Sněm Tridentský je odstranil a zakázal. Též motet s jiným, neliturgickým textem týká se onen prvý zákaz. Proto i Pražská synoda z r. 1860. přikazuje: „Invigilent praeterea (animarum pastores), ut *cantus ex mente ecclesiae solemnitati quae celebratur. et officio, quod agitur, adamussim conveniat.*“

K 2. pravidlu pamatovati jest, že skladatelé brali si za základní themata menších a jiných skladeb často i písně světské, ano tytýž i erotické podobně jako naši moderní skladatelé brávali je z oper a písní národních,

---

Festa a improperia samého Palaestriny a j. Jednaloť se tu jen o mešní texty a skladby na ně.

*) Bylyť již častěji v jedno sebrány a složeny, ku př. v Caecilienkalender r. 1879; *Schlecht*, Gesch. d. K. m. S. 174. sl. a j.

**) Viz některé ukázky jich v „Cyrillu“ 1880. st. 83. sl. Jaké až i texty při mši u nás v Čechách již i v XIV. stol. zpívali, o tom viz v mých „dějinách posvátn. zpěvu staročesk.“ I. 195.

Digitized by Google

ano až í trivialných. Tudíž dovoleno jest základní motivy k liturgickým skladbám bráti toliko z chorálných nápěvů církve, jakož trefně vyjádřil řezenský biskup Valentin (r. 1857.) řka: „Der gregorianische Gesang muss für alle Zeiten Quelle und Grundlage der kirchlichen Musik bleiben und gibt demnach auch den alleinigen Massstab für die richtige Beurtheilung desselben.“ Ano tou příčinou již u věku XIV. káral papež Jan XXII. některé skladatele za to, že tímto základem pohrdali, takto: „Antiphonarii et Gradualis fundamenta despiciunt; ignorant, super quo aedificant.“ *)

ad 4. dotýkalo se zvláště onoho pestrého, složitého, kontrapunktického pletiva hlasů zpěváckých, jímžto liturgický text, o nějž přece hlavně jde, stával se skutečně nesrozumitelným. Tento předpis ještě místněji a zevrubněji objasňuje výnos S. R. C. ddto 21. Febr. 1643 takto: „Curent parochi, ne sacer textus notabiliter alteretur mutilando, anteponendo, postponendo atque alterando verba et sensum illorum, ac adaptando modulationi ita, ut cantus non verbis et sensui, sed haec illi inservire videantur.“ Souhlasně ustanovuje sněm Pražský z r. 1860.: „Dum compositiones harmonicas . . . permittimus, volumus tamen et stricte poscimus, ut hac occasione caute vitetur, quod levitatem, nugas saeculares, theatralem sonum sapiat, seu voces et verba negligendo, mutilando vel premendo sonis tantum alliciat atque aures titillando sensui lenocinetur.“ **)

Z ostatních zvláště důležitých nařízení církevních vytknouti zde sluší ještě výnos sv. kongregace obřadů (S. R. C.) ddto 5. června 1631.; „Nibil omittendum, sed missam (vesperam) esse cantandam, prout jacet in mis-

*) Flieg. Blätter f. kath. Kirchenmus. v. Dr. Witt 1883. S. 95.

**) Sr. Caerem. epp. lib. 1. p. 28. n. 12.

Digitized by Google

sali (vesperali).“ Zevrubněji vyložen a vyjádřen jest tento příkaz v jiném výnosu téže kongregace ddto 11. září 1847. takto: „Usus, quod in missis cum cantu praetermittatur cantus introitus, offertorii, communionis, et quando post epistolam occurrunt etiam sequentiae, item, quod in missis defunctorum praetermittatur cantus saltem integrae sequentiae „Dies irae,“ et offertorii... tollatur.“ Však i tento výnos jinými ještě místněji se určuje. — K těmto předpisům přidati třeba ten, jenž týká se zpěvů mateřským jazykem. S. R. C. na otázku, zda dovoleno jest při velkých službách mateřským jazykem zpívati, odpovídá takto: „Inter missarum solemnia omnino prohibendum hunc abusum.“ (12. března 1639.)*)

Co konečně *hudby instrumentálné* se týče, zda k bohoslužbě se připouští čili nic: i v té věci vydala církev určité předpisy, jimiž bude nám lze bezpečně tuto otázku rozřešiti.

Byly časy, že církev průvod svých zpěvů hudbou nástrojnou vůbec a naprosto zakázala. Tak stalo se ku př. u nás v Čechách již mnohem dříve, než jinde. Již náš prvý přehorlivý arcibiskup Arnošt z Pardubic, o všecko maje otcovskou péči, viděl se nucena vydati zákaz, „ne missae fiant intermixtis musicis instrumentis.“**)

*) Při které bohoslužbě dovoleno jest mateřským jazykem zpívati, o tom zevrubné poučuje nás naše synoda z r. 1860. st. 96. takto: 2. „Cantiones sacras lingua vulgari conditas praesertim in minoribus cultus divini solemnitatibus et officiis quotidianis non tantum admittimus, sed etiam summopere optamus“ atd. Však ustanovuje také, jaké toliko písně připouštějí se, řkouc: „Animarum pastores pie curabunt, ut ea tantum cantica adhibeantur, *quorum argumentum et melodia vere aedificet, utque falsae, ineptae vel ad modulum profanum compositae cantiones eliminentur.*“

**) Viz o tom více v mých „Dějinách staročesk. zpěvu posvátn.“ I. 195.

Digitized by Google

Tento průvod byl ovšem velmi primitivní a rušivý. Však i když hudba nástrojná byla zdokonalena, nenabyla tím nikterak práva samostatné existence při bohoslužbě, jak již na jevo jde z toho, co o zpěvu liturgickém posavad bylo řečeno. Církev jejího průvodu pouze trpěti počínala a připouštěla „propter infirmos et sensuales homines," a připouští ji jen potud, pokud skutečně spůsobilá jest podporovati a povznášeti výraz zpívaného textu liturgického. Církev ji naprosto nevylučuje, avšak ku zvelebení *své* bohoslužby, byť i nejslavnější, také nepotřebuje. V té příčině platí, co dí Suarez*): „Quamvis lex gratiae perfectior sit, tamen *in ea sunt multi imperfecti* et plebs christiana multum etiam movetur ad spiritualia sensibilibus argumentis." Tím spůsobem vysvětlíme si, proč Caeremoniale episcoporum vůbec zakazuje všelikou hudbu nástrojnou, vyjma varhany: „*Nec alia instrumenta musicalia praeter ipsum organum addantur.*" A tak přikázal i sv. Karel Borom. na sněmu Milánském r. 1575. „Jenom varhanám má se v kostele místa dopřáti; flétny, rohy a ostatní hudebné nástroje mají se vymýtiti**)." Podobně ani synody Pražské z r. 1604. a 1605. neznají jiného průvodu k zpěvu, leč varhan***)." A církev přeje sobě vůbec, aby při její bohoslužbě užívalo se buď jen pouhé hudby vokálné slohu Palaestrinova, neb jen průvodu varhan†). Ano i hru na varhany omezuje církev tím spůsobem,

*) De rel. tr. IV. l. 4. c. 7. n. 5.
**) Viz Čas. kat. duchov. 1868, str. 624.
***) Ib. st. 626.
†) Tak v cirkuláři kardinála Patrizi 18. listop. 1856. — Benger, Pastor. Thl. II, 265. ad 4. — Známo, že v církvi východní nástrojná hudba k bohoslužbě vůbec naprosto a nikdy se nepřipouští a nikoliv na újmu bohoslužby.

Digitized by Google

že zakazuje i tuto hru při kantatě na neděle adventní (vyjma 3.) a postní (vyjma 4).

Když konečně církev počala trpěti také instrumentálný průvod liturgických zpěvů *„propter sensuales* homines," vydala také potřebná nařízení o tom, jaká instrumentálná hudba jedině se připouští. V té příčině obzvlástě obšírné nařízení vydal učený papež Benedikt XIV. biskupům státu papežského známou encykliku ze dne 19. února 1749 a toto nařízení obnovil i sněm Pražský r. 1860. Papež Benedikt nařizuje v ní takto: „In ecclesiastico cantu illud imprimis curandum est, ut verba perfecte planeque intelligantur . . . Musicam, quae organica dicitur, sic retineant, ut eorum, quae cantantur, verba et intelligi possint et potius pronuntiatione, quam curiosis modulis audientium animi divinis laudibus afficiantur. Praeter haec autem de usu instrumentorum, quae in ecclesiasticis musicis permitti possunt, nihil monebimus, nisi ut illa adhibeantur solummodo ad vim quondam verborum cantui quodammodo adjiciendam, ut magis magisque audientium mentibus eorum sensus infigatur commoveanturque fidelium animi ad spiritualium rerum contemplationem et erga Deum divinarumque rerum amorem incitentur." Souhlasně s touto encyklikou dí a dokládá i sněm Pražský z r. 1860. (str. 97): „Reliquorum instrumentorum usus, praesertim rure rarus sit et ubique modestus. Late tonantia instrumenta, quae tumultu et strepitu cantum hominum opprimunt, auferantur ab ecclesia."

Platí u nás tedy o nástrojném průvodu zpěvu tyto předpisy:

1. Hudebných nástrojů budiž jen skrovně a mírně užíváno, zvláště na venkově, kde málo zpěváků, tak že by nástroje vždycky zpěv přehlušily, a kde slušné, mírné hudby nástrojné obyčejně ani docíliti nelze.

Digitized by Google

2. Proto zvláště hlučné nástroje, které hřmotem zpěv dusí, budťtež odstraněny na dobro.

3. Přísně se žádá, by i dovolená hudba nástrojná (tak jako zpěv figurálný) neměla na sobě nic lehkovážného, světského neb dokonce divadelního. Proto vášnivých harmonií a neobyčejných postupů, jakýmiž prudké náruživosti se projadřují, vystříhejtež se v této hudbě. Proto i tuše se zakazují.

4. V adventě a v postě až do neděle velikonoční zakazuje se přísně všeliká hudba nástrojná.

5. Skladby bohoslužebné a jména zpěváků veřejně napřed ohlašovati, zakazuje se.

6. Duchovenstvo a správcové kůrů kostelních pilně uvažujte ve zvláštních poradách, co by potřebám a silám jednotlivých kostelů, ježto ovšem jsou různé, prospívalo ve příčině hudby nástrojné a zpěvu figurálného. (Syn. Prag. 1860 l. c.).

Kéž by tohoto posledního příkazu Pražské synody bylo všude bedlivě šetříno! Mnohem zdárněji a rychleji kráčelo by pak dílo potřebné reformy naší ku předu.

Vzhledem k odstavci 3. třeba jest nám dodati, že z těch moderních skladeb kostelních, které nevzrostly z půdy reformační, sotva sem tam jedna k bohoslužbě se hodí. Jeden z nejlepších mistrů reformačních*) sotva šest jich napočetl. O ostatních praví: „Haydens, Mozarts, Beethovens Messen sind längstens von den einsichtsvollsten Künstlern dahin verwiesen, wohin sie gehören, nämlich in den Konzertsaal.“ V té příčině trefně toužila redakce Časopisu kat. duch. již r. 1828 takto**): „Proč medle takoví enthusiasté nesjednávají sobě častější koncerty duchovní? tamť volno rozebírati

*) Stehle ve své brož. „Chorfotografien“. S. 63.
**) Č. k. d. 1828, str. 658.

Digitized by Google

měřiti a vážiti mistrnost hudebních komposicí. . . . „Dům můj jest dům modlitby," praví Hospodin. Nečiňmež tedy domy Boží pouhými hudeb poslocharnami. — K odstavci 6. dáváme všem správcům kostelův a kůrů na uváženou: *jeden způsob řádného zpěvu bohoslužebného* dle předpisů církevních, jež tu jedině platí a rozhodují, *dá se všude i na nejmenší osadě provésti, totiž jednohlasný chorál řehořský* (ovšem byl-li prve řádně nacvičen), a česká píseň kostelní, pokud po zákonu se připouští*); a tímto dvojím zpěvem vyplniti lze po případě i celý rok, jakž máme důkaz na beuronských benediktinech v Emausích. Vícehlasné, vokálné skladby přesné lze také na mnohých osadách prováděti, zvláště pomocí jednot cyrillských. Třeba jest jen účinkujícím přiměřené skladby opatrně vždy vybírati**). Avšak ku bohoslužbě opatřiti též dobrou a přiměřenou hudbu nástrojnou podle předpisů liturgických, toho dociliti lze bude v málokterém městě a místě venkovském. Protož nechať nikdo nepodniká u věci této nemožné a nevděčné, ano i hříšné práce, proti předpisům církevním čelící; alebrž *nechať volí jeden každý „rector ecclesiae" na oněch poradách pro svůj kostel onen druh bohoslužebného zpěvu, jakým na té které osadě dociliti lze v pravdě oslavy služby Boží, jímž dociliti lze v pravdě zpívané modlitby dle předpisů liturgických.* Na tento účel vzácný nechať zakládají se farní cyrillské jednoty. A v oné poradě nechať nikdo nebéře za měřítko svou

*) Srovnejme k tomu, co dí sv. Tomáš Akv. S. III. q. 83. ar. 5 ad 12.: „Sufficit *unum* habere ministrum, qui gerit personam totius populi christiani, ex cujus persona sacerdoti *pluraliter respondet.*" Benger P. II. 259.

**) To lze bezpečně učiniti zvláště pomocí „Vereinskatalogu", jejž vydává všeobecný cecilský spolek pro Německo, jenž čítá již k 800 čísel hudebnin kostelních všeho druhu.

Digitized by Google

neb osadníků, neb kohokoliv subjektivné, osobní záliby, a pamatuj, že daleko ještě není liturgickou hudbou to, z čeho vane duch zbožnosti, alebrž jedině ta, jež církvi svaté jako poslušná dcera milované matce své ve všech příkazech ochotně se podrobuje a nikoliv jako marnotratný syn od ní vzdorně neb dokonce zpupně neodvracuje se. „Nemůžeť míti Boha za Otce, kdo nemá církve za matku.“ Mají-li věřící vpraviti a vžíti se do ducha církevního roku a té které doby a slavnosti jeho, třeba jest zajisté a náleží po výtce hudbě a zpěvu bohoslužebnému, by zbožnou náladu, té které době a slavnosti přiměřenou, v srdcích křesťanů v pravdě budil, rozněcoval a zvyšoval. Toť účelem církevního roku a veškeré jeho bohoslužby i zpěvů jejích. „Die Gemeinde kommt zum Gottesdienst *nicht, um ihre erhöhten Gefühle* auszudrücken und sich derselben zu entäussern, sondern damit durch die Liturgie die religiösen Gefühle geweckt, neu belebt und gestärkt werden, — und sie kommt, *nicht um sich zu ergiessen, sondern um zu schöpfen* etc.“ Tak označuje ten účel správně Benger*).

V té příčině zbývá našim jednotám cyrillským a všem správcům kostelův a kůrů ještě mnoho napraviti i proti osobným náklonnostem a starým, milým návykům, které v zrcadle tohoto pojednání objeví se nám jako zlořády (abusus). Nic naplat! „Kdo chceš býti mým učenníkem, zapři sebe sama, vezmi kříž svůj na sebe a následuj mne.“ Tak se vedlo i řezenskému biskupu Valentinovi, jenž na podobnou stížnost některých kanovníků svých do reformy odpověděl: „Jako vám, děje se i mně. Osobní záliba má vábí mne též více k hudbě orkestrálné. Však co jsem poznal a pře-

*) Pastoraltheol. II. B. S. 260 ad 1.)

Digitized by Google

svědčil se, že zpěvy, jež nyní slýchám*), jsou církevní, přemáhám svou osobní náklonnost a učím se milovati, což jest církevního."

Že jedině tímto zpěvem v pravdě liturgickým dociliti lze účelu veškeré liturgie naší svaté církve katolické, vysvitne z druhé hlavy. (Dokonč.)

O daru prorokování a o proroctvích,
která skonání světa za předmět mají.

Podává Dr. **Martin Říha**, prof. theol. v Budějovicích.

Zjevení boží učí, že Bůh člověka k obrazu a podobenství svému stvořil. (Gen. 1, 26. 27.) Člověk maje na sobě obraz boží, a jsa Bohu podoben, není proto nijak Bohu roven. Jediný Ježíš Kristus, Syn boží, jest ve všem roven Bohu Otci a Duchu sv., jsa jedné bytosti, přirozenosti a podstaty s Bohem Otcem i Duchem sv., maje s nimi věčnou slávu, moc a velebnost. (Žid. 1, 3. Symb. s. Atanáše.)

Obraz boží na člověku zjevuje se ve vlastnostech a mohutnostech duše, v rozumu a ve vůli,**) a tím nejenom vznešenost a důstojnost duše lidské velice vyniká, nýbrž člověku toliko jest dovoleno, že v blízký a vzájemný poměr s Bohem vstoupiti, s Bohem se spřáteliti, a tajemného vědění a sladké lásky boží se súčastniti může. Takto náboženská páska mezi Bohem

*) To byly ty, jež tam zavedl dle předpisů církevních Dr. Proske, kanovník. Viz „Úvod".

**) Sv. Otcové činí rozdíl mezi obrazem a podobenstvím božím na člověku. Přirozené dary duševní tvoří dohromady obraz boží na člověku, nadpřirozené dary, na př. milost posvěcující činí podobenství boží. Cf. Ernesti Müller Theologia mor. libr. I. pag. 318. Schwetz: Theol. Dogm. cath. Vol. II. §. 14. Viennae 1869.

Digitized by Google

a člověkem se utkává, a vespolnou vzájemností víc a více se upevňuje a utužuje.

V každém člověku jest podstatně rovný obraz boží, a v každém možno znamenati odstíny vlastností božích přece ale bývá někdy obraz boží v některé duši jasnější a světlejší, on působí živější a prudší silou; on někdy se vymaňuje z obyčejných mezí názorův a tužeb ducha lidského, překročuje hranice doby a místa, a vniká do nedohledných dálí věků budoucích. Tenkráte duch člověka jest k budoucím věcem odnešen, aneb věci budoucí k duchu jeho jsou přinešeny. Toto zpřítomnění časů budoucích a věcí v nich složených, jak jediný Bůh vševědoucí od věčnosti na ně přítomné patří, jest s ohledem na člověka *Vidění*, a má-li člověk o vidění také výpovědi činiti, jest to *Prorokování*.

Že taká obdivuhodná síla v duchu některého člověka bez mimořádného vlivu moci vyšší, a je-li při prorokování každá podstatná část činu lidského vůbec podle zákona božího, bez vlivu bezprostředně božího nevznikne a nerozesvitne, jest zřejmo.

V starém zákoně nazývali se nábožní muži, kteří věci budoucí u přítomnosti viděli „*Vidoucími*", roim; ὁρῶντες, a když pak Duchem božím nadchnuti o věcech budoucích z vůle a rozkazu božího výpovědi činili, slouli *Proroky*, nabi, προφῆτης.

Dle učení křesťanského (I. Cor. 12, 8—11.) rozdává Bůh v nezpytatelných radách svých velmi rozličně dle zalíbení svého mimořádné dary a milosti lidem, a tak jest při daru prorockém; avšak není to bezdůvodno, béře-li se zřetel k povaze náboženského poměru člověka prorokujícího, zda-li poměr náboženský mezi Bohem a člověkem skutečně pravý a svatý jest, zda-li duše hodna jest, skryté věci budoucí patřiti a o nich vypovídati. Čím více člověk se přičinil s milostí

Digitized by Google

boží na sobě vzdělati a zdokonaliti obraz boží, čím podobnější jest Bohu, tím i schopnější jest s částky patřiti na to, co celé před vševědoucím okem božím jest odhaleno.

Vírou křesťanskou osvícený rozum, ctností vzdělaná, ušlechtěná vůle, čisté neposkvrněné srdce a vůbec svatý, Bohu posvěcený život, to vše zdokonaluje v člověku obraz boží, a může mu té mimořádné zásluhy dobyti, že Bůh, zalíbilo-li se mu v nezpytatelných radách, před krátkozrakým okem člověka závoj odhalí a mu dovolí patřiti u přítomnosti ty věci, které až za pozdních věků přijdou, a jichžto lidské oko nyní viděti nemůže. Jest-li ale člověk svobody své ku hříchu zneužívá, a svazek náboženský násilně trhá, od Boha, věčného světla se odvrací, tu obraz boží v něm halí se v temnosti, a duchovní oko jeho, hříchem aneb hříšnou vášní oslepeno jsouc, buď málo aneb nic nenazírá v krajích budoucích, a pramen božího vědění v hlubinách útrob svých vysušuje.

Poněvadž všickni lidé, vyjímajíc Rodičku boží, po prarodičích svých dědičný hřích za podíl obdrželi, a poněvadž i po odpuštění toho hříchu na kříži sv. ještě hříšná žádostivosť, ač nikoli jako hřích, nýbrž jen jako ohniště hříchu v nich zůstává, není většině lidí dáno v budoucnost nazírati. Jsou však a byly po všecky časy u lidí zbožných jisté světlé okamžiky, kde se duchu jejich lépe daří vnikati do vědění věcí budoucích. Dle domnění starých národů pohanských již za to jmíno, že tyto okamžiky světlé bývají u člověka spaní, před smrtí a v době vytržení, což poslednější buď přímo vlivem božím aneb silami fysickými způsobeno býti může.

Učenec Lasaulx praví takto: „Zdá se mně, že Plutarch dobře soudil, zření maje k tomu, že prorocká

Digitized by Google

síla v duši není divnější než síla pamětní, že totiž vrozeno jest duši již napřed toho pocíti, co v budoucích časích se objeví, jakož pociťuje, co v časech minulých bývalo. A tak jest paměť ona síla duševní, která síle prorocké naproti stojí, držíc v sobě obrazy věcí minulých, zpřítomňujíc sobě to, co minulo, a co okolo ducha lidského do minulosti odešlo. Vše, co na světě povstává, zachází; čas jest jako proud, kterýž vše to pryč do nedohledné minulosti odnáší, však paměť toho všeho se zmocňuje, zpět volá věci minulé, a na novo duši je zpřítomňuje. Paměť dává duši sluch, aby hlas věcí již minulých slyšeti mohla, ona dává duši oko, aby na zakryté a zastřené věci minulé pohlížeti mohla. Tato mohutnost duše, v paměti spočívající, ovládá vzdálenosti věcí minulých, které v přítomnosti již nejsou, a proč by nemohla pojmouti věcí, které v čase budoucím přijdou? Nazírati věci budoucí jest duši vždy vítanější a její silné touze přiměřenější. Duše jest činnější s ohledem na budoucnost než na minulost, v oné ráda staví své budovy nadějné, tam nese touhy a snahy své. Má-li duše na věci budoucí patřiti, musí býti do podstaty věcí vtržena, a musí u vědění božím účastenství míti o bytostech dříve, než byly stvořeny.“*).

Dle četných dokladů učeného Lasaulxa zdá se, že u starých Řeků a Římanů v dobách pohanských obecně rozšířeno bylo mínění, že duše lidská má v sobě samé sílu prorockou, a že bohové občas dovolí, aby ze sebe prorokovala, a tudíž byla věštba pohanská jen přirozená *μαντεία*.

U lidu *israelského*, jenž do řádu nadpřirozeného byl povýšen, potkáváme se přečasto s dušemi prorockou silou od Hospodina zvláště obdařenými, a jejich proro-

*) Studien des klassischen Alterthums p. 289.

Digitized by Google

kování jest bezprostředně původu božského, anoť od Ducha sv. bylo způsobeno.

Mezi *křesťany* prvními byli mnozí, kteří darem prorockým byli obdařeni, jak ze slov sv. Petra apoštola zřejmo jest, jenž udiveným židům v Jerusalémě při seslání Ducha sv. takto pravil: Stalo se, co předpovědino jest skrze proroka Joele: A budeť v posledních dnech (praví Pán): Vyleji z Ducha svého na všeliké tělo, a prorokovati budou synové vaši, i dcery vaše, a mládenci vaši vidění viděti budou, a starcové vaši sny míti budou. A sice na služebníky své a na služebnice své vyleji v těch dnech z Ducha svatého a budou prorokovati. (Skutky apošt. 2, 18.).

Od toho času, co Duch sv. byl seslán, trvá v Církvi sv. ustavičně rozdávání daru prorockého, omilostněné duše mají vidění věcí budoucích, a patří, duchem vytržené, do dálných časův a věků posledních, a věští též o tom, jak svět skoná, a jaké budou poslední konce jeho.

Prameny, v kterých četná proroctví o skonání světa se chovají, jsou následující:

A. První a nejbohatší, spolu nejzaručenější pramen *o koncích světa* jest písmo sv.

Katolickému křesťanu jest vše, co *v písmě sv.* jest prorokováno, božím proroctvím, neboť Církev sv. učí, že písmo sv. nadchnutím Ducha sv. bylo sepsáno, a že Duch sv. mluvil skrze proroky, a tudíž proroctví písma sv. jest pravda dokonalá. Avšak proroctví písma sv. nemůže každý bez rozdílu rozuměti, nýbrž musí se držeti toho smyslu a výkladu, který od Církve sv., neomylné učitelky věřících jest podáván. Církev sv. odkazuje každého ku *svatým Otcům* a osvědčeným vykladatelům písma sv., a jestli tito svědkové jednotně a svorně se shodují u výkladu, jest tím vyjádřeno, jaký smysl v té které knize prorocké hledán býti může. V

Digitized by Google

prorockých knihách starého zákona nalezá se mnoho proroctví o posledních dobách světa, a hlavně tak jest u dvanáctera proroků menších. Všickni proroci tito prorokují o dni Páně, o druhém příchodu Ježíše Krista na tento svět.

Buďtež tu uvedena jednotlivá proroctví sem náležející dle řady proroků ve Vulgatě, a spolu výkladem sv. Jarolíma a Kornelia a Lapide doložena.

a) Prorok *Oseáš* praví 3, 5 „A potom navrátí se synové israelští a hledati budou Hospodina Boha svého a Davida krále svého a báti se budou Hospodina a jeho dobrého *v posledních dnech.*“ Sv. Jarolím vykládá, že se tak stane, až Ježíš Kristus přijde s mocí a velebností soudit živých i mrtvých.*) Kornelius a Lapide má za to, že Oseášovo proroctví se naplní, až antikrist zabit bude. Israelité rozpomenou se na Enocha a Eliáše a na jich kázaní, jakož i na kázaní jiných horlivých kazatelů božích a obrátí se k Bohu**).

b) Prorok *Joel* praví 2, 31. „Slunce obrátí se ve tmu a měsíc v krev prvé nežli přijde *den Hospodinův* veliký a hrozný“; a 3, 2. „Shromáždím všecky národy a svedu je do oudolí Josafat, a souditi se budu s nimi o lid svůj.“ Sv. Jarolím vykládá obojí místo o posledním dnu a o skonání světa, ačkoliv i na přehořké umučení Páně obrátiti se dá***). Kornelius a Lapide zřejmě praví, že výklad obojího místa proroka Joele

---

*) Patrologia curs. compl. edit. Migne tom. VI. p. 886.

**) Commentar. in Osee Prophetam pag. 87. edit Venet. 1740. Hengstenberg, Christologie des alten Tnstamentes Berlin 1835 předkládá „in der Zukunft der Tage“.

***) L. c. p. 1025. 1026. O vykladu theologů protestantských možno říci, že se proti výkladu sv. Jarolíma v odpor staví.

Digitized by Google

jest správný, béře-li se zřetel k posledním dobám světa. *)

c) Prorok *Amos* praví (9, 14. 15.): „A obrátím zajetí lidu mého israelského, a vzdělávati budou města zpuštěná, a bydliti budou v nich, a vštípím je v zemi jejich, kterouž jsem dal jim, praví Hospodin Bůh tvůj.“ K tomuto místu poznamenal sv. Jarolím, že proroctví Amosovo se rovná proroctví krále Davida, jenž v žalmu 26, 13. praví: Věřím, že uzřím dobré věci Hospodina v zemi živých (l. c. p. 1149.) a Kornelius a Lap. praví, že se tak naplní v církvi vítězné, kde blahoslavení tiší zemí vládnouti budou. (Sv. Mat. 5, 4.)

d) Prorok *Abdiáš* prorokuje (1, 15. 16.): „Blízko jest den Hospodinův na všecky národy. Na hoře Sion bude spasení, bude svatá hora.“ Sv. Jarolím vykládá slova ta nepřímo dle výkladu židů své doby o posledních dobách lidu israelského, po veškerém světě rozptýleného. (l. c. pag. 1166). Kornelius a Lap. praví: Den Páně jest den soudný, kde Kristus Pán Idumejské t. j. bezbožné, světu a tělu žijící do propasti svrhne a odsoudí (l. c. pag. 283).

e) Prorok *Jonáš*. V proroctví Jonášově jest shovívavost boží vylíčena, jakož i veliké milosrdenství Páně, které na konec světa v tom nejjasnějším světle se ukáže. Kristus Pán praví trestaje zákonníky, žádající od něho znamení: „Muži Ninivetští stanou na soudu s pokolením tímto, a odsoudí je, protože pokání činili ku kázaní Jonášovu“. (Sv. Mat. 12, 41). Sv. Jarolím praví ke kap. 4, 9.: Kristus až do tohoto dne truchlí nad

*) L. c. p. 192 a 194. V textu hebrejském jest proroctví zmíněné položeno v 3, 4. a 4, 2. Hengstenberg vykládá, že jest tu jen idea znázorněna, a sice spravedlnosti boží, která trestá vše, co se protiví říši boží. (pag. 187.)

Digitized by Google

Israelem, a Jerusalém až do té chvíle truchlí nad smrtí ne svou, ale nad smrtí židů, že umíraji Krista Pána zapírajíce, a že z mrtvých vstanou Krista Syna Božího vyznávajíce. (l. c. p. 1205).

f) Prorok *Micheáš* praví 7, 11. „Přijdeť den, aby vzdělány byly zbořeniny tvé, a v ten den daleko bude zákon (cizí tvých utlačitelů).“ Sv. Jarolím praví, že zdi nového Jerusaléma na konci světa budou vystaveny, a že všecky říše na světě budou rozmetány, jediné království Ježíše Krista ostane (l. c. p. 1285). Kornelius a Lap. vykládá tato slova o vystavení Jerusaléma od Esdráše a Nehemiáše, a odvolává se, že tak i sv. Jarolím vykládá, avšak ve výkladu sv. Jarolíma zřejmě se čte: Hoc et in consummatione mundi fiet, z čehož patrno, že proroctví toto na konec světa se vztahuje.

g) Prorok *Nahum* (1, 9,) prorokoval o zahynutí bohatého města assyrského Ninive, kteréž jest obrazem veškerého světa, jemuž Bůh konec učiní. Sv. Jarolím praví: Až Ninive vyvráceno bude, až svět zajde, také soužení pomine. (l. c. p. 1303.) Slova tato opětuje Kornelius a Lap. (l. c. p. 376.)

h) Prorok *Habakuk* 3, 3. 5. praví: „Bůh od poledne přijde a Svatý s hory Fáran. Blesk jeho bude jako světlo, rohové v rukou jeho. Před tváří jeho půjde smrt, a vyjde ďábel pod nohaama jeho“ Sv. Jarolím vykládá, že spravedliví na konci světa radostné písně prozpěvovati budou, kdežto hříšníci jako neužitečný strom vyhubeni budou (l. c. p. 1401.) Kornelius a Lap. vykládá, že Kristus Pán na konec světa antikrista potře, jenž jest kníže v domě ďábla (l. c. p. 429.)

k) Prorok *Sofoniáš* (1, 14. 15.) prorokuje: „Blízko jest den Hospodinův veliký, blízko jest a rychlý příliš. Hlas dne Hospodinova hořký, soužen tu bude sil-

Digitized by Google

ný. Den hněvu den ten, den soužení a ouzkosti, den psoty a bídy, den temnosti a mrákoty, den mlhy a vichru.“ Sv. Jarolím takto vykládá slova proroka: Na konci světa budou všickni lidé souženi, kteří zbyli, a choditi budou jako slepí, poněvadž ztratili světlo ctnosti, a místa ku pokání míti nebudou. (l. c. pag. 1420.) Kornelius a Lap. vykládá slova prorokova o posledním soudu, kdež hříšníkům přehrozná muka nastanou (l. c. p. 443.)

l) Prorok *Aggeus* (2, 22): „Já Hospodin pohnu nebem spolu i zemí. A podvrátím stolici království mnohých, a zetru sílu království národů.“ Sv. Jarolím praví, že slova ta jsou rovna slovům sv. apoštola Pavla, jenž ke Korintským I. 15, 24 o Kristu Ježíši napsal: Potom bude konec (světa), když vzdá království Bohu a Otci, když zničí všeliké knížatstvo i moc i sílu. (l. c. p. 1500.) Kornelius a Lap. opětuje táž slova. (l. c. p. 481.)

m) Prorok *Zachariáš* (14, 21.): „Bude všeliký kotel v Jerusalémě a v Júdstvu posvěcený Hospodinu zástupův, a přijdou všickni obětujíce, a vezmou z nich, a vařiti budou v nich, a nebude více kupce v domu Hospodina zástupů v ten den.“ Sv. Jarolím vykládá dle LXX. takto: Za doby slavnosti věčné a království Jerusalémského, kde vše ukojeno a utišeno bude, bude všecka okrasa a ozdoba hrncův a kotlů ke cti a službě boží obrácena. (l. c. p. 1614.) Kornelius a Lap. vykládá taktéž o Jerusalému nebeském a vůbec o posledních dobách a o skonání světa. (l. c. pag. 590*).

n) Prorok *Malachiáš* 4, 5-6 prorokuje: „Aj já

*) Hengstenberg l. c. praví: Hier wird die durch den Herrn zu bewirkende vollkommene Reinheit der Kirche der letzten Zeiten entgegengesetzt. (2. Th. 2. Abth. p. 400.)

Digitized by Google

pošlu vám Eliáše proroka, prve nežli přijde den Hospodinův veliký a hrozný. A obrátí srdce otců k synům, a srdce synů k otcům jejich, abych snad nepřišel a neudeřil země prokletím.“ Sv. Jarolím vykládá obsah této kapitoly o odplatě boží pro hříšníky a pro spravedlivé na soudu posledním. (l. c. p. 1652.) Kornelius a Lapide vykládá, že Pán Ježíš na konci světa jako slunce svítiti bude, spravedlivým bude jako slunce vycházeti, bezbožným však bude zapadati. (l. c. p. 63 5).

Vedle proroctví starozákonních o posledních dobách světa jednajících jest v novém zákoně *Apokalypse* čili zjevení sv. Jana evangelisty. Svaté evangelium, rozhlašující spasné učení Krista Ježíše po veškerém světě, nemá za hlavní účel předkládati proroctví o budoucích dobách církve sv. a o posledních koncích světa, ba proto jen krátkými a jednoduchými slovy vypravuje, co až na konec světa díti se bude, za to však zjevení sv. Jana ev. věští prorocky dle hlavního účelu svého o nejposlednějších dobách církve sv., pokolení lidského a celého světa vůbec a to slovy mnohými a obšírnými. Kniha tato prorocká má potěšiti křesťany v zármutcích a souženích, které v posledních dobách je stíhati a svírati budou.

Duch sv., jenž byl učitelem proroků starozákonních, jest dle slov Krista Ježíše také učitelem církve sv. „Utěšitel pak Duch sv., kteréhož pošle Otec ve jmenu mém, tenť vás naučí všem věcem, a připomene vám všecko, cožkoli jsem mluvil vám.“ (Jan 14, 26). Učitel a vychovatel řídí se s ohledem na svého chovance pravidlem, že svěřenci svému jen postupně vědění potřebné podává, jak toho věk a schopnost svěřencova vyžaduje, a tak i Duch sv., božský učitel, církev sv. nepřetržitě učí, pravdy boží vždy do jasnějšího světla uvádí, jak potřeba křesťanů toho vyžaduje.

Digitized by Google

Za tou příčinou nebyla kniha zjevení sv. Jana hned na počátku církve sv. v celém výkladu křesťanům otevřena a ukázána, ona měla zůstati knihou sedmerem pečetí zapečetěnou, až by se zalíbilo Duchu sv., učiteli církve sv., a křesťanům by potřebí bylo, ji rozpečetiti a smysl její vyložiti. Proto neodvážil se nikdo, ani nejučenější v písmě sv. učitel církevní sv. Jarolím, a ani nejbystřejší myslitel sv. Augustin knihu zjevení sv. Jana ev. vykládati, kdežto oba sv. učitelé knihy ostatní písma sv. objasňovali a vykládali.

Sv. Jarolím praví, že Zjevení sv. Jana tolik tajemství jako slov v sobě chová. (Apocalypsis tot habet sacramenta quot verba. Parum dixi, pro merito voluminis. Laus omnis inferior est, in verbis singulis multiplices latent intelligentiae,*) a sv. Augustin praví, že apokalypsis jest kniha těžká, poněvadž v ní jen málo toho jest, co samo sebou jest jasno, a čeho by jako klíče užito býti mohlo k dalším výkladům temného obsahu. Obsah by se zdál nabyti jasnosti tím, že tytéž myšlénky jinými slovy se opětují, kdežto se stává, že obsah tím zavinutější jest**). Z těchto výpovědí svatých učitelů církevních jest zřejmo, že vykládati prorockou knihu sv. Jana dílo jest velmi těžké, a nestačí tu bystrý rozum lidský, byť i světlem sv. víry osvícený, aby vyhledal to, co prorocká kniha ta v hlubinách svých ukrývá. K výkladu knihy té jest třeba zvláštního daru prorockého, zvláštního nadchnutí božího, které jako divotvorná síla duši křesťana do daleké budoucnosti odnésti může. Na perutích andělských, které Duch sv. čisté, vyvolené duši připnouti může,

*) S. Hieronym. epist. 53. ad Paulin. c. 8 edit. Migne t. I.
**) S. August. De Civ. Dei l. XX. c. 17. edit. Migne t. VII.

Digitized by Google

zalétá ona do časů, temnou rouškou zahalených, a vševědoucí Bůh připouští, aby nazírala tam, kam oko boží patří, a prorokovala o tom, co v radách božích skryto jest, a co během časů skutečně se objeví před očima lidskýma. Že duše tak bohatě omilostněná vše pojati nemůže, vysvítá ze slov sv. apoštola Pavla: S částky zajisté poznáváme, a s částky prorokujeme. (1. Kor. 13, 9).

Stůjtež zde aspoň některé *Výklady apokalypse čili zjevení sv. Jana.* V novějších dobách shledává se mnoho výkladů prorocké knihy sv. Jana u znamenitých vykladačů písma sv., kteří mnoho vážili z pramenů středověkých*).

1. Výklad jest upořádán na základě postupu *dějin církevních*, a jest dle čísel v apokalypsi jmenovaných tak sestaven, že se ukazuje, jak dlouhá byla některá doba života církevního. Výklad ten jest příliš umělecký, a zbavuje apokalypsi rázu prorockého, tajemného, neboť proroctví nedá se číslicemi určiti a vypočítati, vypočítávání a prorokování nejsou sobě rovna.

2. Výklad apokalypse jest tak upraven, že zjevení sv. Jana obrazy *dějin a událostí dob prvokřesťanských* aneb aspoň s první dobou souvislých vystavuje. Dle tohoto výkladu nebyla by apokalypse rovněž knihou prorockou, kteráž do daleké budoucnosti hledí, nýbrž jen knihou obraznou, symbolickou**).

3. Výklad vychází odtud, že v apokalypsi *dějiny typů* čili obrazův a vzorů *za sebou postupují*, a že *doba napřed jdoucí dobu budoucí zobrazuje* a o ní věští, při čemž trvání obrazné doby není určitě vyměřeno. Kristus Pán jest střed a pravzor všech dějin lidského pokolení, střed

*) S. Thomae Aqu. Cátena aurea ad s. Matthaeum c. 17. v. 1.

**) Dr. Aug. *Bisping*, Erklärung der Apokalypse des Johannes. Münster 1876. pag. 14.

Digitized by Google

a pravzor dějin zjevení, spásy a vykoupení všeho světa. Kolem Krista Pána soustřeďují se veškeré dějiny a všecka zjevení. Děje zjevení božího mají čtyři stupně: 1. prazjevení, 2. židovství, 3. křesťanství, 4. poslední doby křesťanství na tomto světě. Veškeré zjevení to zaujímá tolik epoch jako stvoření světa, a sice sedm epoch, a každá doba předcházející jest předběžným a postupným vzorcem doby následující. Jako prazjevení 2000 let vládlo, tak židovství 2000 let trvalo, a taktéž pro rozvoj křesťanství 2000 let se počítá, pak by byla doba skonávání světa, která by podstatně od křesťanství se nelišila, neboť křesťanství jest dokonalé a poslední zjevení boží; doba ta má též 2000 let trvati. Plný počet epoch zjevení činil by dohromady 8000 let, a převyšoval by počet epoch stvoření světa. Avšak první tisíciletí z křesťanského zjevení jest od některých exegetův a učenců na 84 let uvedeno a zkráceno, druhé tisíciletí však potrvalo by dle jich mínění úplně, načež by následovaly konce světa a poslední soud.

Že první tisíciletí zjevení křesťanského na 84 leta se zkracuje, má prý původ svůj v tom, že sv. Jan novozákonní prorok boží své prorokování ve světovém témdni 84 let (12×7) počíná*), které mezi 28 a 112 lety obyčejného letopočtu stojí**), aneb zřejměji praveno, v rokovém témdni od 67 až do 73, a že pevný ten bod východný do končící se doby židovství spadá, která s prvním tisíciletím křesťanství jest identická.

Dle toho výkladu ztratilo by křesťanství aneb

*) Světový týden apokalyptický může obnášeti buď 7 let aneb delší dobu (12 × 7 = 84).

**) Poněvadž polovice (84) připadá do roku 70, v němž Jerusalém byl zbořen a nad židy soud dokonán.

Digitized by Google

doba konců světa 1000 let a činili by všickni věkové zjevení božího zde na světě 7000 let*).

4. Výklad apokalypse opírá se o povahu a ráz života Ježíše Krista tak, že Zjevení sv. Jana jsouc knihou prorockou obsahuje *děje královské moci Ježíše Krista v církvi sv.* O tom, jak království Ježíše Krista na světě bylo založeno, vypravuje sv. Jan apoštol Páně v evangeliu svém, jak ale ono království od Ježíše Krista s výšin nebeských jest nyní řízeno, a jak bude řízeno a spravováno až do konce světa, o tom vypravuje týž sv. evangelista v prorocké knize apokalypsi.

Skutkové apoštolští jsou u středu mezi evangeliem sv. Jana a mezi apokalypsou jeho, neboť oni dokončují připravené království Ježíše Krista na zemi, a začínají jeho rozvádění a rozšiřování, apokalypse ale jest souborné pokračování prorocké skutků apoštolských u věcích budoucích, a tvoří tudíž prorocký souhrn církevního dějepisu a hlavně posledních časů. Tak vykládá biskup ermelandský Krementz**). Dle výkladu Krementzova rozpadá se kniha prorocká sv. Jana na tři částě. I. 1, 9—3 označuje království vladaře oslaveného a učitele; II. 4, 1—19. království věčného kněze nejvyššího; III. 19, 11—20. království vítězoslavného knížete pokoje. Cíl a konec královské vlády Ježíše Krista jest ukázán 20, 11—25.

5. Výklad apokalypse přihlíží k *dějinám velkých, světových říší*, které za sebou postupují, a jejichžto osudy v poměru k církvi sv. jsou vypsány, spolu pak

*) Die Offenbarung des heiligen Johannes im Lic te der hl. Geschichtstypik, der alttestamentlichen Prophetie und ihres eigenen Zusammenhanges nebst einem Anhange über die Theologie des hl. Buches. Von Ign. Waller Rixheim. Anton Sutter 1882.

**) Die Offenbarung des hl. Johannes im Lichte des Evangeliums nach Johannes. Freiburg Breisgau. Herder 1883.

Digitized by Google

líčí, a to již od kap. 4., poslední *děje na konci světa*, které jednak hrozné utrpení církvi sv. přinesou, jednak druhým příchodem Ježíše Krista ji oblaží. Výklad ten zdá se býti dosti správný a odůvodněný, neboť má základ v proroctví Danielově.

Dle proroka Daniele (2. 33—35—41—45¦; 7, 7—14. 19—27.) budou od jeho dob počínajíc čtyři říše světové za sebou následovati, a sice říše babylonská, medoperská, řeckomacedonská, a římská. Říše římská rozdělí se svým časem na desatero království, a z jednoho království vytvoří se říše antikristova, kteráž nejposlednější a nejhrůznější říše světová bude. Antikrist bude míti $3\frac{1}{2}$ časů moc nad lidem božím, a bude jej strašně soužiti. Po krutém pronásledování nastane však lidu božímu doba radostná, neboť antikrist bude přemožen, a Kristu Ježíši bude říše, která mu náleží, odevzdána. Na základě vyvíjení říší světových předpovídá Daniel, čili anděl Gabriel (9, 24—27) v krátkých nástinech budoucí děje říše a lidu božího. Od času návratu ze zajetí babylonského až k úplnému dokonání světa bude míti lid boží ku svému vyvíjení dobu 70 týdnů t. j světových týdnů, neurčitě trvajících. Těchto 70 světových týdnů rozkládá prorok Daniel takto: 7 + 62 + 1*).

Sedm prvních týdnů trvati bude od návratu lidu israelského ze zajetí až do příští Messiáše, jenž vtělen jsa se objeví. Dalších 62 světových týdnů ponecháno jest založení a rozšíření království božího 9, 24. 25. V sedmdesátém témdni světovém povstane antikrist, a rozšíří moc svou v tomto témdni. Tento týden poslední světový jest od proroka rozdělen na dvě polovice $3\frac{1}{2}$ a $3\frac{1}{2}$ časů.

*) Srov. výklad Wallerův 7 = (7 × 70) = 490; 70 × 62 = (4340) — a 1 týden apokalyptický?

Digitized by Google

V první polovici povstane antikrist, i vzroste moc jeho nad světem a nad církví Krista Pána. V prostřed té polovice dostoupí moc jeho nejvyššího vrcholu, a potrvá ještě v druhé polovici téhodne. Na konec však téhodne bude antikrist zničen, a lid boží přijde k dokonáni svému. Tento poslední týden od proroka Daniele prorokovaný jest od sv. Jana v živých obrazech (pečetí, trub a nádob) vylíčen, a možná říci, že apokalypse sv. Jana těsně souvisí s proroctvím Danielovým. Jedině v tom se různí proroctví sv, Jana aneb lépe řečeno v tom určitější zdálo by se býti, nežli proroctví Danielovo, že sv. Jan v apokalypsi někdy béře týden světový z proroctví Danielova, určitě na 7 let, a pak $3\frac{1}{2}$ časy na 42 měsíce neboli 1260 dnů, ovšem že tím není prostě určena a vyměřena doba, nýbrž že jenom řada a postup těch věcí poznamenány jsou, které na konec světa přijdou. (Bisping pg. 16).

B. O posledních dobách dokonávajícího světa nalezá se kromě knih písma sv. mnoho prorockých výpovědí u těch duší nábožných, které zvláštním světlem prorockým obdařeny byly. Sem náleží znamenitá světice středověká sv. *Hildegarda* (1098—1179), zakladatelka a abatyše kláštera na sv. Hoře Rupertově u Bingenu, která ve svém spisu „Sci vias" o sedmeru věků čili dob církve sv. rozpravu činí, majíc na zřeteli období šestera dnů, v nichž veškeren svět byl stvořen, připočítajíc sedmý den, jenž odpočinku v Bohu jest posvěcen a líčíc posléz hrozné pronásledování křesťanů, kteréž od antikrista vycházeti bude.

Veliké vážnosti dostalo se dále zbožnému a světlem božím osvícenému knězi *Bartoloměji Holzhauserovi* z řádu tovaryšstva Ježíšova. Kněz Holzhauser 1613—1658. farář v Bingenu určuje blíže s ohledem na apokalypsi sedmero věků církve katolické tímto řádem a

Digitized by Google

postupem: 1. věk jest doba zasévání, začíná od seslání Ducha sv., a trvá až do času pronásledování Neronova, 2. věk jest doba zrůstání úrodného, začíná od Nerona a táhne se ke Konstantinu Velkému. 3. věk jest doba osvětlení, počíná s Konstantinem Velkým a trvá až do času Karla Velkého. 4. věk jest doba míru od Karla Velkého až ke Karlu V. 5. věk doba zármutku, a končí se svatým papežem a s mocným samovládcem. 6. věk jest doba potěšení, počíná od mocného samovládce a svatého papeže, a trvá až do narození antikrista. 7. věk jest doba strastí počínajíc od narození antikrista a táhnouc se až na konec světa. Apokalypse sv. Jana ev. otvírala se před okem zbožného Holzhausera ve světle neobyčejném, a on podal novověkým vykladačům nedostižitelné apokalypse příhodnou rukověť, kteráž pokynutí ceny nevšední obsahuje, a před tvrzením výstředním a odvážným varuje. — V čase tom, když Holzhauser do hlubin apokalypse naziral, byla duše jeho u velikém zármutku pohroužena, při tom však trpělivý kněz ustavičně se modlil, celé dny se postil, a ve svaté samotě trvaje rozjímal. Bylo to právě prostřední svátek velikonoční, když u vroucí zbožnosti byl pohřížen, tehdy tázali se ho důvěrní přátelé, proč ve svátek tolik radostný se postí? Blahoslavený Holzhauser odvětil: Přátelé, dnešního dne otevřel Kristus Pán učeníkům svým tajný smysl a rozum písma sv., a taktéž mně bude dnes to nejtěžší místo zjevení sv. Jana vyloženo, dnes vniknu, osvícen jsa od Boha, do toho temného místa, a naleznu rozum jeho, o nějž jsem všemožně usiloval, a jemuž jsem veškeru píli věnoval.

Výklad apokalypse, jak jej Holzhauser podává, jde jen ke kap. 15., když však přátelé Holzhausera prosili, aby výklad dokonal, pravil: Nemohu díla toho

Digitized by Google

dokonati, neb mne opustil duch ten, jenž na začátku se mnou pracoval, toliko pravím, že doba přijde, kde někdo z přátel mých výklad dokoná a jej korunovati bude*).

Od časů Holzhauserových více než dvě stě let uplynulo, věk nynější dostal se na výšinu rozhledu světlejšího a obzoru jasnějšího, a novější vykladači apokalypse mohou tu neb onu temnější stránku z dob Holzhausera lépe osvětliti a objasniti. Výklad apokalypse bude vždy srozumitelnější, čím více věkové ku skonání svému blížiti se budou, a její hlubiny budou dostižitelnější, čím více různá proroctví z úst omilostněných, darem prorockým obdařených duší u jeden celek sebrána budou.

Velmi bohaté jest proroctví svatého *Malachiáše* arcibiskupa Armaghského (1094—1148), jenž postupné řadě papežů římských významné příznaky dává, a takto o posledních událostech v církvi sv. prorokuje.

Vedle svrchu jmenovaných proroctví sluší jmenovati ona proroctví, která v době nejnovější se objevila. Sem náleží proroctví panny klášterní *Marie Lataste*, která r. 1847 v Rennesu zemřela. Spisy této ctihodné panny došly schválení církevního.

Dále proroctví *A. M. Jesualdy Taigi*, která v Římě 9. června 1837 zemřela a roku 1863 za blahoslavenou byla vyhlášena, pak proroctví řeholnice sestry *Nativity*, z kláštera Urbanistek ve Fougères, *Kateřiny Emmerichové* a jiných ještě duší vyvolených. (Cf. Oesterreichische Vierteljahresschrift für katholische Theologie. Siebenter Jahrgang 1868. pag. 73—132. Wien. Prophetenstimmen. Wilhelm H. Honert 1875. pag. 22. Regensburg. Leben der ehrw. Dienerin Gottes Anna Maria

*) L. Clarus, B. Holzhauser's Lebensgeschichte und Gesichte. Manz. 1849.

Digitized by Google

Taigi. Dr. Scheeben. Aachen 1869. Vie et révélation de la soeur Nativité, religieuse du convent des Urbanistes à Fougères. Paris 1847. Das arme Leben und bittere Leiden unseres Herrn Jesu Christi etc. nach den Gesichten der gottseligen Anna Kathar. Emmerich von P. Schmöger. Regensburg 1881).

KRONIKA.

33. Tisícletá Slavnost Methodějská r. 1885.

Blíží se nový rok 1885, počátek to doby pro nás velepamátné, počátek roku, v němž konati chceme památku blaženého úmrtí apoštola Slovanův sv. *Methoda*. Bratři Moravané hodlají s všelikou slávou a okázalostí rok ten konati, zvouce k účastenství všechny katolické obyvately krajův našich, Slovany i Němce, neboť nám všem na půdě českomoravské nyní sdruženým obyvatelům přinesli svatí bratři Soluňští světlo víry a proto všickni povinni jsme vděčnost svou ku světcům těm osvědčiti.

Když se na jaře letošního roku různí hlasové ozývati počali, aby rok Cyrillo-Methodějský 1885 byl od nás Čechův oslaven, mohlo se právem očekávati, že myšlénky té uchopí se celý národ český a že před tváří celého světa dokáže, kterak si umí vážiti dobrodiní, jímž pojat byl v počet národů kulturních a stal se jedním z předních členů ve velké rodině národů křesťanských v Evropě. Mohli jsme to tím spíše očekávati, jelikož u nás vždy hlavní důraz klade se na právo historické; historie však jasné vydává svědectví o přátelském poměru církve katolické ku státu po všecky doby historie českomoravské; historie vydává svědectví, že národ náš přistoupením svým ku církvi katolické jest uchován před záhubou, kteráž stihla Slovany polabské a že zkvétal po všecky časy, pokud církvi a víře katolické věrným zůstával; každý historik dosvědčiti nám musí, že doba, kdy vznikla universita Praž-

Digitized by Google

ská a začal se stavěti velechrám svato-Vítský, doba Karla IV., otce vlasti, byla požehnanou dobou míru a že tentokráte sláva národu našeho vrcholu svého dostoupila. Když pak cizí nauky z Anglie a Německa do země vtroušené rozeštvaly národ náš, od těch dob sláva klesala a úpadek se blížil i jest pevné přesvědčení naše, že jen katolictvím, k němuž opět přilnula Čechie, uchován jest národ československý před úplným poněmčením a tudíž i před svým zhynutím. Věru podstatné to příčiny, aby každý Čech s pocitem díků pohlížel vzhůru k nebesům, aby vděčnou památkou oslavoval onoho muže, kterýž řízením Hospodinovým prvotně přinesl k nám pochodeň pravé víry Kristovy. Z těchto důvodů ještě nyní nespouštíme se naděje, že národ náš začátkem roku 1885 se vzpamatuje a že neuvalí na své jméno takovou skvrnu a pohanu, aby se mu vyčítati mohlo, že k největším dobrodincům svým prokázal se nevděčným. V době, kde se vždy více ukazuje nutnost, aby každý s otevřeným hledím bojoval, nechť mužové, jichž hlas mnoho váží u národa českého, postoupí v před hlásajíce všemu lidu, že jen svatou povinnost splní a dávný dluh splatí, když v počtu jak možná nejhojnějším *památku sv. Methoděje* apoštola Slovanův oslavovati bude roku 1885 v Čechách i na Velehradě Moravském.

Aby se tak stalo, o to usiluje s nevšedním zápalem jednota katolicko-politická pro království české, kteráž ku zřízení zvláštního *komitétu slavnostního* pro slavnost Methodějskou 1885 první podnět dala a svých během letní doby 1884 po Čechách konaných valných schůzí občasných svědomitě k tomu použila, aby katolické obyvatelstvo k hojnému súčastnění se v poutích Velehradských a v oslavení památky Methodějské vůbec povzbudila. Hned na podzim pokračovati bude slavnostní komitét Pražský ve přípravách k roku příštímu jubilejnímu. Již také vyšel první spis slavnostní a sice kalendář „Moravan“ 1885 s hojnými články na tisícletou slavnost se vztahujícími.

Takéť doufáme, že nejdůst, *Episkopát* v pravý čas pozdvihne vrchnopastýřského hlasu svého, aby nás k nadšenému slavení roku sv. Methodějského vybídnul. A proto již nyní ať naplní se hruď naše radostným očekáváním, a jedenkaždý ať použije příležitosti vše-

Digitized by Google

liké, aby vznešenou ideu slavnosti tak veledojemné vždy více šířil a nových účastníkův ji zjednával.

Hospodin zajisté tuto práci naši provázeti bude svým požehnáním. *Redakce.*

---

34. Bratři Bohdan i Alfons Ratisbonne.

Oba slovútní bratři tito zemřeli během letošního roku, a sice Bohdan (Theodor) 4. ledna 1884 v Paříži, Alfons pak dne 6. května 1884 v Jerusalémě.

Pocházeli z rodiny židovské v Elsasích, kdež otec jejich byl předsedou židovské konsistoře v městě Strassburku a přednosta prvního bankéřského závodu téhož města. *Bohdan* narodil se r. 1802 a poslán do Paříže, odkudž vrátil se do Strasssburku, kde studoval práva i filosofii dle Rousseau-a a Voltaira, kteroužto cestou stával se pochybovačem u věcech víry a byl by bezmála se stal úplným nevěrcem. V okamžení největších pochybenství (tak sám o sobě vypravuje) zvolal kdysi: Bože můj! jestli skutečně existuješ, dejž abych pravdu poznal, a já přísahám, že život svůj celý službě pravdy zasvětím. R. 1822 přišel opět do Paříže, aby se oddal studiím. Brzy však jakýsi vnitřní hlas pudil jej zase do Strassburku, kdež potkal na ulici jistého študujícího, jenž Rastibonna vyzval, aby s ním společně poslouchal přednášky filosofa Bautaina; muž ten, ač poněkud pobloudil, hlásal přece posluchačům zásady křesťanské a podrobil se též rozsudku apoštolské stolice. Mladý Bohdan dle přání otce svého převzal správu židovského školství v Strassburku a pečoval slovem i skutkem o náboženské i mravné zušlechtění mládeže. Jsa 26 let stár, přijal křest sv., studoval pak bohosloví a r. 1830 posvěcen jest na kněze. Když přišel jako křesťan a jahen ku smrtelnému loži otce svého, vrhlo se na Bohdana několik židů, kteří zuřivě proti němu se sápajíce o bezživotí jeho usilovali, on však šťastně z nebezpečí vyvázl. Brzy potom stal se vikářem při dómě Strassburském; r. 1840 přesídlil do Paříže, kdež až do smrti své zůstal.

Alfons Ratisbonne zázračným způsobem obrátil se r. 1842 na víru křesťanskou. Týž narodil se roku 1814,

Digitized by Google

študoval v Štrassburku a jak sám vypravuje, naplněn byl zuřivým hněvem a ošklivostí, když bratr jeho stal se křesťanem a knězem. Na cestách svých přišel také do Říma, ale i v městě tom necítil z počátku žádného pohnutí mysli, nýbrž naopak vše jen k větší rozjitřenosti proti katolicismu jej dráždilo. Navštíviv barona Theodora z Bussières žertem přijal návrh jeho, aby si dal kolem krku zavěsiti peníz či medailii s obrazem blah. Marie Panny a slíbil, že každodenně ráno se pomodlí modlitbu sv. Bernarda „Memorare". Dne 20. ledna 1842 jeda v kočáře společně s baronem z Bussières zastavil se v nepatrném chrámě Andrea della fratte, a tam přímluvou Rodičky Boží stal se v duši Alfonsově onen náhlý zázračný obrat, který jej proměnil v křesťana, který z něho učinil kněze církve svaté.

Ihned začal společně s bratrem svým Bohdanem pracovati, maje v úmyslu docíliti obrácení národa židovského na víru křesťanskou. Skutečně založili v Paříži, později v Jerusalémě zvláštní kongregaci k vychovávání dívek židovských pod názvem „*Panny Marie Sionské*", a v brzku podařilo se jim nejen mnohé židy ale i četné protestanty ku pravé víře přivésti. Alfons založil též sirotčinec a ústav vychovávací v Jerusalémě. Konečně ještě připomínáme, že starší bratr jeho Bohdan Ratisbonne provedl a uskutečnil myšlénku, kterou mu nejprv sdělila paní Josson de Bilhem, že totiž založil „*arcibratrstvo křesťanských matek*", jehož stanovy sepsal, jemuž schválení církevní zjednal a kteréž tak hojný prospěch po celém okršku křesťanském přináší.

Redakce.

---

35. Dítko rodičů bezkonfessijních.

Dotaz.

Přinesli ke křtu dítko rodu mužského. Nepřítomný otec, jak porodní bába svědčí, jest žid vloni civilně ve Vídni oddaný s bezkonfessijní matkou dítěte, kteráž dříve byla vyznání katolického. Kterak tu jednati třeba a kterak zapsati dítko do matriky křestní?

K. K.

Digitized by Google

Odpověď.

Dítko to nechť správce duchovní pokřtí a to dle přirozeného práva církve katolické, kteráž i dítky nevěřících křtí, kdykoli rodiče dítka s tím souhlasí; tím pak více zde, kde matka byla katoličkou a jak se zdá, dosáhši prohlášením své bezkonfessijnosti sňatku manželského alespoň pro foro civili nyní zase jako katolická křesťanka živa býti chce. Manželka ať předloží oddací list od hejtmanství neb magistrátu, a na základě toho vepíše se do rubriky poznamenání: „Rodiče tohoto dítka uzavřeli u c. k. okr. hejtmanství (magistrátu) v N. dne . . . roku . . . sňatek občanský.“ — Co se státních předpisů v té věci týká, nechť pan zasílatel dotazu si přečte důmyslné pojednání p. kanovníka Dr. Skočdopole, které jsme nedávno uveřejnili (Čas. Duch. 1884 sešit 7. str. 385 nn.).

Redakce.

---

36. Zápis dítka v manželství zrozeného.

Dotaz.

Od manžela v 5. měsíci po oddavkách vypuzená manželka porodila dítko. Manžel upírá prý otcovství; nepřišel ke křtu na faru. Při snubním protokolu nedopatřením o tom zmínky neučiněno. Kterak tu jednati sluší? *K. K.*

Odpověď.

Především podotýkáme, že v dotazu není určitě vyjádřeno, kdy manželka dítko porodila. Pokládáme však za to, že dítko narodilo se v době, kdy od uzavření sňatku počítaje uplynulo teprv pět měsíců. V tomto případě má podati manžel výslovné vyjádření, že dítko za své vlastní uznává. Jelikož on vyjádření toho nepředložil, budiž do matriky v rubrice „otec“ napsáno jméno toho manžela, k čemuž se připojí datum, kdy sňatek byl uzavřen a spolu se poznamená, že zá-

Digitized by Google

visí od prohlášení manželova, chce-li se za otce k onomu dítku znáti čili nic.*) *Redakce.*

---

37. Vydání listů matričních z archivu farního.

Dotaz.

Smí-li aneb má-li farář novomanželům po řádném uzavření sňatku vydati křestní listy, když o to žádají? Praktikuje se totiž velmi rozdílně ve zdejším vikariatě; na jedné faře dají se novomanželům jich křestní listy hned po svatbě bez požádání, na druhé se naprosto vydání listů křestních odepře, a na jiné posléz půjčí se křestní list proti záloze 1 zl. r. m. *J. M.*

Odpověď.

V nedostatku kladného předpisu církevního trváme při svém dobrozdání, jež jsme již několikráte v tomto „Časopisu“ vyslovili (1881 str. 111 — 1883 str. 48), že totiž křestní listy snoubenců po pravidlu mají zůstati ve farním archivu uloženy a že se od pravidla toho jen tenkráte výminka učiniti může, když další ponechání křestních listů v archivu farním patrně bezúčelným neb zbytečným se stává n. př. po úmrtí jednoho z obou manželů, když pozůstalý vdovec neb vdova v nový sňatek vstoupiti zamýšlí. — Praxe půjčovati křestní list proti záloze 1 zl. upomíná příliš na ústav veřejných zastaváren a nepodává žádné garancie, že listiny navráceny budou; nebo za nový list křestní by novomanžel musel též 1 zl. zapraviti a proto si raději onen starší z fary vypůjčený ponechá a ušetří práce i cesty. — Farář zajisté vyhoví potřebě, když dá stranám pověřený opis listu křestního, v archivu uloženého.

Redakce.

---

*) Obč. zák. rak. §§. 155. 156. — *Borový*, úřední sloh str. 159.

Digitized by Google

38. Potřeba křestního listu ku sňatku.

Dotaz.

Musí-liž se napsati zvláštní list křestní a vložiti do příslušného fascikulu i tenkráte, když nevěsta neb ženich aneb oba dva na té samé osadě se narodili, aneb dostačí poukázati pouze na matriku křestní?

J. M.

Odpověď.

Každý zákon neb předpis posuzovati sluší dle úmyslu zákonodárce (juxta intentionem legislatoris). V přítomné otázce patrně zákonodárce měl úmysl, aby předložením křestního listu se zjistilo stáří a náboženské vyznání snoubenců, k čemuž ještě přistupuje další úmysl, aby po případě z listu křestního na jevo vyšlo příbuzenství snoubenců. Tomuto úmyslu zákonodárce však vyhověti lze nejen předložením křestního listu, nýbrž i nahlédnutím do křestní matriky, jest-li tato na té samé faře se chová a proto není v takovém případě zapotřebí dávati křestní list, nýbrž stačí poukázání ku svazku a stránce matriky křestní.

Redakce.

---

39. Návrh ku zjištění svobodného stavu snoubenců.

Při častém stěhování se obyvatelstva z místa na místo v době nynější bývá duchovní správce někdy v rozpaky uveden při sepisování snubního protokolu. Přicházejí snoubenci, kteří pocházejí docela z jiného kraje, v osadě farní jen krátký čas se zdržují a tudíž jen málo známi jsou a v předešlých letech na více rozličných místech se zdržovali. Tu bývá někdy těžko zjistiti, že jsou oba svobodni. Ohlášky, byť i na více místech se konaly, neposkytují vždy úplné jistoty. Duchovní je tu někdy odkázán téměř jenom na pravdomluvnost snoubenců. Dle ordinariatního listu z r. 1868 je duchovní správce v takovém případu, kde je těžko obdržeti vysvědčení o svobodném stavu snoubenců, oprávněn žádati, aby snoubencové před dvěma svědky

Digitized by Google

přísahou stvrdili, že jsou svobodni. Jsou však nezřídka okolnosti takové, že není radno, aby duchovní užil tohoto prostředku. Slyšel jsem od mnohých duchovních přání, aby znovu zavedeno bylo povolení k ženění a tím aby duchovní měl jistotu o stavu snoubenců. Podávám tuto k posouzení jiný návrh, o kterém domnívám se, že, kdyby všeobecně byl zaveden a svědomitě prováděn, poskytoval by duchovnímu dosti spolehlivou jistotu.

Návrh ten je kopie oné praxe, jakou zjišťuje se evidence jinochů k odvodu povinných. Kdykoli umře chlapec neb jinoch, který dvacátý rok svého věku nepřekročil, poznamená se den jeho úmrtí též v křestní matrice a sice tam, kde křestní úkon onoho jinocha zapsán jest, a jestliže jinoch onen narodil se v jiné farní osadě, posýlá se tamnímu farnímu úřadu úmrtní list jinocha, aby farář ve své matrice křestní úmrtí jeho poznamenal. Kdykoli pak se zhotovují seznamy jinochů k odvodu povinných, připojuje se tam též ona poznámka o úmrtí toho kterého jinocha.

Něco podobného dalo by se provésti též při oddavkách. Kdyby po vykonaných oddavkách učinila se vždy o tom krátká poznámka v *křestní matrice* při obou snoubencích, po případě, kdyby vždy posýlala se úřední zpráva o vykonaných oddavkách onomu farnímu úřadu, v jehož osadě jeden ze snoubenců se narodil, a kdyby pak takováto poznámka vepisovala se též do křestního listu, pak by duchovní správce při výslechu snoubenců již po přečtení křestního listu věděl, s kým má co činiti. Viděl by ihned, je-li snoubenec stavu svobodného aneb manželského a v tomto druhém případě žádal by úmrtní list zemřelého manžela neb manželky.

Toto vepisování oddavek do křestní matriky a do křestního listu nepřidalo by duchovním správcům tak mnoho psaní. Ročně přichází na tisíc duší obyvatelstva as 10 oddavek; nebylo by tudíž tak těžké připsati při křestním úkonu každého ze snoubenců krátkou poznámku: Matrimonium iniit die . . . cum . . . Za to však mohlo by se častokráte ulehčiti snoubencům při ohláškách a duchovní měl by spolehlivou jistotu, že není nápomocen k bigamii. Byl jsem vícekráte svědkem, že duchovní správce mnoho se napsal a snoubence, mnohé cesty konati nechal, jen aby se dopátral jistoty

Digitized by Google

zdali snoubencové jsou svobodni. A rovněž jsem viděl, že duchovní jeden jen náhodou zabránil bigamii.

Příklad ten tu uvádím. Muž opustil manželku s několika dětmi a odešel do ciziny. Tam usadil se v obchodním městě, žil tam po více let jako svobodný a učiniv si známost chtěl vstoupiti v nové manželství. Obrátil se na katolického faráře, aby mu psal o potřebný křestní list do X. v Čechách. Náhodou byl toho času v X. farář, který znal rodinu opuštěné ženy a věděl, že muž její jmenuje se asi tak, jako onen, jehož křestní list měl psáti. Vyptal se na to blíže u farního úřadu, kde opuštěná manželka byla oddána a nabyv tak jistoty dal o tom zprávu katolickému faráři v cizině. Jen touto náhodou zabránilo se bigamii.

Z toho příkladu možno posouditi, jak důležité by to bylo, kdyby každé oddavky zaznamenávaly se též v křestní matrice. Jsem přesvědčen, že kdyby duchovenstvo tohoto neb jiného podobného zařízení sobě přálo, že by nejdůstojnější episkopát potřebné kroky ku provedení takového zajisté prospěšného opatření učinil. Š.

---

40. Manželské prohlášky osob vojenských.

Dotaz.

Četník, který po více let konal svou službu v městě Z., bral si za manželku nevěstu z fary v Y. Byl prohlášen v Y. a tamtéž na faře vykázal se potřebnými listinami, mezi nimi též prohlášním listem od svého vojenského duchovního správce v P. a byl pak řádně oddán. Ve farním kostele v Z. ohlášen nebyl a tamní farář a s ním 99 procent obyvatelů nevěděli o oddavkách ničeho. Podotýkám ještě, že všecka ta tři místa od sebe na několik mil jsou vzdálena.

Dle litery zákona bylo snad jednáno úplně správně, ale účelu, pro který ohlášky se konají, se tím způsobem dosíci nemůže. Ženich mohl n. př. míti v Z. mnohé závazky, které nejlépe před oddavkami se vyřizují.

Dovoluji si tudíž otázku: Zdali pak v těchto případech, kdy v samém bydlišti ženicha vojína není vo-

Digitized by Google

jenského kostela, je farář nevěsty oprávněn žádati, aby ženich netoliko od vojenského, ale též od civilního duchovního správce ve svém bydlišti byl prohlášen a zda-li pak stává nějakého zákonitého ustanovení v tom ohledu? *Š.*

Odpověď.

O případ výš naznačený postaráno jest dvorním dekretem ze dne 15. října 1808, kterýž nařizuje takto: Manželské prohlášky osob vojenských, kteréž ad militiam vagam přináležejí, na takových místech, kde nenalezá se zvláštní kostel vojenský (Garnisonskirche), v němž by prohlášky ty od vojenského faráře nebo kuráta vykonány býti mohly, buďtež vykonány od *civilního faráře okršku, v němž vojenský ženich přebývá*; avšak civilní farář za tyto prohlášky nižádného poplatku požadovati nesmí.*) Na základě tohoto nařízení měl se tedy četník na farním úřadě v Z. ohlásiti a požádati, aby v tamějším farním chrámu prohlášky jeho vykonány byly. *Redakce.*

Literární oznamovatel.

44. Duchovenstvo a socialní otázka. Podle německého spisu dra. *Jos. Scheichera*, kons. rady a professora theologie u sv. Hypolita na jazyk český převedl *H. Ch.* V Brně 1884. Benediktinská knihtiskárna. Příloha ku „Škole B. S. P." Str. 109. Cena 50 kr.

O účelu díla praví pan spisovatel v předmluvě: „Nezabíhaje do dávno minulých a zapomenutých dob, chci nakresliti obraz *nynějších poměrů v oboru socialním.* Malá objemem knížečka tato má přece býti zřetelnou a jasnou i těm, kdo neměli příležitosti s touto záležitostí více se obeznámiti. *Které národohospodářské sou-*

*) *Symersky*, Verehelichung der Stellungspflichtigen; Olmütz 1874 str. 114. — *Borový*, úřední sloh str. 536. pozn. v řádku 17—19 shora.

Digitized by Google

stavy nyní mysli zaměstnávají, jaké zásady se *nyní* hájí a zavrhují. *prostředky výpomocné*, jež jako hvězdy noc socialní bídy osvětlují, to má býti obsahem spisu tohoto. Ku konci přidán bude krátký pokyn, co by se díti mělo, aby smutná noc proměnila se v jasný den.“ K tomu dodávají pan překladatel i vydavatel: „Jako u jiných národů dere se i u nás otázka socialní se všemi svými hrůzami pořád více v popředí. A proto jest na nás, abychom pokud ještě čas ruku k dílu přiložili. Za tím účelem jest však nezbytno, abychom povahu a velikou důležitost ruchu socialního prve theoreticky důkladně a všestranně znali. Dokud duchovenstvo ve vědecké práci v oboru socialním činně se nezúčastní a rozličných těch socialních theorií, od nichž si přemnozí jistou spásu v nynější bídě socialní slibují, naukou křesťanskou nepronikne, dotud nepozná člověčenstvo oné cesty, na níž jediné oprava společnosti lidské želaného cíle dojíti může. Spisek tento má mezi naším vel. kněžstvem zájem pro nynější socialní ruch vzbuditi a býti takto průpravou ke studiu vědy socialní. A za touto příčinou převzali jsme vybídnutí pravého lidumila a šlechetného socialisty Egberta hraběte Belcrediho a jiných přátel našeho lidu a opatřili překlad práce této na jazyk český.“ Zajisté předmluvy uvedené zřetelně naznačují účel spisu jmenovaného, protož přistupme ihned k obsahu jeho.

Na prvém místě klade spisovatel zásadu, že otázka socialní se týče též duchovenstva. Počet zámožných lidí se stále menší, jejich požívavost pak vzrůstá, kdežto *dole* zeje propast hladu, v níž mnozí v zoufalství a bídě nevýslovné, mukám zdlouhavé smrti vstříc spějí. Nynější národohospodářský princip „kapitalismus“ řečený považuje se od většiny badatelův za umírající. Při početí nového posud neznámého pořádku hospodářského nastává i duchovenstvu vážná povinnost, z níž nemůže a nesmí se vyloučiti. Jest arci nepochybno, *že žádné právo nesmí porušeno býti, tedy ani právo vlastnictví.* Nyní běží o vyrovnání a zlepšení poměrů nesnesitelných. Duchovenstvo musí snahy lidu znáti. Naše knihy mravovědné nevystačují pro všecky případy, ač zásady hlavní vždy zůstanou pravými. Dále probírá pan spisovatel nynější socialní poměry a dí, že líčení jich jest líčení socialní bídy. Na důkaz uvádí rozličné příklady a přichází k tomu konci, že otázka socialní

Digitized by Google

jest věcí skutečnou, že nutno ji rozřešiti a že jest největší nebezpečí, nestalo-li by se tak. Které jsou nynější nejdůležitější a mezi sebou bojující soustavy hospodářské? Jsou to a) *liberalismus* čili *kapitalismus* a b) *komunismus*. Hlavní zásadou kapitalismu jest neobmezená výroba a soutěž (konkurence), neobmezená svoboda chlebodárce. Než zásada ta vedla v příčině dělníků ke mzdě co možná nejnižší, ke mzdě, jež není dostatečna, aby dělník se jí živil, nýbrž která jej odsuzuje k pozvolnému odumírání. Naproti kapitalismu stojí socialismus a odrůdou jeho jest komunismus. Tato soustava staví naproti kapitálu soukromému kapitál hromadný; ona obrací zraky své k náramné nerovnosti společenských tříd, *rovnost* jest její heslem. Idea komunismu jest prastará. Mravouka křesťanská odsuzuje liberalismus jakožto zhoubný, než i komunismus jest nemožný a lichý stavě hmotný blahobyt pozemský za jediný úkol člověka. Obě dvě soustavy zříkají se víry v Boha a v nesmrtelnost duše.

Jimi nerozřeší se otázka socialní, obě vedou k nespravedlnosti.

Soustavy socialistické hledící bídě lidu odpomoci jsou hlavně tyto: a) *Malthusianismus* vrcholící v té myšlénce, by se bránilo přílišnému přibývání lidstva, neboť přelidněnost jest původcem všeho zla. Však prostředky, jichž by se užiti mělo, jsou z části nemravny a konec koncem ani nevyhovují svému účelu. b) Soustava *výroby společné*, jejíž otcem a šiřitelem byl Lassalle. Jádro její jest myšlénka, aby průmysl provozoval se ve velkém, ale výhody jeho aby přivlastněny byly všem jednotlivým účastníkům. Tento spůsob výroby společné nechová v sobě žádného bezpráví, naopak ujímá se slabšího jednotlivce, ale proti kapitalismu bez pomoci zákonodárné, bez ochrany státu i on ničeho nesvede. c) Tímto již přicházíme k soustavě, která se dovolává státu a jeho pomoci, i sluje *stát socialní*. Státu ukládá se úloha, by živnostenská společenstva zřizoval, jich hájil a je vedl. Patrno, že na tuto cestu nastoupili z části již státníci němečtí a rakouští. Ale i tato soustava sama o sobě nestačí, neboť mrav netvoří se zákonem, nýbrž zrcadlí se v zákoně, tudíž na opravu a ušlechtění mravů sluší všemožně naléhati. *Lék záleží v rozhodném návratu ke smýšlení křesťanskému přede vším ve svornosti obou největších mocí společenských, státu a cirkve.* d) Kapitalism vykořisťuje práci ku škodě li-

Digitized by Google

du, tudy třeba zákonů, jimiž se určuje *doba pracovní* a *přiměřená mzda*. Dělnictvo musí se toho *všemi možnými prostředky* domáhati a tak vznikla demokracie socialní, jejíž hlavním zastancem jest Karel Marx. Než i tuto bez náboženství se nic nesvede, protož třeba, aby jako pouhý příjem z práce (mzda), který vždy zůstává nízkým, tak i pouhý důchod kapitálu, který jest ovocem cizího potu, byly výjimkou, pravidlem aby však zůstalo spojení obou t. j. aby dělník kromě slušné mzdy měl též přiměřený podíl na čistém výdělku.

Vedle těchto soustav socialních, které hledí zlo jaksi od kořene vyhubiti, běží ještě celá řada výpomocných prostředků, kteréž ono zlo buď obmeziti neb umenšiti mohou, ale nikoliv odstraniti. Sem náleží ochranná cla a volný obchod přes hranice, podpora odborného vyučování a povznesení všeobecné vzdělanosti, povzneseuí mravnosti, vydatná péče o chudinu, záruka práce a povinnosť pracovati. „Každý člověk má tedy povinnosti ke společnosti. Kdo od společnosti jen přijímá a jakýmkoli způsobem prací duševní neb tělesnou se jí neodsluhuje, ten nezasluhuje jména křesťana. Tisícové jen užívají snažíce se stále nových zábav vymysliti.“ K výpomocným prostředkům dále patří cechy a jednoty, jakož i dědina (homestead).

Konečný výsledek všeho jest: Stávající poměry nesrovnávají se s mravoukou ani se spravedlností. Ony se udržují jen mocí meče. Kdo však meče se chápe, od meče zahyne. *Mravouka zavrhuje revoluci, ale tím více jest ji naléhati na opravy. Protož třeba, by i duchovenstvo tyto otázky socialní studovalo a je znalo*, by *vědělo, co jest jeho povinností.*

Z toho, co jsme uvedli, snadno lze nahlédnouti, že obsah knihy jest bohatý. Nemohli jsme ani z daleka naznačiti mnohé treffné a pravdivé myšlenky, jimiž se kniha naše vyznamenává; mimo to bude některý výrok náš zdáti se, jako by byl příliš příkrým neb docela nespravedlivým, než při čtení sezná čtenář jeho důvody a jeho oprávněnost. Musíme uznati, že se pan spisovatel chopil otázky velmi důležité a práci podnikl velmi choulostivou, ale zároveň třeba říci, že obojí učinil se znamenitou znalostí předmětu, s láskou k církvi a mravností horlivou, s opravdovou otevřeností a všestrannou opatrností. Ač sám pan spisovatel dí, že svoje náhledy nechce vydávati za jediné oprávněné

Digitized by Google

neb nejlepší, jest přece pravda, že podal práci znamenitou. Pánům překladateli a vydavateli jsme za knihu tuto opravdu k dikům zavázáni a přejeme, by práce jejich došla všeobecného povšimnutí. *Jos. Kyselka*, prof. gymn.

45. Die Bildung und Erziehung der Geistlichen nach katholischen Grundsätzen und nach den Maigesetzen. Von *Irenaeus Themistor*. (Dokonč.)

Většina universit zůstala církvi za času reformace věrna; sněm Tridentský obnovuje jejich privileje, na ochranu přesné víry žádá professionem fidei Tridentinae. Seminář a universita nestojí proti sobě, neboť seminář má vzdělati duchovenstvo pro duchovní správu, kdežto universita má vzdělati učené bohoslovce. Hlava čtvrtá (str. 100--140) jedná o vzdělání kněží podle květnových zákonův. Spisovatel nejprve udává obsah zákona ze dne 11. května 1873, potom jeho kritiku. V hlavě páté (141—187) vypisují se přednosti Tridentinských seminářův a to na základě příslušných autorit, vnitřních důvodův a zkušenosti věků. Mezi jiným vyvráceno jest zde více námitek, jako: duše jinochova rozvinuje se prý mravně lépe mimo seminář; po delším pobytu v semináři odpadnutí prý jest snadnější a nebezpečnější; seminář vychovává prý tiché povolání; seminář nevychovává prý pro svět; seminář prý vychovává jednostranně, svobodný život na universitě zaručuje prý lepší vědecký rozvoj; život universitní jest prý výhodnější neobmezenému zkoumání; universita podporuje více svobodu učení se; opakování v seminářích jsou na závadu nadanějších. Mimo nutné požadavky, jako mravní pevnost, povolání a vědecké vzdělání, poskytuje seminář též zevnější společenské a národní vzdělání. Pravý patriotismus záleží v lásce k vlasti, jeví se vážností k jejím řádům a obětavostí pro její čest. Hlava šestá (188—196) jedná o církevním vzdělání kněží a státních interessích a dovodí, že církevní vzdělání kleru jest na prospěch i německému národu i jednotlivým státům i vzdělání lidu. V hlavě sedmé (196—232) jedná se o církevním vzdělání kleru s právního stanoviska a to na základě svobody náboženského vyznání a svobodného kultu náboženského, na základě historického a řádně nabytého práva katolické církve v Německu a na základě ujednání mezi apo-

Digitized by Google

štolskou Stolicí a jednotlivými vládami. Z toho jde, že němečtí biskupové ve svých protestech stojí na právní půdě, kdežto vlády hledí své nároky podporovati nedokazatelnou theorií o jakémsi státním svrchovaném právě nad církví. V této části vyvráceny jsou tyto námitky: stát chtěl ustanovením svým o vzdělání kleru jen přítrž učiniti přechmatům církve; svrchované právo státu nad církví zrušuje všecka nabytá práva jemu odporná a všecky slavné přípovědi. V „přídavcích“ (str. 236—256) otištěny jsou některé historické doklady.

Spisovateli šlo o to, aby práva církve s úplným klidem a usmiřujícím způsobem na vědomost uvedl a na smírnou půdu ukázal: věčný zákon, zjevenou pravdu a přísežné smlouvy, na níž církev i stát sjednati se mohou. Toto výborné dílo jak pro přehojný veledůležitý material logicky upravený tak i pro vzornou klidnost v pojednávání o sporných otázkách budiž i našincům vřele doporučeno. Dr. *Jan Marek.*

46. Kalendář duchovenstva československého na rok 1885. Ročník I. Vydává a rediguje *Karel Vondruška*, kaplan ve Velvarech. V Praze. Nákladem Al. Hynka, knihkupce. Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. Str. 366 a 76 Cena vázan. exempl. 1 zl. 50 kr.

Vedle Písma sv. nejrozšířenější, nejlacinější a veleváženou knihou jest bez odporu kalendář. Koupí se na zimu a vydrží zas až do zimy. Všeho se člověk v něm dočte: jakého je svatého, jaké počasí asi nebude, kdy a jaký v domácnosti přírůstek, kde jest co laciného a užitečného k dostání od Mariacellských kapek až k anglickým strojům. Dobrý kalendář je přítelem a rádcem majitele, zejmena to říci lze o kalendářích odborných, jichž teď množství na světlo vychází. Konečně i my kněží máme svůj kalendář, zrozený v knihkupectví p. A. Hynka, vydaný od p. K. Vondrušky, jak titulní list oznamuje.

Prvotinka a co takovou s vřelou radostí ji vítáme. Obsah jest bohatý. Vedle obyčejných rubrik kalendářových (str. 1—15) obsahuje „Circulus horarum perpetuus pro celebrandi missa et pro anticipando matutino.“ Životopis Dr. Klementa Borového, jemuž dedikován jest a jehož podobizna přípojena (ač v titulatuře pochybeno, p. kanovník jest č. radou konsistoře Srjemské a nikoliv Smyrnenské!); Sv. Otce, sv. kolle-

Digitized by Google

gium, beneficia a beneficiaty všech diecésí česko-moravských s udáním praesentatorů; Seznam praesentatorů círk. obročí, Abecední seznam círk. obročí, katolické jednoty, spolky, dědictví. Břemena kněžská, Přeměňování starých peněz v nynější; Josefinskou štolu, Poznamenání funkcí, intencí, Seznam žáků, Sklizeň a zdviž obilí.“ Obsah bohatý — ač ne vesměs praktický. Po mysli naší snadno mohlo odpadnouti obsáhlé vyčtení beneficií a jich obstaravatelů, seznam praesentatorů — mámeť seznam ten v každém katalogu kněžském té které diecése v míře vrchovaté. Kalendář s poznámkami (str. 16—87) velevhodný jest sice pro domácí záznamy, do kapsy však se nehodí. Nač má mnohdy (zapomene-li jej kdes aneb ztratí-li docela majitel kalendář tento) jiný čísti, na jaký úmysl, za jaké stipendium byla mše sv. sloužena, jaká kdy byla štola — k tomu má každý kněz interfoliovaný direktář a má míti knížku k zaznamenání intencí. I školní katalog mohl by jindy odpadnouti; pro skrovnost místa nestačí důkladným poznámkám o tom kterém dítěti. „Břemena kněžská“ nezdá se nám býti příhodným názvem pro farní a katechetský konkurs neb rigorosa; na tomto místě mohl býti připojen seznam přednášek fakulty theologické.

Vyhovujíce přání p. redaktora v předmluvě v 3. odstavci vyslovenému, radíme, by v příštích ročnících pojednáním praktickým (zejmena v oboru školním, vědeckém, záležitostem čistě pastoralním) více místa a práce věnoval, a jsme jisti, že potom každý kněz s velikou radostí budoucí ročníky uvítá, nikdy je nezaloží, ale i po letech v čas potřeby ku starým ročníkům s užitkem sáhne. K té užitečné dokonalosti milerádi mu pomohou mužové v oboru tom znalí, jichž pan redaktor za radu a pomoc požádati může. Zevnější úprava jest úhledna, papír výborný a tisk velmi slušný. Cena 1 zl. 50 kr. r. č. vzhledem k velikému, ač trochu nepraktickému objemu jest velmi mírná. Hojný odběr kalendáře budiž odměnou p. redaktorovi za jeho pilnou práci a zároveň povzbuzením k vydání nových, veskrz dokonalých ročníků, ku prospěchu našemu vlastnímu, k čemuž Bůh dej zdaru! *F. Š.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek IX.

O zpovědi dítek.

(Konferenční otázka diecése Kralohradecké).

Podává **Bohumil Hakl**, bisk. vikář a děkan v Hořicích.

Od nejdůst. Ordinariatu byla předložena poradám vikariatním otázka konferenční v tomto znění:

Které důvody nasvědčují a které odporují tomu, aby dítky při svaté zpovědi své hříchy ze psaného listu čtly a který spůsob se více zamlouvá?

Jest svatou povinností katolického křesťana, aby přijímal svátosti pokání čili aby chodil ku *svaté zpovědi*. Aby i stár jsa tak činil, třeba, by již v mládí k témuž sv. úkonu připravován a voděn byl. Proto přeje si sv. církev, a by dítky již záhy ku sv. zpovědi voděny bývaly. *Kdy* se to státi má, nerozhodují u dítěte ani tak léta, jako spíše pokročilost a rozvoj jeho ducha; neboť víme, že ne všecky děti duchem stejně se rozvíjejí. Proto i sám Dr. Rupert *Smolík* ve své: „Rukověti pro zpovědníky“ str. 201. §. 104., kde pojednává o *zpovědi dítek*, praví: „Ve kterém roku stáří by dítky poprvé ku zpovědi připuštěny býti měly, nedá se všeobecně určiti; nezávisí to tak ani od let, jako více od vyvinutí rozumu, schopností a nabytých vědomostí náboženských.“ A dále v témže odstavci

Digitized by Google

praví: Vůbec není radno, se zpovědí dítek, jakmile platně tuto svátost přijmouti mohou, na příliš pozdní dobu odkládati.“ Rovněž i *Benger* (§. 81. str. 300. n. 478.): „Die Kinder, welche zum Vernunftgebrauche gekommen sind, sollen *bald zur hl. Beicht* vorbereitet und zugelassen werden: ungefähr mit dem siebenten Jahre (stat. Leod. n. 344.) und nicht über das neunte Jahr hinaus (C. Pr. Col. II. 23.) Im Einzelnen ist ausser dem Alter die geistige Fähigkeit, die Erziehung und der religiöse Unterricht in Betracht zu ziehen.“

Toť pravda; neboť nemůže dosti záhy dítě ku všemu dobrému naváděno a přidržováno býti; nuže a doba první zpovědi nastává, když se schopnosti dítěte ukazují; a ty se jeví, jakmile dítě začíná rozeznávati mezi zlým a dobrým, t. j. tím, co činiti má a co nemá; a to u mnohého dítka jest velmi záhy. Tak i *Benger* (Comp. der Pastoraltheol. §. 226.) praví: „Die Kinder vom 7. Jahre an sind sorgfältig zur Beichte vorzubereiten, und es ist auch sehr zu wünschen, dass allen Erwachsenen die Erfüllung der sogenannten österlichen Pflicht möglichst erleichtert und fruchtbar gemacht werde.“ A dále na téže stránce: „Man halte die Kinder schon frühzeitig zum öfteren Beichten an (alle Vierteljahre — nach Empfang der hl. Communion alle 4—6 Wochen). A Dr. *Smolik* tamže: „Dle našich provincialních a diecesanních zákonů mají školní dítky čtyřikrát za rok přijmouti svátost pokání, a ty, jež ku sv. přijímání jdou, tolikrát též přistoupiti ke stolu Páně.“

Že zpovědi dítek se *zvláštní pili* a pozorností, láskou a trpělivostí slyšány býti mají, rozumí se samo sebou; jsouť outlé bylinky a ty vždy se zvláštní pílí a péčí pěstovány býti musejí. O tom svědčí i *Hayker* ve své pastorálce (str. 342. §. 339.) řka: „Die Kinder

Digitized by Google

müssen mit einer besonderen Liebe und väterlichen Zärtlichkeit behandelt werden, um so ihre kindlichen und gewöhnlich furchtsamen Herzen zu gewinnen, wie auch für die nothwendige Aufrichtigkeit und Offenherzigkeit zu stimmen.“ Že nemá kněz býti netrpěliv: „Auch muss man die Beichten der Kinder mit einem besonderen Fleisse aufnehmen, und Alles wohl berücksichtigen, was sowohl zur Giltigkeit des Sakramentes, als auch zu ihrem geistigen Wohle zweckdienlich ist. *Denn sind die ersten Beichten gut, so werden es auch die nachfolgenden um so gewisser sein.*“

Avšak naše otázka zní: Co lépe jest, zdaž, aby dítky hříchy své *psaly* a potom, se zpovídajíce, je četly, anebo, aby ničeho nepsaly, hříchy si pamatovaly a *z paměti* je říkaly? Obojí má důvody své, vizme, které jsou mocnější, abychom, jich se přidržíce, dle nich se řídili.

1. Jsou snad až dosud katechetové, kteří zavádějí způsob, by dítky, jdouce ku správě Boží, si hříchy své psaly. Hlavní a jediný toho jednání důvod asi je úplnost zpovědi, by dítě žádného hříchu nezapomnělo a ve svém svědomí upokojeno bylo. Toť ovšem důvod vážný a důležitý, kterýž se dá zvýšiti ještě tím, že dítě, zvláště malé, nemá paměť ještě tak vycvičenou, jako dítě starší, aby si celou řadu hříchů pamatovalo a ji potom pořadem vyříkalo. Tomu se tedy psaním vypomáhá. Jsouť děti outlocitny a svědomity; a toť jiná vzácná vlastnost, kteréž ovšem u dítek třeba šetřiti a ji jak možná nejvíce pěstovati. Proto vídáme děti i po zpovědi přicházeti a oznamovati, že toho neb onoho hříchu zapomněly. Ach ovšem, útlé, něžné svědomí u dítek je třeba jak možná nejvíce udržovati a stále chovati. Avšak to, jak praveno, zdá se nám býti ten jediný důvod, který za ten způsob se zamlouvá.

Digitized by Google

Vizme, zdaž skutečně tak značné váhy do sebe má, a zdaž snad jinými důvody vyvážiti se nedá?

2. Důvody, jež proti tomu mluví, jsou:

a) Zpovědi dítek psané bývají příliš *dlouhé*; víme, že dítky psávají často hříchy i titěrné, všecko i nepatrné, ač ovšem na dítěti nic za nepatrno pokládáno býti nemá; že píší hříchy, jichž se ani nedopustily, ano, že i celá zrcadla zpovědní opisují. Proto mnozí i všecka zrcadla zpovědní zavrhují. Sem spadá i to, že si děti v zrcadle zpovědním i hříchy podtrhují, čímž, jakož i psaním, zpověď jest vlastně vyzrazena. Proto učí sám *římský katechism* (otázka 52.): „Naprosto žádnému se nepřipouští, hříchy vyznávati buď skrze posla nebo skrze list, poněvadž tím způsobem ničehož více nemůže se konati tajně.“ A. *Benger* (str. 302) dí: „Wenn man auch das Aufschreiben der Sünden nicht Allen unbedingt verbieten kann, so soll man doch *nicht dulden, dass die Kinder in dem Beichtspiegel ihre Sünden anstreichen*, ihre aufgeschriebenen Sünden vom Lehrer corrigiren lassen, Anderen zeigen oder nach der Beicht noch aufbewahren“.

b) Čtení zpovědníka *velice zdržuje* a pozornost jeho unavuje; a jak, když je veliký concursus a ústav několik set žáků čítá? Nad to mívají dítky, jak známo, hříchy jen tužkou psány, někde pokoutně a nepěkně, tak že nemohou věc ani samy přečísti a jen bídně ji slabikují, čímž se maří čas a trpělivost zpovědníkova trapnou zkoušku mívá.

c) Čtení se děje obyčejně (a toť ta chyba hlavní) *bez citu a beze vší skroušenosti*, což *první* jest podmínkou dobré zpovědi a odpuštění hříchů; pouze *mechanicky*, tak že dítě všecku pozornost má obrácenu k tomu aby věc přečetlo, nikoli však, aby lítost a skroušenost ve svém srdci vzbudilo. A toť na věci té hlavní vada.

Digitized by Google

Víme, že upřímná lítost druhdy nahražuje i vyznání a že pravá lítost postačí, by dosáhla odpuštění hříchů, ve případě, že hříšník pro některou platnou příčinu zpovídati se nemůže. Ale při čtení je činná pouze mechanická mluva, kde však jest smysl čteného? Kde cit a srdce? Hřích jest odvrácení srdce od Boha a lítost jest obrácení srdce k němu. Nad to víme ze zkušenosti, že, a to zvláště mezi studující mládeží, mívali někteří lístek zpovědní napsaný do zásoby, jejž při každé zpovědi četli a po zpovědi zas uložili, aby si uspořili zpytování svědomí pro podruhé. Co jest potom zpověď? Kde zůstává posvátnost úkonu? Kde posvěcení člověka?

d. Ústní vyznání velice napomáhá lítosti, neboť bývá vždy nemilé a obtížné. A tohoť právě potřeba, neboť zpověď, praví katechism, jest skroušené vyznání, ve kterém hříšník se zahanbením sebe, ze svých spáchaných hříchů na sebe žaluje, aby rozhřešení dosáhl.

e. Též to prospěšno, aby zpovědník, pokud možná, dítěti *do tváře* viděl a pozorovati mohl, co se v duši jeho děje, nebo tvář jest obraz duše, zvláště u nevinného dítěte. Kdo jest jen poněkud psycholog, dobře pozoruje, jak zpověď na dítě působí. Prostý, upřímný pohled dítěte, jeho jasné oko, bezelstná tvář, dávají nám zírati takořka až na dno duše jeho, a viděti, co se v něm děje. A toť veliká věc ve zpovědi. Když však dítě čte, hledí do papírku, tvář má schýlenou a není možno, ji tak dobře pozorovati.

f) Ještě jiné důvody se naskytají. Když dítě dlouho čte, *nezbude zpovědníkovi času*, aby dále zevrubně se *ptal*, čehož někdy nezbytně třeba; nebo může se státi, že zpovědník dítě lépe zná, než samo sebe; že dítě třeba ani se nezpovídá z toho, z čeho by se zpovídati mělo, nebo že se zpovídá neúplně a nedostatečně; tu musí

Digitized by Google

zpovědník pomáhati a doplniti, aby zpověď byla úplná a dokonalá.

g) Dítě má při zpovědi jeviti *skroušenost*; ta se jeví i tím, že dítě, pokud možná, *kleči* a *ruce sepiaté* má; čte-li, má v rukou papírek, a tudy ruce sepiaté míti nemůže.

h) *Papírek* se hříchy snadno *může býti ztracen*, a víme, které bývají toho následky; rozpustilci snadno používají věci té ku posměchu, čímž svátosť sama na vážnosti velice by utrpěla, což zvláště u mládeže velikou by bylo chybou, neboť víme, že nemůžeme dosti úcty vštípiti mládeži ku posvátným úkonům. A ještě hůře by bylo, když, jak bývá na školách národních, mládež obojího pohlaví pohromadě jest. To se může překaziti, když hříchy se nepíší. Že by pak tím i tajemství zpovědní mohlo porušeno býti, svrchu již pověděno jest.

i) Že *nepsáním úplnosť zpovědi trpěti nemusí*, vysvítá i z toho, že *těžké hříchy* každý snadno si pamatuje a dabře ví, které jsou; povíť mu to jeho svědomí. S těmi tedy napřed; učíť sám katechism, že zpověď není neplatná, když kdo ze všedních hříchů se nezpovídal, když buď jich nevzpomněl nebo z nich zpovídati se nemohl; jen když ze všech těžkých hříchů se vyznal. Tedy s těmi nejdříve. Tak to i mládeži pověz. Lékař léčí nejprv rány těžké, lehké se zahojí samy; kdo nese břímě, hledí nejprv sprostiti se toho, co nejvíce tlačí; ostatní snadno unese, ačkoli cestou i malé břemeno obtížno bývá; tak na duši i malý hřích.

Z toho ze všeho jest patrno, že způsob, *hříchův nepsati*, více se zamlouvá a více, i vážnějších, důvodů do sebe má, než způsob první. Co bychom však při této příležitosti pp. katechetům na srdce vložili, jest důkladná příprava s dítkami ve škole ku sv. zpovědi, t. j.

Digitized by Google

dáti jim *dobré navedeni k dobrému a důkladnému zpytování svědomí.*

Ale tu nepostačí pouze říci: Víte, jak se svědomí zpytuje; vezmete si desatero božích přikázaní, pak patero církevních, sedmero hlavních hříchův a t. p. a projděte si své svědomí; nébrž tu musí sám s dítkami jedno přikázaní po druhém probrati, vmysliti se na jejich stanovisko, a s toho stanoviska s dítkami svědomí zpytovati; nesmí a nemusí jmenovati nikoho, nébrž jen všeobecně, ale přece tak, aby do podrobností života dětského zašel a všecken život jejich důkladně probral.

Uvidí, jak děti budou seděti tiše, jak mocně milost boží v nich bude pracovati a to bude pravé zpytování svědomí. Učiň tak ne v poslední chvíli, ale na týden aneb aspoň několik dní napřed, a krátce před zpovědí třeba ještě jednou věc s nimi probeř a řekni: Psáti nebudete nic, však si každý dobře pamatuje své hříchy těžké, z těch se zpovídejte nejdřív, však i z ostatních, pokud si vzpomenete. A tak s dítkami udělej před každou sv. zpovědí, a dostanou návod, jakby budoucně vždy učiniti měly, a buď jist, že takto naučivše se a si zvykše, vždycky tak činiti budou. S většími a odrostlejšími není již ta práce, ačkoli zrcadlo zpovědní tu důkladnější a rozšířenější bude. A tento způsob pokládáme za nejpraktičnější a nejpřiměřenější.

Avšak i sami na slovo vzatí pastoralisté o věci ve přízeň tohoto náhledu se vyjadřují. Dr. *Skočdopole* II. str. 656, §. 258, má o zpovědi dítek; ač dosti obšírně promluvil, přece o tom nevzmiňuje přímo, co lépe, by se psalo, či nepsalo; ale ze všeho, co praví, jde na jevo, že míní, aby dítě z paměti se zpovídalo, poněvadž dává naučení, jakby zpovědník dítka se vyptávati a tak jeho zpověď doplniti měl. Rovněž *Hayker* nemá ničeho přímo a zřejmě; přece však se zdá, že za ústní

Digitized by Google

zpověď z paměti se přimlouvá, an dí (str. 342, §. 339, 2): „Nach diesem forsche man das Kind durch wohlberechnete Fragen näher aus, um dem Bekenntnisse die gehörige Vollständigkeit zu verschaffen, und sich selbst nicht der Gefahr auszusetzen, dasselbe falsch zu beurtheilen, weil die Kinder oft alle Sünden mechanisch hersagen, die sie in einem Beichtspiegel gelesen haben, ohne dass solche von ihnen begangen worden sind.“ *Benger*, mimo citát svrchu uvedený, ještě praví (na str. 302): „Bei der Beicht selbst soll man die Kinder mit aller Liebe und mit möglichster Sanftmuth behandeln, damit sie die natürliche Furcht vor dem Bekenntnisse ablegen und von dem Beichten nicht abgeschreckt werden. (Lig. Prax. c. 90.) *Zuerst lasse man sie ihre Sünden bekennen* (also nicht lesen), dann helfe man durch einige Fragen über die einzelnen Gebote nach.“ Avšak zcela zřejmě vyjadřuje se ve prospěch náhledu našeho Dr. Rupert *Smolík* ve své „zpovědnici“ (na str. 202, §. 104), a čkoli se zdá, že ani psaní nezavrhuje, řka: *„Lépe jest, když dítky se zpovídají z paměti, než když si hříchy na list píší. Vyznání doplní* (zpovědník) *otázkami, méně zběhlých musí se více vyptávati.“* Ovšem že musí vždy hleděti, aby zpověď, i *dítek*, úplná byla.

O reformě bohoslužebného (liturgického) zpěvu a jeho hudby.

Podává prof. **K. Konrád.**

(Dok.)

Hlava II.

Význam a důležitost bohoslužebného zpěvu.

Takový-li provádí se zpěv liturgický, jak jsme jej nyní poznali, pak stává se vzácným a důležitým prostředkem 1) *k oslavě jména Božího v duchu a v pravdě;* pak 2) *naplňuje a proniká též mysl křesťanů duchem pravé*

Digitized by Google

zbožnosti. A to právě jest účelem veliké bohoslužby církve Kristovy.

1) První vznešený účel její jest *důstojná oslava jména Božího.* Toť zajisté jest přední a hlavní účel bohoslužby vůbec, musí tedy býti též předním účelem liturgického zpěvu. Však proč církev za tím účelem nepřestává na prosté modlitbě hlasité? Proč užívá k dosažení jeho i zpěvu a hudby? Odpověď jest na snadě. Poněvadž pouhá mluva k nejvyšší oslavě nikterak nestačí.

Otevřeme-li liturgické knihy církevní in officio et in sacrificio a uvážíme-li veškeré texty jejich, shledáme, že v nich není pranic všedního, obyčejného, alebrž uznamenáme v nich nejvznešenější poesii samého Ducha Božího, složenou z písem svatých, ze spisů svatých otcův a z modliteb církevních. Proto pravil Jakob*): „Das ganze hl. Jahr, wie es die Kirche in ihrem liturgischen Texte feiert, kann mit vollstem Recht ein grossartiges, göttliches Gedicht genannt werden.“ Avšak mluva poesie jest hudba, je zpěv; proto i církev vždy při slavné bohoslužbě zpívá. Ano proto církev opatřila veškerá officia, mše sv. i breviáře na celý rok přiměřenými nápěvy. Otevřme missál: Všecky introity, všecka gradualia, trakty, sekventie, offertoria, communiones, jakož i stálé částky kyrie, gloria, credo, sanctus, všecko opatřila církev svými chorálnými nápěvy, té které době roku církevního přiměřenými a velí kůru i knězi při oltáři, aby je zpívali. Otevřme breviář a seznáme rovněž tak, že církev složila a předepsala ke všem jeho částkám obzvláštní zpěvy, velmi rozmanitých, charakteristických a tytýž i velmi bohatých nápěvů, jež dokonale a těsně přilé-

*) Ve spise svém: „Die Kunst im Dienste d. Kirche“. S. 343.

Digitized by Google

hají a přispůsobují se duchu a zbožné náladě té které doby roku církevního. Činí tak podle psychologické pravdy, již veliký biskup hypponský souhlasně s celým hudebním světem vyjádřil takto: „Omnes affectus spiritus nostri pro sua diversitate habent proprios modos in voce et cantu, quorum nescioqua occulta familiaritate excitentur". Což divu tedy, že i církev zpívá, by nejvznešenější pocity úcty, radosti a lásky Boží, lítosti a naděje nebeské co nejslavněji a nejmocněji projádřila a nesmrtelnému Králi věkův osvědčila, a tyto různé city a ctnosti též různými nápěvy projevuje? „Ja, das Gebet auch noch so feurig in Worte gefasst, vermag für sich nicht das kirchliche Liebesfeuer immer auch in den Herzen zu entzünden; noch weniger reicht das Wort aus, jene höheren, oft plötzlich so weit ausgreifenden und vielumfassenden Seelenzustände wiederzugeben, die in allen Thätigkeiten der Kirche, zumal im eucharistischen Opfer, in so reicher Fülle und so rascher Aufeinanderfolge sich finden".*) Tato nadšená slova Ambergrova trefně objasňují a označují potřebu zpěvu k oslavě jména Božího. **)

A proto, že zpěvem zbožné mysli nejvřelejší výraz se dává, líčí nám nadšení proroci Boží Isaiáš ***) a sv. Jan orličím vzletem ducha, že i andělé a světci Boží v nebi vzdávají věčnému Tvůrci svému nehynoucí a nejslavnější poctu také zpěvem a od této církve vítězné přiučila se mu pak i církev rytěřující na zemi.

*) Amberger, Pastoraltheologie II., 238. (1. vyd.)

**) Myslíme, že netřeba k tomu doložiti, že tomu duchu pravé zbožnosti v každý čas roku církevního náležitý výraz dáti vezdy přiměřeným zpěvem nemůže a nedovede celá osada při bohoslužbě shromážděná, nýbrž toliko ti, kdož od církve těmto zpěvům jejím přiučili se.

***) 6, 2.

Digitized by Google

Zvláště v Apokalypsi svědčí o tom bohonadšený miláček Páně nejedním viděním nebeským. Tak dí k. př. ve hl. V. (v 9. sl.), že čtyři živokové (cherubové) a čtyřmecítma starost (zástupců církve) zpívali píseň novou řkouce: „Hoden jsi Pane vzíti knihu a rozevříti pečetě její; nebo zabit jsi byl a vykoupil jsi nás Bohu krví svou“ atd.; v. 12: „Hoden jest Beránek, jenž zabit byl, přijíti moc a božství a moudrost a sílu a čest a slávu a blahořečení.“ *); v. 14. „A čtvero živoků pravilo: Amen“. O tomto zpěvu nebeském dokládá Sušil: „Ježto v andělích a svatých v nebi horuje láska, tudy slyšána hudba nebeská od světců a světic Božích, jak od sv. Františka assisk.“ **) A o této „nové písni“ vece sv. Augustin: „Kdo věci *zemské* miluje, ten *starou* píseň hude; kdo chce *novou* píseň pěti, miluj věci *věčné*; kdo se v Kristu *obnovuje*, ten neustále Kristu píseň *novou* prozpěvuje“. Jak trefně hodí se tato výpověď i na náš zpěv opravený. I ten jest nemožný bez obnovení v Kristu. Ostatně znamenejme v odpovědi čtvera živoků: „Amen“ již i nebeský obraz dvousborového zpěvu církevního. O tomto přisvědčení k blahořečení Božímu slovem „Amen“ svědčil již i sv. Pavel, ***) a vzato bylo ze starého zákona. Sv. Justin pak svědčí †), že „lid provolává říkaje amen při službě Boží po modlitbách“. K tomu ke všemu pak dodává Sušil vzletným povzbuzením: „Hlučně ozývalo se slovo to z úst cherubů, hlučně ozývati se má i v srdcích našich a vůbec *mame nebeskou hierarchii ve zvelebování nápodobiti a následovati.*“ ††)

*) Tento chvalozpěv klade církev doslovně do officia fer. IV. post pascha (I. resp. nocturni).
**) In apoc. V. 9. na str. 394.
***) I. Kor. 14, 16.
†) Apol. I. 67.
††) In apoc. l. c. 396.

Digitized by Google

Však příliš daleko by nás vedlo, kdybychom takto měli z písma dokazovati prvý vznešený účel bohoslužebného zpěvu a stačiž tento jeden výklad za mnohé.*)

Povšechný důkaz tohoto účelu znamenejme v těchto svědectvích nového zákona: Nevýslovné tajemství narození jednorozeného Syna Božího vítalo a oslavilo „množství vojska nebeského chválících Boha a říkoucích: Sláva buď na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.“ **) A sám Božský Pán a Spasitel náš učinil tak, oslaviv s apoštoly svými již nejprvnější oběť mše sv. posvátným zpěvem.***) Protož i sv. apoštol jeho nemohl ovšem jinak, nežli též povzbuzovati věřící, by „naplňovali se Duchem sv., mluvíce vespolek v žalmích a chvalozpěvech a písních duchovních, pějíce a zpívajíce v srdcích svých Pánu.“ ****) Protož i nejdůmyslnější učitel církve sv. Augustin povzbuzoval k zpívání žalmů a hymnů,†) „cum et ipsius Domini et apostolorum habeamus documenta et exempla et praecepta.“ Pro ty příčiny stal se zpěv i slavnostní mluvou veškeré bohoslužby církevní, mluvou, o níž platí přesličná slova Walterova††): „Nenne ich den liturgischen Text *die knospende Rose*, gepflanzt an der Jordansau der Kirche, so ist der hl. Gesang *die entfaltete Rose*, die volle Schönheit des kirchlichen Wortes. Der katholische Kultgesang ist das in Musik verklärte Gebetswort der Kirche,†††) die Feiersprache der christlichen

*) Viz ku př. „Chvalozpěv Beránka“ v apokal. 15, 3. a výklad Sušilův k ní na str. 459. sl.

**) Luk. 2, 13. 14. Srovn. Luk. 19, 37. 38.

***) Viz o tom v 1. hlavě.

****) Efez 5, 18. 19.

†) Ep. 55, 34.

††) Viz je ve Fliegende Bl. f. kathol. Kirchenmus. 1883. S. 109.

†††) „On chant en priant et ou prie en chantant.“ Musica sa. Toulouse 1880. p. 64.

Digitized by Google

Mysterien, die feierliche Liebessprache der bluterworbenen Gottesbraut mit ihrem Herrn und Erlöser. Was das Herz unserer Kirche bei ihrem Beten und Opfern, Weihen und Segnen fühlt, das klingt aus den Melodien und Akkorden ihrer Musik wieder.“

Však této vznešené, v pravdě andělské oslavy Boha trojjediného při obětném trůnu beránka Božího nelze docíliti žádnou jinou hudbou, žádným zpěvem, leč jedině zpěvem sv. církve Kristovy, *tím zpěvem chorálným a figurálným*, který jsme v I. hlavě poznali, obzvláště pak náležitým zpěvem chorálným.

a) *Chorál řehořský*, tent jest nejdokonalejší forma hudby církevní. Žádné jiné nelze tak věrně přivinouti se k bohonadšenému textu liturgickému, jako tomuto chorálu. Žádné jiné nelze rytmickou, řečnickou, ano i gramatickou deklamaci posvátného textu tak dokonale, tak bohatě vyjádřiti, jako jemu. „Chorál řehořský jest,“ jak dí mistr Dr. Witt, „nedostižné mistrovské dílo přirozené hudební deklamace.“ Kdybychom dosvědčiti měli tohoto výroku svého, bylo by nám za svědky přivoditi velikou řadu největších hudebných mistrův a církevních autorit. Uvedeme jich aspoň několik. Známo jest ujištění mistra Mozarta, že by dal všechnu slávu svoji za to, kdyby byl skladatelem jediného chorálu mešní praeface. Aj což by teprve byl dal za „Exultet“ sv. Augustina, plné nebeského nadšení, jímž oslavuje církev bílou sobotu! — H. Berlioz přiznal, že nedá se v hudbě pranic přirovnati účinku chorálné sekvence „dies irae“. „Ihn möchte ich den *königlichen Sänger* nennen“, (zvolal nadšeně prof. A. Walter v katolickém kasině v Mnichově*) o řehořském chorálu), „der zur

*) 22. listop. 1882. Viz Flieg. Bl. f. kath. Kirchenmus. 1883. S. 95.

Digitized by Google

Rechten des Opferalters steht, *um im neuen Bunde der Gnade ein neues Lied* dem Herrn unserem Gotte zu singen. Umkleidet ist er mit dem Schmucke reicher, mannigfaltiger Melodien, und er glänzt im Goldgewande des edelsten Tongeschlechtes (t. církevních tonin.) Es sehnt sich die hl. Kirche nach seiner Schönheit und Zier, und ausgegossen ist über seine Lippen Lieblichkeit und Anmuth". Proto souhlasně s námi dí o něm Slovinec Krilan: „Se dandanes vsi strokovnjaki morajo priznati, da je koralno petje najbolj pripravno in primerno cerkvi, *najbolj spodobno pri našej službi božji*". *) A rovněž tak dí věhlasný Dom Pothier ve výborném spise svém „Mélodies Grégoriennes", což P. Kienle tlumočí takto: „Es kann in der That nicht zweifelhaft sein, dass dieselben (gregor. Melodien) besser zu den hl. Texten passen, *sich inniger mit der liturgischen Handlung vermählen, als die berufensten Kompositionen der modernen Tonkunst*; drücken sie ja doch recht eigentlich die Gedanken und Gefühle der Kirche aus . . . und bewegen die Seelen *tiefer*, *ernster*, *heiliger* . . . Die kräftige Nahrung der Frömmigkeit, das wahre Brod der Andacht bleibt immer der gregor. Gesang."**)

Myslíme, že netřeba jest nám dodati k těmto jednomyslným chválám chorálu, že neplatí zpěvu jeho bezduchému, jenž bez vroucnosti a nadšenosti mysli, bez náležitého umění, bez ladu a skladu toliko řemeslnicky recituje se nikoliv ku vzdělání, nébrž ku pohoršení věřících. Kdo však prozpěvuje tento chorál zbožnou myslí a dle uměleckých jeho pravidel, tenť přiodívá

*) „Ještě podnes všickni znalci musejí přiznati, že jest chorální zpěv nejspůsobilejší a nejpřiměřenější, církvi nejslušnější k naší bohoslužbě." Viz časop. „Cerkven. glasbenik" 1879. na str. 79.

**) „Der gregor. Choral." S. 4. 5.

Digitized by Google

jeho vznešené melodie tím skvostným rouchem zvuků, jež jej činí nedostižnou hudbou nebeskou, zpěvem andělským.

Tak o něm platí slova D. Pothier-ova: „Der Choral ist ein Vorgeschmack jener Wonne, welche uns im Genusse Gottes erwartet.“ *) O chorálu takto přednešeném platí pak i slova papeže Benedikta XIV.: „Cantus ille (gregorianus) iste est, qui fidelium animos ad devotionem et pietatem excitat; iste est, qui si recte decenterque peragatur, a piis hominibus libentius auditur et alteri, qui cantus harmonicus seu musicus dicitur, merito praefertur.“ **)

Máme podati ze života důkaz těchto slov? Kdož by tu bezděky nevzpomněl řehořského zpěvu beuronských mnichů na Slovanech v Praze, kteří vzorně, ano ideálně jej pějí po celý rok! Právě čtu o jeho kouzelné dojímavosti v Čechu ***) takto: „Díval jsem se ve chvíli té (při velké o pouti emauzské) na ten nesčetný zástup lidí, kterak hlava vedle hlavy byla těsně narovnána a oči všech upřeny byly k oltáři, kde se zpívalo a bylo v kostele ticho jako v divadle při „Dimitriji“, ba zdálo se mi, že by ten náš český lid v této chvíli s mnichy se dal z plna srdce do zpívání, tak mu to plálo z očí.“ A t. d. Aj, jak mocně a nápadně plní se tu slovo pap. Benedikta XIV. †): „Eo fit, ut relictis hodie ecclesiis collegiatis & parochialibus tam libenter et avide populus concurrat ad ecclesias monachorum, qui *magistram habentes in colendo Deo pietatem*,

*) L. c. S. 262.
**) Encycl. 1749. l. c.
***) Čís. 88. r. 1884. Feuil. Tak dělo se i v Beuronu, odkudž tito bohonadšení mniši k nám přišli. Viz Chorfotografien von Stehle na str. 35.
†) L. c.

Digitized by Google

sancte, moderate atque sapienter psallunt & Domino suo ut Domino et Deo cum summa reverentia famulantur“ *). — Shrneme-li konečně všecka tato svědectví v jedno, dáme ovšem za pravdu Dr. Lüftovi, že „chorálný zpěv má v křesťanské bohopoctě největší důležitosť.“ **)

b) O tyto nadšené chvály a blaživé účinky dělí se s řehořským zpěvem, však toliko menší měrou i *figurálný zpěv přesného slohu Palestrinova*, od církve schváleného, ač ho ovšem tak třeba není k bohoslužbě liturgické, jako chorálu. O něm zvláště platí slovo sv. Augustina: „Diversorum enim sonorum rationabilis moderatusque concentus concordi varietate compactam bene ordinatae civitatis significat unitatem.***) Vyrostl z kořenů chorálu církevního, utkán jest z jeho motivů a tudíž tvoří takřka slavnostní roucho jeho. I nemá církev ve svém hudebním pokladu nic slavnějšího, nic vznešenějšího k oslavě Boží, jak obecně dosvědčují znalci. Podobá se bohatému slohu gotickému. Jako všeliké jeho ozdobné sloupy, fiály, růžice a žebra splývají v dokonalý souladný celek, jenž vysoko k nebi se odnáší: tak i jednotlivé hlasy a melodie přesného figur. zpěvu pojí se a splývají v souladnou, přelíbeznou harmonii, jež mysl věřících mocně k nebi a k uctění Boha povznášejí. Toho na výsost dosvědčil papež Pius IV., uslyšev poprve Palaestrinovu mši „papae Marcelli“,

*) Onen svědek v Čechu dí, že „od zeleného čtvrtku až do pondělka večer lidstva bylo na Emausích a kolkolem jako nabito.“

**) „Allgem. Liturgik“ S. 300.

***) „Civ. Dei“ XVII. c. 14. „V rozměrném a uspořádaném souhlasí rozličných zvuků naskytuje se nám podoba jednoty a svornosti dobře spořádaného města při vší mile splývající rozmanitosti.“ (Překl. Čelakovského). Cf. Durand. Ration. l. V. c. 2. n. 67.

Digitized by Google

jak v I. hl. bylo řečeno. K tomu dodáváme z vlastní zkušenosti, jak mocně dojala všecky účastníky slavnosti svatováclavské v Praze r. 1873. Palaestrinova jiná 8-hl. mše, „Hodie Chr. natus est," již přemnozí poprvé tam slyšeli. Nejeden z posluchačů této mše ve chrámě sv. Klimenta bude se pamatovati, jak hluboké, v pravdě zbožné ticho zavládlo, když rozléhaly se ty zvuky nebeské po kostele, zbožným posluchačstvem vzdělaným naplněném. Když pak v „Credo" zavznělo předojemné „Et incarnatus est", zatajil se všem dech a jakási nová moc tajemná táhla posluchače k zemi tak neodolatelně, že bezděky klekli, aby — snad poprve v životytí — klaněli se nejhlubší pokorou milostiplnému vtělení Syna Božího. Ejhle, taková jest moc figuralného zpěvu slohu Palaestrinova! Tent jest v skutku modlitbou, jím se klaníme Bohu v duchu a v pravdě. — Podobných dokladů ze života, z vlastní a cizí zkušenosti mohli bychom přidati hojně. Však víme, že nejeden ze čtenářů sám doznal již také v životě svém podobných účinků tohoto zpěvu. A pročtěme výroční zprávy cecilských a cyrilských jednot, i shledáme v každém ročníku jejich hojnost důkazův a příkladů této zbožné mysli, udaným zpěvem roznícené. Což ještě více máme říci na svědectví, že právě tento zpěv slohu Palaestrinova k Bohu co nejvýše povznáší? Dokládáme se tím ještě, že mocen jest působiti dokonce i konverse, obrácení na víru. Vlašský lékař Pietro Rametti, jenž žil v XVII. století, byl pro vraždu 15 let v Římě vězněn, pak na přímluvu velikého mistra Allegri propuštěn. Že neměl víry, dal si Allegri mnoho záležeti na tom, by jej ku poznání světla Božího přivedl. Avšak veškeré poučování, ano i modlitby zaň zůstávaly marny. Tu slyšel kdysi světoznámé „Miserere" mistra Allegri od něho provozovati. Sotva zapěli verš: „Miserere mei secundum magnam misericordiam tuam",

Digitized by Google

vyronily se Ramettiovi slzy z očí a modlil se s pěvci. A když dokončili, zvolal k Allegri: „Pane, věřím. O, s jakou rozkoší poslouchal jsem toto slavné dílo! Jak mocně dojalo celou útrobu duše mé! *Bylo mi, jakoby Bůh sám ke mně mluvil.* A v duchu mém se vyjasnilo, srdce mé se zahřálo a studený rozum ustoupil vroucí víře. Bůh vám žehnej za tuto hudbu!“ *) Aj jaká to síla zpěvu tohoto! Zmohl, co nezmohla veškerá výmluvnost ani pouhá modlitba. — I pisateli přihodilo se kdysi před lety bezděky, že nebeskou mocí takového zpěvu získal opět jednoho pěvce sv. víře, jíž formálně na úřadě byl se již odřekl. „O immensam musicae suavitatis efficaciam! quam dulci tyrannide in omnes microcosmi potentias dominaris!“ Tak zvolal kardinal Bona, mocně jsa dojat těmito účinky zpěvu klasického.

c) To-li máme vše na mysli, pak snadno pochopíme, jak souditi jest nám o instrumentalném průvodu liturgického textu. Jím účinků právě vytknutých nikdy v úplné míře nelze docíliti, jím se liturgický text nepovznáší za modlitbu. Uznává-li se kde jeho potřeba, svědčí to vždy jen o pokaženém vkusu aneb o nižším stupni, neb i nedostatku pravé zbožnosti. Sv. Tomáš Akv. nedí sice, že by užívati hudebných nástrojů ku zpěvu bohoslužebnému bylo o sobě zlé a *pro slabost nedokonalých* by nebylo lze připustiti jej; avšak vece.. toť že hodilo se pro smyslný národ židovský, hrubé, nízké mysli: ale *sama o sobě jest hudba nástrojná nepotřebná*, aniž třeba jest užívati jí pro dokonalé.“ **) Krásný zpěv liturgický jest a zůstane na vždy nejlepší hudbou bohoslužebnou. Církev proto jen *trpí průvod nástrojný* do jisté míry a toliko královský nástroj varhan uznala

*) Flieg. Bl. f. k. Kchms. 1875. S. 40.

**) S. II. 2. q. 91. ar. 2. ad 4. Conf. Suarez de rel. l. c. n. 6.

Digitized by Google

a přijala za svůj pro jeho velebné, vážné zvuky a vázané harmonie, jež důstojně řadí a hodí se za průvod k liturgickému zpěvu. Proto průvod ostatními nástroji ve mnohých kostelích a diecésích právem lepší stránky zvolené vylučuje se.*).

2. Přihlédněme nyní ještě k *druhému účelu bohoslužebného zpěvu*, o němžto zvláště bývá nejednou křivě souzeno a smýšleno. Jest to *duchovní vzdělání věřících* a povzbuzení a povznešení mysli jejich k pravé zbožnosti. Posvěcen jsa nebeským duchem, ano i krví Kristovou a svatých mučeníků, má liturgický zpěv spolupůsobiti ku vznešenému cíli posvěcení člověka, „cooperari in opere Dei", jak dí anděl školy sv. Tomáš Akv. Proto dokládá týž učitel církve: „Ideo salubriter fuit institutum, ut in divinas laudes cantus assumerentur, ut animi infirmorum magis provocarentur ad devotionem".**) K tomu pak dokládá Řehoř z Valencie: „Utile est, ut quanto magis mens ad Deum ascendit, his adjuta et concitata canticis, tanto magis a peccato retardetur juxta illud Isaiae: Laude mea infraenabo te, ne intereas."

Však o této zbožné náladě, jež účelem jest liturgického zpěvu, dodati sluší, že ji nepřinášejí věřící posluchači s sebou k bohoslužbě již hotovou, aneb že by vůbec jen v jakémsi povšechném, neurčitém pocitu náboženském a hnutí zbožném záležela. Nikoliv! Církev sama budí a buditi velí i svým pěvcům určitě naznačené city náboženské, té které době roku přiměřené Protož nemůže říditi se tento zpěv nikdy podle subjektivné žádosti neb libovůle věřících, neb kohokoliv jiného, alebrž vezdy duchem a vůlí církve, jež jest

*) Srovn., co dí o ní Kornmüller v čas. „Cyril" 1880. na str. 5.

**) S. II. 2, q. 92. ar. 2.

Digitized by Google

vůli Boží, duchem Božím. O tom dí Ricker ve své pastorálce takto:*) „Das Wort, die Sprache und in Verbindung damit die Gesänge sind wohl die geeignetsten Formen, *die Ideen und Gnaden des Christenthums an die christliche Gemeinde zu vermitteln* und dieser zum Ausdruck ihres Glaubens und ihrer frommen Gefühle zu dienen.“ To případně vyjádřila redakce našeho Časopisu katol. duchov. již před 56 roky takto:**) „Ten cíl t. hudby kostelní jiný býti nemůže, leč živé, duši hluboko pronikající představení nejhlavnějších modliteb a zpěvů církevních a tím samým povzbuzení oněch náboženských hnutí, s kterýmiž obec křesťanská posvátnému konání přítomna býti má.“

Pro tuto příčinu církev sv. nikdy nezůstavila upravení bohoslužebného zpěvu a hudby pouhé libovůli privátních hudebníkův a mistrů byť i největších: alebrž vezdy sama je upravovala a to snahou tytýž také největších mužů svých, jak v I. hl. s dostatek jsme poznali. S tím úplně souhlasí příkaz naší pražské synody z r. 1860:***) „Invigilent (sc. animarum pastores), ut cantus *ex mente ecclesiae* solemnitati, quae celebratur et officio, quod agitur, adamussim conveniat.“ A proto táž synoda i na českém textu, zpívaném při bohoslužbě soukromné žádá, by vztahoval se k té které slavnosti a bohoslužbě, při níž se zpívá. „Quodsi populus sub sacrificio missae canit: saltem intra canonem nonnisi cantica adhibeantur, quorum tenor sacrae actioni respondet.“ (L. c.) Však že pro kanon mešní zvláštních písní není, jde z toho na jevo, žeť při mši svaté mají se toliko *mešní* písně zpívati, nikoli postní neb

*) Past. Theol. III. 176.
**) Č. k. duch. r. 1828. st. 657.
***) Na str. 97.

Digitized by Google

jakékoliv jiné. — A jak mnohonásobné a rozmanité jsou slavnosti a bohoslužebné úkony církve, tak mnohonásobný a rozmanitý jest tudiž také zpěv církve, tak bohaté a hojné jsou proto i nábožné pocity, jež jím v srdcích věřících se budí, tak velké jest tudiž i požehnání, které jim z něho plyne! Tento liturgický zpěv jest mocným prostředkem, aby věřící vžili se do ducha církevního roku, by v něm a jím prospívali a rostli a dospěli až v muže dokonalého. Zvláště pak pozorny činíme duchovní správce, jak výborným prostředkem jest, aby pouhaslou lásku k sv. církvi Krístově na osadách svých maně a příjemně budili. O tomto důležitém účinku a užitku krásného liturgického zpěvu svědčí hojnou měrou zprávy cecilských a cyrilských jednot v Evropě a Americe. Za mnohé vizme příklad celého znoruzrození osady tímto zpěvem. Stalo se — na malé vesnické osadě v Gašurnu ve Vorarlberku, jež toliko několik set duší čítá. A přece vychoval na ní P. Battlogg v letech sedmdesátých k udivení světa tak dokonalý sbor pěvců kostelních, že i nejtěžší skladby Palaestrinova slohu vzorně přednášeli,*) ale však i opilství, klení a jiné nepravosti na osadě na dobro vymizely a pěvci stali se vzornými křesťany. Na nich v pravdě vyplnilo se, co jim Battlogg 27. září 1876 u veřejné přednášce sám pravil: „Die Kirchenväter lehren, dass, wer die Chorgesänge mit ganzer Seele erfasst, mit Andacht und mit aufrichtigem Willen singt *aus diesem eine grosse überirdische Kraft, Trost, Muth, Begeisterung für das Höhere und Ewige schöpfe.*“ **)

d) A nyní postavme ještě proti těmto požehnaným účinkům přesného zpěvu liturgického účinky kostelní

*) Přečtěme si o nich úsudek prof. konserv. v Stuttgartě Starka v Mus. od Witta 1875. na str. 68. a j.

**) Musica s. v. Witt. 1877. S. 61.

Digitized by Google

hudby světské, necírkevní. Na tyto neblahé účinky těžce toužil náš bystrozraký J. Kamarýt v Čas. katol. duchov. již r. 1831.*) I ač u věci této i u nás již mnoho se stalo, přece tužby a stesky jeho na mnoze podnes platí nemalou měrou. Z dlouhé tužby jeho vyjímáme toto: „Čím bedlivěji sobě vznešenost, svatost a pohnutelnost oběti mše sv. rozjímám . . . . , tím více z nejvroucnější pobožnosti má mysl bývá vytržena, když jsa takové mši sv. přítomen, nikoliv církevní, ale divadelní hudbu slyšeti musím, jak svým hlukem a třeskem a jako výskáním dům Boží naplňuje . . . . jako divadelní přelud, ano jako onen pokušitel v tu nejsvětější dobu před naši duši se staví a marnost světa co slávu jeho nám okazuje, bychom prý se před ní uklonili.“ Na to probírá a promílá takovou instrumentálnou mši po částkách řízně a rozhorleně a dokládá o textu mešním: „*A text* (gradualu etc.?) *ten jest ve mšále po epištole* (etc.) . . . *ale ten má tacet*!“ A tak touží dále a dále dokládaje: „I ta nynější kostelní hudba i oblíbení v ní jsou znamení a *důkaz té přenáramné osvícenosti* našeho století . . . . Přejasná osvícenosti shnilého dřeva, o čemž i prostá babička jest přesvědčena, že sobě u takového světla ani palec neohřeje, a oni chtí tím svítiti jako pochodní, chtí tím zahříti, blahým ohněm roznítiti srdce?! . . . . Před Božím oltářem . . . . tam nastojte sama svatost rozkoši má býti podrobena! Anebo to není rozkošnost, když se tu vyhledává jen sladkého nápěvu, jen lehtání uší? Když hudcové hrají pro svou pochvalu marnou a mnozí poslouchají pro svou zábavu? Toť se neslouží duchu, ale tělu, ne Bohu, ale ďáblu. To jest kvítek z jeho zahrádky, písnička z jeho kancionálu!“ A tyto přežalostné účinky světácké hudby kostelní za-

*) Od str. 280. sl.

Digitized by Google

vírá náš upřímný vlastimil takto: „Já bych to sobě za těžký hřích pokládal, jenom jednu dušičku, neřku-li celé shromáždění z těch nejsvětějších a nejblaženějších na světě zamyšlení vytrhovati, ano i kněze obětujícího pohoršovati — a to k vůli několika světákům!“ Takovými účinky spravedlivě byv rozhorlen, volá proto: „Milí velební bratři! . . . co se vám zdá? . . . Ba aby se ježkovou palicí z kůru vyhnali a jejich krásní milovníci z kostela a dříve aby se tamti na kůr a tito do chrámu Božího nepouštěli, až by byli v tom dokonale jako křesťané vycvičeni, co jest dům Páně, co hod Boží, co služby Boží, co pobožnost nebo modlitba, co mše sv., co každá částka této oběti!“ *) Nežli takovou hudbou znesvěcovati dům Boží, službu Boží a rušiti pravou zbožnost, lépe jest zanechati ji, jakž dí sv. Antonín: „Ubi ergo ex cantu non excitatur devotio, sed taedium crescit ex labore vel ignorantia cantus et ejusmodi, videtur potius dimittendum, nisi constitutio, vel obedientia prohibeat.“ **)

Závěr.

Když byla r. 1826. ustavila se v Praze *„jednota k zvelebení kostelní hudby“*, nastal v ní čilý umělecký ruch, který mnoho dobrého spůsobil řízením slovutných mistrů Tomáška, Vebra, Vitaska a Pixisa. Roku 1830. usnesla se jednota na tom, by „vystaven byl v týnském chrámě výtečný vzor, jak důstojně uspořádána býti má hudba ve svatyni Páně, by dle původního určení svého vznešené a zbožné city v srdcích lidských rozníti a buditi mohla, aby takto veškeré bouřlivé, služeb Božích nedůstojné, *více kratochvilím světským nežli ob-*

*) Celé jeho „Slovo o nynější hudbě církevní“ otištěno také v české Cecilii r. 1875. St. 65. sl.

**) P. III. tit. 13. c. 4. §. 9. Benger Pastor. II. 258. ad 1°

Digitized by Google

řadům posvátným příslušné hudbaření z kostelů našich vyobcováno bylo". Tak doslovně čteme v návrhu té společnosti *). Za prostředky k tomu cíli ustanovil 1. „zvláštní školu pro schopné pacholíky; 2. školu pro varhaníky; 3. vydati český a německý kancional a 4. vydati dobré a k vyvedení snadnější kostelní musikalie". Toť byly vesměs dobré a pravé prostředky a kéž by byla jednota hned tehdáž jimi uhodila na jedině pravou cestu nápravy podle přání a příkazů církevních, jak jsme je poznali! Na tuto cestu pravou, od papežů Pia IX. a Lva XIII. týž a týž schválenou nastoupila za dnů našich „obecná jednota cyrillská v Praze", jež postřehla pravý vzor hudby kostelní a valně se šíříc po zemích českých, podobnými prostředky k tomuto vzoru směřuje, ano již i nejeden kůr dle něho upravila v skutku vzorně, obzvláště v kostele sv. Vojtěcha v Praze pilnou péčí jeho ředitele kůru Jos. Foerstra, pak v Mladé Boleslavi, v olomúcké katedrálce a j. Jednota vydržuje také velkou školu kostelních zpěváků, jež ideu reformy blahodárně šíří a kostelům liturgicky vzdělané zpěváky stále odchovává, tak jako varhanická škola naše odchovává jim vzdělané varhaníky a ředitele kůru. Kromě toho vydala od r. 1874. již celou řadu přesných hudebnin kostelních těžších a snadnějších, jakož i starosta její p. F. Lehner přesný kancionálek. Tak stala se duchovním dědicem jednoty hudby kostelní z r. 1826. Tak vše připraveno k oněm velikým hodům Beránka Božího, k oslavě jeho andělským, církevním zpěvem. Nechať tedy přijdou pozvaní, nepohrdajíce hostitelem přelíbezným, pamatujíce slov Kamarytových, že co „stačilo a platilo za časů Davidových (t. k bohoslužebnému zpěvu), když se jalovice a kozlové na oltář

*) Čas. kat. duch. r. 1830. st. 321.

Digitized by Google

kladli na oběť," nestačí nyní. „Od nás učenců Ježíšových již se požaduje uctění Boha v duchu a v pravdě, oběť čistého srdce." *) Však k tomu konci také třeba jest, aby v semeništích bohoslovných a na ústavech učitelských jednomyslně vyučováno bylo tomuto přesnému, liturgickému zpěvu, poněvadž odtud vycházejí budoucí rectores ecclesiae a správcové kůrů. Třeba jest, aby také dotýční úřadové církevní a světští též jednomyslně tuto nápravu obecně nakazovali a podporovali. Jedině takto může do budoucna býti pojištěna a ustálena tato převzácná, v pravdě posvátná práce cyrillských jednot, na nížto spočívá veliké požehnání Boží.

Církev a lichva.

Podává **Josef Pazderka**, farář v Kateřinkách u Opavy.

(Dok.)

Aby otázka tato řádně rozřešena byla, třeba předeslati, čím peníze jsou. Jsou pak *peníze* 1. všeobecným směnivem a tím také 2. všeobecným měřidlem hodnoty věcí a pro to obojí 3. zastupitelem čili representantem věcí, any tyto věci v oněch bytně obsaženy jsou, ne sice všechny hromadně a určitě, nýbrž rozlučně a neurčitě; neboť ježto peníze všeobecným směnivem a měřidlem hodnoty jsou, možno člověku, jenž je má, míti i rozličné věci, buď ty aneb ony, jež za peníze míti možno.

Peníze samy v sobě nejsou bezprostředně plodné, ani přirozeně, an peníz peníze neplodí (Aristot. Polit. 1. 7.), ani uměle, ana práce lidská, užívajíc peněz, žádné nové ceny věcem hmotným bezprostředně nepří-

*) Čas. kat. duch. 1831. st. 285–6.

Digitized by Google

dává, a to ať hledíme na peníze jako směnivo, neb pouhou směnou peněz s věcmi cennými mění se bezprostředně toliko majitel ceny již stávající, aneb ať je považujeme za měřidlo hodnoty věcí, neb tím, že se hodnota věcí penězy měří, hodnoty jim nepřibude; aneb ať v nich spatřujeme representanta věcí cenných; neb peníze představují čili representují zboží jako předmět rozumu, beze vší činnosti ekonomické, bez níž cena věcí zvýšena býti nemůže. Peníze nejsou také zevnější hmotou, na níž práce lidská bezprostředně se koná, neb peníze nejsou ani základem, ani látkou, ani nástrojem zboží, jež se vyráběti má (nec causa materialis, nec causa efficiens proxima, sive principalis, sive instrumentalis boni producendi).

Avšak prostředečně jsou peníze plodny a náležejí ku kapitálu a sice: *a*) v *skutku* (actu), any jsou vzdálenou příčinou a nevyhnutelnou podmínkou výroby, jelikož se na příklad za ně stroje, suroviny, jiné kapitály, stálé neb obíhající (dle toho slouží-li opětné výrobě, aneb jen jedné) kupují, aneb se jich k výplatě dělníků užívá. *b*) *v potenci* neb virtuelně buď *α*) z *obzvláštních* okolností osoby, ježto je ku koupi věcí plodných ustanovila, na příklad v rukou řemeslníka neb obchodníka, aneb *β*) z *všeobecných* okolností časových a místních, jež takové jsou, že lidé všelikých tříd mající peníze, jich k výrobě vlastní neb cizí aneb ke koupi plodných věcí užiti mohou; neb ježto peníze ony věci představují, které za ně koupiti možno, představují a virtuelně v sobě drží za takových okolností mimo věci, jež užitím se ztravují, také věci plodné, tak že nejsou více neplodné, nýbrž virtuelně plodné. Proto, když se jinému propůjčí, užitek z nich bráti spravedlivo jest. (Costa Rosetti l. c. p. 720, 9, 10.).

Zakládá-li se plodnost peněz na osobních pomě-

Digitized by Google

rech majitelových, třeba v každém případě dokázati, že ten, jenž druhému peněz poskytuje, v skutku v takových okolnostech se nachází, aby za propůjčené peníze jako za věc plodnou náhradu dovoleně žádati mohl; pakli se zakládá na poměrech obecných, důkazu takového třeba není, any peníze již dle obecného cenění bez ujmy podstaty své hodnoty užitek ocenitelný mají. V takovýchto poměrech může každý člověk za peníze jiným poskytnuté dovoleně náhradu bráti jako z pronajatého domu.

Že v minulých stoletích, jmenovitě ve středověku, peníze této vlastnosti vůbec neměly, nýbrž jen v rukou jednotlivců kapitálem byly, známo jest. Vždyť tehdejší poměry společenské, jak hospodářské tak řemeslnické, toho byly způsobu, že věci přirozeně plodné stálým majetkem byly a zřídka majetníka měnily; věcí uměle plodných pak že u velkém počtu nebylo, pročež peníze majiteli svému cenných věcí všeho druhu nepředstavovaly. Také obchod byl obmezen a jen několika málo lidem možný a těm, když nashromáždili mnoho peněz. Kdo s nimi spolky míti chtěl, mohl tak učiniti smlouvu společenskou. Za těch časů bylo vůbec málo peněz*), a kdo peníze měl, neměl jich v tak značné míře, že by povahy své, neplodnosti, již samy ze sebe mají, byly pozbyly.

---

*) „Zur Illustration dieser Verhältnisse mag auch die Aufführung der Thatsache dienen, dass die deutsche Sprache das Wort Geld erst seit dem XIV. Jahrhunderte kennt.“ (Funk l. c. 38. Arnold, zur Geschichte des Eigenthums str. 89. 207.) „Usque ad saeculum XV. monetae aureae et argenteae, circa quas praecipue mutuum versatur valde rarae et maximo in pretio erant apud Germanos, donec horum metallorum copia per varias fodinas . . aut etiam ex Americanis commerciis creverit.“ Zech ap. Migne Theol. curs. t. XVI. p. 952.

Digitized by Google

Odtud církev všeobecným zákonem zapověděla bráti z peněz užitek, připouštějíc výminky a příčiny, pro něž, jakž pověděno, zisk z peněz bráti dovoleno bylo. Ale za našich časův ona povaha peněz všeobecnou se stala. Za těchto časů zrušeny jsou všecky staré svazky a zavedena všeobecná svoboda všeliké živnosti, tak že nyní za peníze všeliké věci i užitečné a plodné vždy koupiti, aneb s penězy, v sebe menším obnosu, skrze banky, spořitelny, akcijní společnosti a t. v. na výnosných obchodech podíl bráti lze. Že by takovýto stav společnosti zdravý byl, není tím nijak řečeno, aniž tvrzeno, že by potrvati měl neb mohl. A proto církev zákon o lichvě v platnosti nechala, an hodnotu a povahu peněz samu v sobě na zřeteli má a zákon proto vždy spravedlivý jest; zisk z peněz pak trpí, berouc ohled na případnou povahu jich, ježto, jsouc měnitelna v sobě, sama ze sebe stálou normou býti nemůže.

Že peníze jako peníze skutečně neplodny json a jmenovitě za minulých století neplodny vůbec byly, nyní pak plodny jsou a mezi kapitály se počítají, dokazují slovutní katoličtí učenci novější doby, zastanci i odpůrci lichvy ve smyslu církevním.

„Es ist klar," dí *Funk*, „dass das Geld an und für sich nicht produktiver Natur ist; denn als physische Sache betrachtet ist dasselbe weder in sich fruchtbar, noch auch ein Arbeitsinstrument, das zur Hervorbringung wirthschaftlicher Güter geeignet wäre. In diesem Sinne liegt dem bekannten auf Aristoteles zurückzuführenden und von den Moralisten aufgenommenen Satze: „nummus nummum parere non potest," volle Wahrheit zu Grunde. Indess ist mit der Betrachtung, die sich bloss auf das äusserliche Objekt erstreckt, die eigentliche und tiefere Bedeutung des Geldes noch keineswegs erkannt, denn diese liegt in seiner wirth-

Digitized by Google

schaftlichen Bestimmung. Das Geld ist allgemeiner Werthmesser und allgemeines Tauschmittel und hat in dieser Eigenschaft den gegenseitigen Tausch der mannigfaltigen Güter in unmittelbarer Weise zu ermöglichen."

Uváživ pak změny, jež se co do ceny a plodnosti peněz udály v posledních desítiletích, vyjadřuje se Dr. Funk takto: „Daher dürfte auch das Verfahren der Kirche nicht grundlos oder im Widerspruch mit den wirthschaftlichen Voraussetzungen gewesen sein, wenn sie jenes Verbot als allgemeine Norm des Handelns noch bestehen liess, dagegen den an Ausdehnung gewinnenden Capitalsverkehr zunächst an den Gebrauch anderer Rechtsnormen verwies, mochte ihnen auch so gegenüber dem allgemeinen Gesetz etwa eine Ausnahmestellung zukommen. Als aber die wirthschaftlichen Bestimmungen gefallen waren, die den Besitz eines der wirthschaftlichen Factoren zu einem dinglichen Rechte gemacht und so gleichsam verfestigt hatten; als insbesondere die Arbeit zu einem persönlichen Rechte und dadurch der Raum für Productivanlagen ein erweiterter wurde, trat die Nothwendigkeit ein, von einer Beschränkung, die in vollkommener Übereinstimmung mit dem Charakter des alten Wirthschaftssystems war, zu befreien, was durch die Decrete der *Pönitentiarie* geschah, in denen das *Darlehen auch ohne einen gesetzlichen Titel als ertragsfähig bezeichnet wurde.* Ihnen zufolge gilt das Zinsnehmen im Allgemeinen als erlaubt, ohne dass im einzelnen Falle, wie es der frühere Standpunkt verlangte, seine Rechtmässigkeit durch einen besonderen Titel zu begründen wäre. Wie sich von selbst versteht, hat die Kirche damit den Charakter des Mutuums nicht geopfert. Die fraglichen Erlasse haben bis jetzt allerdings noch keine definitive

Digitized by Google

Geltung. Ihr provisorischer Charakter findet seine Erklärung auch darin, dass wenigstens die Möglichkeit der Rückkehr von wirthschaftlichen Zuständen angenommen werden muss, denen ein Zinsverbot wieder entsprechen würde.“ (Funk l. c. p. 34—91.)

Dr. Jiří *Ratzinger*, jenž horlí proti scholastikům a theologům, že utkvěli na neplodnosti peněz a bezplatnosti půjčky římské a takto církev na scestí přivedli, píše: „In der landwirthschaftlichen Production des Mittelalters war für die Funktion des heutigen Kapitals kein Raum. Aber auch die damalige gewerbliche Production war von der heutigen kapitalistischen Production vollständig verschieden. Arbeit und Kapital waren noch nicht getrennt, sondern vereinigt und die Zunftverfassung liess eine Trennung gar nicht zu. Der Ankauf der Rohstoffe, Arbeitslohn und Arbeitsbedingungen, sogar der Absatz waren durch die Zunft geregelt. Die Zunftkasse machte den Meister unabhängig von fremdem Kapitale. Die gesammte mittelalterliche Production beruhte auf der *Vereinigung von Kapital und Arbeit*, sowohl in der landwirthschaftlichen als in der gewerblichen Production. Die Function dessen, was wir heute Kapital nennen, beginnt in der Production erst da, wo die Arbeit kapitallos geworden ist und sich deshalb an einen Unternehmer verkaufen muss.

Die *Reformation* brachte eine vollständige wirthschaftliche Umwälzung ... Es traten in Folge dessen sociale Verhältnisse ein, welche von denen des Alterthums und des Mittelalters gänzlich verschieden waren ... Es trat eine ganz neue sociale Erscheinung auf: *die Arbeitskraft wurde zu einer Waare*, welche von dem besitzenden angekauft und ausgebeutet werden konnte. Dazu kam die Arbeitstheilung im Manufakturbetrieb. Auf der freien, aber kapitallosen Arbeit und auf der Theilung der Arbeit be-

Digitized by Google

ruht die kapitalistische Production. Der Unternehmer kauft Arbeit und Tauschwerthe, um beide in einem neuen Producte zu höherem Werthe umgeformt mit Gewinn zu verkaufen. Auf jeder Stufe der Production ist immer wieder ein Unternehmerkapital nothwendig. Die Arbeitstheilung machte nicht bloss das Unternehmerkapital nothwendig, sondern auch den Credit. Der Creditnehmer gewinnt die Möglichkeit, den Grund zu legen zu künftigem Gewerbe und Besitze. Die Überlassung präsenten Werthes zur Benützung wird für ihn zur Quelle des Vermögens, der Credit vermittelt dem Schuldner den Übergang aus der Besitzlosigkeit in die Klasse der Kapitalisten. In dieser Thatsache, in dieser wirthschaftlichen Form der heutigen Production liegt die Erklärung und Rechtfertigung, dass der Schuldner für die Nutzung überlassener Werthe eine Vergütung, einen Preis, den Zins zahlt und zahlen kann. Auch von Seite des Gläubigers ist es gerechtfertigt, dass er für die Überlassung von Eigenthum, für die Hingabe eines präsenten Werthes gegen einen erst werdenden künftigen Werth sich eine Entschädigung und Vergütung zahlen lässt. Bei diesem Austausche gegenwärtiger und künftiger Werthe ist immerhin auch Risico verbunden und der Zinsfuss wird umso geringer sein, je unbedeutender das Risico ist; er wird um so höher steigen, je mehr das Risico wächst, in gewagten Unternehmungen und Spekulationen. (Volkswirthschaft p. 273—296 a Vogelfangs Monatschrift IV. 476—492.)

Nejurčitěji se vyjadřuje *Lehmkuhl*: „Hier ist nun von vornherein klar, dass das Geld, mag es noch so sehr angehäuft sein, der natürlichen Fruchtbarkeit entbehrt — es erwachsen aus den Münzen keine andern Münzen, ein Naturgegenstand ist es nicht; auch eine eigentliche Kunstfruchtbarkeit eignet ihm nicht, es

Digitized by Google

ist ja kein eigentliches Arbeitsinstrument, welches in der Hand des Künstlers oder Arbeiters, wie eine Maschine, irgend welchen für den menschlichen Gebrauch werthvollen Gegenständen neue Form und Gestalt gäbe."

Odbyv pak otázku, jsou-li peníze zbožím obchodním odpovědí, že byť i byly, užitku z půjčky by neospravedlňovaly, ana věc obchodní plodna není, pokračuje: „Der Handel selbst, d. i. die Beschaffung, Anhäufung, die bewirkte Leichtigkeit der Communication und des Austausches ist einer fruchtbringenden Arbeit gleich zu stellen und darum auch dem Handelsinstrument eine gewisse Fruchtbarkeit oder Nutzbarkeit nicht abzusprechen.

In untrennbarer Verbindung mit der Eigenschaft des Geldes als allgemeines Handelsmittel steht seine Bedeutung als Repräsentant aller möglichen Werthgegenstände. Da das Geld das allgemeine Tauschmittel ist, so besitze ich im Gelde nicht zwar formell, aber doch gleichwerthig alles dasjenige, was ich durch mein Geld erwerben kann, d. h. dessen Erwerb nicht bloss in abstracter Möglichkeit liegt, sondern unter den concreten Verhältnissen leicht ausführbar ist. Wenn also die wirthschaftlichen Verhältnisse so liegen, dass ich mit dem Gelde regelmässig nur die zum Lebensbedarf erforderlichen, zum Verbrauch bestimmten Sachen einhandeln kann, dann ist mir das Geld an sich nur Repräsentant solcher unfruchtbarer Gegenstände und nur ihnen gleichwerthig; es müssen speciellè Umstände eintreten, um dasselbe für mich mit andern fruchtbringenden Gegenständen gleichwerthig zu machen . . .

Unbeschadet der kirchlichen Annahme können wir dennoch für unsere Zeit dem Gelde jene allgemeine Bedeutung vindiciren, und darauf die allgemeine Erlaubtheit eines in gewissen Grenzen sich bewegenden

Digitized by Google

Zinsbezuges gründen, indem wir das Darlehen wie ein Vermiethen eines fruchtbringenden Gegenstandes oder eines nutzbaren Arbeitsinstrumentes auffassen.

Uved pak dle Dr. Konklavia zkázonosnost kapitalismu, dokládá: „Allerdings sind damit die Schäden bloss gelegt, welche der menschlichen Gesellschaft drohen, wenn das Geld zu einer übermässigen Bedeutung und Herrschaft gelangt. Allein das hindert nicht, so lange das Geld wirklich eine bedeutende wirthschaftliche Stellung behauptet, den zeitweisen Gebrauch eines Geldkapitales einer bestimmten Schätzung zu unterstellen, und denselben nur für ein gewisses Entgelt zu gewähren, und so herrscht denn heutzutage so ziemlich einstimmig die Ansicht, dass unter den bestehenden Verhältnissen das Gelddarlehen den Charakter einer Vermiethung des Geldkapitals annehmen könne.“ (Stimmen aus Maria-Laach, 1879 str. 475 nn. cf. Lehmkuhl Theol. Mor. II. art. III. pag. 694—696.)

Podobně se vyjadřuje Dr. *Pruner*: „Was ist Capital? Ein Quantum von Werthen, welche geeignet sind in Verbindung mit menschlicher Arbeit neue Werthe zu erzeugen. Capital darf nicht verwechselt werden mit Geld. Geld an sich ist nur der Anzeiger von Werthen; unter den gegenwärtig ausgebildeten wirthschaftlichen Verhältnissen ist es nicht selbst ein „Werth,“ kann aber Werth repräsentiren. Und nur als Repräsentant von Werthen nimmt es die Eigenschaft von „Capital“ an.

Das Verhältniss beider Contrahenten im Capitalgeschäfte ist dieses:

a) Der Entlehner macht die bezahlte *Münze* (numerata pecunia), aber nur diese, zu seinem Eigenthume.

b) Der Darleiher behält den damit ausgedrückten *Werth*, welcher im Vermögen des Entlehners auch nach

Digitized by Google

Veräusserung der Münze sich noch vorfindet, als sein Eigenthum.

c) Der Entlehner erkauft sich gegen eine jährliche *Rente* (Zins) das Gebrauchs- oder Niessbrauchsrecht dieses Werthes.

d) Er muss die Rente zahlen, gleichviel, ob er das Recht für sich benützt oder nicht, oder es aus irgendeinem nach Abschluss des Vertrages sich ergebenden Grunde gar nicht benützen kann, nicht minder als sonst der Käufer den Preis der gekauften Waare zahlen muss, selbst wenn sie ohne seine Schuld zu Grunde geht, ehe sie in seine Hand kommt, — oder der Miether oder Pächter den Mieth- oder Pachtzins zu entrichten hat, auch wenn er sich des Mieth- oder Pachtobjectes nicht bediente.

e) Der Darleiher hat für sich das Recht der Forderung auf *Rückzahlung* der hingeliehenen Summe innerhalb der bestimmten Zeit, so lange der Entlehner noch genügendes Vermögen hat, sie zu befriedigen, so wie der noch rückständigen Jahreszinse. Der Betrag dieser Forderung bildet für ihn ein Vermögensobject, dessen Werth sich nach der für ihre Befriedigung gewährten Sicherheit bestimmt.

Ausser Zweifel ist es, dass das Capital allein nicht producirt, sondern nur productiv wird durch die *Arbeit*, welcher es dient, das Wort im obenbezeichten Sinne genommen. Daraus folgt, dass in der bürgerlichen Gesellschaft Capitalanlagen in keinem grösseren Umfange möglich sind, als Arbeitskraft vorhanden ist, welche des Kapitals bedarf, und seiner sich bedienen kann, und dass die gewonnenen Früchte nicht dem Capitalisten allein zufallen dürfen, sondern dass daran dem Arbeiter der entsprechende Antheil gesichert sein muss.

Rozhodnuvši církev, že za nynějších poměrů

Digitized by Google

z peněz zisk bráti dovoleno jest, nerozhodla zároveň, jakou smlouvou se tak díti smí, nýbrž ponechala toho učencům k volnému zpytování a rozřešování. Tito pak ve svých míněních se různí, ani jedni (jako Funk a Ratzinger) půjčku (mutuum) za nynějších okolností za výnosnou prohlašují, druzí (jako Lehmkuhl a Costa Rosetti) za jakýsi nájem (quasi locatio, locatio virtualis) ji mají, jini zase za smlouvu společenskou (Weiss a Pruner); než na tom, jaká by to smlouva byla, pro praktický život tolik nezáleží. Více jest záleženo na otázce, *jak velký* ten zisk býti smí. Je-li jistá *taxa od světské vrchnosti ustanovena*, jest tato taxa zákonitou mírou dovoleného zisku, jižto bez nespravedlnosti překročiti nelze, leč by obzvláštní okolnosti, buď větší nebezpečí aneb škoda hrozící, to dopouštěly. Pakli *veřejné taxy není*, tuť třeba říditi se obecní cenou, není-li ta cena podvodným, nepoctivým spůsobem, šibalskými praktikami vykouzlena. Při této veřejně platné ceně možno rozeznávati trojí cenu: nejnižší, nejvyšší a prostřední. Čeho při ustanovení spravedlivé ceny šetřiti jest, učí staří theologové: „Docent pretium emptionis non esse rem prorsus absolutam et bonis mere internam, sed pendere a) a pretio usus, b) hoc pretium usus in pretium commutationis influere, c) pretii quantitatem pendere plurimum ex aestimatione, qua homines plus vel minus aestimare volunt rem aliquam ad ejus usum, pretium venale a certamine concurrentium pendere, e) indigentiam quidem communem, non vero peculiarem emptoris particularis solam sufficere, ut venditor pretium juste augere possit, f) pretium vulgare latitudinem quandam habere, ita ut justum ejusdem rei pretium infirmum, medium et summum distinguendum sit“ (Costa Rosetti l. c. 712 nota). „Si leges publica“ tak vyjadřuje se *Lehmkuhl*, „certam

Digitized by Google

taxam foenoris statuerunt, eam sine injustitia transgredi non licet, nisi forte extraordinariae circumstantiae majoris periculi aut damni orituri existant: alias, qui majus lucrum sperat, per modum societatis, in certa negotiatione similive commercio pecuniam collocare debet. Nam lex publica ut pretium certarum mercium, ita et pecuniae quasi locatae constituere potest, imo aliquando debet, quo majus est periculum, ne capitalistae injustam partitionem lucri inter pecunium et laborem s. industriam facere conentur. Si vero de magnitudine foenoris quaeritur, quando legalis taxa non existit: ejus justitia per se quidem communem aestimationem sequitur, sicut cujuslibet mercis aut locationis pretium. Verum notari debet, hanc communem aestimationem non debere injuste esse productam".

Obšírněji vyslovuje se tentýž ve „Stimmen aus Maria Laach": „Vielfach glaubt man, diesen Punkt (über die Höhe rechtmässigen Zinsbezuges) mit der einfachen Antwort abmachen zu können, diese Höhe richte sich nach dem durchgängigen Gebrauch und dem allgemein herrschenden Preise des leihweise gestatteten Geldgebrauches. Man sucht diesen Vergleich mit jedem anderen Waarenpreise oder Mieth- und Pachtzinse zu stützen. Derjenige Preis wird beim Kauf und Verkauf sowohl wie auch beim Vermiethen und Verpachten als ein gerechter angesehen, der die übliche Höhe und die allgemeine Schätzung nicht übersteigt.

Nun ist das freilich beim Verkaufen und Vermiethen richtig, erleidet aber auch hier eine Ausnahme, und diese oder eine ähnliche Ausnahme möchte gerade beim Darlehenszins von noch viel durchgreifenderer Bedeutung sein.

Der übliche Preis einer Sache *kann* nämlich *ungerecht sein*, er ist es, wenn zumal bei nothwendigen

Digitized by Google

Verbrauchsartikeln, durch Monopolisiren oder andere künstliche, vielleicht sogar ungerechte Mittel der Preis in die Höhe geschraubt wurde. Etwas ähnliches kann bei der Bestimmung des Mieth- und Pachtpreises geschehen. Aber nirgends ist es leichter, eine ungerechte Höhe des Preises zu bewirken, als bei dem Gebrauchswerthe des Geldes, sobald mit Abschaffung der Wuchergesetze der Zinsfuss der freien Vereinbarung überantwortet wird. Ich will nicht reden von der speciellen Bedrückung, welcher ein Nothleidender durch ungewöhnlich hohe Zinsen ausgesetzt werden kann. Diese wäre schon nach der laufenden Norm als ungerecht zu brandmarken: der Gelddarleiher hat regelmässig den Vortheil über seinen Paciscenten, dass es ihn nicht drängt, sein Geld herzugeben, das Abwarten ist für ihn selten fatal, durchgängig aber für den Ausleiher. Darum geschieht es nur zu leicht, dass die Geldbesitzer gerade für den Fall, wo der Anleiher Hoffnung hat, nicht unbedeutenden Gewinn aus dem erborgten Kapital zu ziehen, geneigt sind, für sich oder ihr Kapital den Löwenantheil zu beanspruchen. Das allein genügt schon, die Möglichkeit einer ungebührlichen Höhe des herrschenden Zinsfusses zu erklären. Sehen wir aber erst auf den wirklichen Gebrauch des Geldes, oder auf diejenigen Operationen, auf welchen oftmals der Gewinnbezug beruht; so lässt sich nicht läugnen, dass der zeitweise erzielte, der versprochene oder erhoffte Gewinn nicht selten auf auf ungerechtem Schwindel, auf betrügerischen Gründereien und Speculationen beruht. Wer dergleichen ungerechten Gewinn in Aussicht nimmt, zu dessen Erreichung aber grosser Geldsummen bedarf, der scheut sich nicht, dem Darleiher ein Zinsangebot zu machen, welches im Verhältniss zu dem zu erschwingenden Gewinne steht.

Digitized by Google

Kommen solche Angebote häufig vor, dann steigt natürlich der herrschende Zinsfuss, aber er steigt nur, weil der Geldgebrauch ein betrügerischer, ungerechter ist. Daraus muss der Schluss gezogen werden: sowie ein ungerechter, hoher Kaufpreis, selbst wenn er der herrschende ist, nicht genommen werden kann, ebensowenig darf der Zinsfuss ohne Verletzung der Gerechtigkeit genommen werden, der einen aus dem Geldkapital erfolgten Gewinn unterstellt, welcher ohne betrügliche Operationen nicht erzielt werden kann. Und in der That, wer möchte z. B. einen Zinsfuss von 20 Proc. für einen durchgängig erlaubten und gerechten halten?"

Jelikož tedy peníze za nynějšího stavu lidské společnosti plodny jsou, není teď hřích nespravedlnosti neb lichvy, žádati mírnou náhradu za půjčené komukoliv peníze, an se půjčovatel užívání peněz ocenitelného zbavuje. Avšak láska může člověka zavazovati k půjčce bezplatné bližnímu v nouzi postavenému. Hřích lichvy pak jest a bude vždy, věci prvním užitím ztravitelné, k ztrávení ne pak k obchodu určené, jichž druhý potřebuje, jako obilí a pod. za náhradu půjčovati, leč by nějaký zevnější titul přibyl, na př. že by půjčující měl příležitost zpeněžiti se ziskem věc, jíž se půjčkou zbavuje.

„Concludes, píše *Lehmkuhl*: 1. spectata hodierna conditione socialis vitae, *non est amplius peccatum injustitiae vel usurae* accipere moderatum foenus etiam ab eo, qui utpote pauper mutuata pecunia utitur ad necessitates vitae; quia mutuator privat se usu pecuniae pretio aestimabilis. Attamen *caritatis* obligatio urgere potest ad verum seu gratuitum mutuum, si conditio mutuantis ea est, ut alterum ad eleemosynam talis gratuiti beneficii obliget. Usurae peccatum autem

Digitized by Google

etiam nunc et semper erit, res primo usu vere consumptibiles, atque consumptioni, non negotiationi destinatus, quibus alter indigeat, ut frumentum etc. mutuo tradere cum obligatione foenoris; nisi forte titulus extrinsecus adsit, v. gr. quod mutuator facilitatem habeat eas res in pecuniam convertendi lucrumque percipiendi; qua se nunc privat.“ (L. c. p. 696 n. 1107.)

Ze všeho toho jde na jevo, že kromě půjčky (mutuum) rozličné jiné smlouvy jsou, ježto se dle formy půjčkami býti zdají, avšak dle vší povahy své od půjčky naprosto se liší. Půjčka v pravém smyslu (mutuum verum) jest, když se propůjčuje věc, jež při prvním užití zároveň se ztravuje, a proto užitku od ní samé oddělitelného a cenou odhadného nemá. Z této smlouvy samé nevzniká nikdy právo žádati více než věc samu; žádá-li někdo více, žádá nespravedlivě a dopouští se lichvy.

Pakli půjčená věc dopouští užívání, při němž sama ze své přirozenosti aneb aspoň v rovnohodnosti své ceny bez proměny trvá, má smlouva o ní sice podobu půjčky, ana k navrácení věci směřuje, ale podstatná stránka půjčky, přechod vlastnictví na přijímatele schází. Věc ta poskytuje užívání, ježto jejího trvání úplně neruší a samo pro sebe ocenitelný právní předmět tvořiti může. Propůjčovatel vyhražuje si právo vlastnictví věci buď v přírodě aneb v ekvivalentu, jenž se v rukou vypůjčujícího nalézá, užívání ponechává tomuto, začež má právo náhradu žádati. V těchto smlouvách jest právní titul na zisk: totiž hodnota užívané věci; náhrada za to jest úrok.

Spravedlnost pak žádá, aby náhrada, pokud možno, přísně se rovnala hodnotě užitku; co tento bez příčiny převyšuje, jest nespravedlivý úrok.

Digitized by Google

Jako tedy půjčka a ostatní zištné smlouvy svou vnitřní povahou a podstatou se liší, tak se také různí lichva (usura, foenus) a spravedlivý úrok (lucrum); an nespravedlivý úrok s lichvou jakous podobnost má, ale nikoliv totožnost.

Ostatně jsou to otázky, z nichž mnohé dosud rozhodnuty nejsou (Bened. XIV. Const. Vix pervenit § de contractu autem, 2. Const. electae Romae 1766 I 1. 218; Synod. Dioec. 10, 4. 1). Nikdo se ani neopovažuj více rozhodovati, než církev rozhodla. (Bened. XIV. Syn. Dioec. 10, 4. 1). Co však církev rozhodla, toho ať se každý církevně smýšlející se vší silou zastává. (Bened. XIV. Const. Vix pervenit § his verbis I. p. 218.) ne příliš přísně ani příliš vlažně, nejda za svými předsudky, nýbrž po zralém studiu církevních spisovatelů, bez trpkosti a urážek odpůrců (l. c. § secundo loco I. p. 219). Všickni, kdož tak činí, všeliké chvály hodni jsou, ty pak, kteří se podrobiti zdráhají, stihne trest církevních zákonů. (Bened. XIV. Const. Vix pervenit § his verbis I, p. 218) neb, ač přemnohé věci nerozhodnuty jsou, proti rušení rozhodnutých církevních ustanovení o lichvě a lichvářských smlouvách rozhodně zakročiti třeba. (Bened. XIV. Syn. Dioec. 10, 4. 1).

KRONIKA.

41. Obnos za fundační mše beneficio vacante.

Dotaz.

Přípisem c. k. místodržitelství v Praze z 3. listopadu 1881 čís. 65.359 byl jsem vyzván zaslati jako bývalý administrator zdejší fary interkalární účet slovy: „Zugleich werden Sie beauftragt, die Interkalarrech-

Digitized by Google

nung, in welcher die Vergütung für die auf die Interkalarzeit entfallenden, von Ihnen wirklich persolvirten gestifteten Messen unter Beibringung einer detaillirten vom Bezirksvikär bestättigten Nachweisung über die genau zu benennenden Fundationsmessen, so wie des für die Persolvirung derselben *stiftsbriefmässig* entfallenden Betrages, *der in Aufrechnung gebracht werden kann*, binnen der gesetzlichen Frist vorzulegen.“ Dle toho jsem také jednal a v účtu interkalarním účtoval za 6 persolvovaných mší svatých za hraběnku Marii Alžbětu Věžníkovou 59 zl. 30 kr., poněvadž tato fundace vynáší 168 zl. za 17 mší svatých; pak jsem účtoval 1 zl. 44 kr. za fundační mši za † Josefa Dušátko, poněvadž také tolik vynáší, tedy dohromady 60 zl. 70 kr. za 7 odsloužených mší sv. Dne 8. srpna t. r. čís. 16.053 byl interkal. účet adjustován, co se týká mší sv. takto: „so wie den für die 7 persolvirten Stiftungsmessen beausgabten Betrag auf die dem Administrator hievon gebührende Vergütung von $52^1/_2$ kr. per Messe mit 3 zl. 67 kr. adjustirt.“ Nahoře se praví, abych fundační výnos za každou mši účtoval, a zde se mně dává $52^1/_2$ kr. za jednu mši; jelikož myslím, že každý fundator zřizuje fundaci k dobrému persolvujícího, nevšak k dobrému interkalaru, nevím co mám činit a mám-li býti spokojen, a protož prosím o dobrotivou laskavou radu třebas v „Časopise katol. duchovenstva“ v Kronice. Administroval jsem r. 1875 v K . . ice, tam nevynášely fundační mše jedna $52^1/_2$ kr. a nedoplatilo se mi, musel jsem býti spokojen s tím, co fundace vynášela, a zde když vynáší více; zase se mi utrhuje a nechává si to interkalár — jakým právem, nepochopuji.

J. S.,
farář v Č.

Odpověď.

V příčině fundačních mší má se věc skutečně tak, jak v dotazu pověděno. Obnáší-li fundace méně (za jednu mši sv.) než $52^1/_2$ kr., musí se administrátor s tímto menším obnosem spokojiti; obnáší-li však fundace více než $52^1/_2$ kr., obdrží administrátor za jednu mši pouze $52^1/_2$ kr. Není to však pouze předpis vlády světské, nýbrž nejdůst. pp. biskupové čeští též s tím souhlasili, čehož důkazem jest „instrukce“ čili „před-

Digitized by Google

pisy o správě jmění církevního“ z r. 1860, kdež v § 71. se dí: „Zatímní správci uprázdněných obročí nejsou povinni, aby mše svaté při obročí, jehož se týče, založené jináč sloužili, nežli za stipendium 52½ kr. r. č., které za tichou mši sv. posud jest zákonem vyměřeno a vždy bývalo v obyčeji; kdyby však požitek z nadání, který pro duchovního vychází, tolik nečinil, za stipendium nadací ustanovené.“ *Red.*

---

42. Pravidla v příčině vedení matrik.

Dotaz.

V jednom arcikněžství diecése Olomoucké byly všem farním úřadům opisy matrik od p. arcikněze po superrevisi vráceny, a žádáno následujících oprav:

a) Když porodní bába z nezbytné potřeby křtila, má se tato *vlastnoručně* do rubriky „křtitel“ podepsati.

b) Pochovával-li hrobař, čili vlastně zakopával-li mrtvorozeňátko nebo samovraha atd., má i tento *vlastnoručně* do rubriky „Pochoval“ se podepsati.

V obojím případě sub *a* a *b* neumí-li bába a hrobař psáti, má je duchovní podepsati, a své jméno, jako jmeno podpisatele připojiti.

c) Lístky o prohlížení mrtvých mají se postupným číslem znamenati a s tímto číslem do matriky zanésti.

V recesu od generální visitace v děkanství ze dne 20. ledna 1879 stojí následující nařízení: Jeder fungierende Priester hat wenigstens seinen Namen eigenhändig einzuschreiben, ebenso die Pathen, die Trauungszeugen, die Väter und ihre Zeugen bei Vaterschafts-Erklärungen im Taufbuche, und bei der Ehebewilligung minderjähriger Brautleute im Trauungsbuche, wenn sie des Schreibens kundig sind. O hrobařích a babkách tedy žádné zmínky. Ve specielním recesu pro faru H. stojí: Der begrabende Todtengräber *ist* mit Vor- und Zunamen einzutragen — ne tedy *hat sich* einzutragen!

Podle těchto nařízení se kněžstvo matriky vedoucí dosavade řídilo. Poněvadž však náš nový p. arcikněz nové dosud nebývalé věci žádá, bez citování, kdy a od koho nařízeny byly, vznášíme slušnou prosbu na slavnou Redakci „Čas. kat. duchovenstva“ o vysvětlení

Digitized by Google

a ponaučení: Stává-li jakého — buď církevního, nebo státního nařízení, aby se křtící babky a hrobaři, když při necírkevním pohřbu zakopávají, vlastnoručně do matriky zapisovali?

2. Kdo má lístky o prohlížení mrtvého číslovati? Či kněz běžně jeden po druhém z celé farnosti — čili každý prohlížitel ve své obci?

3. Jest arcikněz sám o sobě oprávněn při vedení matrik něco nařizovati, co ani církevní vrchnost ani stát nenařídili? *J. L.*,
farář.

Odpověď.

Čítáme pilně kurrendy arcidiecése Olomúcké, avšak v posledních ročnících aspoň ničeho jsme se nedočtli, čím by se výš zmíněná nařízení p. arcikněze ospravedlniti mohla. Jelikož v diecésích našich vedení matrik nejen dle církevních předpisů se děje, ale též úřady státní přísný dozor na jich vedení mají, nebývá zvykem nejd. pp. biskupů, aby změny co do předpisův o vedení matrik platných činili, chtíce tudy všeliké kollisi s úřady státními se vyhnouti. Proto domnívati se musíme, že dotyčný p. arcikněz o své ujmě pravidla výš uvedená stanovil, a dovolujeme si toto podotknouti:

ad 1. V matrikách má vše býti psáno rukou faráře neb kaplana, vyjma to, o čem jinak nařízeno; takový n. př. jest předpis, aby kmotrové při křtu a svědkové při svatbě se vlastnoručně podepsali. Bába porodní však se do matriky podpisovati nemá. Ani hrobař nemá se do matriky sám podpisovati; aspoň to nikde po našem vědomí nařízeno není.

ad 2. Jest obecné pravidlo a zejmena v osadách lidnatých nevyhnutelně potřebné zařízení, aby ohledací lístky byly běžným číslem opatřeny. Farář čísluje sám všecky ty lístky, které do jeho úmrtní matriky zanésti se mají.

ad 3. Bez vědomí biskupa diecésního žádný kněz není oprávněn předpisy o vedení matrik v něčem změniti. *Redakce.*

Digitized by Google

43. O prvním sv. přijímání.

Dotaz.

První sv. přijímání dítek děje se slavně. Mezi mší sv. koná kněz od oltáře promluvu k dítkám immediate ante communionem neocommunicantium, tedy coram Sanctissimo in altari praeparato. Jest to dovoleno? *K. K.*

Odpověď.

Obyčej činiti řeč mezi mší svatou od oltáře netoliko před prvním přijímáním dítek, ale i jindy, na př. když se konají společné exercicie neb celé stavy k svatému přijímání přistupují, schválen jest dekretem S. R. C. 12. Sept. 1857. (Mühlbauer Decreta authent. Tom. III. str. 578.)

Že se ale taková krátká řeč ku povzbuzení přijímacích i před nejsv. Svátostí na oltáři se nalezající činiti smí, srovnává se s rubrikou Rituale o přijímání mezi mší: „Communio autem populi intra missam statim post communionem sacerdotis celebrantis fieri debet (nisi quandoque ex rationabili causa post missam sit facienda), cum orationes, quae in missa post Communionem dicuntur, non solum ad sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectent. Itaque Sacerdos sumpto sacratissimo Sanguine, antequam se purificet, ponat particulas consecratas in pyxide, vel si pauci sint communicandi, super patenam, nisi in principio positae fuerint in pyxide; et genuflectit, ministro interim faciente confessionem ut supra.“ *Redakce.*

---

44. O písních při průvodech poutních.

Úchvatný a krásný to zajisté obraz, když četný zástup poutníkův ubíraje se lahodnými nivami, pěknými háji, lesíky . . . . zanotí nějakou píseň na př. Marianskou, když ze srdcí všech plných víry a důvěry zavzní dojemně: Tisíckrát pozdravujeme Tebe! . . .

Náš lid zpívá rád, zpívá mnoho i světské i du-

Digitized by Google

chovi písně. Na mnohých místech dosud pějí se písně duchovní v postě a v adventě i v domácnosti. A což teprve o rorátech v kostele neb jde-li se s průvodem na nějaké místo poutnické, jak rádo tu zpívá všechno! Mnohý nejvíce pro ten zpěv súčastní se rorátní mše sv. neb poutního průvodu.

Ovšem, dobře tak. Plní se tak slova sv. apoštola k Ef. 5, 19. „ . . . . *mluvíce vespolek . . . v písních duchovních, zpívajíce a plesajíce v srdcích svých v Pánu*;“ dobrý zpěv velikou jest podporou zbožnosti, on vzbuzuje a rozněcuje city zbožné . . .

Ale *jasno* má svůj *stín*, lidskému konání přimíšují se *nedostatky*, a zbožný zpěv poutníků *znešvařují* mnohdykráte *nepěkné*, nesprávné písně, jež právem možno nazvati *kramářskými písničkami*.

A co toho příčinou? Nikoli *nedostatek* písniček pěkných, — těch máme dosti v četných kancionálech i s nápěvy zpěvnými, — nýbrž hlavně *předříkávači, předzpěváci*. Ti vyhledávají nemístně zálibu v tom, když mohou zanotiti ‚píseň, o níž praví: „*Tu, takovou jste ještě neslyšeli.*“ A to pak bývá často taková píseň kramářská, v níž jsou chyby nejen mluvnické, pravopisné, ale i dogmatické; při níž jsou rýmy za vlasy přitažené a nejapné.

Mám před sebou svazek sebraných písní poutnických, vypůjčený od předzpěváka, vůdce poutníků do St. Boleslavi, na sv. Horu a jinam. Písně ve sbírce té tištěny jsou: u J. Spurného v Praze, u Al. Landfrasa syna v Jindř. Hradci, k dostání u Eug. Petersona v Příbrami, u Jos. Bergerové v Litomyšli atd. vše švabachem.

Jsou zde písně některé *dobré*, některé jsou *prostičké*, na př.: Slunéčko zašlo, půjdeme spáti, musíme Matičce dobrou noc dáti. — Dobrý den vinšujem tobě, Maria . . atd.; na píseň písní Šalomounovu upomíná: Ze všech nejkrásnější já milou mám, jenom že k ní cestu dalekou mám . . . To mne těší, že k ní nechodím sám. Chodí nás tam na tisíce, věrných milovníků ještě více atd. Ale nalezají se i takové, jako: Vinšované jaro, o nebeský ráji, ptáčkové nebeští líbezně (sic) zpívají . . Na tom vrchu je plac . . . Stací jsou tam krásné, pěkně vystavené, sedmdesát čtyry a tak jsou sečtené. Jestli věřit nechceš, tak si je spočítej . . . atd. *Přehnaná* jest: Jsem sirotek opuštěný, rodiče mně zemřeli, srdce bolí,

Digitized by Google

mám zármutek, kam se mám dít ubohý .... Bratr, sestra mne neznají, ode mne se vzdalují a t. d. Ovšem *rýmy velice kulhají*: nyní - moji; sirotků - zármutků; smrti - ruky a pod. více. *Horší* jest, že nalezají se v písních těch místa, kde se k Svatým a bl. Panně mluví jako k Bohu samému, kde přímo *adoratio* Svatým a jich obrazům se vzdává, čehož mnoho příkladův uvésti možno.

Sluší zde mimochodem zmíniti se o podobných modlitbách nesprávných. Bývají to rozličná žalostná *loučení* s místem poutnickým, rozličné *testamenty*, *kšafty* P. Ježíše, P. M. a Svatých, modlitba *sedm zámkův*, *list s nebe spadlý* papeži, jenž jej poslal svému bratru císaři ...., kterýž list každý pod hříchem těžkým povinen opsati .... , má-li takový spis, neuškodí mu ani oheň ani voda atd

Takovéto *pověrečné písně a modlitby* zajisté neslouží k duchovnímu prospěchu věřících, neschvaluje jich také Církev. Ale pohříchu jsou mezi lidem velmi rozšířené a slouží i za zbraň nevěrcům, nepřátelům poutí, odpůrcům veřejných pobožností. Pohoršení, jež tito z takových (prý) nesmyslů si berou, jest ovšem více *farisejské*, ale proč dávati jiným do rukou zbraň proti sobě? K odstranění kramářských písní duchovních velice by pomáhalo:

a) Kdyby naši básníci duchovní tomuto odvětví část své pozornosti věnovali a dali lidu písně poutní zpěvné a dobré;

b) kdyby bylo možno zameziti tisk a prodej písní duchovních, nemajících církevní approbace, což by zejmena bylo žádoucno v *místech poutnických samých, z nichž takové písně vycházejí*. Zatím pak zlo aspoň dušeno bude, když

c) duchovní povšímne si písní duchovních, jež na jeho osadě při průvodech poutních se zpívají, a když předzpěvákům nedovolí předříkávati písně kramářské. Upozorněni a poučeni byvše u věci té soukromě aneb i na křesť. cvičeních zajisté uposlechnou a budou s lidem zpívati jen písně správné i co do věci i slovně, čímž poutní průvody jen získají.

Jan Sedlák,
farář ve Velkých Popovicích.

Digitized by Google

45. O návrhu ku zjištění svobodného stavu snoubenců.

Návrh ku zjištění svobodného stavu snoubenců, který p Š. v č. 8. „Časopisu katolického duchovenstva“ str. 503 podává, má mnoho pro sebe, nebo se časové změnili k horšímu, tak že správa duchovní opatrněji vésti se musí.

Dnes, tuším, nebude již nikdo při biskupské visitaci kárat faráře, že sobě v matrice křestní, v případu úmrtí dělá netoliko křížky, nýbrž připisuje také den a rok úmrtí, poněvadž má pak při vypisování branců práci mnohem snadnější.

Že návrh p. Š. Nejdůstojnějšími Ordinariaty všeobecně nařízený a úřady farními provedený, dobře by posloužil, uvedu ze svého úřadování toto: V červnu b. r. žádal mne K. F. o křestní list pro svého příbuzného, který se před časem do Ruska odstěhoval. Na otázku, k čemu křestního listu potřebuje, nemohl K. F. dáti určité odpovědi. Křestní list byl vydán a do Ruska zaslán. V červenci zaslán byl z Rymanova na Rusi farnímu úřadu v L. následující dotaz: Quum sponsus J. F. extraneus sit, e provincia Bohemia ortus, petit officium parochiale Rymanoviense instructionem, num praefatus J. F. ad mentem librorum matricalium Ecclesiae parochialis Loučen sit coelebs, ut banna rite promulgari possint.

Co jsem měl odepsat, když jsem J. F. ani neznal, a v matrice quoad statum, ničehož nestojí? Musel jsem se teprv doptávat, a odepsat v tom smyslu, že když se J. F. odsud na Rus stěhoval, coelebs byl. Jak tu zmíněná poznámka do budoucnosti dobře posloužit může, snadno k poznání.

K tomu ještě tento případ. A. H. dostal místo na dráze v Uhrách, kdež se také za nedlouho oženil. V krátké době opustiv ženu, přišel nazpět a chytil se jiné, kterouž v B., opět na dráze, za ženu vydával. Když to přišlo ke křtu, vrátila se ženština do L. a A. H. měl tolik smělosti, že psal na farní úřad, aby dítě na jeho jméno bylo zapsáno, že se s matkou dá oddati. Farář však znaje poměry krátce odpověděl, aby raději hříšného života zanechal a vyhledal zapuzenou ženu. Zkoušel onen A. H., jakby to šlo, an nový farář na L. se nalezal. Podobných případů zajisté

Digitized by Google

každý duchovní správce zažil. Any farní úřady jen samy na sebe odkázány jsou, a všecka zodpovědnost na ně spadá, bude opatrně jednáno, když dle návrhu p. Š. v matrice křestní malá poznámka oddavek se připojí.

Fr. Dvořák,
farář na Loučeni.

---

46. Příslušnost faráře vlastního při oddavkách.

V 5. sešitu čas. „Kat. Duch." str. 309 pravíte podle Knoppa I. 445: „Kdyby však jmenovaní snoubenci sobě byli v A pouze quasidomicil či bydlení mimořádné zvolili, jest dle obecného práva církv. zapotřebí, aby snoubenci na místě tom nejméně celý jeden měsíc bydlili." Naproti tomu mínění jest, co se dí v „acta ex iis decerpta, quae apud S. Sedem geruntur (Vol. I. p. 137): „Quoad habitationis factum ad effectum matrimonium contrahendi, si per mensem perseveret, nihilque grave opponatur (nam si quis per mensem perseveret aliquo in loco, animo purae recreationis vel sit coactus in domo ratione custodiae etc., non censetur domicilium ad hunc effectum de quo agimus, contractum) ab ipso quasidomicilium praesumitur acquisitum.

Imo etiamsi ad mensis spatium habitatio protracta non fuerit, si evinci possit, vera et determinata voluntas novi domicilii contrahendi, ex variis adjunctis, quae novam habitationem concomitantur, domicilium etiam contractum censetur." (*Gassner* Pastor. II. 1505). Téhož náhledu jest Dr. *Laurin* v článku v čas. kat. D. r. XII. 1871 str. 432: „Sbor vykladatelů sněmu Trid. rozhodl, že bydlení trvavší po jeden měsíc může, když o tom vzejde pochybnost, pokládati se za důmínku (praesumtio), že dotčený bydlitel měl úmysl, na témže místě si mimořádné bydlení zříditi. Kterážto rozhodnutí na zřeteli maje papež Benedikt XIV. za to pokládá, že zmíněné bydlení v případu pochybnosti vůbec za důmínku úmyslu, k mimořádnému bydlu směřujícího považovati třeba.

Avšak nutno na paměti míti, že tato důmínka platí jen v tom případu, když není na jisto postaveno, že dotčený člověk měl nebo neměl úmysl, na onom

Digitized by Google

místě si mimořádné bydlo zříditi, t. j. přes půl léta se tam zdržovati. Neboť v prvním případu tam nabyl bydla mimořádného hned v tom okamžiku, v kterémž tam bydleti počal, v druhém případu ale nikdy bydla nenabyl, byť na témže místě náhodou i sebe déle bydlel."

Pro jednotné jednání v této beztoho zmotané příčině bylo by zapotřebí jednotných zásad se držeti a dle nich i rozhodovati. *Jos. Pazderka,*
farář v Kateřinkách.

Douška redakce. Pokud se týká latinských citátů výše položených, patrno, že ony výroku našemu (v „Čas. D." 1884 seš. 5. str. 309) nejen neodporují, nýbrž naopak jej potvrzují. V příčině náhledu preláta Dr. Laurina jest nám dvou věcí zmíniti a sice: 1. My jsme se přidrželi výroku Dr. Knoppa, jenž se na staršího kanonistu Giraldi-ho odvolává; prof. Dr. Laurin vyslovuje sice náhled, kterýž ono pravidlo obmezuje, avšak pod čárou cituje slavného moralistu Scavini-ho, který totéž učí co Knopp, ano i výrok papeže Benedikta XIV. tam sdělený úplně témuž názoru nasvědčuje. 2. Než v praxi nejeví se mezi oběma názory těmito žádný téměř rozdíl. Neboť na otázku: zdali snoubenec měl neb neměl úmysl, na jistém místě zříditi sobě bydlení mimořádné, málokterý ženich neb nevěsta budou s to dáti určitou odpověď, an jim i pojem řádného neb mimořádného bydlení neznámý jest a tudíž obyčejně nastane nutnost důmínky či praesumce, ku kteréžto i dle prof. Dr. Laurina pobyt celého jednoho měsíce se vyžaduje. *Redakce.*

Literární oznamovatel.

47. Compendium historiae ecclesiasticae. In usum clericorum Seminarii Brunensis concinnavit Dr. *Franc. Zeibert*, canonicus ecclesiae Cathedr. Brunensis, prof. hist. eccl. et juris can. em. Brunae 1884. Typis et sumptibus pontificiae typographiae O. S. B. Raihrad.

Dílo toto (o 703 str., cena 5 zl.) vyšlo nedávno v Brně před novým školním rokem a bylo, jak z ná-

Digitized by Google

pisu vidno, od vysoce důstoj. p. spisovatele vlastně toliko pro kleriky semináře *Brněnského* sepsáno i vydáno. Kdo je však s pozornou bedlivostí přečte, sezná ihned, žeby učební kniha ta také na jiných ústavech bohoslovných v celém Rakousku, zejmena pak v zemích koruny české duchovým prospěchům studujících theologie výborně posloužila.

Již organické složení této příručné knihy podle čtyř *podstatných* známek církve Kristovy: „una, sancta, catholica et apostolica" jest velikou předností této učebnice. Ozračuje se to hned v přehledu celého rozvrhu dějin církevních. P. spisovatel dělí totiž veškeren běh dějin těch na tři věky: starý, střední a nový věk. Starý věk má dvě období čili periody: od narození Krista Pána až do Konstantina Velikého a od tohoto až do Karla Velikého. První část tohoto velikého obsahuje zahrnuje 4 hlavy: prvá pod známkou „*ecclesia catholica*" jedná o založení církve, o jejím rozšíření a o její vnějších osudech, druhá pod známkou „*ecclesia apostolica*" vypravuje o hierarchii církevní (biskupích, kněžích, jahnech, o menších posvěceních, o způsobu nabývání moci církevní, o vládě církevní a důchodech církve), třetí pod známkou „*ecclesia una*" líčí osudy nauky Kristovy ve dvou článcích („haereses, controversiae dogmaticae" a „scientia catholica"); čtvrtá hlava vystavuje pod známkou „*ecclesia sancta*" křesťanský život a mluví ve 4 menších poddílech o vstupu do života křest. (křtem a biřmováním), o posvěcení člověka nejsvět. eucharistií a jinými podporami cnosti (svatými místy a časy, postem, svátostí manželství, asketickým životem) a posléze jedná o závěrce života křest. (úmrtím a pohřbem křest.). Tak do líčby dějin církevních uvedena vyšší organická jednota.

Týmže způsobem podle podstatných známek pravé církve Boží uspořádána i *druhá perioda* od Konstantina Velikého až do Karla Velikého, kteráž nejinak nežli první podle čtyř známek těch na čtyry hlavy se dělí. Při čemž ovšem známky ty nenásledují po sobě přísně podle obyčejného pořádku: „una, sancta, catholica et apostolica", nýbrž jak hned z těchto dvou period zřejmo, předchází v obou podle přirozené povahy dějin nejprve známka „catholica", pak „apostolica", dále „una" a posléze „sancta." Tím odvaruje se spolu zbytečné opakování a docílí se větší stručnosti.

Digitized by Google

I *středověk* rozděluje se na dvě doby: 1. od Karla Vel. až do Řehoře VII. a 2. od Řehoře VII. až do XVI. století a také zde seřaděny jsou dějiny dle čtyř hlavních známek pravé církve Kristovy. Toliko v novém věku od Luthera až do revoluce francouzské v prvním období a od revoluce franc. až do našich dnů v druhém občasí bylo panu spisovateli od posavadního pořádku dějin odstoupiti a líčiti je podle jiného pořadu známek církve Boží; bylo mu totiž postaviti na prvé místo známku „una", na druhé „apostolica", na třetí „catholica" a na poslední „sancta". Nebo *ráz nového věku* tkví hlavně ve valně rozšířené *nevážnosti autority církve* Boží, ač jinak do všech končin světa rozšířené, proti kteréžto nevážnosti jest církvi Kristově všemožně bojovati. A poněvadž tato nevážnost počíná se Lutherem a protestantismem vůbec, bylo třeba započíti známkou „*una*" (proti přečetným a velikým haeresiim. proti nepřátelům všeho zjeveni Božího, proti rozkolníkům a kacířům východním a líčením osudův křesťanské nauky v církvi katolické); pak přirozeným pořadem pod známkou „*ecclesia apostolica*" bylo objasniti poměr *Stolice apoštolské* k vládám světským, osvětliti spory o hierarchii a o ústavě (konstituci) církevní a přejíti pod známkou „*ecclesia catholica*" na líčbu rozšíření křesťanského náboženství do všech končin světa a ve čtvrté hlavě vylíčiti pod známkou „*ecclesia sancta*" život náboženský.

V druhé periodě nového věku, v níž se poměry církve ku státní moci vládní ustavičně mění (s čímž vnější osudy církve nejúžeji souvisí), postavil p. spisovatel vším právem v popředí známku „*ecclesia apostolica*" a vylíčil osudy církve ve Francii, v Italii a v jiných státech evropských. K nim přiloučil pod známkou „*ecclesia una*" nákres osudů nauky křesťanské v protestantismu, v rozkolu východním, ve sporech theologických a sektách, jež sobě název katolíkův přiložily, jako němečtí katolíci (Rongeáni) a starokatolíci (Antiinfallibilisté), což důstojně zakončeno líčbou vědy katolické. Pak následuje přirozeným spůsobem pod známkou „*ecclesia catholica*" rozprostraňování se křesťanského náboženství v Asii, v Africe, Australii a Americe. Závěrkou položen pod známkou „*ecclesia sancta*" popis života náboženského, služeb Božích, kongregací náboženských a církevní umy.

Toto sosnování a uspořádání dějin církevních

Digitized by Google

podle 4 podstatných známek církve Boží, jak to slavný theolog *Möhler* byl navrhl, dozajista se každému svou přirozenou organickou souvislostí mile zamlouvá a učebnici paně Zeibertově přísluší chvála, že v ní krásná myšlénka Möhlerova skutkem provedena. A právě toto organicky souvislé uspořádání dějin církevních podle čtyr podstatných známek církve jest první stkvělou stránkou této příruční knihy.

Druhá přednost její zastkví se nám, přiměříme-li ji k jiným starším učebnicím, jichž se doposud na nejmnožších ústavech bohoslovných v Rakousku užívá, jako na př. ku příruční knize *Vascottiho* (z r. 1851) a jeho pokračovatele Dra. *Hrasta* (z r. 1868) a Dra. *Hiptmeiera*, professora dějepisu církevního v Linci, který knihu Vascottiho a Hrasta jen s nepatrnými změnami opět vydal. V učebnici Vascottiho a Hrasta nenajdeš o umě církevní ani stébla, ježto v učebnici p. Zeibertově články o umě církevní v rozličných periodách jednající jsou pravou ozdobou této příručnice. Rozluštění zavilé otázky o papeži Honoriovi, nebyl-li monotheletem, Vascotti si velice usnadnil, ale důkladného a mnohem uspokojivějšího výkladu nežli v samém obšírném díle Hergenrötherově o této věci najdeš v učebnici p. Zeibertově (§. 76 str. 161—167). O listu bezpečného průvodu Husi ku sněmu Kostnickému naskytne se ti sice u Vascottiho zmínka (str. 488) třemi slovy „liberi commeatus literae," ale obviňování církevními protivníky, že sněm Kostnický list bezpečného průvodu zrušil a zásadu vyřkl, že netřeba plniti slibu kacířovi daného, tohoto obviňování, jehož se jako břitké zbraně proti církvi katolické stále užívá, učebnice Vascottiho ani se nedotýká, ježto compendium p. Zeibertovo o této věci celý §. 153 „*literae salvi conductus*" (str. 363—365) obsahuje a co nejdůkladněji obviňování to vyvrací. Že spis Vascottiho a Hrasta r. 1868 vyšlý novější veledůležité události (na př. Concilium Vaticanum a j.) v sobě obsahovati nemohl, leží na snadě, ale v příruční knize Zeibertově jest právě líčba těchto nejnovějších dějin stkvělým a velevítaným doplňkem.

Jestiť to slabou stránkou německých dějezpytců, že si slovanských národů buď dokona nevšímají aneb jen na velmi skrovných i nesprávných o nich zprávách přestávají. Sám výtečný *Fessler* ve svých pro *gymnasia* psaných dějinách církevních a r. 1857 poprvé vydaných

Digitized by Google

neuchránil se této vady a pisateli těchto řádků, jenž dějiny Fesslerovy na jazyk český přeložil, bylo zprávy jeho o Slovanech do kořen předělati a dle potřeby doplniti. Kniha Vascottiho a Hrasta, tuším Jihoslovanův, béře sice slušný zřetel na slovanské národy, ale k té úplnosti, zevrubnosti a správnosti, kterouž v příručnici Zeibertově shledáváme, oba spisovatelé ti nikterak nedospěli.

Jest to *třeti* velkou předností této učebnice, že vysoce důstojný spisovatel její přičinil největší píli k líčení církevních dějin rakouských zemí vůbec a zemí koruny české zvláště, aby tím vykonal povinnost patriotickou a vlastenecký cit ve studující mládeži co nejvíce oživil a rozháral a spolu vědochtivost její v tomto směru s dostatek ukojil.

Už líčení prvních dějin církevních u Slovanův jest hojnější a důkladnější než v jiných učebnicích a při vzniku jednotlivých klášterních řádů neopominuto nikdy udati, kdy řády ty také v *Čechách a na Moravě* poprvé zaštípeny byly. Při vystavení umy církevní na př. slohu *gothického* nezapomenuto na chrám sv. Víta v Praze, sv. Barbory v Kutné Hoře, a při slohu *románském* připomenuty výtečné klášterní chrámy v Třebíči a Tišňově na Moravě. Z doby Karla IV. uvedena i česká škola malířská a její hlavní zástupcové (str. 394.) Narození Husovo klade Vascotti nesprávně do roku 1373, ježto v učebnici Zeibertově nejen rok narození Husova 1369 správně udán, nýbrž plný obraz dějin husitských vystaven a také o českých bratřích, o jejich zásadách náboženských, o jejich literární činnosti a o jejich výtečnících zevrubně pojednáno, ježto Vascotti o nich jen kratičkou učinil zmínku na str. 492. řka: „Illorum (Taboritarum) propago erant *Fratres Bohemici et Moravi*, qui se cum Lutheranis conjunxerunt", ale nepověděl, v čem se Bratři s Lutherany spojili; nebo známo, že jak v nauce tak v hierarchickém ústrojí se od nich lišili. Také o zřízení biskupství v Litoměřicích a v Králové Hradci Vascotti nic neví, čehož ovšem Dr. Zeibert píleje zevrubnosti nezanedbal, podávaje též ve skvělé době Karla IV. veliké doplňky k mezerám Vascottiho, na př. o zařízení university a arcibiskupství v Praze, o velikém prvním arcibiskupovi Pražském *Arnoštu z Pardubic* a jemu podřízených biskupích, o sv. *Janu Nepomuckém* za arcibiskupa Jana z Jenštejna a krále Václava IV. Smrt sv. *Jana Nep.*

Digitized by Google

klade p. spisovatel podle Frinda na den 20. břez. 1393. Největší pilnost obrátil p. spisovatel na líčení velikých převratů náboženských v XV. a XVI. stol. (husitism a protestantism) a neopominul při líčení *protičinnosti katolické* jmenovati zevrubně výtečné biskupy v Čechách a na Moravě, kteří zátopě bludů protestantských vším úsilím bránili a o provedení pravé reformace se všemožně zasazovali, jakýmiž na př. v Čechách byli: *Antonin Brus*, *Martin Medek*, *Zbyněk Berka z Dubé*, *Arnošt II. hrabě z Harrachu*, a na Moravě biskupové Olomúčtí: *Vil. Prusinovský*, *Jan Grodecký*, *Stanislav II. Pavlovský a František Dietrichstein.*

Na str. 423 uveden i moravský mučeník blahosl. *Jan Sarkander* (19. břez. 1620). V zlánku „*Scientia theologica*“ (str. 656—659) uveden s pochvalou i profesor *Sušil* (qui eximios commmentarios in universam scripturam N. T. sermone slavico scripsit) a k závěrce téhož článku položena jsou slova: „In Bohemia et Moravia pro instituendis fidelibus idiomatis Slavici ejusmodi uniones (spolky) seu *haereditates* habentur: *s. Venceslai* (1670), *s. Joannis Nepom.* (1833), *s. Cyrilli et Methodii* (1850), *s. Caroli Borromaei* (1860), quibus *haereditas s. Procopii pro excolendis scientiis theologicis* (1864) accessit.“

Přidáme-li ke všemu tomu, že v učebnici této jest *sloh veimi vybroušený*, *elegantní*, jenž vkusu jemnému mile lahodí, můžeme směle říci, že učebnice ta vším právem zasluhuje, aby, ne-li v celém Rakousku, tedy aspoň na bohoslovných ústavech v zemích koruny české zavedena byla. O některých nedostatcích, jejichž odstranění si přejeme, příště.

(Dokončení.)

48. Pravdou k životu. Sváteční, nedělní a příležitostné promluvy od *Václava Beneše*, kaplana na Klecanech. Díl III. V Praze. B. Stýblo. 1884. Cena 1 zl. 12 kr. Str. 237.

Touto knihou podává se nám pokračování kázaní Benešových, a obsahují se v ní řeči na neděle VII.—XVIII. po sv. Duchu jakož i na svátky Marianské a jiné svátky v tu dobu spadající. Samo sebou zjevno, že i tato kázaní mají týž ráz jako dříve již podaná. Jednotlivé řeči nejsou ovšem stejné ceny, některé jsou pilně propracovány, jiné opět myšlenky jen zběžně vedle sebe

Digitized by Google

hromadí, avšak v celku jsou zajisté chvály hodny. Přední okrasou a skoro bychom řekli kouzlem jejich jsou četné pěkné *příklady* čerpané ponejvíce z dějin vlasteneckých; k nim přistupuje ač začasté horující a květnatá, přece vždy dojemná populární řeč spisovatelova. Někdy ovšem vypravování příběhu nad slušnou míru zaujímá třebas dvě třetiny řeči; tak též applikace jest někdy nejasná a jen jako nahodilá. Nicméně chválíme i tyto promluvy a to hlavně proto, že kazatel v nich najde pěkné příklady, správnou plynnou řeč, a jakýsi zvláštní vřelý, ohnivý, dojemný spůsob projádření a tím i sám dospěti může k vyššímu vzletu svých myšlenek. Kdo pak miluje květnatý, skvělý sloh, nalezne hojnost dokladů v těchto promluvách Benešových, neboť i v nich jeví se vedle horlivého kněze známý nadšený a genialní český povídkář.

Jos. Kyselka,
prof. gymn.

49. Serafínského otce sv. Františka z Assissi třetího řádu příruční regulní knížka pro kněze a lid v městě i na venkově dle nového ustanovení (konstituce) J. Sv. papeže Lva XIII. vydal P. *Pavel Jos. Pelikovský*, kněz řádu františkánského, kvardian a ředitel třetího řádu v Turnově, bisk. notář. V Praze, tiskem a nákladem B. Stýbla. Str. 450. Cena 1 zl.

Nepravíme mnoho, díme-li, že tato kniha byla pro katolické obyvatelstvo českomoravské pravou potřebou. Neboť sv. Otec Lev XIII. s důrazem vybízí a napomíná katolické křesťany, aby v hojném počtu ku třetímu řádu přistupovali, tam hledajíce útočiště proti mnohotvárnému nebezpečí, jež za nynějších trudných poměrů světových duši jejich hrozí. Až doposud však mimo spisek P. Votky o sv. Františku a mimo články v tomto Časopise uveřejněné neměli jsme spisu, jenž by mohl sloužiti za vodítko těm, kdož se již ku 3. řádu přihlásili i těm, kdo teprv hledají ponaučení o podstatě řádu toho, důkladnou zprávu podati. Takový spis nyní před rukama majíce schvalovati musíme úmysl spisovatelův a díky jemu vzdáti za práci obtížnou sice, ale velmi záslužnou, kteráž spolu usnadní mnohým katolikům rozhodnutí, zdaž uposlechnouce rady sv. Otce vstoupiti mají do požehnaného družstva

Digitized by Google

tohoto. Pořádek spisu jest následující. Vysvětliv v předmluvě, že papež Lev XIII. svou konstitucí stal se takořka druhým zakladatelem třetího řádu sv. Františka líčí spisovatel v I. dílu stručnými slovy založení všech tří řádů sv. Františka, načež přechází ku zřízení a správě řádu tohoto. Vším právem přičítá se monumentální důležitost nejnovější Encyklice papežské, kterou 17. září 1882 sv. Otec Lev XIII. k oslavě sv. Františka a ve prospěch třetího řádu vydal, načež v konstituci „Misericors Dei Filius" 30. května 1883 pravidla či reguli téhož řádu značně zmírnil. Na základě tomto citují a pak obšírně a důkladně vysvětlují se pravidla třetího řádu (45—148), načež následuje „caeremoniale," jehož se při obláčce. professí, volbách atd. užívati má (do str. 226). Ve II. dílu podává se modlitební kniha pro členy 3. řádu, malé hodinky k Marii Panně, litánie, písně atp., posléze „kalendář třetího řádu". Spisovatel slovy srozumitelnými k lidu mluví, vyvrací předsudky, vše jasně vysvětluje a odůvodňuje; vedle modliteb latinských přidává překlad český většinou zdařilý, častěji připojuje zvláštní poznamenání latinská pro duchovenstvo. Vytknouti musíme, že se kniha ta vydala bez povolení biskupského Ordinariatu, a že také o schválení představených řeholních zmínky neučiněno. To se bohdá při dalším vydání napraviti může, jakož i toho přejeme, aby se vydání příští podniklo větším tiskem, za to by mnohé méně potřebné částky se vypustiti daly bez ujmy úplnosti u věci samé. Přejeme, aby kniha ta posloužila k duševnímu vzdělání lidu katolického, jakož i doufáme, že platně k rozmnožení počtu členstva třetího řádu přispěje.

Redakce.

50. Sborník Svatomethodějský. Přípravné poučení k roku jubilejnímu 1885 sepsané od rozličných spisovatelů. Nákladem *„Dědictví sv. Cyrilla a Methoda"* na rok 1884. V Brně 1884, v komissi u K. Winikra v Brně, B. Grosse v Olomouci a Fr. Řivnáče v Praze. Tiskem akc. morav. knihtiskárny v Brně. Str. 393.

Kvapným krokem blíží se jubilejní rok Methodějský a proto jest na čase, aby mysl každého Čechoslovana katolíka důstojným spůsobem byla ku slavnosti té připravena. Vydatnou na ten účel pomůckou jeví se

Digitized by Google

býti nadzmíněný „*Sbornik Svatomethodějský*," jímžto „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda" četné členstvo své i s jinými Slovany věrnými povzbuzuje k oslavě obou apoštolů našich, aby nejen v srdci svém vděčnou paměť jejich obnovili, nýbrž, jak dí velezasloužilý téhož Dědictví starosta kan. Dr. Matěj Procházka, aby „z každého města i městečka i vesnice hrnuly se zbožné zástupy k našemu moravskému Betlému, ku kolébce víry naší a spolu ku hrobu sv. Methoda na Velehradě, aby na hrobě tom neskonalé vzdaly díky předně Bohu trojjedinému a pak i sv. Methodu za neocenitelný nebeský dar samospasné víry Kristovy!" Na začátku sborníku shledáváme zdařilou báseň chvalně známého pěvce moravského *Jana Soukopa* „Jubilejní píseň Svatomethodějská," kteráž velmi krásně a dojemně se čte, má-li se však zpívati na cestě poutnické ku svatyni Velehradské (ku kterémuž účelu složena), vadí jí poněkud dramatické Methodovo oslovování lidu v ní, čehož po našem názoru v písních stříci se dlužno. Nejdelším článkem (str. 5—232) sborníku jest „Život sv. Methoděje, apoštola říše Velkomoravské a Slovanů vůbec", jejž sepsal náš slovútný kan. Dr. *Matěj Procházka* a to v poměrně kratičké době dvou měsíců s důkladností všeliké chvály hodnou. Podotýkáme, že týž učenec u vysokém věku, kterýž bohudík nepodťal ještě bujarou sílu svěžího ducha jeho, převzal na se úkol k vybídnutí literárně-uměleckého výboru pro oslavu jubilejního roku 1885 sepsati obšírnější illustrovaný životopis sv. Methoděje. Avšak i tento nynější ve sborníku vytištěný životopis jest svědkem pilného studium pramenův a psán s básnickým vzletem, při tom však s kritickou důkladností a slohem srozumitelným; jen tu a tam nalezáme periody příliš rozvláčné. Životopis tento zejmena vyniká nad jiné tím směrem, že *světový význam díla apoštolského* obou našich věrozvěstův zde více a mnohem světleji vytknut než ve všech posavadních životopisech těchto světců (viz n. př. str. 6. 27. 50. 66—68., obzvláště pak 93—98.). Velmi zajímavou a doposud méně známou částí jest líčení života starých Slovanů v *zádruhách* na Moravě i v Čechách (str. 69 až 74; viz též v povídce Beneše Třeb.). Činnosti sv. Methoda v Čechách více než 5 listů věnováno (158—168). Velevýznamné však jest zakončení článku toho (166—68). Také příčiny, pro které sv. Method ještě před

Digitized by Google

úmrtím svým se odebral do Cařihradu, jsou zde světleji než u jiných životopiscův udány; doufáme, že v obšírnějším životopise sv. Methoda bude více odůvodněno, co tuto o příznivém výsledku oné návštěvy napověděno. Co na str. 66—67 pověděl spisovatel o křesťanství již dříve na Moravě štípeném, jest mnohem mírněji řečeno, než v některých článcích sborníku Velehradského, ale přece po našem zdání se tu příliš mnoho předpokládá. Menší poklesky tiskové jsou ku konci knihy poznamenány; mimo to vypadly tu a tam některé písmenky. Na str. 75 čteme o činnosti obou sv. bratří na Moravě: „za půl čtvrta roku"; leč tato chyba opravuje se samým spisovatelem, an dvakráte (str. 68 a 93) zcela správně píše: „za půl páta roku, po půlpátaleté činnosti." Chváliti musíme, že spisovatel použil i nejnovějších pramenů jako na př. před nedávnem objevených listů papeže Jana VIII. ku své práci. — Spiritual a professor *Jakub Procházka* v článku „Ovoce víry křesťanské v Čechách a na Moravě" (233—265) podal stručné životopisy svatých a světic Božích z našeho národa v prvním tisíciletí po úmrtí sv. Methoda Želeti jest, že při sv. Janu Nep. není položen rok úmrtí jeho 1393, o němž dle nejlepších bádání novějších nemůže býti pochybnosti. Pěkná a dojemná povídka *Beneše-Třebízského* „Cyrillka na Hané" učinila zádruhu staroslovanských předkův osou, o kterou se celý děj otáčí, v němž se blahodárné působení obou sv. Bratří dovedným štětcem kreslí. Archivář a slovútný učenec *Vinc. Brandl* líčí v článku „Posloupnost biskupův a arcibiskupův" stručným způsobem hlavní děje církevní na Moravě, čímž se jakýsi přehled dějin církevních v minulém tisíciletí podává. Při Janu Grodeckém (1572—74) mělo býti zmíněno, že už jako probošt v Brně zřídil svým nákladem na Petrově noviciat pro jesuity a proslul jako spisovatel bohoslovný. Jest ze všeho znáti, že „Sborník" dle určitého plánu byl složen a můžeme říci, k uspokojení členův i všech čtenářů. Nemůžeme lépe zakončiti tyto řádky, leč souhlas nejvřelejší projevujíce s tím přáním, které kan. Dr. Procházka ku konci předmluvy položil, aby totiž sv. bratří Solunští vyprosili u Boha zdar velkého díla sjednocení rozkolnických Slovanů s *církví římskou*. Dejž to Bůh! *Redakce.*

Digitized by Google

51. Zlatá bible t. j. **Písmo svaté** illustrované od nejslavnějších mistrů všech uměleckých dob. Nový zákon. Sešit 2. Cena 90 kr. Nakladatel *Otto Čermák* v Praze.

Dle všeobecného přání započal nakladatel v tomto sešitu s uveřejněním celého textu písma sv. N. Z. a sice jest zde vytištěno sv. Matouše Evangelia kapitola 1—14, 19. Připojeny jsou obrazy „Kázaní Janovo na poušti" a „Svatba v Káně", o nichž obou říci dlužno, že jsou velmi zdárně provedeny. Text písma jest velmi pěkně vytištěn. Přejeme podniku tomu podpory co nejhojnější. O další vydávání této bible postará se *Sv. Václavská záložna* v Praze. *Red.*

52. Velký Marianský kalendář pro lid katolický na rok 1885. Vydavatel a redaktor: *Adolf Rodler*, č. komoří J. Sv. papeže Lva XIII., bisk. notář, spiritual kněžského semináře v Budějovicích. Tiskem a nákladem J. Steinbrennera ve Vimperce. Stran 132. Cena 50 kr.

S uspokojením jest nám vítati druhý ročník nadjmenovaného kalendáře. Dílo vloni započaté se daří, mnoho tisíc exemplářův kalendáře Marianského rozešlo se po světě a letos bohdá kalendář ten ještě více přátel nalezne. Při knize té nehromadí se, co náhodou na psacím stolku nalezeno, ale zde vládne tendence, a viděti zde soustavu případných zbraní k obhájení svaté církve proti odpůrcům. Vloni podán obraz celého episcopatu českomoravského; od té doby dosedl na trůn biskupský po Jirsíkovi uprázdněný J. Osv. hrabě František ze Schönbornů, a kalendář pěknou podobiznou jeho jest ozdoben, k níž stručný životopis p. biskupa se druží. Podána též biografie s podobiznou světícího biskupa Pražského Karla Schwarze (str. 50.) a podobizna polního podmaršálka svob pána Krause, místodržitele království Českého. Ve vignetách měsíce každého provedeno zdařilým způsobem 15 tajemství sv. růžence; pro příští ročníky přejeme, aby se pokračovalo ve vyobrazení poutnických míst Marianských. — Belletristika zastoupena povídkami „Kněz a voják z Chvalšin" (od P. Jos. Svobody S. J.), kteráž v apologetickém směru podává obrázek z dějin 17. století; „Poslední šperk" (od děk. B. Hakla), dojemný to pří-

Digitized by Google

klad úcty k Bohorodičce; „Nepozdravím kněze“ (od Frant. Pravdy), zdařilé vylíčení převrácené kultury naší doby. Jiný obrázek téhož druhu jest „Vůtec veterán“ (od Al. Dostála), jehož předmětem jest konání nábož. poutí. Naproti veselému obrazu „Pan Doktor“ (od Vojt. Pakosty), líčícímu neblahé následky mastičkářství stojí smutná událost „Kletba viny“ (od Frant. Hůlky). Vážný obsah historicko-apologetický má článek „Sv. Jan Nepomucký a knížecí rodina Švarcenberská“ (od Jana K. Votky), v němž velmi zajímavé důkazy mocné ochrany našeho sv. patrona se podávají. Ani na jubilejni rok sv. Methodějský nebylo zapomenuto, jak svědčí provolání: „Vzhůru na posvátný Velehrad!“ (od J. Vychodila). Redaktor v krátkém přehledu seznamuje čtenáře s hlavními událostmi předešlého roku, pokud do vyjití kalendáře známy byly; na prvním místě jest narození princezny Alžběty, pak úmrtí zbožné císařovny Marie Anny, jejíž podobizna se podává; přehled tento prospěje čtenářům v tom způsobu, aby na důležité děje světové zrakem objektivním se dívali. Ze všeho, co jsme pověděli, na biledni jest, že kalendář Marianský plnou měrou úloze své i v tomto roce dostál a že zasluhuje, aby pomocí důstojného duchovenstva v počtu co možná největším byl rozšířen. *Red.*

53. Moravan. Kalendář na rok jubilejní 1885. Ročník třicátý čtvrtý. Pořádá a vydává P. *Placidus Mathon* O. S. B. V Brně 1884, tiskem a nákladem pap. knihtiskárny benediktinů. Str. 136. Cena 45 kr.

Oznamujeme tímto jeden z dalších spisův, k jubileu tisícletému sv. Methoděje 1885 uchystaných. Již obraz titulní téhož sv. apoštola v krásném provedení mile jímá čtenáře; k tomu druží se celá řada dobře kreslených vyobrazení představujících různé doby ze života sv. Cyrilla a Methoděje. V článku „sv. Cyrill a Method“ od P. Methoda Halabaly, kněze Rajhradského chováme pochybnost o slovech (str. 41.), že sv. Method „světil chrámy i kněze dle obřadu řeckého i římského na Moravě, dle přání a potřeby krále a lidu.“ Jinak článek ten s velkou pilností a zevrubností jest sestaven. K témuž předmětu slavnostnému prozírají též básně obou výtečných pěvců Soukopa a Šťastného i legenda Fr. Kyselého o sv. Cyrillu a Methodu i Boři-

Digitized by Google

voli jednající. Také zvěčnělý Václav Beneš Třebízský povídkou „Proroctví Methodějovo“ se stanoviska mravokárného snažil se znázorniti prospěšnou činnost velkého věrozvěsta našeho. Slovútný archivář moravský p. Vincenc Brandl podal zajímavý článek historický na obranu Jana Mráza, biskupa olomouckého (1397—1403). V belletristické části povídka Aloisa Dostála „Smíření“ podává věrný obraz ze života lidu rolnického na venkově. Týž spisovatel napsal také humoresku: Jak se pan purkmistr dostal na křížovou cestu. Náš chvalně známý moravský novellista V. Kosmák podává v povídce „Oklamaná nevěsta“ dobré ponaučení lidu našemu, aby se jistému druhu šejdířů za novějších dob bohužel valně rozšířenému opatrně vyhýbal. Také jedna ze spisovatelek československých, Františka Stránecká jest v kalendáři zastoupena „povídačkami z přástek“ velmi trefnými. Některé zajímavé články věnovány jsou národnímu hospodářství a zábavě spolu, jako popis Tater a ledové jeskyně Dobšínské od Vil. Ambrože, ponaučení o cizopasnicích našich užitečných zvířat domácích, pravidla dopravy poštovní, o chránidlech proti ohni, a jiné drobnosti. Kalendář patrně zachovává dobrou pověst svou z let předešlých, jest prostonárodně psán a knihtiskárně benediktinské i co do úpravy ke cti slouží, pročež jej velectěnému duchovenstvu vřele odporučujeme. *Redakce.*

54. Obrázek důslednosti u víře M. Lutra nastínil *Josef Pohořelý*, děkan z Nové Vsi u Kolína. V Praze. Nákladem vlastním. Tiskem a v komissi kníž. arcib. knihtiskárny. 1883.

Jest dojista ještě v dobré paměti všem čtenářům veřejných listů, kterak loňského roku oslavovali protestanté v říši památku 400letého narození původce velikého rozkolu církevního, zvaného neprávem *reformace Martina Lutra*; narodil se 10. listop. 1483. Po našem zdání nemůže se člověk dopustiti většího hříchu, než když trhá tělo Kristovo, když způsobí rozkol v církvi boží. Takovéto smutné slávy dosáhl ovšem M. Lutr, a sláva ta po více než 300 let se ozývá. Na tu slávu posvítil za posledních dob výtečným dílem svým Dr. *Johannes Janssen* „Geschichte des deutschen Volkes seit dem Ausgang des Mittelalters.“ Když dílo to vyšlo,

Digitized by Google

povstal mezi protestanty v říši jeden křik: „Aj, toť nám nezbývá, než jíti přímo do Říma!“ A nechybili by, kdyby tak učinili. Kéžby jen více světla přibývalo, aby všickni vždy jasnějším okem poznávali, že to, co za *světlo* vyhlašováno a osvobození ducha, nebylo, leč tma a otroctví. Nepřímým způsobem může míti protestantism tu onu zásluhu ale zlé, kteréž v církvi způsobil, jest mnohem větší. — Aby i u nás katolíci na dobu tu lépe viděli a původce nešťastného onoho rozkolu lépe poznali: podujal se p. spisovatel té dojista záslužné a chvalitebné práce, že spiskem svrchu uvedeným *povahu onoho opravovatele* (!) církve, i jeho si počínání vyličil. Podnět k tomu dalo právě v jeho říši oslavování. Účelem není tupení snad protestantův, ovšem ale poučení katolíkův, jak sám ku konci praví: „samo sebou se rozumí, že spisek tento vydán není na potupu protestantů, alebrž pro upokojení a poučení těch, kteří, jak zkušenost učí, často ani nevědí, čemu a proč věří, žeby církev katolická pravého učení a výkladu písma sv. nadužívala a tak věřící své zatemňovala.“ Přednost spisku záleží v tom, že založen jest veskrz na hodnověrných citátech, vyšlých z úst a péra M. Lutra samého, anebo přátel a stoupenců jeho, tudy důkazy nevyvratné. Knihy i stránky všude citovány. Statě jeho jsou: *Úvod* (str. 2—5.); 1. *povaha Lutrova* (str. 7—9.); 2. *Lutr až do svého vyobcování z církve* (str. 9—17.); 3. *Lutr po svém vyobcování z církve* (str. 17—28.); 4. *Lutr ku konci svého života* (str. 28—29); 5. *na dorozumění* (30—31.). Psán jest spis ten slohem veskrz správným a plynným, rovněž jasným a srozumitelným, populárním, což svědčí o spisovateli jakožto o mnoholetém dělníku na vinici Páně. K oživení víry a *utužení katolického přesvědčení* nemůžeme leč co nejvřeleji spisek ten každému odporučiti, jak toho právem zasluhuje.

B. H.

55. „Zgodovina fara lubljanske škofije“. Izdaje *A. Koblar*. V Ljubljani 1884. I. zvezek: *„Zgodovina Sorske in Preške fare“.*

Slovinský národ vzrušil se od časů velikého biskupa svého Slomšeka, zvláště jeho podnětem (viz kal. Moravan z r. 1864 a Kazatelé slov. sv. IV. str. XL*)

*) Viz také „Čas. katol. duch.“ r. 1872. seš. 3—8.

Digitized by Google

k čilé a velevydatné činnosti na půdě bohoslovné literatury. Této horlivé činností jim neubývá, alebrž přibývá, jak svědčí k. př. družstvo sv. Mohara, Slomšekem založené, jež rozšířeno jsouc po všech zemích slovinského jazyka, zásobuje nyní již na 34 tisíc členů četnými a velepraktickými, výbornými spisy bohoslovného i jiného obsahu, pro život prospěšného. Důkazem té čilosti jest také větší souborná práce, jejíž název podali jsme v čele. A. Koblar, biskupský archivář v Lublani podjal se té nesnadné práce, sestaviti „Dějiny lublaňského biskupství“ znenáhla tím způsobem zdlouhavým, ale bezpečným, že vydá nejprve popisy jednotlivých far. Praví o tom v předmluvě takto: „Již mnohokráte projevilo se přání, by někdo sestavil dějepis lublaňského biskupství. Velmi krásná to myšlenka. Však takové dílo dobře sepsati není věc snadná. K tomu je třeba netoliko způsobilého muže — dějepisce, alebrž také především podrobných bádání a rozprav, jichžto dějepisec potřebuje jako zedník kamenů k stavbě paláce. Takovými kaménky mají býti následující dějepisné popisy jednotlivých far našeho biskupství. Aby se příštímu církevnímu dějepisci stavivo připravilo, i aby se z rozličných archivů nepohubila dějepisná zrna nám na škodu, tomu úmyslu nechať poslouží tato kniha.“ Toť zajisté pravá cesta k sepsání důkladného dějepisu celé diecése. A jak mohutné a pevné kameny ke stavbě tohoto paláce hodlá p. vydavatel sebrati a připraviti, uznamenáme z tohoto prvého svazku, v němž podává na 131 stránkách malé 8. „dějiny sorské a přešské fary“.*)

Obsahuje v sobě: 1. přírodopisný a statistický popis; 2. dějepisný popis v těchto hlavách: Fara (sorská) pod akvilejskými patriarchy; pod Vetriňským klášterem; pod Zatišským klášterem a pod lublaňskými biskupy. Pak popisuje Koblar farní „cerkev“ a jedenáct jejích „podružnic“ či filiálných kostelů. K tomu poji jména duchovních pastýřů sorských, pokud jsou známa, s krátkým životopisným náčrtem, kde znám jest.**) Pak popisuje budovy a obročí sorských du-

*) Leží v Goreňsku či Horní Krajině, v utěšeném kraji, o němž pěje J. Genko: „Zrle niso krajev lepših nikdar mi očí.“

*) Tady kaplanoval v letech 1784—1785. také první básník slovinský, Vodník, jenž později stal se pro-

Digitized by Google

chovních a na konec přikládá opisy osmi veřejných listin, k dějinám fary se táhnoucích. Podobně popisuje pak stručně i faru prešskou, jež teprve r. 1786 od sorské odloučila se. Vše pracováno a podáno jest důkladně a svědomitě, dějiny fary nejobšírněji. — Kdy my se dočkáme takového popisu našich českych diecésí, a kdo nám snese k nim podobné jednotlivé „kaménky“ ?

Prof. *K. Konrád.*

56. Kapesní kalendář českých professorův na školní rok 1884—85. Pořádá *Josef Grim*, professor při c. k. vyšším čes. gymnasium na Novém Městě v Praze. Ročník I. Fr. A. Urbánek.

Pořadatel této knížky p. prof. Grim vynasnažil se, by podal svým kollegům na školách středních v Čechách, na Moravě a ve Slezsku kalendář nevelký, snadno do kapsy se hodící, v kterém by však nalezeno býti mohlo vše, co se učitelstva středních škol vůbec týče. Kalendář páně Grimův obsahuje tedy vedle obyčejné části nejprve cís. král. ministerium záležitostí duchovních a vyučování, dále c. k. zemské školní rady pro Čechy, Moravu a Slezsko, professory na české Karlo-Ferdinandské universitě a vysokých školách technických; k tomu přidán jest seznam všech professorův na školách středních v zemích shora jmenovaných, jakož i uvedeni jsou členové některých kommissí zkušebních. Velmi příhodně vybrána jsou některá důležitější nařízení vysokých úřadův, pokud hledí k učitelstvu, žactvu, vyučování a učebným prostředkům. Seznamem abecedním všech v kalendáři obsažených jmen osobních končí se tištěná část. By knížka hodila se na katalog, jest přidáno něco čistého papíru. Úprava jest vkusná a příhodná. Cena 1 zl. jest však poněkud vysoká, leč doufáme, že budoucí ročníky budou značně lacinější. Přejeme dílu tomu, aby nalezlo obliby mezi pp. professory škol středních.

Jos. Kyselka,
prof. gymn.

---

fessorem a ředitelem v Lublani. Také K. zde praví o něm: „Vodnik je bil velik učenjak, prvi pesnik in buditelj slovenskega naroda, kateremu vsi Slovenci hranijo hvaležen spomin“ (chovají vděčnou památku).

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXV. 1884. Svazek X.

O missiích v jižní Africe.

Již od počátku tohoto století věnovali různí missionáři zvláštní pozornost krajinám mírného podnebí v jižní *Africe*. Četné missionářské stanice tam založené staly se zajisté velmi důležitými pro bádání a bližší poznání těchto krajů světa a přispěly měrou největší k výtečným výzkumům Livingstonovým. Pokud nalezlo símě nauky křesťanské půdu vnímavou v duších tamních národů, pokud zapustilo kořeny, přineslo-li stonásobný užitek a docílilo-li se nejen mravního zušlechtění, ale i porozumění křesťanstva: o tom jsou mínění různá. Nicméně jisto jest, že činnosť mnohého z missionářů korunována jest výsledkem skvělým; jak trvalým tento bude, toho jest nám teprve očekávati; neboť jako jinde stává se i tu, že mnozí na víru obrácení po čase opět k starému životu a zvykům a tudíž i k dřívějším obyčejům náboženským se navracují.

A to stává se tím spíše, čím divočejším jest lid. Nejlépe umějí překonati všecky obtíže, které se blahodárnému jejich působení staví v cestu, *missionáři katoličtí*, kteří nemajíce nižádných ohledů k rodině jako protestantští, jen z čiré lásky křesťanské s posvátným

Digitized by Google

zápalem vycházejí na vinici Páně získat Kristu duší nesmrtelných.

Velkolepá, hrdinná obětavosť pro missie, která se jevila v církvi katolické vždy a zvláště od šestnáctého století, kdy byl položen první základ ku Propagandě papežem Řohořem XIII., neosvědčila se nikdy stejnou měrou u *protestantů*, kteří pokoušejí se teprve od osmnáctého století o rozšíření křesťanstva mezi národy pohanskými, však také nepotkávají se missie jejich, byť i sebe většími prostředky hmotnými podniknuté, s takovým výsledkem, jako katolické, protože se nedostává missionářům protestantským obětavosti a mysli hrdinné a protože často povstávají tuhé spory mezi spolky missionářskými a missionáři samými. Bohužel, že skoro veškerá činnosť missionářská jak v Australii a Indii, tak i v jižní Africe jest v rukou protestantských, a poněvadž jsou země tyto pod *panstvím anglickým*, jsou to jmenovitě i tu anglické společnosti missionářské, které jsou od státu ovšem i z politických příčin výdatně podporovány.

Dr. Wangemann a Sir Bartle-Frere podávají tento přehled nyní jsoucích stanic missionářských.

1. *Církev římsko-katolická* má tři stanice čítající asi 2000 duší v Damaře a okresích Tatiském a Matabelském, asi 200 kilometrů severně od Limpopa; nyní působí tam šestnácte evropských missionářů, po většině z řádu *Jesuitského*.

Zasloužilý P. Law zaslal již mnohé cenné zprávy zeměpisné o Matabelské zemi.

Roku 1880. usadili se *Trapisté* z Bosny, byvše vyzváni vládou anglickou u Dunbrody v severovýchodním vikariátě Kapska, kde již r. 1837. zvláštní apoštolský vikariát byl zřízen a B. Griffiths-ovi odevzdán, který

Digitized by Google

rozvinul takovou činnost, že roku 1851. druhý vikariát zřízen býti musil.

R. 1882. přestěhovali se Trapisté z prozatímního kláštera Maria-Dunbrody do sousední Natalie ve vikariatě biskupa Joliveta, kde si postavili s velikými obtížemi malý klášter, který nazvali „Mariann-Hill". Mezi tamními domorodci působí tito obětaví missionáři blahodárně svou mírností a neúhonností.

2. *Církev anglikánská* od r. 1837 zřídila mimo filiální 14 stálych stanic nejvíce nedaleko pobřeží; některé jsou též od něho asi 160 až 240 kilometrů vzdáleny, zvláště v zemi Kafrův a Zulů. Působí tam jeden a sedmdesát evropských missionářů pod správou 6 biskupů. Pokřtěných počítá se na 50.000 ve sto farních osadách.

3. *Církev reformovaná hollandská* má tři stálé stanice s osmi filiálními a čtrnácti evropskými missionáři. R. 1878. bylo 4500 pokřtěných. Dvě z těchto stanic leží s druhé strany hranic Transwaalských a jedna ve Velké Namakvě.

4. *Wesleyanská církev* zřídila od r. 1820 šestnácte stanic missionářských s druhé strany hranic anglického panství osadnického; nejvíce však má stanic v Transkaianských krajích Kaferska. Celkem počítá se v ní přes 17.000 vyznavačů a 65 duchovních.

5. *Londýnská missionářská společnost* založila od roku 1800. sedmnácte stanic s druhé strany hranic britských a třináct stanic filialních a počítá se v ní 4615 křesťanů jmenovitě mezi Bečvány s dvaadvacíti evropskými missionáři na území, které procestovali znamenití cestovatelé Moffat a Livingston. Od Kapstadtu jest nejbližší stanice 1100, nejzazší 2550 kilometrů vzdálena.

6. *Rýnská společnost missionářská* zřízená roku 1830. má pět a třicet stanic se šestnácti tisíci křesťany ve Velké Namakvě a v Damaře; na těchto stanicích za-

Digitized by Google

městnáno jest dvě stě evropských missionářů různých vyznání. Devět těchto stanic jest mezi Herero-Damary, čtyry mezi Namy smíšenci a ostatní mezi pravými Namy.

7. *Král. zeměpisná společnost Londýnská* stará se se svými missiemi o prozkoumání krajin ležících na severu a severovýchodě od Damary.

8. *Finská missionářská společnost* má od r. 1857. sedm stanic v Damaře se sedmi evropskými missionáři. Vedle výzkumův jejich jsou prý řeči Namův a Křováků příbuzny s řečmi málo známými v severní Evropě a Asii.

9. Deset stanic *škotské církve* a missie *svobodné církve* na jezeře Nyasse s rozsáhlým vychovávacím ústavem v Lovedale, který čítal r. 1876. 499 žákův a učitelův. Na vydržování ústavu tohoto platí domorodci 1667 liber šterlingův a vláda 2030. Účelem jeho jest: a) domorodé jinochy vzdělávati k úřadu kazatelskému, b) vychovávati z domorodcův učitele, c) cvičiti domorodce v uměních a řemeslech a činiti z nich koláře, kováře, rolníky, knihaře, knihtiskaře, telegrafní úřadníky, d) neměli-li by chovanci k některému z těchto zaměstnání patřičných schopností, mají aspoň nabyti nějakého povšechného vzdělání. Běhy školní jsou tři a každý trvá tři roky a před propuštěním z ústavu končí zkouškou. Ve zvláštních odděleních učí se chlapci i děvčata dějepisu, mathematice, fysice, logice, latině, řečtině. Z kursu prvého elementárního vycházejí písaři, obchodničtí příručí, tlumočníci; z druhého běhu vycházejí učitelé a z třetího duchovní.

10. *Spojení presbyteriáni* mají devět missionářských stanic.

11. *Berlínská společnost missionářská* založená r. 1823. má čtyřicet dvě stanice se 10.000 pokřtěnými a 2500 školními dítkami.

Digitized by Google

12. *Herrnhutové* (*Ochranovští*) čítají sedm stanic a rovněž tolik filiálních s oné strany Oranje s 11.000 pokřtěnými mezi Namy. Tyto dvě missie Ochranovských a Berlínské společnosti patří mezi protestantskými k nejstarším a nejúčinnějším.

13. *Missie francouzských protestantův* od roku 1829. založily čtrnácte hlavních a šedesát osm filiálních stanic se 3974 členy v zemi Bassutské. Dále vyučují katechetové a 115 domorodských učitelských pomocníků 3130 dítek školních. Za posledních let zavedeno do hospodářství šest set pluhův.

14. *Jihoafrická společnost missionářská* založená roku 1799. Voszem; v ní čítá se jedenácte stanic se 4500 dušemi.

15. *Bostonská společnost missionařská* založená r. 1835. má osm mateřských a jedenáct vedlejších stanic se čtrnácti kostely. Missionářů jest 9, kazatelé 3 domorodci, 25 učitelů, též domorodců, 19 učitelských pomocníků, 16 učitelek, 865 žákův a 593 kommunikantů.

16. *Norvežská společnost missionařská* má dvě stanice v Natale a v zemi Zulů se 270 pokřtěnými.

17. *Lutheránská Hermannsburgská missie* založená r. 1854. pastorem Harmsem (z vesnice Hermannsburgu v Glinském vřesovišti) má 47 stanic a 4000 pokřtěných.

18. *Waadtlandská missie* od r. 1869. ve východním Transwaalském státě s jednou hlavní a více filiálními stanicemi a čtyřiceti čtyřmi pokřtěnými.

Vedle těchto udání Dr. Wangemanna bylo pokřtěno za padesátileté činnosti různých missionářských protestantských společností celkem 100.000 domorodců. Carlyle udává počet evangelických kommunikantů na 35.000 duší a pokřtěných na 70.000.

Missionáři vyučují a celkem obcují asi se 250.000 domorodci. Jak Sir Bartle-Frere udává, jsou s druhé

Digitized by Google

strany veletoku Oranje 84 stanice s ještě větším počtem stanic filiálních, které spravuje 412 evropských učitelů, z nichž mnozí důkladnou mají známost řeči domorodců.

Mnohých vědomostí země- a národopisných nabývají evropští obchodníci, kteří za příčinou obchodu vyměňovacího až do vnitra zemí jihoafrických přicházejí. Avšak nabyté své zkušenosti a známosti zeměpisné neradi s jinými sdílejí, aby jim nevzniklo nebezpečenství konkurrence obchodní. Prof. *Fr. Syllaba.*

O trestu vězení v církevní kázni starší doby.

Jako v dějinách vůbec, tak i v dějinách církevního práva jali se výteční badatelé obzvláště o starší době pojednávati, aby jednak odzbrojili protestanty, u nichž stalo se obyčejem, každé zařízení své ze staré církve odvozovati, jednak aby rozdíl mezi přísnou starší kázní a nynější mírností církevní vlády tím jasněji vytknouti mohli. V oboru tom podali důkladné práce zejména Dr. *Kober*, professor církevního práva na theol. fakultě v Tubinkách*) a Dr. *Schmitz* v Düsseldorfu.**)

1. Oba učencové rozcházejí se v náhledu svém o době, kdy církevní vrchnosti započaly přestupníky pokutovati vězením; kdežto dr. Schmitz snaží se dokázati,

*) „Die Gefängnissstrafe gegen Cleriker und Mönche“ v časopise „Tübinger theol. Quartalschrift“ 1877. 1. a 4. svaz.; též v díle „Realencyklopaedie der christl. Alterthümer von Prof. Dr. Fr. X. Kraus“ ve Frýburku 1882, svaz. I. čl. „Gefängnisse.“

**) „Die Buszbücher und die Buszdisciplin der Kirche“. Nach handschriftlichen Quellen dargestellt von Herm. Jos. *Schmitz*, Doctor d. Theol. u. des Kirchenrechts. Mainz, Kirchheim 1883. Str. 864.

Digitized by Google

že za prvních šesti století církev neukládala trest vazby a také žádných vězení neb žalářů církevních neměla, praví dr. Kober, že hned za prvních císařů křesťanských církevní úřadové nejen kleriky, alebrž i nekněze či laiky vězením pokutovali a že vězení to vzhledem klerikŭ bylo vazbou vyšetřovací aneb i trestem skutečným, vzhledem pak laiků že bylo vězení prostředkem pokání či kajicnosti. Nicméně i Kober doznává, že pokuty vězení v těchto prvních stoletích jen zřídka kdy se užívalo, a že tudiž církev neuznávala toho potřebu, zvláštní žaláře budovati, nýbrž k tomu cíli užívala různých místností církevních, jichž bez ujmy bohoslužebných výkonů za tím účelem snadno užiti lze bylo.

2. Co však *místnosti* se týká, jichž za vězení se užívalo, o tom oba nadřečení kanonisté v stejný rozum zprávu podávají.

Jedna z místností těch se nazývá *Diaconicum* neb *Diaconica*. Synoda Laodicejská velí (v 21. kánonu), že „služebníci (t. j. podjahnové) nemají místa svého v diaconicum a že jim není dovoleno svatých nádob se dotýkati". Zde se patrně slovem diaconicum rozumí sakristie, kde se přechovávaly posvátné nádoby a kdež i jahnové meškali. Byly to místnosti prostranné, tak že se tam nezřídka i sněmy konaly. Nazývány jsou tyto místosti též *Secretarium* a bývalo k nim několik menších místností přistavěno. Podobá se, že tu bývalo též místo, v němž příchozí duchovní přenocovati mohli. Naskytá se i název *Decanica* neb *Decaneta* pro místnosti tuto jmenované; jak o tom svědčí constituce císaře Arkadia, kde čteme: „Cuncti haeretici procul dubio noverint, omnia sibi loca hujus urbis adimenda esse*), sive sub ecclesiarum nomine teneantur, sive

*) Rozumí se, že bludařové ti násilím se katolických dia-

Digitized by Google

quae Diaconica appellantur vel etiam Decanica.“ Název „Decanica“ sluší vysvětliti z obecného názvosloví úřadů římských, jelikož „decani“ byli vyšší úředníci světští při paláci císařském v Cařihradě v nejbližším okolí císaře samého a tudíž název ten snadno i na církevní věci a ouřady se přenášel. Vždyť známo jest, jak důležitý býval úřad diaconů (zejména archidiacona) v staré církvi. Bylo tudíž diaconicum ať tak díme úřední místo, správní úřad diecése.

Jiné místnosti nesou název *Katechumena*. Byly to místnosti spojené s chrámem, v nichžto ženy odloučeně od mužův přítomny bývaly službám Božím; na ten účel opatřeny bývaly místnosti ty uvnitř galerií do kola jdoucí. Mimo to nalezaly se zde různé komnaty, *cubicula* a *coenacula*, kamž nesměl žádný mužský, ani sám kněz vstupovati. Podobá se pravdě, že do těchto komnat odcházely kajicnice druhého stupně a s nimi i katechumeni po ukončení první části mše sv. (missa catechumenorum); odtud lze si též název „catechumena“ vysvětliti.

Na otázku, jakým spůsobem se užívalo těchto zde jmenovaných místností při kázni církevní, jasnou odpověď nám dává papež Řehoř II. (715—31), kterýžto obrazoborci císaři Lvu Isaurickému takto píše: Znáš-li, ó císaři, rozdíl mezi císařem a biskupem? Prohřeší-li se někdo proti tobě, císaři, béřeš mu dům jeho i jmění, „solam illi vitam relinquens, tandemque illum etiam vel suspendio necas, vel capite truncas vel relegas, eumque longe a liberis et ab omnibus cognatis et amicis suis amandas. Pontifices non ita, sed ubi peccaverit quis et confessus fuerit, suspendii vel amputationis capitis loco evangelium et

konik zmocnili a též chrámů, odkudž arci právem opět vypuzeni býti měli.

Digitized by Google

crucem ejus cervicibus circumponunt, eumque tamquam in carcerem in Secretaria, sacrorumque vasorum aeraria conjiciunt, in Ecclesiae Diaconica et in Catechumena ablegant ac visceribus ejus jejunium, oculisque vigilias et laudationem ori ejus indicunt". Ze slov těch znáti, že Řehoř II. chtěl tomu, aby křesťané hlavně *církevními pokutami* za přečiny své byli stíženi. Tak zmiňuje se papež o biskupovi, o němž zlá pověst mezi lidmi vznikla, že ve chrámě před tváří lidu bylo držáno písmo sv. a obraz Ukřižovaného nad hlavou podezřívaného biskupa. Nebyla tedy Catechumena ani Diaconica žalářem ve vlastním slova smyslu, nýbrž místem, kde kajicníci pod dozorem církevním konali předepsané pokání, jež oni *dobrovolně převzali*. To nám dosvědčuje „ordo poenitentiae" z osmého století, kdež čteme pod názvem: „Ordo servandus in coena Domini" takto: „Peracto autem concilio hora tertia sonetur signum, ut omnes veniant in Ecclesiam, in qua chrisma debet consecrari. Tunc *egredietur poenitens* de loco, ubi poenitentiam gessit, ut gremio praesentetur Ecclesiae".

Zda-li kajícníci na tom místě se ustavičně zdržovati musili, aneb zdaž jen v jisté dny tam meškati povinni byli, na jisto postaviti nelze. Tolik však víme, že Diaconicum sloužilo pro *mužské*, kdežto v katechumenu *ženské* kajicnice se zdržovaly.

Ukazuje se ovšem na žalobu dvou mnichů, jichž jmena jsou: Basilius a Thalassus, kteříž to u císařů Theodosia a Valentiniana stěžují sobě, že spolu s jinými odpůrci Nestoriovými na rozkaz Nestoria od bířiců světské moci vedeni jsou do „Dekanika" a tam u přítomnosti mnohých dekanův zle biti a ztrýzněni. Leč tu pozorovati sluší, že tak nejednala církev, nýbrž moc světská a že bouřlivé výstupy toho druhu nikdy za pravidlo bráti se nemohou.

Digitized by Google

Pravda jest, že někdy užívá se výrazů, které na jakési vězení poukazují. Tak n. př. papež Řehoř Veliký v listu svém k jahnu Cyprianovi dí, že biskup Maximian proti klerikům pro zločin čarodějství zakročil „quos dedit in *custodia* retinendos". Týž velí podjahnu Savinovi, aby zavedl vyšetřování s knězem Sinesiem, kterýž obviněn byl z modlářství a sodomie: „si qua indicia apprehendere hujus rei potueris, eum in custodiam districtam redigas". Zdá se však, že se tu mluví o pouhé vazbě vyšetřovací aneb že mluví papež ve smyslu římského práva, kteréž pro členy vyššího stavu na místě veřejného žaláře (carcer publicus) stanovilo tak zvanou „*libera custodia*"; byl to dozor, jímžto volné pohybování vězně nikterak obmezeno nebylo.

3. Teprv počátkem sedmého století začala se trestní pravomoc církve jinými kolejemi bráti. Nejen biskupové domáhali se *exemce* od pravomoci světské, ale křesťanští vladařové na začátku středověku sami ochotně různými výsadami církev vyznamenávali. Synoda Pařížská z r. 614. velí, že biskup maje spor s jiným biskupem, nemá utíkati se k soudci světskému, nýbrž k metropolitovi. Světskému pak soudci táž synoda pod pokutou klatby zakazuje, trestati klerika bez vědomí příslušného biskupa. Kapitularie Karla Velkého rozhodně nakázaly, že klerikové ve sporných i trestních věcech mají vyjmuti býti z pravomoci světské a výlučně podřízeni pouze pravomoci biskupské. Té zásady drželo se i pozdější zákonodárství, tak že sám císař Friedrich II. vydal zákon toho znění: „Statuimus, ut nullus ecclesiasticam personam in criminali quaestione vel civili trahere ad judicium saeculare praesumat contra constitutiones imperiales et canonicas sanctiones." Majíc tedy sama provinilce trestati musela sobě církev záhy opatřiti také *žaláře, vězení*. Nemohla čekati, aby kdo se

Digitized by Google

dobrovolně trestu jejímu podrobil, nýbrž musela i proti nekajícím a zatvrzelým vinníkům rozhodně zakročiti.

A skutečně dosti záhy shledáváme v dějinách kázně zprávy o žalářích. Již koncem 6. století ustanovuje synoda Maconská, aby klerikové pro některé zločiny po 30 dnů byli uvězněni. Concilium Germanicum z r. 742. velí, aby pro chlipnost potrestán byl klerik vězením jednoho roku o chlebě a vodě, kněz vězením dvou let. Názvy žaláře jsou: „*carcer*“, „carceris aerumna“. Často vyskytuje se „*ergastulum*“, pracovna (Arbeitshaus), kamž neposlušní mnichové neb řeholnice zavíráni byli. Takové ergastulum nalezalo se mimo klášter; mělo se zimní dobou v něm topiti a ve dvoře měli mnichové různé práce vykonávati: tak ustanovila synoda r. 817. v Cáchách slavená. Někdy byly to předpisy velmi příkré, jimž se každý v ergastulu přechovávaný podrobiti musil. Tak vypravuje opat Jan Climacus ve své „Scala paradisi“, že v jistém vězení toho druhu nedostalo se mnichům uvězněným jiného pokrmu mimo chleb a něco zeleniny. Kdo v onom ergastulum upřímné pokání činil, býval teprv na smrtelném loži zase připuštěn ku sv. přijímání nejsv. Svátosti. Dozorce pracovny jmenoval se „custos“.

Duchovní světští jakož i nekněží mužského neb ženského pohlaví bývali za přečiny své trestáni uzavřením v klášteře, *detrusio in monasterium*. Tato pokuta stihla kleriky pro křivé svědectví, falšování listin, cizoložství, hadačství, krveprolití a simonii. V knihách kajících čteme, že porušení pečeti zpovědní má se trestati uzavřením v klášteře; toto uzavření má trvati doživotně při biskupu cizoložníku a při knězi, jenž se svou dcerou duchovní (filia spiritualis) se prohřešil. Také laikové týmž trestem stiháni bývali; v Poenitentiale Valicellanum čteme v canonu 50: „Si quis laicus per cupidi-

Digitized by Google

tatem perjuraverit, totas res suas det pauperibus et tondeatur in monasterio, serviat diebus vitae suae.“ Týž kánon i v jiných knihách kajicích až do 16. věku se vyskytuje. I při vraždě vedle jiných trestův se udává uzavření v kláštěře: „Qui patrem et matrem, sororem aut fratrem sive filium seu cempatrem aut filium de sacro lavacro, seu proprium seniorem et alios similes, videl. presbyterum aut suam uxorem voluntarie occiderit, 15 annos poeniteat, 5 ex his peregrinando eat aut in monasterio cum luctu poeniteat“.*) V kajicí knize Theodora Kantuarienského čteme toto ustanovení: „Qui multa mala fecerint, i. e. homicidium, adulterium cum muliere et cum pecude, et furtum, eant in monasterium et poeniteant usque ad mortem.“

Podrobněji vypisuje se přísnost církevní vazby ve Valicellanském poenitentiale tertium, kteréž pochodíc ze století 13. nám dává obraz kázně církevní z devátého století. Tam o vraždě čteme takto: „Ex decretis Melchiadis Papae et ex concilio Triburiensi. Si quis spontanea voluntate homicidium perpetraverit, imprimis ille proximos quadraginta continuos dies et noctes juxta ecclesiam**) inclusus sit nudis pedibus et in laneis vestibus absque femoralibus et in his quadraginta diebus et noctibus nihil sumat, nisi solum panem tantum et puram aquam; in terra nuda sedeat et de terra sumat, quidquid ei porrigitur sine mensa, parva utatur mappa. In terra super mattam in modico stramine dormiat; die ac nocte jugiter Dei misericordiam imploret; cum nullo

*) Poenitentiale Valicellan. can. 6.

**) Ze slov těch vysvítá, že vězení církevní nalezalo se obyčejně na blízku vchodu chrámového. Sněm církevní v Mohuči r. 1261. shromážděný v kánonu 34. to výslovně nařizuje, an dí: „Suos carceres habeant juxta ecclesiam cathedralem.“

Digitized by Google

alio christiano neque cum poenitente ullam communionem habeat in cibo et potu. Considerata tamen qualitate personae vel infirmitate in dominicis diebus et praecipuis festis sive etiam quinta feria prout sacerdoti visum fuerit aliquid pro misericordia ei indulgeatur de vino, de pomibus, de pisciculis, de oleribus, de crudis herbis, de leguminibus absque caseo et carne. Et si summa necessitas irruerit, fiat ei misericordia in vestibus et in strato. Completis 40 continuis diebus et noctibus aqua lotus vestimenta et calceamenta accipiat, capillos et ungulas incidat, liminibus Ecclesiae Episcopo se repraesentet."

Z těchto i jiných citátů podobného znění vysvítá, že vězením mělo se nahražovati veřejné pokání, jakéž za starších dob od církve přikázáno bývalo.

Spolu pozoruhodno jest, že veškeré zákony, v nichž uvěznění se nařizuje, pronášejí na sobě zcela zjevně ráz medicinalní této pokuty, jak vidíme z dekretály Bonifacia VIII., kde se praví: „Nos tamen non improbamus, si subjectos tibi clericos confessos de criminibus seu convictos in perpetuum vel ad tempus carceri mancipes ad poenitentiam agendam" (Cap. 3. de poenis VI. 5. 9.) V stejném smyslu vyjadřuje se papež Innocenc III. v příčině falšovatele listin: „Ut in perpetuum carcere ad agendam poenitentiam ipsum includas, ut commissa defleat et flenda ulterius non committat." (Cap. 27. de verbor. signif. 5. 40.) Vždycky jedná se hlavně o polepšení vinníka a vedle toho arci druhým účelem trestu jest zadostučinění uražené spravedlnosti či majestátnosti zákona.

Redakce.

Digitized by Google

Ku pojednání „O výkupných jistinách za někdejší dávky naturální ke školám.“

V letošním ročníku našeho „Časopisu“ (čís. 5. str. 257—270.) pokusil jsem se, objasniti záhadu, komu by právně náležely vyvazovací obligace za bývalé naturální dávky, kteréž osadníci odváděli učitelům farních škol. Nedávno se mi dostal do ruky německy psaný rekurs jistého patronátního úřadu, proti usnešení školské rady okresní, kteráž obligaci za vyvazené dávky přisoudila okresní pokladně; rekurs ten opírá se v podstatě o tytéž důvody, které jsem uvedl ve svém pojednání, abych dovodil, že řečené obligace právně náležejí do kasy kostelní. Že pak ukazuje se v něm také na jedno ministerské nařízení a na některé jiné stránky, kterých jsem v pojednání svém nevytknul, pokládám za dobré, sděliti s vel. duchovenstvem znění rekursu toho, kteréž vedle pojednání mého přispěje k důkladnějšímu a všestrannému posouzení věci této vážné a posud ne všude vyřízené.

„Jako farář béře desátky od gruntovníků své osady, tak berou je i ostatní služebníci při kostele, zejména pak jest desátek příspěvkem na výživu kostelníka nebo zpěváka (cantor), podobně jako dávky za zvonění proti mračnům byly požitek zvoníka. Učitelé jako učitelé nikdy neměli v Čechách nároků na desátky, ovšem ale brali desátky, pokud byli zároveň i služebníky při kostele.

Že tomu tak a že učitel *jakožto učitel při kostele* oprávněn jest bráti naturální dávky ne výslovně a zjevně na školní službu věnované, uznávalo zákonodárství rakouské vždy; neboť dekret studijní dvorské

Digitized by Google

komise ze dne 15. září 1815. č. 2139., připojený k §. 188. politického zřízení škol ustanovuje, že všecky naturální dávky mají se odváděti učiteli *školy farské*, i když některé obce byly jinam přiškoleny, ale zůstaly v posavadním farním svazku, ačkoli obce takové potom již v nižádném spojení nebyly se školou farní a také k ní závazků nijakých neměli. — Důvod ustanovení toho jistě ten jest, že i vyškolené, ale nikoli vyfařené obce ještě potřebovaly farního učitele jako kantora kůru, kostelníka, zvoníka.

Ještě jasněji vyjádřuje se vynesení c. k ministerstva kultu a vyučování ze dne 29. dubna r. 1851. č. 3721—383. o těchto naturálních dávkách. Praví se v něm: „Naturální dávky odváděly se původně skoro ve všech případech nikoli za školské vyučování, ale za službu kostelnickou a na kůru, jakož na to ukazuje již také jméno, „za zvonění proti mračnům“ (Wetterläutgarben), a ve mnohých korunních zemích oddělují se takové dávky ve fassích dokonale od příjmů, kteréž učitel béře za vyučování, a přisuzují se mu výslovně jako varhaníkovi, kostelníkovi anebo řediteli kůru. Poněvadž i vyškolené, ale nikoli též vyfařené obce potřebují služby kůrové a kostelnické, povinny jsou dávky takové odváděti učiteli na škole farské, kterýž kůrovou a kostelnickou službu zastává.“

Že věci o desátku a naturálních dávkách pravené platí též o vyvazovacích obligacích, které výkupem oněch dávek povstaly, to ani nepotřebuje dalšího důvodění.

Pak-li za starších časův, jakož mnohými doklady potvrzeno býti může, některá dědina byla vyfařena a k jiné faře přidělena, byl toho po každé nejbližší následek, že i desátek od gruntovníků této dědiny přenešen byl na učitele nového farního místa, což ale po-

Digitized by Google

dobně nikdy se nedálo, pakli některá dědina jenom vyškolena byla, ne však i vyfařena.

A protož právního titulu na užívání těchto dávek nikdy neposkytovala škola, nýbrž jediné kostel.

Pak-li dvorským dekretem ze dne 9. října 1784, č. 1020. dávky za zvonění proti mračnům, když takové zvonění zapovězeno bylo, výslovně učitelům přisouzeny byly pro ten důvod, že jich ku své výživě potřebují a že obce povinny jsou své učitele vydržovati, — nesluší sobě nevšimnouti, že tehdejší učitelé byli zcela rozdílni od učitelů nynějších. Tehdejší učitelé byli zároveň zpěváci (kantoři), kostelníci a zvoníci; nynější učitelé nepotřebují dávek za zvonění na svou výživu, poněvadž placeni jsou z okresní pokladny školní, avšak potřebují jich nynější, na místě někdejších učitelů při kostele zaměstnaní zpěváci, kostelníci a zvoníci.

Školské fasse sloužily jenom k orientování učitele o jeho příjmech (jako učitele, kantora, kostelníka a zvoníka v jedné osobě), ku vyměření kongrue, a měly jenom svědčiti o skutečných jeho důchodech ročních. Vždyť i praví svrchu dotčené vynesení ministerstva kultu a vyučování ze dne 29. dubna r. 1851. „V Čechách počítaly se obyčejně k učitelským neb školním důchodům dávky, kteréž odváděly se učiteli farnímu od obcí na rozličné služby, totiž za školské vyučování, za správu kostelního kůru a za kostelnickou službu, aniž by se bral ohled na jednotlivé ty služby; to však nepřekáží, aby se v nahodilých případech hledělo do minulosti na původní jejich určení a dle toho aby se přikázaly tomu, kdož tu jistou službu koná.“

Na konec dovoluje si patronátní úřad v. sl. školní radě zemské tuto úvahu odporučiti k povšimnutí:

Kdyby platilo za obecnou zásadu, sbírati *všecky* důchody naznačeného druhu *v celé zemi* pro c. k. okr. školní

Digitized by Google

kasy, mohlo by se dobře souhlasiti s takovým zařízením.*) Služby kostelní musely by pak pro nedostatek dotace placeny býti pomocí nové přirážky k daním, a poplatníci takto nově obtížení měli by přece tu náhradu, že by menší příplatky na školu dávali, poněvadž by školní kasy po sebrání důchodů kostelnických s to byly, na účely školní vystačiti s menšími přirážkami k daním. — V praxi ale představuje se ta věc ve tvářnosti podstatně jiné.

Města větším dílem měla své zvláštní učitele, ale též kostelníky a zvoníky zvláštní. Každá z osob těchto měla své důchody, učitel svůj školní plat, kostelník atd. své důchody za zvonění proti mračnům, posnopné, koledu atd., ale také měl každý svou zvláštní fassi.

Že okresní školní rady mají jenom s učiteli činiti, nemohou ovšem sahati po příjmech kostelnických tu, kdež ve fassi učitelské nejsou spolu obsaženy, a takto děje se, že v městech nedotknuty zůstávají a služebníkům kostelním náležejí netoliko rozmanité menší dávky starobylé, ale i samy tolik ve spor brané dávky za zvonění proti mračnům, kdežto při kostelích vesnických se sbírají pro okresní pokladnu školní. Tak abychom ze skutečného života jeden příklad uvedli, užívá kostelník města K. bez překážky, jako před dávnými časy, tak po r. 1870. důchodu z vyvazovací obligace povstalé z *někdejších dávek za zvonění proti mračnům.*

Any se věci takto mají, vyplývá odtud, že chudší vesnice nuceny budou zvláštní přirážku skládati na služby kostelní, kdežto v městech bohatších ani jí třeba nebude, a že tedy z příjmů svých musí bohatším městům pomáhati u vydržování učitelů vynakládáním

*) Míníme, že z právního stanoviska nijak.

Digitized by Google

vesnických (a ne také městských) důchodů vlastně kostelních na služby všech učitelů, což jistě není spravedlivá věc.

A protož dovoluje sobě patronátní podepsaný úřad předkládati prosbu: V. sl. zemská školní rado račiž tak zvanou školní obligaci povstalou z vykoupení dávek naturálních ku škole . . . celou vyloučiti z jmění c. k. okr. školní kasy v N. a přikázati ji farnímu kostelu v N. jakožto příjem kostelníka, zpěváka a zvoníka.“

Celé znění rekursu toho velmi dobře souhlasí s důvody historickými a zákonnými, jakž byly šíře uvedeny a rozloženy v mém pojednání svrchu dotčeném. Rekurs tento patrně jest práce velmi schopného právníka, a protož i doufám, že dobře se hodí za doklad k pojednání mému a že přispěje k náležitému posouzení té praxe, která ani na zákonech nespoléhá, ani na historický vývin se neohlíží, ale jediné vynesením zemské školní rady české ze dne 27. pros. r. 1870. č. 6211. se řídíc, mnohé farní kostely do velikých nesnází uvádí.

Dr. Ant. Skočdopole.

Mučeník P. Augustin Strobach.

Letos jest tomu 200 let, co ve službě sv. víry syn vlasti moravské podstoupil smrt na ostrovech marianských a sice kněz *Augustin Strobach* z tovaryšstva Ježíšova. Jelikož letos stalo se přenešení ostatkův jeho, uznáváme za prospěšné tuto sděliti hlavní události ze života jeho, jak je Nejdůstojnější p. biskup Brněnský Dr. *František Sal. Bauer* sestavil a ve svém ordinariatním listu uveřejnil.*)

*) Ordin. list diec. Brněnské 1884 č. 12. — Připomínáme,

Digitized by Google

Augustin Strobach narodil se v Jihlavě dne 12. března r. 1646. a téhož dne u přítomnosti kmotrů Petra Pauspertla a manželky jeho Anny ve farním kostele u sv. Jakuba pokřtěn byl. Otec jeho, měšťan Jihlavský, jmenem Jan Strobach, bydlel se svou chotí Marketou v ulici Matky Boží v domě, jenž nyní má č. 382. (19. nové). Jméno Augustin dal dítku snad otec aneb kmotr, matka však připojila ještě jméno Ignác, poněvadž vzývání sv. Ignáce děkovala, že druhého syna svého bez značnějších bolestí porodila. Na sv. biřmování dostalo se Augustinu podle vlastního přání jména Aloysius.

Tak svatými jmény jsa pojmenován, byl Augustin i vždycky toho pamětliv, aby tyto světce ctil a příkladu jejich následoval. Cestuje kdys Milánem, z ničeho se tak netěšil, než že spatřil zahradu, kde druhdy sv. Augustin uslyšel hlas: „Tolle lege“, a kapli, ve které pokřtěn byl. — Prosbu ve jménu sv. Ignáce učiněnou nebylo mu lze odmítnouti. Z toho nejednou těžili spolužáci jeho, byvše pro nedbalost aneb jinou příčinu odsouzeni, aby ve škole umetli: prosívalit Augustina pro sv. Ignáce, aby práci tu za ně vykonal. A tak stalo se, že on sám z větší části po celý rok smetí ze školy vymetal. — Zvláště pak ctil sv. Aloysia a následoval příkladu jeho nejen tím, že rád při oltáři přisluhoval a dlouhé modlitby konával, alebrž i tím, že tělo své posty, mrskáním a žíněným opaskem trýznil, až mu v tom rodiče a zpovědlníci zabránili. Za to pak zase po celé dny přísné zachovával mlčení.

Výtečnými nadán jsa vlohami navštěvoval Augustin latinské školy v Jihlavě a oddal se pak v Olo-

---

že k vyzvání téhož nejd. p. Biskupa v sepsání obšírného životopisu P. Strobacha uvázal se Msgr. Dr. Matěj *Procházka.*

Digitized by Google

mouci studiím libomudrým a bohovědeckým. Do stavu duchovního byv zde přijat, zvláště pokorou, zbožností a sebezapíráním nad spolužáky své vynikal, pročež i dne 14. října 1667 v Brně beze všeliké obavy do tovaryšstva Ježíšova přijat byl.

V noviciátě co nejlépe se osvědčiv, poslán byl Augustin Strobach již po roce do Znojma, aby zde prvním počátkům vyučoval. Zde byl i k slibům řeholním připuštěn a správcem jsa marianské kongregace, dětinnou úctu k nejblahoslavenější Panně a Rodičce Boží kongregacianistům v útlá jejich srdce vštěpoval. Čtyři léta stráviv v úřadě učitelském, dokončil v Olomouci theologická studia a byl i zde dne 24. února r. 1674. o svátku sv. apoštola Matěje světícím biskupem Janem Josefem hrabětem Breunerem na kněžství posvěcen. Po té vyučoval v Chebu a Uherském Hradišti umění řečnickému, a podrobiv se v Telči třetí probaci, zvláštní zahořel toužeností, připojenu býti kněžím, kteří právě tenkráte z dědičných zemí rakouských na zámořské missie do Mexika a na filippínské a marianské ostrovy vysláni býti měli.

Ačkoli z počátku pro Slezsko byl vyhlídnut, ustanovení to brzo se změnilo, a P. Strobach byl dne 28. března r. 1678. na místě jiného patera, churavého starce, spolu s P. Matějem Kukulínem, P. Janem Tilpem a P. Pavlem Kleinem zvolen, aby jako prvotiny česko-moravské provincie na Filippíny a Mariány se vydali. S nemalými obtížemi cestovali na Trident a na Milán do Janova, odtud pak na benátské lodi do Španěl; když však přístavu Cadizskému se blížili, loďstvo španělské, které je do Mexika mělo převésti, právě kotvice bylo vytáhlo a plavilo se vedle nich, aniž více je mohlo přijati. I odebrali se do Sevilly a použili nuceného toho pobytu k tomu, aby si ještě ně-

Digitized by Google

které vědomosti a zručnosti osvojili, jež by jim při obracování pohanů s dobrým mohly býti prospěchem. Tím během minulo úplné dvouletí; P. Strobach složil zatím a sice o výročním dni svého posvěcení na kněžství čtvrtý slib řeholní.

Konečně nadešel den, kterého nové loďstvo do Mexika mělo odplouti. Missionáři vstoupili společně na jednu loď, která však ještě v přístavu Cadizském na ouskalí narazila. I spěchali na člunech za loděmi, any zatím byly odplouly, a byli po jednom přijati, jedině pro P. Strobacha místa již nezbylo, až konečně i nad ním správce jedné lodi se smiloval. Za zmatku toho ztratil P. Strobach klobouk, breviář i vak, nepodržel leč co měl na těle, a na lodi vykázáno mu místo nejnepohodlnější u dveří, kdež ve dne i v noci každému bylo uhýbati, kdož do komnaty vcházel aneb vycházel z ní. Koncem měsíce října r. 1680. sešli se missionáři v přístavu Veracruzském a nastoupili pak pěšky další cestu Mexikem. Na té cestě rozstonal se P. Strobach tak nebezpečně, že nezbylo, leč na nosítkách dopraviti ho do dvorce, jenž mexickým missionářům přináležel, kdež se však za nedlouho tak dalece zotavil, že mohl na další cestu do Angelopole nastoupit. Zde to bylo, kde P. Strobach jednou za delšího pobytu v místě tom povzbuzena se cítil, aby urychleným krokem spěchal do domu jemu zcela neznámého; a hle právě ještě v čas tam dorazil, aby umírajícího muže mohl vyzpovídati, kterýž pak v jeho náručí duši vypustil. Z jara r. 1681. nastoupili missionáři z mexického přístavu Acapulca další cestu přes veliký oceán a dne 15. června doplouli šťastně k marianským ostrovům.

Ostrovy ty náležející k ostrovové části Australie odkryty byly Magelanem, kterýž je pro zlodějskou povahu obyvatelů Ladrony pojmenoval; později teprv na-

Digitized by Google

zvány jsou Mariány podle královny Marianny, vdovy po Filippu IV., kteráž tam první španělskou missii založila. Z těchto ostrovů obsadili Španělé r. 1668. nejprve ostrov Guahanu čili Sv. Jan, poněvadž je největší a nejvíce také obyvatelů měl. Símě sv. evangelia záhy se tu ujalo, mravy lidu divokého zjemněly a lid přivykal již pospolitému, pokojnému a pracovitému životu. Avšak sotva že zradovali se missionáři z prvních plodů práce své, již několik buřičů popudilo ostrovany nevázanému životu jedva odvyklé ku povstání, ve kterém i šest missionářů za sv. víru přišlo o život. Jakmile pak pokoj zjednán byl, činila vláda španělská opatření na ochranu, kdyby příště vášně lidu znovu měly propuknouti. Mezitím asi dorazil P. Strobach se dvěma jinými členy provincie českomoravské na ostrov Sv. Jan.

Hlavní zřetel měli missionáři k vyučování mládeže a to složeno na P. Strobacha. Jakmile jazyku ostrovanů poněkud se přiučil, ihned počal vyučování tím, že žákům svým některé modlitby, snešení apoštolské, desatero přikázání Božích vštěpoval. Na čtení a psaní došlo teprv později, zároveň však přidržováni žáci i k některým pracem rukodělným. Již po měsíci dostalo se P. Strobachovi té radosti, že mu žáci při oltáři posluhovali, a že již vlnu předli a za stávkem tkali, aby si opatřili látku k odění nahého těla svého.

Aby dozor na obyvatele ostrova se usnadnil i aby lépe mohli býti spravováni a vedeni, nezbývalo leč i vylákati je ze slují a skrýší a usaditi je v osadách; v každé osadě zbudován byl pak chrám a obydlí pro missionáře. Dvě takové osady spravoval P. Strobach jednu po druhé a povedlo se mu, že asi 100 křesťanských manželstev mezi obrácenci uzavřel a 450 duší pokřtil. Ježto takovou měrou se osvědčil, bylo mu po-

Digitized by Google

čátkem r. 1682. uloženo, aby na nejbližším ostrově Rota čili Sv. Anna křesťanskou osadu založil a spořádal. Za nedlouho byly tam pokřtěny netoliko všecky dítky, alebrž i 500 dospělých a 170 párků snoubenců oddáno ku křesťanskému manželství, tak že již co nejdříve bylo lze přikročiti k založení nové osady. Velice napomáhal při tom kuřlavý tabák, zvláštním jsa pro ostrovany lákadlem a vnadidlem, pročež i P. Strobach všude jej sebou nosil a žertem říkával, že u Indů sv. víra netoliko sluchem, alebrž i ústy, ano i nosem vchází do srdcí.

Když však vláda španělská k tomu se chystala, aby obyvatelstvo některých ostrovů sousedních, jež po různu spravovati snadno nebylo, na ostrově sv. Jana usadila, použil jistý odpadlík příčiny té k novému pokusu, shoditi jho manželské. Se soudruhy svými vmísil se v neděli mezi věřící službám Božím přítomné, dobře věda, že i španělský místodržitel, a sice bez průvodu, jim obcuje. Majíce dýky a kyje pod oblekem ukryty, vyčkávali konce. Jakmile místodržitel východu se přiblížil, vrhli se od zadu na něj, porazili ho k zemi a bezmála o život by jej byli připravili, kdyby na pokřik nebyli přiskočili dva vojáci a sluha místodržitelův, kteří dva z vrahův usmrtili, ani jiní dva útěkem se spasili.

Na příští den (24. července), ana slavnost sv. Ignáce již se blížila, sezváni byli páteři z jednotlivých stanic missijních do Agadny, hlavní residence missionářů v sídle místodržitelově, aby o záležitostech svých se uradili. Dříve však ještě, nežli všichni páteři se sešli, vrazili vzbouřenci do residence, povraždili jich několik a rozšířili jak po Sv. Janě, tak i po nejbližších ostrovech lživou zprávu, že místodržitel i s vojáky a všichni missionáři byli pobiti, aby váhavé k odboji

Digitized by Google

rozplamenili, věrné pak v zoufalost uvrhli. Dne 26. července na to zapálili kostel, residenci a seminář.

I P. Strobach spěchal k poradě do Agadny svolané, nemohl však dříve než 27. července přeplaviti se, poněvadž vítr mu byl na odpor. Avšak přibližuje se k Agadně, již s moře poznával, že residence lehla popelem, any kotouče kouře ze ssutin vystupovaly; i rozhodl se, vrátiti se na ostrov Rotu, aby alespoň své svěřence od odpadnutí uchoval. Mezitím byli buřiči již i na Rotu vrazili, aby křesťany nově obrácené k odboji pohnuli, ač bez výsledku, zvláště když milovaný otec k nim se navrátil. Že však zároveň zvěděl, že pateři po ostrovech sousedních pozůstalí o tom, co v Agadně se sběhlo, jakož i o nebezpečenství rovněž i jim hrozícím zprávy nemají, odhodlal se k tomu, je o tom zpraviti.

Majíce starost o otce svého, doprovodili jej Rotští ve dvou kanoách. Nejprvé zastavili se u ostrova Tinianu, a P. Strobach vyslal jednoho z průvodců na pevninu, aby smýšlení obyvatelů vyzkoumal. Ale odbojníci Tinianští zpozorovali kanoy, jali P. Strobacha a vlekli jej k představenému osady, kterýž spatřiv kříž na prsou missionáře, vztekem soptil a znamení spásy bez mála by byl přelomil, kdyby křesťan jeden na památku si je byl nevyžádal. Odtud veden byl apoštol víry k vrchnímu jiné osady, jenž od víry byl odpadnul a zemdlelému missionáři netoliko sám ani hltu vody nepopřál, alebrž i pochopům dáti mu na další cestě občerstvení zapověděl. I předveden byl P. Strobach před úhlavního nepřítele křesťanů na ostrově, kterýž palicí ve chřtán jej uhodil, tak že ihned ducha vypustil. Bylo to v předvečer sv. Augustina, patrona P. Strobacha.

Tak ve službě sv. víry skončil se život, jejž vrstevníci svatým nazývali. Bývalý rektor P. Strobacha

Digitized by Google

v Uherském Hradišti vydal mu svědectví: „Já muže toho za světce jsem pokládal, zvláště když u oltáře byl, neboť tu zvláštní svatost bylo na něm lze spatřiti.“ A jeden ze spolubratří jeho na marianských ostrovech píše takto: „Všichni, kdož muže toho ve Španělsku, v Mexiku a na Mariánech seznali, jedním hlasem světcem jej prohlásili; já pak (podle soukromého mého úsudku a v soukromé pobožnosti mé) čítám jej k mučedlníkům Kristovým a prosím Pána Boha na jeho přímluvu, aby i nade mnou se slitoval a popřál mi milosti, bych i já mu věrně sloužil.“

Jakmile vláda španělská na marianských ostrovech pokoj znovu zjednala, byla lebka a některé kosti P. Strobacha přes Mexiko (nejdříve tuším do Prahy a odtud) dne 11. prosince 1702 do Jihlavy přivezeny a v sakristii jesuitského chrámu u sv. Jakuba uloženy, jakož se o tom ještě chová zpráva P. Josefa Adlera z tovaryšstva Ježíšova. Toho dne matka P. Strobacha již sotva se dočkala, jakkoli zpráva o smrti syna jejího ještě ji na živě dostihla. Kdy pak ostatky P. Strobacha po zrušení jesuitské kolleje z Jihlavy byly odneseny a komu v majetek se dostaly, to snad ještě svého času na jisto se postaví. Na počátku tohoto století byly v rukou Josefa Faschanga, který v letech 1815—1833 druhým proboštem byl na Sv. Hoře u Příbrami (dříve ředitelem semináře v Praze), a v závěti své je kostelu svatohorskému odkázal, kdež se také až do nedávna v sakristii nacházely.

K povzbuzení jistého měšťana jihlavského byla během tohoto roku Jeho Eminence, nejdůstojnější pan arcibiskup pražský požádán, aby laskavě svolil ku přenesení drahocenného pokladu toho do Jihlavy. Což když se stalo, byl jedním knězem redemptoristou do Prahy ke sv. Kajetanu a pak třemi Jihlavany (jedním kně-

Digitized by Google

zem a dvěma laiky) dne 27. srpna (výročního dne umučení) do Jihlavy přivezen, od kněží a lidu uctivě pozdraven a po vykonaných hodinkách za zemřelé na témž místě, kde již dříve přes 80 let odpočíval, znovu uložen; následujícího pak dne slavným způsobem konány byly služby Boží zádušní.

Kýž zalíbí se Hospodinu oslaviti věrného sluhu svého a učiniti ho u trůnu svého přímluvcem za rodné město, diecési a otčinu!

KRONIKA.

47. Matrimonium absque forma Tridentina.

A. rodem z B. na Moravě, seznámil se v Londýně, jsa tam členem hudební kapelly, s C., rodem z D. v Porýnsku, komornou jisté německé šlechtičny, která se tam po delší dobu zdržovala. Žádajíce uzavříti spolu sňatek manželský, přihlásili se u katolického faráře tamtéž k prohláškám, a byli v katolickém kostele třikráte řádně prohlášeni. Než k oddavkám tam nedošlo, poněvadž snoubenci nemohli vykázati se vysvědčením, že stavu svobodného jsou. I zašli k úřadu civilnímu a byli tam bez obtíží civilně oddáni. Po nějakém čase vrátil se A. s manželkou svou C. do rodného města B. Za jisté příležitosti nastala jim pochybnost, jsou-li církevně, ano jsou-li i podle rakouského manželského práva občansky platně oddáni, a dále, kterak by jednou snad i s manželkou i dítkami naloženo býti mohlo, kdyby A. zemřel. I svěřili se s pochybnostmi svými duchovnímu správci, kterýž pak další úřední jednání v příčině té započal. Z jednání toho vyšlo na jevo, že A. s C. v Londýně církevně platně, ač toliko po občansku oddán byl, poněvadž tam tridentský dekret „Tametsi“ (sess. XXIV. c. 1. de ref. matr.), stanovící způsob uzavírání sňatku manželského nebyl prohlášen, a poněvadž se tam déle jednoho roku zdržovali a tudíž t. zv. quasidomicilu nabyli. Avšak

Digitized by Google

v Rakousku manželství toto státně platno nebylo, jelikož snoubenci, ačkoli A. svého bydliště v Rakousku se nevzdal, zde prohlášeni nebyli, a opomenutí prohlášek dle občanského práva manželského je zrušující překážkou manželskou (Viz Archiv f. kath. K.-R., ročn. 28. str. 76. nn. „Die Eheschliessungen österreichischer Staatsangehörigen in der Schweiz".) I bylo tedy vymoci od c. k. místodržitelství dispensi od trojí prohlášky za obyčejných podmínek a oddati státně liché manžely tím spůsobem, že před svým duchovním správcem a dvěma svědky januis clausis manželský souhlas obnovili, a že jim při té příležitosti církevního posvěcení manželského sňatku se dostalo. Rozumí se samo sebou, že pak sňatek ten v matrice oddavací na postupném místě náležitě zapsán byl s poznámkou, kdy a kde civilní sňatek s církevní platností uzavřeli, a že i legitimace dítek pro foro civili s potřebnými poznámkami se provedla, jakož i že vzešlá akta na patřičném místě náležitě byla citována a pak v archivu řádně uložena.

F. B.

---

48. Konání modliteb po mši sv. předepsaných.

(Časová otázka z oboru liturgického.)

Co má činiti kněz sloužící mši svatou v cizím kostele, kde se rozkaz sv. Otce Lva XIII. od 6. ledna 1884 o modlení se po mši svaté čtené tří Zdrávasů a Zdrávas Královno s příslušnou modlitbou úplně ignoruje?

Má-li tento rozkaz sv. Otce svou plnou váhu míti, jest zapotřebí, aby lid o té věci náležitě byl oučen. Kde se tedy rozkaz ten úplně ignoruje, myslíme že by lid jen s podivením jakýmsi na kněze cizího tak neobyčejnou věc konajícího hleděl. A kdyby se pravé příčiny dozvěděl, byl by domácí farář kompromitován. Z té příčiny domníváme se, že kněz cizí rozkazu papežskému dostiučiní, pomodlí-li se modlitby ty po mši svaté v sakristii; předpokládáme totiž, že mu modlitba po „Salve" již dostatečně známa jest.

K povzbuzení našemu v této věci bude snad slou-

Digitized by Google

žiti, že vykonání těchto modliteb odpustky 300 dní obdařeno jest. *E. B.*

---

49. Officium votivum a mše de feria vel vigilia.

Může-li pak kněz, který se v den ferialní modlil „nové sv. Otcem Lvem XIII. zavedené officium votivum“ — až do loňska tedy nebývalé — sloužiti potom mši sv. de feria neb vigilia?

Na tuto otázku odpověděla S. R. C. 24. listopadu 1883 — „ano“.

Nemá-li tedy kněz zvláštní jiné příčiny, myslím, že by bylo radno mši vždy sloužiti de feria neb vigilia. V postě roku letošního (1884) připadlo několikrát „de feria“, a povstávala dosti často různost, která snad ani lidu neušla, když totiž více mší svatých v témže chrámu téhož dne rozličným spůsobem v rozličné „barvě“ se sloužilo. K vůli jednotě jest tedy výše zmíněné rozhodnutí S. R. C. vhodné a vítané. *E. B.*

---

50. Kterak by spolupůsobením kurátního duchovenstva se získalo „Dědictví svatojanskému“ více členů?

V knihách čili podílech „Dědictví svatojanského“ jest uveden stálý stesk, že se málo členů přihlašuje. K napravení toho zla dovoluji sobě sděliti návrh, který jest z části velmi prostičký, avšak alespoň mně se prokázal býti praktickým. Získal jsem tím spůsobem ve dvou letech osm členů na malé farní osadě, kde do té doby nebylo jediného člena.

Rolník A. maje 2 koně vzdělával mně pole; rolník B. maje 1 koně, vozil mne do fil. kostela a kam bylo třeba. Pravil jsem oběma: „Jsem vám dlužen za povozy x zlatých, dejte syna N. N. do „Dědictví“, aby jste měli proň památku, že jste faráře svého vozili. Nedostanete-li peníze do ruky, oželíte jich snadno a chlapec užije kněh dlouhá leta. Nežli doroste, můžete

Digitized by Google

čísti vy a dědeček, který jest kašlavý a nemůže ani pracovati ani do kostela choditi."

Svolili oba.

Řemeslník C. pracoval pro kostel a půjčoval jsem mu knihy. „Pane mistře, rád čtete a vaše dceruška pětiletá také snad bude ráda čísti. Dejte ji do „Dědictví". Máte za práci dostati 110 zl. Svolíte, abych si 11 zl. nechal na „D."? Svolil.

Ministranti D. a E. skládali si dárky, při funkcích církevních od osadníků poskytnuté, u mne do pokladničky. Promluvil jsem s jich dvou otci, aby svolili, by chlapci sobě směli, na pouť a na určité trhy výroční v blízkém městě, jen asi třetinu peněz uložených vybrati a ostatní aby pro ně ostalo co vklad do „D.". Otcové všelijak se kroutili ale přece svolili, což jsem chlapcům řekl. Když měli v pokladničce každý po 2 zl., dal jsem jim je do blízké okresní záložny pod úrok; knížku si z pokladničky zaplatili sami. Ukázal jsem jim pak knížky, kde bylo psáno: „Pan" D. E. a měli radost. Více dvou let se pořád, třeba jenom po zlatce vkládalo. Když kapitál s úroky vzrostl každému na 11 zl., vyzdvihnul se a zaslal do „D".

Sousedi F, G a H mají dcerušky. Ty tři jsou pilné a hodné školačky. Při příležitosti jsem pravil dvěma otcům F a G, a matce H (tatínek na čtení „nedržel"): Ta dceruška je hodná, pilná, udělejte jí a též mně velikou radost atd., dejte ji do „D" — a dali.

Všem jsem ovšem vyložil krátce účel „Dědictví", ukázal nebo půjčil knihy a též diplom. Ani jeden mi však vzdor slibu nedal hned napřed peníze. Znaje však jich spořádanost ale také těžkost, jakou se ty peníze nerady dávají, založil jsem všecky a, když poštou přišly diplomy a knihy, o vklad i útratu dopravy jim řekl nebo psal. Ovšem, k ušetření porta jsem vždy čekal, až nejméně 2 členy bude možno oznámiti.

Spolu dovolil jsem sobě veledůstojnému ředitelství učiniti návrh: 1. by vklad snížen byl na 10 zl. (pro rod, školy atd. na 20 zl.); 2. by vklad dovoleno bylo skládati ve dvou ročních lhůtách po 5, potažmo po 10 zlatých.

Knihy by se, po složení první polovice, mohly vydávati po 2 leta. Diplom a další podíly kněh až po složení celého vkladu. Méně zámožným by se tím přistoupení usnadnilo.

Patrno, že všickni tito členové se získali jenom

Digitized by Google

láskou rodičů k dětem. Upozornil jsem rodiče, že dítky jejich déle výhody „D“ užijí, nežli když dospělí vstupují. Kázaní v kostele o výhodách „D.“ bylo, na čtyřech místech mého působení, úplně marné.

F. P.

Pozn. *redaktora* jakožto *ředitele Dědictví Svatojanského* Odpověď na tyto návrhy p. faráře F. P. bude podána v podílu Děd. Svatojanského na rok 1885.

---

51. O příslušnosti domovské v matrikách.

Jeden starosta obecní podávaje ve sporu stran domovské příslušnosti občana N. zprávu k okresnímu hejtmanství napsal tam mezi jiným: *Chyba je, že velebni páni* (sic) *nezapisujou do matrik příslušnost rodičů.* Když pisatel těchto řádků onu poznámku přečetl, zkoumal, stává-li nějakého nařízení, aby matriky vedoucí poznamenával při zápisu příslušnost domovskou osob, jichž se týká. Ale *přímého* nařízení takého nenalezl nikde, a ani *hlavy matrik*, nyní obvyklých, toho nežádají. Jedině to vidí se poukazovati na příslušnost domovskou, že se má poznamenati v matrice křestní *rodiště* rodičův a v matrice zemřelých rovněž rodiště zesnulého. Poznamenání to však neděje se všude; rodiště rodičův, rodiště zemřelé osoby neoznačuje se — zajisté na velmi mnohých místech! — od matriky vedoucích při zápisu a rovněž ani příslušnost domovská nepoznamenává se.

Má-li ona poznamenávána býti? Odpověď stůj zde tato: Takovéto označování příslušnoti mělo by *dosti obtíží*, ale *mnoho výhod.*

Tak co se týče domovského práva rodičův, resp. otce při zápisu křtu, bylo by obtíží pro duchovního vypátrati *spolehlivé a správné udání* příslušnosti otce. Proč? Na mnohých místech zavládl zejmena u třídy pracující nechvalný zvyk, že *otec* ani se ke křtu *nedostaví.* Bába porodní a kmotr — jest-li vůbec jaký — sotva dovedou udati to nejnutnější k zápisu. Volati otce — on se dostaví kdož ví kdy aneb ani nepřijde. Citovati jej pomocí okresního hejtmanství, nebylo by věru radno.

Ale i když se otec dostaví, nelze míti jistotu pravého udání, proto že mnohý *otec sám ani neví*, kam do-

Digitized by Google

movským právem patří. Důkazem toho jsou mnohé spory u věci té; mnozí dělají se příslušnými někde, kde je uznati a přijati nechtějí Vždyť mnohý dospělý mylně udá i své rodiště, zvláště když rodiče častěji se stěhovali. Tím spůsobem dostala by se do matrik *mnohá nesprávná udání* bez viny zapisovatele, což by opět vedlo ke sporům a mnohému dopisování. Okresní hejtmanství mát arci vypomáhati matriky vedoucím tím, že doplní nedostávající se udání, ale úřad ten, přetížený pracemi, vyřizující často podání po mnoha měsících, ne-li letech, nelze věru žádati každou chvíli o zjištění příslušnosti něčí. A pak *zákony* o domovském právu měnily se a *mění* dosud; matriky vedoucí musel by podrobnou známost míti o těch, které tou dobou právě v platnosti jsou; musel by i znáti data narození, oddavek a pod. toho, jehož by se týkalo, aby sám mohl spolehlivě zjistiti jeho právo domovské.

Ale naproti tomu jak *mnoho dopisováni ušetřilo a sporům dlouhým předešlo by se*, kdyby v případu mnohém byla v matrikách udána příslušnost! Tu mi na příklad přijde celý balík listin, čítající nic více a nic méně než 40 příloh, — samých to dopisů mezi úřady farními, obecními, okresními hejtmanstvími, místodržitelstvím. Oč se jedná? O zjištění příslušnosti muže, jehož manželka ošetřována v nemocnici, začež má zapraveno býti několik zlatých útrat. Obec skoro každá brání se v podobném případu zuby nehty proti uznání příslušníka. K dokázání příslušnosti žádají se listy křestní, úmrtní, oddací; opis legitimace, opis povolení sňatku, kniha vandrovní . . . a spor vleče se mnoho měsíců, ano, jak mi znám případ, i více let. A podobného něco bývá, když hledá se *vypsaný branec*, jenž s rodiči svými své bydliště častěji změnil. V místě, kde se narodil, jest vypsán, ale kde jej teď hledati, když u rodičů neudána příslušnost, neudána leč nějaká „Lhota“ co rodiště bez poznamenání okresu!

Zjistiti příslušnost a zapsati ji do matriky jeví se býti výhodným zejmena v těchto případech:

a) když se hlásí kdo za *nemanželského otce* dítka, zvláště jest-li to cizí osadník. Jak mnoho zápletek povstalo z toho, když rodiče nemanželského dítka později někde jinde vstoupili v řádný sňatek, dítě však legitimovati nedali, že při zápisu jen chatrná udání nalézají se! —

Digitized by Google

b) Při zápisu dítka z rodičů *přistěhovalých*, u dělníků v továrnách, při dráze, ve dvorech . . ., u lidí *bez stálého bydliště*, jako u kramářů, komediantův a podob. Pozor budiž zápisu matrik věnován obzvláště, kde se staví dráha, silnice . . ., kam mnoho cizího lidu přijde. Narodí-li se jim tu dítko, dlužno pamatovati, že za 6 let vypsáno bude do školy, hoch pak za 20 roků za brance. Pak *velmi poslouží*, byla-li v zápisu uvedena i příslušnusť domovská aneb aspoň udáno rodiště a jeho okres u rodičů dítka.

Jan Sedlák,
farář ve Velkých Popovicích.

Literární oznamovatel.

57. Vypracované katechese k vyučování na středním stupni obecné školy. Sepsal Dr. *Ant. Skočdopole*, prof. bohosloví, čestný kanovník kath. kapitoly budějovické, skut. rada bisk. konsistoře, bisk. notář. — Cena 1 zl. 40 kr. r. č. — V Budějovicích 1884. Tisk a náklad bisk. knihtiskárny H. Wolfa. Str. 303.

Slyšeli jsme jednou jednoho starého, zkušeného katechetu pronésti slova: „Za jednu z nejobtížnějších věcí na světě pokládám býti tu, napsati dobrý katechism.“ A myslíme, kdo věci rozumí, přisvědčí.

Za posledních dob vyskytlo se několik nových katechismů na obzoru literatury české, ač, řekneme, všeliká kniha katechetická jest u nás *rara avis*. Starý katechism Canisiův pokládán za nedostatečný, ačkoli sloužil výše dvou set let a až dosud jsou, kdož tvrdí, že měl ponechán, a jen co do slohu, opraven, semotam i doplněn býti. Hlavní důvod toho byl, že do našeho lidu takořka se vžil, že přešel „in succum et sanguinem“, že znali jej i rodičové i děti. A nejlepší k němu výklad a rukojeť pro katechety byla knížka: Dra. Mikuláše Tomka „krátké vysvětlení katechismu“, kterážto pro svou výbornosť dožila se vydání několikerého.

Ze starších pracoval v katechismu hlavně *Aleš Pařízek*; z německých nejvíce vychvalován a používán *Gruber*. Když pak za novější doby se myslilo, že by

Digitized by Google

starý katechism *novým* t. j. lepším, úplnějším a spořádanějším měl nahražen býti: vyskytli se někteří pracovníci na poli tom: Klement Markrab (v Praze 1880), Hulakovský ve Třeboni, Ctibor v Táboře, Šťastný (v Brně 1881), a dříve Dr. Innocenc Frencl, ale ti psali hlavně pro nižší třídy středních škol; pro školy národní na Moravě za poslední doby hlavně *Doležel* v Ostravě, v Čechách pak vd. p. kan. *Ant. Skočdopole* v Budějovicích, kteryžto poslední pole i opanoval a to hlavně v diecési Budějovické a Královéhradecké. Vydaltě *katechismy dva*, menší a větší, kteréž nyní již, aspoň v těch dvou diecésích s dostatek známy jsou. V Praze, a po veškeré arcidiecési jest, tušíme, až dosavad katechism, zvaný *Pražský*, jejž mnozí rovněž chválí.

Nyní vydává vd. p. spisovatel „katechese již vypracované“, a to na základě *prvního* katechismu. Za první stupeň prohlásil býti *katechese biblické*, jež vydal r.. 1882 Tato knížka jest stupeň *druhý*, neboť sám praví v nápise: *Vypracované katechese ku vyučování na středním stupni obecné školy*; a jest těch katechesí 24, vlastně 25, neboť od čísla 17. jest o jedno číslo omýleno, kteréž jest *dvakráte*.

Nazývá je vd. p. spisovatel *katechesemi vypracovanými*, a můžeme říci, že jsou obšírné a dokonalé; jenže to bychom vytýkali, že jsou některé až příliš dlouhé, na př. *všecky vlastnosti boží* zahrnuty jsou pod katechesi *jednu* od str. 23—51.; katechese 6. o „angelích“ od str. 77. až do 98.; katechese 8. od str. 107.—128. Myť víme, že vd. p. spisovatel ovšem nemínil tím rozdělením poukázati k tomu, že by katecheta s takovou katechesí za hodinu měl hotov býti, což by byla holá nemožnosť; ale přece každý ten odstavec jest jistým celkem a má své ohlavení.

Spůsob, kterým p. spisovatel věc podává, jest spůsob *rekonstrukce*, jak sám na str. 9. dole v poznámce: „Pokynutí o methodě“ praví. Rekonstrukcí míní se ten spůsob vykládání, že se nauka dítkám dříve *vyloží* a pak otázkami z nich se opět vyváží, při čemž ovšem na zřeteli se musí míti katechism a jeho chod, aby totiž katecheta otázkami tam přišel, kam katechism ukazuje, aby mládež takto jaksi sama pomocí katechetických otázek větu katechismovou si sestavila; pak se dá přečísti. Co již bylo a co již za známé (z 1. stupně) býti se předpokládá: to katecheta ovšem otázkami přímo vyváží a s mládeží zopakuje, neopomíjeje ovšem věc

Digitized by Google

porozšířiti, doplniti a hlouběji (po schopnosti a rozumu dítek) opodstatniti.

Že p. spisovatel úkolu tomuto úplně dostál, každý, kdo knihu přečte, tomu za pravdu dá. V Pánu zesnulý p. Dr. Mik. Tomek volil spíše cestu, kde bylo možno, *konstruktivní*; vycházeje od známých věcí a nechávaje dítky, aby samy sestavovaly si pojem a pravdu, vedl je ku samostatnému myšlení, kterážto methoda ovšem druhdy hloub do mysli dítek zasahá, než methoda rekonstruktivní. Ovšem co positivného jest a jak říkáme, a „priori" vyvoditi se nedá, musí se dětem pověděti.

Což však za zvláštní zásluhu a výbornou stránku té knihy býti pokládáme, jest, že podává zvláště katechetům mladým vzor *katechetické mluvy*, kteréž nezřídka katechetům se nedostává.

Mluva jest plynná, pěkná, vytříbená, hojná, naskrz ušlechtilá, neupadajíc nikdy do trivialnosti, spíše vždy na zřeteli majíc, aby dítek povznášela a je šlechtila; nebo věci svaté přísluší i svaté roucho, a *mluvou*, t. j. správnou, ušlechtilou formou velice se vzdělává mysl a srdce mládeže a ze sprostoty, kteréž druhdy dosti doma slýchá a vídá, se povznáší. Bohužel, že při katechesích na venkově dosti nesprávností v mluvě slýcháno bývá a pp. katechetové by toho měli býti pamětlivi, že jich poslouchají pp. učitelové, kteří, jak známo, rádi na formě visí a po ní soudí. Tím si katecheta škodí a klesá u vážnosti. Jest možno, prostě, jasně a srozumitelně mluviti, a přece ne sprostě, ano krásně, sličně a správně. V tom jest vysoce ct. p. spisovatel mistrem. Viz jeho pěkné vypravování.

Druhou vzácnou vlastností té knihy jsou ta krásná podobenství, přirovnání a vhodné příklady, jimiž spis všecek propleten jest. Spis jde od počátku až do „obcování svatých". Od katechese 10. až do 18. jsou katechese biblické, čili vypravováni z biblické dějepravy od Abrahama počínaje až po proroky Eliáše a Elisea.

Bychom pak již něco vytkli, jest, že by snad všude místo obvyklé ovšem fráse: „Dávejte pozor", říkalo se: „buďte pozorny", anebo prostě: „Pozor!" — Dbáti, nedbati *něčeho*, lépe než *na* (str. 11. musíme *na* sv. náboženství dbáti). Str. 16. s frází: *Kdo by Bůh byl*, o tom učí hned první věta; proč ne: *Kdo Bůh jest?* toť zní tak, jakoby Bůh teprv býti *mohl* Str. 17. mohloby se přidati ku slovci *bytosť*, pochodí od slova *býti*. Str. 23.

Digitized by Google

místo: Jako *se* Pán Bůh nikdy *nezačal*, lépe: Jako P. B. nikdy nezačal *býti*. Str. 24. veršík snad opraviti takto:

„Vše na světě mře a hyne,
jenom Pán Bůh nepomine.“

Str. 24. vypuštěna vlastnost „nezměnitelný“. Str. 30. *na to* nezapomene — *toho*. Str. 39. snad třeba doplniti: Co jest *milovati?* co *nenáviděti?* Str. 53. *Jediný* Bůh jest ve 3 osobách; snad prostě *Bůh*. Str. 59. místo: a tak i *se může* říci, lépe: a tak se může *i říci*. Str. 59. byste dělaly kříž nábožně, dodati: a *správně*. Str. 63. místo: *kde* se obsahuje nejkratčeji učení katol. náboženství; lépe *v čem*. Str. 64. Co znamená *slovíčko* stvořiti? lépe *slovo*. Mimo tyto jsou některé jiné nepatrné věci, kteréž ovšem u přirovnání ku výbornosti spisu jsou slabý stín proti jasnému světlu.

Kniha je tištěna velmi slušným a čitelným písmem, na pěkném papíře a cena její přiměřená; i formát takový, že pro pohodlí může snadno do kapsy vstrčena býti; i přejeme, aby pp. bratři a spoludělnici na poli katechetickém z ní hojně kořistili, by naší mládeži hojného přinesla užitku.

Bohumil Hakl,
bisk. vikář a děkan v Hořicích.

58. Compendium historiae ecclesiasticae. In usum clericorum seminarii *Brunensis* concinnavit Dr. *Franc. Zeibert*, canonicus ecclesiae Cathedr. Brunensis, prof. hist. eccl. et juris can. em. Brunae 1884. Typis et sumptibus pontificiae typographiae O. S. B. Raihrad. (Dokončení.)

Má-li zpráva o nějaké nové knize býti kritikou a ne pouhou reklamou, nesmí jen výtečné a stkvělé stránky její na odiv stavěti, nýbrž dlužno v ní vytknouti tolikéž nedostatky a případně i vady a nedokonalosti, jejichž odklizení při vydání druhém si přejeme.

Jako v učebnici Vascottiho a v jiných příručních knihách, jichž se na ústavech bohoslovných dosud užívá, pohřešujeme i v této jinak výtečné učebnici všeliké zmínky o světoznámém *přelíčení Galilea Galileiho* před inkvisicí v Římě, z kteréžto události jizliví protivníci víry katolické kují nejostřejší zbraň proti církvi naší a metají jedovaté šípy nenávisti své na svatou stolici

Digitized by Google

římskou, jakoby byla nepřítelkyně všeliké vědy a snažila se národy v temnotě nevědomosti a pověr udržeti. Z téhož děje domnívají se titéž osočovatelé vytlouci kapitál důvodův proti neomylnosti papeže „ex cathedra“ mluvícího, ačkoli dekrety kongregací — inkvisiční a indexní — jen tenkráte za výroky papežské ex cathedra považovány býti mohou, když papež sám v nich mluví, je jmenem svým potvrzuje a je za závazné pro veškeru církev prohlašuje; jinak mají jen závazek disciplinární pro zachování jednoty církevní. Známo s dostatek, kterak při líčení události dotčené se nadsazuje, lže a překrucuje a kterak i dnes ještě mluví se v hanopisech o skutečném mučení (tortuře) Galileiho aneb aspoň o „*territio realis*“ (odvedení vyšetřovance do mučírny a připravování mučidel k mučení skutečnému, ježto toliko territio *verbalis* jakožto slovní formalita zachovávána), a kterak prý Galilei i když odpřisáhl své dřívější tvrzení o obíhání země kolem slunce, přece dupna nohou zvolal: „E pur si muove.“

Ačkoli všeliké báječné lži tyto a všelikterá upřilišování stokrát ba tisíckráte stranou katolickou vyvrácena byla, přece je zapeklití nepřátelé církve naší opět a opět ohřívají, jak v Innomostském časopisu pro katol. theologii (II. roč., 1. sešit 1878, str. 185—192) dokazuje veleučený jesuita, prof. *H. Grisar* ve spisu *Wohlwillově* z r. 1877: „Ist Galilei gefoltert worden?“ — V témž časopise a sice v I. sv., kde lži Wohlwillovy Grisarem se vyvracují, nalézáme z téhož výtečného péra také první důkladné pojednání: „Der Galilei'sche Process“; II. pojednání Grisarovo o téžé věci vyskytá se ve čtvrtém svazku téhož ročníku. Jest to posud nejdůkladnější historický a právnický posudek dotčeného přelíčení na základě nejnovějších publikací spisův úředních. Děj ten až do nejmenších podrobností se vystavuje s takovou svědomitostí, že se nic nezamlčuje, cokoliv se při tom nám katolíkům náramně nemilém přelíčení přihodilo, a že skutečně nabýváme objektivního obrazu veškerého rozporu mezi Galileim a římskou stolicí. Ze všestranného historického i právnického posudku Grisarova dospíváme pak k poznání, že v tehdejších okolnostech, kdy ještě *přímých* důkazův o běhu a kolotání země kolem slunce nebylo (k př. že poloměry — radii vectores — oběžnic mají svůj střed ve slunci a ne v zemi), nemohly kongregace — inkviziční a indexní — jinak

Digitized by Google

o té věci souditi nežli skutečně soudily. Nebo většina tehdejších skoumatelů zemských přírodních sil, astronomův a filosofův (např. Scheiner, Chiaramonti, Boscaglia, Mazzoni, filosof Baco Verulamský, Magini atd. viz Grisar II., str. 721) spatřovala v názoru Kopernikově jen slabou hypothesi a sám Galilei, neznaje ještě tlaku vzdušného a zákonů zemského ovzduší (nevěda že toto spolu se zemí se otáčí) neuměl dostatečnou dáti odpověď na otázku: Proč letem země prostorou nebeskou nevznikají a nepanují *ustavičné* ohromné vichory? Proto i v nejnovější době (viz Grisar I. poj. str. 102) přírodozpytec *Sigmund Müller* tehdejší kongregace — inkvisiční a indexní — bezděčně v ochranu béře. A vším právem první astronom našeho věku P. *Angelo Secchi* (viz Grisar II. poj. str. 721—723) tvrdí řka: Galilei nemohl tehdáž pro oběh země kolem slunce *ani jednoho* z těch důkazův uvésti, jejichžto případnosť se teď všeobecně uznává, ježto důvodův Galileiho (matných to analogií) nikdo z přírodozpytcův více neuvádí.... Z *průkazů, že se země kolem osy své otáčí, nebyl tehdáž ani jeden znám.*

„Vědělo se sice již ze změn na oběžnici Venuši, že tato se točí kolem slunce, ale *Tycho de Brahe* s většinou přírodozkumců tehdejší doby zastával *možnosť*, že přes to vše slunce se všemi ostatními planetami otáčí se kolem země jakožto středu svého. Tato možnosť byla konečně vyvrácena, *když* (r. 1727. anglický hvězdář) *Bradley odkryl aberraci* čili uchylování *světla na stálicich.*“ — Nebo toto uchylování bylo nejkrásnějším a nejpřímějším důkazem běhu země kolem slunce, poněvadž tímto uchylováním opisuje každá stálice na obloze za čas jednoho zemského roku *zdánlivě* takovou elipsi, jejížto veliká osa parallelní s ekliptikou obnáší něco přes 40″ (40″,9) a která tím více kruhu se připodobňuje, čím blíže hvězda pólu ekliptiky stojí; jejím středem jest pak bod, v němžby hvězda *stále* se nám jevila, *kdyby země stála.* Aberrace jest tedy *zdánlivou* ale *docela pravidelnou* a *každoročně se vracejici proměnou místa*, které každá hvězda na nebi podlehá a změna ta béře původ svůj z *ročního pohybování, které země po své dráze vykonává* a *spolu z rozprostraňování světla.* Světlo vykonává za 1 sekundu 40.000 mil, země asi 4. A právě proto, že padání světla z té které hvězdy na naši zem potřebuje určitého času, aby až k zemi naší dopadlo, a že v tyž čas také země sama se pohybuje, stává se, že

Digitized by Google

pozorovatel té které hvězdy nevídí jí leč zřídka na jejím pravém místě a sice jen tenkráte, když se jí (hvězdě té) země přímočárně blíží anebo když právě od ní (hvězdy té) se vzdaluje; při každém jiném pohybu země vidí pozorovatel hvězdu tu buď o něco ku předu aneb o něco na pozad pošinutou. A proto praví Secchi na konci úvahy své o době Galileiho: Tento zjev aberrace světla na stálicích předpokládá nutně pohyb země v dráze ročně vykonaný a konečnou (časem obmezenou) rychlost rozprostraňování-se světla. *O všem tom však v době Galileiho se nic nevědělo.*

Tolikéž poznáváme, že ani r. 1616. za papeže Pavla V., kdy kongregace indexu „decretum suspensionis" proti knize Kopernikově de revolutionibus orbium a proti všem tutéž domněnku zastávajícím knihám vydala (suspendendos esse donec corrigantur) ani r. 1633. za papeže Urbana VIII., když kongregace inkviziční po výslechu Galileiho nález odsuzující vynesla a jemu formuli odpřisežnou předepsala, že ani v tomto druhém dekretě v celém kontextu neuvádí se papež jako jednající aneb mluvící čili že papež zde nemluví „ex cathedra", byť i v nápise obou dekretů stálo, že ti a ti kardinálové byli od papeže k posuzování věci sporné povoláni. Také se věta: „země točí se kolem slunce" neprohlašuje za *kacířství.*

Mimo to probleskují už zde paprsky vyšší moudrosti a osvěty z výroků slavného kardinála *Bellarmina* a papeže *Urbana VIII.* Kardinál Bellarmin, člen kongregace indexu a také inkvisice, praví v listu k Foscarinimu (karmelitovi), jenž s Galileim na heliocentrickém stanovisku stál: „Zdá mi se, že Vy (Foscarini) a Galilei byste moudřeji jednali, kdybyste nemluvili *absolutně*, nýbrž jen mluvili *„ex suppositione"* (hypotheticky), Stačíť to úplně, neníť to nebezpečno a mathematik může dobře přestati na pouhém tvrzení, že zjevy přírodní dají se snadněji vyložiti při supposici, že země se točí a slunce stojí, nežli když excentrickými kruhy a epicykly se počítá." Na tento výrok naráží jesuita *Grassi*, astronom v Římě, když r. 1624. píše: „Kdyby se takové (*přímé*) dokázání oběhu země kolem slunce (a nikoli z pouhých analogií, jakých užíval Galilei) vyskytlo, pak by nám nezbylo, leč místa písma sv., kteráž mluví o stání země a pohybu nebes, jinak vy-

Digitized by Google

kládati, nežli se posud dálo a to *ex sententia Bellarmini.*" Sám papež Urban VIII. pronesl se takto ke kardinálovi Zollernovi: „Církev nauku tuto (Kopernikovu) ani za *kacířskou neprohlásila* ani pomýšlí na její zamítnutí; ona jen (na tento čas) ji za nedosti rozváženou (temeraria) považuje." Ostatně se ví, že Galilei povolán byv do Říma 1633 k výslechu před soud inkvisiční, nejprve bydlel v paláci toskanského poslance Nikoliniho těše se všemu pohodlí a že i v 22 dnech, jež mu ztráviti bylo v domě svatého Officia, nezakusil žádných útrap, nýbrž přebýval ve třech krásných pohodlně zařízených bytech fiskala inkvisice, maje k obsluze zvláštního služebníka.

Na tyto a podobné věci z výtečných pojednání Grisarových bude třeba v druhém vydání kompendia p. Zeibertova žáky bohoslovecké upozorniti, aby se u věci velmi choulostivé náležitě oznali (orientovali) a proti nepřátelům církve se brániti dovedli.

Na str. 70. téhož kompendia dí p. spisovatel: „Olim etiam *Dionysius Areopagita* inter patres apostolicos numerabatur, cujus tamen, quae circumferuntur scripta, sunt *spuria.*" Nedávno vydán spis od Dr. *Schneidera* pod názvem „*Areopagitica*", v němž nepodvrženost spisův sv. Dionysia Areopagity se zastává, čemuž *Funk* v č. 16. Literarische Rundschau t. r. se jen posmívá, pokládaje Dr. Schneidera za úplně neschopného ku veškeré kritice. Jakousi střední cestou béře se p. Dr. Sch. (Stud. und Mittheil. aus dem Bened.-Ord. IV. 483 t. r.) při kritisování díla p. Zeibertova, an pronáší domněnku, že spisy „Areopagitica" jsou sice nepodvrženy, ale pozdějšími interpolacemi (proklady) zjinačeny.

Na jedině pravou cestu tuším uhodil *Hipler*, jenž v 32. právě vyšlém sešitu Frýburského „Kirchenlexikonu" uveřejnil článek o této věci, jenž (str. 1789 a n.) takto se začíná: *Dionysiem Areopagitou* nazývá se, po souhlasném svědectví rukopisů, spisovatel doposud zachované sbírky čtyř větších bohoslovných spisův a desíti jednotlivých listů, kteréž se ve středověku připisovaly soujmennému žáku sv. Pavla a prvnímu biskupu Athenskému, *nyní však skoro rovněž tak souhlasně* za výplod doby po Konstantinu Velikém se pokládají. P. Hipler prozkoumav důkladně všecky tyto spisy a přečet i stručný výtah „z dějin mnichův" biskupa Alexandrijského Timothea (380—385) u Sozomena, dospěl ku

Digitized by Google

poznání, že spisy ty sepsány v 2. polovici 4. století a sice od *opata Dionysia*, *katechety* na klášterském ústavě školním v *Rhinokoruře v Egyptě*, kterýž spisy své připsal biskupovi Alexandrijskému Timotheovi, a že spisy ty za času slavného Alexandrijského biskupa *Cyrilla* uloženy jsou v archivu tamějším, dále že sv. Řehoř Naz. a sv. Hieronym spisy ty znali, že napotom tytéž spisy byly komentovány od Jana Scythopolitanského, že však brzo opisovači a vykladači spisů těch, neznajíce již pravého jich původce a pozorujíce, že Dionysius na mnoha místech dokládá se listův sv. ap. Pavla a o jeho osobnosti pětkráte s velikým obdivem mluví, počali spisy Dionysia opata Egyptského připisovati slavnému žáku svatého Pavla, *Dionysiovi Areopagitu*. Domněnka tato nabyla pak vrchu a autority vlivem sv. Maxima, vyznavače, kterýž ji podporoval a ve svých scholiích (poznámkách) k Areopagitovi, také jeho christologii proti překrucování monofysitův a monotheletů v ochranu bral. Když r. 552. při konferenci monofysitických Severiánů s biskupy katolickými v Cařihradě monofysité tito se táhli ke spisům Dionysia Areopagity, nikdo z katolických biskupů neodporoval jejich tvrzení, že spisy Dionysiovy uvádějí se od Cyrilla Alexandrijského v jeho spisu proti Diodorovi z Tarsu t. j. že nejsou od monofysitů padělány a Dionysiovi Areop. podvrženy.

Vědomo též, že Řehoř Vel. a papež Martin I. velmi pochvalně o těchto spisech mluví, že Pavel I. (757—767) je zaslal darem králi Pipinovi, Hadrian I. (772—795) že je tolikéž darem učinil Fuldradovi, opatu u sv. Dionysia v Paříži a císař Michael II. Ludvíkovi Pobožnému; dále známo, že spisy ty byly brzo i na jazyk latinský přeloženy, že ve středověku byly scholastikům vodítkem při špekulaci (zvláště o podstatě a vlastnostech Božích, o idealních příčinách stvoření světa), mystikům pak že byly svítilnou v temných oborech kontemplace a extase, asketům vůdcem na cestě, kteráž očistou a osvícením vede ku sjednocení, symbolikům a exegetům vzorem hlubších výkladů písma sv. a církevních obřadů. Jimi položen základ a podklad veškeré theologii mystické. A právě s tohoto stanoviště bude případně v novém vydání příručnice p. Zeibertovy posuzovati tak nazvané „*Areopagitica*“.

Dr. Sch. ve své německé kritice vytýká p. spisovateli tohoto kompendia, že m. *Melchior* píše *Melichar*

Digitized by Google

(po česku) a místo *Graecium* (Gratz) klade také *Hradecii* (po slovansku); nežto jsou věci malounké váhy; „Gratz" ať píšu „Graecium" aneb „Hradecium" zůstane věčně věkův slovanským názvem, totiž Gradec neb Hradec. — Nenít s podivením, že krásnou píseň „Omni die dic Mariae" Dr. Sch. raději připisuje německému převorovi karthus. Konradovi Gamminskému nežli svatému polskému královici Kazimírovi, jemuž ji připisuje dr. Zeibert. Věc ta jest doposud sporná. V tom však přisvědčujeme panu dru. Sch., že na str. 400 mylně položeno „Pavláni v Mor. Krumlově" m. Pavlíni a na str. 598. že mylně klade úmrtí Viktora Emanuele v rok 1876 m. do roku 1878. Tolikéž jest práv Dr. Sch., an tvrdí, že dle konstituce papeže Benedikta XIV. „quamvis justo" nejsou „anglické slečny" oprávněny táhnouti se k anglické zbožné paní Marii Wardové, jako ku své zakladatelce; ale nepopíratelno také, že tato paní, která za papeže Urbana VIII. v podezření kacířských bludů brána byla, přece první založila mnoho ústavů „anglických slečen", kteréž jen na čas jednoduché sliby čistoty, chudoby a poslušnosti skládají.

Na str. 658 dí p. spisovatel při pěstování theologie mravovědné: „In Germania *meliorem viam* (quam Scavini et Ballerini in Italia, Gousset et Gury in Gallia) ingressi sunt Sailer, Stapf et Hirscher; systematice vero et ad mentem ecclesiae hanc disciplinam pertractarunt Probst, Martin, Fuchs, Werner, Simar, Müller". Poněvadž podotčení vlaští a francouzští theologové mravovědu ve smyslu církve vykládali, bylo třeba při slovích „meliorem viam" přidati pro větší určitost „quoad methodum systematicam" a Stapfa vřaditi mezi bohovědce, qui ad mentem ecclesiae hanc disciplinam pertractarunt.

P. spisovatel píše na str. 527.: Josephus Velamin *Rudsky* († 1635). Podle doktora Juliana Peleše, který jsa rodem Ruthen nejlépe ví, jak se ruthenská jména psáti mají, dlužno m. Rudský psáti Rutski (viz Pelesz str. 311. II. díl: Geschichte der Union der ruthenischen Kirche).

P. Dr. Zeibert snažil se s nevšední pílí ve své příručnici také zásluhy *slovanských* národův o vědy a umy církevní k uznání a platnosti přivésti, což dosavad v příručních knihách bohosloveckých skoro naprosto zanedbáváno. Neopominul mlčením ani našeho *Tomáše Štítného* z doby Karla IV. a z doby naší ani *jednot cy-*

Digitized by Google

rillských v Čechách a na Moravě ku pěstování hudby církevní (str. 676), začež my Čechové jemu velmi povděčni jsme. Přes to vše přece v příštím vydání přejeme si několik doplňků:

Vně Brna Poláci a sice v *Tarnově* byli první, kteří už tohoto roku za učebnici pro žáky bohoslovecké zavedli compendium p. Zeibertovo. A proto bude třeba při líčení zásluh vědeckých a uměleckých také o Polácích pověděti, že mají velkou, vzletnou a veskrze katolickou poesii, že se honositi mohou velikými kazateli, jako např. Petrem Skargou, že jejich Matejko roku minulého svůj výtečný, velkolepý obraz „osvobození Vídně Sobieskim 1683" daroval sv. Otci, kterýž obraz ten s velikou pochvalou a nemenší radostí přijal.

Těšilo nás, že p. spisovatel nepominul ze 17. století našeho výtečného malíře *Karla Škretu* (str. 567) († 1674), který vzdělav se v Římě, napotom množství chrámů v Čechách, nejvíce v Praze, a kromě Čech i chrámy ve Vídni, v Solnohradě a jinde svými uměleckými díly okrášlil, které doposud jsou velkou jich ozdobou. Též jmenován Josef Führich (str. 675). Z nejnovější doby buďtež jmenováni aspoň *‚Hellich'* Sequens, Lhota a Maixner a budiž i *„křesťanská akademie"* v Praze podotknuta. Z bohoslovců českých zasluhovali kromě *Sušila* ještě aspoň tři pochvalné zmínky, kteří buď v oboru dogmatiky, křesťanské filosofie podle zásad sv. Tomáše Akv. a církevních dějin aneb i v církevním právu a v oboru církevních dějin českých prosluli a kteří zajisté panu spisovateli neznámi nejsou. Mezi církevními řečníky dlužno bylo v Čechách aspoň jmenovati Jana *Rychlovského* († 1811), jejž lid český písněmi národními oslavoval a jenž ve svých kázaních za doby Josefinské hájil statečně a důkladně neposkvrněného početí nejbl. P. Marie. Tolikéž Valerian *Jirsík*, jehož tištěná *vzorná* kázaní dosud jsou velmi oblíbena, zasluhuje zmínky.

U *Charvátů* pak nejvyšší chvály hoden Jos. *Strossmaier*, jenž 50.000 zl. věnoval na založení křesťanské akademie v Záhřebě a palác akademie této obrazárnou opatřil, jejížto cena na půl millionu zlatých se páčí. Výtečné pastýřské listy jeho oživují a zpružují ustavičně v Charvátech katolické vědomí a působí blaze i na Slovany na půlostrově Balkánském. Jako my Čechové máme několikero Dědictví (sv. Prokopa, sv. Jana Nep., sv. Cyrilla a Methoda atd.), tak mají i Charváti Dě-

Digitized by Google

dictví sv. *Hieronyma* a Slovinci Dědictví sv. *Mochora* čili *Hermagory* a jako Charváti se honositi mohou velikým učencem Dr. Fr. *Račkim* (dějezpytcem v církevních dějinách), tak mohou se Slovenci honositi výtečným biskupem Mart. *Slomškem*, slovutným spisovatelem a řečníkem, jehož kázaní částečně i na jazyk český přeložena.

Tiskových omylů jest ve spisu p. Zeibertově velmi poskrovnu a které zůstaly, dají se samými žáky bohosloveckými snadno opraviti. Litery, jež k tisku obrány, jsou výborně voleny, any zraku žákův nikterak nenamáhají. Všechna zevnější úprava jest velmi slušná a vkusná.

Dr. *Matěj Procházka*,
čestný kanovník v Brně.

59. Příprava k prvnímu svatému přijímání. Sepsal *Václav Macek*, katecheta v Soběslavi. V Táboře 1884. Tiskem J. Franka. Nákladem spisovatelovým. Str. IV. a 156. Cena 60 kr., po poště 65 kr.

Utěšeně doplňují se pomálu mezery v naší bohoslovecké literatuře, obzvláště ve směru praktickém, a tím také ubývá potřeby, aby české duchovenstvo zaměstnané na vinici Páně sahati muselo výhradně anebo větším dílem jen ke spisům cizojazyčným, hledajíc pomůcek vhodných ku své práci. Upřímně vítáme knihu pod názvem svrchu položeným právě vydanou, spatřujíce v ní úplně vhodnou pomůcku pro katechety při úkolu nad jiné důležitém a vážném. Čím obecněji uznáno jest, kterak mnoho záleží na dobré přípravě k prvnímu sv. přijímání mládeže, tím bolestněji museli jsme pociťovati té skutečnosti, že posaváde neměli jsme v literatuře české původního spisu, kterýž se mohl řaditi vedle tolika německých, usnadňujících katechetům namáhavou práci té tolik potřebné a v mnohém ohledu rozhodující přípravy. Spis vp. Macka vyhovuje účelu svému plnou měrou, jednaje v části I. *o důležitosti prvního sv. přijímání, kdy mají ditky k prvnímu sv. přijímání býti vedeny, o trvání, obsahu a způsobu přípravy, o slavnosti prvního sv. přijímání*, — v části II. pak probiraje ve 12 katechesích učení o svátosti oltářní a sv. přijímání, jakož v katechismech obyčejně se obsahuje. Katechese 13. a poslední jedná o prostředcích a způsobu, *kterak ovoce prvního sv. přijímání dochovati.*"

Výklad veškeré nauky jest jasný a důkladný, nad to pak i vědomě a pečlivě toho dbáno, aby příprava

Digitized by Google

nebyla poučování toliko, ale rovně tak a ještě více vzdělávání srdce, skutečné vštěpování a pěstování těch úvah, citův a úmyslů, v kterých náležitá disposice vůbec a zejména poprvé přijímacích záleží. Hojné a případně volené příklady a vypravování v obojím ohledu šťastně napomáhají, leckteré z nich dojemny a tklivy jsou, že nelze aby nezůstavily dojmu trvalého v srdcích dětských. Postup u vývinu nauky a v předkládání pohnutek jest vesměs logický a protož i jasný; přečteme-li jednu katechesi pozorně, víme jasně, co jsme čtli, a pamatujeme si snadno; a tak i pozorné dítky mohou po každé hodině přípravy míti na mysli dosti zřetelnou představu o přednášce katechetově. Kromě dobrého pořadu a postupu napomáhá zřetelnosti, jasnosti a působnosti mluva všude srozumitelná, dětské chápavosti přiměřená, kteráž nad to i vesměs dostatečně živá jest, jádrna, mluvnicky správná i důstojná předmětu tolik vážného. I můžeme důst. a vel. pp. katechetům spis tento s dobrým svědomím vřele odporučiti. — Také tisk a papír vyhovují všem slušným přáním. Cena spisu jest přiměřená. Dr. *Ant. Skočdopole.*

60. Handbuch der katholischen Liturgik. Von Dr. *Valentin Thalhofer*, Domdekan und Professor der Theologie in Eichstätt. Freiburg im Breisgau. Herder'sche Verlagshandlung. 1883. Dílu I. svazek 1. Str. XII. a 330. Cena 2 zl. 40 kr.

Na veškerém světa okrsku není úkonů vznešenějších nad výkony katol. bohoslužby. Jakáť velebnost, krása a vznešenost jeví se v nich! U blaženém rozechvění dlí oko slabého tvora na obřadech, jimiž přioděna jsou tajemství víry naší; duch pak jeho mimovolně uchvácen byv vřelou pobožností mní se unešena býti mezi kůry andělské a zástupy Svatých přinášeje v srdečné modlitbě Tvůrci svému libovonnou oběť úcty, chvály a díkůčinění. Jestiť zajisté svatou povinností každého služebníka církve, by mimo jiné bohosl vědy sebe také obohatil řádnou znalostí obřadů církevních, by zatoužil vniknout v ducha kat. bohoslužby a poznav vnitrnou její spanilost nejen sám byl povznešen a zušlechtěn, nýbrž i jiné uchvátil a posvětil. Právem tudíž píše kan. Dr. Skočdopole: „Zobrazením a vyjádřením vnitrného náboženství vede bohoslužba k tomu,

Digitized by Google

aby se vnitrné náboženství a náležité smýšlení posilovalo, zachovávalo i rozmáhalo i v těch, kteří je projevují a osvědčují při svém účastenství v kultu, i v těch, kteří projevování a osvědčování toho svědci jsou (past. boh. str. 81)." Než jak lze nesnadného úkolu toho dosíci? Návod k rozřešení jeho podává slovutný a vědeckými pracemi na slovo vzatý učenec Dr. Val. *Thalhofer* v díle svrchu uvedeném.

Radostně tudíž vítáme nejnovější jeho výplod na poli kat. posvátné bohovědy, kojíce se nadějí, že práce jeho hojný užitek přinese.

Přejíce sobě, aby se ct. pp. čtenáři tohoto časopisu snáze domyslili, podáme jim aspoň rámce těch krásných obrazů, rozvěšených v lepém souměru po stěnách velebné budovy p. Thalhoferovy. Dílo slovutného spisovatele rozvrženo jest na dvě knihy, z nichž první jedná o liturgice vůbec, druhá vykládá o bohoslužbě zvlášť. V rámec bohoslužby všeobecné řadí *theorii kultu*, pojednává zevrubně o *podstatě* a *podstatných částech* jeho, neméně béře zřetel k *takovým úkonům a formám bohoslužebným*, jakož i náznakům čili symbolům, které se v liturgii *častěji opakují*. Tím právě stává se dílo spojitějším a přehlednějším. Liturgické osoby líčí potud, pokud jich postavení v kat. kultu *vůbec* toho požaduje. Kam vřadí pojednání o řeči, která přece nejpříhodnější formou jest i k tomu, aby se pravdy a milosti křesťanského náboženství člověku podávaly, jakož i k tomu, aby křesťan svoji víru a své nábožné city vyjádřoval, ct. p. spisovatel v rozvrhu neuvádí. Druhá kniha, jednajíc o bohoslužbě zvlášť, rozvržena jest na čtvero částí, jež v přirozeném postupu nejprve: *oběť novozákonní*, *modlitbu*, *svátosti a svátostiny* a posléze: *církevní rok* čtenáři před oči staví. Pojednání o mši sv. slibuje býti velezajímavým. Praví věhlasný spisovatel v předmluvě: „Der Grundirrthum des Protestantismus bezüglich des Kultus ist in der Verwerfung des *eucharistischen Opfers* gelegen, welches als das pulsirende Herz der gesammten kath. Liturgie erscheint. Auf diese centrale Stellung des eucharistischen Opfers *hab' ich durchweg das grösste Gewicht gelegt*, und da eine Theorie des kath. Kultus ohne Theorie des Opfers nicht denkbar ist, *hab' ich ziemlich eingehend auch vom Wesen des euch. O. sowie* von seiner Stellung zum Kreuzes- u. zum himmlischen Opfer gehandelt, *nebenbei sodann die wichtigsten Bedenken*

Digitized by Google

berücksichtigt, welche seit dem Erscheinen meiner Schrift über „das Opfer des alten und neuen Bundes" gegen meine Opfertheorie, speciell gegen die Annahme eines „himmlischen Opfers", erhoben worden sind." Toť stručný a věcný nástin celého díla.

Nám ovšem jest po ruce toliko první knihy první svazek, než již tu nelze neuznávati vznešené přednosti důmyslného mistra, jenž mrtvý kámen naplňuje duchem života. My jen v krátkosti rozvrh celého svazku podáme, z kterého již každý na bohatství a váhu pravd pojednaných souditi může: Předmluva. Úvod: Pojem a cíl bohoslužby (1—8), její vztah k ostatním odvětvím theologie (8—23), její důležitost a užitečnost (23—26). Rozvrh, pramenové a pomůcky bohoslužby (26—57). Historie a literatura liturgiky (57—148). Tuto rozdělil sobě na patero částek čili období. Nejprvé vykládá o literatuře v dobách prvotné církve a ve středověku, pak obeznamuje nás s písemnictvím za času reformace, odtud přenáší nás v druhou polovici stol. 17. Době Josefa II. věnoval zvláštní odstavec. Konečně následuje doba nová a nejnovější.

Úvodem čtenáře mile pobaviv uvádí je ve svatyni samu — liturgiku všeobecnou. Vykládá o kultu vůbec, čili o přirozeném základu kat. liturgie, o potřebě povznešení a proniknutí kultu pouze přirozeného nadpřirozeným (148—181). Kult Bohočlověka Ježíše Krista po čas vezdejší jeho pouti jestiť základem kultu v duchu a v pravdě čili kultu bohulibého (181—195). Kult oslaveného velekněze v nebesích (195—208) a v církvi jím založené (208—232). Pojem veřejné a společné bohoslužby kat., povinnost bráti v ní účast a požehnání z toho vyplývající (232—251). O činnosti liturga „nomine Christi et ecclesiae" zvlášť, a o požadavcích, jaké činnost taková na něm vyžaduje (251—262). Porovnání bohoslužby kat. a protest., základní rozdíl obou (262—275). Kdo jest podmětem a kdo jest předmětem kat. kultu (275—330).

V pojednáních o jednotlivých předmětech těchto vane duch, jenž stkvělé dává svědectví, že autor jest znalcem v oboru liturgiky; v prsou jeho že sídlí pevná, živá víra, která zvláštní živosti dává jednotlivým pojednáním; a že hoří láskou k svému povolání, kteráž působí, že se nelekáme obtíží, stavících se vstříc působení našemu. Kdo n. př. čta s myslí poklidnou článek

Digitized by Google

o „rozdílu mezi liturgií katol. a protest.“, dovede se ubrániti svatému záchvatu a neuzná vznešené přednosti, jakýmiž se honosí kult katolický?

V skutku mnoho již napsáno knih o bohoslužebných obřadech: takové však, jaká jest tato, dle zdání našeho až dosavad jsme neměli. A což díme o formě, v které se nám to vše podává? Postačí, řekneme-li, že sloh průsvitný, řeč vyhlazená, jazyk ušlechtilý zaručují slovútnému Dr. Thalhofrovi zajisté neposlední místo mezi předními klassiky něm. literatury. Již tedy nepochybujíce, že nám přisvědčí každý soudný čtenář, vel. duchovenstvu dílo vřele odporučujeme nadějíce se, že se mu stane knihou duchovní rozkoše. Ale nač ještě šířiti řeči a množiti slov? O znamenitém díle tom v plné platí míře: „Tolle et lege.“

Jos. Kuča,
koop. ve Fulneku na Moravě.

61. Dědictví Maličkých v Bohdalově. Povídka pro údy Dědictví Maličkých od *Františka Pravdy*. Jubilejní podíl číslo 28. V Hradci Králové, 1884. (Se 4 obr.) Tiskem Lad. Pospíšila, nákladem Dědictví Maličkých. Str. 192. Cena 60 kr.

V roce 1859 vzniklo blahodárné „Dědictví Maličkých“ v Králové Hradci, a tehdáž slovutný náš novelista Frant. Pravda napsal pěknou povídku „Pometlář“ pro členy Dědictví. V roku 1884 koná se 25tileté jubileum trvání téhož Dědictví a nemálo se tomu těšíme, že týž spisovatel nyní opět obmyslil údy Dědictví vypravováním, jímžto každý čtenář o prospěšném účinkování tohoto Dědictví poučiti se může. Aniž se činí celému ději nějaké násilí tím, že do něho vetkáno jest poučení o Dědictví maličkých; právě naopak musíme uznati mistrovské péro našeho slovútného Pravdy, že dovedlo ať tak díme přirozeným a svou originálností poutavým způsobem osud dvou ubohých sirotků sloučiti s dějinami jmenovaného Dědictví. Jemným slohem kladou se útlé mládeži na srdce různé ctnosti křesťanské, obzvláště láska účinlivá a útrpnost s těmi, kdož nouzi trpí. Velice prospěšné tudíž musí býti čtení této knížky pro každého a čtení to tím příjemnějším stává se, jelikož ředitelství postaralo se za pomoci dobrotivých dárců o několik velmi pěkně a zřetelně v barvách

Digitized by Google

provedených obrázků, jakož i titulní list skvostně jest upraven. Ze zpráv Dědictví vyjímáme, že koncem září 1884 bylo řádných údův 36050, opatrovníků 325. Jmění koncem roku 1883 činí 35945 zl. 87½ kr. Schvalujíce šlechetný směr Dědictví podotýkáme, že zvláště v dobách bezkonfessionální školy jest povinností rodičův, aby knihami tohoto obsahu dítky své před vlivem bezbožných lidí chránili, jakož i za povinnost duchovních pastýřů považujeme, aby každého na prospěšnost „Dědictví Maličkých" záhy upozornili. Pro zakladatele Dědictví maličkých p. kanovníka Šrůtka jest zajisté potěšitelné a povznášející vědomí, že pod jeho správou Dědictví to tak znamenitého rozšíření nabylo a tak zdárně prospívá. *Redakce.*

62. Der Schutzgeist. Eine belehrend und warnend unterhaltende Erzählung für Kinder, Eltern und Jugendfreunde von *Josef Strasser*, Katechet an der Altstädter Bürgerschule in Prag. Betheilungsbuch der Haeredität der Kleinen für das Jubeljahr 1884. (Mit 2 Farbenbildern.) Druck von Lad. Pospíšil in Königgrätz. 1884. S. 196. Preis 50 kr.

Mezi nejutěšenější články víry katolické náleží nauka o andělích strážcích, jimž od Hospodiua vytknut úkol, aby na těle i na duši chránili člověka všelikého nebezpečí a úrazu. Obzvláště útlá mysl dítek velice přístupna jest blaživému vlivu nauky této a vedle přesvědčení o všudypřítomnosti Boží bývá to zajisté myšlenka na přítomnost anděla strážce, kteráž tak často zamezí poklesek, k němuž by jinak dítko již již se bylo sklonilo. Proto zvolil spisovatel katecheta Strasser thema příhodné, učiniv nauku tu jako středem a bodem, kol kterého celé vypravování jeho se otáčí. Čtením bezbožných spisův a špatnou společností upadá celá rodina v neštěstí a potupu. Na druhé straně vypisuje se, kterak důvěra v Boha a v ochranu anděla strážce poskytuje pomoc v okamžení nejvyšší nouze; spolu poukazuje se na výtečné ovoce dobrého čtení. Povídka psána jest dojemným spůsobem, všady vybízejíc k následování dobra a ukazujíc, kterak dobré skutky již zde přečasto docházejí stkvělé odměny, zločiny však pokutou stíhány bývají. Povídka tato zajisté vydatně přispěje k utvrzení ctnosti v útlém srdci mládeže.

Redakce.

Digitized by Google

63. Nenadálá pomoc. Povídka pro mládež od Frant. *Hoffmanna.* Z něm. přeložil Lud. *Böhm*, říd. uč. na Mělníku. V Praze 1883, nakladatel Fr. A. Urbánek. Str. 110. Cena 60 kr. („Nové knihovny pro mládež" svaz. 53.)

Povídky Hoffmannovy jsou toho druhu, že vždy cenu svou zachovávají. Také výš zmíněné vypravování jest velmi poutavé, učíc spoléhati s důvěrou v pomoc Boží a poctivosti se pevně přidržeti u všelikém jednání. Překlad jest duchu jazyka českého zcela přiměřený. *Redakce.*

64. Ruka prozřetelnosti. Obrázek ze života. Napsal Fr. *Waligorski*, přel. Ferd. *Čáslavský.* — **Važ si dědictví otcův!** Povídka ze života lidu venkovského. Napsal Romuald *Starket*, přel. Ferd. *Čáslavský.* V Praze 1884, naklad. Fr. A. Urbánek. Str. 80. Cena 30 kr. („Knihovny pro lid" seš. 6.)

Obě tyto z polštiny do našeho jazyka převedené povídky vyznamenávají se tím, že berou pilný zřetel k poměrům a potřebám doby přítomné. Čtenář učí se tu znáti cenu vytrvalé práce, poctivost ve všelikerém jednání se mu odporučuje. Povídky na druhém místě položené měli by sobě zejmena povšimnouti všickni, kdož lákavými sliby ošáleni jsouce do Ameriky odstěhovati se chystají. *Redakce.*

65. Horany a Dolany. Povídka pro náš lid. Vzdělal dle zásad vyslovených Sam. Smilesem *Karel V. Tuček*, říd. uč. v Štáhlavech. V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek 1884. Str. 65. Cena 30 kr.

Protestant anglický Smiles pro své přísné zásady mravní došel v naší době bedlivého povšímnutí i ve vlasti naší, kdež zejmena redaktor „Háje" pan lesník Doležal několik spisů Smilesových v překladu českém na světlo vydal. Tudíž i zásady, jež p. ředitel Tuček v nadzmíněné knížce na spůsob povídky spracoval, jsou dobré a zajisté následování hodné; jen bychom rádi byli viděli, aby spisovatel poučná slova byl vložil do úst osob v povídce jednajících, čímž by vypravování jeho bylo více zajímavosti nabylo a méně paeda-

Digitized by Google

gogické přednášce se podobalo. Směr celé povídky však rozhodně schvalujeme. *Redakce.*

66. Stručný dějepis církevní pro školu a dům. Sestavil *Karel Tippmann.* Třetí vydání. Nákladem F. A. Urbánka. Praha 1885. Str. 82. Cena váz. 36 kr.

Nevelký tento spis obsahující dějepis církevní v stručném přehledu a řeči populární, snadno srozumitelné, byl již dříve s rozličných stran velice chválen a odporučován; musíme zajisté jeho vnitřní ceně přičísti, že se dočkal v době poměrně dosti krátké již třetího vydání. Nové vydání toto neliší se co do obsahu od druhého, jen tu a tam byly některé vady opraveny neb odstraněny. V celku musíme tento spisek opět odporoučeti všem těm, kdo by si o dějinách církevních přáli nabyti stručného, snadného a správného poučení, jakož se hodí též dítkám obecný dějepis již poněkud znajícím, tudy asi do třetí třídy škol měšťanských. Druhé vydání bylo též od c. k. ministerstva kultu a vyučování, jakož i od četných nejdůst. ordinariatů schváleno. Přejeme tomuto stručnému ale velmi dobrému dílu hojného rozšíření a přízně co možná největší.

Prof. *Jos. Kyselka.*

R 1883. vyšlo v Krakově přespanilé kvítko básnické nákladem katolického kněhkupectví Dra. Vlad. Milkovského. Jest to malá neobjemná knížka pouze o 47 stránkách, jež má významný nápis:

67. Pieśń o gwiazdach naszych, t. j. o zázračných obrazích nejsvět. Panny Marie v Polště.

Jsou to spanilé a vroucí výlevy básnického ducha polského, jimiž oslavuje autor v 10 básních nejslavnější marianské obrazy staré Polsky, počínaje od Panny Marie Czenstochovské až do *naj*swietszej Panny „nad Kamieńcem“. Však vyplynuly tyto „mariacké hvězdy“ ze srdce polského, jež cítí, že „celý věk již v nevolnosti uplynul.“ Odtud řine hluboká vroucnosť, jížto autor i o pomoc vzývá nejsvět. Pannu s dětinnou důvěrou a něžností; avšak odtud čerpal autor i veliký vzlet básnický, jímžto vznáší se hned s počátku v „čisté nebe lazurové“ na němž hvězd miliony,“ kde pa. „Maria jest královnou.“ A že tato nejsvět. královna „ve všelikém Polsky kraji

Digitized by Google

paprsky své lásky svítí“ a „z každé země slyne matka naše divy a těší v trápení“, proto básník všecka tato slavná místa marianská oslavuje. Opěvuje po úvodné básni nejprve pannu Marii Czestochovskou „temnolicí malovanou od Lukáše“, pak „velkopolskou“ na „Gostyňském oltáři“, pak Litvínův „ostrobramskou“, „odkud Litva křtem umyta“, pak svatojirskou Pannu Rusův, (t. j. Ruthenův), již jsou s nimi „jedné víry, dvou obřadů národ starý“.

Dále slaví a vzývá nejsv. Pannu „w Podkamieniu“ a Počajovskou, která „svítí ve Volyni i Podole“, konečně „čistou děvu v ruské zemi nad Kaměncem.“ Ve všech těchto 10 hvězdách třpytí se také silným leskem vroucí vzdechy k nejsvět. Panně o pomoc ponížené a uhnětěné Polsce. Autorem jejím jest — *švedský hrabě Vil. Engeström*, vnuk to posledního vyslance švédského při býv. republice Krakovské, jenž tyto básně r. 1872. dokončil v Varšavě, kde žije. Přesličná jest i úprava knížky, roubené samými hvězdnatými rámečky a vázané v modré deštičky se zlatými hvězdičkami, vše důmyslně přiměřené obsahu. — Pěvci čeští! nemáme i my Čechové dosti, ano hojně hvězd i prvé velikosti na marianském nebi svém? A neslynou též velkou slávou a ctihodnou starobylostí? Kdo z vás i nám zapěje „píseň o těchto hvězdách českých“? *K. Konrád.*

68. Sv. Method a Uhorsko. Pojednává *Fr. V. Sasinek*. Čisty dôchodok v prospech slov. štud. mládeže. Turč. Sv. Martin. Knihtlačiarsky účastinársky spolok. — Nákladom spisovatelovým. 1884.

Za příčinou blížící se tisícileté památky úmrtí sv. Methoda a velkolepé slavnosti, kterouž k roku 1885. Slovanstvo chystá, rozepisuje se pan Fr. V. Sasinek o otázce, jak zachovají se v této zejmena pro národy rakouské tak důležité věci hlavně Slováci. Připomínaje rok 1863, kdy slavili jsme tisícileté jubileum příchodu sv. Cyrilla a Methoda, vytýká Uhrům, že jmenovaného roku mimo baňskobystřické a spišské biskupství zůstali němými k oné povznášející slavnosti, ačkoliv je p. spisovatel rok před tím na věc kategoricky byl upozornil, napsav do Pražského Pozoru, že „celé Uhorsko je povinné vďačne zasvätiť tisícročnú pamiatku smrti sv. Methoda.“ Všechny maďarské listy mimo jediný „Hirnök“

Digitized by Google

zamlčely prý ono jeho vyzvání a zůstanou němými nejspíše i nyní, když se jedná o oslavu výše dotčenou, protože předešlá uherská politika hrob historie zapečetila, nynější pak že k němu postavila strážníky a janičáry, aby historická pravda nemohla a nesměla dojíti vzkříšení. P. spisovatel dovozuje dále, že všichni Rumuni, Rusíni a Srbové s liturgií slovanskou, Slovinci pak a Slováci s ritem latinským, Maďaři konečně s řečí liturgickou slovanskou i latinskou, že všichni povinni jsou vděčně oslaviti onu památku, poněvadž dle zásady v Římě samém vyslovené („ut fiant catholici, non latini") podstata církve ve *článcích víry* záleží a nikoliv v *řeči liturgické*.

P. spisovatel porovnává působení sv. Methoda s působením biskupů německých, kteřížto byli většinou obrněnými sluhy německého císaře a kteří táhli s vojskem podmaňovat Slovany, nemyslíce na to, aby lid poznali a jeho řeč, aby se postarali o jeho školu a literaturu, a kteří ne o pastvu se starali, ale o mléko a vlnu a zavinili osud Slovanů Polabských; on cituje jednoho z nich (Ditmara Meziborského), jenž se neostýchal napsati: „Má-li Slovan poslouchat, třeba mu dát žrát seno jako volovi a bít ho jako osla!" Slova Alkuinova „sis praedicator evangelii et non exactor decimarum" padala na skálu,*) musíce ustoupiti zásadám biskupů německých, kteří r. 900. psali papeži: „Sive velint sive nolint, Francorum jugo colla submittent." P. Sasínek dále ve své brožurce sděluje, že se dozkoumal poznání, že národ, jenž s Arpádem do Uher byl přišel, není identický s nynějšími hegemony maďarskými a tak zvaná řeč maďarská že jest vlastně mluvou Polovcův čili Kumánův a opírá se při tom o podstatné důvody. Škoda, že pro obmezenost místa nemůžeme se i o těch obšírněji zmíniti. Spis páně Sasinkův kypí myslí vlasteneckou a národní, svědčí o badatelské jeho činnosti v oboru historie uherské a hledí posvítiti na „eskamotáž" některých historikův maďarských, kteří prý starou historii uherskou zfalšovali. My vítáme spisek tento srdečně, přejeme mu hojného rozšíření — litujeme však, že i p. P. Sasinek ku sesílení nešťastného partikularismu slovanského nepiše *československy* nýbrž *slovensky*.

Prof. *Jan Houžvička*.

*) Srovnej též výrok Akuinův: „Decimae Saxorum subverterunt fidem." Fr. Zoubek „O škole Magdeburské.

Digitized by Google

69. Ročník jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském od 1. ledna 1883 do 31. prosince 1883. Nákladem jednoty. V Praze tiskem kníž. arcib. knihtiskárny 1884. Str. 83.

S nelíčenou radostí sledujeme činnost jednoty této, kteráž co do vytrvalosti v práci započaté četným společnostem jiným za vzor sloužiti může. Jednota svato-Vítská nečiní mnoho hřmotu s působením svým, nevynáší se do nebe, a přece kámen za kamenem ve vší tichosti klade a buduje mohutné pilíře, z nichž pozvolna vzroste velkolepá a lepotvárná stavba, kteráž se nazývati bude dokonaným velechrámem svato-Vítským, prvním dílem uměleckým veškerého království českého. V ročníku nadzmíněném shledáváme především zprávu o průběhu valné hromady, konané dne 16. června 1884 na radnici staroměstské, kdež podána byla jednatelská zpráva za rok minulý; zejmena byla to hlavní věž sv. Vítská, o jejíž sesílení a opravu bedlivě se staráno, aby poznenáhla dospěti se mohlo k žádoucímu dostavění jejímu. Pohlédneme-li na součet příjmu a vydání, shledáváme, jak velice bylo již zapotřebí, aby jednota konečně nabyla vydatnější podpory země české, jakáž jí usnešením zemského sněmu ze dne 8. srpna 1883 byla poskytnuta, jelikož roční příspěvek zemský pro léta 1884, 1885 a 1886 na značnou výši 50.000 zl. r. m. byl zvýšen. V roce 1883 bylo všech příjmů v hotovosti i cenných papírech 117.722 zl. 5 kr. a vydání 68393 zl. 14 kr.; zbylo tudíž koncem roku 1883 celkem 49378 zl. 91 kr. Tímto rokem 1884 začala zemská subvence v plné výši a proto lze se nadíti, že práce na velechrámě tím rychleji budou moci pokračovati. V další části ročníku podán stav členstva jednoty. Budiž jednota sv. Vítská poznovu péči velebného duchovenstva v Čechách co nejvřeleji odporučena. *Redakce.*

70. Sv. Alois z Gonzagy, patron mládeže studující, ve svém působení a oslavení. Vzdělal *Alois Hrudička*, c. k. prof. nábož. na české vyšší státní realní škole v Brně. V Brně, tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinů Rajhradských. Str. 150. Cena 40 kr. (Příloha časopisu „Škola B. S. P.“)

Pro studující mládež, zvláště při nynějším stavu školství nemůže býti čtení prospěšnějšího nad životopis oněch

Digitized by Google

dvou v mladistvém věku k Bohu povolaných světců, kteříž vůlí apoštolské Stolice obzvláště za patrony a ochránce mladých studujících ustanoveni jsou, sv. Aloisia totiž a Stanislava. Prof. Hrudička dle nejlepších biografií jinojazyčných podal tuto dosti obšírný životopis sv. Aloisia z Gonzagy, vylíčiv psychologickým postupem, kterak zbožný jinoch poznenáhla dospěl k oné výši dokonalosti křesťanské, které se na něm obdivujeme; při tom vytknuty jsou rovněž velké překážky, jež se Aloisiu v cestu stavěly, když oddati se chtěl stavu řeholnímu. Blažené úmrtí jeho a znamení, jimiž Bůh po smrti potvrdil svatost sluhy svého, velmi dojemným způsobem se vypravují. Vůbec celé urovnání spisu jest chvályhodné, mluva přesná a mládeži srozumitelná. Co na str. 109 řečeno slovy, „že k tomu, čemu se na světcích těch divíme, nejsme zavázáni", mělo poněkud ohraničeno býti, aby nedorozumění nevzniklo. Na str. 107 v 1. řádce shora místo „poněkup" sluší čísti „poněkud". *Redakce.*

71. Einleitung in das Neue Testament von Dr. *M. v. Aberle*, ord. Prof. der kath. Theologie. Herausgegeben von Dr. *Paul Schanz*, ord. Prof. der kath. Theologie an der Universität Tübingen. Freiburg im Breisgau. Herder 1877. S. 311.

Známo jest, že v Tubinkách působil Dr. Baur, který veden jsa filosofií Heglovou vnitřními důvody jal se dokazovati, že písma sv. N. Z. po většině nenáležejí mužům, kterým až dosud se připisují, že jsou původu mladšího, neapoštolského; z čehož ovšem plynulo, že nezasluhují víry a tudíž nemohou býti normou náboženského přesvědčení. Taková tvrzení nemohla od katolických učenců zůstati bez odpovědi. K nim patří také Aberle, který pln nadšení pro věc hájenou stejnými zbraněmi hleděl potírati odpůrce – vnitřními totiž důvody. Také spis Aberlův, ač pln důvtipu a překvapujících domněnek, jasně potvrzuje pravdu, že rozhodující hlas při úvodních otázkách nenáleží vnitřním, nýbrž zevnějším důvodům.

Vnitřní mohou nanejvýše ukazovati jakousi pravděpodobnosť, kdežto zevnější stanoví dějinnou jistotu. Jak líší se tento spis pojímáním vzniku knih N. Z. od obyčejného, objasní čelnější myšlénky, které uvedeny

Digitized by Google

jsou dle Schegga (Literarische Rundschau, 1877. str. 33 nn.).

Okružní list velerady přiměl dle domnění prof. Aberle apoštola *Matouše* k sepsání odpovědného spisu, který se nám dochoval v jeho evangeliu. Účelem jeho jest odrazit. utrhačné útoky onoho listu. Z té příčiny psal sv. Matouš aramejsky, držel se v citátech St. Z. tehdejšího úředního textu, jenž byl jiný, než nynější mazoretský, jednal o přednosti galilejské činnosti Ježíšově, poněvadž okružní list synedria vyhlašoval ho za galilejského buřiče a vytkl z nauk zejmena ty, které vyvracovaly nejlépe utrhačství velerádcův, n. př. lásku Ježíšovu k dítkám proti výčitce, že křesťané děti zabíjejí atd. Rovněž byl to určitý případ potřeby, který dal příčinu k přeložení evangelia toho do řečtiny, přelíčení totiž sv Pavla v Římě. Tam synedristé zaslali zlomky z evangelia, jimiž Římané mohli se uraziti, v zkomoleném řeckém překladu, který vzbudil potřebu věrného překladu se strany křesťanské. Evangelium sv. *Marka*, nahodilými potřebami (str. 43) vzbuzené, mělo za účel dokázati pohanům, že Ježíš jest Syn Boží. Pohany těmi nemají rozuměti se slepí, zavilí modláři, nýbrž takoví, kteří monotheistickou bohoslužbu skrze Židy všude rozptýlené poznali a si jí vážili a v N. Z. σεβόμενοι, od rabinův proselyté brány slovou. Sepsání tohoto evangelia v Římě (42 n. 43) padá do času, kde v Římě obecně se zvláštní nedůvěrou zaměstnávali se s událostmi v Palestině, kdy studovány byly prostředky, jichž užívala židovská národní strana, aby lid připravovala ke vzpouře proti Římanům atd. Tato okolnost, která z částky vysvětluje příznivé přijetí, jehož se dostalo Petrovu kázaní v Římě, objasňuje také ostatní zvláštnosti Markova evangelia, n. př. proč vystříbá se, mezi protivníky Páně jmenovati také saducey . . ., proč vypustil vypravování o setníku Kafarnaumském, protože mohlo vzniknouti podezření, jako by byl Ježíš Kristus zjednával si vliv na vojsko. Abychom správně posoudili evangelium sv. *Lukáše*, musíme počíti od *skutkův apoštolských*, poněvadž oba spisy mají týž účel, jenž u Sk. Ap. snadno poznati se dá. Jsou podstatným obsahem obranou sv. Pavla proti obžalobě v Římě vznešené, že způsobil vzpouru mezi Židy celého oboru zemského a že jest náčelníkem sekty Nazareův. Ve Sk. Ap. vesměs jeví se tendence, zastati se

Digitized by Google

křesťanské církve proti obžalobám, které od židů před soudy římskými činěny býti mohly. Příběhy, jichž zneužiti se mohlo, musily vyloženy býti tak, jak se udály, na př. křest komorníka královské Kandaky. Veleradě, jejímž jménem pře proti sv. Pavlovi byla líčena, nezůstal tento příběh tajným. Bylo pak v Římě veřejným tajemstvím, že císař Nero obmýšlel vojenskou výpravu do Aethiopie, při níž hlavně by byl válčil proti královné Kandace. Jak snadno bylo při těchto poměrech uličiti pokřtění muže, který zajisté nejvyšší místo v zemi měl, jakožto počátek dohodnutí se křesťanů s nepřítelem říše . . . Pro toho, kdo s podmínkami sepisování knih N. Z. obeznámen jest, na um se dává, že sv. Lukáš chce písemně vystoupiti proti diegesi křesťanské, *παράδοσις* odporující, tudíž lživé, v jejímž sepsání mnozí se súčastnili. Diegesis byla žalobný spis, který nebyl ustanoven od právníků pro soudce, nýbrž od židů pro získání císaře a veřejného mínění... Nero každým spůsobem přisvojil si později tuto diegesi za své vlastní mínění, tak že odpovědný spis stal se nebezpečným. Tím ospravedlňuje se samo sebou utkání proslovu, zároveň pak otvírá výhled v nebezpečný stav, v jakém pře Pavlova za času složení spisů sv. Lukáše jistě se octla. Podle obyčejné domněnky byl apoštol dvakráte v Římě zajatcem. Z času vazby pocházejí listy k *Filipanům*, pak listy jednu skupinu tvořící k *Filemonovi*, *Kološanům* a *Efešanům*, *druhý* list k *Timotheovi* a k *Hebrejům*.

List *Jakubův* připsán jest křesťanům Palestinským, neboť i křesťané i židé táhli se k čestnému názvu Israel. Ve vzájemných jednáních o tom poukazováno bylo zajisté od křesťanů k tomu, že onen čestný název Židům nepřísluší. Pohanokřesťané málo zajisté dbali o tu otázku. Tím se stalo, že přísudek křesťanské církve jakožto úplného, dvanáct kmenů obstihujícího Israele, nerozšířil se přes hranice Palestinské; musíme tedy ze zvláštního přípisu našeho listu souditi, že byl učiněn ku křesťanům Palestinským. Jako se nesmíme domnívati, že evangelium sv. Matouše původně bylo řecky sepsáno, podobně nesmíme se diviti hledíce ku změněným poměrům, že list sv. Jakoba sepsán byl řecky... Nadepsán-li prvý list sv. *Petra*: Vyvoleným poutníkům v rozptylu po Pontu... a Bithynii, snadno lze poznati, proč spisovatel právě tento přípis zvolil. Ve jmenova-

Digitized by Google

ných krajinách byl totiž velitelem Cnejus Domitius Corbulo s konsulskou mocí. Corbulo, z téhož rodu jako Nero, získal si náklonnosť poddaných, tak že současníci nerozpakovali se vysloviti, jak jenom na něm závisí, aby Nerona svrhl a císařskou moc ujal. Té doby, kdy náš list byl napsán (na jaře 64), nebyl císařský dvůr bázně své před Corbulem sproštěn, spíše vřela bázeň ta nejprudčeji. Rozumí se tedy samo sebou, že napomenutí k poslušnosti císaře, které týkalo se části říše, od které obávati se bylo vzpoury, na dvoře císařském jen milým býti mohlo, že i sv. Petr o tom věděl a podle toho přípis listu ustrojil.

Aberle jedná o spisech sv. *Jana* jako o celku a dí o zjevení: Jeho spisovatelem nemůže býti žádný rozený Řek. Takový byl by apokalyptickou mluvu jen zpitvořil, čehož v apokalypse nijak neshledáváme. Spisovatel její manipuluje s poklesky jazykovými zcela do opravdy, což jen u toho očekávati lze, kterýž ve smýšlení svém zůstal semitem. Tento semitismus, kterýž i v ostatních spisech Janových se jeví, nedokazuje sice ještě totožnost původce, ale připravuje domněnku o ní. Také jiným ohledem naskytá se shoda děl Janových z mluvy. Nemohla dříve povstati než utvořil se v oboru jazyka řeckého směr, jenž k tomu se nesl, aby řečtinu přistrojil dle tvarů hebrejských. Ale tento směr vznikl teprve po zkáze Jerusaléma. Evangelium směřuje proti Židům. Tito nevěřili, poněvadž Kristus před nimi prý nečinil zázraků. Jan musil tedy dokázati, že Ježíš činil v Judei zázraky, že jen proto stále nebyl v Judei, poněvadž ho chtěli zabiti. Židé rozšiřovali, že Pán před samou smrtí s učedníky se rozdvojil a tito že pozbyli jeho lásky. Kdož tomu věřili, musili dále důsledně domýšleti se, že učeníci a po přednosti Petr pozbyli svých práv a že tudíž nijak jim nepřísluší, aby jeho jménem kázali a církev spravovali. Chápeme snadno, jak důležito bylo, podobné tvrzení vyvrátiti, a takovým vyvrácením jsou také hl. 13—17. Po výtce učení o Logu (Memra = Slovo) namířeno jest proti židovské nauce o Logu. První list sv. Jana co do látky jest předchůdcem evangelia a apokalypsy ... Můžeme však i domnívati se, že nejen co do látky nýbrž co do času tento list předchůdcem jest těchto spisův a tudíž nějaký čas před nimi složen.

Přes všecky smělé domněnky zasluhuje spis Aberlův, aby byl čten, neboť jest v něm obsaženo mnoho zají-

Digitized by Google

mavého a poučného. Sr. k tomu též úsudek profesora Rohlinga v „Innsbrucker Zeitschrift“ 1878.

Dr. Jan Marek.

72. Plesy duchovní. Kostelní zpěvník pro 4 smíšené hlasy, hlavně ku potřebám studující mládeže škol středních. Uspořádal *Ludvík Holain*, studijní prefekt kn. arc. semináře Kroměřížského. V Brně 1883, tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 335.

Postupem roku církevního od adventu počínaje podává nadzmíněný zpěvník text i s notami četných písní adventních, vánočních, postních, ke mši sv. a požehnání, k P. Ježíši, Marii P., některým Svatým, písně ranní a večerní, před a po kázaní. Vedle písní českých podány jsou též latinské, n. př. Pange lingua, Stabat mater, Dies irae, O Aloysi coeli gemma. Tisk jest velmi zřetelný, noty jasně vytknuty. Za nedostatek knížky považujeme, že nemá žádného rejstříku; zejména abecední rejstřík by neměl scházeti. *Redakce.*

Oznámení o orgánech Akademie křesťanské.

Dle usnešení ředitelstva Akademie křesťanské v Praze budou se také r. 1885 přenechávati orgány Akademie pp. členům v ceně snížené a sice:

1. Páni členové Akademie předplácejí na „*Časopis Duchovenstva*“ 1885 tímto spůsobem:

a) Činní členové celoročně bez pošty 1 zl. 50 kr.
„ „ „ s poštou 1 zl. 70 kr.
b) přispívající členové celoročně bez pošty 2 zl. 25 kr.
„ „ „ s poštou 2 zl. 45 kr.

Předplatné zasláno budiž Akademii křesťanské v Praze č. 223—I.

2. Členové Akademie mohou též předplatiti na „*Cyrilla*“ 1 zl. neb (člen přispívající) 1 zl. 50 kr.; na „*Methoda*“ též 1 zl. neb 1 zl. 50 kr., na německý list „*Christliche Akademie*“ 50 kr. neb 75 kr. Při tom však připomenouti dlužno, že ten člen Akademie, který více jmenovaných časopisův odebírá, jenom při jediném z nich požívá výhody levnější ceny.

Nota. Si quis venerab. presbyterorum ephemerides „Čas. Duch.“ erga *persolutionem Missarum* acquirere vult, hunc suum animum redactori Dr. Borový patefaciat.

Digitized by Google

Obsah

ročníku dvacátého pátého.

Apologetika.

Říha Mart., dr., O daru prorokování a proroctvích, která skonání světa za předmět mají. VIII. 479.

Dogmatika.

Pospíšil Jos., dr., Duše lidská jest nesmrtelná. I. 1. II. 74. III. 138. IV. 214.

Encyklika.

Sv. Otce Lva XIII. o svobodném zednářstvu; účinek její VI. 351.

Ethnografie.

Syllaba Fr., prof.' Náboženstvo-mravní poměry na pevnině australské. IV. 193. V. 283.

Exegese biblická.

Soukup Jan, dr., Anděl Hospodinův v Starém Zákoně III. 162. IV. 236. V. 270.

Víšek Ant., dr., V kolikátém roce úřadu svého messiášského zemřel Kristus Pán? IV. 232. V. 292.

Historie církevní.

Hlavatý Václ., dr., Nástin života sv. Tomáše Akv. a přehled spisův jeho. I. 27.

Konrád Kar., prof. Habsburkové zakladatelé lublaňského biskupství a ochráncové víry katol. v Krajině. I. 38. II. 89.

Růžička Vojt., katech., O synodách moravských. II. 65. III. 150.

Syllaba Fr., prof., O missiích v jižní Africe X. 577.

Hudba a zpěv církevní.

Konrád K., prof., O reformě bohoslužebného zpěvu a jeho hudby. VII. 401. VIII. 466. IX. 520.

Liturgika.

Borový K., dr., Některá připomenutí o zřizování cest křížových. III. 177.

Sedlák Jan, far., Obětování mše sv. za snoubence. V. 306.

Polanecký Vojt., far. Vinum de vite. V. 309.

Borový K., dr., Komemorace patrona chrámového VI. 360.

Církevní kněz; Nečiňmež odchylek v ritu. VI. 363.

Borový K., dr., O prvním sv. přijímání IX. 556.

B. E., prof., Konání modliteb po mši sv. X. 603.

— Officium votivum a mše de feria vel vigilia X. 604.

Mravouka.

Pazderka Jos., far., Církev a lichva. VIII. 449. IX. 537.

Digitized by Google

Pastýřské bohosloví.

Sedlák Jan, far., Theorie a praxe; obrazy ze správy duchovní II. 98. III. 158.
Hašek Fr., C. SS. R. O užitku sv. missií. VI. 321. VII. 412.
Leander K., Aforismy z pastýřského života VI. 331. VII. 422.
Sedlák Mart., koop., Překážky zrušující pokrevního příbuzenství a švakrovství. VI. 341.
Sedlák Jan, far., O písních při průvodech poutních IX. 556.
Hakl Boh., děk., O zpovědi dítek. IX. 513.

Právo církevní.

Š. J., Názvy kněží v duchovní správě pracujících. I. 20.
Borový K, dr., Křest nemanželského dítka matky nekatolické. I. 48.
— Fundační mše a sustentace I. 52.
Sasinek Fr, Dodatek ku článku o hřbitovech I. 54.
Borový K., dr., Zápis úmrtí nalezenců. I. 56.
Š. J., O upravení kongruy. II. 107.
Borový K., dr., Praesentace na beneficium patronátu městského. II. 113.
Kaněra Cyr., far., Ženitba a branný zákon. II. 115.
Borový K., dr., Prohlášky manželské. II. 118.
Oppetz Jan, far., Dítky mrtvě narozené. II. 120.
Borový K., dr., Legitimace per subsequens matrimonium. III. 172.
Kaněra Cyr., far., Ustanovení §. 120. všeob. obč. zákona. III. 174.
Borový K., dr., Náboženské vyznání dítek od 7—14. roku. III. 175.
— Konání křesťanského cvičení. IV. 243.
— Konkurrenční povinnost při farách inkorporovaných. IV. 244.
— Pohřbívání a vykopávání mrtvol. IV. 245.
Skočdopole Ant., kan. dr., O výkupných jistinách za někdejší dávky ke školám. V. 257. X. 590.
— Kdo jediné jest oprávněn provésti legitimaci per subsequens matrimonium rodičů? V. 304.
Borový K., dr., Příslušnost faráře vlastního při oddavkách. V. 308.
Skočdopole Ant., kan. dr, Děti rodičů bezkonfessijních. VII. 385.
Borový K., dr., Neophyta zvláštního druhu. VII. 444.
— O výši pravidelných vydání zádušních. VII. 446.
— Vydání na běžné potřeby bohoslužebné. VII. 447.
— Dítko rodičů bezkonfessijních. VIII. 500.
— Zápis dítka v manželství zrozeného. VIII. 501.
— Vydání listů matričních z archivu farního. VIII. 502.
— Potřeba křestního listu ku sňatku. VIII. 503.
Š., Návrh ku zjištění svobodného stavu snoubenců. VIII. 503.
Dvořák Fr., far., o témž. IX. 559.
Borový K., dr., Manželské prohlášky osob vojenských. VIII. 505.
— Obnos za fundační mše beneficio vacante IX. 552.
— Pravidla v příčině vedení matrik. IX. 554.
— Příslušnost faráře vlastního při oddavkách. IX. 561.
Pazderka Jos., far., o témž. IX. 560.
Borový K., dr., O trestu vězení v církevní kázni starší doby. X. 582.
B. F., dr., Matrimonium absque forma Tridentina. X. 602.
Sedlák Jan, far., O příslušnosti domovské v matrikách. X. 606.

Scholastika.

Hlavatý V., dr., Důležitost s význam filosofie scholastické, zvláště thomistické. III. 129. IV. 203.

Digitized by Google

Životopisy.

Bauer Fr., dr., biskup Brněnský, Mučeník P. Augustin Strobach. X. 594.

Kronika.

Kryštůfek Fr., dr., Rais Jan Nep., dr., děkan kapitolní, nekrolog I. 46.
Havlů Jan, kan., Spolek sv. Josefa. I. 53. Valná hromada. VII. 437.
Ku 25letému jubileu Dědictví Maličkých. III. 173.
Borový Kl., dr., Stolz Alban, professor; nekrolog IV. 242.
— Dechamps, kardinál a arcibiskup Mechlínský; nekrolog. VI. 357.
— Inkvisice také jinde. VI. 359.
Soukup Jan N., dr. Posvěcení pramene labského. VII. 443.
Borový K., dr., Tisícletá slavnost Methodějská r. 1885. VIII. 497.
— Ratisbonne Bohdan i Alfons, nekrolog VIII. 499.
F. P., far., Kterak by spolupůsobením kurátního duchovenstva se získalo více členů „Dědictví svatojanskému". X. 604.

Akademie křesťanská.

Orgány Akademie křesťanské. I. 57. X 634. Valná hromada Akad. křest. IV. 249. Jednatelská zpráva odboru vědeckého za r. 1883. IV. 249.

Dědictví sv. Prokopa.

Schůze výboru Děd. IV. 246. VII. 447.
Seznam údův a účastníků Děd. sv. Prok. II. 121.

Literatura.

Aberle-Schanz, Einleitung in das Neue Testament. X. 630.
Amberger, Pastoraltheologie. III. 190.
Amrhein, dr., hl. Johann v. Nepomuk. V. 317. VI. 379.
Anežka, časopis. III. 180.
Athenaeum, časopis. IV. 250.
Beneš Václ., kapl., Kázaní IX. 566.
Blahověst, časopis 1883. III. 179.
Blanda Fr., dr., Pastorálka ve škole. V. 312.
Brandl Vinc., archivář, Vzpomínky. I. 63.
Brynych Ed., prof., Nový svět. III. 189.
Cyrill, časopis. III. 187.
Čáslavský, povídky. X. 625.
Dědictví sv. Jana Nep. VI. 366.
— sv. Cyrilla a Meth. IX. 568.
— sv. Prokopa. IV. 256. V. 309.
— Maličkých X. 623.
Dolenský Jan, Zlatá srdce. III. 188.
— a Patera Bohumír, Methodické výklady, povídky a básničky. IV. 253.
Ekert Frant., kapl., Posvátná místa král. hl. města Prahy. II. díl. VI. 366.
Engeström, piesń o gwiazdach naszych. X. 626.
Grim Jos., prof., Kapesní kalendář českých professorů. IX. 576.
Hakl Boh., děk., Z jeseni mého života. I. 58.
Hašek Fr., C. SS. R. Cvičení se v pokoře. I. 57.
Hejhal Berthold, ř. August. Maria matka dobré rady. VI. 373.
Helle Fr., dr., Jesus Messias. III. 190.
Hermann Ign., Švanda dudák. II. 127.
Hofmann Fr., Nenadálá pomoc. X. 625.
Holain Ludvík, Plesy duchovní. X. 634.
Hrudička Al., Liturgika pro střední školy. V. 318. VI. 373.
— Sv. Alois z Gonzagy X. 629.

Digitized by Google

Janiš Fr., dr., Nauka o náhradě škody. VI. 377.
Ibl Fr., ř. Joan., Růženec. II. 126.
Jungmann, S. J., geistl. Beredsamkeit. III. 190.
Kalendář duchovenstva československého. VIII. 511.
— velký Marianský. IX. 571.
— Moravan. IX. 572.
— kapesní českých professorů. IX. 576.
Kaněra Cyr., far, Bílá hora. VI. 372.
Katolický spolek tiskový III. 188. 189. VI. 378.
Kaufhold Ernst, Märzveilchen. VI. 378.
Koblar A., Zgodovina fara ljubljanske škofije. IX. 574.
Kobr K. B., Dvě leta v Janských láznich. I. 62.
Kopallik Jos., dr., Historia Ecclesiae catholicae. III. 184.
Krásl Fr., dr., Blahověst. III. 179.
Kulda B. M., kan. Posvátná kazatelna. II. 124.
Lehner Ferd., koop., Cyrill; Method, časopisy. III. 187.
Lhotecký J. P., Bludička. V. 318.
Ludmila, časopis. III. 180.
Macek Vác., katech., Příprava k prvnímu sv. přijímání. X. 619.
Mathon Placidus P., Moravan kalendář. IX. 572.
Méric E., les erreurs sociales. VI. 381.
Method, časopis. III. 187.
Patera Bohumír a Dolenský, výklady. IV. 253.
Pelikovský Pavel, O. S. Fr., Regulní knížka třetího řádu. IX. 567.
Pieśń o gwiazdach naszych. X. 626.
Pohořelý Jos., děk., Důslednost Martina Lutra. IX. 573.
Postních řečí šestero. V. 316.
Pravda Frant., Dědictví Maličkých v Bohdalově. X. 623.
Pruner, Moraltheologie. III. 190.
Ročník jednoty sv. Vítské. X. 629.
Rodler Ad., spir., Velký marianský kalendář. IX. 571.
Sasinek Fr., sv. Method. X. 627.
Sborník Svatomethodějský. IX. 568.
Skočdopole Ant., dr. časopisy Ludmila, Anežka, Václav. III. 180.
— Vypracované katechese. X. 608.
Srdínko Fr., Blahověst. III. 179.
Stárek Jan, dr., Katolická mravověda. IV. 256. V. 309,
Stránecká Františka, Z našeho lidu. I. 63.
Strasser Jos., katech., Der Schutzgeist. X. 624.
Schanz Paul, dr., Lucas-Evangelium. VI. 368
— Einleitung in das Neue Testament. X. 630.
Scheicher Jos., dr., Duchovenstvo a socialní otázka. VIII. 506.
Schroeder Jos., dr, Liberalismus in der Theol. u. Gesch. III. 181.
Thalhofer, dr., Liturgik. X. 620.
Themistor Irenaeus Bildung der Geistlichen. VI. 383. VIII. 510.
Tippmann K., prof., Dějepis církevní. X. 626.
Tuček Karel V., Horany a Dolany. IX. 625.
Václav, časopis. III. 180.
Vondruška Kar., kapl., Kalendář duchovenstva. VIII. 511.
Votka Jan Křt., S. J., Zázračný jazyk sv. Jana Nep. IV. 254.
Waligorski Fr., Ruka prozřetelnosti X. 625.
Wetzer und Welte, Kirchenlexikon. IV. 256.
Würfel Ad., dr., Geschichten und Erzählungen. I. 62.
Zeibert Franc., dr., Compendium historiae ecclesiasticae. IX. 561. X. 611.
Zlatá bíble, VI. 376. IX. 571.
Zchokke Herm., dr., Das Weib im Alten Testamente. I. 59. II. 125.

Bayerische Staatsbibliothek München
Digitized by Google